

RAPORTTEJA 110

KOTISEUDUN KERROKSIA KUORTANEELTA

KUORTANEENJÄRVEN LÄHIYMPÄRISTÖ KOTISEUTUKUVASSA

KATJA RINNE-KOSKI JA SULEVI RIUKULEHTO

KOTISEUDUN KERROKSIA KUORTANEELTA

KUORTANEENJÄRVEN LÄHIYMPÄRISTÖ KOTISEUTUKUVASSA

KATJA RINNE-KOSKI JA SULEVI RIUKULEHTO

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto;
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Kuortaneen
Säästöpankkisäätiö
www.kuortaneenspaatio.fi

**Kuortanes-
Seura ry**

Julkaisija	Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti www.helsinki.fi/ruralia	Lönnrotinkatu 7 50100 MIKKELI	Kampusranta 9 C 60320 SEINÄJOKI
Sarja	Raportteja 110		
Kannen kuva	Markku Honkola. Kuortaneen talomuseon päärakennus, Keski-Hynnilä vuodelta 1774.		
ISBN	978-952-10-8479-9 (pdf)		
ISSN	1796-0630 (pdf)		

ESIPUHE

Kuortaneenjärven maisemissa toteutettiin vuosina 2012–2013 *Nokiottaan kotomaa. Kotiseutusunnitelma Kuortaneelle* -kehittämishanke. Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti järjesti yhdessä Kuortanes-Seuran ja kuortanelaiden kyläseurojen kanssa kaksitoista kotiseutua käsittelevää keskustelutilaisuutta sekä viisi maastokäyntiä, joiden kulku raportoidaan tässä julkaisussa. *Kotiseudun kerroksia Kuortaneelta* on aineistoraportti, kotiseutuproduktioista laadittujen kuvauksien kooste. Toimittamisen ihanteena on ollut dokumentti, jossa kaikki keskustelujen ainespuut ovat näkyvillä ilman päälle liimattuja selityksiä. Näin keskustelijoiden kotiseutukäsitysten kokonaisuus ja rikkaus ovat kenen tahansa tavoitettavissa. Tutkijoiden tulkinnoista kiinnostuneiden kannattaa hakea käsiinsä tämän kirjan sisarjulkaisu: *Otta noessa. Kuortaneenjärven kotiseututihentymien syvärakenteita* (Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin julkaisuja 31). Siinä tarkastelu keskittyy yksityiskohtien sijasta siihen, millainen kokonaisuus ainespuista rakentuu.

Nokiottaan kotomaa -hanketta rahoittivat Kuusiokuntien kehittämissyhistys Kuudestaan ry ja Etelä-Pohjanmaan Ely-keskus Euroopan unionin Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmasta sekä Kuortaneen Säästöpankkisäätiö ja Kuortaneella toimiva kotiseutuyhdistys Kuortanes-Seura ry, joka toimi myös järjestettyjen tilaisuuksien osatoteuttajana. Hankkeen projektipäällikkönä työskenteli tohtorikoulutettava Katja Rinne-Koski. Hän kantoi päävastuun tilaisuuksien suunnittelusta ja käytännön järjestelyistä. Kohteiden dokumentoinnissa merkittävää apua antoi kuortanelainen kotiseutuaktiivi, FM Markku Honkola. Hän äänitti kotiseutukeskusteluita, avusti tilaisuuksien teknisissä järjestelyissä, valokuvasi esille otettuja kohteita ja hankki käyttööme kuva-aineistoja Kuortanes-Seuran arkistoista sekä toimi ajoneuvonkuljettajana. Hankkeen loppuvaiheen tilaisuuksien järjestämiseen ja litterointiin osallistui myös harjoittelija fil. yo. Ilona Heikkinen. Julkaisun on taittanut Jaana Huhtala. Lämmin kiitos kaikille, jotka ovat tavalla tai toisella myötävaikuttaneet hankkeen toteutukseen, esimerkiksi luovuttamalla valokuvia tai osallistumalla järjestämiimme tilaisuuksiin. Kuortaneenjärven kotiseutusuunnitteluprosessia ei olisi voitu toteuttaa tällaisena ilman kotiseutuyhdistyksen, kyläseurojen ja muiden paikallisten yhteistyökumppaneiden tarjoamaa apua ja asiantuntemusta.

Sulevi Riukulehto
Aluehistorian tutkimusjohtaja
Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	9
ABSTRACT	10

JOHDANTO: KOKEMUKSELLISTA KOTISEUTUA ETSIMÄSSÄ

Nokiottaan kotomaa -hanke.....	11
Kokemuksellinen kotiseututeoria.....	11
Aineistonkeruumenetelmät	12

A TILAISUUKSIEN DOKUMENTAATIO

Kuortaneen kirkonkylän kotiseutukeskustelu 15.9.2012	19
Ruonan kotiseutukeskustelu 17.9.2012.....	31
Salmen kotiseutukeskustelu 24.9.2012	44
Mäyrin kotiseutukeskustelu 29.9.2012.....	53
Kuortaneen Länsirannan kotiseutukeskustelu 31.10.2012.....	61
Kuortaneen lukion kotiseutukeskustelu 20.12.2012	74
Partiolaisten kotiseutu: Kuortaneen Kuismat kotiseutukeskustelussa 21.1.2013.....	83
Kesäkuurtanelaiset ry:n kotiseutukeskustelu 31.3.2012	93
Kuortaneen yhteiskoulun kotiseutukeskustelu 10.4.2013.....	105
Leppälänkylän kotiseutukeskustelu 23.5.2013	116
Virtalan-Löyän kotiseutukeskustelu 5.6.2013.....	127

B MAASTOKÄYNNIT

Ruonanmäen kotiseutukävely: Ruonan maastokäynti 17.9.2012.....	145
Piiskoomännyn kotiseutukävely: Salmen maastokäynti 24.9.2012	149
Tulliportin kotiseutukävely: Mäyrin maastokäynti 29.9.2013	154
Mertajärven kotiseutukävely: Leppälänkylän maastokäynti 23.5.2013	158
Kuortaneenjärven kotiseutuajelu 29.5.2013	162

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

LIITE 1. Tilaisuuksissa käytetty virikerunko	195
---	-----

LIITE 2. Keskustelujen nimi- ja asiasanaluettelo.....	201
--	-----

KUVIOT

Kuvio 1. Tilaisuuksien osallistujat.....	13
---	----

KUVAT

Sisänäkymä Kuortaneen talomuseosta.....	9
Tervahauta palaa Aholankankaalla 2013.....	10
Kuortaneenjärvi, Sysilampi ja urheiluopiston rakennuksia.	17
Vapaa-ajan asutusta Kuortaneella.....	18
Kuortaneen kunnantalo	19
Knuuttilan kaksfooninkiset kantatietä päin kuvattuna.....	21
Kuortaneen hautausmaa ja kirkkovenekatos.....	22
Nokiottan vanha ravintola.....	23
Heikki Klemetti	24
Kuortaneen kirkon torni.....	26
Konttelin rantaa järveltä 2010.....	28
Kuortaneen kirjasto.....	30
Ruonan rököökset 2012 entisellä kyläkoululla	31
Hiironniemi.....	33

Hiironniemen vuonna 1669 rakennettu riihi.....	34
Kantatie 66 Mäyryssä	34
Lehmiä Laitilan navetassa	36
Haapaniemen pappila	38
Heikinkatu Ruonan kylässä	39
Valokuituverkon avajaiset 2004.....	41
Lions Clubin tervahauta Aholankankaalla kesällä 2013	42
Salmirannan kylätalo	44
Laulujoutsenia Salmen sillalta Seurukselle.....	46
Maatalousyrittäjyyttä Salmen kylässä	47
Vasunmäkeen johtava koivukujanne.....	48
Vanha Salmen silta tulva-aikaan	51
Uusi Salmen silta.....	51
Piiskoomänty ja Ala-Salmen talo	52
Kotiseutukeskustelu Mäyryn koululla 29.9.2012	54
Kuhajärvi	54
Yli-Kuhan talo	55
Yli-Kuhan navetta	55
Kuhakeiton valmistusta Kuhapirtissä.....	56
Kuhakeitolla Kuhapirtillä 15.10.2013.....	56
Soile Yli-Mäyry 2009	57
Rumanvuoren näkötorni vanhalla kaatopaikalla	59
Mäyryn golf-kenttä.....	61
Kotiseutukeskustelu Länsirannalla 31.10.2012	62
Roskakalastusta Länsirannalla 11.3.2002.....	63
Ajomies Haarajärventielle syksyllä 2013	65
Iivari Honkolan maalaus Kirkkorannasta.....	66
Ruukin runni	67
Kalevi Vihma	68
Heikki Vihma	68
Näkymä Honkolanpihasta kohti Hiironniemeä.....	69
Patiskan maja.....	71
Seppälän talo ja mylly.....	73
Kuortaneen lukio.....	75
Opiston urheiluhalli	75
Kirkkoranta	77
Jäähalli	80
Lukiolaisten kotiseutukeskustelu 20.12.2012.....	82
Partiolaisia kololla.....	83
Kirkonraitin leikkipuisto	85
Suomen sodan Ruonan taistelun muistomerkki Nurminiemessä.....	86
Ylijoen pelimannit Taiteiden illassa 2013.....	87
Keskikoulun C-rakennus.....	88
Hakkuuaukio Haarajärvellä	89
Larickin majan hirsistä koottu piharakennus seurakunnan leirikeskus Torpalla.....	92
Kotiseutukeskustelijat Väentuvalla 31.3.2013.....	93
Kuortaneen Eliittikisat 2013	94
Nisulan talot	96
Maunus.....	96
Talvimaisema Kuortaneenjärveltä.....	99
Eveliina Ala-Kulju	102
Reino Ala-Kulju.....	102
Kaatialan louhos.....	104
Kuortaneen yhteiskoulu.....	106
Yhteiskoulun kotiseutukeskustelu 10.4.2013.....	106
Kuortaneen S-marketin piha	108
Kesäkahvila	110
Lahdenkankaan hiekkakuoppa	111

Kalastusta Sarvikkaankoskella 2005.....	113
Väentupa	115
Kotiseutukeskustelu Leppälänkylän maamiesseuralla 23.5.2013.....	116
Karja laitumella.....	119
Näkymä Löyänjärveltä.....	120
Mestaripelimanni Tauno Aho.....	122
Leppälän koulu	125
Leppälänkylän teollista maisemaa.....	126
Kokous- ja tapahtumakeskus Virtaniemi.	127
Löyänjärvi.....	130
Virtalankylä.....	132
Majavan työn jälkiä 2003 Kuortaneen Saarijärvellä	132
Nokiottan ravintola.....	133
Virtalan Myllykamari	137
Pirunpelto.....	142
Löyän seurantalo.....	142
Virtaniemen tuulimylly	143
Kaulalamminneva.....	144
Keväinen Ruonanmäki 2007.....	145
Nisos	146
Postilaatikko ja -katos Ruonanmäellä.....	147
Mäki-Kokkilan pihapiiriä.....	148
Salmen Piiskoomänty	149
Kuortaneenjärven tulva.....	150
Seurus	151
Salmen maamiesseuran talo, muistomerkki ja opastetaulu.....	152
Kotiseutukävelijät Piiskoomännillä 24.9.2012.....	154
Tulliportti	155
Mäyryn kyläseuran pyöräretki Piilopirtille 10.6.2013.....	156
Tulliportin muistomerkki.....	156
Kuhapirtti	157
Kotiseutukävelijät Mertajärvellä 23.5.2013	158
Taidemetsä.....	159
Klemettimuseon päärakennus	162
Kirkon tapulirakennus.....	164
Kuortaneen kirkko	164
Vilmeikönrantaa rakenteilla 2013	165
Hautapaaluja Kuortaneen kirkkomaalla	165
Urheiluopiston maapohjahalli	167
Sport&Fun -liikuntamaailma.....	168
Ruonan silta.....	170
Syrjä-Kokkilan rakennuksia Ruonanmäellä	171
Ruonanketo	172
Kuopiontien risteys	175
Laitilan navetta.....	176
Talinkalman patosilta.....	177
Nykyinen Kurssin talo.....	179
Vasunmäki.....	180
Kotiseutuajelijat kahvitauolla Salmen koululla.....	181
Kotiseutuajelijat jalkautuneena Seppälänpihassa	184
Kurkimänty ja Seppälän tuulimylly	185
Seppälän aitat.....	186
Nisulan kuisti	187
Haaviston pukkisilta	189
Kuhan talo eli Haaviston virkatalo	189
Soile Yli-Mäyryn taidehalli.....	191
Alvar Aallon reliefi ja Peltokankaan talo	193

TIIVISTELMÄ

Nokiottien kotomaa -hankkeen tarkoituksena oli tavoittaa Kuortaneenjärven ympärillä asuvien nykykuortanelaisten käsityksiä ja ajatuksia kotiseudusta: sen koostumisesta ja tärkeistä kotiseudun avainkohteista. Kotiseutukäsityksiä kerättiin vuosien 2012–13 aikana kahdessaatoista kotiseutukeskustelussa ja viidessä maastokäynnissä eri puolella Kuortanetta.

Tässä julkaisussa raportoidaan hankittu aineisto sellaisena, mitä tilaisuuksissa on tullut esiin. Julkaisu koostuu kolmesta osasta. Johdanto-osassa esitellään hankkeessa käytetyt aineistohankinnan menetelmät ja toteutus; toisessa osassa dokumentoidaan tilaisuuksissa käytyjen keskustelujen sisältö ja kolmannessa osassa raportoidaan maastokäyntien toteutus ja sisältö. Aineistoa on havainnollistettu runsaalla kuvamateriaalilla ja tilannekuvilla.

Sisä näkymä Kuortaneen talomuseosta. Kuva: Markku Honkola.

ABSTRACT

The purpose of this research was to understand the values and meanings of home and homely landscapes (*Heimat*) of the people living in Kuortane lake area. Values and insights were gathered and significant places were identified via seventeen group discussions. Five of them were go-along discussions in the form of outdoor group walking. The places visited were chosen by informants.

The aim of this publication is to document discussions implemented within this project. Publication has three parts: the first part introduces methods used in this project; second part consists of the documentation of the discussions and in the third part is documented the proceedings and discussions of the outdoor walkings. The text is illustrated by rich collection of pictures of the places, events and people.

Tervahauta palaa Aholankankaalla kesällä 2013. Kuva: Mika Vihma.

JOHDANTO: KOKEMUKSELLISTA KOTISEUTUA ETSIMÄSSÄ

SULEVI RIUKULEHTO, KATJA RINNE-KOSKI

NOKIOTTAAN KOTOMAA -HANKE

Tähän julkaisuun on dokumentoitu keskeiset sisällöt Kuortaneella vuosina 2012–13 toteutetuista kotiseutukeskusteluista ja maastokäynneistä. Tilaisuudet järjestettiin *Nokiottaan kotomaa* -nimisessä kehittämishankkeessa. Se kuului Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa käynnistettyyn kotiseutututkimusten sarjaan, jossa aluehistorian tutkimusjohtaja Sulevi Riukulehdon johdolla selvitetään ja kartoitetaan ihmisten käsityksiä kotiseudusta, kootaan kotiseutuun liittyviä tutkimusaineistoja, rakennetaan ja testataan uutta, kokemuksellista kotiseututeoriaa ja sen tutkimusmenetelmiä sekä pilotoidaan teoriaan perustuvia sovelluksia.

Esitys kotiseutusunnitelman tekemiselle juuri Kuortaneenjärven ympäristössä tuli Kuortaneelta. Ruralia-instituutti oli toteuttamassa kotiseutusunnitelman pilotointihanketta yhdessä Nurmoo-seuran kanssa alueilla, jotka Seinäjoen kaupungin suunnitteluprosessissa olivat saaneet nimen Nurmonjokilaakso.¹ Kun tuo kotiseutusunnitelmahanke tuli Kuortanes-Seuran tietoon, seuran puheenjohtaja Sanna Koivisto tiedusteli mahdollisuutta toteuttaa vastaava hanke myös Kuortaneella, sen oloihin räätälöitynä.

Kuortanes-Seuran johtokunnan kanssa pidetyssä tapaamisessa ilmeni, että seura pitäisi erittäin tärkeänä alueen asukkaiden kotiseutukuvien ja niihin liittyvien avainkohteiden ja kulttuuristen arvojen sekä niistä yleisellä tasolla kutoutuvan kokonaisuuden selvittämistä valtakunnallisesti arvokkaalla Kuortaneenjärven maisema-alueella. Järven ympäristöön ei ole pitkään aikaan kohdistunut suuria muutospaineita, mutta tulevaisuudessa Seinäjoen kaupungin kasvu saattaa purkautua yhä enemmän myös Kuortaneenjärven suuntaan. Merkkejä tästä aktiivisuudesta nähtiin useissa jo vireillä olleissa kaavahankkeissa: Aholankangas, puutarhakylän alue ja Mäyrin taajama-alue, joilla kaikilla oli jo käynnistetty kaavoitusprosesseja. Myös mahdollinen kuntaliitos ja sen seuraukset alueen kehitykselle on aihe, joka mietityttää alueen asukkaita. Kuortanesseuralaiset pitivät tärkeänä, että näitä ratkaisuja tehtäessä alueen käyttäjien ympäristölleen antamat maisemalliset, sosiaaliset ja kulttuuriset merkitykset saataisiin näkyville monimuotoisuudessaan. Yleishyödyllisestä hankkeesta hyötyisi-

vät näin sekä alueen asukkaat ja kansalaisjärjestöt että julkiset toimijat, kunta mukaan luettuna. Kuortanelaisille kerrottiin Ruralia-instituutin Nurmonjokilaaksoon toteuttamasta kotiseutusunnitelmasta ja tuon menetelmän tarjoamista mahdollisuuksista. Korostettiin, että kotiseutusunnitelma ei pyri olemaan suunnitelma siinä merkityksessä, että hankkeen loppuraportissa määriteltäisiin, millainen kotiseutu alueella tulee olemaan vuosikymmenen kuluttua. Kotiseutusunnitelma ei myöskään ole lain edellyttämä kuulemis- tai osallistamismenetelmä, vaikka sen avulla voidaan tuottaa yleishyödyllistä ja monella tavoin virallisia kuulemismenettelyjä monipuolisempaa-kin tietoa alueen asukkaille arvokkaista kotiseudun kohteista.

Näiden keskustelujen perusteella laadittiin suunnitelma *Nokiottaan kotomaa* -hankkeelle. Hankkeen tavoitteeksi asetettiin kehittää ja luoda kotiseutusunnittelusta sellainen malli, joka soveltuu kokemuksellisen kotiseututiedon keräämiseen kuntaa pienemmältä alueelta, tässä tapauksessa Kuortaneenjärven ympäristöstä. Prosessin tuloksena saadaan selvitys alueen asukkaiden tämänhetkisistä kotiseutukäsityksistä, kotiseudun avainkohteista ja syvärakenteista sekä kuvaus ja tulkinta niiden merkityksestä.

KOKEMUKSELLINEN KOTISEUTUTEORIA

Nokiottaan kotomaan -hankkeen aineistonkeruun ja tulkinnan perustana on kokemuksellinen kotiseututeoria. Teoria korostaa kotiseutukäsitysten ainutkertaisuutta: jokaisella ihmisellä on oma, kokemuksiin ja tulkintoihin perustuva kotiseutukuvansa. Kotiseudun kokemus liittyy avainkohteisiin. Ne ovat joko paikkoja tilassa tai tapahtumia ajassa – tai oikeastaan näiden sulaumia: tärkeinä pidettyjen paikkojen ja tapahtumien kokonaisuuksia tai vyyhtejä. Koska jokainen ihminen välttämättä elää aina sekä tilassa että ajassa, jokaisella on myös kotiseutukokemuksen synnyttäviä avainkohteita: jokaisella on kotiseutu.²

Tutkimusaineistoissa kotiseudun avainkohteet kohdataan tavallisesti tulkittuina. Esimerkiksi kotiseutukeskustelun osallistujat kuvaavat tutkijalle puhuessaan tai kirjoittaessaan tulkintoja oman kotiseutunsa avaintekijöistä. Nämä tulkinnat voivat olla omiksi ja tärkeiksi koettuja maisemia (tulkintoja

¹ Nurmonjokilaakson kotiseutusunnitelman dokumentointiseloste *Kotiseutua kutomassa* (Suutari & Riukulehto 2012) ja tutkimusraportti *Joki on Nurmon äiti* (Riukulehto & Suutari 2012) ovat vapaasti saatavissa Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin www-sivuilta. <http://www.helsinki.fi/ruralia/>

² Kotiseutukokemuksen muodostumista on kuvattu yleistajuisesti artikkelissa *Muisto kohtaa maiseman*. Riukulehto 2013b.

paikoista) tai kertomuksia (tulkintoja tapahtumista). Jos tapahtuma on omakohtaisesti koettu, sen tulkintaa kutsutaan yleensä muistoksi. Sekin on eräänlainen, itselle muodostettu kertomus. Tutkijan tehtävänä on purkaa hänelle esitetty tulkinta takaisin alkutekijöihinsä ja tunnistaa avainkohteet sekä niiden merkitykset. Informantti tarjoaa tutkijalle eräänlaisen tulkintojen vyyhdin, jonka lankoja taaksepäin kerimällä alkuperäiset avainkohteet voidaan paljastaa. Langan päästä löytyy paikkoja ja tapahtumia.

Vaikka kotiseutukokemusten yhdistelmä on välttämättä jokaiselle ainutkertainen, monet kotiseudun avainkohteet ovat yhteisiä. Ne jaetaan muiden samalla alueella elävien ihmisten kanssa. Kotiseutukokemukset kasautuvat tai keräytyvät yhteen. Ne tihtyvät samoihin paikkoihin, samat tapahtumat toistuvat eri ihmisten muistoissa ja kertomuksissa. Kotiseudun muistoihin lukeutuvat myös äänet ja hajut: korviin kantautuva junan kolke voi viedä ajatukset kauas; nenään leijaileva tuomenkukan tuoksu saattaa lennättää muistoissa vaikkapa kolmenkymmenen vuoden takaiselle koulumatkalle, jossa koulutien varrella kukkivat tuomet ennen kesän alkua.

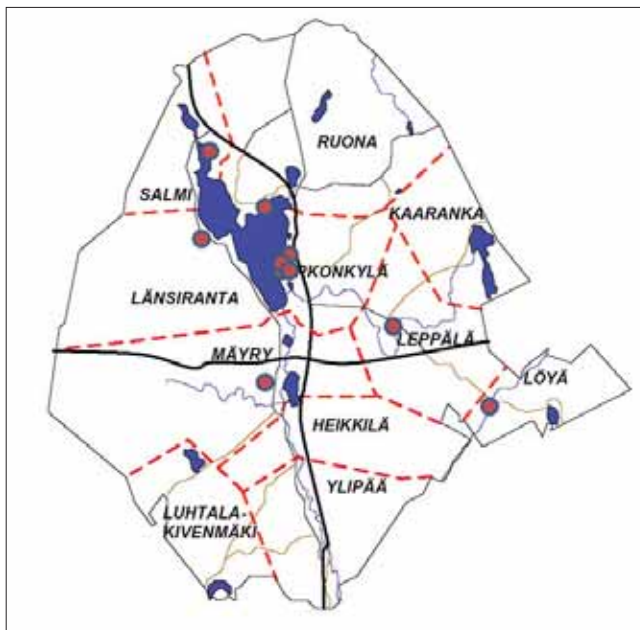
Tuntuu luontevalta käsitellä myös sosiaalisesta ja henkisestä ympäristöstä tehtyjä tulkintoja maiseman käsitteellä. Puhutaan äänimaisemasta ja sielunmaisemasta. Myöskään ajatus puhemaisemasta tai vaikkapa äyllisestä maisemasta ei tunnu mahdottomalta. Sosiaalisten ja henkisten ilmiöiden kokonaisuudet mielletään ympäristöinä, jolloin niistä luodut tulkinnat vertautuvat luontevammin maisemiin kuin kertomuksiin. Esimerkiksi ihmisen käytös ja ajattelutapa asettuvat aina johonkin käyttäytymisympäristöön ja ajattelu ympäristöön. Ne myös tulkitaan siinä ympäristössä: Näin meillä päin tavataan käyttäytyä tai ajatella. Näin käyttäydytään tai ajatellaan niissä piireissä, joissa minä olen kotonani. Toisenlaiset käyttäytymis- ja ajattelutavat voivat tuntua oudoilta; niitä seurattaessa tulee hämmentynyt ja vieras olo.

Jos kotiseutu puretaan kokemusympäristöiksi, erottuu kolme eriluonteista kokonaisuutta: luonnonympäristö, rakennettu ympäristö ja henkinen ympäristö.³ Tällainen jaottelu on tietenkin teoreettinen ja hieman keinotekoinenkin: ihminen elää aina luonnonympäristön, rakennetun ja henkisen ympäristön kokonaisuudessa. Ainakin teoriassa kolmijako voidaan tehdä, vaikka emme käsitteellisiäkään todellisuutta arkielämässä tällä tavoin palasteltuna. Erityyppisistä ympäristöistä muodostetut tulkinnat ovat vastaavasti luonnonmaisemia, rakennettu- ja maisemia ja henkisiä maisemia, ja jos tarkemmin ajatellaan, huomaamme, että kaikkia näitä ympäristöjä voidaan käsitellä myös ajallisessa kehityksessä. Kertomukset ja muistot voivat liittyä niin luonnonympäristöön, rakennettuun ympäristöön kuin henkiseen ympäristöönkin. Esimerkiksi koulun maastajuoksuissa menestymisen muisto on tapahtuma, joka sijoittuu maastoon (luonto) ja kouluun (rakennukset) mutta myös suopeaan henkiseen ympäristöön, jossa on ollut muitakin samanmielisiä juoksijoita yhteisin tavoittein.

AINEISTON KERUUMENETELMÄT

Kotiseutukäsityksien kokoamiseksi Nokiottaan kotomaa-hankkeessa järjestettiin kaksitoista kotiseutukeskustelutilaisuutta, joista neljän yhteydessä toteutettiin maastokäynti. Niiden sisällöt on kuvattu tämän julkaisun kahdessa pääjaksossa (kotiseutukeskustelut jaksossa A ja maastokäynnit jaksossa B). Kotiseutukeskusteluissa käytettiin Nurmonjokilaakson kotiseutusuunnitelma-hankkeesta tuttuja virikemenetelmiä pienin muutoksin. Se muodosti aineistonkeruumme metodologisen selkänöjan; menetelmä oli aiemmin osoittautunut erittäin toimivaksi. Uskoimme, että pelkästään sen varassakin Kuortaneenjärven kotiseutukuvaus olisi pystytty laatimaan. Siksi uskalsimme tehdä myös metodologista tuotekehittelyä. Hankkeeseen sisällytettiin maastomenetelmiä, joiden toivuudesta kotiseutukäsityksien keräämisen yhteydessä meillä ei ollut aiempaa kokemusta. Suoritimme neljä maastokäyntiä kotiseutukävelyinä sekä yhden oleellisesti pitemmän kotiseutuajelun, jonka aikana kohdejärvi kierrettiin kokonaan ympäri.

Kotiseutukeskusteluissa pyrittiin maantieteelliseen kattavuuteen. Siksi mahdollisuus oman keskustelutilaisuuden toteuttamiseen tarjottiin kaikille Kuortaneenjärven ympärillä toimiville kyläseuroille. Tilaisuudet järjestettiin Kuortaneen kirkonkylässä (Kylänraitti ry ja Kesäkuortanelaaset ry), Ruonalla (Ruonan rinki ry), Salmella (Salmen kyläseura ry) ja Länsirannalla (Länsirantaaset ry). Kolme kylätalaisuutta pidettiin hieman kauempana: Mäyryssä (Mäyryn Kyläyhdistys ry), Leppälänkylässä (Leppälän Maamiesseura ry) ja Virtalan–Löyän alueella. Mäyry sijaitsee Kuortaneenjärven eteläpuolella, ja kylän maisemaan kuuluu Kuortaneenjärven lisäksi kaksi muuta vesialuetta, Porkkusenlampi ja Kuhajärvi. Leppälä sijaitsee noin seitsemän kilometrin päässä Kuortaneenjärvestä. Virtalan–Löyän tilaisuus pidettiin Virtaniemen kokous- ja tapahtumakeskuksen tiloissa, josta Kuortaneenjärvelle on matkaa noin viisitoista kilometriä (ks. kartta 1). Näillä kauempana

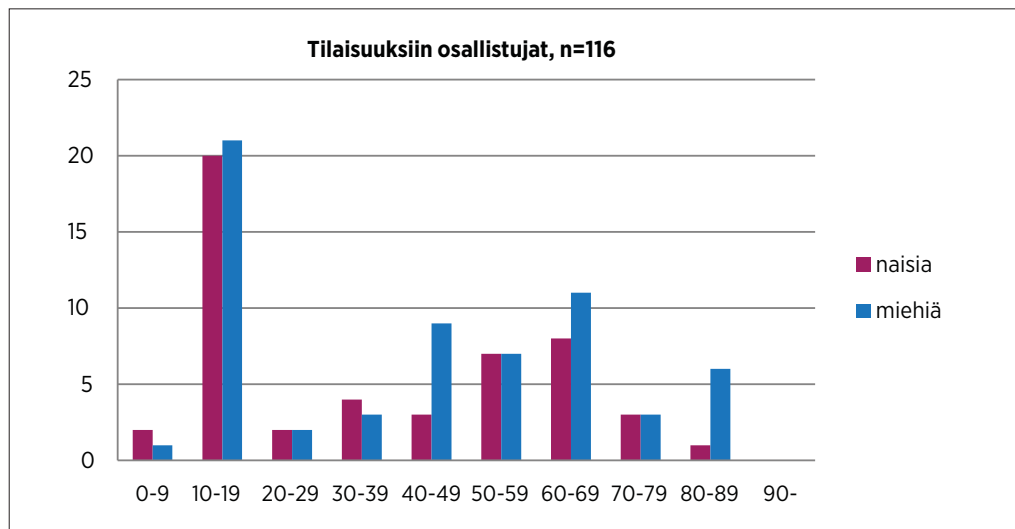
Kartta 1. Kotiseutukeskustelut järjestettiin seitsemällä kylällä. Kolme tilaisuudesta pidettiin kauempana Kuortaneenjärvestä.

³ Riukulehto & Suutari 2012, luvut 2–5; Riukulehto 2013a.

järjestetyillä tilaisuuksilla tavoiteltiin vertailuaineistoa päähuomion kohteena olevan järven rannalla sijaitsevien yhdistysten keskusteluille. Maantieteellisen kattavuuden lisäksi hankkeessa haluttiin tavoittaa eri asukasryhmien kotiseutunäkemyksiä. Tämän vuoksi kyläyhdistysten tilaisuuksien rinnalla toteutettiin kolme nuorille suunnattua keskustelutilaisuutta, jotka järjestettiin partiolaisille (Kuortaneen Kuismat), lukiolaisille ja yhteiskoulun yhdeksäsluokkalaisille. Kaikki kolme tilaisuutta järjestettiin kirkonkylässä, ja niihin osallistui nuorisoa koko Kuortaneen alueelta.

Tilaisuudet järjestettiin yhteistyössä Kuortanes-Seuran, kyläyhdistysten ja -seurojen kanssa. Tilaisuuksien koolleku-

suminen oli pääsääntöisesti yhteistyökumppanien vastuulla. Kukin kyläyhdistys tiedotti tapahtumasta heille totunnaisella tavalla. Näin yhdistykselle tarjoutui mahdollisuus uudentyyppiseen toimintaan alueellaan. Samalla haluttiin madaltaa osallistumiskynnystä: oman kyläseuran tilaisuuteen on verrattomasti helpompi tulla kuin Helsingin yliopiston tutkimusryhmän haastatteluun. Tilaisuuksiin osallistui yhteensä 116 keskustelijaa, joista 51 oli naisia ja 65 miehiä (kuvio 1). Koska nuorille suunnattuja keskustelutilaisuuksia oli useita, teini-ikäisistä (10–19-vuotiaat) tuli kotiseutukeskustelujemme selvästi suurin ikäryhmä.

Kuvio 1. Tilaisuuksiin osallistujat.

VIRIKEMENETELMÄT

Kuortaneen kotiseutukeskusteluissa käytettiin aiemmasta kotiseutuhankkeesta tuttuja virikemenetelmiä.⁴ Virikepatteriin sisältyi kuvavirikkeitä, kysymysvirikkeitä ja yksi eläytymistehävä. Käytetty virikeaineisto on tämän julkaisun liitteenä 1.

Kaikki tilaisuudet noudattivat samaa järjestystä. Alussa juontaja esitteli tilaisuuden tarkoituksen ja Nokiottaan kotomaa -hankkeen perustiedot. Osallistujilta pyydettiin suostumus osallistua vastikkeettomasti kotiseutuaineiston muodostamiseen sekä lupa tallentaa keskustelu ja niissä muodostettava aineisto tutkimuskäyttöön. Tämä vahvistettiin allekirjoituksella. Virikkeet esitettiin osallistujille heijastamalla ne dataprojektorilla valkokankaalle tai muulle soveltuvalle pinnalle. Keskustelijat johdatettiin aiheeseen näyttämällä ilmavalokuvasarja Kuortaneenjärven ympäriltä. Juontaja nimesi joitakin kuvissa näkyviä kohteita, lähinnä vesistöjä ja teitä, jotta keskustelijoiden olisi helpompi tunnistaa näkymät. Halutessaan keskustelijat saivat kommentoida kuvia. Seuraavaksi osallistujille kerrottiin kotiseudun monista merkityksistä. Korostettiin, että

näissä keskusteluissa kukin ihminen päättää itse, mitä hänen kotiseutunsa tarkoittaa: nykyistä asuinpaikkaa, lapsuudenkotiä, Kuortanetta tai mitä muuta tahansa paikkaa, johon liittyy kotiseutuseide. Yhtä ainoaa, oikeaa kotiseudun rajausta ei keskusteluryhmällä todennäköisesti ole. Kehotettiin ajattelemaan monipuolisesti ja tarkastelemaan omaksi kokemansa kotiseudun kaikkia puolia: luontoa, rakennettua ympäristöä sekä myös henkisiä ja sosiaalisia tekijöitä. Muita ohjeita tilaisuuden juontaja ei keskustelijoille antanut. Ohjeistuksen tarkoituksena oli varmistaa, että keskustelijat eivät yritä tavoittaa kanonisoitua vastausta, siis vastausta, jota he kuvittelevat tutkijoiden tavoittelevan tai vastausta, jonka uskovat olevan muiden osallistujien mieleen.

Varsinainen virikeaineisto koostui kuvista ja kysymyksistä. Juontaja esitti virikkeen, ja puheenvuoro siirtyi keskustelijoille. Tarvittaessa juontaja saattoi esittää tarkentavia lisäkysymyksiä. Muuta selittelyä pyrittiin välttämään jopa silloin, kun osallistujat esittivät juontajille suoria kysymyksiä. Tavoitteena oli, että keskustelijoita ei johdatella ja että keskustelu etenee osallistujien ehdoilla. Keskustelut tallennettiin. Lisäksi avustaja kirjasi keskustelun kulkua ja muita havaintoja tilaisuudesta reaaliaikaisesti.

⁴ Menetelmästä: Törrönen 2001; Vesala & Rantanen 2007, 11–61; Suutari & Riukulehto 2012, 6–9.

Menetelmän soveltamista kotiseutututkimukseen maaseutuympäristössä esiteltiin tiedeyhteisölle Maaseudun uusi aika -yhdistyksen järjestämässä maaseutututkijatapaamisessa Kalajoella 22.8.2013. Suutari 2013.

Keskustelu aloitettiin kysymällä osallistujilta heidän näkemyksiään kotiseudun koostumisesta ja kotiseutuun liittyvistä asioista. Nuorimpien keskustelijoiden kohdalla (esimerkiksi partiolaisten tilaisuudessa) kysymystä täsmennettiin apukysymyksin. Tämän jälkeen osallistujia pyydettiin kuvailemaan kotiseutuaan sellaiselle, joka ei sitä entuudestaan tunne. Seuraavassa virikkeessä sanallinen kuvailu vaihtui valokuvaukseen, ja keskustelijoita pyydettiin kuvaamaan kotiseutuaan yhdellä valokuvalla. Kesäkuurtanelaisten kohdalla tässä tehtiin poikkeus: monipaikkaisesti asuvan on hankala kuvata kotiseudun kokonaisuutta vain yhden asuinpaikan kuvalla, joten heiltä pyydettiin kaksi kotiseudun valokuvaa.

Keskustelu jatkui edelleen kuvateemalla. Seuraava virikekokonaisuus koostui kolmesta erillisestä kuvakollaasista, jotka kuvasivat kotiseudun eri ympäristöjä. Kuva-aiheet oli valittu Kuortaneelta tutkijoiden omien mielikuvien perusteella. Ensimmäisessä koottiin yhteen luonnonympäristöön liittyviä osatekijöitä; kuviin oli kerätty jokimaisemaa, hiekkarantaa, pelto-maisemaa ja kangasmetsää. Henkistä ympäristöä kuvattiin muun muassa kesämökkeilyn, huvilanrakentamisen, ruokakulttuurin ja harrastuksien avulla. Myös tervatynnyri ja Heikki Klemettiä esittävä postimerkki oli otettu mukaan. Kolmannessa kuvassa tarkasteltiin rakennettua ympäristöä. Kuvattuina olivat kunnantalo, Urheiluopiston päärakennus, golf-kenttä ja kirkko. Kuvavirikkeissä olennaisena ei pidetty pelkästään sitä, mitä ne kuvasivat; merkitystä oli myös sillä, mitä niissä ei ollut.

Kolmen kuvakentän jälkeen palattiin takaisin sanallisiin virikkeisiin. Kahdessa seuraavassa virikkeessä pyydettiin keskustelijoita miettimään ensinnäkin menneisyyden tapahtumia ja toiseksi henkilöitä, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi siihen, millainen keskustelijoiden kokemus kotiseutu on tänä päivänä. Tämän jälkeen keskustelijoita ohjattiin miettimään kotiseutua muiden silmin. Kysyttiin, miten muualta muuttava henkilö ottaa Kuortaneen kotiseudukseen. Seuraavaksi käsiteltiin kotiseudun muutosta ja sen vaikutuksia kotiseudun kokemiseen. Sitten näkökulma käännettiin ympäri: haluttiin kuulla keskustelijoiden näkemyksiä siitä, mitä osatekijöitä kotiseudusta täytyy säilyä. Virikettä täydennettiin tiedustelemalla keskustelijoiden näkemyksiä kotiseututyöstä ja sen mahdollisista sisällöistä.

Viimeinen virikeosio piti sisällään kaksi tehtävää. Ensimmäisessä tehtävässä osallistujia pyydettiin nimeämään yhdestä kolmeen itselleen tärkeää kotiseudun paikkaa ja kertomaan omin sanoin, miksi valitut paikat ovat tärkeitä. Viimeisessä tehtävässä sovellettiin eläytymismenetelmän periaatteita. Siinä vastaajille annetaan ennalta suunniteltu kehyskertomus, jolle heidän tulee kirjoittaa jatko omien mielikuvien perusteella. Vastauksessaan kukin kirjoittaja vie kehyskertomuksessa esitettyä tilannetta eteenpäin tai kuvaa, mitä kehyskertomuksessa esitettyä tilannetta ennen on tapahtunut.⁵ Kuortaneenjärven kotiseutukeskusteluissa osallistujille annettiin kaksi vaihtoehtoa tulevaisuustarinaa. Osallistujia pyydettiin kuvittelemaan viisi vuotta eteenpäin ja kuvaamaan kotiseudustaan ja sen kehityksestä joko myönteisen tai kielteisen tulevaisuudenkuvan.

Tilaisuuden viimeisiin virikkeisiin pyydettiin vastaukset kirjallisesti. Kaikki ihmiset eivät ole yhtä innokkaita keskustelijoita. He eivät ehdi, osaa, uskalla tai halua ilmaista ajatuksiaan ääneen muiden ihmisten kuullen. Kirjoittaminen voi olla luontevampi ilmaisutapa. Se tarjoaa mahdollisuuden palata johonkin jo käsiteltyyn aiheeseen. Samoin kirjallisesti on helpompi kertoa itselle henkilökohtaisista, jopa intiimeistä kotiseutuun liittyvistä asioista, joiden penkominen julkisessa keskustelussa voi tuntua kiusalliselta. Kirjoittaessa ajatukset jäsenyivät toisella tapaa kuin vilkkaana käyvässä keskustelussa.

Käytetty virikerunko oli kaikissa keskusteluissa jokseenkin sama. Sitä täsmäytettiin osallistujien tarpeisiin vain parissa tilaisuudessa. Koululaisryhmän suuren koon vuoksi (29 osallistujaa) keskustelu koettiin hankalaksi, ja useampia virikkeitä käsiteltiin kirjallisesti. Yleensä virikkeet voitiin sovittaa keskusteluihin tarkentavien lisäkysymysten avulla eikä itse virikerunkoon tarvinnut puuttua. Tämä on hyvä asia aineiston yhteismitallisuuden kannalta eri alueilla ja eri osallistujaryhmissä. Keskustelujen painotukset ja sisällöt muotoutuivat tilaisuuksissa vapaasti osallistujien ja alueiden ominaispiirteiden mukaisiksi virikkeiden pysyessä samoina.

MAASTOMENETELMÄT

Jo hankesuunnitelmaan kirjattiin ajatus maastomenetelmien käyttämisestä kotiseutuaineistojen kokoamisessa. Etnografisten maastomenetelmien tarjoamia vaihtoehtoja ja niistä saatuja kokemuksia pohdimme yhdessä Tampereen yliopiston alueellisen kehittämisen innovaatiojärjestelmien tutkimuspäällikkö Jari Kolehmainen ja Tampereen teknillisen yliopiston aluesuunnittelun professorin, arkkitehti Ari Hynysen kanssa (31.5.2012). Kotiseutusuunnittelun tavoitteiden ja muun muassa aineistonkeruun kannalta kiinnostuksemme kohdistui kävelyhaastattelumenetelmiin, joita Suomessakin on käytetty yhteiskuntatieteellisessä ympäristöntutkimuksessa jo kymmenisen vuotta.⁶ Menetelmää Suomessa viime vuosina kehittäneiden tutkijoiden, Ari Jokisen, Eveliina Asikaisen ja Kirsi Mäkisen mukaan menetelmä sopii erityisen hyvin moniaineksisten ilmiöiden kuten ihmisten ympäristösuhteen selvittämiseen.⁷ Juuri siitä on kyse myös kotiseutukäsitysten kokoamisessa. Itse asiassa kävelyhaastattelu on kotiseutututkimuksessa enemmän kuin kotonaan: etnografisen tutkimusperinteen perusmenetelmiin on aina kuulunut kävely informantin kanssa.

Kuortaneenjärven kotiseutusuunnitelmaan sopivan maastomenetelmän lähtökohdaksi valitsimme ryhmäkävelyhaastattelun, jossa haastattelija kulkee informanttiryhmän mukana. Menetelmällä on monia etuja. Se tuottaa kohteesta syvällistä tietoa ja synnyttää perinteistä haastattelua monipuolisemman aineiston. Mahdollisten ääni- ja kuvatallenteiden lisäksi haastattelijalle muodostuu oma kokemusperäinen käsitys haastattelun aihepiiristä. Monilta väärinkäsityksiltä välttyään, kun tarkasteltava kohde on kaikkien nähtävissä, kosketeltavissa ja muillakin tavoin koettavissa. Menetelmä avartaa tietämystä myös siksi, että paikat ja niiden väliset suhteet hahmottuvat

⁶ Esim. Asikainen & Mäkinen 2008; Laiho 2008, 24–30; Kuoppa 2013.

⁷ Jokinen, Asikainen & Mäkinen 2010, 256–257.

⁵ Menetelmästä: ks. Eskola 1998.

maastossa helpommin kuin kartalta. Pöydän ääressä vaiken-
va tuppisuus voi paljastua maastokäynnillä kotiseututietäjäksi.

Viime aikoina kyläseurojen ja kotiseutuyhdistysten toi-
minnassa suosiotaan vahvistaneet kyläkävelyt ovat tavallaan
yksi ryhmäkävelymenetelmän ei-tutkimuksellinen sovellus.
Niiden ensisijaisena tarkoituksena ei ole tiedon kerääminen
vaan jakaminen ja yhdessä kokeminen. Ideana on, että käve-
lijät tutustuvat yhdessä kohteen maisemiin ja kertomuksiin.
Vielä vanhempia toteutustapoja ovat olleet hautausmaakäve-
lyt ja museoalueiden yhteiskierrokset. Kyläkävelytilaisuuksia
järjestettiin kesällä 2013 pelkästään Etelä-Pohjanmaalla useita
kymmeniä. Ryhmäkävelyhaastattelu noudattaa yleensä tark-
kaan valmisteltua käsikirjoitusta, ja reittikin voi olla etukäteen
koestettu. Kyläkävelyissä elämykset ja kokemuksellisuus ovat
isommassa roolissa kuin tiedonhankinta. Ne ovat spontaanimpia,
arvaamattomampia.

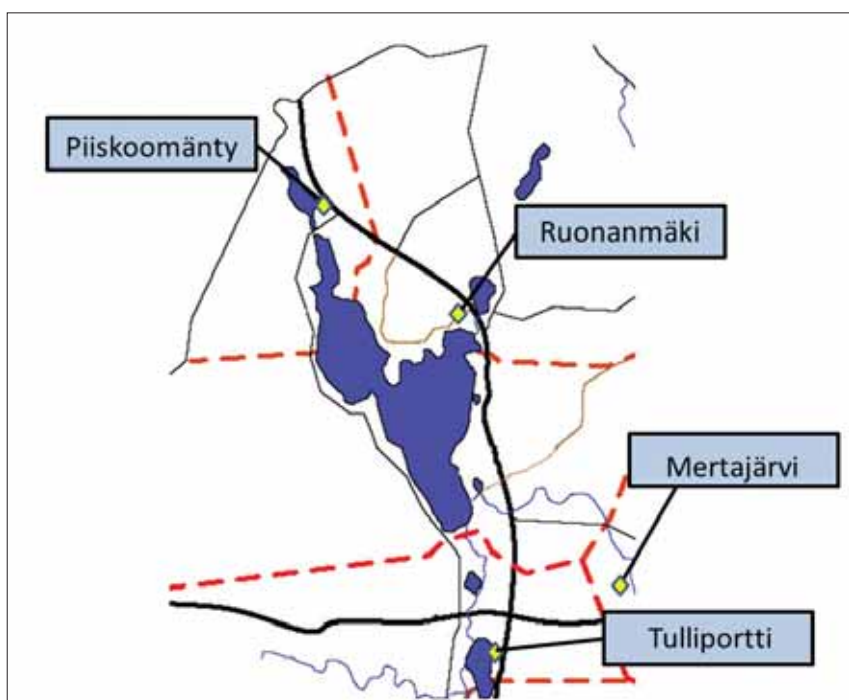
Kuortaneenjärven kotiseutusunnittelun maastokäyn-
neissä kyläkävelyn ja ryhmäkävelyhaastattelun kokemuksia
sovellettiin kahdessa uudentyyppisessä maastokäyntimenetel-
mässä: järjestimme neljä kävelykeskustelua ja yhden ajelukes-
kustelun. Menetelmien toteutusta ja niistä saatuja kokemuksia
esiteltiin tiedeyhteisölle konferenssiesitelmässä maaseututut-
kijoiden tapaamisessa Kalajoella elokuussa 2013.⁸

Kävelykeskusteluissamme oli sekä kyläkävelyn ja ryh-
mäkävelyhaastattelun piirteitä. Kutsumme toteuttamaamme
ryhmäkävelyn muotoa kotiseutukävelyksi. Kotiseutukävelyn
etukäteisvalmistelu oli vähäistä. Informanteilla oli kuitenkin
runsaasti taustatietoa kävelyn tarkoituksesta. Hehän olivat jo
osallistuneet kotiseutukeskusteluun, jossa he yhteisesti valit-
sivat kotiseudultaan yhdestä kolmeen käyntikohdetta siten,
että ne olivat tavoitettavissa yhdellä enintään tunninpituisella
kävelylenkillä. Kohde päätettiin ja reititettiin keskustelutilai-

suuden lopussa ennen kävelylle lähtöä, mutta keskustelunku-
lusta ei kenelläkään ollut etukäteen selvää käsitystä. Tutkijat
osallistuivat kävelyn melkein pä tasavertaisina keskustelijoi-
na, pikemmin juontajan kuin haastattelijan roolissa. Ruonan
keskustelutilaisuudessa kohteeksi valittiin kylän keskustisteys
Ruonanmäki, Salmella Piiskoomänty, Mäyryssä Tulliportti ja
Leppälänkylässä Mertajärvi (kartta 2). Kävelyn aikana käyty
keskustelu tallennettiin kahdella tallentimella kuten muissakin
tilaisuuksissa. Kohteet kuvattiin. Videotallennusta ei tehty.

Maastokäynnit saivat osallistujilta hyvän vastaanoton.
Vaikka sää ei aina suosinut – Ruonan kotiseutukävely osui
syksyn pahimpaan myrskyyn – innokkaita osallistujia riitti.
Ruonan vesisateessa niitä kertyi maastokäynnin aikana jopa
lisää. Kotiseutukävely oli menestys myös tiedon hankinnas-
sa: se tuotti erityisesti historiatietoa, joka virikekeskusteluissa
jää lapsipuolen asemaan. Koska virikerunkomme oli laadittu
pääosin tilan, paikan ja maiseman tutkimuskehikseen, myös
keskustelujen sisällöt saivat helposti maantieteellisen paino-
tuksen. Maastokäynneillä asetelma kääntyi. Kotiseutukävely
rikasti historianäkökulmaa. Osallistujat valitsivat käyntikoh-
teiksi paikkoja, joissa oli tapahtunut kotiseudulle tärkeitä asioi-
ta (esim. Ruonanmäki) tai jotka muistuttivat olemassaolollaan
tapahtumasta muistomerkin tavoin (Tulliportti). Keskustel-
lessaan kävelijät eivät yleensä juurikaan kuvailleet maisemaa
tai paikkaa sinänsä vaan niihin liittyviä tapahtumia, jotka tuo-
ttiin julki kertomuksina ja muistoina. Kertomukset olivat sekä
laajempaa yhteisöä yhdistäviä (esim. kertomuksia Suomen
sodan ja isonvihan tapahtumista) että henkilökohtaisia muis-
toja (esim. muistot sillanrakentamisesta ja oman vesijohdon
vetämisestä). Välillä keskustelu hajosi kahteen tai useampaan
osaan. Vaikka käytössä oli kaksi digitaalitalenninta, kaikkia
keskustelun säikeitä ei saatu talteen.

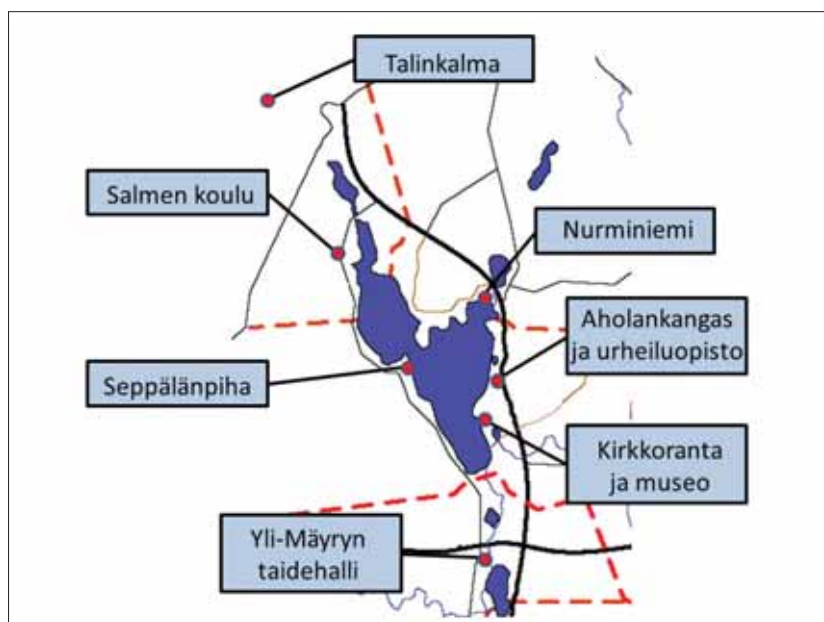
⁸ Riukulehto & Rinne-Koski 2013.

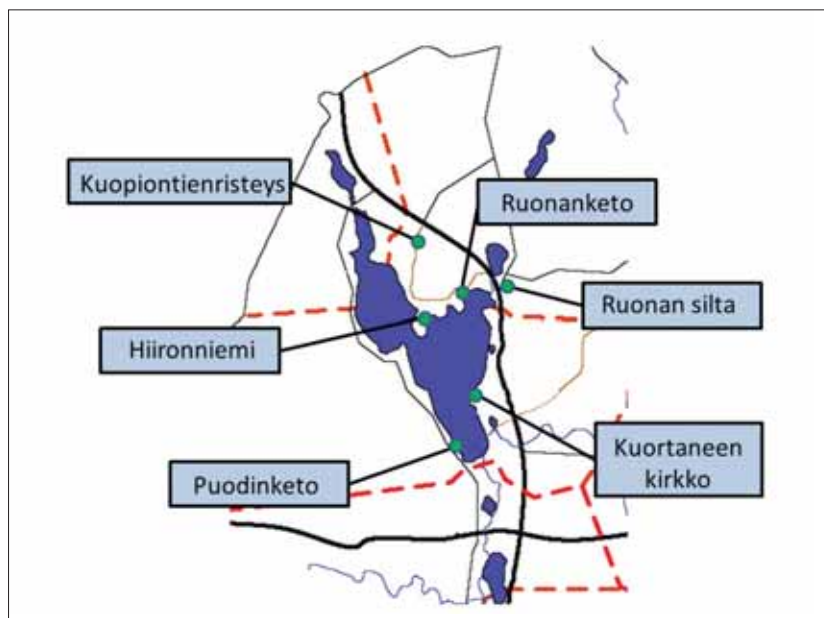
Kartta 2.
Salmen, Ruonan, Leppälän ja Mäyryn
kotiseutukävelysten pääkohteet.

Toiseksi viimeisenä Nokiottaan kotomaa -hankkeen tilaisuutena järjestettiin yhdessä Kuortanes-Seuran kanssa koko järven ympäri tehty kotiseutujävelu. Ajelulle kutsuttiin Kuortanes-Seuran johtokunnan jäseniä sekä sellaisia kuortanelaisia, jotka eivät halustaan huolimatta olleet pystyneet osallistumaan oman alueensa asukastilaisuuteen. Ajettava reitti suunniteltiin pääpiirteissään etukäteen, mutta reittisuunnitelmaan jätettiin tilaa myös osallistujien ehdotuksille. Lyhyitä seisahduksia tehtiin reitin varrella myös spontaanisti. Ajelua varten vuokrattiin pikkubussi, jonka erityisenä vaatimuksena oli penkkien ryhmittäminen vastakkain. Tämä oli välttämätöntä luontevan keskustelutilanteen synnyttämiseksi ja hallitsemiseksi. Se myös merkittävästi helpotti keskustelun tallentamista, mihin pyydettiin osallistujien lupa. Tallentimia ei suljettu koko matkan aikana, sillä keskustelu kävi vilkkaana sekä autossa istuttaessa että pihalle jalkauduttaessa. Keskustelut tallennettiin kolmella rinnakkaisella äänitallentimella.

Matkan aikana jalkauduttiin maastoon seitsemän kertaa. Kuinkin niistä muodosti yhden pienimuotoisen kotiseutukävelyn. Jalkautumisen aikana toimittiin samalla tavoin, kuin edellä kotiseutukävelyä kuvattaessa kerrottiin. Jalkautumispaikat olivat Kuortaneenjärveä vastapäivään kierrettäessä 1. Kirkkoranta ja museoalue, 2. Aholankangas (Urheiluopisto), 3. Nurminiemi, 4. Talinkalma, 5. Salmen koulu, 6. Seppälänpiha sekä 7. Yli-Mäyrin taidehalli (kartta 3). Lisäksi ajelun kuluessa tehtiin keskustelijoiden pyynnöstä lyhyempiä seisahduksia, joiden aikana autosta ei kuitenkaan noustu. Seisahdus tarjosi kuitenkin mahdollisuuden pysähtyä tarkastelemaan kohdetta lähemmin ja vaihtamaan siitä ajatuksia. Tällaisissa paikoissa kuultiin yleensä kohteeseen liittyvä kertomus tai muisto. Joskus oli kyse myös siitä, että joku keskustelijoista halusi esitellä itselleen tärkeän paikan muille. Kuortaneenjärven kotiseutujävelun aikana seisahduttiin kuusi kertaa. Paikat olivat jälleen vastapäivään lueteltuina 1. Kuortaneen kirkko, 2. Ruonan silta, 3. Ruonanketo, 4. Hiironniemi, 5. Kuopiontienristeys ja 6. Puodinkedon paikka (kartta 4).

Kartta 3. Kotiseutujävelun jalkautumispaikat.

Kartta 4. Kotiseutujävelun seisahdumispaikat.

DOKUMENTOINTIPERIAATTEET

Tähän julkaisuun maastokäyntien ja kotiseutuajelun keskustelut on dokumentoitu samoilla periaatteilla kuin muidenkin tilaisuuksien keskustelut. Kyseessä ei ole tarkka litterointi vaan keskustelukuvaus, johon kaikki keskustelun olennaiset puheenvuorot on tuotu lähes tarkkoina lainauksina. Suorat lainaukset on kirjoitettu kursiivilla ja erotettu muusta tekstistä lainausmerkein. Luettavuuden helpottamiseksi kieltä on jonkin verran yksinkertaistettu. Toistoja, tukisanoja ja lauseiden virheellisiä aloituksia on jätetty pois. Sanojen väliset poistot on merkitty yleisen tavan mukaisesti kahdella yhdysviivalla (–). Yksittäinen tukisana tai sanan toiston poisto keskustelijan miettiessä puheensa jatkoa on kuitenkin yleensä jätetty merkitsemättä. Kolmella pisteellä (...) olemme kuvanneet puheeseen tullutta taukoa. Puhujan painottamat sanat on merkitty lainaukseen alleviivattuina. Saman asian kertaamista on vältetty. Tarkoitus kuitenkin on, että jokainen keskustelussa esitetty ajatus löytyy myös kuvauksesta jossain muodossa: lainauksena, epäsuorana kerrontana tai luettelona.

Murteellisia ilmauksia olemme säilyttäneet enemmän kuin mausteeksi. Tarkoitus on, että keskustelukuvauksestaakin saa käsityksen puheen tyypillisyyksistä; murteen litterointia tässä ei kuitenkaan tavoitella. Keskustelukuvauksissa puheenvuorojen järjestys on pääosin säilytetty. Jos samaan aiheeseen on palattu keskustelussa monta kertaa, ne on raportoinnissa kuitenkin toisinaan yhdistetty. Järjestyksen muuttaminen on tällöin aina myös mainittu leipätekstissä. Keskustelukuvaus on pyritty pitämään tarkkana, kuvauksessa ei ole jätetty keskusteluaiheita tai puheenvuoroja pois, vaikka ne eivät olisi aina kulloinkin käsiteltävään virikkeeseen suoraanaisesti liittyneet-

kään. Kuvauksen tarkkuus tukee osaltaan samasta aineistosta laaditun tulkintaosan lukemista ja arviointia sekä antaa kuvan siitä, millaista aineistoa valituilla menetelmillä on mahdollista muodostaa.

Nokiottaan kotomaa -hankkeessa luodut aineistot liittyvät myös isompaan tutkimukselliseen kokonaisuuteen, jota Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti toteuttaa kotiseutututkimuksen alalla. Tämä dokumentointi palvelee osin myös tuon tutkimuslinjan tarpeita. Tarkoituksemme on luoda hankkeen kotiseutukeskusteluista tutkimuslinjaa palveleva aineisto, jota kotiseudun tutkimusryhmä ja muutkin tutkijat halutessaan pystyvät käyttämään jatkotutkimuksissaan. Toivottavasti aineistomme löydetään ja huomataan hyödylliseksi. Siksi on tärkeää, että kirjallisesta dokumentoinnista pystyy tavoittamaan keskustelutilaisuuksissa ojennetut langanpäät.

Kuortaneenjärven kotiseutukeskusteluissa muodostunut aineisto säilytetään kokonaisuudessaan Kotimaisten kielten keskuksen arkistossa, ja se on tutkimustarkoituksiin käytettävissä. Aineistokokonaisuuteen sisältyvät

- tilaisuuksien tallenteet ja rinnakkaistallenteet,
- tilaisuuksien alustava litterointi,
- valokuvadokumentointi,
- tilaisuuksien taustatiedot sekä
- keskustelukuvaukset sähköisessä muodossa ja tulostettuina.

Tilaisuuksien alustava litterointi on yksityiskohtaisempi kuin tähän julkaisuun koottu keskustelukuvaus. Esimerkiksi keskustelujen nimi- ja asiasanaluetteloissa (ks. tämän julkaisun sivut 205–212) on myös sellaisia termejä, jotka eivät välttämättä sisälly tämän julkaisun keskustelukuvauksiin. Niistä jokainen

Kuortaneenjärvi, Sysilampi ja urheiluopiston rakennuksia ilmavalokuvassa. Kuva: Aarno Isomäki.

on kuitenkin mainittu hankkeen kotiseututilaisuuksissa ja on löydettävissä tilaisuuksien alustavasta litteroinnista ja tilaisuuksien tallenteilta.

Tämän dokumentaatiojulkaisun lisäksi aineistosta on laadittu tulkintaosa *Otta noessa. Kuortaneenjärven kotiseututietojen syvärakenteita*.⁹ Siinä aineistoa käsitellään syvem-

min ja siitä luodaan maantieteen ja historian syvärakenteiden tulkinta kokemuksellisen kotiseututeorian viitekehyksessä. Toivomme tekevämme oikeutta Nokiottan kotomaa-hankkeessa keräämällemme rikkaalle ja ainutlaatuiselle aineistolle nykykuortanelaisten kotiseutukäsityksistä Kuortaneenjärven ympärillä – ja hieman sitä laajemmallakin alueella.

⁹ Ladattavissa vapaasti osoitteessa <http://www.helsinki.fi/ruralia/>

Vapaa-ajan asutusta Kuortaneella. Kuva: Sulevi Riukulehto.

A TILAISUUKSIEN DOKUMENTAATIO

KUORTANEEN KIRKONKYLÄN KOTISEUTUKESKUSTELU 15.9.2012

KATJA RINNE-KOSKI JA SULEVI RIUKULEHTO

Kuortaneen kirkonkylä sijaitsee keskellä Kuortaneen kuntaa kantatie 66:n varrella. Kirkonkylä rajautuu pohjoisessa Ruonankylään, idässä Leppälänkylään, etelässä Mäyryyn ja lännessä Kuortaneenjärveen. Suurin osa Kuortaneen palveluista ja julkishallinnosta on sijoittunut kirkonkylään. Palveluiden lisäksi kylästä löytyy useita nähtävyyksiä. Tunnetuimpia näistä ovat talomuseo, Klemetti-museo, Kuortaneen kirkko ja Urheilupuisto. Kirkkorannassa sijaitsee myös Etelä-Pohjanmaan rivi-eräksikin kehitetty hiekkapohjainen uimaranta.¹⁰

Kirkonkylän tilaisuus oli hankkeessa järjestettävistä keskustelutilaisuuksista ensimmäinen, ja se järjestettiin 15.9.2012 kunnantalolla yhteistyössä Kyläraitti ry:n kanssa. Tilaisuudesta tiedotettiin Kuortaneen kunnan Internet-sivujen ajankohtaista-palstalla, Viiskunta-lehden tapahtumakalenterissa sekä kirkonkylän ilmoitustauluilla. Tilaisuuteen osallistui viisi henkilöä, joista neljä oli naisia ja yksi mies. Iältään osallistujat olivat 40–82 -vuotiaita.

¹⁰ Kuudesta kyläesite 2011, 16–17.

KUORTANE LINTUPERSPEKTIIVISTÄ: ILMAKUVAKIERROS

Tilaisuuden alkua odotellessaan osallistujat keskusteleval valkokankaalla näkyvästä otsikkodiasta. Kuvassa on Yli-Kuhan päärakennus.¹¹ Sitä arvellaan ensin Ylisen taloksi, mutta sitten huomataan, että katon vellikello on erimallinen. Yli-Kuhan kauneutta ihastellaan. Kohta aletaan luetella, ketä talossa asuu. Juontaja kuvaa lyhyesti Nokiottaan kotomaa-hankkeen taustan ja sen yhteyden muihin Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin kotiseutuhankkeisiin, sekä keskustelussa käytettävät menetelmät (virikekeskustelut ja maastokäynnit).

Virikeosio aloitetaan sarjalla ilmakuvia Kuortaneenjärven ympäristöstä. Kuvakierros käynnistyy uteliaan hiljaisuuden vallitessa. Vähitellen alkaa kuulua supinaa, kun tutut paikat ja rakennukset kiinnittävät osallistujien huomiota. ”K-kauppa, Ala-Honkola, ...Väentupa”. Ääneen käytävä keskustelu käynnistyy lopulta järven eteläosan ilmakuvan kohdalla. ”Tossa näkyy hyvin toi, mikä pitäis ruopata [Puutarhakylän alue].” ”Saatais siihen hiekkaranta, niin kun se on ollut 50 vuotta

¹¹ Ensimmäisen keskustelutilaisuuden jälkeen otsikkodian kuva vaihdettiin Kuhajärven etelärannalla sijaitsevasta Yli-Kuhan talosta Länsirannalla sijaitsevaksi Keski-Honkolan taloksi. Vaihdon syynä oli talon sijainti: Länsirannalla sijaitseva talo on lähempänä hankkeen pääkohdealueeksi valittua Kuortaneenjärveä ja soveltuu siksi paremmin tutkijoiden tarkoituksiin.

Kuortaneen kunnantalo. Kuva: Timo Suutari.

sitten. Siinähan on ollu hiekkaranta. Nythän me ollaan noita puita [siivottu]... Kylänraittihan on ollut siinä jonkin verran. Toi on otettu varmaan ennemmin, mut me ei oo kaikkia ihan ehditty, et sinne jää sit vaan muutamia koivuja." Kiinnitetään huomiota kuvassa näkyvään pitkään kaislikkoon, jota ei aikoi-
naan järvestä ole ollut. "Siihen on kerääntynyt maa-aineksia, jokisuisto tuo sitä lietettä siihen, ja sen pitäis saada siitä ruo-
pattua pois, ja sitten siitä tulisi upea. Niin kun jotkut sanoo, että he on 50 vuotta sitten käynyt siellä uimassa. Siinä on ollut upea hiekkaranta, mutta nyt se on... mutta... Siitä on nyt tää kiista. Kun siellä on kuulemma sammakoita. Mitä on muu-
allakin näitä sammakoita. Koko Länsiranta on täynnä niitä samoja sammakoita."

Yksi osallistuja osoittaa Mäyryn Länsitieltä oman synty-
mäkotinsa paikan. Länsirannalta tunnistetaan Nisulan talot. Kerrotaan, että kauempana tulevat Seppäläniemen jälkeen Viitalat ja Rasulan piha. Salmen kohdalta tunnistetaan jälleen yhden osallistujan kotitalo. "Se on maalattu viime vuonna, vai toissa vuonna... Pitääkin näkyä." Salmen siltakin poimi-
taan, vaikka se näyttää ilmakuussa jotenkin leveämmältä. Le-
veyden syyksi epäillään tulvia: "Onko se sillä tavalla, että on tullut tulvat ja eikä se [vesi] oo sitten mennyt samaa, pientä rataansa?" Salmella asuva osallistuja kertoo, että kyläkeskus on aikaisemmin ollut tulville herkkä. "Siis Salamenkylähän on ollu aina tulva-aikana saari. Vesi on mennyt tuolta oikealta puolelta. — Se on noin viitisenkymmentä metriä sillasta ete-
lään päin, niin pääsee kahlaamalla yli kesällä. Ei kyllä tulva-
aikana, mutta kesällä."

Huomio kiinnittyy moniin vitivalkoisiin täpliin. Niitä yri-
tetään ensin sovittaa huviloiksi, mutta tarkemmin katsottaes-
sa ne paljastuvatkin pelloilla oleviksi rehupalloiksi. Todetaan,
että Seuruksen rannalla ei ole kovin paljon huvila-asutusta.
"Se varmaan vähän vaikuttaa, jotta koska tuloo vettä liikaa
ja kastuu kaikki." Syynä ovat matalat rannat: "Tulva-aikana
nousee ainakin sata metriä — vesi länsipuolelle oli vuosi
minkälainen tahansa." Vielä mainitaan, että jonnekin kauem-
maksi metsän peittoon jää Laitilan talo.

Hiironniemen kohdalla aletaan jo odotella Haapaniemen
hiippakuntakartanoa. Se näkyy seuraavassa diassa. "Mikkähän
juhlat tuoss on ollut, kun on noin autoja?" Tuttuja mökkipaika-
koja tunnistetaan tältäkin rannalta. Yksi keskustelija löytää ku-
vasta kolmen sukulaisperheensä mökit.

Nisosjärven ja Ruonan alueen kuva synnyttää pohdintaa
vuodenajasta: "Onko tämä kuva otettu tulva-aikana? Kevääl-
lä? Ei, tämä on syksyä. Viljapelloja näkyy. Mutta Nisos näyt-
tää suurelta.... — On puitu jo ihan selvästi."

Ruonan kylä saa yhden keskustelijan pohtimaan nimen
siirtymistä suvulta kylälle. Ruona-nimistä taloa ei kylässä enää
ole. "Kun on tullut talojakaja, niin se on häivytetty sitten. Sitten on — kaikkia Vähä-Ruonaa ja Iso-Ruona, Ala-Ruona,
Keski-Ruona. ... Ja siinä on tosiaan Mäki-Ruona. Se oli ennen
Ruona." Tuohon sukuun kuuluva keskustelija kertoo harkin-
neensa joskus palauttavansa kylän nimen myös sukunimek-
seen. "Se vähän niin kun harmittaa. — Ei sitä tietty ajateltu
ennen vanhaan."

Ilmakuvakierros ei ole täysin kattava. Osa keskustelijoista jää
kaipaamaan oman kotitalonsa maisemia. "Miksei Mustapään-
kirkolla käyty ollenkaan?" "Sysilampea ei näytetty ollen-
kaan!! Nyt minä olen pettynyt, Sysilammentie puuttui. Nyyh.
... se jää tuonne pusikkoon."

LUONTO, KIELI JA TALOT

Ensimmäisen varsinaisen virikkeen yhteydessä kuulijoita ke-
hotetaan miettimään omaa, henkilökohtaista kotiseutuaan.
Pyydetään ajattelemaan kotiseutua monipuolisesti: luonnon,
rakennetun ympäristön ja henkisen ympäristön osina ja koko-
naisuutena. Varsinaisena virikkeenä kysytään, millaisista asi-
oista kotiseutusi koostuu?

Luonto, murre ja kotiseudun rakennukset nousevat tär-
keimmiksi tekijöiksi keskustelijoiden kotiseututunteen muo-
dostumisessa. Työnsä vuoksi pitkään muualla asunut kes-
kustelija aloittaa: "Niin luonto! Kuortanehen luonto, se on
merkannu aina mulle paljo. Edelleen merkkää. Murre, kieli.
Rakastan kotimurrettani, kieltäni ja pohojalaasia murteita
muutenkin. Nää on kaks elementtiä. Ei niinkään rakennuk-
set." Sekunnin murto-osan mietittyään hän korjaa kantaansa:
"Kyllä tietysti! Mun äidin syntymäkoti on, äsken oli vähän
puhe, Ruonalla, mikä ei ole enää Ruona vaan Mäki-Ruona,
mutta se on se sama talo vielä esimerkiksi, puutarhoineen.
Mutta nämä kaksi on primäärisesti mun kohdalla sellaisia
elementtiä, joiden keskellä nyt saan olla ja elää. Vielä."

Samat asiat korostuvat myös Järvisseudulta Kuortaneelle
muuttaneen keskustelijan ajatuksissa. Kielellä hän tarkoittaa
lapsuudessa omaksumaansa murretta. "Se on se mun kieli
edelleen." — "Kun mä oon maakunnassa ollut, niin mä taval-
laan jo ymmärrän tätä maakunnankin murretta, — Sitä on
mukava kuunnella. Mutta kyllä se oma murre on!" Luonnon-
maisemassa hänelle keskeisin kotiseudun tekijä on vesi: "Vaik-
ka mä oon asunut Seinäjoella, Kauhavalla, Alajärvellä ja nyt
täällä, niin et jos puhutaan kotiseudusta, niin mulla tulee heti
Alajärvi mieleen ja se joki, jokimaisema. Eli se jokimaisema
on mulle tärkeä. — Ja Kauhavalla, kun mä asuin, niin mä
valitsin siellä asuntoni Kauhavanjoen rannalta, koska se joki
oli mulle niin tärkeä. Mä hiihtelin sitä aina, kun asuin Kau-
havalla 14 vuotta. Nyt kun mä tulin tänne, täällä ei ollu sitä
jokea, mutta se järvi oli. Ja taas kuitenkin, kun mä hiihdän
sitä järveä, niin se järvi on siinä."

Kolmas kotiseudun keskeinen tekijä ovat rakennukset. "Se
mihin ensimmäisenä täällä Kuortaneella [olen] tykästynyt, ja
mikä tekee mulle kotoiseksi tän Kuortaneen tuon järven lisäk-
si, on nämä talot. Mä muistan, kun mä tulin tänne työhaas-
tatteluun, — niin mä hiljensin siinä kohdassa, missä näkyy
ne Knuuttilan — kaksfooninkiset." Myös uusi rakennuskanta
on hänen mieleensä: "Tuolla vilahti se Puutarhakylä. Mä sie-
luni silmin näkisin sen, ja — tunnenkin suurta surua siitä,
että sitä yritetään estää sitä Puutarhakylän tekemistä." Hä-
nestä tuon alueen rakentaminen merkitsisi samalla rannan pa-
lauttamista aikaisempaan kuntoon, samaan tapaan kuin Kirk-
korannassa on tapahtunut. "Kuulin tässä muutama päivä sit-
ten, että joku sellainen, joka on ollut töissä tässä Kuortaneella

Knuuttilan kaksifooninkiset kantatietä päin kuvattuna. Kuva: Markku Honkola.

muutama vuosi sitten ja oli sitten käväissyt lastensa kanssa Kuortaneella ja sanoikin jo, että he kävi tuolla Kirkkorannassa uimassa ja sanoi, että voi ihana, kun se oli putsattu ja siistitty! Oli mukava nähdä, että se oli näin mahtava. Et silloin kun hän asui täällä vielä, niin se ei ollut.” Keskustelija varoittaa ylisuojelemisesta: ”Eli justin tämä, että ei pidä ylisuojella näitä, vaan tosiaan, että toiset tykkää siitä, että se on laitettu.”

Seuraava pohdiskelija rajaa kotiseutunsa ensisijassa omaan kotitaloon ja sen välittömään läheisyyteen, Mustapäänkirkolle ja toiseksi kuortanelaisuuteen. *”Kirkko on vähän haukkumanimi: joku lammasmökki varmahan ollu kalliolla. Mä oon kauhian ylypiä, kun mä saan olla kuortanelainen. Ja oon tuonu sen ilimi kyllä läpitte elämän.”* Kuortanelaisuus tulee näkyväksi hänen mielestään murteessa. *”Oli oikein tosi huvittavaa, kun mä olin Tampereella johonakin koulutukses, ja siellä oli joku luennoitsija, dosenttimies, ja mä ajattelin että mistäs herran tähären mä tuon ihmisen tierän. Sitten tuli mielehen, jotta jep! Tuolla Härmän sairaalan... siellä pelattiin korttia oppilasaikana. – – Se muisti, että minoon opettanut sille, että Kuortanes kirjootethan että Kuortane, mutta lausutahan, että Kuortanes.”* Käytännön tekeminen on aina ollut hänelle mieluista kotiseututyötä. *”Oon kyllä ylypiä, kun Klemetin tontti on suurin piirtein siivottu. Siivuamista olis taas. Nyt me ollaan – – ikkunakki maalattu! Tällasta käytännön kotiseututyötä. Kökällä ei enää onnistu, niin sitten se pitää jotenkin muuten tehdä.”*

Kotiseutunsa hyväksi voi toimia myös kuluttajana paikallisia palveluja käyttämällä, ja se on keskustelijan mielestä syvää kuortanelaisuutta: *”Minä oon kans niin paljo kuortanelaane,*

että minä vissiin ostan täältä, mitä Kuortanehelta saa. Sitten vasta meen Keskisehe, jos on sellasta, mitei täältä saa. Sillon kun mä menin toista kertaa kihilooihin, niin täältä sai vielä sormuksiakin [naurua]. Tienhaarasta sai. – – Mä oon kyllä niin kuortanelaanen, kun ikään olla voi.”

”Mulla on ollut äidinkielen opettajana Heikkilän Mirja ja se sano, jotta murretta ei saa unohtaa. Mä oon yrittäny teherä jotakin sen etehen, jotta mä oon murreseuras ollu varmahan toistakytä vuotta jo.” Opettaja Mirja Heikkilän valvutuneisuus kuortanelaisen murteen suhteen kiihdyttää murrekeskustelua. Murteita ei ole aina arvostettu kouluopetuksessa, mutta Heikkilä oli jo 1960-luvulla sitä mieltä, että murteita tulee kunnioittaa. *”Joo tosiaan, se sanoo, jotta murteita ei saa unohtaa. Oon yrittäny käytännön tasolla tätä harrastaa, kun täällä on se Kuortanes-Seuran Joulu, niin mä oon koittanu teherä – – sitte murteella.”* *”Ja kun esittelet museota, niin käytät murretta”,* tukee toinen keskustelija ja kertoo kuinka luokkakokoukseen tulleet opettajakollegat ihastelivat museon esittelyä: *”Hän puhu niin kivasti murretta.”* Toinenkin vastaava tilanne kerrotaan.

Kaikille oman murteen puhuminen ei ole ollut yhtä luontevaa. Yksi keskustelija muistelee, että 1970-luvulla varsinkin nuorison murteenkäyttö väheni. *”Jälkeen päin oon ajatellut, että se oli ihan työpaikkakiusaamista. Mä menin nuorena tyttönä Seinäjoelle töihin yhteen työpaikkaan, ensimmäiseen työpaikkaani. Mä olin Järviykylästä kotoisin, ja ne kaikki muut työntekijät oli, siinä oli Ilmajoelta... mutta kuitenkin maakunnasta kotoisin. Ja sitten – – kun mä innostun, niin mä puhun omaa murrettani. – – Ne aina naureskeli – –, toisteli niitä*

mun sanoja ja sitten ne ite puhu ihan omituisia sanoja. Niillä oli 'ankkastukkia', ne 'pörötti' ja niillä oli vaikka mitä ihmeellisiiä, mitä mä en ymmärtänyt, ja ne ei koskaan selittänyt sitä mulle." Seinäjoella asuvalta odotettiin "maakunnan murretta", ja se oli parikymppisestä työstä ahdistavaa. *"Mä koin sen hirveen ikäväksi. Minut ikään kuin pakotettiin, kotoutettiin Ilmajoen ja Ylistaron ja Nurmon murteeseen – – aika raa'alla tavalla, ja se kitki – – pois sitä omaa Järviseudun murretta aika tehokkaasti."*

Murre on aiheuttanut monenlaisia hauskoja tilanteita esimerkiksi asuinpaikan vaihtuessa. Uudelle murrealueelle sopeutuminen vie aina aikaa. *"Murre oli toisenlaista Ilmajoella [Nopankylässä]. Siinä oli sitä ruotsia vähän, ja sitten kun mä menin [Kuortaneella] kutomapiirihinkin, niin mä sanoin, että voisin tehrä jotain täällä. Sitten kysyttiin, että mitä sä voisit tehrä, ja mä sanoin että mä voisin soholoolla kutua tuota okulia. Kaikki katto, että mitä tuo puhuu. Vaikka ei oo kun 70 kilometriä matkaa!"* Murre-eroista huolimatta Kuortaneesta on tullut tärkeä kotiseudun osa muualta muuttaneelle. *"Mä tykkään niin valtavasti olla täällä Kuortaneella! Tämä on oikein mun lempipaikkani. Mä oon ollu joskus nuorena [täällä] isän kanssa, autolla käytihin, ja se järvi! Ja täällä oli opisto, ja täällä oli vaikka mitä!"*

Iloiseen keskusteluun liittyy välillä vakavampia sävyjä. Kysymys seudun kokemisesta omaksi kodikseen liittyy pohdintaan siitä, minne oikeastaan haluaisi oman hautapaikkansa. *"Kyllä se on asioita, joita pitää miettiä."* Kaikki keskustelijat

yhtyvät ajatukseen. Monet ovat miettineet omaa hautapaikkaansa ja siihen liittyviä järjestelyjä. *"Mulla on jo hautapaikka meidän perheen haudassa ja hautakivessäkin on tilaa sitten munkin nimelle, että aivan hyvin voidaan jutella näistä."* Ja liittyhän tämä keskustelunaihe kotiseutuunkin: *"Se hautuunmaa on se viimeinen kotiseutu"*, joku kiteyttää.

Luontevin viimeinen lepopaikka voi olla siellä, mihin on parhaiten kotiutunut ja missä on tuttuja ihmisiä. *"Mulle on [työni vuoksi] tämä kansakin jo kaikki mones poloves [tuttua]. Niin kun Ilmajoella, siellä ei sitten enää oo. Ja kun on kolme lasta, ja he haluaas olla täällä, ja ei he viitsisi mennä Ilmajolle hautausmaalle. – – Niin tiedätkö, mä oon jo alkanut kypsymään siihen, jotta mä jään tänne."* Tyttärensä kanssa asiaa pohtinut keskustelija ymmärtää, että toiselta paikkakunnalta tai jopa ulkomailta asti tällaisten asioiden selvittäminen ja käytännön järjestelyt ovat erittäin vaikeita. *"[Sukulaisille] mä ilmootin, että mä oon päättänyt näin. Kyllä se on sellainen asia, että pitää vastata, kun kysytään. – – Mä oon tykänny aina niin valtavasti täällä olla ja täällä mun lapset on syntynyt ja kaikki ja avioliitto oli täältä – – Että kyllä tämä on oikein mun lempiasiani."* Tarkemmin ei hautapaikkaa vielä ole katsottu. *"Mutta Kuortaneelle! Mutta Kuortaneelle! Ja ilmotin sen Ilmajolle, kun siellä on mulla sukulaisia."* Toinen monessa paikassa elänyt keskustelija painottaa oman suvun merkitystä: *"Minäkin oon sitä jo miettiny, että kun mä oon niin monessa paikassa asunut, että mihin mä haluaisin. – – Veljelle sanoin, että muistakaa sitten, että kun mä kuolen, niin*

Kuortaneen hautausmaa ja kirkkovenekatos. Kuva: Jorma Rajala.

mut pitää kyllä polttaa, mutta sitten pitää se tuhka uurnata ja tuhkat sirotella sinne suvun – – hautuumaalle.” Kotiseutu kullan kallis, sehän on vanha sanonta.”

Murteet eivät ole ainoa kotiseutuja toisistaan erottava asia. Keskustelijat ovat sitä mieltä, että maakuntatasolla koko kulttuurin kokonaisuus on Etelä-Pohjanmaalla ihan omanlaisensa. Eri puolilta Suomea tulleeisiin opiskelijoihin koulukaupungissaan tutustunut keskustelija kertoo: *”Kyllä mä oon sen asian ajatellu näin, että Etelä-Pohjanmaa on oma kokonaisuutensa. Aivan oma kulttuurialueensa. Täytyy sanoa. Aivan kun menis eri valtioon, kun menee Etelä-Pohjanmaan ulkopuolelle, varsinkin etelän suuntaan.”* Ajatus saa vahvaa tukea muilta keskustelijoilta. Kokemukset ovat samansuuntaisia myös työelämästä. *”Se on jännä, kun sanoo, mistä on kotoosin – eli kun on täältä Etelä-Pohjanmaalta – niin ihmisillä on heti joku tietty mielikuva, että jaa...”*

Kotiseuduksi voidaan kokea samanaikaisesti Kuortane, Etelä-Pohjanmaa ja Pohjanmaa. Samalla paljastuu, että pohjalaisuuden ja sen osien, kuten eteläpohjalaisuuden, rajankäynti ei olekaan ihan itsestään selvä eikä yksiselitteinen. *”Jännä, että se on se kotiseutu myös, kun mennään vähän globaalimmaksi, – – se ei oo enää se Järviseutu, Alajärvi, vaan sitten se on se Etelä-Pohjanmaa – – tai Pohjanmaa... Tai mulle se on aina Etelä-Pohjanmaa. – – Mulle kun joku tuolla sanoi, että 'ai, me ollaan molemmat pohjalaisia', ja mä kysyin, että 'ai, niin mistäs sä olitkaan', niin se oli jostakin Raahesta! Niin mä sanoin, että 'ei!' Sehän on Pohjois-Pohjanmaata. Että mä oon Etelä-Pohjanmaalta, eli tässä on suuri ero, jonka minä aina haluan sanoa.”* Eron tekeminen eteläpohjalaisen ja pohjalaisen välillä saa kannatusta. *”Kyllä mäkin sanon aina kaikkialla, että mä oon Etelä-Pohjanmaalta, en Pohjanmaalta. – – Kaikki nämä tällaiset pohjalaisuuteen liittyvät kliseet sun muut, ne on eteläpohjalaisten, ei keski- tai pohjoispohjalaisten.”* Toiselle keskustelijalle tällainen erottelu on turhaa. *”Jossakin se on pelkkä sana pohojalaanen.”* Siihen liitetään muualla varsin myönteisiä mielikuvia. *”Mä oon muuttanut tuolta Kanta-Hämeestä tänne nyt viimeksi. Siellä monessa paikassa – – on paljon pohjalaasia – –. Niin esimerkiksi kirjastossa tapasi aivan vieraita ihmisiä ja jäätiin juttelemaan. Jos joku oli niin kun kuulemassa, että 'ahaa pohjalaanen!'. Aivan tuntemattominkin! Monta, monta mukavaa tilannetta! Ne heti sanoo 'ooksää pohojalaanen', ja mä että 'joo, mistäs muualta sitä vois olla, ku Pohjanmaalta?' Ja ne sano, et 'Tierätkö! Pohojalaaset on reiluja'. Se tuli monelta ensimmäisenä.”* Jonkun mielestä onkin parempi määrittää itsensä pitäjän kuin maakunnan perusteella. Väärinkäsityksiäkään ei tule: *”Kun sanoo, että on kuortanelaanen, niin siihen ei oo mitään lisättävää.”*

KOTISEUDUN OMINAISPIIRTEITÄ JA HENKILÖITÄ

Kotiseutua pyritään seuraavaksi hahmottamaan sen perusteella, miten sitä haluttaisiin kuvata muille. Välittömästi otetaan esille alueen luonto, ihmisten luonteenpiirteet ja alueen merkikhenkilöt. *”Mulla henkkohtaisesti on tämä, mitä oli eka kysymyksessäkin: Tää luonto! Ei vaan Kuortanehella, vaan täältä löytyy Pohjanmaalta yhtä kauniita paikkoja. Alajärvi on Jär-*

Nokiottan vanha ravintola. Kuva: Timo Suutari.

viseutua ja muuta... Ja sitten tämä ihana kieli, murre.” Luonnon eteläpohjalainen erikoisuus on itse Kuortaneenjärvi. *”Mä muistan mainita sen järven, koska se on Etelä-Pohjanmaalla erikoisuus, että on järvi. Niin sen mainitsen.”*

Rakennetun ympäristön kohteista esiin nostetaan pohjalaiset talonpoikaistalot, varsinkin komeat kaksifooninkiset. *”Mää melekeen aina mainitsen nämä kaksifoonikikset, nää rakennukset – –. Mun mielestä ne on yks osa Kuortanetta, nämä rakennukset. Te, jotka ootta koko ajan elänyt niiden syrjässä, varjossa, tai niissä taloissa, niin ette ehkä sillä lailla [huomaa tai ymmärrä]. – – Alajärvellä ne on pienempiä, vaatimattomampia. Se on köyhempää. Järviseutu on köyhempää aluetta.”*

Vanhoista talonpoikaistaloista keskustelu etenee luontevasti muihin historian ilmiöihin ja merkikhenkilöihin. Yksi keskustelija kertoo määritelleensä seutua ulkopaikkakuntalaisille historian avulla. Terva ja nokiottat olivat avainsanoja. *”Tervan kans aika usein muistan sanoa. Se olikin hauska, kun olin elokuussa Turussa yhdessä tilaisuudessa, ja siellä oli sitten eri puolilta Suomea [ihmisiä] Ja – – illalla istuttiin ja jotakin tuli. No, se 'terva' tuli, ja se 'nokiotta' tuli ja ihmiset, että no mikä nokiotta ja sitten yksi mies muisti, että 'ai niin, minä oon kerran käynyt siellä Nokiottas [kuortanelaisessa ravintolassa], että onko se vielä?' Eli täällä ravintolassa hän oli ollu, ja mä sanoin, että 'on, on ja tervetuloa Nokiottaan'. Ja siitä*

tuli pitkät keskustelut, mikä on nokiotta ja tervanpoltosta ja tällaisesta. Että tää historia on se yksi sitten."

Historiaan liittyvät läheisesti kotiseudun merkkihenkilöt: Aalto ja Klemetti. *"Kyllähän meiltä Kuortanehelta on näitä suurmiehiä ja naisia lähteny, lähetetty maailmalle! – – Monesti Alvar Aalto unohtetaan, Klemetti muistetaan parhaiten – – ja nyt tietysti Soile Yli-Mäyry. Kyllä nämä on semmosta ekstraa, mitä ei ole joka paikassa."* Klemetin lausahdukset Kuortaneesta kotiseutuna ovat yhä yhden keskustelijan ohje-nuorana: *"Mä oon aina siteerannu sitä, että Klemetti on sanonut, että hän on Kuortaneelta eikä muualta kehtaisi ollakaan. Sitte – –: 'Maailma on sellane vähä leviee paikka siinä Kuortaneenjärven ympärillä'. Mun mielestä siiton hyvä lähtiä. Ja sitten silimät on auenneet monta kertaa, kun muualta päin tulee väkiä, niin ne aivan voihkii justii Klemetti-museotaki! Että minkälainen paikka voi olla! Kun ei sitä oo itte hoksannutkaan."*

Kotiseutua luonnehtivista luonteenpiirteistä poimitaan reiluus, avoimuus ja talkoohenkisyys. *"Sanotaan, että talkoohenki on vähentynyt ehkä määräasioihin liittyen, mut kyllä talkoohenki on vielä olemassa. Se on kyllä yks pohojalaanen piirre. Tämä on semmoinen reilouden ja avoimuuden, spontaniuden ohella. Kyllä se on valttia edelleen."*

Luonnehdinnat 'mahtava' ja 'komia' jakavat mielipiteitä. *"Sen takia tällä ollaan mahtavia, ja täällä se rikkaus näkyy, kun on sitä tervaa poltettu."* Kaksifooninkiset talonpoikaistalot edustavat monille komeilua. Yksi keskustelija haluaa tehdä tarkennuksen: *"Minä oon pikkuisen eri mieltä tässä. – – Onks se komiaa, jos kelataan meidän historiaa taaksepäin? Ajatelkaa! Kaikki perheet, ne on ollut perhekuntia. On ollu ydinperhe, he vanhenevat, he ovat jääneet saman katon alle, saman katon alla kahdessa kerroksessa kolmekin sukupolvea ollu yhtä aikaa saman katon alla, ellei neljä. Se ei ole pelkkää komeutta, se on taloudellisuutta!"* "Ja yhteisöllisyyttä", hui-kataan väliin. – – *"Minä protestoin tähän Etelä-Pohjanmaan Komia-projektiin. – – Tuolla muualla ulkopuolella Pohjanmaata, sillä on väärä kaiku. Hyvin väärä kaiku monesti! Olisi voitu löytää joku paljon sopivampi adjektiivi. – – Se antaa väärän signaalin ulkopuolisille. Anteeksi nyt vaan kotiseutuihmiset."*

KOTISEUTU VALOKUVINA JA MAISEMINA

Virikkeitä jatkuvat. Osallistujia pyydetään kuvaamaan omaa kotiseutuaan yhdellä valokuvalla. Eniten kannatusta kotiseudusta kertovaksi valokuvaksi saavat pohjalaistalot. *"Kaksi taloa, nurkat yhdessä Ruonalla."* Nimeltä mainitaan Knuuttila ja Klemetilä.

Kuortaneenjärvi on toinen tekijä, joka kotiseutua kerto-vaan valokuvaan mieluusti kuuluisi. *"Mulle se pitäisi olla sellainen kuva, että siinä näkyisi talo ja se järvi. Eli joku komea pohjalainen talo järven rannalla. Ja sitten meidän viljelty maisema ja sellaisesta kohdasta, ettei vaan näy pajukkoa."* Järveen liittyy myös vapaa-ajan asutus: *"Mun kuva olis sellainen meidän mökkirannasta opistolle päin. Siinä jotenkin ne mökit piiloutuu, mutta tämä järvimaisema ja hiekkaranta näkyy hienosti."* Jonkun mielestä tarvittaisiin vähän laajempi

Heikki Klemetti. Kuva: Kuortanes-Seura.

ilmavalokuva. *"Kyllä minä päätyisin ilmavalokuvaan, mutta sen pitäisi olla hyvän valokuvaajan ottama. Jossa näkyis järveä molemmin puolin. Ja myöskin sen esittelyssä ne kaksifooninkiset ja hiekkarannat, urheiluopiston alue, kirkon alue, jonka kupeessa on Klemetilät ja..."* Tämäkin ajatus saa kannatusta.

Omista valokuva-aiheista edetään annettuihin kuvavirikeisiin. Luonnonmaisemia kuvaava nelikenttä kerää yleistä hyväksyntää. *"Kyllä nämä liittyy meidän kotiseutuun kaikki."* Puutteiksi mainitaan ensimmäisenä järvi, vaikka sellainen kuvassa kyllä on. Keskustelu siirtyy saman tien rakennuksiin ja sosiaalisiin maisemiin. *"Kyläyhteisö puuttuu."* *"Niin sellainen umpipiha! Tästä puuttuu umpipihat. Niin kun on täällä tyypillistä näin, missä ne rakennukset on... Tai onhan sitä varmaan Kauhajoellakin. Onhan siellä se Hämes-Havuunen, mutta täällä on umpipihoja, ja niitä on muutama vielä säilynyt."* Joku muistuttaa, että Kuortaneen umpipihat on isonjaon aikana hajotettu. Joka tapauksessa kaivataan päärakennusta, ulkorakennusta, aittoja ja järvi pilkottamaan jostakin. Jonkun oma suosikkikuva löytyy yhdistämällä sisältöjä. *"Yhdistäisin nuo kaksi: peltomaiseman ja järven."*

Vieraimmaksi koetaan metsämaisema, eikä rantakuvaakaan pidetä täysin onnistuneena, koska epäillään, että kyseessä on jokiranta: *"Enemmin mä vierastan tota männikköä, vaikka sitäkin on, mutta sitä on niin paljon muuallakin tuota männikköä. Tämä voi olla mistäpäin tahansa, tämä männikkö tässä. Ja samaten toi, missä menee tuo järvi ja tuo, tuontyyppisiä Pohjanmaalla on muitakin, koska täällä on jokia."*

Kuortaneenjärven hiekkarannat halutaan sen sijaan nostaa paremmin esiin. Kirkkorannan ainutlaatuisuutta korostetaan monissa puheenvuoroissa. ”Järviä ja rantoja! Meillä on Etelä-Pohjanmaan Riviera.” Kirkkorantaa verrataan maakunnan muihin kohteisiin: ”Ei ole muualla tällaisia hiekkarantoja. Ne on rakennettuja Hirvijärviä tai näitä tekoaltaita tai sitten pieniä järviä. Alajärvellä – on järviä, vaikka sielläkin on hiekkarantoja, mutta ne on ruohoisia. Ne ei ole noin isoja. Se on hyvin pieni esimerkiksi se Lassinranta, mikä on mun kotikylässä. Niin se on hyvin pieni, ja nyt se on kans ruohottunut. Mutta tällaisia oikein ... tuollaisia hiekkarantoja ei oo. Muuta kun Kalajoki on seuraava. Ja se on meri.” Mainitaan myös lähialueen tekojärvet sekä Lappajärvi, mutta niistä puuttuvat hiekkarannat. Joku mainitsee myös Halkosaaren, mutta se jää pahasti muun puheen peittoon. ”Muutama vuosi takaperin, mä olin just muuttaneena tänne. Oli Ilkka-lehden kysely eteläpohjalaisille, että missä on kaunein järviolue taikka semmonen Pohjanmaalla. Kyllä vastaus ekana oli Kuortaneen hiekkarannat – ja se tuli ekaksi.”

Henkisen ympäristön kuvakenttävirike synnyttää hetken hiljaisuuden. Keskustelijat syventyvät kuvakollaasiin. Hiljaisuus katkeaa hämmästytykseen: ”Syyäänkö meillä hernekeittoa?” Juontaja kertoo, että Etelä-Pohjanmaan maa- ja kotitalousnaiset ilmoittavat hernekeiton Kuortaneen pitäjänruuaksi. Tämä tieto ei kelpaa keskustelijoille alkuunkaan. Syntyy nopeatem-poinen mielipiteenvaihto:

”Onko tuo hernekeitto todella meidän pitäjänruoka?”

”Kai se on.”

”En kyllä sanois... Eikö kaljavelli ole?”

”Heeernerokka oo mikään meidän kotiseuturuoka...”

”Eeei suinkaan, aivan väärä... Mun mielestä hernerokka on niin jotain muuta. Se on nykyaikainen, Jalostajan hernekeitto ja joku muu, siitä tulee ihan joku muu, 70-luku mieleen.”

Joku muistaa sentään nähneensä asiaa koskevan lehtijutun: ”Siitä oli joku Ilkan juttu ja – mä leikkasin talteen...” Kuortaneen ruuaksi oli mainittu hernekeitto. ”Mutta ne oli varmaan sen takia, kun joka puolella sitä kaljavelliä sun muuta piimävelliä syyään.” Ne kelpaisivat kyllä tällekin ryhmälle kotiseuturuuaksi. ”Mutta kaljavellikin keitetään ihan hullusti tuolla [muualla], monta kattilaa pitää sotkia.” Arvellaan, että se keitetään joka pitäjässä eri tavalla. ”Niin kun mä tein sen ohjeen mukaan, mikä siinä oli, ja toisiaan kaikki suvun kattilat piti sotkia!”

Keskustelijat asettuvat varsin yksituumaisesti vastustamaan hernekeittoa, ”Kyllä hernerokka on erittäin vieras koko Etelä-Pohjanmaalle mun mielestä. On niin vieras perinneruoka. Mieluummin joku liharuoka tai joku.” Mikään muukaan ruokalaji ei saa oikopäätä keskustelijoiden hyväksyntää. Joku haluaisi jo tarkistaa asian kirjoista. Muistellaan, mitä on lapsena syöty. Toinen juontajista tarjoaa uudeksi vaihtoehdoksi oravamuhennosta, mutta sekään ei kuulosta tutulta. Lopulta yksi keskustelija keksii ratkaisun, joka esitetään varsin pontevaan äänensävyyn: ”Heeeiii, senhän pitäisi olla kuhakeitto! Kala-keitto se pitää olla, koska täällä on kuhakeitto...” Joku poh-

tii, olisiko kalaperunat sen ruuan oikea nimitys Kuortaneella. ”Tai sitten joku riistaruoaka, koska täällä on kuitenkin mehtiä tai minä sanon mehtiä, mutta täällä sanotaan jollakin muulla sanalla. Mettiiä on täällä, täällä on metästetty. Niin sen pitää olla joko riistaruoaka tai kalakeitto.” Tämäkään ei saa kaikkien kannatusta: ”Ei sitä oikeen, vaikea on yhtä ruokaa keksiä. Siton niin kun, silloin on talois kun on eletty, niin on tehty perunalaatikkoa silloin, kun on uuni lämmitetty.” – ”Ja kun on saatu kalaa, niin kalakeittoa ja sitten kun ei oo ollut, niin sitten on metästetty, kun on ollut se aika.” Jonkun mielestä lihaperunoita on syöty kuitenkin aina.

Keskustelijat miettivät vielä pitoruokia. Arvellaan, että ne ovat olleet samoja kuin nykyäänkin. Sopivimmalta kuulostavat lopulta lihakeitto ja kalakeitto. ”Mutta ne on Kuortanehella lihaperunat ja kalaperunat.” ”Just, kuhaa nimenomaan.” Toisen päivän pitoruuaksi keskustelijat ottaisivat kaljavellin. ”Meillä oli kaljavelli pitoruokana toisena päivänä, vanhaan aikaan, kun oli vihitty. Ja sitten on päivällinen ja sitte seuraavana päivänä – tuli kaikki kyläaset syömähän kaljavelliä. Ja kyllä se oli hyvää, ja me orotettiin lapsena niitä. Ja se on nykyään vieläkin. Kotikaljaa ja rusinoota ja kaikkia hyvää siinä. – Kyllä se oli hyvää.”

Tutuimmalta arkiruualta kuulostavat kalakeitto, liha- ja maitoperunat. ”Mutta kyllä se kalaperunakeitto, kyllä se ehkä oli yleisintä, noin niin kun jokapäiväisenä. Sitä saatiin aina, kesällä ja talvella.” Lihaperunat eivät olleet yhtä yleisiä: ”Perunannostoaikana, kun oli paljon perunannoukkijoita, niin silloin oli lihaperunoja tai sitten maitoperunoja.” ”Mutta se ei ehkä ollut niin yleistä tai pitempiaikaista. Oli nopia tehdä. Se oli siinä emännille niin mukava.”

Rakennettuja maisemia katsotaan pitkään hiljaa. Kuvas-ta luetellaan kunnantalo ja urheiluopisto, kirkko ja Kuharan-nan golf-kenttä. Keskustelu keskittyy voimakkaasti kirkkoon. ”Kyllä läheisin meikäläiselle on toi kirkon kuva maisemana, kohteena. Lapsuudesta ja nyt varsinkin taas.” ”Ja hautaus-maakin on mun mielestä harvinaisen hyvin hoidettu.” Kirkon yksityiskohdat saavat paljon huomiota: väri, kattopaanut ja niiden kuviointi, sisämaalaus sekä varsinkin katolla seisova kukko. ”Ja tämä meidän kirkon väri, se on mahtava, kun se on punanen, punerva. Ja paanukatto! Paanukatto! Kuulkaa, kun sataa ensimmäisen lumen, niin jos te menette, lähestyt-te sitä, niin kun se ei peitä vielä kokonaan aivan kattoa, – ihanasti tulee paanujen reunat, ne kuviot näkyviin. Se on niin valokuvauksellinen, maalausellinen. Ja sitten kun siellä on kukko siellä ylhäällä eikä pelkkä risti!”

Kukko kirkon symbolina ei ole tuttu kaikille keskustelijoil-le. Sen alkuperä herättää keskustelua. Tuleeko se Raamatusta, vai onko sekin Klemetin vaikutusta?

”Eikö se ollu silloin hereellä, kukko kolmesti lauloo? Miten-kä se meni? Että se Raamatusta tulisi.”

”Oon lukenut, olisko ollut Hiidenkivi-lehdestä tuos vuosia sitten, että se on uudestisyntymisen symboli.”

”Eihän kukko mitään uudelleensynnyttä, kanat vaan.”

”Kana mieluummin sitten... [naurua]”

”Olisko se siitä, kun se aamulla kiakasoo? – Mutta se ei oo mitenkään tyypillinen.”

*"Ei oo tyypillinen. Mä ainakaan tiedä muita kirkkoja."
"Eikö se oo Klemetin käsialaa sekin aikoinaan, aloite?"
"Klemetti oli vähän joka alan asiantuntija."
"Mutta eikö silloin sitte oo kukkoo jo ollu siellä? [katolla]
Tuo on noin vanha kirkko."
"Kyllä se kukko on kyllä 1770-luvun. Se on ihan alkuperäinen."*

Kirkon sisäkoristelu saa oman huomionsa. Muistellaan kirkon remontointia. *"Armi Klemetti maalas sen sisältä. Mä vielä muistan ne sellaiset köynnökset siellä katonrajas. Sitten se Yki Nummi pilas kaikki. Peitti."* Peruskorjaukseen liittyy hauska anekdootti, jonka monet keskustelijat tuntevat. *"Siellä kirkon seinäs oli muuten sellainen teksti maalattuna, että 'Älä sylje lattialle!'" "Joo ja joku saksalaanen muusikko oli oppinu sen sieltä. Että niin paljon suomen kieltä." "Se oli luullu, että se on joku Raamatun lause ja kirjottanu saksas sen sitten – – joulukorttiin ja lähettäny Armille. Ja Armia oli naurattanu, kun siinä kortis lukee, että 'Älä sylje lattialle!'"*

Juontaja tiedustelee vielä mielipiteitä kuvakentän muista kuvista. Puuttuuko mahdollisesti jotain? *"Joku urheiluhullu näkis [mielellään] urheilukuvat, mutta me ehkä ei olla..."* Mieluummin joukossa nähtäisiin kunnan keskusraitti, ehkä vielä vanhassa asussaan. *"Keskustie... että kun se kuvattais sellaisesta kohdasta, ettei nuota kauppoja näkyis, niin mun mielestä se on ihana. Mutta sitten nuo osuuskauppa ja K-kauppa pilaa sen. Se oli sellainen raitti kans, mikä olis säästämisen arvoinen."* Puutteenksi mainitaan nopeasti myös kyläkoulu, mutta sitten keskustelu hajoaa. Otetaan esiin Yli-Mäyryn taidehalli. *"Kyllähän Yli-Mäyryn taidehalli on tehty entisestä navetasta, muotoiltu. Se on valokuvauksellinen ja maisemallisesti hieno."* Kyläkoulu saa myös kannatusta: *"Joku koulu, koulun kuva puuttuu. Niitähän meillä ny piisaa. Toistaaseksi."* Keskustelun päävirta kääntyy kuitenkin kylämeijereihin. *"Joka kylässä on melkeen ollu meijeri. – – Semmonen rakennus puuttuu."* Kerrotaan, että Kuortaneen meijerit eivät ole sijainneet kirkolla vaan sivummassa: Ruonalla ja Mäyryssä. Pohditaan, onko niitä ollut enemmänkin. *"On niitä ollu, – – mutta 20-luvulla.... On niitä useampi ollu." – – "Ruona, Mäyry... Mäyryssä kaks. On se uus meijeri. Eikö täällä keskustassa oo ollu?... Jokkut hyvinkin pieniä."*

MUUTTAJAN KUORTANE

Seuraavaksi kysytään, miten muualta muuttava ottaa paikan kotiseudukseen. Kaikki keskustelijat ovat asuneet jossain elämänsä vaiheessa myös muualla. Aihetta sivuttiin jo keskustelun varhaisemmassa vaiheessa, mutta virike herättää uusia huomioita. Työn vuoksi paikkakunnalle muuttanut keskustelija pitää tärkeimpänä asiana työtä ja ihmissuhteita. *"Aluksi kun mä kuljin tosiaan puoli vuotta tuolta ja kaikki sitten kysy kiinnostuneina minun pienistä veromarkoistani: 'niin, että koska sää muutat?' Mä aina sanoin, että sitten kun löydän pienen punaisen tuvan järven rannalla. Sittenhän sitä ruvettiin minulle etsimään – –, mutta ne oli liian vanhoja... – – Se [kotiseutu] tulee työn kautta, niitten ihmisten kautta. Että mulle*

Kuortaneen kirkon torni. Kuva: Markku Honkola.

on – – tärkeää ihmiset. Mitä on ne ihmiset. Työ ja ihmiset. Ne on niin kun se, mihin ensiks kiinnittyy."

Yksi keskustelija kertoo, että muualta tulleita ei aina ole otettu kauniisti vastaan. Parantamisen varaa olisi: *"Mä kuulin, joku oli tullut opistolle [töihin], niin olikohan saanu kaks kirjettä, mihinä oli mollattu, että aivan väärä ihminen tullu. Ei luulisi niin pöykäriiksi kuurtanelaasia! Aivan käsittämätöntä, että kun ammatti-ihminen tulee omahan työhönsä, niin mitä herran tähären sanomista siinon sitte kuurtanelaasilla?"* Kokemus herättää hämmästyä: *"Eipä uskoosi! No pöykäriä olivat! Emmä oo ikinä ajatellu, että voisi tehräkään..."*, Onneksi keskustelijoilla itsellään on miellyttävämpiä kokemuksia. *"Emmä tuolla lailla oo kokenu... – – Se mikä mua aluks tosiaan ihmetytti oli, – – että se, mitä minä pidin ihanana ja ihastuttavana, oli peruskuurtanelaiselle itsestäänselvyys. Ne ei huomaa niitten asioiden arvoa, mitä vieraspaikkakuntalainen näkee. Justiin tämä maisema ja komeat talot ja jotakin tällaisia. Se on tietenkin, kun niitä näkee joka päivä, niin ei niihin kiinnitä huomiota."*

Välihiiljaisuuden jälkeen kerrotaan myös yleisemmistä ikävistä vaikutelmista, jotka keskustelijan mielestä vaivaavat tosin kaikkia pieniä paikkakuntia. *"Se minkä – – välillä olen kokenut ahdistavana, [on] se liika uteliaisuus tai ihmettely ja koko ajan seuraaminen. Mitä se nyt tekee? Minne se menee, ja mitähän se siinä...? Jatkuva seuranta! Ja jos ei tee juuri niin kuin oletetaan tekevän, niin siitä huomautetaan."* Osa kes-

kustelijoista arvelee, että näin halutaan varmistaa, että toisella asiat ovat hyvin. Toinenkin Kuortaneelle muuttanut tunnistaa tilanteen: *"Se on yksi vaihe. Mutta siinäkin on joku sellainen ystävällisyys sitte kuitenkin... – – [Niiden] pitää saada tietoa. Mutta siihen on jo tottunut. Kaikki pitää sanua, mitä vaan on tapahtunut."* Tietysti kotoutuminen riippuu tulijan iästä ja perhetilanteestakin. *"Notta jos tuloo joku nuori perhe, niin kyllä kun niillä on lastenhoito järjestykses ja jotakin kerhoja ja tällaaasia, niin kyllä siinä äkkiä tuloo tutuksi."* Myös aika tekee työtänsä: *"Ihminen pitää laittaa tiettyyn lokeroon. Sitten kun se on laitettu tiettyyn lokeroon, niin sitten se saa ruveta olemaan vähän jo rauhassa. Sitten ne kattoo, että 'ajjaa, se on nyt vähän semmonen joo... olokoon ny rauhassa'. Mutta siinä on se tietty vaihe, jolloin ne koko ajan... Kysyttäs edes suoraan, mutta kun kautta rantain! No, mutta tää on tämänönen... mutta ihmisten ja maiseman ja työn kautta se tulee."*

Lapsuutensa Kuortaneella viettänyt paluumuuttaja on aina pitänyt yhteyttä Kuortaneelle. *"Vaikka minä nyt olen peruskuurtanelainen sataprosenttisesti, mutta kun olin kauan pois. Yhteydet on ollut kautta elämän hyvin läheiset moneen – –, ei vaan lähiomaisiin. Siinä mielessä en ole koskaan tuntenut, että olis kotiseutu jäänyt hyvin hyvin kauas, ei ollenkaan."* Synnyinpaikkakunnalle palaaminen oli hänelle helppoa ja miellyttävää: *"Kun mä palasin ja liikuin kauppoissa, kirjastossa – – ja moikkaisin näin tuttavallisesti aivan vieraille, nuoremmillekin, ja kerroin, että mukava tulla teille käymähän, kun mä oon palannu juurilleni niin 'Voi tervetuloa! Tervetuloa!'. Ja monet kyseli sitten enemmänkin ja syntyi mukavia keskusteluita. Että mä koin hyvin mukavana tämän tervetuloa-toivotuksen... Miksi emme voisi tällä tavoin lähestyä sitte uusia muuttajia, kun tulee uusina, ihan uusina?"*

KAAVOITUS JA PUSIKOITUMINEN MUUTTAVAT KOTISEUDUN MAISEMAA

Seuraavaksi kysytään kotiseudun muuttumisesta ja tärkeiden kohteiden häviämisestä. Keskustelijat ovat pääsääntöisesti hyvinkin tyytyväisiä kotiseutunsa nykytilaan. Kaksi huolenaihetta nousee kuitenkin keskustelussa esiin. Ne ovat Kuortaneen entisen leirintäalueen, Aholankankaan, kaavoitus ja yleinen vedenrantamaisemien pusikoituminen.

Aholankankaan rakentaminen herättää keskustelijoissa vahvoja mielipiteitä. Se mainitaan ensimmäisenä huolenaiheena. Käsitykset kuitenkin jakautuvat voimakkaasti. *"Mun mielestä se on ollu – – tavallaan hoitamaton risukko, hoitamaton metsikkö se Aholankangas, jossa oli jotakin epämaäräisiä mökkiä ja jotakin sellaista. Että mä ihmettelin aluksi, että miten keskellä kirkonkylää tällainen hoitamaton alue? Se näytti mulle sellasena. Ja sitten kun mä joskus hiihtelinkin siitä ja yritin päästä siitä järvelle enkä päässy, niin mua ihmetytti. Sitten kun siitä ruvettiin [puhumaan], että siitä tulis asuntoalue, niin mä olin, että jes! Voi kun hienoa. Ja nyt kun siellä kuljeskelee ja kattoo, miten sinne on tullut niitä taloja. Ja mä tykkään, että siitä nyt on tullut arvoisensa paikka."* Toisen mielestä Aholankankaan kaavasta on tulossa liian rasakas: *"Onko siellä kaikilla oma rauha? Minusta se on slum-*

mi." Muistutetaan, että jotkut haluavatkin elää tiiviisti. *"Sinne [Aholankankaalle] haluaakin mennä sellaiset ihmiset, jotka haluaa olla lähellä toisiaan."*

Toista puhujaa häiritsee se, että samalla, kun puheissa korostetaan yksityisyyttä, asuinalueista tehdään ahtaita. Aholankangas ei ole hänen mielestään ainoa lajissaan. *"Mua oksettaa joka kerran, kun mä kattoo sitä seurakuntataloon lasin alustaa. Siinä on rivitaloja niin täynnä, ja eniten mua kuurtaneseurualaasena ottaa kupolihiin, kun – – siihen tehtiin niin monta rivitalua, että sitten piti siirtää museon riihi, johon oli sentäs muurattu muuri siellä sisällä, ja Kuortanes-Seura sai maksaa tämän lystin! Eikö helekutis tuollaanen arkkitehti silimillänsä näje, mitä siellä on valamihina?"*

Aholankankaan muutoksiin palataan hetken kuluttua uudestaan. Silloin eri keskustelijan äänellä: *Pikkusen mä on surru sitä, että kun kuljen siinä kirkon ohitte, ja sitten tulee nämä kahdeksan taloa. On yhtäkkiä purettu siihen sitten. Ootteko te käynny siinä? Niin, totta kai kaikki ootta. Niin rakennettu niin-niin tiheään. Niissä luonto meni aivan pilalle.... Aholankankaalla venesatamassa päin."* Alueelle olisi kaivattu komeampia taloja. *"Jotenkin liian tiukkahan [tehty]. Tuossa olis johonakin komeita, taikka kivoja huviloita ja sellaista..."* Arvellaan, että maaperällä oli osuutta asiaan *"jotta siellä ei aivan joka oivallusta voi toteuttaa."*

Joku huomaa nyt, että virikkeenä esitetty kysymys on laajempi: *"pitäisi ajatella koko kotiseutua, ei vaan nyt jotain pissettä täällä keskustassa."* Näin ajateltuna monet keskustelijat pitävät kotiseutuaan hyvin säilyneenä. Uudistuksetkin pitää hyväksyä, eikä seudulta ole mitään varsinaisesti tuhattu. *"Tää on hyvin, hyvin, hyvin, hyvin, hyvin samanlaista, kun ennen vanhaan."* Jälleen käsitykset hajoavat. Yksi keskustelija on vahvasti eri mieltä. Varsinkin kylätasolla muutokset ovat olleet melkoisia: *"Salmella on kyllä tapahtunut muutoksia: koulu on loppunut, kaks kauppa on lopettanu, posti on lopettanu, viisi talonpoikaistaloa on hajotettu mun elinaikana."* Muut keskustelijat tunnustavat tämänkin puolen, mutta osa on edelleen sitä mieltä, että suurta menetystä ei ole tapahtunut. Ei, vaikka väkiluku on laskenut useita satoja: *"Se nyt on joka paikassa tämä poismuutto – –, että se on vääjäämätöntä. Mutta ei sillä lailla oo mitään erittäin tärkeää tuhattu..."*

Väkiluvun lasku ei keskustelijoiden mielestä aina johdu poismuutosta. *"Kysytään seurakunnan virastosta, kuinka paljon kuolema on korjannut tämän vuoden alun tähän saakka. – – Kesäkuuhun mennessä oli kuolema korjannu jo niin paljon, melkein kuin viime vuonna koko vuonna."* Kuortaneella on pitkäikäisiä ihmisiä. *"Että täällä on eletty yli 90-vuotiaaksi, ja nyt niitä lähes satavuotiaita on nyt kuollu. Niin sen takia..."* Lehtien julkaisemat tilastot eivät kerro koko totuutta. *"Aina pitää muistaa lisätä, että laatu korvaa määrän."*

Muutoksista huolimatta kotiseudun piirteet ovat säilyneet ennallaan. Kahden keskustelijan mielestä ympäristö on jopa siistiytynyt. Esimerkiksi otetaan Harjunpuisto. *"Mä muistan ajan, jolloin siinä ei ollut mitään. Se oli hiekkamonttua ja aivan luonnonmukainen. Ja tuolta Mäyrystä päin me hiihdettiin talvellakin sitten siitä. Isä teki hiihtoladut, kun keskikoulu alkoo. Siellä missä nyt on seurakuntatalo, niin se oli kaikki aakeeta*

*laakeeta. Joitakin omakotitaloja oli. Ja nyt se on kuin puisto-
alue. Se on niin ihana ja kauneinta asutusaluetta. Siinä harjun
ympäri on meidän talot, asunnot, rakennukset, ja laaksoa hoi-
detaan, se mitä hoidetaan. Se on aika nätti iltavalaistuksineen
nyt jo. Ja kesällä on kahessa lammessa siinä suihkukaivo tai
suihkulähteet.” Vanhaakin on säilytetty: ”On vanhoja taloja
kunnostettu, ja perikunnat on ottaneet niitä käyttöön ja enti-
söineet ja näin. Että ympäristö on siistiytynyt.”*

Keskustelija haluaisi kuitenkin nostaa järvien rantamai-
semat nykyistä paremmin näkyville. ”Se mua häirihä, että
kun kiertää pyörällä Kuortaneenjärven ympäri, – – kaikista
paikoista ei enää näy järveä. – – Että kun olis hoidettu vilje-
lymaisema, niin kun se on ollut perinteisesti, niin se olis!” Pu-
huja arvelee muutoksen johtuvan viljelytyyliin vaihtumisesta.
”Suomi on tuhansien järvien maa, mutta järviä ei näy, koska
ne on puskittunut, kun ei eläimet enää syö niitä pajupuskaa
pois. Että sen pyöräillessä huomaa.” Tästä keskustelijat pää-
sevät heti yhteisymmärrykseen, sillä ongelma tunnistetaan
joka puolelta pitää. ”Tästä on juteltu jopa [kunnan] valtuus-
tossakin.” Kerrotaan, että Ruonalla kylätoimikunta on peran-
nut rantoja. ”Että kun tullaan pohjoisesta Mustapäänkirkolle
päin, niin se on ranta aivan pusikkoa. Siitä ei paljon näy.”
Harmitellaan myös rantaan tehtyjä puuistutuksia.

*”Ja ne uudetkin talot on laittanut puita niin paljon, että ei
meiltä näe järvelle enää.”*

Yksi keskustelija kertoo asuntoa hankkiessaan varmistaneen-
sa, että järvi näkyy. ”Sitten tuli kesä ja lehdet puihin ja eihän
sitä järveä näykkään. Mutta nyt mä olen ollut niin onnellinen,
kun tämä kuuluisa viemäri, likaviemäri. – – Nyt minulla on
aivan upea järvinäkymä, kun ne vanhat koivut piti kaataa
pois. Mä Tervaportillekin sanoin, että voi ihanaa, että ne koi-
vut oli pakko kaataa! Nyt minäkin näen järvelle.”

Keskustelijoilla tuntuu olevan vankka yhteisymmärrys
siitä, että maanomistajien tulee pitää järvenrantaanäkymät
auki. Kunta ei voi siitä huolehtia. Nykyisten rantamaisemien
muuttuminen paljastuu, kun rinnalle otetaan vanhoja valoku-
via. Esimerkiksi otetaan Konttelin kohta. ”Silloin kun oli ra-
kennettu nää kaksvooninkiset siihen pellolle ja ei ollu mitään
pusikkoja, ja lehmät käyskenteli siellä ja söivät, – – se näkyi
se järvinäkymä ja ne viljapellot.” Viimeaikaisissa kuvissa ti-
lanne on toinen. ”Se on Yli-Konttelin taloo. Se on kuvattu tuol-
la kirjastos, siellä varastos jossain. ... 20-luvulla näkyi järven
suunnalta, ei mitään puskaa. Kaikki ulkorakennukset näkyi
ja kolme taloa. Nyt ei näy siitä samasta paikkaa, kun ottaa
valokuvan, pikkuisen rakennuksen ylänurkkaa. Niin paljon
on puskaa ympärillä.”

Konttelin rantaa järveltä 2010. Kuva: Markku Honkola.

KOTISEUDUN KESKEISET JA KESTÄVÄT OSATEKIJÄT

Kotiseudun muuttumiskeskustelu jatkuu hieman eri näkökulmasta, kun keskustelijoilta tiedustellaan eräänlaista kotiseudun minimiä: mitä asioita vähintään on säilyttävä, jotta tuntisit alueen kotiseudeksi? Heti ensimmäinen puhuja antaa vastauksen kaavamuodossa: *"Kauppa, koulu, kirkko. KKK välttämättä."* Toinen keskustelija pitäisi itselleen sopivampana luetteloa koti, ihmiset ja maisema. *"Emmä sitä kauppaakaan [kaipaa]. – Jos mulla on auto, niin mä voin mennä vähän kauemmaskin."* Autottomien tilanne on toisenlainen. He pitävät kauppa aivan välttämättömänä. *"Oma osuuskauppa pitää olla!"* K-alkuisia ehtoja löytyy enemmänkin: kaverit, koti, kauppa, kirjasto, koulu, kirkko. *"Ja kieli! Kieli on kulttuurin avain kaikkialla! ... Jos haluat elää jossakin vieraassa maassa, niin paras opiskella sitä kieltä, paneutua, vaikka se olis kirjoittamaton kieli, niin suusta suuhun menetelmällä."* Kieli on avain kulttuuriin, kansan sisuksiin. *"Se, että saa puhua niitten ihmisten kanssa. Ei se vaan, että sä kuljet siellä ja katselet vaan ympärille eikä tunne ketään ja olet kuin marsilainen siellä."*

Kotiseudun oleelliseksi piirteeksi tunnustetaan myös kaksi- ja puolitoistakerroksiset talonpoikaistalot. Niitä kerrotaan mitatun Kuortaneelta peräti 145 kappaletta. *"Mutta niitä ruvettiin sitten, kun ne vanheni, niin poistamaankin."* Kaksifooninkisista saadaan vielä yksi K lisää.

Kotiseudun aineettomasta puolesta otetaan esiin ihmisten ja kielen jälkeen myös suku ja yhteys menneisiin polviin, omat juuret.

"Jos on hirveän kauan ollut pois – –, niin sitten täytyy mennä hautuumaalle, ja katsoa sieltä hautakivistä, onko tuttuja nimiä. Eli suku! Eli se joku yhteisö."

"Se on jotenkin hermolepoa mun mielestä, kun hautausmaalla kulukoo."

"Siellä on entiset opettajat sun muuta. Ja muistomerkit."

"Että elävä tai kuollut yhteisö. Juuret."

Luonnonympäristöstä kriittisimmiksi tekijäksi nimetään Kuortaneenjärvi. Senkin säilymiseen keskustelijat suhtautuvat varsin luottavaisesti. *"Kyllähän tuo järvin on aivan upea. Kun se vain säilyis tuollaisena."* *"Kyllä se säilyy. Se säilytetään."* Muusta luonnosta mainitaan pellot ja metsät. Kuortaneen maisemia pidetään muuta Etelä-Pohjanmaata vaihtelevampana: *"Meillä on jo vaihtelevaa, vähän niin kuin Keski-Suomen maisemia on laaksoja ja kukkuloita."*

KOTISEUTUTYÖ

Kotiseututyötä keskustelijat katselevat varsin avarasti. Omasta ympäristöstään huolehtiminenkin on osa sitä. *"Että pitää huolta ja kunnos. Ettei ränsty. ... Ja pitää olla valamis tekemään kotiseutunsa etehen jotakin ... mitä osaa. Vaikkei niin osaaskaan."* Kuortanes-Seuran työ museoalueella saa tunnustusta: *"Se, mistä mä oon ilahtunut, – – [on] tämä, että Kuortanes-Seura on tehnyt niin paljon sen Klemetti-museon eteen, kun te ootte putsannu sitä ja maalannu ja muuta, niin se näkyy silmissä."* Seurassa on tekeviä naisia. *"Pitää olla vielä ylpyä,*

että siinä on ollu paljon naisenergiaa." Miehillä jaetaan tunnustusta Kirkkorannan puhdistamisesta.

Perinteisen kotiseututyön lisäksi tunnustetaan muunkin vapaaehtoistyön kotiseutuarvo. Myös tieteen tekijät tulevat mainituiksi tässä yhteydessä. *"Sitä voi tänäkin päivänä tehdä, vaikka ei historiasta niin tietäiskään... Jokainen omalla tavallaan sen oman kortensa. Joku toimii kalastusseuras, joku metsästyssseuras, joku tekee joululehteä, joku valokuvaa ja joku toimii valtuustossa ja muissa. Että tehdään eri tasoilla, joku tekee tämän päivän hyväksi ja toiset sitä perinnettä."*

KIRKONKYLÄLÄISTEN MIELIPAIKAT

Tilaisuus päättyi kahteen kirjoitustehtävään, joista ensimmäisessä tehtävänä oli kirjata ja kuvata henkilökohtaisesti merkityksellisiä kotiseudun paikkoja. Juonto viimeisiin kirjoitustehtäviin synnyttää epätietoisuutta siitä, että mistä kotiseudusta pitäisi kirjoittaa. *"Mulle tulee tässä nyt se ongelma, kun tää on se kotiseutu, niin mä taas heti ajattelen sitä Levijokea ja... mutta kun sitten pitää ajatella montaa kotiseutua. Kun mulla on vähän niin kuin monta kotiseutua."* Seinäjoen kirjastosta annettu esimerkki kuvaa ilmiön monimutkaisuutta. *"Siellä on se upea kirjasto, ja mä – – sitten menin siihen kaffille siihen kirjastoon, niin kun mä oon asunut Seinäjoella 17 vuotta. Siis mulle tuli kuulkaa niin ikävä Seinäjoelle, että se oli jotain ihan hirveää..."* Palataan siis täsmälleen samaan teemaan, josta juontaja alkupuheenvuorossaan aloitti. Muistelijaa kehoitetaan kirjoittamaan täsmälleen omaksi kokemastaan kotiseudusta, missä se sitten olikin. Muut osallistujat puhkuvat jo intoa purkautua kirjallisesti: *"Lopeta pian, että me saamma kirjoittaa! Anteeksi."*

Tehtävään saatiin neljä vastausta. Sana 'koti' mainittiin kaikissa vastuksissa, kuudessa eri muodossa. Kerran avainkohteeksi nimettiin yksinkertaisesti *"koti"*, jolla tarkoitettiin rakennusten, henkisten ja sosiaalisten yhteyksien kokonaisuutta: *"Olen saanut kunnostaa kotitaloa oman perheen tarpeisiin. Talo on ollut välillä joka nurkasta asuttu. Nyt on tilaa liiaksikin, kun lapset ovat lähteneet. Haluan pitää kodin olemassa ja tukikohtana elämän käännteissä."* Yhdessä vastauksessa kohteeksi oli valittu tarkemmin *"syntymäkoti järven rannalla"*. Kaikissa muissa vastauksissa koti liitettiin yhdyssanan määritteeksi. Mainittiin *"kotijärvi"*, mökkipaikkaan yhdistyvä *"kotiranta"* sekä maisemaketjuun kuuluva *"kotitalo"*, johon järven ympärillä sijaitsevien tärkeiden kohteiden luettelo päättyi. Lisäksi koti esiintyi kahdessa vastauksessa sanan kotiseututyö osana. Koti siis määritettiin osallistujien tuottamissa teksteissä synnyinkodin, perheen jäsenten ja oman nykyisen kodin kautta ja siinä yhdistyivät sekä ihmissuhteet, rakennettu ympäristö että luonnonmaisema.

Miltei yhtä yleisesti mainittiin (3 mainintaa) mökki ja siihen liittyvä maisema. Yhdessä vastauksessa mökki nostettiin tärkeimmäksi synnyinseudun paikaksi. *"Minulle kaikkein merkityksellisin paikka kotiseudullani (synnyinseudullani) on kesämökki ja sen jokirantamaisema. Sinne näkyy viljapello ja muistan, kuinka lehmät käyskentelivät laitumella (maalaiskylämaisemaa)." Sama vastaaja mainitsi tärkeitä kohteita*

Kuortaneen kirjasto. Kuva: Markku Honkola.

myös kahdelta muulta paikkakunnalta. Mökki oli hänelle paikka, johon lapsuuden kotiseutu ensisijaisesti tarkentuu. Samankaltainen merkitys saattaa olla myös seuraavalla vastaajalla, vaikka kuvauksesta ei ilmene, onko perinnöksi saatu mökki oman lapsuuden kotimaisemissa. Sen sijaan vastauksessa korostuu mökki tekemisen ja toiminnan paikkana: *"Olen saanut sen [mökkirannan] perintönä ja aivan hoitamattomana risukkona. Olen saanut hyötyliikuntaa sitä kunnostaessani. Tulee hyvä mieli katsella omien käsien työn jälkeä ja tietää, että työ jatkuu..."*

Kodin ja mökin lisäksi rakennetusta ympäristöstä esiin nostettiin kirkko ympäristöineen kahdessa vastauksessa. Toisessa niistä erikseen haluttiin vielä mainita istuinpenkki, koska kirjoittaja oli istunut samalla paikalla nuoruudestaan asti. Kirkon tärkeä merkitys kotiseudun osatekijänä tuli esiin kolmannessakin vastauksessa, kun entisen kotiseudun kirkon näkeminen synnytti kotiseutukaipuun: *"kun Seinäjoen uudessa kirjastossa ihailin uutta arkkitehtuuria ja istuessani katsoin kirjaston laajasta ikkunasta Lakeuden Ristiä. Minulle tuli suunnaton ikävä Seinäjoelle, jossa asuin noin 20 vuotta sitten."* Kirjasto (paikkakuntaa yksilöimättä) mainittiin kaikkiaan kolmessa vastauksessa. Äskeisen lainauksen lisäksi siihen viitattiin kerran työpaikkana ja kerran lepopaikkana: *"Kirjasto monine 'aarteineen' käytettävissä, on samalla aina 'lepopaikka'."*

Yhdessä vastauksessa mainittiin omana kohtanaan museot. Huomio kiinnitettiin kotiseututyöhön ja menneiden polvien perintöön: *"Edeltävä polvi on saanut rakennettua monipuolisen museon, joka vaatii nyt huolenpitoa ja kunnostusta. Oltiin anteeksiantamatonta, jos tilat ränsistyisivät huolenpidon puutteeseen. Tunnen olevani oikealla asialla käytännön koti-*

seututyössä ja tuloksetkin näkyvät. Vierailijoiden vastaanotto ja museon esittely on antoisaa."

Kotiseudulla asuttu aika tuli esiin kahdessa muussakin vastauksessa, mutta hieman toisenlaisesta näkökulmasta: eletyllä ajalla ja arkipäivän toiminnoilla nähtiin vaikutus kotiseudun kokemiseen. Perinnön ylläpito on vastaajille tärkeä kotiseudun arvo, olipa kyseessä oman perintörannan, talon tai yhteisen, museoidun perinteen säilyttäminen. Kotiseudun henkinen ympäristö ilmeni yhdessä vastauksessa voimakkaasti myös ihmissuhteissa: mainituiksi tulivat perhe, puoliso, lapset ja ystävälliset ihmiset.

Luonnonympäristöstä eniten huomiota sai vesi, varsinkin järvi. Vesi mainittiin kaikissa vastauksissa jossakin muodossa (järvi, kotijärvi, jokirantamaisema, järven ranta kahdesti, uimaranta, kotiranta). Vesimaisema ei rajoittunut Kuortaneenjärveen, vaan mainintoja saivat myös Alajärvi ja Ahon järvialue Lapuanjoelta kaksine kaivantoineen sekä kesämökin jokirantamaisema. Kotiseutu rakentui kirjoituksissa myös toiminnallisesti. Järveen (ja jokeen) liitettiin runsaasti tekemistä. Mainittiin uintimatkat, soutelu, järven ympäri pyöräily ja talvisin luistelu. Nimeltä mainittiin Lassinrannan uimaranta Alajärvellä.

Yhdessä vastauksessa tärkeäksi luonnonympäristöksi nostettiin metsä, sekin toiminnan paikkana: *"Syksyisin rakastan käydä mustikassa, puolukassa tai sienestämässä entisen koulun metsässä, Pelloasmaassa, jonne kotoa on matkaa n. 5 km. Se on suuri metsäalue, kymmeniä hehtaareja, useiden metsänomistajien omistama lähes 'erämaa' alue."* Jo lueteltujen lisäksi toiminnallisuus tuli esille yksittäisissä maininnoissa: rakentaminen, juuresten kasvattaminen ja yleiset liikuntamahdollisuudet.

KOTISEUDUN TULEVAISUUS

Toisessa kirjoitustehtävässä osallistujia pyydettiin ajattelemaan aikaa viisi vuotta eteenpäin ja pohtimaan kotiseudun tulevaisuutta vastaajan oman viihtymisen ja kuulumisen tunteen näkökulmasta. Valittavana oli joko myönteinen tai kielteinen tulevaisuuskehityskuva. Valitut tulevaisuudenkuvat jakautuivat molempien vaihtoehtojen välille. Myönteisen kehityksen veturina nähtiin kotiseudun kunnioitus ja arvostus. Kunta on yhä olemassa, ja sen väestömäärä on saatu nousemaan. Erityis-asemassa kunnassa ovat vanhukset, joiden kotona asumiseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin on panostettu erityisesti. *"Kuortane on aina vaan olemassa, siellä elävät "Nokiottat" ovat kotiseutua kunnioittavaa ja arvostavaa väkeä, lukumäärä alkaa ainakin nelosella. Vanhukset saavat tarpeellisen tuen kotona pärjätäkseen. Kodin ulkopuolisiakin virikkeitä on saatavana."*

Kielteisiä tulevaisuudenkuvia saatiin kaksi. Niissä on valittu täsmälleen päinvastaiset tulevaisuuden urat. Toisessa vastauksessa kunta on menettänyt itsenäisyytensä. Seurauksena kuvataan kylätaajamien vähittäinen autioituminen. Nuoriso muuttaa keskuksiin, vanhuksista ei välitetä. Omakin vanhuuden kohtalo huolettaa. *"On tapahtunut kuntaliitoksia. Kuortane on keikautettu Seinäjokeen. Pikkuhiljaa kylätaajamat ovat pienentyneet, hiljentyneet, pusikkoituneet, nuoremmat ovat pakotetut muuttamaan keskustaaajamaan. Vanhuksia on jätetty heitteille... Mikä on minun kohtaloni – mietin!"*

Toinen kielteinen kuvaus esittää päinvastaisen tilanteen. Kunnalla menee huonosti, koska uskallusta uuteen ei ole. Kir-

joittaja ei viihdy tällaisessa kunnassa. *"Kuortaneen kunta ei ole uskaltanut tehdä tarvittavia muutoksia, vaan haluaa jääräpäisesti tarrata menneeseen. Yrittää pysyä itsenäisenä, ei näe uusia mahdollisuuksia. Jos näin on, muutan pois, koska en näe tulevaisuutta näivettyvässä pikku-kunnassa."*

RUONAN KOTISEUTUKESKUSTELU 17.9.2012

KATJA RINNE-KOSKI JA SULEVI RIUKULEHTO

Ruonan kylä sijaitsee Kuortaneen pohjoisosassa ja on rakentunut Kuortaneenjärven pohjoisrannalle ja Nisosjärven ympärille. Kylä rajoittuu pohjoisessa Lapuaan, idässä Alajärveen, etelässä Kuortaneen kirkonkylään ja lännessä Salmen kylään. Ruona on erityisen tunnettu komeista pohjalaistaloistaan. Lisäksi alue muistetaan Suomen sodan taistelupaikkana. Alueella sijaitsee myös Haapaniemen hiippakuntakartano, joka toimii Lapuan hiippakunnan seurakuntien koulutus- ja kursikeskuksena.¹²

Ruonalaiset ovat ylpeitä uudistetusta kylätalostaan Rinkirannasta, joka muodostuu Suomen sodan opastuskeskuksesta, kahvila Kamenskista, ryhmiksestä, rantasaunasta ja matonpesupaikasta. Kyläläiset järjestävät vuoden mittaan erilaisia tapahtumia, joista tunnetuimpia ovat pääsiäisvalakit sekä Ruonan Rökköökset. Tapahtumat kokoavat yhteen kyläläis-

¹² Kuudesta kyläesite 2011, 22–23.

Ruonan rökköökset 2012 entisellä kyläkoululla, joka nykyisin palvelee kylätalona. Kuva: Timo Hiironniemi.

ten lisäksi myös Ruonan kesäasukkaita.¹³ Kökkähengen ja tapahtumien järjestämisen lisäksi kyläläisten aktiivisuus näkyy kiinnostuksena kylän paikallishistoriaan, joka on juuri koottu kyläkirjaksi.

Ruonan tilaisuus järjestettiin 17.9.2012 kylätalolla yhteistyössä Ruonan kyläyhdistyksen Ruonan Ringin kanssa. Tilaisuudesta ilmoitettiin kyläyhdistyksen oman tiedottamisen lisäksi *Viiskunta*-lehden tapahtumakalenteripalstalla sekä Kuortaneen kunnan Internet-sivujen ajankohtaista-palstalla. Tilaisuudessa oli yksitoista osallistujaa, joista yksi oli nainen. Iältään he olivat 16–75 ikävuoden välillä.

KOTISEUTU RUONALAISTEN SILMIN

Ruonalaiset aloittavat tilaisuuden varovaisesti. Ilmakuvasarjan aikana ei keskustella eikä kommentoida. Juontajan luettelemat viitteelliset paikkannimet jäävät lähes ainoiksi puheenvuoroiksi. Aluksi keskustelijat kyllä supisevat jonkin verran toisilleen, mutta näitä kommentteja ei ole tarkoitettu yleisesti kuultavaksi. Toisen ilmakuviadialin kohdalla korjataan, että kuvassa näkyvässä vesialueessa kyse ei ole Kuortaneenjärvestä vaan Hallisenlammesta. Ovat kuulemma toki luoman yhdistämiä. Mäyrän ilmakuviadialin kohdalla katselijat mainitsevat yhden kohteen: ”*Öljymäki näkyy.*” Länsirannan kohdalla joku taas toteaa, että ”*Honkalan muistomerkkiä ei näy.*”

Varsinainen keskustelu käynnistetään pohtimalla, millaisista asioista kotiseutu koostuu. Ensimmäisenä puheenvuoron ottava keskustelija korostaa luonnonympäristön ja asukkaiden psykofyysistä kokonaisuutta. Hänen luonnonympäristönsä nimittäjänä on Lapuanjokilaakso, toki myös siinä oleva järvi. Kuitenkaan ”*ne ei oo mitään ilman niitä ihmisiä, jotka siellä on. Oli ne sitten ruonalaisia, kyläläisiä, naapureita tai kuortanelaisia yleensä. Ne ihmiset, jotka täällä seudulla täällä hetkellä asuvat, ne muodostaa sen [kotiseudun].*” Historia, taakseenjääneet asiat ja henkilöt, ovat hänelle vähemmän merkittäviä kuin tänäpäivän elämäntilanne. Edes omat sukulaiset eivät ole ”*niin tärkeitä, jos niitä näkee kerran vuodessa kesäjuhilla. Ne on jäänyt taakse. Ne jotka tänne muuttaa, niistä tulee taas osa sitä meidän yhteisöä.*”

Keskustelijat huomaavat, että lähes kaikki paikallaolijat ovat alkuperäisiä ruonalaisia. ”*Muutamia verenkuljettamia on, mutta teitä pitää jo ruonalaisina mun mielestä pitää.*” Tärkeinä kotiseudun muodostumisessa on kotimaisuus, joka täällä ”*poikkeaa jo eteläpohjalaisesta. Meren rannalta päin täällä alkaa maisemat vaihdella. Ja tämä rakennuskulttuuri, mikä täällä on, se on mallikelpoista.*” Maisemiin kuuluu myös avaruus: ”*kun klasista kattelee, niin saa kattella kauas tuonne Pukisillalle lähes kymmenen kilometrin päähän.*” Mainitaan myös monet paikallistiet ”*ja tietenkin Kuuskuutonenkin*”, vaikka ”*se on onneksi vähän kauempana*”. Kotiseutuasiat muuttuvat iän myötä koko ajan kiinnostavammiksi.

Hämeestä Ruonalle muuttanut keskustelija kertoo, että hänen kotiseutunsa on siirtynyt Kuortaneelle. ”*Se kotiseutu, mikä mulla on ollut alkuperäinen, on jäänyt taakse, ja mä oon tuolta yli kahdensadan kilometrin päästä syvästä Hämeestä*

tullut eteläpohjalaiseksi. – – Mä koen tämän paikkakunnan niin, että tää on mun kotiseutuni, ja mä olen tänne juurtunut. Ja tuohon Hiironniemeen varsinkin.” Vanhalla kotiseudulla ei ole hänelle enää suurtakaan merkitystä: ”*ne on sellaisia muistoja sitten ne entisen kotiseudun muistot. Mä käsitän sen näin ja koostan sen asian näin. Sinne voi joskus mennä, mutta sekin on muuttunut niin paljon, että siellä ei oo enää mitään, – – mitä siellä on ollut silloin, kun mä oon sieltä lähtenyt 13 vuotta sitten. Siellä on väki vaihtunut, ja nuoria jos tulee, niin enhän mä niitä tunne enkä tiedä. Tietysti täällä ihan samalla tavalla.*”

Huolta kannetaan lähinnä väkimäärän kehityksestä: ”*kun vaan väkimäärä pysyis edes tällaisena, niin täällä olis hyvä asua.*” Toisen keskustelijan sanoin: ”*jos jostain murhetta kantaa, niin siitä että nää kylät pysyy asuttuna. Ja ilokseen niinkun me kaikki tiedetään, niin tännekin on muuttanut nuoria ja nuoria perheitä, ja se tuo sitä elämää siihen ympärille. Vaikka aina sanotaan, että on pelkkiä vanhuksia, mutta ei se ihan näin käy. – – Katotaan sinne eteenpäin, että sitä kehitystä tulee. Ei nää vanhat asiat pysy täällä ihan ittestään, niille on tehtävä jotakin – –*”

Puolenkymmentä kertaa asuinpaikkaa (Seinäjoelle, Vaasaan, Ouluun) vaihtanut keskustelija on palannut juurilleen ja arvelee, että synnyinkylä tulee olemaan myös hänen ”lopustiutuspaikkansa”. ”*Oon kaks omakotitalookin rakennuttanut tuonne Seinäjoelle – – . Mä oon niitä aina kuitenkin pitänyt enempi asuntolina kuin kotina. Että mulla on koti aina ollu tuossa tänne suuntaan kilometri.*” Lapsuudesta oli jäänyt turvallinen mielikuva. ”*Viiskyt-kuuskytluku oli kuitenkin täällä paikkakunnalla erittäin turvallinen ympäristö asua. Että täällä ei ollut semmoista, kun ehkä tänä päivänä ainakin asutuskeskuksissa saattaa olla. Tätä tuntemusta hän valottaa koulumuistojensa avulla: ”Muistan sen kansakouluaikan, kun näky täältä valot aamulla varmaan jo seittämältä. Mä [en] varmaan niin varhain heränny kouluun, mutta siinä kahdeksan tietämis kuitenkin. Mäki-Kokkilan Hilja täällä lämmitteli näitä kuorimuureja. – – Se oli jotenkin turvallinen ympäristö – – , ja se on jäänyt tuonne selkärankaan ja sieluun niin syvälle. Sitten kun mä tänne taas tulin, niin oli se hienoo, että täällä [Ruonan vanhassa kansakoulussa] oli tuo ryhymis, että täällä oli taas valot. Se antoi sellaisen Beethemin tähden tavallaan, että se ankkuroi niin lopullisesti ainakin mun tänne.*”

Sekin on keskustelijan mielestä vahvuus, että omalle kotiseudulle on muuttanut ihmisiä muualta: ”*Tänne on tosiaan muuttanut aika paljon muualta perheitä ja yksittäisiä ihmisiä – – . Ne on ihan selvä piristysruiske ja tosi suuri. Ja väittäisin, että kylätoimintakaan ei olisi ihan tässä mallissa, ellei tälläisiä olisi tullu.*” Usein muualta tulleet näkevät paremmin, mikä kylä on ja mitkä sen vahvuudet. ”*Eikä ne oo summapäin suurin osa varmaan tullu. Että kyllähän ne on punninnu ja vaihtoehtoja on ollu muitakin.*”

Pitkät yksinpuhelut muuttuvat todelliseksi keskusteluksi oikeastaan vasta, kun kysytään, miten kuvailisit kotiseutuasi sellaiselle, joka ei sitä entuudestaan tunne. Ensimmäisenä otetaan esiin Kosti Rasinperän määritelmä, jonka mukaan ”*Etelä-*

¹³ Kuudesta kyläesite 2011, 22–23.

Pohjanmaa on laajahko alue Kuortaneenjärven ympärillä. Määritelmää täsmennetään monen puhujan voimin. *”Ilman minkäänlaista itsekehua.”* Kuortanetta keskustelijat eivät pidä varsinaisena lakeutena: tämä on Suomenselän vaihtumisyöhykettä. Kyröstä ja Seinäjoelta tulevat saattavat olla sitäkin mieltä, että täällä jo silmä *”pökkää vähän”,* — että eihän tää edusta lakeutta sinänsä. *Kyllä tää on vähän siinä ulkokehällä.”*

Kotiseudun henkinen ilmapiiri on keskustelijoiden mukaan *”semmonen sekotus jonkinasteista konservatismia yhdistettynä kumminkin tulevaisuuden uskoon. Ja tämmöstä... miten sen nyt sanois oikein?”* Avuksi löytyvät ainakin määreet *tuttu, turvallinen ja historiallinen.* Kerrotaan, että Ruona on Kuortaneen vanhinta asutusaluetta. *”Suurta yleisöä”* kiinnostavina historian ilmiöinä mainitaan tervanpoltto ja Suomen sodan taistelut, joihin voi tutustua Ruonan opastuskeskuksessa. *”Meillä on nämä sotahommat täällä. Se on hyvin mielenkiintoista. Se on Kuortaneen vanhin asutusalue tämä järvi, ja niin kun äsken mainittiin jo, rakennukset. Tässä on niin paljon hyvää, — Tervanpoltto on yks. joka kiinnostaa suurta yleisöä valtakunnassa, ja tervaa taas tehdään ens kesänä että... Tätä pitäjää on aika heleppo esitellä kokonaisuutena. Ei se oo pelekästään Ruonaa, vaan laaja-alaisesti koko pitäjää.”*

Ruonaan Tampereen seudulta muuttanut keskustelija kertoo oman jälkikasvunsa udelleen, mikä paikka Kuortane oikein on. Pohjalaistalot nousivat silloin ensimmäisenä mieleen. Tosin hän oli itsekin Länsirannalla kummastellut niiden rakennustapaa: *”kysyin, että kaatuuko nuo rakennukset kohta, kun ne on noin vinoon rakennettu? Eihän tällainen pirkanmaalainen ymmärrä tästä rakennuskulttuurista.”*

Tulija yllättyi myös alueen kansainvälisyydestä: *”tää on hirveen kansainvälinen kunta, ja sen tekee tietysti tää urheiluopisto ja kaikki mitä sen ympärillä tapahtuu. Että jossakin vaiheessa tuolla keskusteltiin kirkonkylällä niin — kuulin, että yli kahtakymmentä eri kansalaisuutta [on] Kuortaneella. — se kertoo jotakin siitä, että ei tää oo ihan semmoinen perinteinen lintukoto enää.”* Tämä ei kuitenkaan ole häivyttänyt pohjalaisia erityispiirteitä: *”tulee jännästi se pohjalaisuus sieltä esille, ihan hyvällä tavalla. Kyllä se sellainen peruspohjalaisuus tämmöiselle muualta tulleelle näkyy monissa asioissa. Se on ihan hauskaakin sitä kuunnella monta kertaa ja ottaa kantaakin.”*

Pohjalaistalojen rinnalle nostetaan vielä yksi rakennus. Pääkaupunkiseudulla Kuortane ei välttämättä kerro kyselijöille paljonkaan. *”Se, minkä kaikki muistaa, on urheiluopisto. Kylähän se niin kun tosiasia on, mikä pitää huomioida ja meidän pitää se tietää, että näin se vaan on. Ja se tulee olemaan.”*

KOTISEUTU KUVINA

Seuraavaksi osallistujia haastetaan tiivistämään kotiseutu valokuviksi: *”Mitäs sitten, jos käteen lyötäisiin kamera, ja sanotaisiin, että yksi valokuva? Mistä ottaisit kuvan?”* Keskustelijat tarjoavat ensimmäistä puheenvuoroa paikalla olevalle valokuvaajalle. Hän haluaisi kuvaan oman kotipaikkansa Hiironniemellä. *”Ja sieltä Honkisaari ja järvi ja kaikki tää maisema. Ei sille mitään voi, että se on se maisema.”* Valinta saa kannatusta. Maisemassa nähdään myös historiallista merkitystä:

Hiironniemi. Kuva: Aarno Isomäki.

Hiironniemen vuonna 1669 rakennettu riihi. Kuva: Timo Hiironniemi.

Kantatie 66 Mäyryssä. Kuva: Katja Rinne-Koski.

"Hiironniemessä on Kuortaneen, ellei vanhin niin ainakin lähes vanhin, niin tää riihi. Rakennuksena." "Toristettavasti vanhin."

"Tännehän on aikanaan, jos mennään historiaa vähän, niin tuolta Kyrööstä tai nykyisestä Ylistarosta kai ne neljä jeppeä ens kerran tullu tuolta jokee pitkin tännepäin ja asettunut 1550 pyöriästi tänne." Lapuanjoki oli aikansa paras kulkuväylä: "Se on ollut sen ajan pikitie, jota on tullu ja jääty tänne." Samankaltainen rooli nähdään tämän päivän maanteillä. "Nyt meillä on onneksi pikitie Kuusku-tonen, joka ei oo mikään laskimo, vaan se on mun mielestä valtimo. Elikkä se on hyvä, että meillä on tuo, vaikka siinä tietenkin tietyt ongelmat aina tällaises isos ties on. Mutta kyllähän se mahdollistaa siirtymisen tänne ja täältä pois."

Vielä mainintoja kotiseudun valokuvaksi saavat Pukkisillasta pohjoiseen päin otettu maisemakuva sekä Kirkonseudun hiekkarannat. "Mä ehkä ottaisin ehkä Aholankankaan harjusta ilmakuvan, jossa näkyy Kirkkoranta. Sen verran lukkarinrak-kautta vielä kirkonkylään citi-ihimisellä on, niin ehkä se on kumminkin se kirkonseutu ja se Riviera, mistä tämä paikka ehkä eniten mielletään, näkyypä siinä sitten Opistonrantaa tai vastaavaa. Se on se mainoskuva, mitä meiltä markkinoidaan pitäjistä. Mutta se ei vie vähääkään arvoa Hiironniemeltä, se on tosiasia, että itelläkin on Hiironniemi viistoista vuotta ollut taustakuvana tietsikalla. ... Itte otettu!" Joku on sitä mieltä, että kirkonkylä ei kuulu kulttuurialueeseen.

Valokuvien pohdinta tuo keskustelijoiden mieleen tekeillä olevan kyläkirjan, jonka valokuvien henkilöiden ja tapahtumien tunnistamisesta vaihdetaan ajatuksia. Vanhoilla valokuvillakin nähdään rooli kotiseudun kuvaajina: *"Se on niin kuin semmoinen mielenkiintoinen [viesti] sieltä jostain kaukaa. Ja kun ei siitä kuvasta oo ketään täällä kertomassa ... asioita. Se jotenkin tuo, esimerkiksi mulle, tän kylän ja kylänhengen."* Kirja on tarkoitus saada valmiiksi keväällä. *"Se on meidän kylältä ja meiltä kaikilta ollut suuri ponnistus, että sellainen ollaan saamassa aikaan."*

Seuraavaksi esitetään joukko luonnonympäristökuvia, joista yksi keskustelija tunnistaa äsken mainitsemansa kunta-markkinointikuvan, *"Rivieran"*. Arvellaan, että markkinatarkoituksiin sopisi kuitenkin paremmin hieman laajempi kuva. *"Ainut, että siinä ei sitten pikselit riitä, että se menee niin epäseleväksi, että siitä tulee samanlainen suttu, mitä muuallakin, että järviä Suomessa muutama satatuhatta. Mutta tää on semmonen – –, minkä tunnustetaan ja liitetään Kuortaneeseen. Kirkko, hiekkaranta ja..."*

Kuvakenttä herättää kuitenkin tyytyväisyyttä: *"Ei siinä kuvat paljon parane!"* Kohteiden tunnistus käynnistyy nopeasti: *"Onks toi Uuden-Kokkilan talo tuo punainen?"* Myös Lappakankaan männikkö tunnustetaan, mutta yksi kuva herättää epäilyjä: *"Tuo vasen yläkuluma niin... Mistä te tuon ootte saanu? Onko se varmasti Kuortaneelta?"* Kerrotaan, että tietojen mukaan kuva on Alavuden ja Kuortaneen välistä. Naurun päätyttyä arvellaan, että dia on varmaan pyörähtänyt väärinpäin. Tilaisuuden järjestäjä ei ole kääntänyt kuvaa, tuskin kuvan ottanut Arto Halttunenkaan. *"Ei tuo kyllä Kuhajärvikään oo..."* *"Olisko se Porkkuslampi siinä välillä kato, kun on Kuortaneenjärven ja Kuhajärven välis?... Kato kun sehän tekee siinä..."* Asiaa pohtivat keskustelijat ovat oikeassa: kuva on otettu Porkkuslammen eteläkärjestä. Pohdinta jatkuu: *"Tuos on punainen mökki ja..."* Keskustelu kääntyykin jälleen pohjalaistaloihin: *"Kun Tikkakoskelta tuli tänne vierailijoita – – ja näkivät näitä vanhoja kaksfooninkisia, niin olivat huutaneet tuolla lakian reunalla, että 'asutaanko nuossa?' – – Ne ei ollu koskaan nähnytkään."* Yhdellä läsnäolijoista on samankaltainen kokemus: *"Silloin minä oon nähnyt ensimmäisen kerran tämmösiä, kun oon tänne tullu ekan kerran."*

Kun tiedustellaan erityisen kotoisalta tuntuvia kuvia, kaksifooninkinen mainitaan taas. Samoin rantamaisema. Kirkkorantaan kerrostuu monenlaisia toimintoja ja kokemuksia: *"Siinä on pienestä saakka käyty kirkonkyläset uimassa ja muutenkin... Ja pilkillä myöskin talvet ja reissannu siinä ja..."* *"Aamulla vissiin käynyt tuota hiekkarantaa monen työhön kans kävelly... silloin vanhaan hyvään aikaan."*

Seuraava kuvasarja keskittyy henkiseen ympäristöön. Hirsitalokehikko houkuttaa taas arvailemaan kuvaamispaikkaa: *"Voisiko olla Saaren veistämöltä tai vastaavasta?"* Toinenkin vaihtoehto löytyy: *"Mää mietin, että se vois olla Saaren veistämöltä tai sitten Hakala. Katon, että kun Kari on tuolla hirren päällä, Saarimaan Kari, se on yleensä siellä..."*

Puutteena mainitaan heti Alvar Aalto. *"Kävi syntymässä meillä täällä."* Joku kaipaa myös urheiluaiheista kuvaa, joka itse asiassa onkin edustettuna. *"Keskusurheilukenttä."* *"Se on*

jopa uus kuva, kun siellon katoskin." Myös tervatynnyri noteerataan hyväksyvästi. *"Tuosta voisi sanoa, että on kovasti kansallisromantiikkaa mukana näin kuortanelaisittain. Että siellä on Klemettillä, tervaa..."* Tynnyrin kuvaan palataan hetken kuluttua uudestaan. Kuvalle löytyy tarkka selitys: *"Se varmaan sitä meidän koirasmarttojen LC-tervaa siellä on. Siellä on se toinen tynnyri, mikä saatiin toissakesänä kolmatta vuotta sitten aikaan, ja loput menikin mäkeen. ... Se on meidän teollisuuden alkuja."* *"Joo. Tervatynnyri!"*

Tilaisuuden nuorin osanottaja kiinnittää huomiota hernekeittoon: *"Paras koulussa tarjottava ruoka sinne on ainakin päässy."* Keiton tarkoitusta kuvassa ihmetellään: *"Eihän hernekeitto oo täällä perinneruokaa?"* Arvellaan, että *"se on parasta, mitä keskuskeittiö osaa tehdä. Että se on siellä sen takia."* Hernekeiton sijaan keskustelijat ottaisivat kaljavelliä tai kotipizzaa. *"Kaljavelli siihen kuuluu."*

"Kyllä se kuortanelaisempi on kaljavelli, kun hernekeitto." Hernekeittoa pidetään paremmin valtakunnallisena ruokana. Joku epäilee, syödäänkö kaljavelliä enää oikeasti kotona. *"Kyllä kun joku vaan keittäis."* *"Esimerkiksi Kuortaneen Kuhi-noilla – – sillä on suuri menekki."* Todetaan, että kaljavelli ei ole arkiruoka, kalakeitto sen sijaan on. *"Laittasin kuhakeiton siihen, – – Ainakin teillä syödään [sitä], mä tierän, ja meilläkin syödään."* Se saa nopeasti kannatusta: *"Kuortaneenjärven kala."* *"Ja vaakunassa on kuhan kuvat ja kaikki."*

Jo luonnonmaisemakuvien kohdalla kaipahtiin ihmisiä, vaikka joku epäili, että tarkemmin katsottaessa kuvan talon yläkerrassa saattaisi näkyä joku pötköllänsä. *"Ja mikä sieltä puuttuu [on], että meillä on myös uutta rakennuskantaa, ei piä väheksyä. Ei asuta museossa kumminkaan meistä kaikki."* Nyt aiheeseen palataan tyytyväisinä: *"Tuo on nykyaikaa – – elikkä mökkiläiskulttuuria ja vapaa-aikaa. Siellä on läppäri, elikkä siellä leikitään, että siellä Vani toimii riippumatossa, vaikka oikeesti ei toimi."* *"Jos se on Kuuskaistan..."* [Naurua] *"Siellä pitäisi olla valokuitu siellä päässä."*

Rakennetun kulttuurin kuvasarja synnyttää keskustelun, jossa on kaksi suurta teemaa: rakennemuutoksen vaikutus kotiseutuun ja golfpeluu: *"Tämähän menee mukavasti: siellä vasemmalla ylhäällä ollaan kunnantalolla töissä ja sitten mennään eläkkeelle, ja mennään opistolle treenaamaan, että pysyis paikat kunnossa, ja sitten mennään golf-kentälle, ja oikeella alakulmassa loppusijoituspaikka. Siinä on kunnan virkamiehen tie! ... Kolopallon pelaaminen!"*

Kerrotaan, että aika monet paikalliset asukkaat pelaavat golfia. *"Pelaavat ja menestyvät, kun on alueella kisoja ja kilpailuja. Mä taas tiedän sen, vaikka me ei golfata."* Eivät kuitenkaan kaikki. *"Niin kauan, kun mä osun liikkuvaan palloon, niin mä en pelaa golfia!"*

Joku ivailee, että *"kunnantoimisto on pieneksi kunnaksi vähäsen liian massiivinen"*, ja saa kannatustakin: *"Risto vois alkaa purkamaan sitä huomenna..."* Pilailun taustalla on keskustelu kuntien rakennemuutoksesta ja niiden vaikutuksesta kotiseutuun. *"Tässä vois olla myös se näkymä, että missä tällä hetkellä eletään. Eli kuinka kauan kunnanvirasto on kunnanvirasto? Siis Kuortaneen? [Ja] kuinka kauan kirkko on Kuortaneen seurakunta – – itsenäisenä seurakuntana?"*

Elikkä ne on molemmat? Siinä eletään näin, että katotaanko muutaman vuoden päästä? – No sitten ehkä se golffi sitten on sitä tulevaisuutta ja opisto, jotka sit pitää väen tännepäinkin liikkeellä.” Arvellaan, että seurakunta ei kaadu vielä, mutta muutoksia tulee sinnekin. ”Lippukunta on ainakin ihan kaatumassa, että... Mun lisäksi on yksi johtaja.” Muutoksia aiheuttaa esimerkiksi monikulttuurisuus. ”Jos kaksikymmentä kansallisuutta on, niin ei välttämättä oo evankelis-luterilaisia kaikki vissiin.” Muistutetaan, että seurakuntien tulevaisuus on kytköksissä kuntien päätöksiin: ”Seurakunta on tehnyt sel-laaset säännöt, että [kuntaliitoksen toteutessa] ne automaattisesti liittyy uuteen, ellei nyt aivan isompia riitoja tuu niin... Mutta ei me mihinkään liitytä...Tässä vaiheessa.” Epäselvässä tilanteessakin pitäisi katsoa eteenpäin ja nähdä kauas. ”Ja pitää tosiasiat kuitenkin tunnustaa jossain vaiheessa. Ittelle ei kannata valehdella, kaverille voi valehdella. – – Mä oon aina sanonut, että jos ittelle rupeet koko elämän valehtelemaan, niin sitten soon kaikista suurin roisto.”

Joku katsoo kuvia vielä uudella silmällä ja hahmottaa niissä suorastaan joutilaisuusyhdistyksen kokokuvan. ”Tuo aukasee meidän kunnan suurimman ongelman, eli sen huoltosuhteen. Koska siinä on oikealla toi kirkkomaa, joka on se loppupiste, ja tää [kenttä] on semmoinen, että siellä varttunut väestö pelaa päivällä keskellä viikkoa – – golfia. Elikkä siellä eläkkeensä ansainneet ihmiset siellä viettää ansaittua hyvää vapaa-aikaansa.” Muiden mielestä kuva on turhan pelkistävä. ”Pelaa siellä muutkin kuin eläkeläiset. Älä nyt korosta sitä

koko aikaa, että siellä on vaan eläkeläisiä pelaamassa.” Edellinen puhuja myöntääkin, että ”tilanne on eri, kun mennään neljän jälkeen. Sitten tulee vielä se toinen aalto.”

Puuttuvia rakennuksia osataan nimetä oikopäätä. ”Knuuttilanmäet, Knuuttilan talo puuttuu. Se on Suomen eniten valokuvattu taloryhmä.” Liike-elämän kohteitakin kaivataan. ”Kaupat puuttuu.” Tarjotaan monia vaihtoehtoja. ”Se on vis-siin Keskisen kyläkauppa, joka siitä puuttuu. Siellähän ne kaikki käy.” Joku kiistää tämän jyrkästi: ”Ei toden totta käy...” Tarjotaan myös kulttuurikehdoksi mainiten Mäyryn Nestettä ja Mäyryn Valintaa, mutta molemmat herättävät myös epäily-jä: ”No sekin vielä, joo! Parlamenttitalo!” Ja Valinnastakin on tullut jo melkein museo. ”Meinasin käydä siellä joskus, niin se oli justinsa suljettu siinä ennemmin. Oli vähän huonosti ajoitettu.”

Urheiluopistoakin tarjotaan lisättäväksi. Sitä ei heti tunnisteta kuvasta, joka esittää nykyistä sisääntulorakennusta. ”No ei. Tämähän on, tuota, lukion näköinen. – – Pitäis panna lasit päähän...” Arvellaan, että paremmin opistoa edustaisivat ehkä alueen vanhat rakennukset, liikuntahotelli tai vaikka painimolski. ”Hotelli on varmaan edustavamman näköinen kuin tämä. Tää on tietenkin sillä lailla, että tää näkyy kaikille päätiellä kulkijoillekin, se on useampien silmissä kuin hotelli.” Opistolla kierroksen tekevä matkailija yllättyy helposti kokonaisuuden laajuutta. Vaikka kaikkia opistoalueen rakennuksia ei pidetä erityisen kauniina: ”Jos se on se Sport & Funin uusi halli?” Ehdotus herättää heti pari keskustelijaa: ”Joo, silmän-

Lehmiä Laitilan navetassa. Kuva: Tiina Hilapieli-Laitila.

iloa!" [Sarkasmia.] "Se on kyllä niin taiteellinen... sellainen iso, metallinen mötikkä siellä"

Lopulta päädytään siihen, että maatalouselämä on aihepiiri, joka rakennetun ympäristön kuviin pitäisi lisätä. *"Laitilan navetta sitte vaan siihen ja Saarimaan kanala. Sitten olis maatalous."* *"Joo, just ja juuri näin! ... Se on totta, semmonen kolomensadan lehmän iso tuotantolaitos tästä puuttuu!"* Joku näkisi paikalla mieluummin vanhan kivenavetan edustamassa mennyttä. *"Jos kuuskytäluvulla oli tuhannen karjatilaa lähes, nyt on meidän Ruonan kylässä yks tai kaks."*

KOTISEUTU MUUALTA MUUTTANEEN SILMIN

Siirrytään seuraavaan virikkeeseen, jossa tiedustellaan, miten tulijat ottavat paikan kotiseudukseen. *"Täällä on se puhtaus, niin kun kaikki sanoo, että puhdas luonto ja ihana, ihana ympäristö ja turvallisuus. Tietysti siitä voidaan olla eri mieltä tänä päivänä myöskin kylillä näistä turvallisuusasioista, mutta... -- kättä heilautetaan ja tervehditään, vaikka ei tunnetakaan toisiaan niin, ja aina jutellaan jotakin, jos jossain tavataan."* Käynnistyy keskustelu tervehtimisen motiiveista. Joku arvelee, että vastaantulijat tervehtivät tietysti siksi, että liikut paikallisen kyläläisen kanssa. Toisen mielestä tervehtiminen on tavallista. *"Nostetaan kättä, vaikkei toinen vastakaan."* Jonkun mielestä se ei ole edes vapaaehtoista: *"Pakko nostaa, ettei se suutu! -- Mennään käsi pitkällä koko ajan, ettei [käy niin] että kattotaan: nyt se on vihastunu."*

Tervehtimiseen palataan seuraavan virikkeen aikana uudelleen alueiden välisiä eroja pohdittaessa. *"Esim. Kortesmäki alueena: Yksi tällainen hyvin -- kaikkien kanssa toimeentuleva mamma sanoi, että kun siellä ei tervehditä toisiaan. Nuoret ihmiset ei tervehti häntäkään, vaikka ne on lasten kanssa pihalla. Ihan kuin semmoinen kaupungin lähiö, jossa sitten ei joko välitetä tai ei haluta tai ajatellaan, että mitähän ne ajattelee, jos mä häntä tervehdin, että mikä sillä on takajatuksena."* Toisen mielestä tervehtimättömyys on yleinen suuntaus. *"Se on suomalaisten perusominaisuus tämä tervehtimättömyys... Kuortaneellakin, mutta ei Ruonalla."* Kuortaneella *"siis Kortesmäessä"*, tarkennetaan vielä. *"Sitten kun mennään Lehtimäelle, Soiniin, Alajärvelle, niin siellä on jo savolaisuutta sen verran, että -- se on ihan toisentyypistä tervehtimisen suhteen."*

"Mun tytär tuli Sveitsistä tuonne Turkuun, ja se rupes sadattamaan, että tällele kukaan Turussa tervehti. Sveitsissä tervehti kaikki, niin Turussa ei kukaan. Vahtaavat vaan päälle. Tässäkin joskus on -- niin, että ne ei puhu mitään, kun Haapaniemestä [ovat] kävelyllä. Niin ne vaan kääntää päänsä näin, notta niiren ei saa puhua, kun ne on retriitissä."

Tervehtimisen lisäksi alueiden välisiä eroja paljastuu huononlaisesti. Joku keskustelija naurattaa yleisöään kertomalla, että *"yksi vanha kunnan kymppi sanoo, että täällä on paljon fiksumpaa väkiä täällä Ruonalla kuin Leppälänkylässä."*

Omiin kokemuksiinsa viitaten yksi muualta muuttanut keskustelija kuvaa paikkaan kotoutumistaan esimerkillä: *"Kun me nyt käydään kaupungissa ja liikutaan, mutta kun tullaan [omaan kotiin], parkkeerataan se auto siihen, ei nyt ihan jär-*

veen asti, mutta siihen omaan pihaan, niin ensimmäiseksi, kun nousee autosta ulos, niin sanotaan, että voi että! Täällä saa hengittää!" Puheenvuoro saa vahvaa kannatusta: kotona on helppo olla.

Tärkeänä resurssina mainitaan muualta tulevat ihmiset, esimerkiksi kesäasukkaat. *"Sehän on suuri voimavara meille, että Ruonallakin on toistasataa vapaa-ajan asuntoa ja koko Kuortaneella viis-kuussataa niin tuota se on iso tekijä, joka on eduksi. Ruonan kylälläkin on, se on, se on suuri tekijä. Ja sitten kun meillä on ryhmis tässä ja tämä kylätoiminta pyörii tässä, Haapaniemi, vanha pappila, joka [on] 300 vuotta vanha, lähes 300 vuotta ollu pappilana."*

Yksi keskustelija pohtii suvun ja kyläläisten suhdetta yksilön tärkeimpinä lähiyhteisinä. *"Onko sitten niin, että jos on osalla se suku jo a) palvelutalossa tai b) haudassa, et se kyläyhteisö on korvannut osin sitä lähisukua kautta perhetä? Niille -- naapurit muodostaa sen tiiviimmän yhteisön siinä, ja kyläläiset kauempana siellä ulkoringillä."* Hänen mielestään naapurusto ja kyläläiset muodostavat täällä tiiviin kokonaisuuden. *"Täällä on aika tiivis yhteisö. Täällä autetaan ihmisiä pyyteettömästi. Että ei oo semmosta... Opiskeluaikana asuin viis vuotta Oulussa, niin siellä ei käynyt mieleenkään, että naapurin Abdul-Manuelilta olisin käynyt pyytämässä vasaraa. Jostakin syystä vaan ei tullut. Mutta Ristolle on helppo soittaa, että anna vasara --ja unohtaa palauttaa se sitten. Ei oo mitään ongelmaa."*

Aiheeseen palataan hetken kuluttua uudestaan. Arvelaan, että vaikka lähisukulaisia ei kaikilla olisikaan, serkkuja ja pikuserkkuja varmasti. *"Täällä on kuitenkin nämä naimamatkat aikanaan ollut aika lyhyitä."* Naureskellen epäillään, että haastattelijat alkavat pitää kyläläisiä *"degeneroituneina"*. Pilailu kääntyykin saman tien tutkijoiden ähtäriläis- ja soinilais-taustoihin, jotka tunnetaan. Kumpikin saa osansa: *"Siellä [Ähtärissä] on vielä lyhemmät matkat. Teillä on ollu mettää vaan siellä" ja "Soinin Vuorenmaasta! Jihuu! Mitä serkumpaa, sen herkumpaa! Ei siinä mitään."* Yksi keskustelija tiedustelee juontajan sukulaisuutta tuntemaansa soinilaiseen. *"No ni! Kylä mää vähän jo aavistelinkin."*

Keskustelijoiden vakavoiduttua palataan siihen, kuinka tärkeää on saada uusia asukkaita kotiseudulle. *"Se on kylälle kakssataa rosenttinen etu, että tänne muuttaa porukkaa muualta ... Että tää ei pyöri, tää Piiri pieni pyörii."* Sisäänlämpiävissä yhteisöissä nähdään epäterveitä piirteitä: *"Vaarana pienessä yhteisössä on myöskin se, että kun vuonna 27 Auliksen lehmät oli meidän pellossa, niin sitä kostetaan seitsemänteen ja kahdeksanteen sukupolven sitten."* Tämä saa vahvistusta kahdelta puhujalta: *"Tälläset perinteet on ihan oikeasti vahvassa. -- Se saattaa mennä vaikka kuinka pitkälle ja kauas. -- Siellä möyrii edelleen."* *"Tää on terveellinen ilmiö, että väki vaihtuu, myöskin sisäänmuuttoa on, ja sitten tietenkin porukkaa muuttaa pois, sille ei voi mitään."* Monet muuttajat ovat piristäneet Ruonaa toiminnallaan. *"Tässä voisi sanoa pari henkilöä, jotka on aktiivisesti tässä kylätoimikunnassa taikka kyläyhdistyksessä, niin Palomäen Seppo ja sitten sihteeri Ruismäen Heljä, jotka on tullu muualta -- ja ovat piristäneet tosi voimallisesti tätä Ringin toimintaa."* Uu-

Haapaniemen hiippakuntakartano on entinen pappila. Kuvat: Markku Honkola.

sien asukkaiden poikkeuksellisiin ammatteihin viitataan hie-
man vitsaillen: *"Mielisairaalan ylläkäri kylässä! Se on tälle
kylälle ihan hyvä asia."*

"Se on melkeen välttämätön."

"Että on lääkitys aina kohorallansa..."

MUUTTUVAT KOTISEUDUN MAISEMAT

Keskustelua jatketaan siirtymällä kotiseudussa tapahtuneisiin muutoksiin. Onko kotiseudun tärkeitä piirteitä hävinnyt? Välttömästi keskusteluun nostetaan läheisen järven, Nisoksen, umpeenkasvu. Järvi on Ruonan ympäristön ja perin-
maiseman olennainen osa, ja sen kunnostushankettakin on suunniteltu pitkään. *"Siihen on kyläyhdistys teettänyt Leader-
rahotuksella kunnostussuunnitelman, jonka viime metreillä viimeisessä kokouksessa alueellinen ympäristöviranomai-
nen yhdessä luontojärjestön edustajan kanssa torppasi. Se on ollu sellainen takapakki, mikä tulee mieleen. Et meillä oli
— erittäin hyvä suunnitelma, joka sai sitten kirvetä päähän kiitettävästi ja tosiaan viimeisessä kokouksessa mikä oli."* Nyt kun suunnitelma jäi pöydälle, koko järven säilymistä pidetään uhattuna. *"Nisosjärvi, niin ei se oo järvi: se on Nisossuo pian, ja sen jälkeen lintujärven arvot on siinä mitä on."*

Tilaisuuden lopussa tehtyjen eläytymisvirikkeiden aika-
kana yksi tilaisuuteen myöhemmin saapunut osallistuja otti Nisoksen umpeenkasvun uudestaan puheeksi. *"On surkiassa jamas. Maisemat umpeutuu, ja osa taloista rapistuu. Siinä*

on — Ympäristökeskuksella sisäinen ristiriita. Toiset haluaa kunnostaa ja toiset suojella. Tällä hetkellä suojelijat on niskan päällä. Se on tietenkin surkia, jos siitä suo tulee ja pajukkoa." Hän tarkentaa, että kunnostussuunnitelma laadittiin, mutta siitä ei tehty hakemusta. *"Kunnostussuunnitelma lähti lausunnolle luonnonsuojeluosastolle, ja luonnonsuojeluosasto ilmootti, että jos tällänen tulee hakemukseksi, niin ne valittaa. — Siihen se jäi."*

Muiden vesistöjen umpeenkasvusta ollaan kahta mieltä. Osa katsoo rehevöitymisen uhkaavan kaikkia vesiä: *"[Kuortaneen]järvenkin rehevöityminen jatkuu, se muuttuu jatkuvasti."* Järveä pidetään alueen voimavarana. *"Kyllä siitä on huoli. Se on ainut täällä, minkä myötä voi kehittyä pitkältä ja jonka ympärille voi rakentaa ja tehdä palveluja —. Mutta jos tätä menoa se jatkuu, niin huonosti käy."* Yksi keskustelija kuitenkin vetoaa tutkimustietoon. Hän suhtautuu Kuortaneenjärven tulevaisuuteen paljon valoisemmin. *"Kun mä katon näitä vedenaineistoja pitkältä aikajaksolta, niin se menee hiljaa parempaan suuntaan. Mutta koskaan siitä ei tuu [sellaista], mikä miesmuistissa on ollut, että varpaat näkyy Kirkkorannassa, kun kattoo alaspäin. Ei näy minulla eikä muillakaan. Se ei palaudu siihen, mitä se on ollu 50-luvulla, 40-luvulla, 30-luvulla. Mutta se, että se ei enää tuosta huonone, niin sitä uskon vahvasti siihen ja perustan uskoni kylmästi niihin lukuihin, mitä tuosta järvestä otetaan, mitä vedenlaatu-analyysit näyttää, et se menee parempaan suuntaan. En oo murheissani."* Hän kiinnittää huomiota myös alueelliseen

Heikinkatu Ruonan kylässä. Kuva: Sulevi Riukulehto.

vaihteluun: Kuortaneenjärven ääressäkin on kohtia, joissa voimakas-takin umpeenkasvua tapahtuu ”Se on paikallinen ilmiö siellä. Paikoin taas tässä Ruonan Rinkirannassa vesikasvillisuus on vähentynyt, ja se on niitetty. Elikä ihminen pystyy vaikutta-maan luonnonympäristöönsä aika vahvasti, jos sille anne-taan mahdollisuus.”

Nimistön muutoksistakin käydään keskustelu, vaikka sitä ei pidetäkään erityisenä ongelmana. ”Kun tuossa kilometrin päässä on Heikinkatu, ja se on ainut katu Kuortaneella – – niin se pysyy ennallaan. Kaikki muut on teitä tai kujia.” Ni-men alkuperä herättää uteliaisuutta. Kerrotaan, että tie sai nimensä, kun sen molemmissa päissä asui Heikki. ”Harjulan Heikki on ollut toisessa päässä ja Haapalan Heikki toisessa. Eihän siinä sen kummempaa.” Sen sijaan epäselvempää on, miksi se on katu. ”Se on iät ja ajat ollu... On se kymmeniä vuo-sia ollu Heikinkatu.” Ainoasta kadusta ollaan vähän ylpeitäkin: ”Pitäähän sitä nyt joka paikassa ainakin yks katu olla.” Pi-tuuskin muistetaan tismalleen: ”1960 metriä.”

Vesistöjen ohella toinen suuria muutoksia kokenut asia on oma kyläkeskus. Ruonanmäki on hiipunut, ilmeisesti osa-na yleistä rakennemuutosta. ”Mun mielestä eniten on muut-tunut Ruonanmäki. Sieltä on kaikki kaupallinen toiminta nyt hiipunut viimesen kahdenkymmenen vuoden aikana, postit, kaupat, meijerit. Sehän oli – – tosi keidas vielä 60-luvulla. Se on – – mun mielestä eniten muuttunut, eikä sille kehityk-selle ei varmaan voida mitään.” Ruonanmäen risteykseen on pystytetty taulu, jossa luetellaan mäellä aiemmin sijainneet rakennukset. ”Et sunnuntaisin – – se on semmoinen kylän kokoontumispaikka, kun haetaan sunnuntain lehti tuosta en-tisen kaupan nurkalta, lehtilaatikolla. Niin nyt luin oikein sen tekstin, sen mitä kaikkee on Ruonanmäellä ollu.”

”Mäkin muistan sen ajan, kun hevosella kuljetettiin mai-toa meijerille. – – Oliko 15 vai mitä niitä oli, hevosia par-haimmillaan ja traktoreita vajaa kymmenkunta? – – Ne kävi kaikissa kaupoissa siinä väki siinä aamusilla. – – Siinä oli vilskettä enemmän kuin S-marketin pihas nykyään... Tieten-kin pikkupoijien silmissä se oli vielä niinku enemmän.” Nykyään uhattuina alkavat keskustelijoiden mielestä olla myös kauppa-autot. ”Toivotaan, että säilyy tää kuuluisa myymäläauto, kauppa-auto, joka täällä käy kerran viikossa, kiertää täällä-kin.” Siitä pitävät sekä lapset että matkailijat. Kerrotaan, että kaukaa tullee kesäasukkaille myymäläauto on nähtävyys. ”Ja jäätelöauto kanssa.”

Seuraavassa virikkeessä tarkastelukulma käännetään toi-sinpäin: keskustelijoita pyydetään miettimään mitä asioita ko-tiseudulla pitää säilyä, jotta sen edelleen tuntuu kotiseudultasi. ”Kyllä valot pitää ikkunasta näkyä. Ilman ihmisiä tämä kylä ei ole sama.” Valoilla tarkoitetaan siis asukkaita: talot eivät sai-si tyhjentyä. ”Kyllä sen syksyllä just huomaa sen, että valoja ei näy. Se on aikalailla tyhjää. Kesällä sitä ei niin huomaa-kaan. Kesällä paremmin on sitä vilskettä.” Joku näkee asian laajemmin: ”Suurin piirtein kaikki pitää säilyä, mitä täs on ollu puhetta. Ei saisi kovin paljon pudota mikään – enää. Niin paljon on menetetty: puolet kaupoista ja väestöstä.”

Asumattomuuttakin enemmän vierastetaan rikkiäisiä ja rähjäisiä paikkoja. ”Missä nyt asutaankin tai on asumattomia,

– – että siinä on tietty siisteys, ettei sinne tuu romunkeruu-paikkoja tai jotain muuta vastaavaa.” Siisteydestä keskus-te-lu kiertyy sujuvasti kehitteillä olevaa viemäriverkostoon. Se ei keskustelijoiden mielestä kotiseutua keneltäkään vie, mutta muutoksineen herättää kuitenkin epäilyjä. Kiinnitetään huo-miota siihen, että jätevesiehdotuksessakin tietynikäiset ihmi-set saivat vapautuksen, ”mutta viemäriverkosto! Jos kunta laajentaa vesi- ja viemäriverkostoa, niin siihen siirtyy kaikki. Ja piste. Ja kukaan ei saa vapauksia. Että kannattaa muistaa se... Se ei oo halpaa nimittäin.” ”Mutta mukavaa se on, aina-kin mulla, kun jätevedet menee Ympäristöministeriöön päin.”

Säilyttämisen arvoisena otetaan seuraavaksi esille hyvät tietoliikenneyhteydet. ”Meillä on yksi hyvä etu, kun meillä on – – tämä ... valokuitu. Me oltiin pilottikunta. Kymmenen ky-lää oli Etelä-Pohjanmaalta. Täältä Ruonalta se lähti, ja meni sitten tonne Salmelle ja niin edellensä.” Edelläkävijän roolis-ta ollaan erittäin tietoisia: ”Me oltiin ensimmäisiä. Saatiin se kohtuullisen edullisesti. Kirkollahan nyt ei oo sitä.” Ja ensim-mäisistä ensimmäisinkin tiedetään: ”Hiironniemi.”

Kiinteän valokuituverkon rakentaminen maaseudulle on ollut osallistujille iso asia. Yksi keskustelija kertoo sen tiimoilta kaskun Ympäristöministeriön ylitarastajan hämmästykses-tä, kun tämä tajusi, että peräkylän pojilla on valokuituyhteys mutta ministeriöllä ei. Nopea nettiyhteys nähdään yleisesti tär-keäksi resurssiksi, vaikka samalla joudutaan miettimään myös rajoja nuorisoin netinkäytölle. ”Se on nuorisolle tärkeää se netti. Aatelkaa, mä joudun joka aamu – – ottaan boksen ma-tolaatikosta muuntajan pois, että poika ei pääse hillumaan netissä koulun jälkeen.” Nuorin keskustelija pahoittelee: ”Jaa. Ikävää, että otat sen pois siltä.” ”Eikö ookin? Mutta tää on sen-suuria, tää on aikuisen sensuuria.”

Nopeilla yhteyksillä nähdään lähinnä myönteisiä mutta myös kielteisiä vaikutuksia. ”En mä kaipaa kauppaa, jos mul-la pelaa netti. Mä saan netistä ostettua. Se näivettää kirkon-kylää, mutta näin mä vaan teen, että mulle tuodaan kolmes-sa päivässä tavara ympäri Suomee omaan postilaatikkoon. – – Se ei korvaa päivittäistavarakauppaa, mutta se vähentää liikkumista. Ei tarvi lähtee Keski-Suomelle välttämättä eikä Seinä-joelle eikä mihinkään muualle, netti tuo Amerikoosta saakka tavaraa, ja se tuoraan kotia.” Muut vahvistavat: ”Ja tuo Ame-rikoosta eräitä tavaroita vielä paljon halvemmalla.” ”Juuri näin.” ”Ja siinä vielä säästää. Köyhän ei kannata ostaa ha-lapaa. – – Se on tämä meidän kaapeli sen yks edellytys...” Keskustelijat näkevätkin monensuuntaisia muutoksia kaupan tulevaisuudessa: päivittäistavarat ostetaan läheltä, muut hyö-dykkeet ”sitten muualta. Ei välttämättä oo enää Keski-Suomelta, vaan ne on postilaatikossa...” Yksi osallistuja kertoo omasta asioinnistaan: ”Me on jätetty Keski-Suomen reissut jo vuosikautia sitten jo. Sieltä ei haeta mitään. Paitsi kalaverkkoja, jos tarvii ja saa halvalla.”

Kuusiokuntien kuntajohtajia valokuituverkon avajaisteltassa Ruonan koululla 2004. Kuva: Asko Sippola.

KESKUSTELIJOIDEN KÄSITYS KOTISEUTUTYÖSTÄ

Seuraavaksi juontaja haluaa kuulla osallistujien käsityksiä kotiseututyöstä ja siitä, mitä se on tänä päivänä. Keskustelijoiden kotiseutu muodostuu heidän omien sanojensa mukaan pitkälti kylätoiminnan puitteissa. *"Kyllä se on noi – – tiistain kökät, jotka on sitä ihan konkreettisimmillaan. Se elikä tää yhdessä tekeminen, yhteisten asioiden pyyteetön [tekeminen]. Kukaan ei kysele palkkaa, tai mitään muutakaan. Sovitaan vaan, että kello 18 aletaan hommat."* Tiistaikökkäperinne on jatkunut pitkään. *" – – Kun me on 15 vuotta tätä Rinkirantaa tässä kunnostettu, niin tässä on mukava keljuulla – – toisiillensa ja syörä makkaroit."* Osallistujat kertovat, että melkein kaikki tapahtumat toteutetaan kyläseuran voimin. *"Kukin tekee vointinsa mukaan. – – [Ei] voi sanoa, että nyt pakko teidän tulla kökkään, ei pysty. Mutta on sitten muuten mukana, käy kesäjuhulilla, tuossa kokolla, pääsiäiskokolla – –."* Mainitaan myös peräkonttikirppisilta ja karaoke. *" – – Kotiseututyötä ja sitä henkeä voi pitää muullakin lailla."* Jälleen mainitaan ympäristöstä huolehtiminen: *"pitää oman markkinsa kunnossa."*

Nuorten mukaan saamisesta kannetaan erityistä huolta. *"Jos tuo karaokehomma, jos se lähtee käyntiin, niin ehkä se nuorisoa sitten, ja jos sinne tulisi vielä koko pitäjää käsittäväks. Siellä nyt on kehitteillä."* Kylätalon yläkertaan on hankittu laitteet, joita on ajatus ruveta käyttämään viikoittain. Ajatusta tarjotaan heti mukana olevalle nuorelle: *"Päaset laulamaan... Tuo on varmaan hyvä laulaja."* *"Musiikin numero on seiska tai jotain semmosta."*

"Mutta se täällä paranee."

"Joo."

"Suurin ongelmahan [talkoissa] rupee olemaan se tietenkin, että joka vuosi nykyiselle kökkäläiselle tulee yks vuosi lisää,

ja se keski-ikä on pikkasen suuri. – – Näitä tekeviä nuoria, sanotaan nyt alta nelikymppisiä, pitäis saada aika kiireestikin lisää." Vuosien mittaan kylätoiminnan perusasiat on saatu kuntoon. *"Nythän on pääsääntöisesti ylläpidosta kyse ja korjaavista toimenpiteistä, – – rakennuksille ja toki kaikille muulleen ympäristölle – –. Noi karaokejutut, nehan on lähinnä nuorten viihtyvyyttä lisäävää ja sitä, että tää nähdään mielekkäänä paikkana."*

KOTISEUDUN VAIKUTTAJAT

Siirrytään seuraavaan kysymykseen. Mitkä menneisyyden tapahtumat ovat eniten muokanneet kotiseutuasi? *"Jääkausi [naurua]. Se on morfologin tulokulma."* Virike ohjaa tällä kertaa keskustelijoiden ajatukset ensin todella kauas. *"Niin, täähän on ollut ennen merenrantaa, Litorinameren aikana. Pitää muistaa se, merenrannasta jouduttu järven rannalle."* *"Löytyy vielä viimeisiä hiekkvoja."* Sitten päästään jo historialliselle ajalle: *"Suomen sota ja väen vähentyminen. Jos meitä on ollut 850 mun muistini mukaan parahillaan ja nyt on, onko 450 enää. Vois sitä luokkaa olla. Yli nelijäsataa kuitenkin."*

Kevennyksenluontoinen taitaa olla seuraava ääneen lausuttu tapahtuma: *"Että Kitinoja voitti Suomen mestaruuden ja me [Ruona] jäätiin toiseksi."* Keskustelija viittaa ilmeisesti eteläpohjalaiskylien sijoituksiin Vuoden kylä -kilpailussa.

Hiippakuntapappilan sijoittamisella juuri Ruonalle uskotaan olleen suuri merkitys seudun kehitykselle. *"Niin kyllähän Ruonan painoarvo on Kuortaneen kylistä ja Kuortaneella sillä lailla on ollut pitkän aikaa normaalia suurempi, kun pappila on ollut täällä. Sitähän ei voi kiistää. – – Pappilalla ja papeilla on ollut paljon suurempi merkitys kuin tänä päivänä."*

Nehän on ollu opinantajia ja uskon antajia ja kärejien pitäjiä osittain ja kaikkea tämmöistä, että se on ollu aivan erilaista.” Nimeltä papeista mainitaan ”Stenbäckki”.

Uskonnollisista tekijöistä mainitaan myös omaperäinen hengellinen suuntaus 1800-luvulta, vasu-laisuus. ”*Nekin on Salmelta, kaikki hyvä on Salmelta.*” Joku oikaisee: ”*Ei kyllä niitä on täälläki...*” Arvellaan, että menneisyyden uskonnollisuus vaikuttaa vielä tähän päivään. ”*Kyllähän ne [uskonnollisuus ja perinteet] vieläkin heijastuu täällä. On hyvin vahvana monen [kohdalla]. En nyt luettele mitään, mutta tiedän ja huomaan, että on niilläkin sektoreilla perinteet olemassa. Että säilyy vuosisadasta toiseen, jos sanotaan näinkin. Tietysti muuttuu. Mutta emmä tiedä, onko nyt niin muokannut mitään asioita, mutta monenlaisia tarinoita oon kuullu.*” Hengellisten tekijöiden vaikutusta pidetään monimutkaisena: ”*Se on laaja kysymys, johon aivan yksityiskohtaisesti ei mun mielestä voi vastata.*”

Maa- ja metsätalous on muokannut maisemia. Mainitaan avohakkuut ja pellonraivaus. ”*Ja muokkaa edelleen. Jos se hiipuu, niin kaikki menee tukkoon.*” Keskustelijoiden mielestä maa- ja metsätalous turvaa perinnemaisemia, jonka laajaan kokonaisuuteen kuuluu monia osia: ”*Ominaista on tietenkin nämä rakennukset. Mikä se tai kuka ja mikä sen on muokannu, on nää talonpojat aikanaan.*” Tervanmyyntituloilla on ollut ratkaiseva merkitys. ”*Sillähän ne kaksfooninkiset on tehty.*” Muistellaan kohteiden lukumääriä: ”*Löydettiin kolmekyötä, kolkytviiskö niitä oli? Yli satavuotiasta pohjalaistaloa täältä Ruonalta.*” ”*Kuinkas paljon niitä tervahautoja täällä on? Nii-*

tä oli monta kymmentä vissiin?...” Todetaan, että useimmat ovat kadonneet, eikä niitä enää merkitä peruskarttoihinakaan. ”*Ne rupee hukkumaan... Ne jää mettään.*” ”*Suunnistuskartoilta niitä vois etsiä.*” Nimeltä mainitaan Maanuksen tervahauta, jonne menee juntukin [polku] ja josta on kuvakin kyläkirjassa.

Historian tapahtumista ja vaiheista siirrytään ihmisiin: ketkä henkilöt ovat vaikuttaneet merkittävästi siihen, mitä kotiseutusi on tänä päivänä? Epäillään, että ”*nyt rupee kai sitten jokainen sanomaan oman nimensä...*” Ei sentään, ensimmäisenä mainitaan kylävaikuttaja Aulis Keisala. Sitten palataan äsken käsiteltyihin historian vaiheisiin, kirkon- ja kunnanisiin: ”*Kyllä – on pappilan ympäristö vaikuttanut koko Ruonaan. Täällä on ollut paljon opettanut ja kunnallishommis nämä Stenbäckit, Lambergit ja nykyiset Rislakit.*” Samaan hengen-vetoon muistutetaan nykyisistä vaikuttajista: ”*Itte kukin, koko porukka tässä [on] vaikuttanut, mitä nytkin on paikalla.*” Kylän kehittämisessä merkittäväksi nähdään kyky hyödyntää hankerahoitusta. ”*Asko [Sippola] on pumpannut rahaa, silloin kun oli hankevetäjänä niin aika paljo. Sillä oli merkitys. Osaltaan byrokratiaa pystyttiin hyödyntämään. Ilman rahaa mitään ei nimittäin kovin äkkiä tapahdu. Mutta sitten kun sanan pitäisi muuttua lihaksi, niin silloin tarvitaan euroja.*”

Joku arvelee, että savolaisvaikutuksen vähäisyyskin on huomattava: ”*Siinä on yksi etu, olisko se etu? Kun savolaiset ei oo Porrasoja kauemmas tännepäin päässyt....Ne on jääny siihen.*” Nauru yltyy remakaksi asti. ”*Kyllä – savolaisuudes tiettyjä hyviäkin piirteitä on, kun ei ne pääse vaan vallitsevaksi. Että sellanen 25 % pitää hyväksyä, ainakin.*”

Lions Clubin tervahauta Aholankankaalla kesällä 2013. Kuva: Sulevi Riukulehto.

Virikettä lähestytään vielä uudesta näkökulmasta. Ehkä merkikhenkilöitä löytyisi hautausmaalta. *"On niin kun tuntuma, että ei niitä hirveitä kansanvillitsijöitä oo ollut?" "Vasulaisuudet vähän on ollu, mutta ei niin hirveitä, ei oo."*

Pohditaan myös opettajien vaikutusta: *"Mäkipää on vilinny kaikki opiskelemaan niin rajusti, että kaikki on loppu-tutkinnon suorittaneita."* [Naurua] *"Mun mielestä Mäkipäälä ei siihen oo ei kovin suurta vaikutusta ollut."* [Lisää naurua] *"Kun en mäkään oo, Mäkipään koulutukses ollu, eikä moni muukaan."* Keskustelijat ovat sillä kannalla, että jatko-opiskeluun ei ole erityisesti kannustettu: *"siinä on kauppis, tekä ja amis, menkää sinne."*

Virikettä suunnataan vielä uudella tavalla: Kun te liikutte tuolla ja kysytään, että kukas se on Kuortaneelta kotoisin, niin mitä te vastaatte? Tai kotiseudulta, kun muistamme, että kotiseutu voi olla muuallakin? *"Kyllähän Alvar Aalto tietenkin tiedetään. Se on lähinnä se."* *"Klemenin tietää aika harva."* Nykyajan henkilöistä mainitaan *"Soile Yli-Mäyry ilman muuta"*. Hänen kerrotaan olevan nousussa. *"Ja voi olla että 50 vuoden päästä kun kysytään, niin Soile onkin sitten jo ihan eri kas-tissa."*

Yhden keskustelijan mielestä Aallon kuortanelaisuutta voisi käyttää enemmän Kuortaneen hyväksi. *"Se on Hesariskin ja... vähintään joka kahden viikon päästä."* *"Kun on menes-tyny, niin sitä kaikki omii: kuortanelaaset, alajärveläiset ja jyvaskyläläiset ja seinäjokelaaset."* Muistutetaan, että Aalto asui Kuortaneella viisivuotiaaksi. *"Siitä huolimatta vois käyt-tää hyväksi, käytetäänhan me Eliittikisojakin. Telekkarissa puhutaan, että Kuortaneella tehty maailmanennätyksiä ja niin edelleen ja niin edelleen. Se on enempi mainosta kuin joku isompi lehtimainos."* Keskustelu hajoaa. Kerrotaan kasku Mäki-Maunuksen Juhanan kolmiloikasta. Joku osallistuja jou-tuu poistumaan.

HENKILÖKOHTAISESTI MERKITYKSELLESET KOTISEUDUN PAIKAT

Kirjoitustehtäviin saatiin Ruonan keskustelutilaisuudessa kymmenen vastausta. Selvästi tärkein luonnonympäristön tekijä oli järvi. Siihen viitattiin kuudessa vastauksessa. Kerran mainittiin yleisesti järvi ja kolme kertaa nimenomaan Kuortaneenjärvi. Tarkempina kohteina mainittiin Honkisaari kahdes-sa vastauksessa. Kerrottiin, että siellä puut ja pensaat kasvavat, ja *"[se] antaa mieleen tyyneyden"*. Mustapäänlahti ja Ruonan-lahti olivat yhdelle vastaajalle *"rauhoittava näkymä kesällä ja talvellakin"*. Lisäksi yhdessä vastauksessa mainittiin melonta mökille kuuluvana harrastuksena, vaikka järveä ei tuohon vas-taukseen ollut erikseen kirjattu.

Toinen tärkeä luonnonympäristö ruonalaisille oli metsä. Se mainittiin tärkeänä paikkana kolmessa vastauksessa, esi-merkiksi näin: *"Metsä: hieno paikka liikkua ja tutkia luontoa. Kotimetsä ennen kaikkea."* Lisäksi neljäs vastaaja perusteli puilla ja pensailla Honkisaaren merkitystä. Yksi vastaaja otti luontoon laajan näkökulman. Hänelle tärkeää on *"Kuortaneen luonto monimuotoisuudessaan: pellot, metsät ja suot."*

Rakennetun ympäristön kohteista ruonalaisten vastauk-sissa eniten huomiota sai itselle tuttu kylämaisema, joka saat-

toi olla joko lapsuuden tai nykyisen kodin lähiympäristöä. Tällä tavalla tuotiin esiin Ruonan kylä, muutoksistaan huolimatta. *"Keskus muuttunut huomattavasti. Kaupat ovat lakanneet olemasta. Pankit ovat lakkautettu tai muuttaneet muualle."* Samaan tapaan vastaaja arvioi myös Kuortaneen keskustaaja-man tilannetta. Sekin on *"muuttunut hiljaisemmaksi, ihmiset vähentyneet [ja] palvelut vähentyneet."* Vielä kylänäkyminä mainittiin Mustapään kylänraitti ja Salmen Hautamäentie, joka *"on merkityksellinen paikka, koska siellä asuu paljon ka-vereita joiden kanssa on tullut vietettyä aikaa."*

Lapsuuden maisemat otettiin perusteluiksi kolmessa vas-tauksessa. Yhdellä ne sijoittuivat Hämeeseen ja Pirkanmaalle. *"Erilaisuus sekä ihmisten että paikkojen, elintapojenkin vä-lillä asettaa haasteita."* Hiironniemi mainittiin kolmessa eri vastauksessa. Siihenkin viitattiin syntymä- ja kasvupaikkana, mutta myös nykyisenä kotina: *"Henkilökohtainen paratiisini edelleen vaikka minulle tärkeimmät ihmiset eivät enää siellä kuljeka."* Toisessakin vastauksessa koti nähtiin jonkinlaisek-si voimautumispaikaksi. *"Koti: sattuu olemaan Kuortaneen/Ruonan vanhimpia yhä asumiskäytössä olevia taloja. Sieltä haetaan voimaa ja perspektiiviä, jos maailma murjoo."* Kaik-kiaan koti mainittiin kolmessa vastauksessa, sekä yhden ker-ran määränä metsälle (kotimetsä).

Yksittäisistä rakennuksista mainittiin kirkko, Haapanie-men pappila, sekä vuodelta 1669 peräisin oleva Hiironniemen vanha riihi. Kaikkien näiden kohdalla huomio kiinnittyy niiden historialliseen ja ajalliseen merkitykseen sivistyksen ja perin-teenkantajina: *"Haapaniemi Kuortaneen pappilana lähes 300 vuotta. Paljon vaikutusta Ruonan ja Kuortaneen kulttuu-riin. Luonut paljon henkistä sivistystä."* Sivistyksen sävyä on tässä rakennuksen kuvauksessa: *"Ruonan vanha koulu, nykyi-nen Ruonan Rinki ry:n kylätalo. Sieltä näkyy valot pimeän aikana."* Lisäksi kahdessa vastauksessa valittiin Nurminiemi ja siellä sijaitseva Suomen sodan muistomerkki.

Vapaa-ajanvietto jäi näissä vastauksissa varsin pieneen osaan. Vain yhdessä vastauksessa mainittiin Ähtäriässä sijaitse-va kesämökki, *"jossa on tullut vietettyä paljon aikaa"*.

KOTISEUDUN TULEVAISUUS

Toisessa kirjoitustehtävässä vastaajia pyydettiin eläytymään jompaankumpaan annetuista tilanteista ja jatkamaan tekstiku-vausta. Tehtävään saatiin kahdeksan vastausta, joista kolmessa oli valittu kielteinen tulevaisuudenkuva. Kaikissa vastauksissa tyytymättömyyden syynä oli asukkaiden väheneminen. Pelät-tiin, että ihmiset ovat kadonneet ja kotiseutu on muuttunut Seinäjoen lähiöksi. Toisessa arveltiin, että viiden vuoden ku-luttua *"kaverit ovat todennäköisesti lähteneet opiskelemaan muualle mutta niin olen minäkin."* Kolmas kielteisen tulevai-suudenkuvan valinnut eläytyä maalaa kuvan koko kylän kato-amisesta: *"Entisen kylätien paikalla on 6-kaistainen mootto-ritie, jolla isot autot suhahtavat ohi. Vanhoista taloista valot sammuneet, asukkaat vähenneet, suurin osa lähtenyt muual-le."*

Viisi vastaajaa valitsi myönteisen tulevaisuudenkuvan. Näistä yksi uskoo, että kotiseututunne on niin luja, että se ei notkahda minkäänlaisista tapahtumista. *"Viihdyn kotiseudullani joka tapauksessa. Todennäköisesti ei tule asioita, jotka sitä asennetta voisi muuttaa."* Toinen vastaaja pitää viittä vuotta kovin lyhyenä tarkastelujaksona. *"Ei kovin suuria muutoksia ole 5 vuodessa vielä tapahtunut. Väki hieman vähentynyt, kuntarajat ehkä muuttuneet."* Kuntarajojen muuttumista vastaaja ei siis pidä erityisen merkittävänä muutoksena. Niitä käsitellään myös kahdessa muussa vastauksessa; molemmissa eläytyjät pitävät suurempiin rakenneyksikköihin siirtymistä omaa viihtyvyyttään turvaavana kehityksenä. *"Yhteiskunnalliset muutokset esim. kuntarakenteissa, peruspalvelurakenteissa, erityisesti terveydenhuollon alueilla. Alueiden yhteistoimintojen kehittyminen ja toiminnot tulevaisuuteen, laajemmin."* Toinen vastaaja kiinnittää lisäksi huomiota aktiiviseen kylätoimintaan. *"Kotiseudulla on tapahtunut kunta- ja seurakuntarakenteissa muutoksia. Näiden seurauksena tiettyjä toimintoja on uudelleenjärjestelty. Viihtyvyys on parantunut asioiden priorisoinnilla. Kylätoiminta on tullut entistä tärkeämmäksi."* Tämä on toisenkin eläytyjän mielestä kotiseudulla viihtymisen ytimessä. Tarvitaan asukkaita ja yhteistoimintaa: *"Kökkähenki elää ja on voimakasta. Kylään on muuttanut lapsiperheitä eli koulu säilyy."*

SALMEN KOTISEUTUKESKUSTELU 24.9.2012

KATJA RINNE-KOSKI JA SULEVI RIUKULEHTO

Seinäjoentieltä Salmelle suunnistava saa ihailtavakseen todellisen kulttuurimaiseman. Tie vie komeiden kaksifooninkisten reunustamana Länsirannan kylän läpi, ohi Salmen entisen kyläkoulun Salmen sillalle, josta ei ole kuin kivenheitto kylän koontumispaikkaan Salmirantaan. Kuortaneen kirkonkylälle Salmelta on matkaa noin kymmenen kilometriä.

Paikallisia nähtävyyksiä Salmella ovat Piiskoomänty ja Salmen silta. Alue on ollut aikoinaan myös Suomen sodan taistelualuetta. Nykyään kylämaisemaa hallitsee maatalous peltoineen. Kylän vesistöt ovat tuoneet alueelle paljon mökkiläisiä, joita kylällä on runsaasti etenkin kesäisin. Kyläläiset tapaavat toisiaan Salmen Maamiesseuran talossa sekä Salmirannassa. Salmiranta on Salmen kyläseuran omistama tilakokonaisuus, jossa on mahdollista yöpyä, uida, sauna, veneillä ja kalastaa. Salmirannasta löytyy myös yleinen uimaranta sekä matonpesupaikka.¹⁴

Salmen tilaisuus järjestettiin 24.9.2012 Salmirannan kylätalolla. Kyläläisten olohuone oli miltei täynnä: tilaisuuteen osallistui 12 henkilöä, joista naisia oli neljä ja miehiä kahdek-

¹⁴ Kuudestaan kyläesite 2011, 24–25.

Salmirannan kylätalo. Kuva: Sulevi Riukulehto.

san. Osallistujien ikäjakauma vaihteli 56 ja 89 ikävuoden välillä. Tilaisuutta markkinoitiin Viiskunta-lehden tapahtumakalenterissa ja Kuortaneen kunnan Internet-sivujen Ajankohtaista-palstalla. Lisäksi kyläseura jakoi kylän jokaiseen talouteen erillisen tiedotteen tilaisuudesta.

KOTISEUDUN KOKONAISUUTTA KOKOAMASSA

Jo tervetulopuheenvuorossa kyläseuran johtaja ilmoittaa päätäväisesti, että kai me Piiskoomännillä käydään lopuksi, ja kutsuu sitten kahville. Ilmakuvasarja ei aiheuta kommentointia. Osallistujat eivät vielä tunnista tilaisuuden protokollaa. Supinaa kyllä kuuluu monelta puolelta, mutta siitä ei saa selvää.

Ilmalentokuvien ja lyhyen alustuksen jälkeen esitetään ensimmäinen aihe pohdittavaksi: millaisista asioista kotiseutusi koostuu? Vastikään Salmelle muuttanut mies epäroi ottaa ensimmäisen puheenvuoron. *"Minä en taida uskaltaa sanoa mitään, kun minä olen muukalainen."* Muiden kannustuksen jälkeen oman mielipiteen esittäminen käykin helposti; samalla mies pääsee vähän esittäytymään. *"Toista kuukautta sitten muuttanut tänne – ei oo vielä oikeen käsitystä muuta, kun kuin että ... tässä ollaan. ... Joo, niitä on montakin kotiseutua ollut elämän varrella. Työn perässä jouduin muuttamaan. Ja nyt ihan huvin vuoks."*

Ensimmäinen kyläläinen kertoo jäsentävänsä kotiseudun lähinnä työn kautta, järvikin on tärkeä maisemallinen tekijä: *"Maanviljelys nyt ensimmäisenä ainakin on, ja sitte tämä järvi, jonka rannalla oon syntynyt ja asunu ja mitä kaikkia siinä on sitten. Sen maatalouden ympärillä on sitä nuarena on pyöriny ja tehnyt niitä töitä ja sellaista. Ja kalastus on ollu yhtenä nuoruuden hyvänä harrastuksena, ja – maanraivaaminen, kuokkiminen ja sellaiset. Ne on synnyttänyt sen kotimaan, kotimaan sellasena kuin sen – ittekuin näkee ja huomaa."* Toisen kyläläisen ammatti on ohjannut hänet hahmottamaan kotiseutunsa eri tavalla: *"Mää sanoisin, että nämä maantiet, niin ne on ollu hyvin tärkeitä, kun on pitänyt kulukia monehen suuntaan... On näitä yrittäjiäkin ja liikenneitsijöitä."*

Järviseudulta Salmelle muuttanut kertoo, että kotiseutu on muuttunut tavarakuorman mukana. *"Mä oon asunu monessa paikassa. – Mä en tiä oikein – missä mun kotiseutu on. – Kyllä mulle oli enste alkuunsa, kun tänne muutti, niin oli vähän niinku vaikeuksia, vaikeuksia. – Mutta kyllä tähän on nyt tottunut. Mulla on aina koti ollu siellä, missä mun vähäiset tavarat on."*

Mainitaan myös yksittäinen kotiseudun kohde: oma kylätalo. Se on tärkeä siksi, että siellä tavataan muita. *"Tää Salmiranta – on aika tärkeä kotiseutu, kaikille. Kymmenen miestä ja naista viikossa käy avantouinnissa ja saunoomassa viikoittain. Se on aika tärkeä nykyisin, kohtaamispaikkana sillä lailla."* Kerrotaan, että kesäisin Salmirannan tiloja annetaan myös vuokralle. Kylä- ja seurantalot ovat tulleet kauppojen ja postien sijaan kohtaamis- ja asiointipaikoiksi. *"Kun sunnuntaiamuisin maamiesseuralla lehtiä haetaan, niin sinnehän miehet koontuu keskustelemaan viikon tapahtumista."* Tielläkin voi kuulumisia vaihtaa: *"Joskus näillä koneella jää porukka kes-*

kustelemaan. Jokka ajaa näillä koneella, maatalouskoneella." Yksi keskustelija kuvaa omaa kotiseutuaan kauniiksi ja rauhalliseksi paikaksi, jossa kaikki tuntevat toisensa. *"Salmi kotipaikkana on ihan kaunis. Mä yks ilta kesällä olin pyöräilemässä ja ajon tähän rantaan. Tuolla aurinko laski tuonne noin, ja mä sanoin, että ei tämän ihanampaa voi olla. Se oli tosi kaunis. Mulla ei ollu kameraa mukana. Olis saanu kuvan. Kaunis ja rauhallinen paikka on. Tietysti, pieni kylä, siinä on omat hyvät ja huonot puolensa. Tietysti hyvät puolet on se, että kaikki – tuntuu toisensa ja sillä lailla, ja jos tarvit naapuripua, voit mennä kysymään ja pyytämään apua ja niin päin pois. Se on pienelle kylälle hyvä homma. – [Paikan pienyyden] huomaa sitten, kun mökkiläiset lähtee."*

Seuraavaksi keskustelijoita pyydetään kuvailemaan kotiseutuaan sellaiselle, joka ei sitä tunne. Osa aloittaa kuvailun ihan läheltä, omasta kylästä. *"Kerrottaisiin ainakin niin, että meillä on täällä tämä Salmiranta – ja tätä voi vuokrata. – Tätä kannattaa kehua."* Mainittaisiin myös matonpesupaikka ja kunnan uimaranta, akkojen kutomapiiri sekä maamiesseura, jossa koneiden vuokraus sujuu mainiosti. Kaikkiaan kylässä on hyvä yhteishenki. *"Se on kyllä totta, monenlaisia reissuja tehdään, Lapin reissuja. Maamiesseura toimii hyvin ja tämä Salmiranta, akkojen kutomapiiri toimii hyvin. Ollaan toistensa kanssa tekemisissä paljon."* Vielä tuodaan esiin, että *"ei ainakaan silmä heti pökkää heti naapurin tontille."*

Osa tarkastelee kotiseutuaan yleisemmin Kuortaneen taolla: *"kyllä se muistetaan, että täällä on urheiluopisto – Se on hirviän tärkeä meille – ja tietysti tuosta vois Kirkkorannasta kertoa, että siellä on hyvät uimapaikat, ja sitä on joskus täällä sanottu Pohjanmaan Rivieraksi – Että nuan vapaa-ajanviettopaikkana tää on tosi hyvä."*

Hieman yllättäen puheeksi nostetaan tässä yhteydessä myös kuntaliitokset. Niihin ei keskustelussa myöhemmin palata. *"Mua pelottaa tuo ainakin, kun noita kuntia nyt pannaan yhteen. Siinä käy heleposti ja varmasti käykin näin, jotta meidän etäisyyret sinne esimerkiksi sairaus- ja terveyspuolenki asiat, niin siirtyy kauemmas, ja aina kun vanha ihminen joutuu menemään pitkiä matkoja, niin ei se oo häävistä sellaanen. Ja onkohan siinä mitään etua lopuiksi, että porukka kokoontuu sitten pienelle alueelle? Tottahan se asemakaavan suhteen on etuusasti kyllä, mutta niin muuten vaivaa tuloo sitten."* Keskustelija muistuttaa itänaapurin huonoista kokemuksista: *"Se on nyt suuri vaara, koska se tuntuu toisia kovasti kiinnostavan, jotta ny pitää panna kaikki yhteen. – Meillä on tuo naapuri Neuvosto-Venäjä – Siellä oli kaikki yhteistä, mutta ei sekä oo ollu oikeen kehuttavaa."* Muistutetaan, että elämä jatkuu, vaikka koulu ja kaupat ovatkin menneet kiinni. Kylä ei ole sammunut ja *"autolla pääsee Keskiseenki."*

Keskustelijat muistavat hyvin, millaista erimielisyyttä kyläkoulujen lakkauttaminen Länsirannalla ja Salmella aiheutti. *"Ja kuinka nyt sitten niiren säästöjen kans sitte, kun autot ajaa ristihin rastihi pitkin päivää täs kylällä? Jotta niin ja nythän sitä sanotaan, että suuret koulut eivät oo niinkään hyviä. Jotta ensimmäisten kaks, kolme vuotta olis kyläkoulu mukava olemassa."* Puhuja arvelee, että kyläkoulujen aika voi

Laulujoutsenia Salmen sillalta Seurukselle. Kuva: Esko Rajala.

tulla vielä takaisin. Kylään äskettäin muuttanut mies saa tästä aiheen valottaa omaa muuttopäätöstään. Katseltavina olivat ensin hylätyt koulut, mutta lopulta kohdalle osui entinen kauppa. Muut vahvistavat, että muuttaminen on nykyään yleistä. *"Pitää sanua, notta Kuortaneelta on kans kaikki nuoret yleen-sä lähteny. Että tänne on vaan hyvin pieni porukka asuma-han jääny. Mikä aina vaan vähenöö joka vuosi."*

KOTISEUTU KUVISSA

Jos kotiseutu pitäisi esittää valokuvalla, moni keskustelija va-litsisi näkymän Salmen sillalta. *"Mä oon ottanut sillalta mo-lempiin suuntiin. Mulla on ne kuvat tuolla, mutta eipäs tullut mukaan. En osaa sanoa, kumpi on parempi. Heh! Kummalle-kin puolelle on hieno maisema."* Yksi keskustelija kuvailee tar-kemmin kahta erilaista näkymää. *"Kyllä mää varmaan joskus kesäiltana, semmonen tyyni kesäilta, kun aurinko alkaas las-kemaan, niin tuosta sillalta ottais tuonne järvenselälle. Että aurinkoo päin kajastas tuohon tyynen veden pintaan, niin siitä tulis nätti kuva khakkuuyllä! Jos haluais esitellä omaa kotiseutuaan. Se ois yksi ja toinen olis tietysti talvella, kun – – olis talvella lunta, lunta oikein ja sitten puut olis lumessa."* Valon vaihtelut kuuluvat toisenkin keskustelijan kuviin: *"Iltar-usko, kun laskeutuu, tuosta tonnepäin sillalta kuvattuna. Oi-kein värikäs taivas. Iltarusko ja joskus aamuruskokin nousee mahtavasti. Molemmat on sellaisia."*

Myös paikalla aikaisemmin ollut, jo purettu silta saa kan-natusta. *"Se oli puusilta aikanansa, ja – – se oli vain noin ko-lome metriä leviä, että siinä hevoset pystyy ajamahan ylitte. – – Sitten se uusittiin, niin 32 vuonna."* Silta on tärkeä monien siihen liittyvien muistojen vuoksi. Kerrotaan, että hevoset pel-käsivät ylittää siltaa. *"Se kaikuu niin kovasti, kun – – hevoonen meni siitä. Ja se pelekäs niin sitä."* Sillalla pystyi osoittamaan myös omaa huimapäisyyttään: *"Siinä oli sitten niin rohkea mies meirän naapurista, Niemistön Eino – –. Nostettiin sen*

pyörä sinne katolle, ja se ajeli päästä päähän ja kääntyi siellä ja tuli takaisin, ja sellasella kolomen ja puolen metrin levyy-sellä sillalla, kannella! Rohkia oli! Aikanansa siitä näytti meil-le, mitenkä uskaltaa."

Uuden sillan rakentamiseen liittyy myös muistoja. *"Sii-hen [satamaan] juntattiin noin sata paalua pystyyn. Kovaa hommaa! Noin kolme ja puoli metriä pitkiä nämä on, joiden päällä on sitten tämä lankku. Se on kyllä hyvin, niin kun sa-noot, niin hyvin tehty, ja se on todella luja – – jäiden takia ja kaiken sellaa-sen. Niin se tuota rakennettiin, jotta se ei hajua. Eikä ookaan hajonnu. Siihen laitettiin sitten vielä vajjerit ve-tämään näitä sivupuamia."* Uutta siltaakin on sittemmin le-vennetty. *"Tästäkään [ei] tullu ensiksi muuta kun semmonen viis metriä leviä silta, – – ja sen kantavuus ei riittäny. Siihen piti niitä ansaita lisätä. Siinä oli kaksi, niin sinne lisättiin niin, että niitä on nyt neljä tai viis siellä alla, että se saatiin siihen kuuteenkymmeneen tonniin kantavuus tälle nykyys-sen sil-lallen."*

Kotiseudun luonnonilmiöihin kuuluu myös veden pinnan-vaihtelu. Keväällä vesi kulkee melkein sillan laiturin päällä. *"Sillonhan on heleppo panna maihin..."*, huomauttaa veneilijä. *"Mutta se on harvon niin."*

Esille otetaan seuraavaksi kokoelma luonnonaiheisia ku-via. *"Nämä oikeastaan kuvastaa Kuortaneen. – – On maan-viljelystä, on Kirkkorantaa ja Aholankangasta ja sitten on tuo järvimaisema. Niin. Kaikki, mitä täällä on."* Keskustelunai-heeksi nousevat kuitenkin pohjalaistalot. *"– – Kuortaneella on ollu ennen näitä kaksfooninkisia taloja paljon enempi, kuin mitä niitä nyt on. Ne on aikanansa tervanpoltolla ansaattu ja, ja rakennettu. Että sen takia niiton, se on aika vauraan näköi-nen Kuortane, – – Knuuttilan talokkin esimerkiksi siinä. Niin siinä on hyvä malli taloista. Pohjalaisista. Eteläpohjalaisista."* Uusin kyläläinenkin on iskenyt silmänsä niihin: *"Siinähan on kaks julmetun suurta taloa siinä Ruonan sillalta, kun lähde-tään tännepäin."* Tulijalle kerrotaan, että ne ovat Knuuttilan

talot. *"Siellä oli ennen enemmän asukkahia, kun oli työväkiä enemmän. Ei oo puimuria ollu vielä sillo."* *"Nii, mää ajattelin ohikulkiessani, niin siellä on ollu piikoja ja renkejä jommassakummassa talossa... asunut."*

Näkösällä oleviin luonnonmaisemiin palataan vasta, kun juontaja tiedustele, tuntuuko joku kuvista erityisen kotoisalta tai puuttuuko mahdollisesti jotakin. Kannatusta saa nyt ensimmäiseksi metsänäkymä *"Kyllä se tuo männikkökangas jotenkin on semmonen kiehtova..."* Siihen haluttaisiin näkyville myös urheilupuisto. Yhdessä keskustelijassa männikkö herättää kokonaisvaltaisia mielikuvia: *"Mulla on jäänyt siitä vanhasta kotiseudusta Lapinlahdelta se, että kun keväällä mä noita lintuja kattelin ja tarkkailin ja tommosta, niin kuljin metsässä ja kun aurinko paistoi rinteeseen, missä oli isoo männikköä, niin se pihkan haju tuli oikein, siis se leijui koko alueella. Se ihan oikein niin kuin tuntui, että se oli kyllästetty sillä pihkan hajulla. En tiedä, mistä se sitten tuli. Ai niin, niistä kasvavista oksista! Kun se tekee sitä uutta kesän kasvua, niin se varmaan se tuoksu leviää siitä."* Tiedustellaan, onko muilla kotiseudun hajuja. *"Tänä päivänäkin haisi."* Väki nauraa. *"Joku tuhatpiikkinen pisti pellolle jotakin. Maanviljelijä."*

Saman tien mieleen tulee myös tervanhaju. *"Kuortaneella ollu 305 rekisteröityä tervahautaa, ja täällä on poltettu mettät lähes tyynni. Tuli kielto aikanansa niin, että ei, ei saa polttaa enää ollenkaan."* Viime aikoina perinnettä on elvytetty: *"Me [Leijonat] poltettiin vuonna 84 ensimmäinen ja sitten siitä viis eteenpäin. Ja Vimpelis kävin polttamassa kaks tervahautaa. — Tuotiin tämä tervanpoltto kans muotiin, ja*

se on ollu erittäin hyvä pisesmielessäkin. — Eniten on tullu yhdestä haudasta 1600 litraa tervaa. Mutta nyt tuo on mennyt siihen tuhanteen ja allekin tuhannen litran." Kotiseudun hajuista mainitaan vielä yksi: *"Eikö se haju ollut leivän haju. Leivänteko."*

Kirkkorannan kuvassa näkyvä hiekka ihmetyttää seudulle vasta muuttanutta osallistujaa: *"Tuo valakonen? Onko se lunta, hiekkaa vai jäätä?"* Kerrotaan, että hiekkaa. *"Kirkkoranta."* *"On se kyllä ihmeen valkosta!"*

Toiseen kuvakenttään on kerätty henkisen ympäristön viirkeitä. *"Siinä se terva tuloo! Tervatynnyri."* Joku testaa läsnäolijoiden tietoja: *"Sanokaapa paljonko tuo tynnyri vetää? ... Vastaus tulee heti: "Se oli se 120." "Kyllä. Niitä on sitten pienempiä tynnyriä. Niinkun kolmannes tuosta."*

Heikki Klemettiä esittävä postimerkki kirvoittaa heti häneen liittyvän kaskun: *"Aikoonansa muistan soran aikaan, kun tuota oli Suomen kuvalehdessä kirjootus. Yks helsinkiläinen rouva, että moitti Klemettiä, että kun se aina vaan puhuu Kuortaneesta. — 'Se on paljo Kuortane hienompi.' Ja sitten Klemetti vastasi siihen, jotta tuota, että kyllä se hieno on.' Ruotsin herrat on sen vääntäneet Kuortaneeksi, mutta Kuortanes se on. Jotta se on niin ku köhönäles ja perkeles ja Kuortanes'. — Se S-pääte on siellä aina."*

Talonrakennusaiheinen kuva palauttaa mieleen muiston pula-ajan jälleenrakennuskaudelta. *"Minun ensimmäinen työpaikkani oli rakennustyömaalla. Kun tuota sodan jälkeen rakennettiin siirtolaisille taloja ihan korpeen, metsä raivattu. Oli hakattu puut, ja sitten tehtiin pellot sinne, ja sitte talkoilla*

Maatalousyrittäjyyttä Salmen kylässä. Kuva: Sulevi Riukulehto.

rakennettiin. Varsinkin niiden kattojenrakennus, se oli tal-kootyö. Oli meille nuorille poikasille kans mielenkiintosta, kun siellä oli yleensäkin ruokaa. Sai syödä oikeen mahansa täyteen. Joo. Silloin soran jälkeen, kun elettiin pula-aikaa. Joo. Se oli kova juttu. Päreillä katettiin, ja nauloista oli pulaa. Ja saranoista oli pulaa.”

Kuvan yhteys kotiseutuun on tietenkin hirsiveistämöissä. ”Niitä on ollut Kuortaneella toistakymmentä, ainakin. En osaa sanua oikein, mutta parahimmillaan, niin niitä on to-rella ollu paljon. Ja Lappakankallakin Saaren Kalervolla oli veistämö, niin sillä oli 40 miestä veistämässä. Ja niitä tuli – – veistettyjä rakennuksia sitten kymmeniä kans talaven mit-taan, ja kesällä kävivät niitä sitten kokoamassa eri puolilla Suomea. Ja ulkomaillakin, Saksaankin meni. Ja sillä lailla.”

Kaikki sarjan kuvat saavat ymmärrystä, paitsi yksi: ”Täällähän on tätä huvilaveistämöä, niitä on täällä. Sitten on justiin tuota tervaa, – – ja on täällä pelimannimusiikki-akin. Mutta tuo mua, vähän mua ihmetyttää, että mitä tuo hernesoppa tuossa tekee?” Muut yhtyivät ihmettelyyn. Herne-keittoa ei pidetä erityisen kuortanelaisena ruokana. ”Onhan sitä hernesoppaa syöty muuallakin.” ”Tuossa vois olla tuon hernekeiton kohdalla kaljavelliä.” Se saa kannatusta. Sitten joku muistaa, että ”eikös maatalousnaiset tarjonnu kuhinoilla ennen hernerokkaa?” ”Joo, molempia.”

Kolmannessa kuvasarjassa on rakennettuja maisemia. Kaikki kohteet luetellaan pohdiskellen. ”Onko tämä Kuortaneella tämä golf-kenttä? Mäyrystä joo.” Keskustelu ei käyn-nisty. Juontaja esittää tarkentavan kysymyksen: Puuttuuko joku teille tärkeä kotiseudun kohde? ”Museo oikeastaan pitäis olla.” Tätä kannatetaan ja lisätään myös Klemetti-museo sekä terveyskeskus, jota kehutaan kunnantaloa komeammaksi. Edelleen mainitaan osuuskauppa ja Alko. ”Ja pitäis olla jotain teollisuudestakin. Täällä on aika paljon metalliteollisuutta.” Väki myöntelee. ”Leppälänkylässä on sitä teollisuutta siellä.” Kerrotaan, että viime aikoina teollinen toiminta on hiljentynyt, mutta menneisyydessä ”täällä on ollut pajoja. On Lähäreaho, Hautamäki, Syrjänmäki, Jylhän paja, Lepistön paja ollu, ja mitä niitä nyt muita. Että teollisuuttaki on täällä ollu.”

Tarkemmin muistellaan yhtä pelttaria, vaskiseppää, jolla oli puujalka. ”Tämä oli tämä Pelttariksi sanottava Ketolan-mäen syrjäs. Minäkin vein kerran niin sanottua sumppipannua, kolomijalakapannua, siitä oli tämä ripa, kun se oli valurautaanen, niin lohjennut pois, – – että se vaskella sen valaa uudestaan kiinni ja niin tekikin. Minä laitoin sen reppuun, ja hiihdin tuosta järven ylitte ja sinne pajalle. Ja tämä seppä oli, sen toinen jalka oli puujalka. Se kengittikin hevoosia, vaikka oli puujalka miehellä, aikansa. Sanottiin niin, jotta kun se pyörähti siinä hevosen lähellä ja narahti, niin joku sanoi, että se sanoo, että kristus. Pakkaasella naraji se puujalaka, ääni.”

Mainitaan Kirkkorannassa sijaitseva kioskki nimeltä Kesäpesä sekä lopuksi opisto, jonka kuva onkin mukana, mutta ilmeisesti sitä ei tunneta. ”Opisto ehdottomasti. Kuuluu nyy-kyisin.”

Tähän kuvasarjaan kaivataan vuorostaan vettä. ”Kyllä tuohon joku järvi pitäisi olla esillä, koska se on oleellinen osa Kuortanetta tuo järvi. Jos ei täällä olisi järveä, niin ei täällä

Vasunmäkeen johtava koivukujanne. Kuva: Markku Honkola.

olisi mitään.” Vahvistukseksi Etelä-Pohjanmaa määritellään taas Kuortaneenjärven avulla. ”Se Pertti Peltokangas, se oli Helsingin yliopistos. Siellä oli Pohjalaisen osakunnan tilai-suudessa. Se sitte siellä niin alusti sen homman, ja se kuvaaili sitte Kuortaneen, Etelä-Pohjanmaan aluetta, että mihinkä se rajoittuu. Se sano, että se on Kuortaneenjärven ympärillä on huomattavan suuri maa-alue. Siitähän ne oli vihastunu sille toiset pohjalaaset, jotta miten se on maharollista, jotta se Kuortaneenjärvi ny olis sitte se keskeinen paikka.” Läsnaolijat hyväksyvät keskeisyyden ainakin juomaveden osalta: ”Lappa-vesi [vesiyhtiö] ainakin, nyt kun vettä tuloo monehen pitäjähän.”

TÄRKEÄT TAPAHTUMAT JA HENKILÖT

Kotiseutua muokanneista menneisyyden tapahtumista otetaan ensimmäiseksi esille liikenneolojen muutos hevoskuljetuksista tähän päivään. ”Traktoreita ei ollu eikä paljon autojakaan. Minäkin aloitin 49 lopulla autoolun, niin tiet oli, tämäkin Ruonalle vievä tie, siinä oli keskellä hevosura ja kärrynpyö-rän raiteet näin sitte sivulla. Ja sitten siellä tuli hevoosia vas-taan, niin piti auton pirättää. Niin usein kattoon sieltä tuu-lilasin takaa, niin jotta tuo mies pelkää enemmän kuin tuo hevoonen. Se repii ohjaksia kovasti, niin jotta sais sen hevoosen pelekäämään. Mun mielestäni niin päin ajattelin sen. Se oli sitä aikaa.” Päätietkin olivat pitkään kapeita. ”Kapiahan se on ollut, kun sillon Suomen sodan aikana neljämetrin se oli vain. Ja se oli silti päätie. Armeijakin lähti kulkemaan sitä pit-kin.” Näin tultiinkin toiseen historian tapahtumaan. ”Se olis se Suomen sota sitten... kun se on täs tapeltu. Tästä mäeltä itä-hän – – päin pari kilometriä, niin on ollu se rintaman leveys.” ”Sieltä teiltä päin, sieltä Jylhänmäeltä meille päin. Isoäitee on

ainakin kertonu...” Sodasta kertovia löytöjäkin on tehty: ”*Pis-tin on sieltä mettän reunasta Vuorenmäensyrjästä löetty.*”

Kolmantena mieleen tulee vesi- ja tulvarakentamisen aika. ”*Talinkalaman perkaus, elikä Lapuanjoen perkaus tästä noin 3–4 kilometriä tuonne alajuoksullen päin. Niin se aloitettiin – – 34 vuonna ja lopetettiin... 38 vuonna.*” Joku korjaa päätty-misajaksi vuoden 39, jolloin sota alkoi.

Uudempiakin kotiseutuun vaikuttaneita tapahtumia kek-sitään: ”*Hiekanotto on muokannut pikkuusen tätä. Siitä todis-teita varmasti vielä säilyy pitkään.*” Suuri rakennemuutos on tapahtunut aivan viimeisten 20 vuoden aikana. ” – – *Kun esimerkiksi tässä 10–20 vuotta sitten oli joka taloos melekeen lehmä, ja nyt ei oo kun kahdes paikas. Se on suuri muutos. Ne pidettiin ennen pihalla lehmät, kesäaikaanakin. Se on sillä lailla paljon muuttunut.*” Ulkolaiduntaminen on vähentynyt. ”*Kyllä pitkään saa joskus ajaa, [ennen] kun lehmiä näkee. Lehmiä ei enää näy.*” Rakennemuutos näkyy myös työn tar-peessa: ”*Työt on tavallaan vähän vähentynyt. Jos ei tuu uusia nuoria jostain syystä.*”

Taas vaihdetaan näkökulmaa. Kuka olisi sellainen nykyi-nen tai edesmennyt henkilö, jonka kaikki tietää? Jota ilman paikka ei olisi sama? ”*Jussi, Juha Kokkila, kunnansihteeri, ai-nakin oli sellainen, jonka on tuntenut kaikki aikanansa.*” Het-ken päästä löytyy toinen kunnallisvaikuttaja. ”*Reino Ala-Kulju, sehän on ollut talomuseonkin perustamisen johtohenkilöitä.*” Lisäperustelujakin löytyy nopeasti: ”*Reinosta on [ollut] suuri ansio Etelä-Pohjanmaalle. Jos ootta luku sen Kyrönmaa-kirjan – –. Siinä kerrotaan Salmestakin.*”

Yrittäjistä mainitaan ensimmäisenä Länsirannan sahan perustaja, Juha Suomela. ”*Oliko se sellainen sahan patruu-na?*” Sitten keksitään katsoa vähän lähemmäksi, omalle kyläl-le. ”*Ei olisi tätä Salmirantaakaan, jos ei ole Leena Sillgreniä.... Joka on pistänyt väkiä liikkeelle. Kökkäväkiä.*”

Vaikuttajista Urheiluoipiston takana mainitaan Jukka Uu-nila, Kosti Rasinperä ja [Eino] Uusitalo. ”*Eiköhän se Uunila oo kaikista tärkein ollu, niinku opiston kannalta.*” Opiston alku-vaiheistakin kerrotaan tarina: ” – – *Ne suunnitteli tänne ensin keuhkotautiparantolaa, jonka ne sitte veivät Härmään, elikkä saivat Härmään. Piirustukset oli jo valmiina tähän Aholan-kankaaseen. – – Ilmeisesti se oli ollu pakkolunastettu valtiolle se tontti. Sitten kun ne kävi keväällä tuolla Härmäs, ja siinä oli sen porukas yks rouva, ja se oli ihaallu, kun täällä on näin komia järvimaisema! Kun siellä oli juuri paisunnanaikaan tulva.*” Parantola sijoittui Härmään, mutta keskustelijat eivät ole siitä pahoillaan. ”*Se oli onnenpaikka sitten lopuiksi. Jotta tottahan ne tartti kovasti hoitoa nekin, mutta sitten [kun ur-heiluopistoa alettiin suunnitella], – – nämä alueet oli – – va-rattuna. Ei muuta kun rakentaa.*”

KOTISEUDULLE KOTIUTUMINEN

Seuraavassa virikkeessä tiedustellaan, miten henkilö, joka muuttaa Kuortaneelle, ottaa paikan kotiseudukseen? Ensimmäinen vastaaja on paluumuuttaja. ”*Minulla on toisin päin. Minä tuota nuoruuden vietin täällä ja sitten muutin Pietar-saareen, ja kyllä kotiseutu veti puoleen, kun eläkkeen aika tuli.*

Neljäkymmentä vuotta meni Pietarsaaressa.” Udellaan, oliko Pietarsaaressa työntekijöitä? Olisiko sinne voinut jäädäkin? ”*Olis voinu aivan hyvin. Mutta lapset muutti pois sieltä, niin me ei sen takia jääny. Lapset muutti Etelä-Suomeen, että sillä. Mutta hyviä työkavereita kyllä jäi sinne. ... En oo käynyt pit-kään aikaan. Mutta ne ovat kyllä käyneet mulla kylässä sitten täällä.*”

Muualta vastikään muuttanut keskustelija kokee kysy-myksen omakseen: ”*Kyllä kai mun pitäis jotakin sanoo tuo-hon. Tää liippaa niin läheltä. – – Tähän asti vaikutelmat ovat olleet ihan positiivisia. Niin ihmisten kuin ympäristönkin kannalta.*” Hän ehti purkaa ensivaikutelmiaan jo ensimmäis-ten virikkeiden aikana. Monesti muuttaneena hän on joutunut myös pohtimaan, mistä oikeastaan on kotoisin. ”*Oikein mu-kava on ollut tavata ihmisiä täällä ja sanosin, että avoimia ihmisiä, jotta ei oo mitään semmoista niinku ihmettelyä, – – että mistähän tuokin äijä on kotoosin. Mä oon sanonut kerran eräällekin, että – – emmä oo mistään kotosin. Mä oon tullu vaa. Ja oon aikani täällä, ja sit lähden taas pimiään.*” Suuri merkitys muuttopäätöksen syntymiselle oli hänen kohdallaan Kuortaneenjärven läheisyydellä. ”*Kyllä tää ihan positiivinen yllätys oli näissä ulkoisissa puitteissa ja kaikin puolin, että tuo vesijuttu on mullekin ollut hyvin tärkeä – – . Mullahan ei oo venettäkään edes. Mä myin kaikki pois. – – Jäi sen verran huonekaluja että pärjään – –. Venettä mä en oo uskaltanu ostaa, kun tuota tuo laiturini on semmoinen, että siitä tämmöi-nen kömpelö vanha ukko pääse veneeseen eikä ainakaan pois, jos pääsee sinne veneeseen. Hyvä laiturini, kerrrrtakaikkiaan hyvä! Mutta kun siinä ei ole sitä kaidetta! – – Mistä sä otat kiinni, kun sä rupeat nousee paatista, jos rupee killuu siinä?*” Ryöpsähtää käyntiin vilkas keskustelu Salmirannan laiturin kaiteettomuudesta. ”*Siinähan tuli hyvä idea meille. Jos vaikka tehtäiskin sinne semmonen [kaide].*”

Lapualta Kuortaneelle muuttanut henkilö kertoo kiinnit-täneensä ensimmäisenä huomiota murteeseen. Kotiutumisen hän näkee kaksivaiheisena. ”*Siis sen mä huomasin, että kun tänne muuttaa uus, sitä katotaan hirveen pitkään, ja var-maan otetaan selvää, että mikähän se on – –. Saattaa men-nä viikko tai pari mennä, niin sitten ei enää. Otetaan taustat ynnä muut selville – – sun muut, että mikä tuo on ihmisiään ja niin päin pois. Mutta – – sitten, kun – – pääsee sisälle, niin – – pohjalaisethan on luotettavia. Savolaisestahan on sanot-tu, että se ei kuse, mihin se kyykkyy – –. Mutta pohjalaisethan on luotettavia.*” Hän kertoo yllättyneensä, kun paljastui, että yhdeltä kylältä näyttänyt alue koostuikin pienemmistä osista. ”*Jostakin listasta aloin puhumaan jollekin, niin mulle sanot-tiin, – – että ei täällä oo ruukattu tehreä niin, että täällä on tää silta rajana. – – Täältä puolelta siltaa ei mennä tuonne puo-lelle, eikä tuolta tulla tänne puolelle. Se oli – – yllätys, että kun on kyllä pieni kylä, niin sitte vielä sekin jaetaan eri lohkoihin.*” Aiemmassa kotikylässään hän ei ollut tuollaiseen tottunut. ” – – *Jos oli hautajaiset tai joku semmoiset, – – niin silloin men-tiin, oli se sitten millä puolella järveä tahansa.*”

Kerrotaan, että nykyään rajat on rikottu, ja yksi läsnäolija jopa tunnustautuu syylliseksi. Mutta ”*pihoja oli paljon yhdes välis*”. Käydään keskustelua niiden lukumäärästä: ”*Eikö tääl-*

lä oo oikeastaan kolmekin... tai neljäkin? Näin ainakin 20 vuotta sitten. Ensimmäisenä mainitaan Prutku eli Akkavallan katu. *"Prutkuksi sanottiin sillan. Sitten [sillan] tämä puoli, sitten oli Jylhänmäki, ja Lepistönnurkka, että oikeastaan neljä kinkeripiiriä pienessä kylässä."* *"No nyt ei kyllä oo kuin yks."* Erikoiset nimet kaipaavat selitystä: *"Siitä se sai Prutku-nimen, kun yks – – huivikauppias se meni Hautamäkehen päin. Ja Kurssin emäntä oli sitten tuloreissulla – – [kysynyt], että saiko kaupan niitä, niin se oli sanonut, että 'mitä tuolla Prutkus kukaan mitään osta.' – – Mutta sitten jäljemmin yks kaveri taas sitten, kun se juopotteli, niin naiset piti kovaa meteliä, niin se oli sanonu, että tämä on Akkavallan katu."* Ei osata sanoa, kumpi nimistä olisi edullisempi. *"Kivistön Matti taas sanoo, että se on Palomäkeen asti Prutkua tuo. Ja kyllä saattoi ollakin, kun se tie oli pikiämätöön ja huonokuntoon."* Korostetaan vielä, että nyt alue muodostaa yhden kokonaisuuden: *"Niin tämä on yhtenä kinkerikuntana. Täällä on ollu noin 80 savua ollu aikansa. Onko enää, en tiedä?"* Ainakin mainoksia jaetaan alueelle 80.

Keskustelu kääntyy vielä oikeaan kinkeriperinteeseen: *"Ne oli kinkeritkin sitten aikansa, ja siellä pistettiin pöydän alkekin joitakin, jotka ei yhtään mitään osannut."* Tämä johtaa yhden keskustelijan kertomaan Porkkalassa sattuneen tapauksen papin osallistumisesta hirvijahtiin. Hirvet jäivät ampumatta, kun ne jolkottelivat väärän kinkeripiirin puolta.

KOTISEUDUN MUUTOKSESTA

Kotiseudun muuttumista tai häviämistä koskeva virike tuo esiin lähinnä rakennetun ympäristön kohteita, jollakulla ihan omasta lähipiiristä: *"Mulla ainakin ulkoaitta paloo, että se muuttuu mun osalta."* Vanha silta palaa uudestaan keskusteluun. Kerrotaan, että se sijaitsi vähän nykyisen sillan pohjoispuolella. *"No, miksei sitä jätetty talteen?"*, kyselee joku: *"Siitähän olis saanu vaikka romaanin aiheet, kukaties?"* Jälkiä sillasta on yhä näkyvissä: *"Niskat saattaa olla vielä sillan vieres, mihkä tarttuu koukut."* Silta oli tehty isoista hirsistä. Muistellaan, että ne laskettiin veteen, kun silta hajotettiin. *"Niitä tuonne ui Seurukselle, niitä ui siitä, ja taisi mennä aina Talinkalamahan asti kenties. Ei niistä hirsistä välitetty paljon – –, kun se hajotettiin. – – Vaikka ne oli tervattuja, kantavia palkkeja. Se oli joskus, oliko – – 22 vuonna rakennettu se puusilta?" – – "Viereen tehtiin sitten tämä, ja nostettiin [sillan] päitä, kun tulva-aikana tätä ei voinu kulkia ollenkaan, kun meni vesi kahden puolen siltaa."*

Talojen purkaminen on häirinnyt jotain keskustelijaa. *"Muutama rakennus on sellainen, mitä ei olis tarvinnu kyllä purkaa. Ei Salmella, mutta tuota tuolla muualla Kuortaneella on kyllä semmoisia taloja, kaksifooninkisia, jotka olis voinut kyllä säilyttää... Heikki Mikkilän kotitalo on sellaanen. En tiedä, onko se siirretty vai hajotettu."* Talojen siirrotkin otetaan puheeksi: *"Onhan se Kurssin talookin siirretty."* Tapaus on yleisesti osallistujien tiedossa. *"Se on Seurasaaressa... alku-peräinen. Tämähän on nyt sitten tehty..."* *"Mahtava pohojalaastalo onkin se."* *"Pitäsköhän se hakee sieltä takasin?"* *"Joo, haetaan vaan. Otetaan tuosta – – tonttia ja isketään se tän-*

ne." *"Joo, se on isoosta hirsistä rakennettu se Kurssin talo."* Talon siirtovaiheetkin tunnetaan: *"Klemetti sen sinne sai niin kun myidyksi tai viedyksi, miten se sanotaan."* *"Joo, hevoosilla ajoovat Alavuden asemalle ne hirret ja kaikki mitä siinä nyt oli, mitä entisöörään, siihen aikaan. Se on joskus 20-luvulla sinne viety."*

Rakennusten lisäksi otetaan esille vain yksi asia: vesakointuminen. *"Ennenhän – – lampaita ja kaikkia pidettiin – – rannalla. Ja sitten ei ne puskittunut, niin kun nykyisin tai vesakoitunut. Kukaan ei puhdistanut niitä. Olis se paljon kivemman näköinen, kun ne puhdistetahan."*

Seuraavaksi tiedustellaan, mitä elementtejä kotiseudussa täytyy säilyä. Ensimmäinen puheenvuoro liittyy vain hatarasti virikkeeseen: *"Nuo rajotukset pitää vähentää ja poistaa tyys-tinki osittain maaseudulta maataloudeski. – – Tulee vuoden mittaan säädöstä aivan vähäpätööstä ja olematoonta. Olisihan mä aikaa kuollu esimerkiksi tämän likavesijutun vuoksi-ki, jos se niin vaarallista olis ollu. Pakotetaan rakentamaan monin kymmenen tuhannen puhuristamo tai liittymähän sitten kunnan vesijohtoverkkoon."*

Säilytettävänä asioina mainitaan järvi ja pohjalaistalot. Varsinkin pohjalaistaloja puolustetaan monisanaisesti. *"Kuortaneellahan on komeita näitä – – pohjalaistaloja, niin toivotovasti ne säilyy, ja toivottavasti tää järvi säilyy meillä. Ne on – – kaks semmoista, jotka mä – – miellän tänne Kuortaneelle. Onko nää nyt – – kaksfooninkisia vai mitä ne on? Mutta kuitenkin nämä pohjalaistalot. Onhan niitä korjattu aika paljon, ja toivottavasti ne säilyy."*

Vanhan pohjalaistalon omistaminen ja siinä asuminen ei ole ongelmatointa, kun ajat ovat muuttuneet: *"Mullahan oli sellainen tilanne, jotta jäin kakskerroksiseen hirrestä rakennettuun taloon, – – mutta kyllä minä luovuin siitä ajatukselta. Ensiksikin siinä oli naapurin kanssa yhteinen pihakin – –. Siinä olis pitänyt niin suuren remontin tehdä, että se olis tullu kalliimmaksi kuin uuden teko! Jotta tuota minä olin tyytyväinen, kun en ruvennu sitä korjaamaan. Kun kaks-kolme henkiä on tilalla tai neljä korkeintaan, niin ei ne tarte niin suuria tupia kuin ennen, kun piti siis kangaspuut sopia sinne ja piti sinne sopia – – nikkarin vehkeetkin. Sitä kaiken iltaa tehtiin jotakin sellaista työtä, mutta eihän se nyt enää sellaista oo."* Viranomaisetkin asettavat monenlaisia vaatimuksia: *"Nythän ei välttämättä saa vanhan rakennuksen likille – – tehdä uutta rakennusta. On kielletty kokonansa, niin kun Länsirannallakin."*

"Niin ja se lämpövaatimus sitten, niin oli Maaseudus tänä päivänä kirjoitus, että pitää sitten siihen lajiin korjata se, jotta niin ne vaateet tuloo tyyrytetyksi, jotta – – ne ei saa mennä harakoille hyvin paljon. Mutta kun sitten taas toisaalta on sanottu, että sen tähden taas on hometta, kun liian tivistä tehreän jotta, siellä ei ilma vaihdu, niin kuin ennen, kun ikkunat oli vähän harvoja..."

Varsinkin Ruonanmäellä katsotaan olevan komeita taloja. Knuuttilanpiha nostetaan uudestaan puheeksi. *"Se Ruonan seutu tälle kylälle päin, kun on siinä ne talot – – plus sitten ne tien vasemmalla puolella olevat rakennukset, vanhat talot, niin kyllä se on vahinko, jos joku tulee niitä hävittämään tai*

Vanha Salmen silta tulva-aikaan. Kuva: Kuurtanes-Seura, Konttelin kokoelma.

Uusi Salmen silta. Kuva: Markku Honkola.

ettei käytä niitä enää. Se – – on minusta yksi paikkakunnan kaunein miljöö noin talojen puolesta... En oo missään nähäny sellaista aikaisemmin.” Omistajien vaihtuminen voi keskustelijoiden mukaan olla eduksi vanhojen talojen säilymiselle. Esimerkki otetaan Ruonanmäeltä: ”siinä on se Syrjä-Kokkila, ja sitten siinä vieressä, se on vissiin ollut tyhjiillään jo vuosikausia. – – Niin nehän on [uudet omistajat] vuosikausia korjanneet sitä pohjalaistaloa – – ihan alkuperäisellä tyyllillä. Kotiliedessä nimittäin oli kerran siitä.” Tarkennetaan, että kyseessä on Asuintupa, jota aikaisemmin on kutsuttu myös Asuinlaavaksi. Lähellä on monia vanhoja taloja. ”Siinä on Syrjä-Kokkilan edes täys kaksvooninkinen, johona ei oo eteistä ollenkaan, vaan siellä on suorat seinät joka puolella.” Uudet omistajat ovat kunnostaneet taloa vähitellen. ”Joka vuosi on museovirastolta saaneet siihen rahaa.” Asuintupa ei ole ainoa lajissaan: ”Kaikkiastansa Ruonallakin on usiampia, johona on vaihtunu omistajat. Edempääkin tulleet asukkaat ja kunnostaneet. Ja muallakin päin varmaan...” Luetellaan Arppi ja Mustapää sekä Kokkilan Arvon ja Laurin talot, jotka tosin ovat rintamamiesmallisia. ”Kyllä niitäkin on myity ja kunnostettu ja testamentattu.” Joku selventää, että ”testamentissa [on annettu] säännöt, kuinka pitää tehdä ulkorakennuksetkin justiin vielä samoin päin, kun ne on ollu, vaikka enää ei oo puimakoneita edes olemassa, niitä tappuria.”

Lopuksi yksi keskustelija alleviivaa rakennuskannan muutoksien laajuutta aiemmin esillä ollutta Akkavallankatua esimerkkinä käyttäen. ”Kuinka monta mökkiä siinäkin on – – vienyt tätä kyläkuvaa? Ne on ollu sellasia pieniä siinä. Jos lähdetään Kohtamäestä siinä on ollut [laskee ääneen] seittämän sellaista mökkiä, jotka on kaikki hävinnyt pois. Ne on

ollu pieniä, – – yks tupa ja pieni kamari, sellaisia matalia. Hirsimökki. No sitten, tällä puolen on samaten ollut kans paljon näitä pieniä, en osaa nyt luetellakaan, mutta niitä on ollut aika monta.” Aiemmin keskustelussa otettiin samaan tapaan esille vapaa-ajan asuntojen tuoma muutos. ”Nämä järven ympärillä olevat kesämökit. Niitä on noin vähän yli 300 kesämökkiä tämän järven ympärillä ja jokimaisemissa tuonne päin. Että niitä on paljo! Ja se aikansa rajoitettiin sitten, ettei saanut ilman lupaa rakentaakaan enää tiheämpää näitä kesämökkiä.”

Todetaan, että päällimmäisenä mielessä keskustelijoilla tuntuu olevan rakennuskannan muutokset. Kun kukaan ei halua kommentoida virikettä kotiseututyön näkökulmasta, siirrytään kirjallisiin virikkeisiin.

Niiden aikana ehdotetaan myös lisää maaston tutustumiskohteita: ”Säännöstelypato on hyvä kans käydä kattomas... käydä tarinomas sitä.” Kohde luvataan panna korvan taakse. Siellä voitaisiin käydä sitten, kun tehdään auton kanssa pitempi maastokäynti järven ympäri. ”Se on Keski-Salmen Jouko tästä ainakin hoitanut. Siinä on automatiikkakin mukana. Se vaatii vähän käsihoitoa vissiin, kun ei sateita tiedä etukäteen. Se kone ei tunne nimittäin niitä, ihminen tietää vähän enemmän”

HENKILÖKOHTAISESTI MERKITYKSELLISET KOTISEUDUN PAIKAT

Salmenkyläläisten kotiseudun oma erityinen avainkohde on Piiskoomänty. Sen mainitsi kaksi vastaajaa. Perusteluiksi esitettiin puun erikoisuus ja historia. ”Piiskoomänty on vanha

Piiskoomänty ja Ala-Salmen talo. Kuva: Markku Honkola.

rangaistuspaikka keskellä kylää. Se on tärkeä historiallisista syistä.” Yksi vastaaja nimesi tärkeäksi metsät: *”Metsät yleensäkin: hiljaisuus niissä, metsästyks.”*

Useimmin mainittu luonnonympäristön kohde on kuitenkin järvi (4 mainintaa). Sillä tarkoitettiin Kuortaneenjärveä nimeltä mainiten: *”Kuortanejärveä kunnostetaan, varpuja leikataan[. M]eillä on oma kone millä leikataan.”* Järvi on siis tekemisen ja harrastamisen paikka. *”Siellä voi kalastaa ja vain ollakin. Mieli rauhoittuu.”* Järvi liittyy myös kylän kokonaisuuteen: *”järvi tekee kylästä luonnonkauniin paikan.”* Kylän ja järven varsinainen liitoskohta on Salmiranta kylätaloiheen (2 mainintaa). *”Salmiranta on kyläläisten kohtauspaikka. Matonpesupaikka kovassa käytössä. Käypi ulkopuolisiakin.”* Salmirannan yhteydessä mainittiin myös avantouinti.

Yhdessä vastauksessa järvenranta liittyy lapsuudenkotiin. Tuo vastaaja hahmottaa kotiseutunsa kolmessa ajallisessa osassa; lapsuutta seuraa nuoruuden kotiseutu Keski-Suomessa omana vaiheenaan ja lopulta nykyinen elämä Kuortaneella. *”Lapsuuteni paras paikka oli pienen järven rannalla, jossa me kekarat läheisellä urheilukentällä pidimme joka päivä olympialaisia. Kisojen jälkeen koska hiki oli niin ei kun uimaan. Ainahan lapsuuden muistot on paraita. Nuoruuteni paras paikka oli Keski-Suomessa, Jyväskylässä ja Halssilanjärven rinteellä. Mitkä maisemat ja lenkkeilymaastot. Tätä nykyä paras paikka on tämä pieni [S]almenkylä. Elämäntyöni ihmisten parissa tehneenä täällä saa rauhoittua. Pitkä matka ei ole kirkollekaan, jos haluaa enemmän ’vipinää’.”* Toinenkin vastaaja luettelee useita muuttoja elämänsä varrelta: Helsinki, Ruotsi, Valkeakoski, Karvia ja nyt Kuortane. Hän kertoo siirtyneensä yleensä työn perässä. Vielä kolmaskin vastaaja jäsentää kotiseutunsa lapsuudenmuistojen perusteella. Hänen tärkein paikkansa on kotikylä Salmi ja muistot lapsuudesta.

Rakennetun ympäristön kohteissa vastaajilla ei ole selvää suosikkia. Salmen kylä mainitaan kahdessa vastauksessa, samoin Salmiranta. Kertaalleen esiintyvät kirkko ja urheilukenttä sekä menetettynä kotiseutuna kuvatut kaupungit, posti ja riihet. Tässäkin vastauksessa ajallinen lähestymiskulma on selvä; vastaaja kuvaa kotiseutunsa muutosta: *”Kotiseudullani olivat hävinneet kaupungit ja posti, hevostyökalut ja hevoset. Riihet, jossa rukiit kuivattiin ja käsin puitiin.”* Yksi vastaaja hahmottaa itselleen kaksi kotiseutua siten, että nykyisen kodin rinnalle nostetaan Lapualla sijaitsevat kesämökki, tyttären talo ja vanha koti.

Kotiseudun henkinen ja toiminnallinen ulottuvuus on tullut selvästi esiin jo lainatuissa näytteissä. Mainitaan harrastuksia (kalastus, metsästyks, uiminen kesällä ja talvella, urheileminen, lenkkeily, hiljainen luonnossa rauhoittuminen). Samoin kotiseutu nähdään työn paikkana: kunnostetaan rantoja, pestään mattoja ja puidaan ruista. Kolmanneksi kotiseutuun kuuluu historia: se on tärkeä historiallisista syistä. Siihen liittyy omia henkilökohtaisia muistoja, joista annetut näytteet luettiin jo edellä, mutta myös kansallisia vaiheita, esimerkiksi jälleenrakentamisen kokemukset.

KOTISEUTU VIIDEN VUODEN KULUTTUA

Vain neljä osallistujaa antoi vastauksen eläytymistehtävään: mitä on tapahtunut viidessä vuodessa kotiseudullasi, johon tunnet tai vaihtoehtoisesti et tunne enää kiintymystä. Yksi vastaaja valitsi myönteisen vaihtoehdon. *”Kunta pysyy itsenäisenä ja pystyy tuottamaan samat palvelut kuin ennenkin. Opisto laajenee ja tuo työpaikkoja lisää. Kaupat säilyy tai niitä tulee jopa lisää.”* Toisessa ei oteta selvää kantaa vaihtoehtojen välille. Hyvä ja huono kehitys ovat kumpikin mahdollisia, vastaaja toivoo hyvää. *”Nuoret lähtee muualle. Mutta on paluumuuttajia. Väkiluvun häviö viiden vuoden päästä tai lisääntynyt, toivon lisäystä.”*

Kaksi vastaajaa valitsi selvästi kielteisen vaihtoehdon. Molempia yhdistää kuntaliitos Seinäjoen kanssa. Tuloksena on takapajulaksi taantunut lähio, jossa väki vähenee, vanhenee ja voi huonosti. *”On kulunut viisi vuotta. Kuortane on osana Seinäjokea. Ei ole TK:ta, vain yksi kauppa ja yksi pankki. Asioiden hoito tosi vaikeaa. Vanhuusväestö lisääntynyt, ei laitospaikkoja tarjolla. Kotona ovat niin kauan kuin mahdollista. Työpaikat vähenee koko ajan. Kuortaneesta on tullut Seinäjoen kaupungin takapajula. Toivottavasti tämä ei toteudu!!!”* Toinen vastaaja näkee kehityksen uhkaavan myös luonnonarvoja. Kotiseudusta on tullut kaupunkilaisten kansoittama mökkiranta. Valon häivähdyksenä erottuu kuitenkin oma kotikylä. *”Kuortane on liitetty Seinäjokeen ja kaikki palvelut on siirretty Seinäjoelle. Seinäjokiset ovat asuttaneet järvenrannat mökeilläään. Salmelaiset senkun porskuttaa omillaan.”*

MÄYRYN KOTISEUTUKESKUSTELU 29.9.2012

KATJA RINNE-KOSKI JA SULEVI RIUKULEHTO

Mäyry sijaitsee kantatie 66:n ja Seinäjoentien risteyskässä Kuhajärven ympäristössä. Seinäjoentietä ajettaessa Mäyryn maisemaa hallitsee kuivaajatorni, keskustan punasävyiset rakennukset, golf-kenttä ja Nesteen huoltoasema. Kantatie 66:lla ajettaessa Mäyryn maamerkinä on Kuhapirtti, jonka terassilta avautuu näkymä Kuhajärvelle. Tämän lisäksi tärkeitä kohteita Mäyryssä ovat Piilopirtti, Soile Yli-Mäyryn taidehalli sekä Rumanvuoren näkötorni.¹⁵

Mäyryn kylätoiminta on aktiivista, joka ilmenee muun muassa erilaisten kylätapahtumien järjestämisenä. Tunnetuimpia Mäyryn kylätapahtumia ovat vuosittain järjestettävä Kuhajärven Kierros -urheilutapahtuma ja Soutukarnevaalit. Konkreettisia osoituksia kylätoiminnan aktiivisuudesta ovat myös kyläkirjat: *Pirähty puheelle* sekä *Mäyryn alueen kuva-kirja*.

Mäyryn tilaisuus järjestettiin 29.9.2012 Mäyryn koululla yhteistyössä Mäyryn Kyläyhdistyksen kanssa. Tilaisuus oli ensimmäinen hieman kauempana Kuortaneenjärvestä järjestetty keskustelu. Tilaisuudesta oli ilmoitukset *Viiskunta*-lehden ta-

¹⁵ Kuudesta kyläesite 2011, 20–21.

Kuhajärvi. Kuva: Aarno Isomäki.

pahtumapalstalla, Kuortaneen kunnan Internet-sivujen Ajan-kohtaista-palstalla sekä Nesteen huoltamon ilmoitustaululla. Tilaisuuteen osallistui kolme osanottajaa, kaksi miestä ja nainen. Osallistujien ikähaarukka oli laaja: nuorin osallistuja oli 35 -vuotias ja vanhin 84.

KOTISEUTU KOKONAISUUTENA

Alussa oli lyhyt hankkeen esittely, jonka päätteeksi pyydettiin keskusteluun tallennuslupa.

Ylilennon aikana osallistujat katselevat kuvia vaihtonaisina. Lennon jälkeen kysellään varovasti Ylipään ja Lentilän alueista. Eivätkö ne kuulu tarkasteluun? Keskustelijoille kerrotaan, että ylilentokuvat olivat tarkoituksellisesti Kuortaneenjärven ympäriltä, mutta sen ei pidä antaa rajoittaa nyt alkavaa keskustelua. Kaikkia kehoitetaan ajattelemaan juuri omaa kotiseutuaan, sitä joka tuntuu omalta. Mistä asioista kotiseutusi näin ajatteltuna koostuu?

Ohjeistuksesta huolimatta keskustelijat eivät ole varmoja, mitä juontajat kotiseudulla tavoittelevat. Kyrönmaalta Kuortaneelle muuttanut keskustelija pukee epä tietoisuuden kysymyksi: *"Ajattelenko mä sitä, mistä oon lähtösin, vai ajattelenko mä tätä Kuortanetta?... Koostuu?... No, kotiseudulla menee joki, aakeat, laakeat pellot ja sillä lailla."* Yhdistävänä tekijänä kotiseuduilla on vesi. Joki kuuluu myös toisen keskustelijan lapsuuden kotiseutuun Länsi-Suomessa. Kuortaneesta on tullut uusi kotiseutu työpaikan myötä. *"Nyt se on tossa golfkentän ympäristö meikäläisen kotiseutu – -. Olen kentällä hommissa, ja asun ihan siinä vieressä kanssa tällä hetkellä. Se pyörä siinä kotiseutu nyt."*

Kotiseudun alueellinen määrittelyminen on helpompaa Kuhajärven rannalla ikänsä asuneelle. *"Järvi on ollut mulle*

erittäin keskeinen, on kalastettu, ongittu, luisteltu, ja se on kuulunut [kotiseutuun] kokonaisuutena erittäin paljon." Hänellä on maita myös etäämmällä järvestä, toisella kylällä, mutta järvi on hänelle kotiseudun keskeisin tekijä: *"Vasta kun näkee järven, saa kunnolla hengitettyä."* Siihen liittyviä henkilökoh-
taisia kokemuksia olisi vaikka kirjaksi asti. Toisaalta sekin tun-
nustetaan, *"että niille, joilla ei oo järveä näkyvissäkään, niin ne ei kaipaakaan sitä. Se on ihan tosiasia."*

Muita kotiseutuun kaikkialla olennaisesti kuuluvia teki-
jöitä ovat koulu, työpaikat ja maisemat. *"Tietysti kotiseutuun [on] kyläkoulut vaikuttanu. Itekin ollu sellaisessa. Oli se ny isompi kyläkoulu, kuin mitä tätä [Mäyrin ala-astetta] aat-
teloo. Onhan siellä [synnyinpaikkakunnalla] enemmän asuk-
kahiakin. Sinne on ihimeesti tullu niitä. Minen tiedä, kuinka ne on saanut ne ihmiset sinne tulemaan. Tietysti työpaikat varmaan. Se on niin siinä Vaasan ja Seinäjoen välissä."* Kuor-
taneen hyväksi hän mainitsee vaihtelevammat maisemat.

Kotiseutukeskustelu Mäyrin koululla 29.9.2012. Kuva: Markku Honkola.

Omaa kotiseutua lähdetäisiin kuvailemaan vieraille rakennusten ja paikkojen kautta: *"Täällähän on golf-kenttä ja urheilupuisto. Liikunnallinen puoli on kyllä kunnossa.... Saa harastettua."* Alueella on monia ravitsemuspalvelujen tarjoajia. Ravintola Kuhapirtti ja sen uusi kilpailija, Neste. Isonvihan aikaisen piilopirtin jäljitelmä mainitaan erikoisempana vaihtoehtona: *"Meillä on piilopirtti mettässä, jos oikein haluaa mennä rauhahan, niin sinne saa mennä rauhoottumahan. Ja sitte täällä on paljon mettääkin kyllä."* Piilopirttiin voi tilata ravintolapalveluja metsän keskelle – sekin on tavallaan lisännyt ruokapalvelujen kilpailua.

Kuhapirtin sijainti herättää kahdensuuntaisia ajatuksia: *"Se on hieno paikka, mutta vähän huono sijainti vaan."*

"Niin, se on aivan erittäin hieno paikka."

"Pitääs vähän niitä puskia siitä, että näkyys se järvi."

Ravintolan yrittäjä on juuri vaihtunut. *"Ne on Nummi-Pusulasta tuolta mies ja nainen, ja ne on tuonu siihen asun- tovaunun sitten, että ne meinaa siinä sellaista grilli-kahvilaa, että se olis vähän pidempään auki."* Arvellaan, että yrittäjän on varauduttava tekemään pitkää päivää.

Kotiseudun asukkaita luonnehditaan seuraavasti: *"Yleensä täällä tehdään, ennen kuin ajatellaan mitään."*

"Suunnitellahan teheres."

"Alootellahan jo, vaikkei oo lupaakaan."

KOTISEUTU KUVINA JA MUISTOINA

Kotiseudun valokuvia on Mäyryssä koottu jo kyläkirjaan. Omassa kotiseudun valokuvassa olisi mieluiten järvimaisema ja oma koti samassa kuvassa. Yksi keskustelija kertoo ostaneensa tuollaisen taulun valokuvaajalta: *"Se oli joku, mikähän ilmakeuaja meillä kävi sitä kauppaamassa. [Isäntä] sen sitten otti sen kuvan. Se oli siinä paalaamassa siinä pellolla. Sen piti saada se kuva sitten, että hän on tuolla traktorilla, pieni piste vain näkyy... Se oli hieno se Kuhajärvi siinä järvimaisemassa."* Samantapainen ilmakeu Vierteentietä olisi myös toisen keskustelijan mieleen: *"näkee meikäläisen työalueen ja kotialueen samassa tällä hetkellä."* Kolmas osallistuja haluaisi välittää kuvassa myös jotakin kotiseutunsa elämästä ja elinkeinoista. *"Jos mä ottais tän kuvan, niin mä ottaisin sieltä meidän kohdasta, missä olis heinäpelto ja heinäseipähiä ja*

ois varmaan yks lehmäkin, ja näkys se järvinä siitä. ... Onhan tää ny niinku maitopitäjäki, että täällä noita. ... Eihän näitä maidontuottajia paljon ole." Tuottajien määrä kuitenkin vähenee. Samalla karjakoot kasvavat, ja niitä pidetään isoissa karjasuojissa.

Luonnonmaisemista koottu kuvakenttä herättää hieman yllättäen ensimmäiseksi keskustelun kaksi- ja puolitoistakeroksisista talonpoikaistaloista. Esimerkiksi nostetaan Yli-Kuhan talo. *"Se on niinku hieno. Sitten siellä on se vanha kivinavetta. ... Mä oon aina haaveillu, että voi kun oliskin päässyt tuollaiseen taloon emännäksi! Olis tuallaan pitkäfooninkinen... Se olis hieno."* Kivinavetan käytännöllisyyttä talvipakkasella epäillään. *"Todellisuudes, tuo Yli-Kuhan Seppo, edellinen isäntäkin, sanoi aina, että se on kiusallinen nyt, ku se on kivinavetta. On kurja, kun on hurjan leviät seinät. Niin se sano, että on tosi vaikee tehdä muutoksia. ... Kyllä mä olettasin, että se on viime vuosisadan alkupuolella tehty."*

Mainitaan myös Killisen pihapiiriin Mursulasta vedetty vanha tupa, jota ohikulkijatkin ovat pysähtyneet kuvaamaan ja ihastelemaan. Muut keskustelijat ovat samaa mieltä. *"Siellä oli teillä hyvä sauna. Kuinka paljon me klopit saunoomme siellä, ja aina tuota se kysyi Anttila, kuinka paljon lyödään löylyä. Aina sanottiin, jotta niin paljon, kun kiukahalta tuloo! Olikin lämmittänyt yks kerta niin, että... kyllä siellä vähän kärkehti iho. Piti sisuutella."*

Virikkeenä esitetyistä luonnonmaisemakuvista osallistujat mainitsevat ensiksi hiekkarannan ja pappilan tenniskentän, mutta keskustelu palaa saman tien kaksifooninkisiin pohjalaistaloihin, koska sellainen näkyy peltomaisemakuvassa. Taloa arvuutellaan Ala-Kuhaksi tai Yli-Kuhaksi.

Henkisen ympäristön kuvakenttä nostaa keskusteluun ensimmäiseksi isonvihan aikaiset kokemukset, joita jo sivuttiin piilopirtistä puhuttaessa. *"Isonvihan aikana [venäläiset] majoituivat Kuhalampiin, mun isän syntymäkotia. Ja sen jälkeen kävi niin, että niitä oli kuus tyttöä, ei yhtään poikia, sen takia se Kuhalampi muutti sinne piilopirttiin. Jopa työtökin opetteli pyydystämään pauloolla eläimiä ja ... Olivat katto- neet venäläiset aivan liian pitkään niitten tyttöjen mukaan. Isäntä kattoo, että nyt pitää lähteä."* Venäläisiä oli seudulla myös viime sotien aikana pakkotöissä. Heistä kokemukset olivat paljon inhimillisempiä. *"Molote Lukaskoi Vladimir Ivano-*

Yli-Kuhan talo. Kuva: Sulevi Riukulehto.

Yli-Kuhan navetta. Kuva: Sulevi Riukulehto.

Kuhakeiton valmistusta Kuhapirtissä. Kuva: Timo Suutari.

vits. Se oli se vanki, joka kuluki meidän kans elokuvissakin. Se oli aivan täydes vapaudes. Oli vaikia jopa lähteä täältä. Ja lupas kirjoittaa ... Venäjältä, mutta eipä kirjoittanu."

Tervatynnyri, Klemetti ja huvilaveistämö edustavat keskustelijoiden mukaan kuortanelaisuutta osuvasti, mutta hernekeiton kuva herättää kummastusta. *"Tuo on aivan niin ku ois hernekeittoa..." "On hernekeittoa. ... Miten se Kuortaneeseen liittyy?"* Luetellaan paremmin kotiseutua kuvaavia ruokia. Kaljavelin ja klippiivelin jälkeen päädytään kuhakeittoon. *"Kuhakeittoa... Niin jos aattelee tätä Mäyryä, niin kuhakeitto olis sellainen."* Se saa yleisen hyväksynnän.

Kansansoittajien perinne on keskustelijoiden mielestä ollut Kuortaneella aina vahva. On ollut haitarisoittajia ja viulisteja. Vanhimmilla osallistujilla on muistoja myös Heikki Klemetistä. *"Ne oli tuon Eevertti Soinin kans ... Samanlainen parta, ja minä en ainakaan pitkään aikahan pystynyt erittelemään, kumpi on kumpi."*

"Mä en ollu vielä syntynykkään, kun toi on kuollu..."

"No joo, minä olin pitkään jo..."

"Mä oon ollu viiden vanha."

Edellislauantaisen Klemetti-seminaarin innoittamana on paikallislehdessä ollut vastikään kirjoitus Klemetistä. Mainitaan, että jutussa näkyivät ainakin Jorma Aro, Pentti Turunen ja Veli-Matti Klemetti. Lopuksi nostetaan esiin toinen paikkakunnalla syntynyt suurmies. *"Alvar Aallon taloo sopii*

*kans tänne."*Keskustelijat pahoittelevat, että Aalon kädenjälki ei seudulla näy. *"Se oli oikeastaan vahinko, että kuortanelaiset eivät antaneet Aallon suunnitella mitään. Se oli vain siitä syystä, että se oli kallis."*

Seuraava kuvakenttä esittelee rakennettua ympäristöä. Keskustelu kiertyi hanakasti rakennuksiin jo aiempien kuvien kohdalla, mutta nyt vallitsee hiljaisuus. Juontaja kysyy, puuttuuko kuvasta joku olennainen rakennus. *"Nesteen huoltoasema.... [kuiskaten]. Ei vaikaan.... Nesteen huoltoasema! [kovempaa]".* Seuraa naurattelua: *"Siellähän se parlamentti. Siellähän ne asiat päätetään."*

Tärkeitä kotiseudun rakennuksia alkaa löytyä: *"Noi kuvat on tätä päivää. Nykypäivää, tätä hetkeä nuo kuvat esittää: golf-kenttä, kunnantalo, opisto ja kirkko."* Lisäksi mainitaan toimintansa lopettanut Mäyryn Valinta ja edelleen kovassa käytössä oleva Ylijoen nuorisoseurantalo sekä Mäyryn koulu. Joku ehdottaa, että koulurakennuksille pitäisi olla ihan oma kuvasarjansa. Muitakin kunnallisia palveluja pidetään keskeisinä, esimerkiksi terveystalujen ja kunnantalon palvelujen kanssa ollaan paljon tekemisissä.

Vielä rakennuksiin halutaan lisätä Soile Yli-Mäyryn taidehalli: *"Kyllä se on aika keskeinen paikka."* Kuvataiteilija on myös tärkeä kotiseudun henkilö, vieläpä keskustelijoiden arkinen tuttu. *"Jos nyt aattelee, että semmoinen kuuluusuus, Soile Yli-Mäyry, kun sitä on. ...TV:ssä ollu ... ja sillä lailla tehnyt Mäyryä tunnetuksi."*

KOTISEUTU MUUTOKSESSA

Monenlaisia kotiseudun muutoksia tulee keskustelijoiden mieleen. Ensimmäisinä otetaan puheeksi uuden kantatie 66:n ja urheiluopiston rakentaminen. Molemmat nähdään myönteisinä asioina. *"Liikenne on ainakin kasvanut siinä tiellä. Kai se on vähän turvallisuuttakin parantanut."* Muistellaan, että rakentaminen alkoi vuonna 1964. *"Varmaan toi urheiluopiston rakentaminenkin kans jonkin verran on muuttanut tätä kotiseutua. On tullu uudenlaista toimintaa tänne ja... tuonut kuntaan. ...Kun on tullut lentopallomaajoukkue."*

Vanhoja rakennuksia on kadonnut monelta suunnalta: *"Siinä oli sen – – lutin paikalla ennen Yli-Mäyryn keskikoulu."* Aiheeseen palataan hetken kuluttua uudestaan. Kerrotaan, että taloja on tuhoutunut vahingossa, mutta myös tarkoituksellisesti muutettu uuteen käyttöön ja tuhottukin. Esimerkiksi Mäyryn taloa on lyhennetty: *"Honkalaan, rakennettiin, tehtiin yhdelle pojalle taloo. Tästä eteläpäästä vähennettiin. Siinä oli kaks kamaria."* Kuhalampi on palanut: *"Minkälainen, mä en ainakaan tiedä, minkämoimen tupa niillä on ollu Ilmarilla ja Pirkolla ... Niin, se palo se talo. Mutta nehän oli kauan aikaa pienessä matalassa. Nyt siihen on tehty se hirsinen."*

Kuhajärven rannassa sijainnut Mäyryn meijeri purettiin. *"Se on purettu se meijeri. Mutta kauppa on edelleen olemassa, – – se on asuntola nyt."* *"Se täyttörumpu, niin siinä on ollu meijeri. Ja jäätä otettu järvestä. Sillä on jäähdytetty. ... Se vanha rautakauppa on meidän huoltohallina nyt, yhtenä konehallina."*

Vielä vanhempia tapahtumia ovat tilojen muodostaminen ja jakaminen. *"Miten ne on kaikki silloin lohkottu kaikki mehtät ja pellot ja mitenkä ne on menny? ... Näin kiintoisia juttuja olis selvittää."* Kerrotaan, että Kuhasta on muodostettu Killinen ja Louhivaara: *"Isä meni kattoon taloon paikkaa, niin siellä oli kissa siellä, ja Killilä tuli nimeen. Louhivaaran isäntä meni kattomaan talon paikkaa, niin siellä oli louhikko takana niin..."* *"Siitä tuli Louhivaara."* *"Niin, muuten olisi ollu Kuha kans. Ne halus jokku tuvasta erilleen sukunimen."*

Monet sodat ovat vaikuttaneet elämään. Kerrotaan Amerikkaan pyrkineestä sedästä, joka *"teki vielä sitte sellaa sen tempun vapaussoran aikana, että kun määrättiin ampumahan kaks vankia, -- niin se maksoo toiselle miehelle, että nyt tehdähän niin, että ei ammutakaan. Kehotetaan, että -- lähtekää juoksemahan. Ja niin ne teki. Se toinen mies ei maltanutkaan olla. Se paljasti sitten, mitenkä se tehtiin. Setä olis ainakin -- ammuttu, mutta kun oli kaks -- muuta velijää, samas joukko-osastos, niin ei ne uskaltanu. -- Siellä oli sellaaasia ajatuksia, ettei ne ollut kovinkaan paljon ollu syyllisiä monekkaa, jotka ammuttiin. Se oli oikeestaan erittäin ylyäs teko..."*

Keskustelijat ovat vakuuttuneita, että myös Tšernobylin ydinonnettomuus on vaikuttanut elämään Kuortaneella. *"No on varmasti, kun on ollut niitä syöpätapauksia niin paljo."* Pelkästään Kuhanpihalta luetellaan monta kuolemantapausta ihmisistä, jotka ovat sattuneet olemaan ulkosalla ydinlaskeuman aikana. *"Tästä -- oli puutarhassa, kun ihmetteli, että mitä varten, kun rupesi syyhyttämään käsiä. Ei siitä kovin montaa vuotta menny, kun menehty syöpään."* Vastaavia tapauksia kerrotaan useita. Yksi keskustelija kertoo olleen-

Soile Yli-Mäyry 2009. Kuva: Ruralia-instituutti.

Yli-Koiviston talo. Kuva: Markku Honkola.

sa tapahtuma-aikaan vuoteen omana, mikä koitui hänen pelastukseksien. ”Kyllä minäkin, jonsen infarktinkin takia tuota ohitusleikkauksen jälkeksi ollu ulkona. Muussa tapauksessa olisin varmaan ollutkin. Mutta siitä voi säästyäkin, kun olin sisällä, jonkun sairauden takia.”

KOTISEUDUN TÄRKEITÄ HENKILÖITÄ

Kotiseudun tärkeistä henkilöistä mainitaan ensimmäisinä kylän puuhaihmiset: ”Lampisen Pauli, voisi sanoa, että ei täällä paljon toimintaa olis, jos se ei olis täällä ollu häääämässä.” ”Tietysti Aaro [Yli-Kuha] kanssa. Että kun se on kirjoittanut kirjoja ja ollu siinä, no siinä Pirättäy puheelle, eikö? Ja sitte tää on tehty tämä Mäyrän alueen kuvakirja.” Siitä onkin tullut suosittu teos: ”Moni sanoa, että se Mäyrän alueen kuvakirja heillä on kaikkiaan luetuin kirja.” Joku tietää kertoa, että kyläkirjoilla on suosiota muuallakin. Eurajoella on tehty jo kaksitoista kirjaa.

Kunnan valtuustossa aiemmin pitkään toiminut keskustelijat kertoo, että luottamushenkilönä voi ihan oikeasti vaikuttaa. Hän kertoo katuvalojen ja siltojen rakentamiseen liittyviä muistoja. Suurimpana asiana hän muistaa Mäyrän vanhan rautasilan siirtämiseen liittyneet tapahtumat. ”Sitähän pidettiin ihan hulluna, että sellaista voi ajatella. Minähän olin seurannu jo armeijassa pioneerien toimintaa ja sillä perusteella sanon, että sen voi uittaa ponttoonien päällä. Ja niinpäs eherootin sitte tielaitoksellekki ja viimeks onnistuin, mut kyllä länsirantaiset kaikkisa pisti vastaan. Eivät uskonu ollenkaan, että se on mahdollista.” Keuruun pioneerien avustuksella siirto kuitenkin tehtiin, ja se onnistui niin hyvin, että jälkikäteen kulkijat eivät tahdo uskoa, että Haaviston pukkisilta todella on Mäyrästä paikalle uitettu. ”Ei maksanut kun 2 100 markkaa tämä meidän.” Muistellaan vielä, että ilmajokiset eivät uskooneet mäyräläisten neuvoja, kun Auneksen siltaa siellä uusittiin. ”Niinhän siinä kävi, että ne vedätti sen [oman siltansa], pani sen romuraudaksi.”

Keskustelun myöhemmässä vaiheessa palataan vielä muistelemaan Haaviston tien vanhaa siltaa, joka oli käytössä ennen nykyistä, Mäyrästä uitettua pukkisiltaa. ”Se oli vaan puusta, ja minä olin sattumoisin alla suoverin kanssa, kun sillä oli likillä huvila, niin kyllä se oli niin huteru. Ajattelin, että varisi niskaan kaikenlaista tavaraa, taikka mitä tuolta tieltä voi tulla. Niin ravistunut ne laudat, ne huojuu ja...” Vanha silta oli melkein joka vuosi hajalla. ”Jäät sitä kuritti.”

Kotiseudun yrittäjät ovat toinen tärkeiden henkilöiden ryhmä. Soile Yli-Mäyry muistetaan mainita tässäkin yhteydessä. Metalliteollisuus tuli alueelle Manorin ja Kutepan myötä, lisäksi luetellaan Mäyrän palveluyrittäjiä: ”On parturit, ja sitte toi kauneushoitola, autohuolto ja tilitoimisto ja...” ”Taipale on ny sitten tuos, mutta ei saa polttoainetta myydä. On niin pientä.”

”Ja Neste. Tietysti Vesa Jaskari, joka varmasti tuo ihmisiä tuohon pysähtelijöitä.” Palataan uudestaan seudun ravitsemusalan yrittäjiin. Nesteestä on tullut suosittu lounasruokapaikka. Kuharanta on ”oikea á la carte”. ”Se on vähän sillee, että tilauksesta valmis.” Keskustelijoiden mielestä ravinto-

loita ei oikeen voi verrata keskenään. ”Jos ajattelee, että jos tuohon vielä Kuhapirttiki tuloo, niin on nuota ruokapaikkoja sitte...” Uusien yrittäjien menestymisen mahdollisuuksia epäillään. ”Khyllä mää meinaan ainakin käydä aina sillan tällön. ... Hampparilla, on niin likillä.” Muutkin vakuuttelevat.

KODIKSI ASETTUMINEN

Kuortaneelle asettuminen ei ole keskustelijoiden mielestä ihan yksinkertaista. ”Tuntuu, että kymmenen vuotta ollu täällä, eikä silti tunnu vielä...” Kotoutuminen on helpompaa, jos tulijalla on valmiiksi alueelle jokin side, aviopuoliso tai muu sukulainen. Helpointa on paluumuuttajilla. ”Jaa. Alavudeltakin muutti ainakin Keski-Kuljuun. Se oli vielä tuota niin Keski-Kuljun tyttären kans oli naimisis, niin se oli helppo –. Melekeen aikuisia lapsia, kaks tyttöä. Tietenkin se oli jo, kun oli isäänsä ja äitiänsä tykönä vierailulla, niin se oli jo sitä kautta tuttu.” Arvellaan, että enimmäkseen on tullut miniöitä, mutta ”on toisikki päin, jotta on joku on tuota ... on tullu vävyksi. Voinu tulla kaukaaki.”

Kyläyhdistyksillä voi olla kotiseudun rakentumisessa oma rooli. ”Me [kyläyhdistys] ollaan käsketty uudet kyläläiset kylään, sellaaseen tilaisuuteen. Ollaan niitä vähän muistettu, ja sitten on tarjottu niille ruoka. Tuolla Kuharannassa me ollaan oltu keväällä. Ollaan oltu siellä joka vuosi. Ja sitten on vauvat muistettu kans, jotka syntyy. Mutta – vauvojen syntymistä pitäis aina pitää kirjaa, että ketäs ne nyt olikaan.”

Maalaismaiseman rauhallisuuden voimaan uskotaan: ”Maisemat tietysti. Täällä järvi, vesistö, luonto, maaseutu yleensä varmaan –. Se rauhallisuus. Kun se ny on se kaupunki, niin siellä on niin kauhia ne pakokaasut ja kaiken aikaa kauhee meteli. Oikeen kiinnosta se.” Työpaikka on yksi alueelle juurruttava asia. Ratkaisevin tekijä saattaa lopulta kuitenkin olla muuttajan oma luonne: ”Toiset kotiutuu melkein vaikka mihinkä, ja sitten taas toiset ei.”

RAKENNUKSET OVAT OLENNAINEN OSA KOTISEUDUN KOKONAISUUTTA

Vanhojen rakennusten purkaminen nousee puheenaiheeksi yhä uudestaan. Kotiseutua muuttaneita asioita kysyttäessä ensimmäisenä mainitaan Kuortaneen kirkonkylän yläasteen pihasta purettu vanha koulurakennus. ”Moni joka silloin kävi koulua, niin kyllä ne on kaivannu, kieltämät. Mutta se Alavudella on sama juttu, nehän tappeli siellä hurjasti.” Muistellaan, että Kuortaneelta puretussa rakennuksessa oli koululääkärin vastaanotto. Purkamissyötä ei muisteta. Homesientä ei ilmeisesti ollut, mutta rakennuksen ylläpitämisestä olisi aiheutunut kuluja.

Keskustelijat muistelevat myös Ala-Kuljun Reinon kotitalon kohtaloa. Joku epäilee, että sekin olisi purettu. ”Oikeen Ala-Kuljun Reinon talo on edelleen olemassa. Se oli, Setäläksi sanottiin, joka on kuvakirjaski, joka [oli] erittäin pitkä talo. Aina jatkettiin, kun tuli lisää tarvetta. Ja sitten oli niin monta omistajaa, että se hajotettiin sen takia, ettei ne päässy sopimukseen, mitä sille teherään. Nyt ne on kyllä katunut, kuinka

olis vapaa-ajan asuntoja monelle suvulle ollu kaiken kaikkiaan. Samaa sukua ne torellisuudes oli, niinku niitä suvun haaroja.

Myöhemmin keskusteluun nousee vielä toisenkin henkilön kotitalo: *"Oliko se Heikki Mikkilän kotitaloo se, joka on tuos risteykses? Niin, kun on ne kaks Mikkilän taloa ollu siinä näin, niin kuin ällän muodossa. Niin oliko se mikä oli siinä tien vieressä ihan, niin oliko se Heikki Mikkilän kotitalo? Tämän veistäjän? Joka kirkon sisälle on veistäny kaikenlaasta..."* Kukaan keskustelijoista ei tiedä varmuudella, mikä risteysalueen taloista on kuulunut veistäjälle. *"Mää olisin aatellu, että tuo Mikkilä joka on tällä puolen tietä. Niin minä olisin kuvitellu, mutta kyllä minä en oo liion ihan varma. Se voi olla aivan niin, että ei oo oikeen määritely."*

"Joo mä en muista, kuka mulle sanoo, että se on Heikki Mikkilän kotitaloo se, mikä siitä on poistettu nyt."

"Se joka on tykkänään siirretty pois. Kukaan ei tiedä, onko se hajotettu vai siirretty, mutta enää ei oo. Tos risteykses niin tuota niin, siinon kaks taloa ollu näin."

"Niin se valkonen isompi talo siinä? ... Joo. Se on se pu-rettu pois siitä."

Aholanrannan leirintäalueen lopettaminen on häirinnyt joitakin keskustelijoita, mutta uuden asuinalueen rakentaminen kerää myös ymmärrystä. *"Se oli erittäin vähässä käytössä. En minä ainakaan ihmettele, vaikka ne muuttiki omakotitalo-alueeksi."*

Yksi keskustelija on huomannut, että kotimaisemiin on tullut aiempaa korkeampia rakennuksia. *"Toi iso kuivaaja tuohon Mäyryn kiinteistöön parkkipaikan viereen ... Se on muutanut ainakin kotiseudun piirteitä."* Kauas näkyvät rakennukset ovat keskustelijoiden mielestä tehneet hyvää maisemille. *"Joo se on vähän vähentänyt mettäsyöttä. Tuonut semmoista korkeutta tähän Mäyryn ... Mäyryn kuvaan se uusi kuivaaja. ... Muuten on matalia rakennuksia."* Uuden kuivaajan lisäksi mainitaan korkeat siilot sekä näkötorni: *"Eihän se nyt oikeestaan sillä tavalla muuttanut... Siellä vanhalla kaatopaikalla on se näkötorni. Että sieltä ny näköö hienosti."* Tornilla on yllättävän paljon käyttöä, sitä ei pidetä lukittuna, ja sen portaita pidetään turvallisina. *"Että kyllä se tietenkin voi johonakin vaihees olla jääs."*

MAISEMAN MUUTTUMINEN MÄYRYLÄISTEN SILMIN

Kotiseudusta kadonneita kohteita kysyttäessä esiin otetaan vielä maa-ainesten kaivamisesta aiheutuneet muutokset, Lahdenkankaan ja Kohtakankaan hiekkamontut, joista osa on *"kaluttu nyt loppuun"* ja toisia otetaan käyttöön: *"Mutta nyt on siellä toisella puolella sitte kaivos."* *"Joo. Ja tuo Kohtakangas on, josta tännekin on hiekat ajettu, ja meille, kun on rakennettu. Kyllä se on tietenkin, että hevosella on pitänyt kelekuttaa, ja sitä ei ihan kauhian paljo oo sitä perustusta tehty"*. Yksi oikea kaivoskin alueelta mainitaan: *"Kaatialan louhos on, muttei se minnekää oo kadonnu."*

Esimerkkejä maisemanmuutoksista löytyy molempiin suuntiin. Jostain on kaivettu maata, joku toinen paikka on täytetty. Näin esimerkiksi Kuhapirtin lähellä: *"Joo meidän tuloo*

Rumanvuoren näkötorni vanhalla kaatopaikalla. Kuva: Sulevi Riukulehto.

painevesi sieltä alaalta noin kolmen kilometrin päästä, ja Kuhapirtti rakennettiin täsmälleen sen painevesiputken päälle. Ei ne kylläkää tienny, että siellä on putki alla. Kun ne täytettiin, siellä oli Vallilan rotko. Tuolta Vuorenmaankalliota siistittiin, — — taikka louhittiin, niin ajoivat sinne rotkon päälle hurjan paljon maata. Kyllä se voi olla, että se kuus metriä syväs on nyt putki."

Maa-ainesten siirrot tuovat mieleen myös järvien ruoppaamisen. *"Kuhajärvin on vähän ruopattu, niin se vähän on pikkusen siistinyt sitä järveä, meinaan. Ruopattu sitä rantaa pohjoispäädyssä, — — Ei ole enää semmosta kaislikkoa."* Rantojen umpeutuminen nähdään koko Kuortaneen vesistöjen ongelmaksi. *"Kun sais tuon Kuhajärven ympäristön kaikki risut pois, niin se olis komian näkööne."* *"Se on Kuortaneenjärven kohralla ihan sama juttu. Kaislikko lisääntyy."*

Sama keskustelu jatkuu, kun kysytään, mitä asioita kotiseudulla vähintään täytyy säilyä. Ensimmäinen kommentti on *"palvelut"*. Sitten palataan vesistöjen tilaan: *"Oikeestansa ei tarttisi oikeen paljon rantapuskikkoja lisätä, ei nää kohta järveä. Se on mun mielestä aika kiusallista. Ja nyky on aika pitkältä — — etelästä päin tätä rantapuskikkoa, ranta puskittunut. Mutta näkyy nyt vielä toki lampi ja järvi [Mäyrynlampi ja Kuhajärvi]. Pusikoituminen häiritsee jo järvien harrastuskäyttöä ja lasten leikkejä."* *"Aikoinansa oli lammen jäällä, — — pelasivat jääkiekkoa ja kaikkea mahdollista, mutta nyt ei enää*

näe, että... Oikeestaan ne leikitkin on muuttunut niin, ettei oo enää tarvetta. Olisko television pääosin siitä syy?"

Alueen pohjalaismaisen perustekijöitä ovat myös vanhat tervahaudat. Nekin vähenevät koko ajan. *"Kuhapirtin kohdalla, niin siellä justiin meni tervahautojen päällekin uus Kuuskutone. Sekin on sellanen tarina, että siellä Kahilan poika löi äitipuoltansa siellä tervahaudalla jollakin kapistuksella niin paljo, että se seuraavana päivänä kuoli."*

Ja tähänkin virikkeeseen vastaukseksi sopii myös *"pohjalaistalo"*. *"Tietysti ne taloot pitää pysyä siellä kotiseudulla, ... ettei niitä pureta. Ja tietysti ihmisetkin tekee kotiseudun – ja talot."* *"Oikiasansa aivan liian nopiaan niitä tyhjenee taloja. Kyllä se on kaikkein vaikein juttu."* Talojen tyhjenemistä ei pidetä vain Mäyryn ongelmana: *"Niin on Ruonalla ku muuallakin. Ja on ainakin Salamellaki."* Pitäisi saada seudulle uusia asukkaita, mutta omistajat eivät myy pohjalaistalojaan asunnoiksi vaan pitävät mieluummin loma-asuntoina. *"Ja kyllä se on niinku täski, täs on tuota, ne ei oikeestaan haluaisi kaks taloa tai kolomekin, niin ne eivät millään haluaasi luopua niistä, toinen polvi. Kesänviettopaikkana pitävät. Ei anna puhuakaan sellaista, että myis. En tiedä, onko kolomas polvi sitte toista mieltä."* Esimerkkinä mainitaan Mäki-Heikkilä: *"Niidenki tupaa on vissiin joku kysyny monta kertaa ostaa. – Ne kaks tupaa on ihan tyhjiillään siinä. ...Pitäs saada niitä asukkahia."*

Toisen mielestä pohjalaistalo on kesänviettopaikkakin parempi kuin kokonaan tyhjentynyt piha. *"Mutta eikös se ole hienoa, että on semmonen kesänviettopaikka?"* Vaikka se olisikin *"aika hiljaanen se markki aina talvella."* Kesänviettäjätkin katsotaan kotiseudun asukkaiksi. *"Täällä Kuortaneella ainakin."*

"Suurin osa niistä on sukulaasia."

"Tai syntynyt kuitenkin täällä."

AJATUKSIA KOTISEUTUTYÖSTÄ

Kotiseututyöksi keskustelijat mieltävät esimerkiksi yhdistystoiminnan. *"Jos on kyläyhdistys, niin sitä kautta voi kotiseudullensa teherä jotakin hyvää, järjestää jotaki tapahtumia."*

"Jaana ny ainaki tekee tuota kotiseututyötä, kun se on kyläyhdistyksen puheenjohtaja."

"Eilen just pidettiin tenaville diskua."

"Minäkin olin kyllä kauan, 15 vuotta ... puheenjohtaja."

Kylätoimintaan kuuluu myös ympäristöstä huolehtiminen. Mäyryläiset ovat tehneet esimerkiksi Kuuskutosen siivoustempauksen, josta on kerrottu TV:ssäkin. *"Risukökkiä sais järjestää useammin."* *"Teeveeski ollu joskus, tai se oli johku kylällä, ja ne oli saanut tien varteen sellaa sen kyltin, että tämä ja tämä kyläyhdistys pitää tämän tien varren siistinä."* Jonkun mielestä tienvarsien roskaaminen on vähentynyt, mutta muut eivät yhdy ajatukseen. *"Ainakin meidän tien vieressä joku oli taas nakannu tupakka-askin... Kyllä siillon kuule, joskus rehun seastaki löytyy ... joskus lenkkariki ollut... Tul-lu rehua lehemälle..."* *"Oon siellä, ... kaikenlaisia. Mitä vaan autonikkunasta ulos mahtuu ... Mun mielestä on vaan pahentunut."*

Arkista kotiseututyötä on lähipalvelujen käyttäminen, esimerkiksi ostokset tehdään omassa lähikaupassa: *"käyttää mieluiten kuurtanelaisia palveluja, eikä lähe joka kerta Keskiselle ostoksille tai Seinäjoelle."* Moni kuitenkin kertoo käyttävänsä Seinäjoen tai Tuurin palveluja säännöllisesti, muun asioinnin yhteydessä. *"Munki pitää tyttöä vierä Ilimajoelle, ja sitte mä käyn Seinäjoella kaupas, ennenku tuun kotia, aina lähtii viemään sitä. ... Kyllä mä kirkonkylälläki..."* Tuurin kauppakeskus tarjoaa myös työtä. *"Miniä on pääkassana Keskisellä, niin meidän ei tarte käydä siellä. ... Mutta kyllä me käymme Mii-lussa tietenkin ja K-superissa Alavurella kerran kuukaures."*

MIELIPAIKAT

Mäyryn kotiseutukeskustelun kirjoitustehtävissä saatiin kolme vastausta. Eniten huomiota kiinnitettiin rakennettuun ympäristöön. Tärkeinä paikkoina mainittiin lapsuudenkoti monine rakennuksineen, nykyinen koti, kyläkoulu, Piilopirtti ja golfkenttä. Kyläkoulua ei perusteltu tarkemmin. Golfkenttä mainittiin työpaikkana.

Keskustelun kuluessa jo aiemmin esiin otettuun Piilopirttiin yhdistettiin monenlaisia kytköksiä: *"tähän paikkaan liittyy historiaa, se on mäyryläisten talkootyön hyvä taidon-näyte, kyläläisten kokoontumispaikka, sitä vuokrataan."* Yksi vastaaja nimesi tärkeiksi paikoikseen sekä nykyisen kotinsa Kuortaneella että lapsuuden kotinsa Länsi-Suomessa. Hänen perusteluissaan luonto, rakennukset ja ihmissuhteet liittyvät toisiinsa kokonaisvaltaisesti. *"Rintamamiestalossa asunut 18-vuotiaaksi asti. Kotitilani on ollut navetta ja pieni pala peltoa. Naapurien kavereitten kanssa leikkinyt ja menty yhdessä koulun. Kuortaneen Mäyryn kylässä asun rivitalossa golfkentän lähellä, jossa olen töissä. Rakastan työtäni, viihdyn hyvin golfkentän hoidetulla nurmella. Saan raitista ilmaa ja tehdä omaan tahtiin töitä."*

Luontoon painottui vain kaksi mainintaa. Toiseen oli kirjattu järvimaisen näkyvyys – huolena on siis rantojen peittyminen kasvillisuuteen – toisen maininnan sai Kuhajärvi, mutta tässä vastauksessa järvimaisemaa kuvattiin kuitenkin monipuolisesti, luontoa ja vapaa-ajan toimintoja painottaen. *"Talvella ja kesällä kalastuspaikka, ajanviettoa soudellen. Rannoilla mökkejä, joutsenia näkyy paljon."* Vielä kokonaisvaltaisempi oli kuvaus, jonka sama vastaaja antoi itselleen arvokkaasta maaseutumaisemasta: *"viljellyt pellot, lehmät laitumella, metsää, marjoja, sienä, ihmisiä ja kyläläisiä, palvelut, kesä-asukkaat."* Luonto, ihmiset ja ihmisten toiminta limittyvät yhdeksi näkymäksi. Ehkä jotain samansuuntaista on tavoitellut vastaaja, joka mainitsi kotiseudun tärkeäksi asiaksi *"kylät asuttuina"*.

ELÄYTYMISTEHTÄVÄ

Toisessa kirjoitustehtävässä pyydettiin arvioimaan kotiseudun kehitystä viiden vuoden päähän. Vastaajista kaksi valitsi kielteisen tulevaisuudenkuvan. Molemmissa aluetta piinaa talojen tyhjeneminen ja palvelujen heikkeneminen, vaikka toisessa

Mäyryn golf-kenttä. Kuva: Markku Honkola.

vastaaja arvioikin, että ratkaisevia muutoksia ei kuitenkaan ole tapahtunut. Toiseenkin vastaukseen sisältyy myös myönteisiä piirteitä. *"Kaikki Kuortaneen kyläkoulut on laitettu kiinni, kaikki ovat kirkonkylällä. Luokat ovat isoja ryhmiä. Elämä on aika rauhatonta koulumaailmassa. Ylijoen nuorisotalo on ainut kylälaisten kokoontumispaikka, missä voi harrastaa. Kuortane on Seinäjoen maalaiskunta. Terveyspalvelut ovat kuitenkin säilyneet keskustassa. Kuhajärven ympäristö on siistitty risuista ja vesistö näkyy joka puolelle kylämaisemaa. Onneksi paluumuuttajia on tullut Mäyryyn. Asutusta on."*

Myönteisen kehitysnäkymän valinnut vastaaja on ottanut henkilökohtaisemman näkökulman ja tarkastelee omaa viihtymistään omasta työympäristöstään. Eläytyjällä on kuvauksessaan myös ympäristönäkökulma. *"Toivoisin, että golfkenttä on laajentunut täysmittaiseksi golfkentäksi ja saatu talous kuntoon. Työvoima- ja hallintopalvelut toimivat moitteettomasti. Pelaajamäärä on kasvanut kentällä. Nurmikon hoito sujuisi luonnonmukaisilla lannoituksella ja konekanta olisi ympäristöystävällisempi."*

Virikkeitä kirjoitettaessa keskustelu kääntyy uhkaaviin tulevaisuudenkuviiin. Keskustelijoiden mielestä ydinvoimaonnettomuuksien mahdollisuus esimerkiksi Venäjän suunnalta voisi olla mahdollinen. Erään keskustelijan mukaan kaikkein pahinta on sabotaasin vaara. Jos ajatellaan viisi vuotta eteenpäin, niin luonnossa saattaa tapahtua vaikka minkälaisia luonnonilmiöitä. Esimerkkinä mainittiin viimeaikaiset runsaat saateet ja viime kesän vähäiset lämpimät päivät.

KUORTANEEN LÄNSIRANNAN KOTISEUTUKESKUSTELU 31.10.2012

KATJA RINNE-KOSKI JA SULEVI RIUKULEHTO

Länsiranta sijaitsee nimensä veroisesti Kuortaneenjärven länsirannalla. Länsirannantietä ajaessa kulkija saa ihastella järvi- maiseman lisäksi komeita kaksfooininkisia taloja, joista maineikkain on Lakeuden Lukkona tunnettu Viitalan talo. Kulttuuri- ja järvi- maisemaa täydentävät pellot ja metsät. Perinnetalojen ja maatalouden lisäksi Länsirannan tunnettuja kohteita ovat entinen malmikaivos Ruukin runni, entinen Länsirannan saha sekä Seppälänpihan vanhat aitat ja tuulimylly.¹⁶

Kylälle on ominaista talojen ryhmittyminen Länsirannantietä mukaillen pihoiksi. Niitä on seitsemän: Honkola, Seppälä, Rasula, Viitala, Nisula, Puodinketo ja Porkkunen. Kylänä Länsiranta rajoittuu pohjoisessa Salmen kylään, idässä Kuortaneenjärveen, etelässä Mäyryn kylään ja lännessä vastaan tulee Nurmon ja Lapuan raja.¹⁷

Länsirannan tilaisuus järjestettiin 31.10.2012 Patiskan Metsästysseuran metsästysmajassa Honkola-Suokko metsäautotien varressa. Yhteistyökumppanina oli Länsirannan kyläyhdistys, joka huolehti tilaisuuden tiedottamisesta. Paikalla oli seitsemän osallistujaa, kaikki miehiä. Osallistujien ikäkauma oli 33:n ja 79 vuoden välissä.

¹⁶ Pihasta pihaan 2008, 82, 145–148; myös Länsirantaaset-kotisivut.

¹⁷ Pihasta pihaan 2008, 12–64; myös <http://www.kuortane.fi/kylat/lansiran-tasuunnitelma.htm>.

Kotiseutukeskustelu Länsirannalla 31.10.2012. Kuva: Markku Honkola.

VESI OSANA KOTISEUTUA

Osallistujat asettuvat ensin ympäri tupaa, seinän viereen. Pyynnöstä siirrytään yhteisen pöydän ääreen katselemaan vi-rikekuvia. Aluksi näytetty ilmakuvasarja ei herätä keskustelua osallistujissa – ei supinaakaan. Tunnelma on jossain määrin varautunut.

Kotiseudun pohtiminen avataan järvestä: ”Kyllähän se tuosta järvestä lähtöö liikkeelle.” Seuraa pitkäkö tauko, ja tu-
lokulman muutos: nythän ollaan kylässä, jossa on myös paljon metsää. ”Järvellehän sitä tuloo katottua aina, kun on sula vesi niin, mistä päin tuuloo. [Mutta] — mielekkäintä on mettähän päin meno ja mettähoito, se on sellaanen tekijä, mulla aina-
kin, notta se vetää puolehensa näinkin vanhana.” Arvellaan, että muualta tulevat saattavat nähdä kotiseudun tarkemmin kuin täällä ikänsä asuneet. ”Ei osaa kattua sillä lailla, mutta ne, jotka tulee mualtapäin, niin sitten rupiaa ihaalemaan sitä paljon enemmän, ’on hyvät maisemat’ ja tällä lailla näin. Ei sitä itte arvosta sillä lailla tosiaan, — Joskus on sanottu, — että ei se maisema elätä. Tarvitaan vähän muutakin, ei pe-
lekästään maisemaa.” Kauhavalta kylään muuttanut keskus-
telija vahvistaa tämän välittömästi: ”Joo mä oon huomannu tämän hyvin — Ei täällä paikalliset sillä lailla kuitenkaan niin arvosta — tai arvostaa, mutta se on enemmän sellais-
ta ittestään selevyyttä. Niin kun ite on taas pellon ja mettän keskeltä, missä ei vesistöjä oo ollut, niin osaa varsinkin tuota järvee ja — tätä seutua arvostaa erilailla.” Jo pelkkä veden liike on kiehtova: ”Se on kyllä hassu juttu, jotta tuo vesi on ele-
menttinä sellaanen, jotta sitä tuloo kyllä seurattua. — Elätä

se vesi tosiaan ei, mutta se on elementtinä sellainen, että se tuloo joka päivä kyllä seurattua, on se kesä tai talavi.”

Vaikka vesi on järven rannalla eläville itsestään selvyys, josta ei keskustelijoiden omien sanojen mukaan ”tarte huutaa suuntaan eikä toiseen”, sen puuttuminen kyllä huomataan: ”Kun olin tuolla kans kuivalla maalla aikalailla mettän ja peltojen keskellä jonkun aikaa naimisis, niin kyllä se vaan oli se vesikaipuu —. Sitten mä tulin tähän Länsirannalle asu-
mahan perheeni kanssa. Jotta täs sitä on nyt möllötetty sitte ja katteltu virtaa niin ja näin.” Poislähteneiden kokemuksis-
ta kerrotaan ikäviä tarinoita: ”Täältä on yks avioliiton kautta menny tuonne Ylipäähän päin. Oli ikävä sitten vettä, kun oli [aina sitä] nähäny, tuos mäellä asuu, niin sen piti laitaa kor-
voon [saavi] täyteen vettä ja kattua siihen, niin sitte se ikävä taas vähän aikaa hellitti. Se oli niin tärkeä!” Järvenrannalla eläneen vedennälkään ei jokikaan riitä. ”Ookkos sää kuullu sen, joka on vähän tuonnempaa lähteny Ylipäähän, mies? Se oli meinannu, että kun ei täällä oo järviä, että ei saa soudel-
tuakaan. Se oli meinannu [paikallinen], että onhan täällä joki. — No se on niin kuin kirnus soutaas!”

Elämisen ja toimeentulon kannalta järvellä ei ole enää samanlaista merkitystä kuin aiemmin. ”Kyllä se eräänlainen harrastuspaikka on, niin kun kalastuksen puolelta. — Kun on mökki rannassa, niin siinä vapaa-aikaa aina joskus tulee vietettyä.” Kalastus on keskustelijoille tärkeä harrastus. ”Siinä puhuu semmonen himouistelija, sata kuhaa on melekeen vetänyt uistimella tänä vuonna. [naurua] Se merkittää tällä-
selle varmahan aika paljon, ja kyllä itteki kalastan, ei siinä

mitään. – – *Mä oon melkein kesät yötä rannas. Asun itte ja oon siellä yötä ja näin.*” Oma mökkiranta on keskustelijoiden mielestä melkein perustavanlaatuinen asumisoikeus. Moni on pahoittanut mieltänsä, kun vapaa-ajan rakentamiseen ei ole enää saanutkaan lupaa. Ongelmaksi nähdään päätöksenteon etääntyminen liian kauas. *”Meni järvi tavallaan rakennuskieltoon valitettavasti. – – Jostain syystä tämä päätösvalta siirtyi tuonne Ympäristökeskukselle Vaasaan, ei oo enää Kuortaneella. Sitä me moitimma täällä aika paljon, jotta ei saa itte päättää. Jokainen joka täällä asuu, niin rantasauna mun mielestä kuuluis saada.”*

Hoidetut mökkirannat ovat monien silmään miellyttävämpiä katsella sekä maantieltä että järveltä. *”Kaikki jokka on mökin rantahan tehenny, niin on rantansa siivonnu. Ja pitänyt kunnos.”* Joku muistuttaa, että poikkeuksiakin löytyy: *”Ei oo kaikki siivonnu, mutta se olis suositeltavaa kyllä, että se maisema näkyis tähän Länsirannantiellekki, järvelle. Eikä olis se heinikko sinne sadan metrin päähän järvelle päin.”* *”Ne on hienoja ne siistit rannat ja hyvin hoidetut. Paljon mieluummin mä näitä kattelen, kun puskikoita siellä, joille ei oo tapahtunut mitään.”* Valitellaan, että asumattomalla rannalla on vain leikkaamatonta kaislaa ja kolme metriä korkeaa pajukkoa. Joku leikkaisi mielellään kaislat naapurinkin puolelta. *”Se on vaan se kaisla, kun se sinne mätänöö vuodesta toiseen, niin se on melkonen paskapommi siellä rannas. Ei sitä kaikki mieltänsä viisahat oikeen halua ymmärtää. Valitettavasti se näin*

on. Ja sitten vielä se niin, että joskus kun ne leikkaa niitä, niin ne tulis edes kerätyksi pois. Kun niitä lauttoja menee pitkin järviä sitte kumminki.” Harmitellaan, kun viime kesän leikkuu epäonnistui. *”Oli tuo porukan vene tuolla Salamella niin huonokuntoinen se leikkurin moottori, että ei, sillä ei saanu mitään!”*

Rantamaisemien siisteyteen palataan vielä seuraavan viikkueen aikana uudestaan. *”Taitaa joka asumuksesta järvi näkyä, notta siinä mielessä se on järvi aika tärkeä, ja vaikka niitä mökkiä ny sinne rantaan rakennetahankin, niin ei ne meidän asukkahien mielestä pilaa mitään, notta päinvas-
toon, tuloo hoiretuksi ne rannat.”* Erityisesti korostetaan, että järvelle näkyy, vaikka mökkirakennuksiakin on: *”Joka ainut kiintiä asumus on monta metriä ylempänä kuin vapaa-ajan asunnot. Kaikista näköö ylitte.”*

KAAVOITUS PUHUTTA

Viranomaiset saavat moitteita toisestakin kotiseudun kokonaiskuvaan keskeisesti liittyvästä asiasta. *”Niin täällähän Länsirannalla on paljon noita pohjalaistaloja, taitaa olla toistakymmentä ja tosi hyvä kunnoskin osa.”* Taloista ollaan ylpeitä, mutta nykyinen rakennuskaava koetaan rajoittavaksi. *”Tuli tuohon vähän niin kun rakennuskieltohon. Jotta siinä ei saa sitä tienoota sitte muuttaa.”* Vanhojen rakennusten viressä asuvat joutuvat kärsimään, kun uudet tuvat pitäisi tehdä

Roskakalastusta Länsirannalla 11.3.2002. Kuva: Jukka Kotola.

kauemmas, *"tuonne mettähän"*. Lisäksi mainitaan, että kaava on vaikeuttanut tonttikauppaa. *"Pitääs myydä niin jumalaton tontti, jos myit tontin sitte. Se pitää olla 4 000 neliötä se tontti, jos myit. Mihinkä sais rakentaa."* Keskustelijat kokevat tulleen tavallaan huijatuksi: *"Alun perin kaavaa pyydettiin maantien ja järven väliin. Se vietihin kolmesataa metriä maantiestä mettähän päin. Siellä on kaikki hirvitornit merkitty kaavaan."* Naurunremakan jälkeen tarkennetaan vielä: *"Järven ja tien väli oli puhe kaavottaa, ja se kaava ulottuikin kuitenkin mettähän asti. Siinä oli vähän semmoinen, ehkä oltiin vähän lepsuja. Ei koske onneksi tätä [kohtaa], mihän nyt ollaan. – – Se [kaava] ei ihan meidän mielestä onnistunut, kyläläisten mielestä!"* Kerrotaan kuitenkin, että ihan yksimielisiä ei oltu: osa asukkaista halusi kaava-alueesta vieläkin laajemman. *"Jämerät naapurit sitte vielä pyysi sitä lisää tuonne mettähän... sitä kaava-alueita!"* Keskustelijoiden mielestä kaavoituksen pitäisi helpottaa elämää. *"Täällä pitääs pystyä asumaan, ja tänne pitäis saada väkiä. Se olis se ajatus."*

Yllätyksenä tulivat myös alueen arkeologiset kohteet, joista kyläläiset eivät aiemmin tiedäneet. *"Tierä, onko ne keksitty, vai onko ne torellisuures olemas?"* Sinänsä muinaismuistopaikoilla ei nähdä suurta vaikutusta: niillä ei ole henkilökohtaista merkitystä, eivätkä ne häiritse maanviljelyä. *"Ei oo kukaan tiennyt kylällä niistä mitään tähän mennessä. Sitten vasta, kun tehtiin kaava, niin löytyi. Mistä ne löytyi?"* *"Mä en tiedä vieläkään."* Muinaismuistokohteiden tarkkaa paikkaa ei osata sanoa, mutta kartalta ne osattaisiin näyttää. *"Tietääkö se isäntä ittekään, jonka pellolla se on?"* *"Niin, nyt selkis, että ne on hänen perunapellossa! Mutta viljellä saa silti."* *"Saa viljellä, eikä sieltä oo ikää mitään löytynyt. Ei kiviä eikä mitään muutaakaan."*

Kaavoituksessa koettujen pettymysten vuoksi myös menossa oleva kotiseutusunnitteluprosessi herättää joissain keskustelijassa epäilyjä: *"Toivottavasti kotiseutu, mikä täs nyt tehrään tällanen, niin tulis semmoinen rakentava ja tänne sais uuttakin... Ettei nyt tällä kotiseutuasialla lisää museoitaisi tätä meidän kylää. Ei meillä liikaa rakenneta eikä tulijoita oo."*

Uusia talojakin Länsirannalle on noussut. *"Tällä kylällä on kyllä rakennettu ihan kiitettävästi."* Jopa niin paljon, että rakennuspaikoista on pulaa. *"On kaiken kaikkiaan – – viides-toista vuodes tullut aika paljon uutta porukkaa."* Arvelaan, että tulokkaita olisi enemmänkin, *"mutta nyt kun kattoo tuota karttaa, niin ei siinä kunnon rakennuspaikkoja oikeen oo."* *"Ei kukaan mee tuonne mettään rakentamaan monen sadan metrin päähän tiestä."* Keskustelijat esittävätkin toiveen, että kaavalle ei tässä muodossa tulisi jatkoa. Kerrotaan vielä pari pettymykseen johtanutta kokemusta rantatontin rakennusluvista: joku sai perintönä tontin rannasta, mutta ei mökille rakennuslupaa. Tosin epäillään, tulisiko *"minkäläisen kassaporukka sen purkamaan, kun sen vaan tekis."* Joku oli valittanut rakennusoikeuksista ympäristöministeriöön asti: *"Muillakin sisaruksilla kaikilla on mökit, ja se oli nuorin, ja se ei heti rakentanu, ja tuli muutos, ja se ei siihen saanut sitten, ja se on vieläkin sillä se tontti. Se on erotettu tontti, ja se vähän nyt mullan alle vannoo verta..."* Epäoikeudenmukaisilta

tuntuvat myös tilanteet, joissa kunnan tai sukulaisten maalle tehdyt rakennukset ovat kuluttaneet koko rakennusoikeuden. Yksi keskustelija kertoo kuitenkin myönteisestä kokemuksesta: *"Mä menin kunnan rakennusmestarin työ, ja kyllä me löydettiin yhteissopimus siitä asiasta, että siihen rantasaunan saa teherä ny sitten."*

KOTISEUTU MUILLE KUVAILTUNA

Laaja-alaisena käynyt keskustelu tyyntyy, kun pohdittavaksi annetaan seuraava aihe: Miten kuvailisit kotiseutuasi muille? *"Kuortane on se Beverly Hills ja Länsiranta se West Beverly."* Kommentteja pudotellaan verkalleen, harkitusti. *"Kapia nauha järven rannalla."* *"Melekeen näköö kaikkien syömiset ikkunasta tielle tai tieltä ikkunalle."* Toivotaan, että asiat pysyisivät ennallaan: *"hyvät maisemat, ja mukavat ihmiset ja täällön sopuusaa. Ei täällä oo mitään ristiriitaa. Kylä puhalttaa yhteen hiileen. Meillä on kaikkia oikein, mitä me tarvitsemme. Ei meiltä puutu mitään suoraan sanottuna. On tämä [Patiskan] kämppäänkin täällä. Kun koulu meni, niin tehtiin tämä. Saa-raan kokoontua."* Kämpä toimii länsirantalaisten kylätalona.

Kämpän rakentamisesta käynnistyy keskustelu kylän muuttumisesta. Palvelujen katoaminen ei tunnu keskustelijoita häiritsevän. *"Ennen oli postit ja oli, oli kaupat ja kaikki – –. Posti meni tosin ensin, eikä sitä ny kukaan täällä kaipaa. Vaikka ny kauppa olis, – – ei sitä varmahan kyläiset [käyttäisi]. Nekin [on] tottunut käymään vähän kauempana. Ei riitä enää Kuortaneeseen, mennään jo Keskiseltä asti."* Suurempi muutos on tapahtunut viimeisten viiden vuoden aikana, kun alueelle on muuttanut uusia asukkaita. *"On vähän tullu muuta porukkaa enemmän. Pitkän aikaa oli, että lähti enemmän pois, mutta nyt on tullut takaisin aika moni nuori kuitenkin. – – Ei niin kun aivan huonosti voi olla asiat."* *"Vaikka tosin koulu meni, niin ei se kylää tappanu. Että täällä ainakin sen jälkeksi, kun koulu lopetettiin, niin täällä on tullu tulomuuttoa aika paljon, jotta vaikka sanotaan, että peljätään sitä kuolenniskua, mutta ei se taida ihan niin vakavaa sitte kuitenkaan ollakaan."*

Kylällä on elinvoimaisia tapahtumia: *"Keväällä on pääsiäisvalakiat ja muut. – – Ne kerää ison joukon rantaasia tuonne. Ja kuhakeitto syksyllä ja tammöisiä tapahtumia."* Keskustelijoiden mielestä kotiseutu on rauhallinen paikka, jonne on hyvät kulkuyhteydet. *"Että joka haluaa maaseudun rauhaa, en näe paljon parempaa paikkaa siinä mielessä. Ja sitten kulukuyhteydet on kuitenkin Lapuulle, Seinäjoelle, Alavudelle, joka paikkaan suht hyvät ja hyvät tiet, ettei tartte mitään pikkujuntuja tuosta lähtiä ajelemaan – –. Tietenkään koulua ei nyt oo omaa, eikä mitää kyläkauppa ja tammöstä, mutta, – – kaikkeen sopeutuu ja selviytyy. Vaihtoehtoja on."*

Harrastusmahdollisuuksista mainitaan ensimmäisenä metsästys: *"Tämäkin kämpä on tähän tehty, lähinnä metsästäjät teheny. Notta hyvät mettäystalueet on. Hirviä on, ja – – lintuja, peuroja, ja muita."* Metsästysharrastus on tuonut kylään kävijöitä kauempaakin. Esimerkkinä kerrotaan edellisviikolla käyneen tamperelaisseurueen kokemuksista: *"Neljä hirviä kuuresta ampuivat."* Urheiluopisto tarjoaa liikunta-

Ajomies Haarajärventielle syksyllä 2013. Kuva: Sulevi Riukulehto.

mahdollisuuksia *"ja sitte itteä kiinnostaa aina, ja ne on kun-
nossa, noi tietoliikenneyhteydet, et pystyy etätöitä tekemään.
Ne on paljon paremmin kuin monessa muussa paikassa tääl-
lä. Todella nopeat yhteydet."* *"Valokuitu taitaa melkein joka
talossa täällä [olla]. Kuuskaista."*

KOTISEUDUN KUVAT

Kotiseudun kuvaksi tarjotaan ensimmäiseksi omaa kuvaa. Naurun laannuttua tuodaan esiin tehtävän vaikeus: luonnon kuvaaminen vaatii silmää. *"Siinä on komia paikka siinä teirän kohtaa tien toisella puolen, kun on tuulimylly ja se vanha isoo mänty. Siitä kun nappaa kuvan, niin joka ikinen länsirantaan ainaki tietää, jotta vaikka näkis sen pelekän mäh-
nyn, että mihnä on."* Viitalan taloa pidetään jo liian kuluneena aiheena: *"Se on niin joka kuvassa."* Samoin Rasulan aittaa. Viitataan myös Kuortanes-Seuran jouluun.

Lintuperspektiivi on kahden keskustelijan mieleen: *"Mä ottaasin – – [kuvan] linnunsilmin. – – Kun tullaan Pukkilal-
alta, niin sieltä vähän yläviitosta, jotta hahmottuus tästä koko Länsiranta vähän laajemmin, ei yksittäisiä yksityiskoh-
tia, vaan enemmän se kokonaisuus tästä seudusta."* Toinen kiipeäisi vanhan kaatopaikan näkötorniin. *"Vanhalta kaato-
paikalta saa hyvän kuvan, jolla on kunnan kamera. Se on niin
paljo korkialla, ja se tulee aikalailla pitkin."* *"Mun kämpän
katto näkyy sieltä, kun menee sinne tornin päälle. Mikä on se
näkötorni siellä ny."* Keskustellaan, kuka on käynyt tornissa.

Kuvassa voisi olla myös ihmisiä. *"Joku elävä kuva siitä
pääsiäiskokkotouhusta, kun on lapsia ja sillä lailla."* Sellainen

olisi myös markkinointimielessä hyvä. *"Pitäiskö senkin saada
jostain lähältä päin otettua ja vähän kauempaa?"*

"Hyviä kuvia!" arvioidaan, kun esiin otetaan valmiiksi
koostettu luonnonmaisemien kuvakenttä. Naurun jälkeen las-
keutuu hiljaisuus. Huomio kiintyy Kirkkorannan valokuvaan.
*"No, kirkkorantatauluja on ennen taiteilijakin piirretty. Ja
se on aikalailla tunnettu."* – – *"Se on ihan kirkkorantatau-
lu, kirkko ja venes puuttuu. Tuo oikias vähän matkaa. Iivari
Honkola, joka on syntynyt tällä kohtaa kaksataa metriä, on
taiteilija. Eikös oo?... Piirteli niitä, niitä on joka talossa mel-
kein."* *"Se on Kirkkoniemellä vaan surkia kohtalo, kun se hä-
viää järveen pikkuhiljaa."*

Kuvista tunnustetaan Yli-Kuhaa ja joitakin Ruonan taloja.
Männikkömaisemaa haetaan ensin opiston suunnalta, sitten
aivan oikein Lappakankaalta. Kotoisimmaksi kuvaksi valitaan
Kirkkoranta: *"Sen näköö joka aamu ensimmääsenä..."* Joku
kiinnittää huomiota siihen, että järvenrannoista *"nimenomaan
tuo vastaranta – – on kuvana jotenkin ehkä enemmän silmis-
sä."* Se on myös muistojen uimapaikka. *"Sinne sitä pikkupoi-
kana oli temppuutettu sellaaet lakuhousut jalaas uimaan."*
"Opeteltu aallonpohjalla räpiköömään."

Puutteena mainitaan eläimet. *"On aika voimakas tuo maa-
talous..."* Toisaalta lehmä lasketaan olevan Länsirannantien
varrella vain neljässä talossa. *"Mutta ei pellolla oo moneskaa."*
"Ei taira olla kun yhdessä. Jarmolla." *"Niin ja Jarilla. Rinta-
Porkkusen Jarilla."* Joku tosin arvelee, että se on jo Mäyryä.

Henkisen ympäristön kuvakentästä tunnustetaan ensim-
mäiseksi Heikki Klemetti. Hetken tutkittuaan keskustelijat
päätyvät itse pohtimaan televisio-ohjelma Uutisvuodon tyyliin:

Iivari Honkolan maalaus Kirkkorannasta. Kuva: Markku Honkola.

mikä ei kuulu joukkoon? *"Siellä pitää olla kaljavelli eikä mikään vihriä soppa."* Yksi osallistuja valitsee kuvista sopivimmaksi tervan: *"Tervaa on poltettu, ja niillähän ne pohojolaas-talot on tehty."*

Musiikkiaiheinen kuva herättää keskustelua. Sillä on vahva menneisyys. *"Onko täällä tuota pelimanniperinnettä kuitenkään? Tai enää ainakaan voimissansa?" "On. On tuossa vanhas. Toukon ympärillä pyörii pelimannit."* Mainitaan myös Ahon pelimannit.

Mökkiaiheisesta kuvasta keskustelijat poimivat ensin riippukeinun, vasta sen jälkeen hirsirakentamisen. Rakenteilla olevaa hirsitaloa sovitellaan Seppälän Eeventin tai Uuden-Kokkilan Martin taloksi. Mainitaan, että Länsirannallakin on sitä toimintaa. *"Mutta vähä on hiipumaan päin hirsirakentaminen kuitenkin. Joka puolella koneella tehdään, että kären tairot siinä häviää tavallaan."* Käsinvaston häviämiselle löydetään kaksi syytä: *"Ei oo enää sellasta, jonka olokapäästä kestääs."* Nykyisillä rakennusvaatimuksilla pyöröhirsitalo on vaikea toteuttaa: *"Nuo energiavaatimukset ja muut, — — Ne ei enää tälläiset pyöriät — — täytyä niitä. Pitää olla mämmuti-hirsi, liimahirsi, jos meinaa talua tehdä, jotta niitähän tehtiin omakotitaloja tälläkin kylällä vientiin aika... Nyt monta mut-ta on niitä viety."* Kuitenkin käsin veistetty pyöröhirsi sopii keskustelijoiden mielestä hyvin rantamaisemaan. *"Rantasau-na, vaan pienempi, se on ainut oikeia."*

Urheiluopisto toimintoineen tulee viimein puheeksi: *"Jos Kuortanetta laajemmin ajattelee tai koko kuntaa ja tätä seu-tua, niin urheilu tai Eliittikisat ja urheiluopisto on olennainen osa sitä, että mitä se ehkä mielletään jossain vähän kauem-pa-na. Ei siellä välttämättä esimerkiksi Länsiranta sano mitään tai tervanpoltto tai hirsiveistämöt, mutta kyllä se tuo opisto ja*

Eliittikisat varmaan tuloo monella ensimmäisenä mielehen."

Viimeinen valinta onkin taas Heikki Klemetti: ensimmäi-nen ja viimeinen. *"Klemetti teki aikanaan Kuortanetta tunne-tuksi aika paljon. Siihen aikaan ehkä eniten."*

Rakennetun ympäristön kuvista mainitaan lyhyesti kun-nantalo ja kirkko, mutta golf-kentästä vaihdetaan ajatuksia. Sitä kutsutaan tuttavallisesti naureskellen Mäyrän golfiksi ja Viitasaaren pakettipelloiksi. *"Paremmas siivos ne on kun muu-tamat muut."* Kenttääkin arvioidaan ensisijassa sen siisteyden perusteella: *"Kyllähän golf-kenttään — — oli vähän huonossa hoidos, se notko siinä, ja huonosti viljeltiin ja pakettipeltoja ja muuta — — Nyt se on paljon paremman näköinen, kun tulee Kuuskutosta, niin kun se ennen oli. — — Että se on ihan OK."*

Kuviin halutaan lisätä terveyskeskus. *"Eikö sitä nuallakin jo pärjää?"* vastustele joku. *"Muuten joutuu äkkiä tuohon oi-kiaan reunahan [kirkkomaa], jos ei terveyskeskusta oo."* Tästä johtuu jonkun mieleen myös siunauskappeli.

Toinenkin puute löytyy: *" — — teollisuutta ei oo mihnnään kuvas... Jotain teollisuuskuvaa vois olla Kuortaneesta. Kyllä täällä siltä niitäkin on, vaikka niitä menee Leppälästä kiinni, mutta on tuolla nyt Sitea ja metallipajoja."* Todetaan, että me-talli on oikeastaan jo korvannut puun teollisuudessa. *"Ne ei oo kauheen isoja, mutta niitä on monta."* Tuotoksia voi nähdä tien päällä: *"Suuria pönttöjä vierähän, notta Uutisis sanotahan, notta on kuljetus hidasta."* *"Viimeksi viime lauantaiamuna lähti seittämän ja puoli metriä. Sellaanen pyöriä pönttö Ha-minaan."* Uusi hallikin nousee parhaillaan Peuralan Arille.

"Ruukin runnistakaan ei puhuta mitään. Se meidän kaivos tuos. Se oli tällä kylällä. Se on nimittäin semmonen, kun Ame-rikassakin on ilmestyny Suomi-opas, niin se mainitaan siellä: Ruukin runni, hylätty kuparikaivos. Meillä oli Amerikasta

vieras sieltä, se oli opiskelija 'että mihinä se täällä teidän kylällä on?' Mä sanoin, että mennähän kattomaan! Semmoinen pieni monttu siellä on mettäs... Siinä oli Masan Grilli ja Ruukin runni ja Nokiotta! Ja sitten Ruonan muistomerkillä. Me kierrettiin kaikki!" Ruukin runnista kerrotaan, että Lions Club Kuortane on kunnostanut paikan, pystyttänyt opasteet ja köydet, mutta niiden nykyisestä kunnosta ei ole tietoa. "Ne pumppas sen veden pois ja putsas sen pohjan." Alueella on erikoinen, rikkiäinen haju. Kompassi ei tiedä siellä mitään. "Siellä on aika paljon kuparia. Sillon kun se oli siivottu, niin mä kävin siellä. Olikohan se seuraava kesä? Niin siinä jättees-tä vaan tuota otin, – – sellasta [malmia]."

Keskustelijat ihmettelevät, kuinka kaivoksen 50-milliset reiät on aikoinaan porattu. "Poralla ja moukarilla päähän." "Ei pirulauta 50 millin reikää kyllä poralla ja käsiporalla teherä!" "Aijan kans." "Sillä se on nuan pieneksi jäänytkin." "Ei oo pora ulettunu syvemmälle." "Siellä meinaan vaan oli sellaisia kivenkappaleita, kämmenen kokoisia, johona oli niin isoo reikä." Vielä rakennetun ympäristön kuviin keksitään nykyaikainen navettarakennus "Kyllähän tuohon vielä joku iso nautapalatsi – – sopiis kuvana."

Ruukin runni. Kuva: Markku Honkola.

KOTISEUDUN TÄRKEITÄ TAPAHTUMIA...

Kotiseudun tapahtumista kysyttäessä keskustelijat halusivat turvautua kirjallisuuteen: "Nyt pitäis olla se Pihasta pihaan -kirja, joka on tuota valamistunut täs muutama vuosi sitten. Tuhennestakuudestasadasta asti saa sanua, että seittämähänkymmenehen väliltä kaikki tapahtumat. On historiaa niin paljon, kun täältä tarvithankin... Mää meinasin ottaa mukahan, mutta unohrin." "Sama juttu. Mulla kävi mieles."

Ilman kirjan apua otetaan ensimmäisenä esille Amerikan siirtolaisuuden vaikutus. "Kyllä varmaan niin paljon Ameriikkaan lähti tältäkin kylältä, tältä alueelta, kyllähän se on muuttanut paljo kotiseutua, se siirtolaisuus." Aiheeseen palataan hetken kuluttua tarkemmin: "Niin paljon melekeen on lähtenyt vissiin tuonne rapakon taa, mitä tällä kertaa asuu – – väkiä tälläki kylällä. Eikös oo? Mitä sata, toista sataa?" Joku vahvistaa, että lähemmäs kaksisataa. "Toistasataa. On se ollu aika myllerrystä, vaikka se silloin tietysti ollu enemmän porukkaa."

Kyläkoulun palo ja uuden rakentaminen ovat monilla vielä muistissa. "Ei oo muuta ikävää tapahtunut, kun että toi selekäs takana oleva koulu paloo... [Viittaa koulusta otettuun kuvaan seinällä juontajan selän takana.] Se on ainut, josta voi sanua että katastrofi on kohorannu kylää." Itse tulipaloo ei pysähdyt muistelemaan. "Oli onneksi siihen aikahan vielä tuota nuoria miehiä ja naisia, joilla oli lapsia niin paljon, notta saatiin uus tilalle, mutta seki on menny tuonne..." Uusi koulu oli Länsirannalla käytössä vain kymmenisen vuotta. "Kymmenvuotisjuhlatkin vietettiin, mutta pian se sitte meni kiinni." Rakennus on nykyään yrityskäytössä. Siitä puhutaan hie-man ironiseen sävyyn: "Saitte tehtyä Tupperwaren varaston." "Tupperwaren pöttien varasto." "Vatikauppiaille varasto."

Otetaan puheeksi elinkeinorakenteen muutos. Maanviljelys on hiipunut. "Historiasta sen verran, vaikka ite en oo täällä toki asunu silloin, mutta niiku onhan tuo elinkeino justiin muuttunut maanviljelyksestä mennyt paljon erillaiseksi, niin kuin joka paikas." Länsirannan saha oli merkittävä työllistäjä. "Aikoinansa saha oli suurin työnantaja, että sellaa lähemmäs 150 päätä, kun kaikki lasketaan." Kerrotaan, että työvoiman tarve oli suurin talvihakkuiden aikana, kun saha meni kahta vuoroa. Tarvittiin hakkuumiehiä ja hevosmiehiä. "Niin, siinä oli tosin, sanotaan, sen ajan aika iso saha. Siinä on nyt mökkiä vaan vierivieressä, myyty tonteiksi – – konkurssipesä myi."

Historian tapahtumia lähestytään vielä toisesta näkökulmasta. Minkä menneisyyden tapahtuman mainitset ensimmäisenä, kysyy juontaja. Isännät istuvat hiljaa ja tuumaavat. "Äkkiä ei tuu nyt mieleen. Oli hyvä kysymys." Harkinnan jälkeen päädytään tieasioihin. Mainitaan Länsirannantien päällystämiseen johtanut tapahtumaketju. "Saatiin kulttuuritiehen piki päälle!" Tien kuntoon kyllästyneet kyläläiset päättivät korjata valtion tien omin päin. "Kyläläiset ajettiin hiekkaa, se hiakootettiin läpitte. Viis-kuusikymmentä kuormaa ajettiin mursketta tuohon valtion tielle, eikä kysytty tiemestarilta mitään." Tempaus pääsi lehtiin ja arveltiin, että kyläläiset saavat tehdä tiensä pian kokonaan talkoilla, kun se noin helposti sujuu. "Minä soitin muun muassa joka taloon, että maksakko yhden kuorman hiekkaa siihen, jos ruvetaan hiakootamaan."

Tiliman muuta joo, ilman muuta. Se on huonossa kunnossa'. Joka talosta luvattiin. Ikänä ei oo niin heleppoo keräystä ollu, kun se! Kuorma hiekkaa tai mursketta!" Jälkeen oltiin tyytyväisiä: "Setämies kävi tuosta Tiisteltä silloon sunnuntaina täällä, ja sitten se tuli tiistaina kylvön tekoon, ku se oli ke-hunu, että mikä ristuksia tälle tielle on tehty, kun hän hätinä henkilöautolla pääsi, ja nyt tämän ku asvalttia?"

... JA HENKILÖITÄ

Kotiseutuun vaikuttaneista henkilöistä kysyttäessä keskustelijat rajautuvat aluksi Länsirantaan. Tärkeitä olivat tietysti *"ne jokka tälle puolen järvee on ensimmääsinä tullu."* Muistiin piirtyneistä hahmoista mainitaan ensimmäiseksi Honkolan Parta. Mesimäen Veikosta kerrotaan juttu: *"Se oli kyllä Veikko yks persoonalla oikeen, täs. Melkein kuuli, kun se sahan rannalla puhu, tai tuolla Seppälänniemes puhuu siellä, niin se kuuluu meille. Se oli sen verran kovaääninen kaveri! Aika, sellaanen mies kans, että se oli heleposti kaikkia auttamassa vaan, jos tarvitti apua."* *"Joo, kyllä se varmahän oman työnsä unohti, jos naapuri tartti apua."*

Keksitään nopeasti monia vahvatahtoisia kyläpersoonia, muun muassa Sara-ahon Kustaa, oikealta nimeltään Pollari, joka kulki värväämässä miehiä kertausharjoituksiin. Vahvana isäntänä muistetaan Yli-Honkolan Ville: *"Se oli kova hevosmies, ja sitten se tuota oli vähän isäntää siellä. Ei akat siinä talossa kyllä määrännyt yhtään."* Hänestä kerrotaan myös aiheeseen liittyvä kasku: *"Eikös se ollu meinannu, joku oli kysynyt, että kun et anna talua pojilles, niin Ville oli tuumannu, että tällästä mökkiä ny asuu vielä Aholankankaaltakin päin vielä kymmenen vuotta!... Hautausmaa on Aholankankaalla."* Jonkinlaisena kylän isänä on pidetty Rintisen Heikkiä. *"Niin urheilu- ja kyläpäälikönä ja tällasena toimii. – – Ei se ollenkaan kysynykään lähtee kylien välisiin vai ei, se määräs."* Molemmat mainitut persoonat muistetaan tärkeinä kylän hengen rakentajina. *"Koulun pihalla pelattiin ennen pesäpalloa, niin Heikki ja Ville oli vanhimpia. Ja henges mukana niinku ikään olla voi."* Yksi keskustelija muistelee, kuinka Heikki määräsi hänet kylältä valtuuston ehdokkaaksi. *"Minä kieltäyryn ehdottomasti. Ne sano, että elä sinä poika ollenkaan meinaakaan sellasta, notta sun nimi sinne pannaan! Seittämän kautta meni siinä rupiama..."*

Tarkastelua levitetään seuraavaksi vähän kauemmas menneisyyteen ja laajemmalle alueelle. *"Kyllähän niitä vanhempiakin on voinu ollu sellasia, että ei niistä... Ei taira aivan sellaista kulttuuripersonaa tainnu olla tällä kylällä, jos siitä puhutaan. Tietysti kotiseudusta, kun puhutaan tietysti muualtakin päin Kuortanetta, eikö? ... Kyllähän tuota sitten varmaan, Klemettihän on sitte aika vahva persoona tuohon. Mun mielestä. Ensimmäisenä tuloo mieleen."* Klemetti saa muiltakin kannatusta.

Mainitaan useita vahvoja pappeja, ensimmäisenä Eevertti Soini, kirkkoherra. *"Se on viimeinen pappi ollu Kuortaneella."* *"Ei sen jälkeen oo pappia ollukaan oikeen kunnolla..."* Tosin Vihmakin muistetaan jyrkkänä miehenä. *"Kyllä vanha Vihma-kin vaan oli aika ponteva poika!"* *"Mutta ei se Soinille pärjän-*

Kalevi Vihma: Kuva: yksityisomistuksessa.

Heikki Vihma: Kuva: yksityisomistuksessa.

ny.” Arvellaan, että ”oli vähän liiaksi upseeri.” Soini muistetaan erityisen pitkistä saarnoistaan: ”ku pääs pönttöön nii ei se lopettanu ollenkaan.” Vielä mainitaan Kansanahot ja Rislakit.

Tervakulttuuri nousee esiin, kun keskustelu siirtyy talojen rakentajiin. ”Jos ajattelee rakennuskantaa ja tätä, niin justiin siltä tervanpoltoajalta varmahan on, – – sillähän tätäki on aika paljon ruvettu rakentamahan tätä kylää ja koko kuntaa.” ”No sitähän se on aivan! Tervaraholla.” Opiston perustamisen kerrotaan merkittävästi vaikuttaneen kotikuntaan. ”Mutta kuka siinä oli se, joka sen ensimmäisenä keksii?” Tarjotaan maaherra Ahlbäckin nimeä.

SEUDULLE SOPEUTUMINEN

Virike alueen omaksi kotiseuduksi ottamisesta herättää pitkän keskustelun. Ylijoelta Länsirannalle muuttanut kertoo omista kokemuksistaan ensimmäisenä: ”Kyllä se vaan ensteksi aluksi pitää – – paikkaansa hakia – – ja tunnustella, vaikka mäkin nyt ajon maitoja tänne, että mä jo tän kylän kyllä tunnen jo aika hyvin.” Toisella keskustelijalla on samankaltaisia kokemuksia. ”On siinä oma varauksellisuutensa vaan kumminki, ku tuloo eri kylälle. Ja täällä kylällä oli sitte kumminkin omanlaan tyylinsä, jollakin lailla siihen, mitä mulla oli Heikkilänkyläs, mistä mä oon syntyjääsin. – – Huumoria on kummaski pääs, ei sen puolehen, mutta jotenkin. Ja meikäläinen oli tietenkin aika nuori, kun mäkin tulin tänne – –. Ei täällä oo yh-

tään kirvestä tarvinnu näyttää kellekkää.” Länsirannan kylä on ottanut tulijan hyvin vastaan. Kuitenkin hän arvelee, että vielä nuorempien olisi häntäkin helpompi asennoitua uuteen ympäristöön. Henkisessä ilmapiirissä on eroja, vaikka niiden vertaaminen onkin vaikeaa. ”Tietenkin siellä oli sitä jollakin lailla vähän vapaampaa jotenkin – –. Siis ne ikäihmisekki, – – ne oli jotenkin rempsempiä. Tietenkin, se oli kun mä olin kasvanut siellä, niin sekin saattaa tehdä sen. Että ei voi sillä lailla oikein kauhian hyvin verrata kumminkaan – –. Mutta tietenkihän siellä oli ne isännätkin rempseitä.” Näytteeksi hän kertoo kaskun isännästä, joka kuljetti emakkoa autonsa takapenkillä. Jatkoksi kuullaan kertomus Honkolan pihan isäntien porsaidenhakumatkasta Lapualta. Loppupäätelmä kuitenkin on, että ”mitä tänne muutama on tullu, niin hyvin on otettu vastaan.”

Monilla tulijoilla on jo valmiiksi ollut jokin henkilökohmainen kytkös kylään, ei kuitenkaan kaikilla. ”Honkolan pihassa kyllä. Mutta siinä Venesrannan kohdas ei nyt oikeestaan kaikilla kyllä oo.” Keskustelijat luettelevat kotiseudulleen muutaneita. Myös muilta Kuortaneen kyliltä (Ruonalta ja Löyältä) tulleet tulkitaan muualta tulleiksi. Todella kauempaa tulleita on: ”Onhan siellä niitä Hämmäläisiä, elikkä näitä olympiakymmenottelijoota.” Osallistujissakin on yksi, jonka yhteydet kylälle olivat kauempaa ”äireen puolen suvusta”.

Viriä kiinnostava sananvaihto naapurinimityksistä, kun ilmenee, että niinkin läheltä kuin joen toiselta puolen tulleeille

Näkymä Honkolanpihasta kohti Hiironniemeä. Kuva: Markku Honkola.

on annettu liikanimiä. ”Hmm. Sä oot tullu sieltä Kessupuolelta.” ”Mistäs tuollanen juontaa juurensa?” ”Mun äiti on sen sanonut, että aina he koulussa aina haukkuu teidänpuolisia niin kessupuolelaasiksi. Onko siellä ollu teillä kessumiehiä, niin että onko siellä kasvatettu, tai onko se lie mistä lähtenyt sitte?” Arvellaan, ettei kessunviljely ennen ollut missään tuntematon. ”Kyllähän se aikoonansa joka taloos on ollu se kessumaa.” ”Joo, en tiä sanua sitten, mutta äitee sitä sano, että he aina te-navana kansakoulussa haukkuu teidän puoleisia kessupuolelaisiksi.” Muitakin naapurinimityksiä otetaan esille. ”Joo, tuon kuulin, kun alavutelaasen yhden isännän kans olin jutuus niin se kysyy, että mistä ootte. Mä sanoin, et Kuortaneelta, niin meinas, että Lantavainioiden miehiä...”

Monilla paikkakunnilla (Vaasassa, Seinäjoella, Kauhavalla, Etelä-Suomessa) asunut keskustelija kertoo, että Länsirannalle ”oli aika helppo tulla.” Ensimmäiset kontaktit kylään olivat jo olemassa, kun puoliso oli täällä kasvanut. Nyt seutu ”tuntuu kotoisalta – –. Kyllä tuntuis oudolta täältä nyt lähteä. Jos niin päin ajattelee.” Mutta kotiseutua on jäänyt myös muualle. ”Oma koti on edelleen siellä Kauhavalla – –. Niin ajattelen, mutta ihan yhtä lailla ajattelee tästäkin, että tämä on niin kun koti.”

Paluumuuttajat ovat kokeneet erilailla. ”Mä olin kymmenen vuotta välissä pois, ja sitte tulin takaisin. Tai reilu kymmenen vuotta. Kotitilan maille tulin sitte – – isännän mieheksi.” Kerrotaan vielä pääkaupunkiseudulta tulleen kyläläisen paluusta isoäitinsä maille. ”Kyllä niitä aina tulee ja enemmän vain sais tulla.”

TÄHTÄIMESSÄ KOTISEUDUN MUUTOKSET

Seuraavassa virikkeessä tiedustellaan, miten kotiseutu on muuttunut. ”Kuskipukit on hävinnyt [maitolaiturit]. Muuten on pysyny samana.” ”Joo, pitäiskö niitä ruveta palauttelemaan?”

Kyläily- ja tapaamisperinteiden muuttuminen kiinnittää huomiota. ”Täs Honkolanpihas nyt mennähän naapurihin – –. Mutta vähempi vaan mennään, notta siinä on vaan joku taloo, johona kuljetahan nuan aivan vaan. Että melekeen pitää kyläpyyntö antaa, ennen kuin mennään naapurihin notta. Se on ennen ollu joka pihakunnas – –, että illalla on saattaneet miehet kokoontua yhteen taloohin, ja siellä on juttu luistanu, ja sitte taas toisena iltana menty johki toiseen taloohin. Sellaanen kanssakäyminen on vähentynyt.” Tapaamispaikkoja mainitaan nimeltäkin: ”Rinta-Rasula oli sellaanen, että siellä oli Rasulanmäen isännät ja meiltä asti. Joka pyhä. Ne oli päivällä.”

Naurunremakan saattelemana kerrotaan, että nykyisin tapaamispaikkana taitaa olla Mäyryn Neste. Joku kertoo kävänsä sentään lähinaapurissa ilman kutsuakin. ”Ei varmahan laajemmin, justiin jos ajattelee koko tätä Länsirantaa, niin ei kyllä, aikalailla se rajottuu niihin naapuritaloihin.” Pihakuntia pidetään kylässä käymisen rajoina, ja niin sen kerrotaan aiemminkin olleen. ”Pihakunnat vaan, niin kun Honkola ja Seppälä ja Rasulanpiha – – ja sitte oli Rinta-Hoiskolla joka pyhäaamu. Se kokoontu kaikki miehet, meni kylänmiehet sin-

ne, ja se oli joku sunnuntaiaamu, kirkonmenojen jälkeen tai koska nyt meni. Sitte siellä käsiteltiin asiat.”

”Kyllähän nämä kylätapahtumat tietysti, mitä järjestetään kylällä, – –, niin siellä on hyvä menestys...” Hirvenmetsästysaikana harrastus kokoaa yhteen. ”Täs on aika paljon kuitenkin kylän miehiä täällä sitte ainaki. Sitten on niitä pääsiäisvalakiaa ja kalasoppailtamia ja muita mitä nyt järjestetäänkään.”

Erityisiä luontokohteita ei keskustelijoiden mieleen muistunut. ”Täällä ei oikeen sellaisia ahaa-luontokohteita oo tällä kylällä, että mun mielestä niitä ei oikeen oo kadonnu. Tietysti maisema muuttuu, ku mettiä hakataan ja aukkoja tulee ja näin, mutta ei täällä oo semmoisia lähteitä eikä lampia eikä mitään muita semmoisia.” ”Ei oo vielä vihreät käyny suojelema.” ”Ensimmänen yritys epäonnistuu. Kerkisivät valehdella ministeriöön.”

Vanhoja metsiä kerrotaan kuitenkin olevan. ”Vanhoja mettiä niin... Nyt se näyttää aika huonolta ku kattoo tuos, kun menöö tuolta se kuusikko on hävinnyt, mutta kun menee muutama vuosi, niin maisema muuttuu, – –. Minä paljo ennen katton nuorta hyvin hoidettua mettää, kun sitä – – joka pian kualoo, niin mitä sillä teköö? Mutta se uusi elämä, kun se on nuori mettä! Siinon toivua, siinä vanhas ei oo. Se on vähän, miten niitä asioota kattotahan.” Metsää riittää aina Seinäjoen valoihin saakka. ” – – Kuortaneenjärven ympärillä Länsirannalla on mettää, tämä on niinku pitkä sydänmaa tuonnapäin.”

Perinteikkäiden rakennusten kohtaloon suhtaudutaan varovaisesti. Esimerkiksi Seppälän tuulimylly ja aitat: ”pikkuhiljaa vähän tuntuu, että siitä ne on kippaamas, jos ei niille niinku...” Yksi osallistuja on sitä mieltä, että tuo maisema on jo menetetty. ”Sekään ei oo enää torellisuudes muuta, kun mulla se taulu. Siitä. Tuo Seppälän, niistä aitoosta ja siitä tuulimyllystä, niin mulla on se taulu, aikoonansa maalattu. – – Mun isoäiti maalotti sen silloin aikoonansa.” Tuulimylly on kuulemma myynnissä, ja sillä on ollut katsojiakin, ”muttei ne oo päässy kauppoohin.” Mylly on jo huolestuttavasti notkollaan. ”On se nyt aivan selevää, että se mätänöö siihe. Käy niinku [vieressä olevalle] lankkukasalle [naureskelua].” Seppälän myllyn liittyy myös tarinoita ja jopa historiallinen muistomerkki. ”Siinä on venäläinen vartiopaikka, siinä tuulimyllyn juurella, sillon isonviinan aikana ollu. Siinon kasakat venäjää kirjoottanu kiveen, mutta tämä isäntä on valanut betonia siihen kiven päälle vissiin – –.” Joku kertoo turhaan etsineensäkin kiveä, mutta se on mahdollisesti poistettu tai tuhoutunut.

”Siinä on ollu – – talo, ja ne on kasakat menny sinne, niin se on vissiin kaks niitä kasakkaa se isäntä niin tappanut ja haudannut sinne niemeen sitte. Se on ollu semmoinen vartiopaikka siellä. Täällel monta taloa ollu kylällä silloin. Histori-aa mennään taapäin. Ei se nyt luontokohde [ole], mutta historiallinen kohde. Ei taida kyläkirjaskaan olla paljon mainintaa siitä.”

Tervakulttuuriin liittyvät hautasaunat ovat seuraava uhanalainen rakennustyyppi. ”Siellä on ollu sellaanen hautasauna – – melekein joka tervahauralla, johna ne on sitte tuota olleet

yötä, jotka on siellä ollu polttamas, ja sitte ku niiton pitäny hakataki niitä puita, koloa ja teherä sitä työtä, niin ne on menty eväsmyötä sinne. – – Ne [hautasaunat] on nyt hävinny kaikki, nottei siellä oo enää yhtään.” Patiskan majakin on rakennettu yhden tervahaudan päälle. ”Täs on ollu tervahauta tällä tontilla, tämä on tällanen yhteisalue, ja se on sitte ostettu.” Seppälän metsässä olevaa isohkoa tervahaudan saunaa suunniteltiin pelastaakin. ”Me meinattiin, – –, että tuota tervään katto siihen, mutta kattottiin, että se alakaa tippumahan, niin se otti harkinta-aikaa – –. Mutta sittenhän se tuli paksuluminen talavi, niin sillonhan se sortu...” Tervahautojen jäänteitä on seudulla keskustelijoiden mukaan vaikka kuinka paljon. ”Voi luetella monta kymmentä ihan siellä näkyvissä. Onhan se sillon luontokohde hävinnyt, jos tervahauta...”

Kinkonevan saunan seura ehti pelastaa. Se ei kuitenkaan ole tervahaudan vaan Rinta-Rasulan kyöheiton sauna. ”Tosin tehtiin katto siihen, ja kunnostettiin se, ja korjattiin kattokin ja kytösauna...” Seuralaiset pitävät kytötuvan pelastamista kulttuuritekona. ”Siellä on partiolaasetkin [olleet], ja siellä on jouluakin joku viettänyt. – – Varmaan ei tänä päivänä sitä enää olis, sitä saunaa, jos ei olisi tehty silloin. Kysyttiin lupa maanomistajalta, että saako se säilyttää ja kunnostaa.” Kerrotaan, että kydot olivat nevoilla, aikoinaan melko kaukana taloista, ”viis kilometriä kävelyä, niin ne oli yötä siellä...” Nykyään Kinkonevalle pääsee helpommin: ”Viitalan kohoras mennään sinne, sinne pääsee autolla melekeen viereen. Se on ihan hyvä, me on vietetty pikkujouluakin siellä joskus.” ”Ei oo enää puolta kilometriä kävelyä, kun menöö sitä Matin tietä.” ”Se ei oo se Kinkonevan sauna ainakaan meikäläisen muis-

toon, se ei oo huonos kunnos ollukkaan. Siinä on aina ollu hyvä katto, ja no maalaattia siellä on silloin ollu, kun minoon enskerran käyny.”

Vielä mainitaan savottojen taukotupana käytetty Villenmökki. ”Siihenkin tehtiin katto. Säilytettiin, että se pysyys siinä. Siinä [ei] oo mitään muuta tehty, mutta katettu.”

KOTISEUDUN PYSYVÄT OSATEKIJÄT

Tarkastelukulma käännetään ja kysytään, mitä kotiseudulla pitää säilyä. ”Eikö ne oo tuota nämä kaksfooninkiset talot sellaisia, joita pitää kunnostaa, niin palijo, jotta ne säilyy?”

Toisena mainitaan elinvoimainen Kuortaneenjärvi. ”Järven vesi on puhdistunut, kyllä sen huomaa, mitä se oli tässä parikymmentä vuotta, sitten ihan selevästi, ja kalakanta mennä parempaan suuntaan.”

Patiskan majan kaltaisen kokoontumispaikan merkityskin on ilmeinen. ”Eipä oo muuta kokoontumispaikkaa tähän aikaan vuodesta ollenkaan, kesällä tarkenoo jossain kuskipukin tilas” tai vaikka Venerannassa.

Vielä kannetaan huolta nuorten ihmisten jaksamisesta. Tarvitaan enemmän huumoria ja kulttuuria: ”Aivan mennä työtouhuus käy sellaiseksi jäärähän jumihin, jottei ei oo paljo huumoriakaan enää. Se on tämän päivän työelämä vaan, kun kaikki vaan joutuu hyppäämähän, kuka mihnäkin kaupungis. Se vaan stressaa yhtä ja toista nuorta kans. Siinä voi olla perhees illalla humori vähän kaukana.” Puheenvuoro saa runsaasti kannatusta. ”Sitten kun yrittää ettiä sitä huumoria, sitten vasta huumori onkin kaukana.”

Patiskan maja. Kuva: Sulevi Riukulehto.

Peräänkuulutetaan luontaista yhteisöllisyyttä. "[Tämä] koskettaa yhtäläillä tätä paikkaa ja kotiseutua, kuin yhteiskuntaa ja maailman menoa. — Justiin se kanssakäyminen —, että pidetään ovia auki ja käydään kylässä. Se on hyvin varauksellista — elämä mones paikkaa. Ei niin korostuneesti täällä, kyllä täällä suht avointa on vielä." Puhuja suhtautuu sosiaalisesti mediaan varovaisesti. Yhdistystoiminta vähenee. "Eikä tarvi mennä kun kirkonkylän puolelle, niin siellä ei oo minäkäänköistä yhdistystoimintaa. Jos on urheiluseura, mut se koskoo koko kuntaa." Pelkona on, että käydään vain töissä ja ollaan omissa oloissa. "Ei se oo enää sellaista luontaista yhteisöllisyyttä." Hyväksi esimerkiksi otetaan Kuhinat. "Kaikki odottaa Kuhinoota koko vuoden, että voi purkaa kaikki tunteensa patoutumat." "Vuosi hilijaa ja taas... rykästää menemään." Nekin ovat säilyttämisen arvoinen osa kotiseutua. "Ne meinas jo lakata, kun yrittäjät lopetti. Sitte urheiluseura jatko." Mutta kuhinoidenkin suosio on ollut laskussa. "Seuraavat kymmenen vuotta sitte vielä meni perjantai-iltana pirumoinen letka pyörällä Kuhinoolle, ja hyvin on vähentyny."

Vielä tässä vaiheessa joku alkaa pohtia, mitä kysymyksessä kotiseudulla oikeastaan tarkoitetaan... Maisemia vai? Keskustelijoita rohkaistaan tulkitsemaan kysymykset ihan oman mielensä mukaan. Hän haluaisi puhua palveluista. Keskustelu hajoaa. Puhutaan pitkään päällekkäin: osa puhuu Länsirannan postista, kaupasta ja kauppiaista. He pohtivat, koska viimeisin kauppa on Länsirannalta loppunut. Päädytään jonnekin aikaan ennen 80-luvun puoliväliä. Kauppiaista mainitaan Frantzin Erkki, Möykkymäki ja Leppisen Jari.

Toinen keskustelun säie lähtee kunnanvaltuuston järjestämästä keskustelutilaisuudesta. Yksi keskustelija kertoo: "Oli sellanen kirjaamistilaisuus, että vaikka kuinka hulluja puhutaan, niin kaikki kirjoitetaan ylös. — Kun mun vuoro tuli, niin [ilmoitin,] — että tämä jäätie, mikä menee järven yli tuonne kirkolle, niin haluaisin, että se pidettäis kesälläkin auki. Se kirjoitettiin ylös, yllätys vaan!" Kevennys johtaa keskustelijoiden ajatukset jäätiehen. "Jäätiestä tosiaan ei oo kukaan puhunut vielä mitään. Sehän on yks tärkeä osa länsirantalaisuutta. Vähän huonoksi mennyt nykypäivänä, ku ei pääse enää, kun talavat on menny niin huonoiksi." Jäätie on alueellinen erikoisuus. "Sitähän on sanottu Länsirannan moottoritieksi." Kerrotaan, että moni ulkopaikkakuntalainen arkailee jälle ajamista. "Varsinkin, kun sieltä Belaruksen perää pikkusen näkyy järvestä", naurattaa joku. Viime vuosina jää on usein ollut niin heikko, että tietä ei ole voitu avata. "Kolmas vuosi oli jo, ettei päässy jälle, viime talavi." "Sanotaan 90-luvun kokonansa oli, että sai ajella melkein mistä vaan. Oli niin vähän lunta."

KOTISEUTUTYÖ JA SEN MERKITYS

Kotiseututyötä koskeva virike tuo ensimmäisenä mieleen kotiseutuyhdistyksen toiminnan: "Museolla joskus talakoossa. Varmaan joku ollu ainakin." Pitkähkön hiljaisuuden jälkeen keskustelu jatkuu kaavoituksesta. Sillä, ja erityisesti sen rakentamista rajoittavilla määräyksillä, nähdään kahtalainen vaikutus alueen pohjalaistaloihin. "Niin en tiedä, onko tuo

kaavootuskaan, et mikä siinä on ollu positiivinen asia. — Teidän monenkin taloja siinä on vissiin määritelty, että mitä saa tehdä ja kuinka niitä saa kunnostaa —. Toisaalta siinä pyritään vanhaa säilyttämään ja museoomaan. Mutta se, että saako niitä... pääseekö kuinka huonoon kuntoon sitten, kun jos ei niitä saa kunnolla peruskorjata?" Päättelään, että osa omistajista jättää korjaukset tekemättä, kun siitä on tehty niin monimutkaista. "Siihen sekaantuu sivulliset. Siihen pitää kaikki ne mitä helevetin lämpöarvioinnit teherä." Yksi osallistuja kertoo kokemuksia osayleiskaavan laatimisesta: "Sehän museoitin munkin kämppä sillä kävelyllä. Nyt kun lukoo ny niitä paperia, niin mitään ei saa mukamas teherä ilman Museoviraston lupaa nyt sitten. Mullakaan ei nyt niin taivahan vanha taloo oo näihin nähären, mitä on nämä perustaloot täällä oikein, nämä fooninkitaloot, mutta kun se oli jollakin lailla erilainen —, kun se on kolmipääty. Nämä kyseiset henkilöt sen museootti sen sillä kävelyllä." Myös tiedonvälityksen suhtautumista moititaan: "Minoon ollu korjaamassa — Alvar Aallon kototaloa yhden toisen henkilön kanssa. Muistan aina, kun oli otsikko Iltasanomis etusivulla, koko sivun kokoinen: 'Alvar Aallon kototalo tuhoutui!' Seuraavana päivänä tuli Jämsänkosken Sanomaa ja Kalevaa ja kaikkia lehtimiehiä —, että piti liikenneohjaaja olla tiellä. — Korjattiin sitä talua, ja otsikko oli näin! Vaihdettiin, entisöitiin siellä monta kohtaa, miten ne on ollu ennen."

"Pari vuotta, mitä se on siellä syntynyt ja asunut. Vaikka alajärveläiset sen on ominu sen Aallon, mutta Peltolan talosahan se on syntynyt. Onhan sekin tosi merkittävä henkilö Kuortanehelle, kun se on syntynyt täällä. Pitäähän se omia vähän, vaikka ne toiset sen omakseen ottaa..." Alavutelaisten ja vaasalaisten suhtautumisessa Toivo Kuulaan nähdään jotain samankaltaista. "Sen sitte johonakin vaihees Museovirastokin kuuli sen, ja ne oli siellä pian kattomassa. Kyllä mä vähän huonon kuvan niistä sain. Kyllä ne isännöitti, mutta ei niiltä rahaa tullu. Antoivat määräyksiä, mutta ei mitään maksa, kun ei oo rahaa. Sitä aikaa, oliko se tuhannen vai kaksi tuhatta markkaa ne antoivat siihen — avustusta, että tuloo samavärinen. Joku tällaanen se oli se niiren lämmin käsi." Yleinen käsitys keskustelussa on, että "kun antaa määräyksiä, pitäs silloin maksaakin vähän. Enemmän osallistua." Paikallisille asukkaille kaivataan enemmän sananvaltaa: vanhoihin rakennuksiin pitäisi saada tehdä muutoksia sisäpuolelle, ulkokuoren säilyttäminen ymmärretään helpommin.

KOTISEUTU PUHUTUTTAI VIRIKKEIDEN ULKOPUOLELLAKIN

Kirjoitustehtävien aikana käydään ääneen moniakin aiheeseen liittyviä pieniä keskusteluja. Moititaan, että kotiseudusta kirjoittaminen on vaikeaa: "Se on niin jokapäiväistä, ettei sitä saa ulos." "Miten tää on maharollista, että täällön ikänsä ollu, eikä saa mitään paperille koko aiheesta?" Joku kertoo asuneensa Kaatialan kaivoksen luona: "Minä oon ollu siellä töissä. Oon muuttanut sieltä tänne.... Kuusvuotiaana muuttanu tänne."

Toisen kirjoitustehtävän aikana palataan maitolaiturikeskusteluun mahdollisena tulevaisuutena: Voisiko maitolaiturit

Seppälän talo ja mylly. Kuva: Länsirantaaset ry -kuva-arkisto.

ehkä palauttaa? ”Se olis aika ponteva. Se ois aika komia kaudistus täällä, kun on nämä tällaaaset talot. Niitä ei vaan oo, sellaaasia, johnon oikein nuo katokset ja kaikki. Mihinäs ne teki tuolla Etelä-Suomessa johonakin sellaaasia, niin nuo klopikat kaateli niitä sitten, kun ei muuta ollu.” Keskustellaan laituiden katoamisesta. Niitä ei kukaan varsinaisesti määrännyt poistamaan. ”Mutta täällä – – niis oli vähän niikun linja-autopysäkin tyylinen levike. Että hyvin vähän oli aivan vaan niinkun tienreunas kiinni.” ”Siinä mihikä mun kotopaikan, justiin. Siel oli just sellanen, että ihan tiepenkass kiinni. Joskus kaheksankytluvun puolella purettiin, purettiin siitä.” Yksi keskustelija tietää, että niitä on jossain etelämpänä palautettukin: ”Joo, mis mun sisko asu, niin siel ne teki siihen kadunpätkälle maitolaiturin, tonkka sinne ja postilaatikot kylvykeen.”

Vastauksensa valmiiksi saaneet katselevat pöydälle jaettua Ruralia-instituutin lehteä (Ruralia 1/12). ”Onpa pitkä tupa.... Kolometoista ikkunaa.” ”Se on vaan arvokasta tänä päivänä – – peruskorjata näitä maalaistaloja. Se ei oo halapaa! Uutta saa melekeen halvemmalla.” Arvuutellaan talon sijaintia ja nimeä, tarjotaan Vähää-Kyröä ja Isoa-Kyröä. Ilmajokikin mainitaan. Lopulta talolle löytyy nimikin: ”Se on mun mielestä Perttilän taloo Isosta-Kyrööstä, ainakin esiintyy johonakin.” Ja lähellä on ”Perttilän silta.” Joku kertoo käyneensä juuri Korttesjärvellä ja mainitsee Härmän Voltissa sijaitsevan Knuuttilan raitin.

Kotiseudun historia innostaa miehiä jutustelemaan asiasta enemmältikin: ”Honkola kun meet kirjastoon, niin ettippä sieltä sellanen vanha lehti vuorelta kaksikymmentäkahareksan. Tällainen Viiskunnan tyylinen lehti, niin sieltä löytyy. Se on niin suunnilleen koko lehti on Kuortaneen asioita.”

Eräs osallistujista muistelee kyläkirjan kuvia. ”Onko siinä – – kyläkirjassa, minkä te teitte, niin kuvia aitoosta ja tuulimyllystä kuva? Mä että se olis tuonne ihan hyvä... Onko sulla

justiin se, missä on ne aitat? Se olis vaan hyvä. Se olis ainakin täältä kylältä merkittävä se. Näkyys se mänty siellä samoon. Ja jos sitä ei näy siinä, niin mulla olis se taulu, joka on maalattu, jos siitä saa kuvan.” Yksi osallistuja pohtii Kuortaneen ja eteläpohjalaisen kulttuurin yhteyttä: ”Täällä Kuortaneella ja Länsirannallakin kuitenkin on se periaattees laajemminkin aika vahva semmonen perinteinen eteläpohjalainen kulttuuri edelleen.”

KIRJOITUSTEHTÄVIEN TÄRKEÄT PAIKAT

Keskustelijoiden kirjoitustehtävässä nimeämät tärkeät kohteet hajasivat hyvin voimakkaasti. Kuortaneenjärvi, Kaatialan louhos ja harrastukset mainittiin kahdessa vastauksessa, kaikki muut nimetyt kohteet esiintyivät vain yhden kerran.

Järven kohdalla tuotiin esiin harrastus- ja vapaa-ajanmahdollisuudet. Toinen vastaaja tiivisti: ”Kuortaneenjärvi on meidän helmi.” Kaatiala on entinen avolouhosalue, joka nykyasukkaille näyttäytyy lähinnä luonnonmaisemana. ”Voi ihailla ympäristöä muuta maastoa korkeammalta murskevuorilta tai uida täyntyneissä louhoksissa.” Toinen kirjoittaja kertoo itse asuneensa louhoksen naapurissa. Se kuuluu hänen lapsuuden maisemaansa.

Oikeastaan ainoa luonnonympäristönä tarkastelu kohde oli kotimetsä: ”Oman kodin lähimetsä, monien vuosien jälkeen muistaa tietyt kivet ja kannot ja minne majoja rakennettiin.” Toinen mainittu luontokohde, Kauhavan Alajoki-maisema, on latomerineen ennemminkin rakennettua ympäristöä.

Rakennuksista mainituiksi tulivat kirkko ja sen ympäristö, Kuhanpihan Piilopirtti, Ruukin runni, Korttesjärven Jääkärimuseo sekä Kuortaneen Urheiluopisto, jonka todetaan olevan liikuntakeskuksena Suomen huippua. Patiskan hirvimökki, jossa tämäkin tilaisuus pidettiin, sai myös yhden harrastuksia

korostavan maininnan. *"Patiskan hirvimökki, jossa harrastusyhdistymä. Niissä juhlissa kaikki on aidoimmillaan. Ei tarte tärkeillä kenenkään."*

Kolmessa avainkohteessa kuvattiin omakohtaisia lapsuuden maisemia, joissa yhdistyivät monenlaiset tekijät. Mainittiin Pernaan kylä ja sen sisältöinä kyläkoulu, meijeri, kauppa, kyläyhteisö ja oma perhe. Toinen vastaaja valitsi kohteekseen oman kotitilansa Länsirannalla. *"Oma kotitila, siihen liittyvät maat, rakennukset, mökki järven rannassa. Paikka, jossa ensimmäiset 20 vuotta ja toivottavasti vielä pitkään on elänyt ja saa elää. Vaikka muualla onkin käynyt ja tulee käymään. Onneksi työ riepoo ympäri ämpäri, että tietää, kuinka hyvä paikka se Länsiranta todellisuudessa on."* Kolmannessa vastauksessa tärkeäksi paikaksi on nimetty *"Lehtisen mökki Ylijoella: mun kummi asui siellä ja olin 5-6 vuotiaana siellä aina päivähoitossa."*

LÄNSIRANNAN LÄHITULEVAISUUS

Länsirannan kotiseutukeskustelun osallistujat suhtautuivat eläytymistehtävässä lähitulevaisuuteen valoisasti. Vain yksi kuudesta vastaajasta valitsi kielteisen eläytymisvaihtoehdon. Häntä huolestutti ydinvoimaloiden kriisiajan turvallisuus: atomivoimalat voidaan pommittaa hajalle. Myönteisissä tulevaisuudenkuvissa huomio kiinnitettiin omaan lähipiiriin. *"Asunto, työpaikka ja ihmiset ovat pysyneet lähellä."* Myös kylään elämysympäristönä suhtauduttiin luottavaisesti. *"Yhteishenki on parantunut aktiivisen kyläyhdistystoiminnan kautta."* Kylän tärkeiden rakennusten uskottiin säilyvän: *"Muutokset ei vaikuta kotiseudulla asumiseen iän puolesta."* Ainoana epäilyksenaiheena mainittiin yhdessä myönteisessä vastauksessa huoli leviävästä luonnonsuojelualueesta, jonka pelättiin uhkaavan metsästysharrastusta.

Kuortaneen kunnan tulevaisuuteenkin eläytyvät suhtautuivat luottavaisesti. Uusia mahdollisuuksia nähtiin tietoverkkojen ja sosiaalisen median vahvistumisessa. *"Kuortane[en] kunta on ja pysyy. Suuria muutoksia ei tule. Muutamien vuosien hiljaiselon jälkeen yhteisöllisyys muuttuu enemmän sosiaaliseen mediaan mutta toisaalta uskon, että etelä-pohjanmaalla talkoohenki herää uudelleen voimiinsa. Tietoyhteiskunta muuttaa kotiseutua ja maailmaa mutta vaatii uuden sukupolven."*

KUORTANEEN LUKION KOTISEUTUKESKUSTELU 20.12.2012

SULEVI RIUKULEHTO JA KATJA RINNE-KOSKI

Kuortaneen lukio sijaitsee Kuortaneen kirkonkylässä urheilupuiston välittömässä läheisyydessä. Se on toinen kahdesta oppilaitoksesta, jotka aloittivat liikuntapainotteisen koulutuksen ensimmäisenä Suomessa vuonna 1968. Liikuntalukioksi se muuttui jo kokeiluvaiheessa 1986. Nykyiset tilat Aholankan-kaalle tehtiin kokeiluvaiheen päättyessä 1994. Vuonna 2013

lukiossa oli 190 opiskelijaa. Lukio kerää opiskelijansa ympäri Suomea. Lukion urheilulajeina ovat yksilölajien lisäksi lentopallo, yleisurheilu, jääkiekko, paini, keilailu ja pesäpallo¹⁸.

Lukiolaisten tilaisuus järjestettiin joululoman kynnyksellä 20.12.2012 yhteistyössä lukion historian ja yhteiskuntaopin lehtorin kanssa. Keskustelu pidettiin luokahuoneessa, jossa osallistujien pöydät aseteltiin ympyrän muotoon keskustelun virittämiseksi. Osallistujia tilaisuudessa oli yhteensä kahdeksan: neljä naista ja neljä miestä. Osallistujista seitsemän ilmoitti syntymävuodekseen 1994 ja yksi oli syntynyt vuonna 1992.

Urheilulukion opiskelijat viettävät sekä koulu- että vapaa-aikaansa opisto-alueella omien harjoitusohjelmiensa parissa. Suurin osa opiskelijoista tulee Kuortaneen ulkopuolelta, joten odotettavissa oli, että virikkeet herättävät kommentoimaan muualla sijaitsevia kotiseutuja. Kiinnostavaa oli kuulla, ovatko nuoret kaksi vuotta Kuortaneella asuttuaan omaksuneet myös tämän alueen kotiseutunsa osaksi. Opettajan mukaan paikalliolijat olivat osin Eurooppa-kurssilaisia, biologian kurssilaisia ja osin "lennosta kaapattuja."

KOTISEUTUJA HAHMOTTAMASSA

Tilaisuuden aluksi näytetyt Kuortaneenjärven yllentokuvat eivät synnyttäneet keskustelua. Osallistujilta kysyttiin, kuinka moni on kotoisin Kuortaneelta tai lähialueelta. Vain yksi nosti kättään. Muilta kysyttiin, näyttivätkö kuvat tutuilta ja pystyikö niiden kautta hahmottamaan paikkoja. Muutama vastaaja totesi osan kuvista näyttävän tutuilta ja tunnistettavilta.

Ensimmäisessä varsinaisessa virikkeessä kysyttiin, mitä tulee mieleen sanasta kotiseutu. *"Kyllä siitä tulee mieleen ekanan tietenkin kotipaikkakunta. Sieltä, mistä on kotoisin ja sieltä, missä vanhemmat asuu."* Tämä sopii muillekin keskustelijoille. Sisältöä tarkennetaan vielä luettelemalla erikseen oma kylä, koti ympäristöineen, sen ihmiset ja järvi, jolla puhuja tarakoitti Lappajärveä. *"Ja sit ne, missä on vaikka isovanhemmat asunut ja muut sukulaiset."*

Koska keskustelijoiden valtaosa on tullut lukioon Kuortaneen ulkopuolelta, heidän kotiseutunsa tarkentuvat eri tavoin. Yksi vastaaja määrittää kotiseutunsa Vetelinjokilaaksoksi. Hänelle *"se tarkoittaa sitä osaa, siis tavallaan sitä maisemaa, mikä avautuu siinä omalla kylällä Vetelinjokilaaksosta. Joka on aina sama, kun menee kotiin tai jotain tai käymään."* Urheilupuisto saa useita mainintoja. *"Kun on nuoresta, pienestä pojasta harrastanut monenlaista urheilua, niin ja tästä Kuortaneelta kun on, niin tottakai tämä Urheilupuisto on täs aika suurena vaikuttajana. – Jos kerta paikkoja pitää sanoa, niin kyllä varmasti se Urheilupuisto on aina ollut ja tulee aina olemaan osa kotiseutua. Siellä kuitenkin varmaan oman koron jälkeen se paikka, mihinä toiseksi eniten viettänyt aikaa."* Siihen ovat kiinnittyneet myös muualta tulleet opiskelijat. *"Kun on täällä pyöriny sen kolme vuotta meikein, niin kyllä Urheilupuistosta on tullut sellainen paikka, että – – täällä tietää ihmisiä ja täällä tietää nämä rakennukset, – – tään maiseman. Niin on tästäkin tavallaan tullut kotoosa paikka."*

¹⁸ Heikkilä 2000, 251–253; Ruismäki 1997, 59, 64, 72.

Kuortaneen lukio. Kuva: Markku Honkola.

Opiston urheiluhalli. Kuva: Ruralia-instituutti.

Kotiseutua luonnehditaan turvallisesti ja rauhalliseksi paikaksi: *"Ainakin voi sitä nyt näin nuorena aatella, että on vähän liiankin rauhallinen paikka, mutta sitten varmaan vanhempana, – se rauhallisuus on varmaan se, mitä kaipaa."* Ylipäänsä kotiseutu on paikka, jossa *"suurin piirtein tietää, miten kaikki asiat menee. Että on sellainen vähän rutiininkinomainenkin paikka."*

Vielä kotiseutuun liitetään jonkinlainen pysyvyys: *"Kylälähän kirkko on aina semmoinen, että kun menee, niin se on vaan samanlainen, ja siinä pysyy aina lähellä kotia. Vaikka se ei enää ole nykypäivänä, mikä yhdistäisi niin paljon ihmisiä, on se silti sellainen kylän symboli jollain tavalla."* Mainitaan paikat, joissa on vietetty paljon aikaa: *"Se ala-aste, mihmä oli sen kuus vuotta, niin se on kans."* *"Ja – – vaikka yläasteella ja lukiossa on ollut vähemmän aikaa kuin ala-asteella, mutta niistäkin on tullut tavallaan sellainen... kotoosa paikka tai sellainen."*

Seuraavana virikkeenä pyydetään kuvailemaan kotiseutua lyhyesti sellaiselle, joka ei sitä entuudestaan tunne. *"No, suht pieni paikka, et kymmenentuhatta ihmistä. Et aika paljon tilaa, maataloja sun muita. Kauniita maisemia. Pari kauppa."* Jälleen ääneen lausutaan myös luonnehdinta: *"Suomen Beverly Hills."* Se synnyttää naurunpyrkähdysten. Pyynnöstä huolimatta ilmausta ei sen kummemmin avata.

Lukiolaiset kertovat, että opiskelun alkuvaiheessa joutui useinkin kertomaan uusille kavereille omasta kotipaikastaan ja kotiväelle vastaavasti opiskelupaikasta. *"Kaverit tietysti kotona kyseli, että millanen paikka tää on, että eihän täällä oo mitään, että mitä täällä keksii tekemistä."* Vastaukseksi on kerrottu, että nuoren on helppo sopeutua, että lukiossa on samantyyliä kavereita, ystäviä tulee ympäri Suomea, tekemistä on keksitty ja mukavaakin on ollut. *"Ja on ollu helppo sopeutua, kun tietää, että täällä on moni muukin, [jotka] ei oo täältä kotoisin. On periaattees ollu samas asemas kuin muutkin, että joutuu sopeutumaan uuteen paikkaan suhteellisen nuorena."* Rannikolta tullut lukiolainen kertoo, että häneltä on kyselty usein, miltä tuntuu, kun meri ei olekaan enää ihan vieressä. *"Ei oo häirinyt",* hän kertoo. *"Onhan tuossa Kuortaneen meri",* kommentoi joku toinen, ja kuulijat alkavat nauraa.

Ulkomailla vaihto-oppilaana ollut nuori kertoo, että yhdysvaltalaiset olivat kiinnostuneita kaikesta, *"niin kuin, mitä itelle kuuluu, ja mistä itte on tullu, – ei mennyt kauaa, kun kysyttiin, että millasesta paikasta ny sitte tuloo."* Hän myös tiesi mitä vastata: *"Sai sanua, että aika laakiaa on täällä Kuortaneella, että eipä täällä kyllä paljon muuta oo, kun tämä Urheilupuisto. Tämä mikään paikka ilman tätä olisikkaan."*

Moni keskustelija näyttää hahmottavan kotiseutunsa ihmisten kautta. Juontaja tekee johtopäätöksen: paikka on siis tärkeä siksi, että siellä on muualta tulleita ihmisiä samassa tilanteessa. *"Onhan se vähän niin",* nuoret vahvistavat: *"Home is not the place, it's the people."* Juontaja vastaa, että tällaiset murteelliset ilmaisut ovat tutkijan mielestä aina kiinnostavia. Osallistujat vastaavat naurulla.

ONKO KOTISEUDUILLA EROJA?

Seuraavaksi kysytään, eroaako Kuortane paikkana jotenkin omasta kotiseudusta? Kokemukset vaihtelevat. Joku on kotoisin jokseenkin samankokoiselta paikalta. *"Suunnilleen yhtä paljon on asukkaita ja aikalailla muutenkin samanlainen. Tietysti nyt koulu on – isompi täällä."* Kuortaneen ilmapii-riä pidetään kokoisekseen virkeänä: *"Ite oon melkein samankokoiselta paikalta, on vähän pienempi vielä, mutta on tää paljon virkeempi, mitä oma paikkakunta."* Useimmat tulevat vähän isommista paikoista: *"Tämä pienempi paikka. Vähemmän kaikkia kauppia ynnä muuta. Täällä on paremmat urheilumahdollisuudet, ja sitä varten tänne on tultu."* Tampereelta lähteneelle muutos on *"melkein radikaali"*. Kuitenkaan *"ei oo ollu vaikea sopeutua. Ihan mukavia ihmisiä ollu. Tulee toimeen."*

Moni keskustelija on huomannut, että ikävä kohdistuu nykyään molempiin paikkoihin: *"Kun on toises paikas kauemman, niin kun vaikka siellä kotipaikkakunnalla, niin sitten rupiaa kaipaamahan tänne, mutta sitten jos täällä on ollu kauemman, niin haluaa sinne kotia. – Että haluaa enemmän aina toiseen!"* Yksi nuori kertoo, että Kuortaneelle on aina kesän jälkeen mieluisampi tulla: *"Tuntuu, että ainakin silloin, kun oli kotona, niin kesän jälkeen kouluun meno oli aina yhtä tuskallista."*

"Musta ainakin tuntuu, että täällä ollaan tavallaan ystävällisempiä ihmisiä. Kaupaskin kun menee, niin siellä aivan itelle ventovieraat ihmiset moikkailee ja hymyilee, mutta sitten, kun kotona meet kauppuhan, niin siellä on niin paljon vieraita niitä ihmisiä, että ei ne edes päälle katto kaikki." Kaupungissa tällainen tuttavallisuus ei olisi keskustelijan mielestä mahdollistakaan. *"Kyllä musta tuntuu kivalta, kun menee kauppaan ja sitten ihmiset hymyilee ja moikkaa ja tällä lailla, niin kyllä se tuntuu kotoosammalta."*

KOTISEUTU KUVISSA

Kotiseutua edustavan valokuvan aiheet vaihtelevat melkoisesti: peltomaisema, järvi, meri, *"Mulla on Facebookin kansikuvana – meidän terassi, jossa on Vetelinjokilaakso ja yks lato ja pelto."* Kuortaneenjärvikin mainitaan: *"Mä nyt varmaan menisin tuohon järvelle. – Luonnosta sen kotiseutunsa – – kuitenkin eniten lopulta tunnistaa niin. Järven rantaan varmaan menisin."* Moni päätyy korkealta paikalta otettavaan näköalakuvaan, jossa oman kotipaikan monet maisemaelementit tulisivat monipuolisesti esiin: *"Mä varmaan kiipeisin Jouppiskan huipulle ja ottaisin sieltä kuvan, että siinä näkyisi puoliksi kaupunkia ja sitten vähän siitä ympäriltä."*

"Mäkin menisin varmasti Sotkan huipulle ja ottaisin sillain, että näkyis sieltä se keskusta ja sitten siellä näkyis samalla pellot ja mettät, että näkyis se kaikki alue."

"Varmaan, meidän lähellä on harju, niin varmaan sinne ylös menisin, ja sieltä näkyy Tampereen kaupunki ja keskusta ja kaikki, sieltä mä varmaan ottaisin kuvan."

Maalaismaiseman kuvakseen valinnut nuori miettii, ettei olisi suurtakaan merkitystä, mistä maisemakuva otettaisiin: opiskelupaikalta vai synnyinpaikalta.

Lukiolaisille näytetään seuraavaksi luonnonmaisemia esittävä kuvakenttä. Ylivoimaisesti eniten kiinnostusta herättää Kirkkorannan kuva: *"Oikeesta ylänurkasta tulee mieleen hauskanpito."* Valinta saa kannatusta: *"Ihan kiva käydä polskimassa kesällä."* Kirkkoranta on uimapaikka, mutta myös nuorison kohtaamispaikka, jossa juhlitaan joskus häiriöksi asti. Siksi vastauksissa häivähtää myös naureskelua ja hieman ironiaakin. *"Noista kuvista ainakin niin toi Kirkkorannan kuva on sillain tutuin niin. Noita muita ei ehkä osaisi sijoittakaakaan mihinkään välttämättä."*

Aiheeseen palataan vielä kirjoitustehtävien jälkeen, kun puheeksi tulee, missä Kuortaneen nuoriso viettää vapaa-aikaansa. Urheilulukiolaisille opisto ympäristöineen on tietenkin tärkeä alue. Ollaan *"kämpillä tai kavereiden kämpillä"* tai yleisemmin *"Urheiluopistolla."* *"Tottakai jokku osa sielläkin kylälläkin vähän pörrää."* Lämpimän aikaan – alkusyksystä ja loppukeväästä – Kirkkoranta houkuttaa puoleensa. *"Nyt siellä*

ei oikein viihdy." *"Aurinko ei paista niin monta tuntia."* Lukiolaisten talviharrastuksiin kuuluu myös järvellä pilkkiminen. Saaliskaloista mainitaan kuha, ahven ja hauki. *"Me käytiin pari kertaa niin varmaan toistakytä [saatiin] kaikkiaan."*

Järven lisäksi ainoa kannatusta saava luonnonmaisema-aihe on peltonäkymä. *"Se voisi olla vaikka omalta kotiseudulta."* Lisäyksiä tai poistojakaan ei haluta tehdä: *"Ei oikeestaan – kun moni meistä on täältä Pohjanmaalta. Ja itellä on ainakin kotiseutu Pohjanmaalla, – tuollaista laakeeta ja vähän jonkinnäköistä jokea ja järveä ja vähän mettää ja sellasta. – Kaikista tunnistaa oman kotiseutunsa."* Rakennuksia kaivataan jo tähän kuvasarjaan: *"Taloja vois ehkä olla vähän enemmän. Tuolla on yks vaan."* Rakennus voisi olla kirkko: *"Kuortaneelta kun oon, kyllä mä sen kirkon lätkääisin vielä kans tuonne."*

Henkisen ja toiminnallisen ympäristön kuvista ylitse muiden on urheilukenttä. *"Urheilukenttä nyt ainakin, että siellä nyt*

Kirkkoranta. Kuva: Jorma Rajala.

ainakin on taaperrettu menemähän pienestä pojasta lähtien. Kyllä siellä ainakin on aika paljon kaikkia erilaisia muistoja, mitä sieltä kertyy.” Se saa yleisen hyväksynnän: *”Se on ehkä kotosin paikka ollu meille.”* Kaikki lukiolaiset eivät kuitenkaan ole urheilulinjalla: *”No itte ainakaan, kun en oo paljon pyöriny tuolla yleisurheilukentällä niin kauheen paljoo, niin se ei sinänsä oo kovin olennainen. Mutta sitten taas, en ottaisi ehkä sitä poiskaan noista kuvista. Toisaalta mä haluaisin ehkä sen Urheiluopiston kuvan.”*

Muualta tullut opiskelija epäilee soittajien kuvan kohdalla: *”Jos mä mietin mun kotiseutua, ei tuu ekana mieleen mummot, jotka soittaa viulua. Eikä museokaan.”* Toinen muualta tullut on eri mieltä: *”Mulle taas tulee.”*

”Ja kyllä just, jos nyt Kuortanetta ajattelee, niin että tuosta tavallaan puuttuu niinku nuoret.”

”Niin, ja joku... vaikka lukio tai silleen.”

Hernekeiton kuva herättää jälleen ihmetystä: *”Mikä tuo ruoka on? Onks se hernekeitto? Miten se niinku liittyy sit kuortanelaisuuteen?”* Ymmärrystä ei tule yhdeltäkään keskustelijalta: *”Emmä tiedä, liittyykö se yhtään enempää, kun mihinkään kuin kaikkiin muihinkin.”* *”Eikös sitä joka paikas muuallakin syödä?”* *”Niin sitä mä ajattelinkin, että eikö sitä joka paikassa syödä. Emmä tiedä onko siinä sen enempää kuortanelaisuutta, kun mitään muutakaan.”* Todetaan, että hernekeittoa ei tule ikävä.

Kuortaneen perinneruuista kaikilla keskustelijoilla ei ole käsitystä, mutta virike synnyttää keskustelun tutuiksi koettujen ruokien eroista, ja niitä osataan mainita: *”Niin, ainakin meillä päin on musta makkara.”* Samanlaista makkaraa ei puhujan mukaan Kuortaneelta saa. Joku on eri mieltä: *”Mun mielestä koulussa oli vähän liian useinkin.”* Mustamakkara kuuluu siis koulun ruokalistaan. *”Kerran kahessa kuukaudessa.”* Makkaran ystävälle se ei kuitenkaan käy: *”Se ei oo kovin laadukasta, sanotaan näin. Se vähän maistuu erilaiselta siellä kotona. Ja siellä on ihan sellaisia, Tapolalla on sellaisia omia ravintoloitakin, missä saa pelkästään mustaa makkaraa. Sellainen niinkun Tampereen oma juttu.”* Myöhemmin, kotiseudun muuttumista käsiteltäessä, keskustelija arvelee, että tuntuisi oudolta, jos mustamakkaraa ei enää Tampereeltakaan saisi.

Toinen nuori mainitsee leipäjuuston ja mutti-nimisen ruuan, joka on kaikille muille tuntematon. Kysellään, mitä siinä on ja onko se hyvää. *”Onko siinä ohra- tai ruisjauhoja, vettä, voita.”* Keskustelija ei itsekään tiedä tarkasti. *”Oon sitä sukujuhlilla esimerkiksi syönyt, isä teki sitä. Tai emmä tiedä, onko se Vetelin perinne vai mikä se on, mutta hän tai hänen äiti on tehnyt sitä. Kyllä sitä sukujuhlilla ainakin syödään.”* Kuortaneen omaksi ruuaksi keksitään kaljavelli. *”Onko se kaljavelli jotenkin – – kuortanelainen homma, kun sitä saa ainakin aina Kuhinoilla, jos haluaa?”* Sekään ei ole kaikille tuttu: *”Onko se ruokaa vai juomaa?”* Nimestä ei saa oikein kiinni. *”Jotakin soppaa? Siinä on jotakin... sitten siellä justiin killuu niitä leipäjuuston palasia. Se on ihan hyvää, mutta emmä tiedä, onko se sitten jotekin eteläpohjalainen juttu. Vai onko se kuortanelainen juttu vai mikä se on, mutta kyllä sitä vois kuvitella, että se olis teemaan sopiva, kun sitä Kuhinoilla ker- ran tarjotaan, ettei tarjota jotakin lihapullia, vaan että se on nimenomaan se kaljavelli...”*

Vielä henkisestä perinnöstä tunnistetaan terva: *”Eikö tuo tervatynnyri oo, jos oikein päättein? Se nyt on varmaan aika monesti nostetaan ainakin.”* Lopuksi keskustelijat toteavat, että urheilun merkitys kuitenkin on ylivoimainen: *”Mun mielestä ainakin tuo urheilukenttä ja just toi urheiluopisto ja kaikki hyvät mahdollisuudet. Kyllähän se vähän on tän paikan juttu, jos jossain muualla Suomessa puhuu, niin aika paljon niin kun just tulee urheilu ekana Kuortaneesta mieleen.”* Mainitaan myös Eliittikisat ja urheilulukio. *”Oon tainnu sanoa jollekin, että mihnä asuu, niin sitten kysytään heti, että urheilulukiosta jotakin, että kai se urheilu tulee niin voimakkaasti Kuortaneesta mieleen.”*

Rakennetun ympäristön kuvat saavat nuorten hyväksynnän, mutta eivät juuri herätä keskustelua. *”No kyllä mun mielestä tuo nyt enemmän kuvaa ehkä sitten sitä, tai Kuortanetta, tai mikä mielikuva itellä on jo. Tuntuu ehkä paremmin.”* Vain yhden kuvan merkitystä epäillään: *”Mä varmaan laittaisin golf-kentän tilalle joko lukion tai – – opiston tai sen hotellin sieltä. Että siellä on opiskellut ja viettänyt aika paljon aikaa, kun keilaa, ja niin ja se keilahalli on sellaanen kotoisa paikka ja sellainen kotihalli.”*

KOTISEUTU TAPAHTUMINA JA KASVOINA

Menneisyyden tapahtumia lukiolaiset lähestyvät omien henkilökohtaisten muistojensa kautta. Keskusteluun tuodaan omia perinteitä ja niiden tunnelmia. *”No emmä tiedä, varmaan ainakin ittelle jo perinteeksi muodostunut, että kun en kirkos kauheesti muuten käy, – – niin voiko sen joulukirkon siihen sanoa semmoiseksi menneisyyden kokemukseksi? On siellä joka joulukuukin käynyt.”* Toisen nuoren kotiseudun perinteisiin kuuluu pesäpallo: *”Mä oon pelannut pitkään pesäpalloa. Joka kesä on pakko käydä katsomassa jonkinlainen pesäpallo peli kotona. – – Siitä on tullut itelle tärkeä siellä kotiseudulla. – – Se niin vahva.”*

Kotiseudun tärkeitä henkilöitä koskeva virike tuo keskustelijoiden mieleen lähinnä valtakunnan julkimoita. *”On kyllä pakko sanoo, että – – Nykäsen Matti. Se sattuu asuun neljatoista vuotta melkeen meidän naapurissa. Tulee aina sanottua, että joo se on asunut naapurissa.”* Vaikka musiikki ei kuvavirikkeissä herättänyt erityisemmin keskustelua, se palaa nyt tarkasteluun kotiseudun henkilöiden kautta. *”Mä nyt voisin vielä sanoa tuon Timo Kotipelto ja Kuorosota. – – Se on järjestänyt – – siellä tällaisia musiikkileirejä ja – – bänditoimintaa. – – että on alkanu monet perustamaan omia bändejä ja näin.”* Tämä tarjoaa toisellekin keskustelijalle tilaisuuden: *”Mä voisin sitten sanoa tuohon, että Jussi Selo ja Kuorosota... ja voitto.”* Muilla ei ole meriittejä television Kuorosota-ohjelmasta, mutta musiikkiharrastusta kylläkin: *”Jos kuorosta jatke- taan, niin meillä on yleensä aika aktiivista musiikkitoimintaa ja kuoroja on tosi paljon. [On] – – aika tunnettujakin.”*

Yksi keskustelija nostaa esiin vapaaehtoistyöntekijät: *”Aina siellä on jotain sellaisia ihmisiä, jotka käyttää tosi paljon aikaansa, että justiin pesäpallo on Lappajärvellä tai sitä pelataan paljon, niin hoitaa niitä kenttiä, ja toimii aina tuomarina.”* Tätäkin ajatusta tuetaan: *”Varmaan justiin ne*

ihmiset, jotka on tehnyt – – itelle tärkeiden urheilulajien tai vapaa-ajan lajien parissa paljon töitä – – vapaaehtoisesti ja saanu aikaan paljon hyviä asioita.”

Joku pohtii oman kotipaikkakuntansa julkisuuskuvan ja itselle muodostuneen kuvan erilaisuutta. *”Siitä on tullu aika negatiivinen kuva, kun sieltä on uutisoitu vaikka kuinka paljon kaikkia juttuja. Niinku hetki sitten, että ammuttiin kahdeksantoistavuotiasta jalkahan. Ja sitten oli ne koulusurmat ja kaikki. – – Muille [tulee] mielehen kaikki negatiiviset, mistä on uutisoitu, – – mutta ei ne omahan kuvahan omasta paikakunnasta oo vaikuttanut kuitenkaan.”*

Keskustelijoiden mielestä kotiseudun hahmottaminen ihmisenkasvoisena ei ole yksinkertaista. *”Ei niitä oo montaa sel-laista, jonka kaikki tuntee.”* Yhteiseksi hyväksi toimivat puurtajat jäävät yleensä tuntemattomiksi. *”Ja sitten jos joku tekee – – talkootyönä ja vapaaehtoisesti vaikka jonkun urheilula-jin parissa, niin ne jää – – mainitsematta sen suuremmin.”*

KOTISEUDUN OTTAMINEN OMAKSEEN

Monella lukiolaisella on jo kokemusta siitä, miten muualta muuttanut ottaa paikan kotiseudukseen. Täysipäiväinen asu-minen vaikuttaa: *”Kai siitä tekee kotiseudun se, että täällä – – on koko ajan, ettei vain sillai käy vaan täällä, vaan asuu.”* Myös ihmisillä on suuri merkitys. Yhden keskustelijan mielestä pienemmällä opiskelupaikalla oppii tuntemaan enemmän ih-misiä kuin suuremmalla kotipaikalla. Tavallaan kysymys on verkostoitumisesta. *”Justiin noitten ihmisten kautta se verkos-toituminen, että kyllähän se täällä Kuortaneella ny on suhteet vähän joka suuntaan ja vähän kehenkä ja mitenkä päin vaan. Mutta tästä kun pitää johonkin muualle lähtee, niin niitä ei oo, vaan ne pitää itte sitte sinne muodostaa, että... Mun mie-lestä ehkä se verkostoituminen on siinä se yks juttu, että millä sen kodin saa itelle sitten aikaaseksi.”*

KOTISEUDULLA TAPAHTUNEET MUUTOKSET

Siirrytään kotiseudun muuttumista käsitteleviin virikkeisiin. Opiskelun aiheuttamat ihmissuhteiden muutokset otetaan ensimmäisenä esille. *”Kun viettää aikaa täällä, niin kotiseu-dun kaverit jää sitten vähemmälle – –. Ja onhan ne tärkeitä, tärkeä osa sitä kotiseutua.”* Kahdensadan kilometrin päästä yhteyden pitäminen on vaikeaa. Aiheeseen palataan uudestaan virikkeen lopuksi. Pohditaan, onko vaarana menettää vanhat ystävänsä. *”Kyllähän niihin yrittää pitää yhteyttä, mutta ei pysty niin hyvin pitää. Kyllähän, sen kanssa pitää vaan elää. Ei kaikkeen – – riitä aika. Kyllähän se tietysti harmittaa. On hyviä kavereita siellä, mutta ei vaan pysty.”* Kahden rinnak-kaisen kotiseudun tilanne saa keskustelijat punnitsemaan ti-lanteen hyviä ja huonoja puolia. Elämässä pitää mennä eteen-päin. *”Onhan siinä omat haasteet tietenkin [että on kaksi koti-seutua]. Mutta – –, antaahan se sitten kanssa enemmän. On enemmän ihmisiä toisaalta, mutta sitten taas ehkä toisaalta kaikki enemmän erillään, tai siis ei niin lähellä.”*

Viimeaikaiset kuntaliitokset puhuttavat myös lukiolaisia. Seinäjoen, Nurmon ja Ylistaron liitos on hämmäntänyt yhtä

keskustelijaa. *”Nurmoon puolella on asunut aina – – suku-laisia paljon, niin sitten tavallaan se, että se Nurmoon koti-seutu vähän niin kun hävis, kun se on nyt Seinäjokea. – – Ja sitten viime kesänä itteä häiritti kauheesti, kun tekstiteeven siviillakin luki – – Nurmoon Jymystä, että se oli Seinäjoen Jymy, niinku tästä pesäpallojoukkueesta, niin se oli aika häi-ritsevää.”* Samankaltaisia tunteita on myös Kokkolaan liitty-neellä Lohtajalla. *”Nyt ei oikein tiedä, että asutaanko me nyt Kokkolassa vai Lohtajalla. Ja sitten just, vaikka ei olla mi-hinkään muutettu, niin osoite vaihtuu aivan eriksi ja justiin tullu ruotsinkielisiä kylttejä joka paikkaan ja...”* Keskustelijal-ta kysytään, missä hän itse sanoo asuvansa. *”No jos mä oon vaikka täällä, niin mä sanon, että mä oon Kokkolasta, koska jos mä sanon, että mä oon Lohtajalta, niin sitten kaikki vaan kattoo. 'Jaa, missähän se on?' Mutta jos mä oon jossain siellä lähempänä kotia, niin sitten mä sanon, että oon Lohtajalta, niin ne tietää, missä se on.”* Vielä tiedustellaan, muuttaisiko Kuortanen mahdollinen kuntaliitos jotenkin näkemystä koti-seudusta. Taas kannat hajoavat: *”Ei ainakaan mun. ... Mutta se sitten muuttaa taas, jos se mistä mä oon kotoisin, niin jos se liitetään.”* *”Kyllä mua vois vähän ruveta häirittemään, jos Kuortanekin liitetäs Seinäjokeen. Niin ... se rupeis ehkä jo taas vaihteeksi vähän häirittemään.”*

Virikettä muutoillaan hieman toisin: onko keskustelijoilla sellaisia menetyksen kokemuksia, joiden jälkeen itselle tärkeä paikka ei enää ole tuntunut samalta? Yksi nuori ottaa puheek-si vanhan ala-asteen pihapiirissä olleen, jo melkein lahonneen koulurakennuksen. *”Yhtäkkiä vedettiin se vanha ala-aste sii-tä maantasalle, ja siihen meidän isolle kentälle rakennettiin kaks verotoimistoa tai – – jotakin jumalatonta tupaa, niin se vähän rupes häirittemään. – – Siinä kentällä, mikä siinä oli, niin [siihen] liitty paljon hyviä muistoja siitä ala-asteelta.” – – ”Ei voi enää mennä pelaamaan pesäpalloa siihen.”* Metsän kaataminenkin on yllättänyt jonkun nuoren: *”[Jos] ei oo vä-hään aikaan käynyt kotona ja sitten tulee ja vaikka metsää on hakattu, niin paikat näyttää ihan erilaisilta. Ei tavallaan tunnista niitä. Ei ne oo samanlaisia enää... vaikka siihenkin sitten taas nopeasti tottuu.”* Teollisuusalueen laajeneminen oman kodin lähistölle on kolmas esimerkki paikan muuttu-misesta. *”Kun muistelee sitä omaa kotomarkkia, kun silloin pienenä leikki siellä ja oli aivan tajuttoman isot nurmikentät ja ne muuttu. Nyt ne on vaihtunut, että on liikehallia ja vers-tashallia ja varastohallia ympärillä, että se ei oo oikein enää sama paikka, mutta siihenkin on tottunut sitten.”*

Entä mitä kotiseudulla vähintään täytyy säilyä, jotta se tuntuisi kotiseudulta? *”Täällä varmaan urheilupuisto?”* eh-dottaa seinäjokinen opiskelija ja aiheuttaa päännökyttelyä. Keskustelijat arvelevat, että myöhemmin Kuortaneen läpi ajaessaan he tulevat varmaankin tarkistamaan, ovatko lukio ja Urheilupuisto vielä paikoillaan. *”Ja onko jotain vielä tullut lisää.”* Lisäksi kaivataan monipuolista ympäristöä, luontoa ja asutusta: *”Se nyt ainakin justiin, että on monipuolinen, että on peltoa, järveä, mettää, ja sitten on kuitenkin.. ei nyt aivan kaupunkia, mutta kuitenkin keskusta kunnollinen. Mutta jos olis vaan jotakin, että ei olisi niitä mettiä tai peltoja enää, niin ei se tuntuis enää samalta. Pitää olla niitä kaikkia.”*

Keskustelu palaa vielä takaisin kuntaliitoksiin. *"Tuota mä mietin, että vaikka ei oo silleen kuntaliitosta vastaan mitään itellä, mutta kyllä se olis varmaan vähän outoo – – Vimpelistä tulla Veteliin ja siinä lukisikin joku Kaustinen tai Kokkola. Se olis vähän semmoinen ehkä, joka... pistäis miettimään."* Muutkin miettivät: *"Sama se olis ehkä vähän Kuortaneellakin."*

Oman kotiseudun hyväksi toimimisen lukiolaiset näkevät hyvin arkisena asiana: *"Ainakin – – pienemmällä paikkakunnalla, että käyttää sitten niitä pienten yritysten – – palveluja, ettei – – lähde jonnekin Seinäjoelle kampaajalle tai jotain semmoista – –. Kyllähän se aina pysyy virkeämpänä koko paikka, jos siellä on edes vähän jotain [toimintaa]."*

KOTISEUDUN TÄRKEÄT PAIKAT

Kuortaneen lukiolaisista suurin osa on muuttanut paikkakunnalle lukion ja urheiluharrastuksen takia. Siksi monien kotiseututunne on voimakkaasti virittynyt. Kirjoitustehtävässä useimmin mainittu kotiseudun tärkeä paikka oli oma koti (8 mainintaa). *"Koti on tärkein ja turvallisin paikka."* Useimmiten se sijaitsee jossain muualla, yhdellä vastaajalla Kauhajoella, toisella Seinäjoella, kolmannella Tampereella, muut eivät nimenneet paikkaa vastauksissaan. *"Oma koti – –, missä asunu siihen asti, että muutti Kuortaneelle."*

Kodista nostettiin esille tarkempia tekijöitä; mainittiin tutut huoneet ja pihapiiri, tontti ja ranta. Kotiin liittyvät myös muistot ja perhe. *"Asuttu samassa paikassa yli 10 vuotta, niin paljon hyviä muistoja. Perhe asuu siellä."* Joku liittyy kotiin myös lähiympäristön ja suvun. *"Koti ja oma naapurusto. Säilyy yhtä tärkeenä, vaikka ihmiset vaihtuu. 4 vuoden välein sukujuhla pihapiirissä."* Koti ymmärretään turvapaikaksi, johon voi myöhemmin palata. *"Siellä on kuitenkin elänyt suurimman osan elämästä ja vaikka lähtee maailmalle niin sinne voi aina palata."*

Myös opiskeluaajan kämppä mainittiin kotina. Siitäkin on tullut oman kotiseudun keskeinen paikka, ja sekin on jo laajentunut ympäristöönsä. *"Oma kämppä Kuortaneella, kun asuu ekaa kertaa omillaan. Tärkeitä kavereita, muistoja, urheiluja yms. liittyy tänne. Ja kämpän lisäksi Kuortane yleensäkin."* Samaan sävyyn mainittiin toisessa vastauksessa Kuortaneen lukio: *"ystävät, opettajat. Koulussa on hyvä henki ja tänne oli helppo sopeutua."*

Lapsuuden kotipaikkakunnilta nimettiin naapuruston lisäksi muitakin kohteita. Kaikissa näissä paikan arvoa perustellaan ihmissuhteilla ja toiminnalla. Paikkoihin on tiivistynyt muistoja:

"Tampereen kaupunginosa Lielähti, jossa olen viettänyt paljon aikaa nuorena."

"Kauhajoen kaupungin keskusta, kun on tullu vietettyä siellä paljon kavereiden kanssa aikaa jne."

"Harju, jossa ulkoilen ja rentoudun. Maisemat siellä ja tietty tunnelma, joka syntyy siellä."

"Järvi, koska se tuo mieleen lapsuuden kesät ja leikit. Lap-pajärven rannoilla on monen ulkopaikkakuntalaisen mökki, joten kesäisin on enemmän ihmisiä ja sen vuoksi myös tapah-tumia järjestetään enemmän. Myös maisemallisesti tärkeä."

Urheilulukiolaisten kotiseudun avaintekijänä useita mainintoja keräsivät myös liikuntaharrastukseen liittyvät ympäristöt. Mainituiksi tuli viisi kohdetta neljässä eri vastauksessa. Kuortaneen urheiluopisto mainittiin kerran kokonaisuutena, jo lapsuuteen kuuluvana paikkana: *"Paljon vietettyä aikaa lapsuudessa ja edelleen. Paljon muistoja. Kavereiden kanssa aina urheiluopistolla tekemässä kaikkea."* Muissa vastauksissa liikuntapaikaksi tarkentui oman lajin suorituspaikka tai rakennus, esimerkiksi Kuortaneen urheiluhalli: *"Lähes joka päivä monta tuntia tulee vietettyä. Paljon onnistumisen riemua sekä raskaita työtunteja omien unelmien takia."* Tai

Jäähalli. Kuva: Sulevi Riukulehto.

urheilukenttä: ”tärkeä harrastusten kannalta ja aikaa tulee vietettyä siellä paljon.” Keilaajan kotiseutua ovat keilahallit: ”Kuortaneen keilahalli ja Seinäjoen keilahalli ovat kotihallia ja nyt kun Seinäjoen keilahalli lopetettiin niin Kuortaneen hallista tuli entistä tärkeempi.”

Kirkko mainittiin kahdesti. ”Jokavuotinen perinteinen joulukirkko. On myös yksi Kuortaneen symboleista.” Toinenkin vastaaja piti kirkkoa koko kylän symbolina. Sen sijaan keskustelutilaisuuksien toinen yleinen suosikki, Kuortaneenjärvi, ei tullut lukiolaisten vastauksissa lainkaan esille. Lappajärvi mainittiin kerran, ja yhdessä vastauksessa kuvattiin jokimai-

semaa: ”Joki ja oma jokiranta. Paljon hyviä muistoja. Sinne on aina voinut mennä rauhoittumaan. Paljon on kalastettu, mutta aina ei ole ollut saalis reissun tärkein anti.”

Henkisen kotiseudun piirteet sisältyivät moniin jo edellä lainattuihin vastauksiin. Lukiolaiset kirjoittivat ystävästä, harrastuksista, yhdessä tekemisestä, lapsuusmuistoista ja sukujuhlista. Toinenkin vastaaja nosti omaan tarkasteluun omat sukulaisensa, erityisesti mummolat. ”Paljon vietettyä aikaa lapsuudessa. Mummolassa näkee kaukana asuvia serkkuja, jotka silloin tällöin mummolassa vierailevat. Serkkupojan kanssa rakennettiin majoja.”

KOTISEUDUN TULEVAISUUS KIRJOITUSTEHTÄVÄSSÄ

Kuusi lukiolaista valitsi myönteisen eläytymisvaihtoehdon ja kaksi kielteisen. Kaikissa myönteisissä tulevaisuudenkuviissa oma kotiseutu, kunta tai kaupunki, muuttuu, mutta muutos on vähäinen tai hallittu. *"Vanhemmat asuu edelleen Seinäjoella, vaikka itse ei enää asu. Kaupunki on muuttunut, mutta kyllä sieltä taustalta aina sen kotiseudun löytää."* Samankaltainen kehitys kuvataan myös maaseutumaisessa ympäristössä: *"Naapurustossa on ihmisiä vaihtunut ja ehkä muutama rakennus tullut lisää, silti maisema jokilaaksosta muistuttaa samasta kotiseudusta. Paikasta, missä olen kasvanut."*

Tärkeänä pidetään sitä, että muutosten keskelläkin itselle tärkeät tukipisteet pysyvät. *"Lukio ja kyläkauppa on säilynyt. Tuttuja on muuttanut opiskelujen jälkeen takaisin Lappajärvelle töihin ja kunta on säilynyt itsenäisenä. Kylämaiset ovat säilyneet samanlaisena eikä vanhoja rakennuksia ole purettu."* Kuntaliitoskaan ei pelota, jos henkilökohtaisesti tärkeät paikat ovat jäljellä. *"On ehkä tapahtunut kuntaliitos mutta kuortanelaiset pysyvät kuortanelaisina. Kirkko on paikallaan ja urheiluopisto pyörii yhä. Mummolat ovat pystyssä edelleen vaikeivat mummit enää eläisikään. Paikat, joiden ansiosta on kertynyt muistoja ja ovat olleet tärkeitä lapsuudessa tuovat yhteenkuuluvuuden tunnetta."* Useimpien mie-

lestä kehitystä ei ole tarvis pysäyttää, sillä muutoksiin sisältyy paljon myönteistä. *"Muutokset eivät ole kovin radikaaleja. Muutama koulu lakkautettu tai yms. viihdyn silti omalla kotipaikkakunnalla, koska elämä menee eteenpäin ja se on hyvä asia."* Yksi eläytyjä arvioi muutokset hieman suuremmiksi, mutta hänkin suhtautuu niihin hyväksyvästi. Mennään kohti parempaa. *"Metsää on hakattu, mutta uuteen näkymään tottuu. Vanhoja rakennuksia on purettu ja uusia hienoja tullut tilalle. Kauppa on kokenut laajentumista ja muutenkin kotiseutu saanut uutta virikettä, esimerkiksi asukkaita ja palveluita lisää. Positiivisuus lisääntynyt."*

Kielteisiä eläytymiskertomuksia leimaa kotiseudun voimakas, jopa hallitsematon kasvu, joka on muuttanut sen tunnistamattomaksi ja vieraaksi. *"Kotiseudulla on rakennettu niin paljon taloja yms. lisää, että maisema on tosi yksipuolinen, keskustan pikkuliikkeet kadonnu ja tilalle tullu ostoskeskuksia. Ajanviettopaikat vähentyny jne."* Toisessa kuvauksessa myös luonto on kärsinyt. Muutokset ovat niin suuria, että paikan tunnistaa samaksi vain yksittäisistä kohteista. *"Kodin maisema on muuttunut radikaalisti. Taloja on tullut paljon lisää ja oman pihapiirin 'rauha' on hävinnyt. Puita ja metsiä on hakattu ja sinne on tullut taloja. Ihmiset ovat muuttuneet. Myös jos omaa kotitaloa ei olisi niin ei tuntisi paikkaa enää samaksi."*

Lukiolaisten kotiseutukeskustelu 20.12.2012. Kuva: Markku Honkola.

PARTIOLAISTEN KOTISEUTU: KUORTANEEN KUISMAT KOTISEUTUKESKUSTELUSSA 21.1.2013

SULEVI RIUKULEHTO JA KATJA RINNE-KOSKI

Partiolaikkeen alkoi Kuortaneella poikalippukunta Kuortaneen Susien perustamisen myötä jo vuonna 1917. Partio toiminta vahvistui seuraavana vuonna, kun tyttölippukunta Sirkut perustettiin. Partio toimintaa jatkui vuoteen 1921 asti, jolloin toiminta hiipui mutta virisi uudelleen sotien jälkeen Kuortaneen Kuismina¹⁹. Vuonna 1952 perustettiin Kuisman Pojat seurakunnan lippukuntana. Tämäkin toiminnan aalto laimeni ja uusi aloitus tehtiin 1964. Partiolaisten kokoontumistila (kolo) seurakuntatalon ulkorakennuksen siivessä on peräisin tuolta vuodelta. Tyttölippukunta perustettiin 1966. Toiminta hiljeni välillä, kunnes 1986 lippukunnat yhdistettiin.²⁰

Nykyään Kuortaneella toimii sekalippukunta Kuortaneen Kuismat. Partiolaisten tilaisuus järjestettiin 21.1.2013 seurakuntakeskuksen tiloissa yhteistyössä lippukunnanjohtajan kanssa. Osallistujia oli yhteensä kymmenen, joista viisi oli tyttöjä ja naisia sekä viisi poikia ja miehiä. Ikähaarukka oli laaja: paikalla on lapsia, nuoria ja aikuisia – entisiä partiolaisia, joiden omat lapset jatkoivat vanhempien harrastusta. Ihan pienimpiä osallistujia tilaisuus selvästi jännitti hieman.

Keskusteluun varattu aika paljastui rajalliseksi osan osallistujista joutuessa kiiruhtamaan muihin harrastuksiin. Tämän vuoksi virikehaastatteluun kuuluvat kirjoitustehtävät päätettiin jättää partiolaisten omien tapaamisten aikana tehtäviksi.

KOTISEUDUN PAIKAT, PUHE JA TAVAT

Tilaisuus aloitetaan ylilennolla Kuortaneenjärven ympärillä. Ylilennon aikana ei keskusteltu. Pienimpiä osallistujia tuntuu kiinnostavan ilmakuvia enemmän oman nimen kirjoittaminen kiertävään nimilistaan. Kuvakierroksen päätteeksi kysyttiin, herättävätkö ylilentokuvat ajatuksia, ja näkyikö tuttuja paikkoja. Saatiin vain lyhyitä kommentteja: kaunista, komiaa. ”*Kelpaa näyttää muillekin.*” Kukaan ei ilmoita nähneensä oman kotitaloaan kunnolla kuvissa, mutta pari keskustelijaa näki omansa melkein. Korttesmäen asuinalueen kuvaa jäätin kappamaan.

Keskustelu aloitetaan kysymyksellä: mitä sinulle tulee ensimmäisenä mieleen sanasta kotiseutu? Lapset aloittavat rohkeasti: ”*Tulee mieleen ensimmäisenä, että kotiseutu on ihan lähialue, missä asuu. Siis ihan lähellä kotia, että vaikka tontin pihapiirit vain.*” Tunnistetaan useita kotiseudun kerroksia: ”*Yhtä hyvin se voi olla justinsa oma pihapiiri tai sitten se voi olla koko Kuortane. Tai sitten sen voi olla oma kylä. Tai – – ihan mitä kukin ajattelee sitten kotiseutu-sanasta.*” Jonkun aikuisen mielestä se voi olla vielä suurempikin alue; vaikka koko Etelä-Pohjanmaa: ”*Jos käy jossain muualla, niin kyllä se on*

Partiolarisia kololla. Kuva: Sulevi Riukulehto.

heti melkeen niin kuin ois naapuri, vaikka se on jostain Kurikasta tai sillä lailla. – – Varmaan se puhe on semmoinen, ja sitten se yhteinen perinne, tavat.” Selitetään, että pienimmillä elinpiiri on vielä kohtuullisen pieni, aivan kodin lähellä, mutta se laajenee elämän myötä.

Ihan nuorimpia keskustelijoita pyydetään tarkentamaan oma kotiseutunsa vielä kaikkein tärkeimpään paikkaan: ”*Kyllä se yhä vaan on mulla ainakin koti.*” ”*Niin varmaan mullakin.*” ”*Ja mulla.*” Jos paikkaa pitää vielä kodin sisälläkin tarkentaa, mainitaan ensimmäiseksi ”*oma huone*” ja ”*riippumatto.*” – – *Se on sitten meidän takapihalla kahden puun välissä. – – Talvella se täytyy ottaa pois, ettei se mee kuitenkaan rikki ihan.*” Yksi nuori mies määrittää oman kotiseutunsa mieluisimman kohteen näin: ”*Se on Ruonalla varsinkin, kun on viikonloppuun, niin kyllähän se pihakeinu ja kesäpäivä, kaksikymmentäkolme astetta ja tuulenvire siihen päälle... – – Kyllä siinä olis aikalailla ja pihasaunaa odotellessa!*” Hän tunnustautuu kesäihmiseksi: ”*– – Talvestakin tykkään kyllä, mutta kyllä se +20 astetta on parempi kuin se –20. Kyllä siinä tuntee olevansa, että nyt on kyllä aika hieno hetki menossa.*”

Paikkojen lisäksi keskustelijat tunnistavat kotiseutunsa kielessä ja tavoissa. ”*Kyllä sen huomaa siitä, että jos vaikka jollekin turkulaiselle puhuu, niin se kuullostaa todella erilai-*

¹⁹ Heikkilä 1997.

²⁰ Heikkilä 1995.

selta välillä.” Muualla on häiritseviä sanamuotoja. *”Se ottaa kauhiasti korvahan se 'mie ja sie', että tuntuu, että se on 'minä ja sinä' eikä mikään 'mie ja sie'. – – Sitten alakaa korva tottumahan vähitellen, mutta kyllä se on mukava tulla aina kotiseutualueelle, kun kaikki puhuu samaa murretta kun itsekin.*” Samansuuntaisia kokemuksia on myös ala-asteikäisillä: *”Joo, välillä aina mietityttää, jos menee viikonloppuisin ihan muualle, että sitten kuuntelee, että ei, ei toi oo oikeeta kieltä! Ei oo suomea!”*

Muualta muuttanut keskustelija kertoo hetken kuluttua omista kokemuksistaan Kuortaneella: *”Kyllä mä törmäsin semmoisiin sanoihin, mitä en ollu koskaan kuullut enkä mä ymmärtänyt.”* Pyynnöstä saadaan esimerkki: *”Ankkastukki. Ei aavistustakaan, mikä se oli. Liitin sen eläinkuntaan. En tiennyt, että kyse on pullapitkosta. Ja sitten mua nauratti ihan hirveesti semmoinen lause kun... hetkinen... 'Johan nyt toki!' ja 'Eihän nyt toki!' Joka asiaan. Se ei varmaan teidän mielestä oo yhtään kummallista?”* Muut näyttävät yllättyneiltä: *”Ei, ei oo.”* *”Eihän nyt toki.”* Nämä ilmaukset eivät vieläkaan kuulu keskustelijan omaan sanavarastoon, ne huvittavat edelleen.

Puheen eroissa ei ole kyse pelkästään sanastosta, vaan myös tavasta puhua. *”Ehkä se joku keskustelutyylikin on erilainen. Että kyllä sitä tuntee, että tulee kotiin.”*

Keskustelija kertoo huomanneensa, että niin oma kuin muiden puhe myös muuttuu koko ajan, esimerkiksi myötäilemällä muiden puhetta. *”Tuntuu todellakin, että se puhe muuttuu pienessä ajassa. Totta kai toisinkin päin, että sitä tottuu sitten, kun menee erilaiseen murrealueeseen niin helpolla sitten siihenkin, mutta että se, miten muut puhuu, niin helposti sitten palaa takaisin siihen ruotuun.”*

Kotiseudun tavoista otetaan esimerkiksi juhlatavat. *”Pääsiäisen vietto täällä on erilainen täällä Pohjanmaalla kuin mistä mä oon kotoisin. Että mä olin aivan äimänä, kun mä tulin tänne, että täällä poltetaan kokkoa pääsiäisenä.”* Keskustelija on jo omaksunut tämän tavan itselleenkin: *”Mulla on nykyään pääsiäiskokko. – – Ei valakia vielä, mutta kokko.”*

Monella paikkakunnalla Pohjanmaalla ja Hämeessä elänyt keskustelija kertoo, että takaisin oli helppo palata. *”Takaisinmuuton helppous oli hieno huomata. Ja siihen liittyy osaksi sekä paikat että asiat että murre.”* Hänen mielestään ratkaiseva tekijä on maisema: *”Onhan se erilainen, ja tuntuu, että se noudattaa aika paljon murrealueitakin sillä lailla, että kun tästä menee Alavudelle ja siitä Sulkavankylän ohi Virroille, niin maisema on erilainen ja murre on erilainen.”* Kaikki rajat tuntuvat olevan samassa kohdassa. *”Tuntuu ainakin, että täällä on aikalailla selkeä kokonaisuus tällä seudulla.”* Toinenkin keskustelija vertaa Virtain ja Kuortaneen luontoa. *”Toises tuloo rotkoa heti saman tien ja toises on lakiaa ja mettikköä ja vähän kumparetta.”* Keskustelijat ovat tyytyväisiä: *”On täällä vaan aika parasta.”*

Muualla aiemmin asuneilla on kotiseutua muullakin. *”On siellä pala, joo-o.”* Yksi osallistuja kertoo, että kotiseudulta tunneilla paikoilla on ollut yksi yhdistävä piirre: *”Jännä, että mä oon ollut aina vesistön ääressä. Seinäjoella toki en ollut vesistön ääressä, mutta koko ajan kaipasin. Et selkeesti osa Kuortanetta on toi järvi tuossa, tai ainakin osa mun kotiseutua.”*

TOIMINNALLINEN KOTISEUTU

Tuntemattomille kotiseudusta mainittaisiin ensiksi talot: *”Täällä on kaks kerroksisia punasia taloja.”* Kaupunkilaisia varoitettaisiin, että kerrostaloja ei ole. Lapsilta yritetään kysellä, mitä he ovat paikasta kuvailleet kirjeenvaihtokavereilleen. Lopulta aikuinen kertoo koulussa tokaluokkalaisille annetusta tehtävästä: *”Mietittiin, että mikä heille tulee mieleen Kuortaneesta – –. Kyllä vaan aika monien piti miettiä kovasti. – – Ja sitten kun vähän auttoi, niin toki siinä tuli nämä tämmöiset maamerkit ja semmoiset [paikat], minne veis vaikka vieraan. – – Kyllä se järvi tuli aika monelle.”* Yksi keskustelija siteeraa vanhasta maakuntakirjasta löytämänsä määritelmää, *”että Etelä-Pohjanmaa on laaja alue Kuortaneenjärven ympärillä.”* Hänestä sanonnassa on merkittävää *”ennen kaikkea se, että se [maakunta] on nimenomaan Kuortaneen ympärillä, että me ollaan niin tärkeä osa.”*

Joku tiivistäisi Kuortaneen neljään sanaan: *”ensimmäisenä urheiluopisto, sitten tuloo maisemat, Kuortaneenjärvi ja kyllä sitten pitää nostaa vielä mukahan vielä myös tervanpoltto.”* Tämä johdattaa keskustelun harrastuksiin. Ainakaan näillä lapsilla ei ole tekemisestä pulaa. Poika aloittaa: *”Lentopallo kaks kertaa viikossa – – Vetäjät on kaikki urheiluopistolta. Et sitten taas tää partio, niin se ihan – – oman seurakunnan järjestämää.”* Tyttö jatkaa: *”pianonsoittoa, balettia, lentopalloa. Sitten kuvataidekerhoa.”* Juontaja varmistaa väliin: Ootko sä joskus kotona? *”Kyllä ne varmaan sunnuntaina on kotona, kun ei silloin oikein oo mitään harrastuksia...”*

Toinen tyttö lisää näihin vielä partion. Balettia ei tarjota Kuortaneella; kerrotaan, että sitä harrastaa vain kolme tyttöä, mutta muut mainitut harrastukset ovat yleisiä. Tytöistä hiljaisiin luettelee pisimmän listan: *”Öööh, tuota... tätä partioo ja sitten tanssii, kokkikoulua... ja... [seuraavan puheenvuoron jälkeen] ... Ja vielä sählyä ... [ja vielä myöhemmin tulee mieleen] ... ja vielä urheilukoulua.”* Yksi nuori lisää poissaolevien puolesta: *”Kaikki kaverit melkeen harrastaa jääkiekkoa tai sählyä tai lentopalloa tai jotain tämmöistä.”* Myös musiikin harrastus on yleistä. *”No kyllähän se paljon urheilun parissa menee tietysti ja sitten musiikin parissa. Jos ei yhtä paljon, niin ehkä vielä vähän enemmänkin menee, että siinähan ne kaks päälajia onkin. Salibandy, pesäpallo ja muu urheilu, hiihdot talvisin ja musiikin parissa sitten – – pianon ja poikkihuilun soittoa on, ja kuorossa laulamista ja kaikkea maharollista ja tietysti nyt partiota. – – Monihin järjestöihin oon saanut itseni myös.”* Aikuiset vakuuttavat, että moinen aktiivisuus ei ole poikkeuksellista. Täällä harrastetaan paljon. *”On erittäin vaikea löytää ajankohtia, milloin pidetään [partiota], koska täällä on niin valtavasti tarjontaa. Ja monet on aktiivisia.”*

KOTISEUTU VALOKUVASSA

Siirrytään kotiseudun valokuvavirikkeeseen. Partiolaiset ottaisivat kotiseutua esittävät valokuvat järvestä, rannasta, kirkosta ja Suomen sodan muistomerkestä. Pieni tyttö valitsee ensimmäisenä suosikikseen Kuortaneenjärven. Vähän isompi poika mainitsee kirkon ja sen jälkeen aika moni Kirkkorannan: *”Kirkkoranta on aika upee.”* *”Etelä-Pohjanmaan riviera.”*

Kolmantena kohteena mieleen muistuu sotamuistomerkki. *"No kyllähän nyt sitten tuolla Ruonalla patterilla se muistomerkki. Kyllähän siitäkin saisi hyvän kuvan."* Se saa myös kannatusta. Lyhyen ajatuksenvaihdon jälkeen partiolaiset löytävät nimen sekä sodalle että taistelulle: *"Tarkoitatko sä Suomen sodan muistomerkkiä?" "Niin se Ruonan taistelun muistomerkki."*

Yhdellä läsnäolijalla on jo hallussaan kuva, jonka hän valitsi: *"Mulla itellä on hieno kuva Kuortaneen kirkon portista, kun oli oikein kuuraanen, talvinen. Se on hieno! Mä oon itte sitä mieltä, että se on hieno."* Hän tunnistaa muitakin sopivia kuvauskohteita: *"kyllä Klemetti-museosta löytyisi – –, siltä markilta löytyisi mahtavia, ja talomuseolta niin kuvia ja kohteita."* Kirkko saa kannatusta myös hieman myöhemmin paikalle saapuvalta mieheltä. *"Koko kirkko. Talvikelillä."*

Tekemisen ja toiminnan kuva-aiheellekin löytyy monta vaihtoehtoa: *"Se pitää tietenkin ottaa opistolta, kun on siellä – –, joku hiihtämäs tai laskemassa pulkkamäkeä."* Yksi nuori ottaisi toiminnallisen kuvan kaveristaan *"kun se on sellainen urheilijamies. Se nyttekin makaa sairaalassa, kun se feilas jotakin jääkiekon kanssa taas. Ja viime vuonnakin sillä oli kumpikin jalka paketissa, kun se oli jotakin feilannut lasketteluun kanssa."* Tapahtumista kannatusta saa tervanpoltto. *"Edelleen mä sanoisin sen tervahaudan, ja siellä tervanpolton hetkiä, niin siitä saa hyviä kuvia kanskin."* Ihmisiä löytyy myös markkinoilta: *"Mä ottaisin kuvan Kuhinoista. Sen takia, että silloin täällä on väkeä niin järjettömästi. Että onko Kuortaneella oikeesti näin paljon ihmisiä."*

TAPAAMISPAIKKOJA JA LEIKKEJÄ

Kuhinoista keskustelu siirtyy hetkeksi ihmisten tapaamispaikoihin. *"No kyllähän tämä on sen verran pieni paikka, että kauppareissullakin saa melekehen pari kertaa 'päivää' sanoa ja jutustella, että kaupoissa näkөө suhtkoht paljon ja sitten ihan Keskustielläkin."* Kerrotaan, että kylässäkäynti on vähentynyt. Nuoret kyläilevät enemmän, sen minkä harrastuksilta ehtii. *"No kyllä mäkin käyn siis yleensä [kylässä], mutta ei nyt, kun on viikko on heti alusta kolme päivää ihan täynnä, että siinä ei ehdi."* Tytöt kertovat, että kavereita käy varsinkin kesällä. *"Siis kyllä meilläkin käy, mutta ei kauheen usein, kun on niitä harrastuksia niin paljon."*

Kavereita tavataan myös leikkipaikoilla: *"No jos leikkipaikoista pitää miettiä, niin kyllä se sitten on niin, että se menee tuohon – – tien reunaan. Siinä on yksi leikkipaikka [Kirkonraitin leikkipuisto], et siihenkin joskus tulee mentyä."*

Hetken mietittyään nuoretkin tuumivat kavereilla käymisen koko ajan vähentyvän. *"Mitä vanhemmaksi tuloo, sitä enemmän vaan asia on, että harvoon sitä enää tuloo kyllä käytyä kavereilla, että... Yleensä se on sitten jossain harrastuksen parissa. – – Ei tuu oikeen kylässä tai toisen kotona käytyä."* Tietokoneitse tapahtuva yhteydenpito on vähentänyt kyläilyä. *"Ne mokomat on menny kehittämään kaikkia Facebookia ja Skypee ja muuta tällaista, niin harvoin tässä tulee kasvokkain tavattua enää koulun ulkopuolella."* Sosiaalista mediaa käytetään paljon: *"Joo, siis mähän olen Skypeessä itte melkeen joka ilta tai Streamingchatissa tai johonakin."*

Kirkonraitin leikkipuisto. Kuva: Katja Rinne-Koski.

Tilaisuuden jälkeen nuori kertoo vielä, että verkossa tavataan nimenomaan omia kavereita, samoja jotka nähdään päivällä koulussa. *"Netti yhdistää, mutta ei kasvokkain."* *"Paitsi Skype, jossa on tää kamera! Sitten on kasvokkain."* Netti ei nuorten mielestä täysin korvaa kyläilyä. *"Mutta kyllähän se välillä piristää ihan käydä oikein kylässäkin, että se ei oo vaan sitä pelkästään tekstin kautta kommunikointia."*

Nuorison havainnot saavat vahvistusta aikuisilta: *"Ehkä semmoinen kavereiden kanssa kanssakäyminen on vähentynyt, että vaan ihan spontaanisti keräännyttäis. Et kyllä melkeen pitää sopia oikein, että milloin leikitään. Että on kiva, kun joskus joku tulee ovelle pyytämään leikkimään."* Silloin, kun Kuortaneella leikitään, leikki ylitse muiden on Pöttis. Se saa ponnekasta myöntelyä keskustelijoilta. *"Kyllä!" "Se on ikuinen."* Leikkiä sanotaan jossain muualla Törpöksi ja Purkkikseksi.

Pöttis on palloleikki. Poika kertoo: *"Joo, siis siinä on pallo ja sitten joku potkaisee sen pallon – –. Yks lähtee hakeen palloa kävelen, eikä saa kattoo mihinkään muualla kuin palloon tai maahan, ja muut lähtee sillä aikaa juoksemaan piiloon. Et sitten ne, etsijä tuo pallon paikalleen ja sitten huutaa, että pötti paikalla tai purkkis tai mitä lie huutaakaan. – – Jotkut, varsinkin mun mummi sanoo, että ootteko te pelannut Purkkista."* Ähtärissä aiemmin asunut nuori tunsikin saman leikin sielläkin. *"Niin, ja Ähtärissä ne sano sitä Törpöksi."* – – *"Se oli muuten aivan sama. Nimi vaan oli eri."* Tyttö kertoo: *"Sitä samaa leikkiä mä leikin monesti mun serkkujen kaa, kun ne tulee meille, niin se on vaa Kirkonrottaa-sanalla."* Muut arvelevat, että se voi olla sekoitus kahdesta leikistä. *"Siinä ollaan seinän kanssa..."*

Toisena suosikkina mainitaan Viirinryöstö. *"Mutta kyllä mää sanon, mitä itse viitosella ja kuutosella ala-asteella [leikkittiin], niin kyllä se Viirinryöstö, vanha kunnon..."* Tämäkin leikki saa heti kannatusta: *"Sitäkin on kyllä Ruonalla tullu leikkittyä."* Kyseessä on koulun välituntileikki, jota jatkettiin välitunnista toiseen. *"Vedetähän viiva ja kumpahankin päähän viiri ja sitten lähäretähän. Ryöstämään. Kyllä se oli kova sana! Joka välitunti, koko ajan. Äkkiä syömähän ja äkkiä pois ja sitten pihalle."* *"Ja sitten on joku idiootti käynyt siirtään niitten viirejä, niin ei enää muista, mikä on ollut tilanne"*, muistelee toinen nuori. Yksi tyttö mainitsee pihaleikkinä vielä Tervapadan, mutta keskustelu etenee jo yläasteen pihakäyttätymiseen.

"Kyllähän se niin on, että kun kuutoselta seiskalle menee, niin kyllä ne leikit jää siihen." Mitä pihalla voisi tehdä? *"Istutaan ja seisotaan! Siinä se menee."* – – *ja valitetaan, kun on kylmä ulkona ja kun ei saa olla sisällä."* Nuorten mielestä olisi outoa, jos joutuisi johonkin toiseen kouluun, jossa touhuttaisiin kovasti välitunnilla. *"Se olis ehkä yläasteikäisille hämmentävää, kun se on niin raaka se hyppäys. Että kutosella leikitähän vielä, jalkapalloa pelataan joka tunti, mutta seiskalla joululomalla näin niin, ennen sitäkin, niin se on sitä seisoskelua vaan."*

KOTISEUDUN KUVAKOhteet

Valmiista kuvanäkymistä ensinnä otetaan käsittelyyn luonnonmaisemat. Metsää esittävä kuva saa kannatusta: *"Mun mielestä mäntymaisema on hienoa, koska se on mulle uus*

Suomen sodan Ruonan taistelun muistomerkki Nurminiemessä. Kuva: Markku Honkola.

juttu, – – kun itte tulee semmoisesta paikasta, missä on lehtometsää. – – Suunnistuskisoissa ei tarte kun kattoo, että ai se on tuolla ja kävelee rastilta rastille. Ei tarte suunnistaa." – – *"Siinä ei oo tätä aluskasvillisuutta, eikä oo paljon muutakaan kasvillisuutta."* Yksi keskustelija kiinnittää huomiota myös kuvassa näkyvään tiehen. Se johtaa mieleen kokonaisen tunnelmakuvan: *"Onko tuo hiekkatie? Jos siinä olis hiekkatie ja lämmin kesäpäivä ja sitten menee pyörällä tuollaista seutua, niin ei paljon parempaa tarte olla. Ihanat tuoksut."* Paikkaa yritetään myös tunnistaa: Lappakangas ja Alajärventie.

"Kirkkorannasta ottaisivat silloin kuvan, kun on se kolmenkymmenen asteen helle, niin siellä olis väkiä." Kuvaa pidetään vähän paljaana. *"Siitä puuttuu ihmiset."* Luetellaan vettä, metsää, peltoa ja punainen talo. *"Niin ja sitten vielä tuolainen mäntymaisema, niin kyllä siinä aika paljon on sitä, minkä mieltää, että..."* Täydennettävää ei löydetä.

Henkistä ympäristöä esittävästä kuvakentästä löydetään monia niistä asioista, joita aiemmin kaivattiin. *"Urheilua kaipaasin äskeiseen kuvaan, mutta siellä se onkin."* Muualta muuttanut keskustelija kertoo: *"mäkin tiesin Kuortaneelle tullessani, että täällä on hirsitalorakennusta... Ja opisto."* Pittemmäksi aikaa pysähdytään keskustelemaan musiikista. Sitä pidetään merkittävänä osana kuortanelaista kotiseutua ja kotiseutua yleensäkin. *"No kyllähän näitä – – harrastusporukoita piisaa, jotka soittaa kansanmusiikkia. Sitä saa Kuortanes-*

Seuran juhulaski kuunnella, oli soittoa tai laulua, mutta kuitenkin. Mainitaan myös kansantanssi ja bändiharrastus. "Tän kokoiseen kuntaan nähden, niin kyllä täällä paljon on harrastusmahdollisuuksia, ja nimenomaan tuo musiikkipuoli on kiitettävän hyvää." Kahtena syksynä on järjestetty Taiteiden ilta. "Kyllä se on aika mahtava leikkaus siitä, mitä täällä harrastetaan kulttuurin puitteissa." Tapahtuma on kerännyt hyvin yleisöä. "Ettei oo vain ne kulttuurinharrastajat. Että siihen tuloo paljon muitakin." "Siellähän on aina ollut salit täynnä." "Ja ikäjakautuma on – – viidestä vuodesta kahdeksaankymmppiin, niin se on ihan siinä mielessä sellainen läpileikkaus."

Yksi aikuisista haluaa tarkistaa, tuntevatko lapset Heikki Klemetin kuvan: *"Mikäs tuo herra tuolla postimerkissä on, tunnettko te sen?"* Testi vähän epäonnistuu, sillä kaikki osaat lukea: *"Mä mietin aluksi, että kuka se on, mutta sitten katoin vähän ylänurkkaan niin heti huomasin."* Poika osaa kertoa myös kuvan taustoja: *"Se on suoraa kuortanelainen. Ainakin minun tietääkseni, ihan syntynytkin Kuortaneella."*

Rakennusten kuvista löytyy aiemmin kaivattu pikkuisen kuurassa oleva kirkko. *"Se on joku tuollainen syyskuva. Ja innokkaita talvigolffaaajia. Tai syysgolffaaajia."* Kirkostakin tiedetään yksityiskohtia, esimerkiksi rakennusvuosi: *"1777, se on niin helppo muistaa."* Koko kuvakenttä arvioidaan pohdiskelemaan sävyyn: *"Tuossa on ny vähän levitelty kaikkia. Että melkeen niin kun urheilu... tai sitten kuitenkin tuo kirkko tuossa ja kunnantalo. Täs ei sellaista kokonaisuutta meinaa saada. Tietysti tärkeitä asioita."* Puutteiksi todetaan hetken harkinnan jälkeen edelleen Kortesmäki, kaksfooninkiset talot ja Vilmeikönrannan tulevaisuudennäkymä. *"Pari vuotta eteenpäin niin Aholankankaasta voi saada hienoja kuvia tuosta Vilmeikönrannasta, kun talot valmistuu."* *"Niin, se muutos on kyllä sitten konkreettinen."*

KOTISEUDUN HISTORIAA

Seuraava virike koskee historiaa. Eniten kotiseutua muuttaneista tapahtumista tulee ensiksi mieleen urheiluopiston perustaminen. *"Kyllä mä ajattelen, että Urheiluopiston rakentaminen tänne on muuttanut tätä maisemaakin jo, ja sitten se tunnettuus on tullut."* Joku ilmaisee tyytyväisyytensä: *"Onneksi sitä keuhkoparantolaa ei tullut."* Toisen mielestä sekin olisi tuonut elämää ja ihmisiä.

Keskustan kylänraitin ilmeen muuttuminen on ollut yhden keskustelijan muistoissa iso muutos: *"Se oli varmaan 70-luvun ja 80-luvun taitteessa, kun tuo kylätie revittiin auki ja rakennettiin molemmille puolille kävelytiet. Se muokkas koko kylän raittia. – – Mä oon ollut niiden rekkamiesten kyydis, se oli aina hienoa, kun pääsi asfalttiasemalle ja sitten se, kun oli Torpan leirillä viikonpäivät pois niin se, että kuinka paljon viikossa tapahtu kylän keskustan raitilla, niin se on sellainen, mikä on jäänyt pienelle pojalle mieleen."* Raitilta on myös poistettu taloja. *"Eli vanhan pappilan vieressä on ollut tällainen perinteinen kaksfooninkinen, iso, pohjalaistalo ja sitten samanlainen on ollut tässä, missä nyt on toi Kesäpesä, ja ne on molemmat hävinny."* Tilaisuuden loppupuolella tarkennetaan, että kyseessä olivat Vuorelan ja Törnwallin talot.

"No varsinkin pappilan viereinen tyhjä tontti on semmoinen, joka aina välillä vähän kirpaisee, että miksei siihen oo mitään tullut. Siinä oli komia talo. Se... jostain syystä se on vain nyt jäänyt tyhjilleen."

Nuoretkin tunnistavat saman muutoksen, joka näkyy jo 70- ja 80-luvun valokuvissa. *"Kyllä sitä väkiä silloin oli enemmän, ja vaikka nyt on kovasti tultu taas parempaan päin, niin kyllä sitä tarjontaaakin – – oli vaan loppujen lopuksi enemmän. Jos oikein ajattelee, että oli – – vaatekauppa ja – – oma posti, ja oli kahvilaa" – – "ja oli huoltoasemia, oli vähän joka suunnalla, ja oli kaikilla kylillä kaupat ja niin pois päin. Kylläkin mitä ny on saanut kuulla, että on ollu parhaimmillansa kolmekin kauppaa. Että kyllä sitä katoa on käynyt, mutta parempahan päin ollahan taas yrittäjien puolesta menossa."*

MERKITTÄVIÄ HENKILÖITÄ

Ajanpuutteen vuoksi joudutaan kiiruhtamaan eteenpäin. Seuraavassa virikkeessä pohditaan henkilöitä. Jos nyt pitäisi antaa kotiseudulle kasvot: Kuka on henkilö, joka kuuluu kotiseutuusi? Jota ilman se ei olisi sama paikka? Aiemmin esillä ollut Klemetti palaa heti mieleen. *"Jos nyt tarkasti miettii, niin vois siihen laittaa justiin Heikki Klemetin. Että se on yks."* Muitakin taitelijoita löydetään: *"Musiikin kannalta kyllä Viitasaaren suku, kyllä se on siltä saralta aika pitkälle. Tietysti nyt Heikki*

Ylijoen pelimannit Taiteiden illassa 2013. Kuva: Sulevi Riukulehto.

Klemetti, mutta kyllä vaan koko Viitasaaren suku on aika paljolti musiikin parissa ja vaikuttajana täällä ollut useamman vuosikymmenen ajan.” Myös Soile Yli-Mäyry tulee helposti mieleen. Tosin yksi nuoremman polven edustaja kertoo, ettei ymmärrä hänen taulujaan. ”Vaativattomia ovat taulut, mutta henkilö on tunnettu ja tuo aina esille sen, että hän on täältä kotoisin.”

PAIKAN MUUTTUMINEN KOTISEUDUKSI

Kotiseudun omakseen ottamisesta lapsilla ei ole omia muistikuvia. Sen sijaan aihetta lähestytään luokkaan tulleiden uusin oppilaiden kautta. *”Joo, meidän luokasta on lähtenyt ja on tullut, että nyt tuli viimeisimpänä unkarilainen.”* Ulkomailta tulleen kotiutuminen on näyttänyt pojan mielestä ongelmalliselta. *”Tietenkin ensimmäinen reaktio oli, että varmaan, että apua, mä en osaa mitään.”* Juontaja arvelee, että murretta oli vaikea ymmärtää. *”Niin, se puhui ihan eri kieltäkin. Sille piti tulkata. – – Tähän mennessä se – – saa ihan kunnollisia lauseitakin aikaan.”* Seinäjoelta aikaisemmin muuttaneelle asiat näyttivät pojan mielestä paljon helpommilta. *”Se oli suoraan, kuin olis ollut koko ajan Kuortaneella.”*

Muiden keskustelijoiden mielestä kotiseudun muodostamisessa tärkeässä roolissa ovat harrastukset ja työ. *”Harrastuksethan se kotiuttaa. Harrastusten kautta oppii tuntemaan, ja sitten kun oppii tuntemaan, niin vähitellen tuntee alueen kodikseen. Tai omakseen.”* *”Ja kyllähän tietysti, jos on töissä sillä seudulla, missä asuu, niin kyllä se työpaikka kiinnittää, ja sen kautta tulee tuttuja ihmisiä jos tosiaan muuttaa muualta. Ja toivon mukaan vielä naapuritkin jonkun verran.”*

Muualta muuttanut keskustelija kertoo omista kokemuksistaan. Hänestä Kuortaneelle oli verrattain helppo kotiutua: *”Mä tulin vielä pienemmältä paikkakunnalta, ja siellä vielä pienemmällä paikkakunnalla kaikki tuijotti mua, kun mä*

muutin sinne. Täällä mua ei tuijottanut kukaan sen takia, että täällä on opisto, täällä on totuttu siihen, että täällä on uusia ihmisiä. Että se ei oo niinkun kyläkuvassa semmoinen asia, että ’Hei, tänne on muuttanut joku!’, jos tänne tulee joku tuntematon ihminen. Ja erittäin pian, olisko kymmenen kauppareissun jälkeen, niin kassat tervehti, niin kun oltais aina nähty, ja myyjät tervehti, ja työpaikan kautta mäkin sain kavereita.”

MUUTTUVA KOTISEUTU

Aholankangasta läheltä seuraava keskustelija näkee päivittäin kotiseudun muuttuvan, mutta pitää sitä lähinnä myönteisenä asiana. *”Kyllä kun meidän kotipiirimme on Vilmeikönrantaa vastapäätä, niin sitä muutosta saa seurata ihan läheltä. Se, että sieltä menee mäntyä nurin ja nousee uusia taloja, niin se tulee muuttumaan, mutta mun mielestä se on positiivista, ja sen takia mä en koe, että se on hävitetty se alue.”*

Historiavirikkeen kohdalla käynnistynyt kylänraitin muuttumista koskeva keskustelu pääsee nyt uudestaan vauhtiin. *”Monet koki silloin aikoinaan, että kun se koulurakennus... Missä tarkoituksessa se on nyt ollut? Onko se ollut keskikoulu siinä, joka nykyisen yläasteen edessä on ollut sellainen kivitalo? Että kaikki ei sitä oikein hyväksynyt, että se silloin purettiin, kun tuli uus lukio. Että ehkä monilla liittyy koulurakennuksiinkin semmosia muistoja...”* Puhuja ei ole itse käynyt koulua puretussa rakennuksessa. Yksi koulun entinen oppilas kertoo, että häntä purkaminen ei ole häirinnyt: *”Nyt kun sanoit, niin muistin, että se on ollut siinä.”* Muita keskikoulun kohtalo näyttää kuitenkin häirinneen. *”Museovirasto ei siihen puuttunut, kun siinä ei ollut sellaista arvoa rakennuksena, mutta kyllä se joillekin, jotka sitä oli käynyt ja joilla liittyy siihen jotakin ehkä positiivisia muistoja niin...”* Nuorempi kes-

Taiteilija livari Honkolan näkemys keskikoulun ensimmäisestä rakennuksesta. Lähde: Viitasaari 1985, 175.

kustelija kertoo: *"Määkin juuri ja juuri muistan sen, – – Kun tuli yläasteen ovesta pihalle, niin kyllähän siinä sellaista sisäpihan piiritunnelmaa tuli, että niin kun sellainen vähän sisäisempi tunnelma. Että nykyäänhän se on vain niin, että siinä on koulu, että vähän siitä jotakin puuttuu. Siitä mäntyjen kohdalta, mutta... ei sitä enää takaisinkaan siihen saa."* *"Ei, eikä tarvittekaan varmaan. Harva sitä enää kaipailee sillä lailla sitä rakennusta."*

Luontokohteiden muutoksista runsaasti huomiota annetaan metsien hakkuille. *"Kyllä täällä on surutta kaadettu mettää. Mua surettaa esimerkiksi leirikeskus Torpan läheisyys. Sieltä on vedetty matalaksi meidän hyvät paikat."* Samankaltaisia kokemuksia on omilta kotikulmiltakin: *"Kyllä se kans Ruonalla on täs viimeisen kymmenen vuoden ajan, kylä sieltäkin on vaan meidän nurkilta paljon mettää hakattu, että kattoo vanhoja vauvavideoita, niin tuloo aina ne hyvät ajat mieleen, kun sitä metsää oli ja tuntu sellaiselta tutunlaiselta..."* Puhuja arvelee, että silmä tottuu, mutta siihen menee aikaa. *"Sun lapsenlapsenlapset saa taas leikkiä männikössä."* Muut myötäilevät innokkaasti. *"Niin, siihen menee se oma aikansa. Se on jotenkin surullisen näköistä, kun sitä kaadetaan isolta alueelta ja kaikki puut."*

Lisää silmähäiritseviä esimerkkejä annetaan hiihtoladuilta. *"Tuolla ampumaradalla hiihtolatuksen ympärillä on sama, että se maisema on ihan toisenlainen, kun on tottunut siellä monena vuonna hiihtelemään niin..."* Samoin kävi Ruonan pururadalle, kun radan sisäpuolelta kaadettiin puut. *"Kun koululla käytiin näin hiihtelemässä, niin kyllähän se – – tuntui se lenkki paljon pitemmältä."* *"Niin tuntuikin, sehän lyheni tosi paljon, kun sieltä kaadettiin ne puut."* Samalla menetettiin myös leikkipaikka. *"Se oli aina hyvä liikuntatuntien jälkehen, niin siellä justiin oltiin Hippaa ja Pöttistä ja Kymmentä tikkua laudalla. – – Eipä siellä nykyään varmaan paljoo tehdä mitään..."* Pururata ei enää toimi lähimetsänä. Ilman puita kaikki näkevät toisensa sadan metrin etäisyydeltä.

Samantapainen lähimetsä on katoamassa myös kirkonkylän koululaisilta. *"Samoin nyt kun tämän uuden päiväkodin rakentaminen siihen Alvarin koulun yhteyteen muuttaa meidän koulun ympäristöä. – – Se oli semmoinen pikkumetsä, minne oli kiva mennä pienten oppilaitten kanssa, niin nyt ei oo sellaista. Ja siellä on rakennustyömaa muutenkin nyt, ettei siellä oo mitään asiaa."* Tilannetta on yritetty kääntää myös eduksi. Koululaiset tekevät nyt projektia rakennustyömaanaikaisista maisemanmuutoksista: *"Joo, se on kutosten hommaa, että vitosetkin monet olis halunnut tulla siihen mukaan..."*

Hetkeä myöhemmin koulun lähimetsään ja uuden päiväkodin rakentamiseen palataan vielä uudestaan. Entistä oppilasta jäi vaivaamaan uuden rakennuksen vaikutus koulun pesäpalloperinteisiin. *"Onko teillä nyt sitten tämän päiväkodin myötä enää pesäpallo-otteluakaan tulossa?"* Pallo voi osua ikkunaan. *"Katkiaako siinä perinnekin sitten?"* Joku on sitä mieltä, että onhan kenttiä muuallakin, mutta kaikkien mielestä se ei olisi sama asia. *"Se on ollut kyllä hyvä, kun se on siinä lähellä."* *"Tosi paljon on käytetty sitä aluetta, missä nyt se päiväkoti tulee, niin sitä pientä metsää."* Kerrotaan, että perinteet tulevat kymmenien vuosien takaa. Keskustelijoista alkaa vai-

Hakkuuaukio Haarajärvellä. Kuva: Sulevi Riukulehto.

kuttaa siltä, että yllättävän paljon asioita pitää järjestää uudella tavalla: *"Hiihtolatu piti tehdä ihan eri paikkaan nyt. Että kyllä sekin vaikuttaa, vaikkei tuo oo kuin yhden rakennuksen rakentaminen. Ja totta kai maisema – – Se näyttää erilaiselta se koulun ympäristö."* Koulun nykyinen oppilas kertoo, miten rakennustyömaa on vaikuttanut heidän välitunteihinsa: *"Kun joskus pelataan siellä jalkapalloa, niin menee siitä aidan yli, johon 'EI sais mennä', niin sinne joutuu jotkut ihan kiipeämään yli, – – tai sitten kiertämään toista kautta, ja siitä ei opettajat yhtään tykkää, että meille tultiin huutamaan ja melkeen otettiin jo pallokin pois."* Tämä herättää sekä top-puuttelua että sääliittelyä. *"Älä ny, joo."* *"On ne julmia!"* *"Mutta kun siellä on oikein kyltti, että työmaalle pääsy kielletty."*

Hyviäkin esimerkkejä löydetään. Yksi nuori mainitsee Heininevan rauhoittamisen. *"Terttuhon iloitsi tuossa yhtenä aamuna aamunavauksessa, kun tää Heinineva on saanut – – luonnonsuojelualueen luvan tai sen jutun, että siellä ei saa kaivaa turvetta."* Toinen hyvä esimerkki on Kuortaneenjärvi. *"Ilolla oon huomannut, että järven kunto on palautunut siihen, mitä se oli silloin, kun oli pieni. Se oli välillä aika huonossa kunnossa... toi meidän järvi, että veden laatu on selkeästi parempi, kuin mitä joskus kymmenen–viistoista vuotta sitten."*

Jokainen ymmärtää, että muutoksia ympäristöön tulee koko ajan, ja sekin on ymmärrettävää, että joku voi pahoittaa niistä mielensä. Seuraavaksi keskustelijoita pyydetään pohtimaan, mihin vedetään raja. Mitä asioita kotiseudusta täytyy säilyä, jotta sen edelleen tuntuu kotiseudulta? Nuorimmat keskustelijat aloittavat: *"No jos kävis niin, että joku tulis sanomaan meidän tontin pihalle, että kuulkaas tämä tontti täytyy purkaa, tähän tehdään tie pelloille, niin ei..."*

Edellisissä virikkeissäkin on tullut selväksi, että Keskustien näkymät ovat monien läsnäolevien mielestä olennainen osa kotiseutua. *"Kyllä tuon Keskustien pitää vähintään – – näön vuoksi, niin kyllä sen pitää pysyä vähintään nykyisellensä ett..."* Kauppojen ja yritysten väheneminen pitää puhujan mielestä pysäyttää. *"Ja jos Kirkkoranta myydään tonteiksi niin... se vois olla aika paha."* Arvellaan yksimielisesti, että se herättäisi kaikkien kuortanelaisten vastustuksen. *"Ja itku tulee, jos kirkko palaa."* Sen sijaan urheiluopiston alue nähdään pysyvästi muutoksenalaisena. *"Urheiluopiston markkian on muuttunut aivan valtavasti" – – "ja tulee muuttumaan, aina rakennetaan uutta ja sieltä on purettu Eppulat ja muut mutta, voi olla, että se kirkko on ja pysyy. Ja toivottavasti."*

KOULUT JA URHEILUOPISTO OSA KOTISEUTUA

Ero suhtautumisessa Kirkonrannan ja Opistonrannan välillä on suuri. Muualta tullut keskustelija arvioi, että muutokset kuuluvat opiston alueen luonteeseen, eikä sinne ole samanlaisia tunnesiteitäkään. *"Emmä osaa sanoa, että kun monet sanoo, että lenkipolut menee. Mutta kyllähän siellä niitä riittää – –. Emmä usko, että siinä mitään menetetään. Se rantakin on aika jyrkkä ollut, et sitä ei oo rantakäytössä sillä lailla. Että ehkä enemmänkin, kyllä minä oon käyttänyt sitä paljon lenkkeilyyn, mutta vielä löytyy siihen tarkoitukseen. Että kyllä sitä on ollut hauska seurata niitä talojen rakentamista sinne ja niitten syntymistä. Mulla ei tietysti, kun en oo kuortanelainen syntyjään, niin mulla ei oo niin sellaiset tunnesiteet siihen, että..."*

Edes talojen purkaminen opiston alueella ei herätä samanlaisia tunteita kuin Keskuskadulla. *"Niin se on jännä, se on semmoinen oma, se on aina ollut oma alueensa, ja se niin-kun alueena on osa ainakin mun kotiseutua, mutta sitten se, että siellä on pakko tapahtua muutoksia. – – Palvelujen täytyy pelata sillä omalla alueellaan..."* Muutos nähdään pakottavana reunaehtona. *"Se on vähän sama juttu kuin kyläkoulujen kohdalla, että jos kerran ei oo oppilaita, niin koulua on hankala pyörittää."* Opiston ja kotiseudun suhde koetaan niin kiehtovaksi, että keskustelijat palaavat siihen vielä kaksi kertaa ennen tilaisuuden loppua, mutta ensin tartutaan kouluverkon muutokseen.

Joku on huolissaan koulujenvälisistä kilpailuista. Loppuvatko ne, jos kyläkouluja ei enää ole? *"Pienempänä oli aina sellainen huippukohta, jos – – KuKussa ei ollut mukana, niin kyllä se oli niinkun ainoa paikka, missä voi kisailla, että... Varsinkin aivan alkuaikoina."*

Nuorimmilta kysytään, miltä koulu heillä kotiseudun osana tarkoittaa. *"No jos joutuis täältä muuttamaan johonkin*

pienemmälle seudulle, jossa ei olisi koulua ja pitäis käydä ihan toisessa kunnassa koulua, niin ei kyllä ei sopisi minun tyyliin. – – Mieluummin se on niin, että koulumatka on jotain... niin vähän kuin mahdollista." Koulunvaihtamisesta on joillain kokemustakin. *"Kakkosluokalle [olen] muuttanut Ruonalta Alvarihin. – – Olihan se nyt se puoli vuotta ensiksi aivan ihmettelyä. Tietysti nyt paljon oli tuttuja kerhoajoilta sun muilta. – – Mitähän ny silloin Ruonalla mahtoo olla se nelisenkymmentä, viisikymmentä oppilasta, niin kyllähän se Alvari vaan tuntui suuremmalta kuin Ruona. Että oli tottunut siihen, että yks käytävä ja siinä on luokat ja liikuntasalin ovi. – – Alvarissa olikin kaksi käytävää, niin se tuntui jotenkin paljon suuremmalta, ja luokatilat oli suuremmat."* Toinen nuori on muuttanut pienempään kouluun. *"Ruonan koulu oli vaan niin pieni. Kun on oma talo samankokoinen, niin se oli jotenkin hämmentävää."*

Tämä palauttaa aikuiset miettimään uudelleen opiston asemaa omassa kotiseudussaan. *"Täs onkin jännä tää, että mitä sitten jos opisto häviää?"* Olisiko tämä yhä sama paikka? kysyy juontaja. *"Mää sanon edelleen, että sitten Kuortane olisi aikalailla, ellei suuria ponnisteluja tehtäisi, niin kyllä olisi aikalailla mennyttä."*

Muutoksia tarkastellaan vielä hetki parin apukysymyksen kautta. Entä jos ei olisi järveä? Tai murretta? Niitä ilman paikka ei olisi sama. *"Ei olis, kyllä ne kuuluu."* Ajatus ei ole tullut edes mieleen. *"Se oliskin kyllä hämmentävä tunne, kun yhtenä aamuna meet kouluun ja huomaat, että järvi on kuivanut, niin olis vähän, että mitä vitsiä!"* Ajatusleikissä nähdään huvittaviakin puolia: koulumatka lyhenisi. *"Saat ajaa pyörällä kotoa suoraan tuonne. [Ei] tartte kiertää järveä."* Ihmiset nähdään kuitenkin viime kädessä ratkaisevina. Kouluissa ja kylillä tarvitaan oppilaita. *"Ihmisethän sen kotiseudun kuitenkin tekee."*

Tilaisuuden päätyttyä yksi nuorista pohtii vielä koulunvaihtoa kylärajojen näkökulmasta. Muuttuvan koulumatkan myötä koulunvaihto edellyttää myös uudenlaiseen kouluyhteisöön sopeutumista, eikä ole sanomatta selvää, että lopetettujen kyläkoulujen oppilaat mahtuvat samaan kouluun.

TOIMINTA KOTISEUDUN HYVÄKSI

Seuraavassa virikkeessä puhutaan kotiseututyöstä. Miten voi parhaiten toimia kotiseutunsa hyväksi? *"Esim. ei roskaa luontoa, niin kun joskus näkee, että siellä on jotain tölkkejä, pulloja..."* Toinen neuvoo keräämään pullot talteen ja viemään kauppaan. Roskiin kajoaminen vain on ikävämpää. *"Siitähän se lähtee liikkeelle. Jokainen pitää huolen siitä omasta ympäristöstään. Kyllä se viihtyisyys on suuri tekijä."*

"Ja tuosta miten voi parhaiten toimia kotiseutunsa hyväksi, niin yksi on, että olla eri toiminnoissa mukana, järjestöissä sun muissa ja yrittää saada kehitettyä hyväksi, jotta kaikki kuortanelaiset tykkäisivät siitä sen palveluista tai toiminnoista." Partiossa toimiminenkin nähdään kotiseututyönä. *"Periaatteessa kyllä. Koska varsinkin varmaan ennen aikoina, kun on ollut ehkä enemmänkin partiossa mukana olevia, niin niille ne on tärkiä asia muistoissa ja kotiseudussa. Että kyllähän se on hyvä, että partiotoiminta pysyy mukana tai*

yrittää ainakin pysyä hengissä, niin sekin on jo tärkeää.” Partiotointa on hieman alamaissa: ”Sanotaan, että katoava kansantuote.” Yksi nuori kertoo esimerkin partioleiriltä: ”Havulla, kun meni nämä eri lippukuntien jäsenet sillee ryhmissä, niin se oli mahtavaa, kun mä ja Aatu mentiin siellä kahdestaansa: Kuortaneen Kuismat! Ja meillä ei ollu sitä lippukaana mukana...” Lippukunnan huivit sentään oli.

Kerrotaan, että aktiivisuus menee vähän aaltoliikkeenä. Yksi vanhemmista kertoo: ”Mä olin [aikanaan] liian pieni. Sitteen kun mä olin oikeassa iässä, niin [partiota] ei ollut. Ja sit mentiin taas...” – ”Mä oon nimenomaan välinputoaja.” Isä ja isotveljet pääsivät Kaarankajärven rannalle retkelle. Lippukunnan perustamisvuodeksi mainitaan 1915. ”Täällä on ollut sellainen tyttölippukunta kuin Kuortaneen Sirkut, ja siitä se on lähtenyt se. Välillä aina on ollut paljon väkeä, välillä ihan pimennossa...” – ”Kuuskytluvulla on ollut kaksi lippukuntaa, Kuisman tytöt ja Kuisman pojat.” Ne yhdistyivät 70-luvun alussa. Perinteinä mainitaan yhteys seurakuntaan ja kokoontumispaiikat. ”Kolo, Majantalli ja Torppa, sitä väliä, kolmen väliä...” Yksi nuori hahmottaa kokoontumispaiikkojen toimintoja näin: ”Varsinkin Majantalli ja Kolo näin partiolaisena, mutta sitten just, jos seurakunta liittyy mukahan, niin samat ihmiset toimii myös Torpalla ja muutenkin näin sekä partiossa että myös seurakunnallisessa toiminnassa.”

Omaa huutoa Kuortaneen partiolaisilla ei ole, mutta oma lippu, huivi ja logo löytyy. ”Eikös se oo kaksytneljäkulmainen risti mun muistaakseni. Kyllä.” ”Kaksytneljäkulmainen risti eli kirkon pohjapiirustus.” Kaikki ovat sitä mieltä, että sitä tuskin muutetaan: ”Aika hyvä ehdotus pitäis olla...” ”Ja sitten pitäis lippukin uudistaa.”

URHEILUOPISTO KOTISEUDUN OSANA

Tilaisuuden virikeosan loputtua osa keskustelijoista lähtee, mutta jäljellejääneet palaavat vielä kerran urheiluopiston asemaan kotiseudun muodostumisessa. Yksi keskustelija kuvailee omia tuntemuksiaan opiston merkityksestä näin: ”Onpa jännä huomata, että vaikka opisto on aina ollut tossa, niin kauan kun mä oon ollu täällä – mä oon kuitenkin ennen seitkytlukua syntynyt kuntaan – niin se ei kuitenkaan, kun pitää miettiä, että mikä on tärkeä asia tai paikka, niin... Siellä se vaan on.” Toinen keskustelija vahvistaa saman tuntemuksen: ”Ei se nyt kumminkaan kovin tärkeä oo. Se vaan on siinä.” Muut myöntelevät. ”Vaikka mäkin oon käytännössä lapsuuteni ja nuoruuteni eri tiloissa, pallohallissa, maapohjahallissa asunut, että kaikki vapaa-aika on mennyt opistolla... Mielenkiintoista.” Syyksi arvellaan opiston henkistä irtoamista muusta Kuortaneesta. ”Opiston työntekijöistä ei enää kaikki asu Kuortaneella. Että seittämänkymmentä prosenttia varmaan käy muualta.” ”Joo, se on totta. Se on irrottanut juurensa Kuortaneesta ja 70 prosenttia käy muualta, ja sit ne ihmettelee, että miksi kuntalaiset ei koe sitä omakseen. Juuri huomasiin, että en koe sitä omaksi...” Juontajakin puuttuu ajatuksenvaihtoon: Onko tällaista keskustelua? ”Joo, on. On on, kyllä.” Nuoremmat osallistujat liittyvät keskusteluun: ”Ja kyllähän sitä näin nuorempaanakin ajattelee, joo-o, Kuortaneen urheiluopisto.

Mutta se on vaan paikka, mihinä käyrähän pelaalemassa, ja se on sitten siinä.” Kuortaneen urheiluopisto, seinäjokelaiset pyörittää,” jatkaa toinen.

Aiemmin opisto on keskustelijoiden mielestä ollut tiiviimin yhteydessä seutuun. ”Et ennen vanhaan, kun siinä asui kaikki siinä opiston markilla perheineen, niin lapset oppi tunteen toisensa ja oli sellainen luonnollinen yhteys.” Puhutaan yhteisöllisyydestä, erityisestä opistolaisuudesta ja sen ilmenemisestä. ”Mä tiedän ainakin, että monet, jotka on asunut siellä markilla, on toisensa lasten kummeja. Et on tullut ystävyssuhteita. Ja ne on mennyt yli – – luokkarajojen.” Yksi vanhemmista kertoo omista kokemuksistaan. ”Siihen oli hieno päästä aina kesäksi sisään. Mäkin oon monta kesää ollu siellä kesätöissä, opistolla... Se oli jotenkin sellainen yksi iso, ei nyt... no ehkäpä jopa perhe. Että ne oli niin tiivis joukko.” Opistolaisuus merkitsi jonkinlaista yhteenkuuluvuuden tunnetta. ”Kun olit osa sitä joukkoa, niin sitten siellä – – oli myös helppo liikkua talviajat ja harrastaa, että se oli hirveen mutkatonta. Nyt kun ne on muualta tulleita, tai muualla asuvia, niin ei enää edes tunne kaikkia.”

Vanhan opiston rakennuksista otetaan puheeksi Eppula. ”Kun oli vielä Eppula! Niin muistan sen, kun oli oikein keittiö, mihnä tehtiin ruokaa. Esimerkiksi nykyään se Sodexon ruoka, niin eihän se vedä mitään vertoja sille Eppulan – – itsetehdylle ruoalle. Vaikka tietysti nyt tuokin on ihan hyvää, mitä nykyään on, mutta kyllä se itsetekemä on aina vähän parempaa kuin se jostakin tuotu ruoka. Tai valmiiksi tehty, tuotettu.” ”Tuontituote”, täydentää joku. Eppulan purkaminen ei kuitenkaan herättänyt suuria tunteita. ”Ei se mun mielestä herättänyt täällä. Ehkä enempi sitten niitten [sydämissä], jotka kuului siihen vanhaan opistoperheeseen, jotka ovat jo eläkevuosia viettämässä muualla.” Keskustelijat uskovat, että uusi ruokailurakennus tarvittiin, eikä Eppulaa oikein voitu suojella opistoalueen keskelle. ”Väki ymmärsi sen muutoksen, että sen oli pakko tulla, niin ehkä senkään takia siitä ei mitään kansanliikettä noussut, että Eppula pitää säästää.”

Tilaisuuden viimeisenä kommenttina iloinen osallistuja lausuu toivotuksena: ”Kiitokset! Olipas kiva puhua Kuortaneesta.”

PARTIOLAISTEN TÄRKEÄT PAIKAT

Partiolaiset paneutuivat kirjoitustehtäviin kevään kuluessa omissa kokoontumisissaan. Vastaukset saatiin yhdeksältä 12–13-vuotiaalta pojalta. Seitsemässä vastauksessa kotiseudun tärkeimmäksi paikaksi nimettiin koti. Kolme vastaajaa perusteli valintansa yksinkertaisesti sillä, että asuu kotona. Yksi kuvasi vähän tarkemmin: koti on ”siks hyvä paikka koska siellä voi nukkua ja pelailla pelejä”, ja kerran perusteluna mainittiin, että koti on lämmin.

Partiolaisten vastauksissa korostui retkeily ja luontoharrastus. Toiseksi eniten mainintoja keräsi partiolaisten oma leiripaikka Torppa. Se mainittiin viidessä vastauksessa. Yöpymiset ja ”yöreisut” mainittiin kolmessa vastauksessa. Torppa on ”leirialue jossa saa pitää kavereiden kanssa hauskaa.” Siellä on kiva yöpyä.” Samantapainen rooli annettiin myös Piilopir-

Larickin majan hirsistä koottu piharakennus seurakunnan leirikeskus Torpalla. Kuva: Timo Suutari.

tille, joka oli päätynt kolmeen vastaukseen. Siihen liittyivät kokemukset yöreissuista. "Se on sellainen jännä paikka." Ampumaradan ympäristön maasto sai myös huomiota: "Kymppin maja. Siellä on kivat mettäpolut."

Luontoharrastuksena mainittiin kalastus kahdesti Kuha-järven ja kerran Porkkuslammen yhteydessä. "Kuhajärvi on mun kodista noin 50 m päässä ni sinne pääsee aina kalaan ku haluaa." Partioharrastus oli erikseen kirjattu kahdesti: "Partiossa tehdään aina jotain kivaa."

Myös liikunta sai runsaasti huomiota (viisi vastausta) sekä harrastuksena että rakennettuna ympäristönä. Urheiluopisto oli kolmen partiolaisten tärkeä paikka. "Urheiluopisto, siellä voi urheilla." Lisäksi kaksi vastaajaa tarkensi kiinnostuksensa kohteen, toinen jäähalliin "koska jääkiekko on parasta" ja toinen suurhalliin, joka tarkoittaa ilmeisesti Kuortane-hallia. "Opistolla saa tehä vaikka mitä. Pelata jäkistä, olla juoksemassa, uida ja keilata."

Neljä avainkohdetta mainittiin yhden kerran: naapuri – siihen liitettiin hauskanpito, mummola "sinne voi mennä lomalla", tarkemmin yksilöimätön "kauppa että saa ruokaa" sekä keskusta. Sitä ei perusteltu mitenkään.

KOTISEUDUN TULEVAISUUS PARTIOLAISTEN SILMIN

Eläytymistehtävään partiolaiset vastasivat verrattain lyhyesti. Kukaan ei valinnut selkeästi myönteistä tulevaisuudenkuvaa. Neljässä vastauksessa kuvattiin tilannetta, joka oli yksiselittei-

sen kielteinen. Epämiellyttävyyden syynä oli kaupungistuminen: "Huono: Kuortaneesta tulee iso kaupunki."

"Tulee enemmän ihmisiä (tai vähemmän) ja kyläkoulut saatetaan lopettaa ja Kuortane saattaa yhdistyä toiseen kuntaan". Toisena uhkana nähtiin luonnonarvojen menettäminen. "Järvet kuihtuu ja jäähalli romahtaa eikä uutta rakennettais (huono)". Usein vastauksissa yhdistyivät molemmat uhkat. Lisäksi partiolaisten mielissä kummitteli kuntaliitoksen mahdollisuus. "Väki vähenee. Kuortaneenjärvi saastuu. Kuortane on liittynyt Lapuaan tai Seinäjokeen."

Kolme partiolaista näki tulevaisuudessa sekä hyviä että huonoja puolia. "Kaikki ajavat autolla ja metsiä hakataan. Opistolle tulee paljon enemmän urheilulaitteita. Väki vähenee, taloja ei tule lisää. Osa on hyvää osa huonoa." Näissäkin vastauksissa Kuortane on menettänyt asemansa itsenäisenä kuntana. "Urheiluopistolle on tullut paljon enemmän kaikenlaisia juttuja. Se on ihan hyvä. Kuortanejärvi voi kyllä saastua. Se on huono asia. Ja me ollaan yhdistytty toiseen kaupunkiin. Se huono asia."

"Koti on saattanut muuttua tai talo vaihtua. Hyvä! Urheiluopistolla on tullut lisää urheilumahdollisuuksia. Hyvä!!! Ollaan liitetty Alavuteen. Huono!!!!!"

Yhdessä vastauksessa jäi epäselväksi, kumpaan tulevaisuudenkuvaan vastaaja on eläytynyt: "Väki vähenee, tulee uusia taloja." Täysin neutraalina voi pitää sen pojan käsitystä elämästä viiden päässä, joka oli raapustanut paperiinsa yksinkertaisesti: "Olen 17 vuotias".

KESÄKUURTANELAISET RY:N KOTISEUTUKESKUSTELU 31.3.2012

KATJA RINNE-KOSKI JA SULEVI RIUKULEHTO

Kuortaneen kesäasukkaita tavoiteltiin Kuortaneen kesäasukkaiden yhdistyksen, Kesäkuurtanelaiden, kautta. Kesäkuurtanelaiset ry on perustettu vuonna 2007 ja sen tavoitteena on edistää Kuortaneen vapaa-ajan asukkaiden olosuhteita ja palveluja sekä keskinäistä verkottumista.

Keskustelutilaisuus järjestettiin pääsiäissunnuntaina 31.3.2013. Ajoituksella tavoiteltiin pääsiäisenviettoon tulevia kakkosasujia ja mökkeilijöitä. Tilaisuus pidettiin Kuortaneen keskustassa, Väentuvassa, joka on järjestöjen käytössä oleva entinen kunnantalo.

Kesäasukkaita kutsuttiin tilaisuuteen Kesäkuurtanelaiden sähköpostitiedotuslistan ja yhdistyksen Facebook-sivun kautta sekä Kuortaneen kunnan Internet-sivujen Ajankohtaistalpalstan tiedotteella. Paikalle saapui seitsemän osallistujaa, viisi naista ja kaksi miestä. Paikalle saapuneet pitivät luonnehdintaa kakkosasujat osuvampana kuin nimitystä mökkiläiset tai kesäasukkaat.

KOTISEUDUN KOOSTUMINEN

Ylilentokuvien aikana osallistajat kumarteleivat pöydän suuntaan nähdäkseen kuvat paremmin, mutta keskustelua ei erityisemmin viriä. Myös kotiseutukäsityksiä esittelevä virikealustus kuunnellaan vaitonaisina.

Ensimmäisenä varsinaisena virikekysymyksenä tiedustellaan, millaisista asioista kotiseutu koostuu. Alkaa vuolas ja pitkistä puheenvuoroista koostuva keskustelu.²¹ Kotiseutuun liitetään monenlaisia asioita. Eniten huomiota saavat ihmissuhteet, luonto ja kulttuuri. Moni keskustelija aloittaa oman puheenvuoronsa ihmissuhteista. Eniten korostuvat sukulaiset, mutta myös kaveri- ja ystävyysuhteet painavat. *"Tietysti ne sosiaaliset suhteet, et ihmissuhteet tänä päivänä. Mutta sitten myöskin osahan niistä kumpuaa hamasta menneisyydestä, elikkä ne on hyvin pitkäaikaisia ihmissuhteita. Mutta toisaalta sitten taas on hyvin uusiakin ihmissuhteita."* Kertotaan, että sukulaisia on Kuortaneella, mutta myös muualla Etelä-Pohjanmaalla: Seinäjoella, Isossa-Kyrössä, Kauhavalla. Sukulaiset kiinnittävät kakkosasujia Kuortaneeseen ja sen lähi-seutuun. Niitä kuvaillaan monipuolisesti runsailla sukulaisanoilla. *"No mulla on tietysti täällä miehen ja omat vanhemmat ja sisarukset. Itse asun tuolla etelässä. Nyt ei olla mökillä, mutta ollaan sitten tosiaan oltu sekä omilla vanhemmilla että appivanhemmilla tässä yötä. Tietysti tosiaan nämä sukulaisuussuhteet ovat, veljet asuu täällä päässä ja miehen sisko Vaasassa, että me ollaan ainoot, jotka ollaan tästä ihan lähipiiristä tuolla etelässä."* *"No kyllä mullakin se on, että sukulaiset on täällä aika paljon, että täällä on sekä isä että äitin suku on Kuortaneelta lähtöisin. Ja sitten sisko asuu täällä nykyään vielä."* Muualla opiskeleva nuori kertoo tapaavansa täällä kou-

²¹ Luettavuuden lisäämiseksi keskustelua on tässä jäsennelty voimaperäisemmin kuin muita kotiseutukeskusteluja.

Kotiseutukeskustelijat Väentuvalla 31.3.2013. Kuva: Markku Honkola.

lukavereitaan. *"Kun täällä on käynyt koulun, niin tästä on tullut tapaamispaikka. Että lomalla tänne tulen minä ja sitten ne muut opiskelijakaverit, jotka on hävinny ympäri Suomee mut sit lomalla ollaan täällä samaan aikaan ja tavataan ja käydään Kuhinoilla ja no, valakialle ne ei nyt olleet tulleet eillisiltana juuri kukaan, mutta tällaista niin kun tapahtumabongailua vähän, että missä käydään. Siis tavataan ne, joiden kanssa täällä on vietetty aikaa."*

Toinen keskeisesti kotiseutua luonnehtiva tekijä on luonto. *"Koska mä oon liikunnallinen ihminen, liikun paljon luonnossa, ja mun mielestä tuo järvimaisema on ainakin yks sellainen ykkösjuttu ja tuo ranta. Et ne on tosi tärkeitä. Ja sitten myöskin metsä ja siellä marjastaminen ja metsäluonto. Mitä kaikkea siellä sitten onkaan."* Luetellaan monia luontoon liittyviä yksityiskohtia ja harrastuksia: *"marjastus on se pääharrastus tavallaan, mikä täällä sitten on kesä-syysaikaan ennen kaikkea. Melkeen ne sienet ja lakat ja mustikat ja puolukat haetaan [luonnosta] – – Talvisaikaan sitten käydään hiihtelämässä täällä. Urheiluopistolla on oikein hyvät hiihtoladut ja, ja miksei hyvät lenkkeipolut löytyy sitten samalla, määkin harrastan liikuntaa aika paljon."* Urheiluopiston palvelut tukevat luontevasti kesäkuurtanelaiden luontoharrastuksia. *"Itsekin järvellä kävin tuossa aamulla hiihtämässä. – – Omat lapset jo rupee olemaan aikuisia, mutta – – he ovat sitten tykänneet tänne tulla, kun on ollut tuossa urheilukenttää ja opiston palveluita. Ja ovat käyttäneet niitä vielä isompanakin, – – Heitä on saanut tänne tulemaan mukana. Niin se on ollut kans tärkeä, koska ovat semmoisia urheilullisia."*

Kuortaneen Eliittikisat 2013. Kuva: Heikki Savela.

Kolmas runsaasti huomiota saava sisältö on kulttuuri. Joillekin sillä on rakennusperinnön kautta yhteys omiin sukujuuriin. *"Kun ne omat juuret on hyvin vahvasti täällä, ja siinä jo omat lähtökohdat ja suvun lähtökohdat vuosisatojen ajan, ja jos mä ajattelen meidän taloa, niin se on 1800-luvulta. Eliikkä se on hyvin tärkeä elementti sitä kotiseutua."* Sillä on kulttuurimaisemana suora yhteys myös luontoon. *"Kivaa on tosiaan kesäläkin tehdä näitä polkupyöräretkiä, kun on hyvin hoidettua ympäristöä, että on vanhoja taloja ja on niittyjä ja edelleenkin siellä on lehmii sun muuta, niin kyllähän se tuo sellaista väriä ja värikylläisyyttä siihen elämään, että ei ole pelkkää tyhjyyttä."* Etelä-Pohjanmaalla luonnon ja rakennetun kulttuurin raja ei ole yhtä jyrkkä kuin Itä-Suomessa. *"Tosi hieno tää kulttuurimaisema. — Itäsuomalaisena mä odotan, että milloin se maaseutu alkaa, milloin ne metät ja sieltä talot. Mut nyt mä oon jo tottunut tähän maisemaan. Omia sukulaisia — aina hämmästyttää —, ettei voi sinne kulman taakse mennä aamulla pissalle, että näkyy vielä naapureihin. Itä-Suomessa on toisin sillä lailla mettän keskellä."*

Seudun kulttuurinen voima nähdään esimerkiksi kulttuuritapahtumissa: *"Kuhinoissa [ollaan] mukana ja jossakin museon näissä tapahtumissa — Mä ainakin yritän kaikkia olla kannustamassa ja käydä näissä, on sitten näytelmiä ja muita, — että ihmiset järjestäis kaikkia tapahtumia."* Edellispäivän pääsiäisjuhlat ovat tuoreena esimerkkinä muistissa. *"Mun mielestä se on tosi hienoo, että on aktiivinen kylätoiminta ja mistä on osoituksena esimerkiksi nämä eilen olleet kokot, mitä oli muualla, mutta ei keskustassa. Mut oli tosi kiva, et niitä on järjestetty, ettei oo semmoista kuollutta. Se on hienoa!"*

Keskustelijoille Kuortane on kulttuurisesti osa Etelä-Pohjanmaata tai Pohjanmaata. *"Identiteetti ja kulttuuri, — se eteläpohjalaisuus semmoisenaan, niin se on mulle se, joka ehkä sen identiteetin luo sit. Mä oon asunut koko elämäni — Helsingissä ja Espoossa. Se on sitten aivan toisenlaista, mutta kyllä se sitten vaikuttaa, että esimerkiksi lapset on yliopistoa käynyt, niin eteläpohjalaiseen osakuntaan ne on liittynyt. — Tähän maakuntaan se liittyy."* Avioliiton kautta alueeseen liittyneelle kulttuurissa on ollut totuttautumistakin. *"Oon ihan itäsuomalaisesta suvusta ja Karjalassa sukujuuret, että onneksi oli pari karjalaistyttöä eteläpohjalaisten kanssa naimisissa, että tunnen sen verran kulttuuria. Mut tää on ollut hyvin mielenkiintoinen tutustuminen noin viimeisen kahdentoista vuoden ajan. Rakennettiin viis vuotta sitten tänne se kakkosasunto."*

Kaikki keskustelijat tunnistavat kotiseudukseen monia eri paikkoja. Juontajan mainitsema monipaikkainen kotiseutu saa kannatusta. *"Niin, mä oon varsinainen monipaikkainen, kun mä oon Mikkelistä kotoisin ja oon töissä Jyväskylässä ja mies on Vaasas ja sit me ollaan viikonloput, no talvella joka toinen nyt ollaan oltu, mutta suurin piirtein kaikki vapaa-aika täällä ja välillä Mikkeliissä käydään."* Kakkosasujien Kuortanetta luonnehtii voimakkaasti loma-asuminen ja loma-aika. *"Toi vesi on täällä Kuortaneella kyllä semmoinen. Ja sitten loma-aika. Työ siinä sivus sitten. Mut tuota, onhan tää eteläpohjalaisittain ajattelen kaunista seutua. Toi vesi tekee sen."* Osa keskustelijoista on viettänyt kakkosasunnollaan pitkiäkin aikoja elämäntilanteiden salliessa. *"Meilläkin on tuos mökki ihan tosiaan opistolta kaks kilometriä tuonne Ruonalle päin tuossa Mustapäänlahdella — niin kyllä se on tuommoinen*

tukipaikka tietysti. Silloin kun lapset oli pieniä, niin oltiin koko kesä, koko kuukausi, koko loma täällä, mutta sitten tietysti murrosiässä sitten taas ne on ollut aika pieniä pätkiä, ja nyt sitten taas, kun lapset ei varmaan enää kulje mukana, niin – – varmaan voidaan olla tulevia kesälomia täällä sitten taas ihan kokonaan.” Hän kertoo, että viime kesänä tytär on tuonut omia kavereitaankin Kuortaneelle kolme autolastillista. ”Kiersivät tässä, kävivät Kirkkorannassa ja näin. Hänellekin tärkeitä, että mistä hän on kotosin. – – Se sitten menee näille tulevillekin sukupolville tää tietynlainen pohjalaisuus.”

Jatkokysymyksenä tiedustellaan, heijastuvatko Kuortaneelle tyypilliset kotiseudun piirteet myös nykyisellä asuinpaikalla. Ensimmäinen vastaaja ei näe yhtymäkohtia: ”Se on ihan toisenlainen. Kaupunkiympäristö siinä, isossa kaupungissa, niin elämäntapa on ihan toisenlainen.” Muut sen sijaan tunnistavat yhdistäviä tekijöitä. ”Vois ajatella, että juu. – – Sielläkin hiihdän Tuusulanjärvellä hirveen aktiivisesti. Me ollaan koko aika siellä järvellä miehen kanssa, että täällä ihan sama hulluus jatkuu. Että sillä lailla vois aatella. On Ainolaa, on Halosenniemeä, missä kuiteskin näissä kaikissa paikoissa olen, olen käynytkin, että vaikka Järvenpää on nyt noin 40 000 asukkaan kasvava kaupunki siinä Helsingin kupeessa, Helsingistä junalla kolmekymmentä minuuttia pohjoiseen, mutta ei, ei, siellä minä pyöräilen myöskin Tuusulanjärveä ympäri, niin kuin minä teen täällä. Järvi on vaan pikkuisen pienempi, kaksikymmentä kilometriä ympärystä. Että sillä lailla jos aattelee. Nyt mä vasta tajusin, että tässä on muuten yhteys jollakin lailla.” Toinen keskustelija kertoo, että oma elämäntapa pysyy samanlaisena kaikkialla, minne päätyykin. ”Mä vaan siirrän itseni toiseen paikkaan ja sitten se elämäntapa itsessään jatkuu niissä muodoissa, kun se on mahdollista. Niin siinä tietysti on rajoittavia tekijöitä... Kaikkea ei pysty siirtämään.” Rauhallisesti kotona elävä ottaa rauhallisesti myös mökillä. ”Aina on hiljaista, on Hyvinkäällä tai on täällä Kuortaneella. Meillä on täällä kaks paikkaa Kuortaneella nykyisin. Aina on yhtä hiljaista joka paikassa. Ja hiihtoladut on aina lähellä ja juoksulenkkipaikat lähellä. Ei se sen kummempaa oo.”

Hiljaisuus hyväksytään laajemminkin kotiseudun luonnehinnaksi. Siihen ovat kiinnittäneet huomiota myös ulkomaalaisvieraat. ”Mulla oli kerran saksalaisia kavereita kerran, – – ja ne nukkui sitten siellä saunakamarissa. Ja sitten se mies sanoi vaimolle vaan, että 'kuuntele: ei kuulu mitään.'” Toisella keskustelijalla on ihan samanlainen kokemus.

Kakkosasujat pitävät kotiseudun perinteitä ja yhteyksiä Etelä-Pohjanmaalle myös järjestöjen avulla. ”Kyllä niitä yhdistyksiä on, Helsingissä on iso yhdistys Helsingin eteläpohjalaiset.” Esimerkiksi Hyvinkäällä pohjalaiset toimivat aktiivisesti. ”Ne on järjestäny kokkojakin joka pääsiäinen tähän saakka, nyt oli ensimmäinen pääsiäinen, ettei oo kokkoa järjestetty.” Vertailtaessa ilmenee, että muillakin on samanlaisia kokemuksia: ”Järvenpäässä ei kyllä kokkoja ollu, mutta jossain vaiheessa – – Sipoon puolella oli – – joku kokko, mutta aika vähän tosiaan siellä on ollut kokkoja.” Uuden kotiseudun pohjalaisyhteydet voivat olla jopa vahvempia kuin alkuperäiset: ”No kun mä tullaan Seinäjoelle teatteriin, niin hyvinkääläisiä

me ensin tavataan siellä. Me ei tunneta enää niitä vanhoja koulukavereita.”

Yksi keskustelija haluaa lopuksi painottaa lapsuuden merkitystä kotiseudun muodostumisessa: ”Lapsuus on kyllä kuitenkin se, ainakin mun kohdalla ja varmaan mun miehenkin kohdalla se, mikä on kotiseutua.” Juontaja palaa hetken kuluttua tähän ajatukseen, koska se ei saa keskustelussa enempää huomiota. Nyt keskustelija tarkentaa ajatelleensa kotiseudun muuttumista. ”[Kotiseutu] ei mulla pääasiallisesti palaa sinne lapsuuden kotiseutuun, että kyllä mulle kotiseutu on aktiivinen asia. Mutta – – kyllähän tämä kyläyhteisö oli paljon aktiivisempi. Ihmisiä oli paljon enemmän. Liikkeitä oli paljon enemmän ja – – elämää enemmän... Niin, toimintaa ja vilinää niin nuorille kuin vanhemmillekin. Et kyllähän täällä edelleenkin on aikuisille hyvin aktiivista toimintaa, ja sehän on kiva, mutta sit just niin kun nuorille oli paljon enemmän ehkä niitä tapahtumia. Että oli kaikkia niin kun Seuralla tanssia joka viikonloppu, ja siellä oli valtakunnallisesti hyvin suosituttuja bändejä ja sun muuta. Eihän täällä tänä päivänä ole mitään sellaista. Se on mennyt.” Katseet kääntyvät nuoremman sukupolven edustajaan, joka vahvistaa havainnon omalta osaltaan. ”No, ei täällä kyllä oo oikeestaan ollut mitään. On vaan nyhjäty kaverin kotona tai kaveri on nyhjännyt meillä, ja sit jos jotain on pitänyt tehdä, niin sitten on yleensä lähetty Seinäjoelta hakemaan sitä.”

Tuollaista lapsuudenaikaista toimeliaisuutta ei kotiseudulla kohtaa: ”Mä muistan mun lapsuudesta, täällähän oli vaikka kuin paljon liikkeitä. Kemikaalikauppoja oli vaikka kuin paljon pitkin tätä kylän pääraitia. Ja oli leluliikkeitä. Ja tietysti kaikkihan muuttuu. Niin kun täälläkin on sitten tämä palvelurakenne muuttunut aivan täysin. Kun ensin Seinäjoki veti puoleensa, ja nykyään sitten tuo Tuurin kaupan yhteys. Ja sehän on tarkoittanut sitten tänne näitä tyhjeneviä liiketiloja. Onhan se tyhjyyden tunne, joka siitä tulee. – – Mä muistan lapsuudessa, että käytiin aina ihailmassa Osuuskaupan näyteikkunoita, että milloin jouluikkunat avataan. Ja sehän oli täynnä lapsen unelmamaailmaa, että kaikenmaailman nukkeja siellä” Nimeltä muistellaan Myllyniemen liikettä. ” – – Kun lähdettiin koulusta pyörällä, niin piti tosiaan Myllyniemestä hakea hyvät leivokset, että jaksoi kotimatkan pyörällä tuonne, tuonne vähän kylän laidalle, niin kaikkea tämmöstä. Mukavia muistoja.”

KOTISEUTU MUILLE KUVAILTUNA

Keskustelijoita pyydetään seuraavaksi kuvailemaan kotiseutua sellaiselle, joka ei entuudestaan sitä tunne. Miten kuvailisit? ”Aika lailla varmaan samoilla sanoilla, kuten kuvailin aikaisemmin, mut kyl mä varmaan kuvailisin noita lieveilmiöitäkin, mitä mä nään.” Keskustelija tarkoittaa nuorison pahoinvointia ja liiallista alkoholinkäyttöä. ”Kun nuorilla ei oo paikkaa, missä kokoontua, niin ne kokoontuu Säästöpankin takana ja dokaavat siellä. Sieltä nyt sitten kantautuu meidänkin pihaan ihan jos mitään. Kerrankin siellä oli joku nuorten porukka, ja se tyttö siellä huusi, että tota 'mä tapan itseni, mä tapan itseni' ja tän tyyppistä juttua, niin ei se nyt kauheen

kivalta tuntunut. Oli elo-syyskuinen ilta ja mitä lieenee kello yheksän aikaan ja mä aattelin, että pitäisikö sinne mennä vai eikö pitäisi mennä, ja en mä tunne heitä yhtään.” Hän kertoo keskustelleensa ongelmista myös kunnanjohtajan kanssa. ”Ei nuorilla oo mitään paikkaa ja viinaa käytetään, ja se on ihan holtitonta touhua.” Koulujen päättymisen aikaan ongelmat näkyvät Kirkkorannassa. ”Sehän on ihan täynnä lasinsirpaleita ja sun muita. – – Kyllä se varmaan on laajempi ilmiö, mut sitten on muutama kaveri, jotka aina, kun on jotain tällaisia tapahtumia, niin nehan kulkee ne viinakassit ympäri kylää. Kyllähän se tuntuu surulliselta, että näkee, että ne kaverit on ihan mennyttä. Että ne on jo ihan syrjäytyneitä. Että eihän niillä oo mitään, siltä vaikuttaa. Onhan se tosi kurja nähdä sitä. – – On kiusaamista kouluissa ja tällaista – – ja mun mielestä se on tosi surullista, että kun aikuiset antaa mennä läpi sormien tällaisten asioiden. Kyl mun mun mielestä aikuisten pitäisi katkaista se kehitys. Negatiivinen kehitys. Kyl mä näitä tuon esiin. Emmä sillä tavalla niin kun mitään kiiltokuvaa ole maalannu.”

Toinen keskustelija on sillä kannalla, että kerrotaan kotiseudusta vähän sen mukaan, kuka kysyy. ”Ja mieluummin, kun pohjalainen on, niin kehuu.” Muilla saattaa olla virheelli-

siä ennakkokäsityksiä: pidetään pohjalaisia uhoajina. Seutu ei ole luontonsa puolesta kaikkein syvintä Pohjanmaata. ”Kuortanehan on pikkasen erikoinen paikka Etelä-Pohjanmaalla sen takia, että tässä alkaa Suomenselkä tuolla puolella, ja tuolla vielä on sitä Etelä-Pohjanmaata. [Osoittaa kädellä.] Tuolla ei silmähän pökkää, mutta tuolla pökkää jo. – – Kylä mä koitan sitä kuvaa riisua, että täällä olis ylvästelijöitä vaan. Ihan hienoja, tavallisia ihmisiä täällä on. Tottahan se onkin, että jos ei oo porukka juovuksissa, niin kyllä se ihan hienosti käyttäytyy. Niin kun kaikkialla muuallakin, ja ihan hyvää porukkaa täällä on, mutta luonnoltaan tää ei oo ihan tyypillistä [Etelä-Pohjanmaata] tämä seutu. – – Mutta sen voin sanoa, että se on sitten Etelä-Pohjanmaan helmi. Kuortane.” Viimeinen kommentti herättää myöntelyä. ”Mutta ei kai Kuortaneella ookaan ehkä semmosta uhoamista, niin paljon kuin jossain muualla.” Tämä kiistetään kuorossa ja nauraen. ”Kyllä ne uhoo. Ne tekee ikkunoitakin niin monta, että! Ja va-leikkunoota, jotta olis paljo...” Komeillaan taloilla ja asumuksilla, eivätkä keskustelijat paheksu sitä lainkaan.

Menetetyssä Karjalassa sukujuuriaan pitävästä keskustelijasta Ruonan pohjalaistalomaisema on suorastaan terapeut-
tinen. ”Mä ajattelen, että tällaista olisi voinut olla meilläkin.

Nisulan talot. Kuva: Markku Honkola.

Maunus. Kuva: Markku Honkola.

Se on ollut mun mielestä aivan ihana, niin kun terapeutin kokemus, ja ne talot, kun ne näkyy ja... Itä-Suomen ja Pohjanmaan välillä nähdään monia eroja. Yhdyskuntarakenne on historiassa muovautunut erilaiseksi. *"Siellä [Savossa] on näitä mäkitupia ja täällä taas on sarkoja. Et tota niin, on syntynyt toisella tavalla koko seutu. — Pohjalainen kateus on siinä mielessä positiivinen, että se ei ota toisilta pois, jos rakentaa ite vielä isomman."* Joku epäilee suurten talojen käytännöllisyyttä: *"Kyllä vähän ihmettelen noita taloja, että kun siellä yks ihminen asuu. Että miten se lämmitys hoituu?"* Kerrotaan, että ennen asukkaita olikin enemmän: *"Siellä on asunut aikanaan useita perheitä, että se on vaan sitä perua, että ne on nyt suojeltu, niin ei saa purkaa niitä."* Oulussa opiskeleva nuori kertoo pitävänsä sikäläisiä asuntoja vähän pieninä. *"Joo, kyllä mäkin lähtisin kuvaileen sillä, että on aakeeta laakeeta ja isot talot. Varsinkin nyt, kun asun Oulussa kaksiossa, opiskelijaboksissa, niin onhan se heti, kun tulee kotiin, että kato! Talo moninkertaistui! Et huonekorkeuskin on kaksikertainen siihen mitä [Oulussa]. — Tuntuu siltä."*

Urheiluopisto on seuraava asia, mikä muille halutaan välittää. *"Ja varmasti [kertoisin] siitä opiston aktiivisuudesta, että mitä kaikkea siellä niin kun tapahtuu. Siitä tulee kerrotua, että miten se on hyvin kansainvälisestikin vahva paikka."* Usein se on jo kuulijoille tuttu. *"Ja tosiaan, kun sä sanot, että mistä on kotoisin, niin monihan mieltää tosiaan heti, että 'Ai niin, siellä on urheiluopisto!' Että se tulee heti. Ja sit joku kylä tietää Nokiottankin. — Varmaan tämän vanhan, entisen, mutta kuiteskin."* Lisää myönteistä viestiä keksitään yritteliäisyydestä: *"Onhan pohjalainen semmoinen yritteliäs, tekevä ihminen. — Pohjalainen aina asiansa ja työnsä hoitaa tunnollisesti ja on kova tekemään työtä."*

Luonnonkohteista nostetaan ensimmäisenä esiin Kirkkoranta. *"Se, mikä on monille mun ystäville ollut yllätys, kun olen tuonut heitä tänne ja eri puolilta, no lähinnä ehkä Suomee ja ulkomailtakin, niin he hämmästelee tosiaan tuota Kirkkorantaakin. 'Vau, miten upea ranta teillä täällä on! Että ei uskoisi! — Eihän sun kannata lähteä mihinkään Italiaan, että täällä on ihan samanlainen.' Se on ihan totta, että se on hämmästyttävän laaja."* Marjastuksen harrastajat mainitsevat metsät: *"Mä ainakin keuhon aina näitä marjamaastoja, että marjastusta, että löytyy ainakin joiakin vuosina, että ei aina kaikkia löydy, mutta..."* Nauraen todetaan, että sana kulkee: *"On ne thaimaalaisetkin löytäneet ne marjamaat."*

Rakennuksista mainitaan Klemetin kotitalo historiallisista syistä. *"Heikki Klemetin koti ja sit se ympäristö, mikä siinä on säilytetty, perinne. Hienoo, että sitä kunnostetaan! Kuitenkin Klemetti on tuolla lailla jo aikaisemmin jossain määrin tuttu nimi ja persoonallisuus."* Viimeisenä esiin nostetaan alueen monenmoiset hyvinvointipalvelut. *"Saat täällä shiatsu-hierontaa ja vyöhyketerapiaa ja intialaista päähierontaa ja jos on mitään. Mullekin on ollut suurena yllätyksenä, että oon kuullut joltain ystävältä tai tutulta, että tällamoistakin on, niin niistä olen itse nauttinut ja olen myöskin vienyt sitä viestiä eteenpäin. Ja kertonut myös paikkakuntalaisille, jotka eivät oo tienneet, että näitä palveluja on olemassa."*

KOTISEUTU KUVINA

Seuraavassa virikkeessä pyydetään valitsemaan kotiseutua parhaiten kuvaava valokuva. Mitä se esittäisi? Järvi on suosittu aihe. Kaksi osallistujaa kuvasi sen Kirkkorannan kohdalta. *"Mulla se olis varmaan se Kirkkoranta, ja laaja ranta ja laaja järvi takana, niin se on siinä. Ja vois olla muualtakin, mutta se tulee spontaanisti ensimmäisenä mieleen, niin eiköhän se oo se. Ja miks se on niin vahvasti mun elämäs läsnä, niin mä oon lapsuuteni ajan, pienestä pitäen niin aina juossu joka päivä kesällä uimaan sinne ja viettänyt koko päivän rannalla, niin sieltähän se tulee."* Toinen kuvaaja haluaisi mahdollistaa näkymään myös kirkon: *"Kyllä varmaan se kirkko ja Kirkkoranta, jos niistä kuvista katsoo, missä näkyy kirkko ja ranta molemmat, niin kuvaavat parhaiten ehkä sitten."*

Yhden osallistujan kotiseutukuvassa näkyisi järven lisäksi talonpoikaistalo: *"Mä ottaisin varmaan järveltä kuvan sinne Viitalan talon pätyyn. Siinä on komeet talot ja järvi."* Vielä joku vaihtaisi rakennetun ympäristön keskustan kylänraitiin, järvi olisi hänenkin kuvassaan. *"Ehkä se olis jotenkin siitä näistä ilmakuvista joku, tää tuli vaan mieleen silläi, että joku, missä olis tosiaan järveä ja kylänraittia. En ehkä sen, sen tarkemmin osaa tarkemmin sanoa, mutta että kyllä sen järvenkin jotenkin pitäisi näkyä."*

Kolme keskustelijaa rakentaisi kuvansa eri tavalla. Yksi kohdistaisi kuvan omaan kotitaloon. *"Mä lähtisin kuvaan huomattavasti pienempää aluetta, siis että mä ottaisin sen kameran ja kävelisin siitä etuovesta sen parikymmentä askelta taaksepäin ja ottaisin siitä sen kuvan siitä punaisesta talosta, jossa on valkoiset ikkunanpielet niin, että siinä näkyy sitten sitä pellon reunaa toisella laidalla ja toisella on metsää. Ja jos oikein hyvin tähtää kameran, niin sit sinne saa sen järvenkin mukaan. Mut sit siinä olis se niin sanotusti kotitalo, niin voi sanoa, että tuolla minä asun."* Toinen kuvasi oman, Kuortaneella sijaitsevan kakkoskotinsa. Kolmannen kuvaajan aihe ei kokonaan selvinnyt, mutta pääosassa olisivat ihmiset: *"Mä ottaisin varmaan semmoisen kuvan, kuin sinä olit ottanut tuosta. Siinähan se oli valmiina. Siinähan oli anoppi ja appiukko aikoinaan, eli siellä pienten lasten kanssa kuljettiin."*

Kun juontaja toteaa, että kaikki kuvat näyttäivät olevan Kuortaneelta, syntyy hämmästyntä hälinää. Keskustelijat vakuuttavat, että heidän kotiseutunsa ei kohdistu pelkästään Kuortaneeseen. *"No ei oikeastaan. Kyllä mulla Hyvinkää on myös [mukana] ja Kauhava, ja ne on kaikki pyörii mielessä. Että mitä minä kuvaisin sieltä? Villan uusi kauppakeskus Hyvinkäältä varmaan vois olla..."* Seinäjoelta mainitaan Marttilan kansakoulu, Törnävän kirkko ja Lakeuden risti. Kuortane on vain yksi tärkeä paikka muiden rinnalla. *"Mutta istutaan täällä, varmaan sen takia Kuortane tuli mieleen."* Koska kaikki tuntevat asuvansa monipaikkaisesti, juontaja pyytää valitsemaan vielä toisenkin kuvan. *"Se onkin vaikea kysymys. Mäkin oon asunu niin hyvin monessa eri maassa ja eri paikkakunnilla —. Emmä osaa edes vastata siihen..."* Hetken mietittyään hän päätyy aikailla samankaltaiseen näkymään kuin Kuortaneen kuvassaan: *"Elikkä siinä on se vesielementti ja sitten auringonpaiste, ehkä ranta, kuka tietää joku auringonlasku, mikäs siinä. Ei välttämättä, mutta niin se varmaan on."*

Tuttuja aineksia on myös toisessa kuvassa ”siitä järven päästä, missä meillä on Prisma, ja siinä sitten se järvi avautuu sinne Tuusulaan. Että varmaan samantyyppisen kuvan ehkä, ehkä kans järvimaisema ilmakuvalla, kun täältäkin.” Kakkostalon aiemmin valinnut keskustelija valitsee kotitalon myös toiselta paikkakunnalta. ”Mä oon harrastanut valokuvausta. Oon sitä mun Mikkelin kotitaloa kuvannut monta vuotta. Mä oon varmaan niin suppea, että mulla on talon kuva samoin täällä ja siellä, et se edustaa mulle sitä henkistä kotiseutua. Nyt täällä Kuortaneella sitten.”

Yksi keskustelija vaihtaa aiheen toiseen kuvaansa: ”Mulla se toinen kuva olis varmaan että, Ähtärissä, missä aikasemmin asuin, niin siellä on sellainen puro. – – Sinne on mulahdettu sen kaksikymmentä kertaa ja vielä toiset päälle, niin. Mutta siellä meni sen puron yli silta. Se on nykyään rikottu, mutta jos se silta olisi ehjä, niin mä menisin siitä ottamaan kuvan. Että tämä oli hyvä paikka.”

Virikkeeksi valittu luonnonkuvien sarja synnyttää hiljaisuuden. ”Kyllä se Kuortane tulee mieleen. – – Peruselementit on, Ruonalta komee kaksfoonikinen, ja sitten on Kirkkorantaa. Ja onko Lappakangasta tuossa? Ja jokisuuta vielä. Että kyllä, paikkakuntaa nämä on.”

Kotoisimmaksi yksi valitsee hiekkarannan kuvan ja kolme peltomaiseman. ”No tuo voi tietenkin olla, tuo pohjalainen kaksfoonikinen talo, niin se vie eniten tänne Pohjanmaalle päin.” Metsä herättää epäilyksiä. ”Mulla kans tulee tästä nyt tää vasemmasta ylästä tää pelto, mutta ei sit metsämaise- ma.” Peltoakin parempana pitää yksi vastaaja vesistön kuvaa. ”Meillä on Mäyryssä semmonen pieni paikka tällä hetkellä myös, – – mutta Lapuanjoki mulle tulee! Siitä suputeltiin sellaisella perämoottorilla viime kesänä. Että Mäyrin Lapuanjoki tulee tuosta. En tiedä mikä tuo on, mutta tuommoset maisemat siellä on.”

Kuvasarjaan ei erityisesti kaivata täydennystä. ”[Mitään] ei välttämättä puutu, mutta perspektiivi on kyllä ihan eri. Et esimerkiksi tuo rantamaisema, kun se on otettu tästä kulmasta, niin mulle se tuntuu hyvin vieraalta, koska mä katson tietysti sitä – – puuston suojasta järvelle päin. Ja sitten ne muodot- han tulee ihan eri tavalla esiin, elikkä tämä on sillä tavalla hyvin jännä katella näin päin, että tuossahan tulee tuo puusto hyvin vahvana esiin. Eli enempi mä näen ehkä vastavalossa sitä maisemaa ja sitten tietysti ihmisen tasolta. Se on ihan luonnollinen juttu. Niityt siitä ehkä puuttuu, jos jotakin puutuu.” Toisena mieleen tulevat suot. ”Ja marjat vieressä.” Suosikkimarjaksi mainitaan valokki. Toisen keskustelijan mielestä marja on nimeltään lakka. ”Ei, valokki se on Pohjanmaalla.”

Henkisen ympäristön kuvakenttä herättää hyväksyvää myöntelyä. Klemetti-aiheinen postimerkki tunnetaan poikkeuksellisen hyvin: ”Postimerkki on hieno... Vuodelta 76. – – Siinä on urheilukenttä ja tervatynnyri ja huvilarakennus.”

KESKUSTELUA RUOASTA

Hernekeitto joutuu tälläkin kertaa keskustelijoiden hampai- siin. ”Sitä mä en tiedä, että onko tuo hernekeitto mitenkään kuortanelaista vai mikä...”

”No sitä on ainakin keitetty Kuhinoissa nämä... tarjoiltu nämä, äitikin on keittänyt sitä monia kymmeniä litroja näis- sä maatalousnaisissa.” – – ”No siis eiks näitä oo joka pitäjäs- sä näitä? Meet osuuskauppaan hakemaan purkin hernekeit- toa ja paat sen tonne, niin se on samannäköistä.” [Naurua] Tilalle tarjotaan taas tuttuja vaihtoehtoja: kalaa ja leipäjuustoa. ”Kyllä mä liittäisin, jos jonkun ruoan ajattelee, niin varmasti tää leipäjuusto, jota tänä päivänäkin saa kaikkialta, mutta se on niin kun semmoinen, mitä täällä on, ja sitten varmaan ne mainitut Myllymäen entiset herkut ja tän tyyppiset jutut. Kala on varmasti sellainen kanssa, mikä liittyy.” Kala-aiheen puuttuminen koko keskustelusta herättää nyt ihmetystä. ”Ka- laa ei oo näkynyt vielä yhdessäkään kuvassa. Se on kuitenkin aika iso elementti tuolla.” ”Nii-in, et niin kun joku kuha ja hau- ki ja tuon tyyppiset olis varmaan niitä.”

Leipäjuusto kuuluu keskustelijoiden mielestä vahvasti Kuortaneen perinteeseen. ”Joo, mä kaipaen kans sitä leipä- juustoa tonne hernekeiton tilalle.” Vaikka tiedetään, että sitä syödään naapurikunnissakin. ”Kyllä sitä tehdään Kuusamo- myöten, mutta – – täällä sitä on ollut iät ajat.” Leipäjuus- to tiedetään kyläilyherkuksi ja myös kyläilyn syyksi: ”Täällä oli sellainen tapa, että kun – – lehmä poiki, niin sitten talon emännät meni juustokahville.” Jonkun kokemuksen mukaan isännätkin osallistuivat, mutta siitä on toisenlaistakin käsitys- tä. ”Ai sielläkö oli isännätkin? Mä olin miniänä, niin sitten vaan emännät kulki.” ”Vuorotellen käytiin naapurissa kyläs- sä silloin, kun lehmä oli poikunut.”

Piimävellä ja kaljavelli jakavat mielipiteitä. ”Sitten tietysti tämä piimävellä kautta kaljavelli, niin se nyt on tietysti jotain, mistä oon pitänyt.” Siinä pitää olla juustoa. Keskustelijoilla on epäonnistuneitakin tarjoilukokemuksia. ”Joskus isolle poru- kalle tarjosin siellä Ruonan kylätalolla kaljavelliä, niin puolet jätti syömättä. Ne ei ollu paikallisia.” Seuraava polvikin tahtoo vierastaa näitä ruokia. ”Emmäkään lapsia oo vielä saanu syö- mään, mutta, mutta kyllä minä syön ja...”

”Joo, kyllä mäkin pystyn syömään.”

”Mä tein kerran piimävellä ja tuli niin sakiaa, että mun piti maksaa kaikille, että ne söi sitä. Toista kertaa en... Tuli kal- liiksi.”

”Kaljavelliä en oo koskaan saanu kotona.”

”Emmäkään, mä kerran yritin tehdä, ei kun mä tein piimä- velliä... Mutta se on niin vanhan ajan, että ei se nykyaikana enää, paremmin vaan tää kala ja...” Lopuksi halutaan vielä tarkentaa, että hernekeittoa kyllä täällä syödään, mutta täkä- läiseksi ruuaksi sitä ei mentäisi sanomaan.

TAKAISIN KUVASARJAAN

Kuvasarjan puutteeksi mainitaan talvi. *"Mä oisin ehkä kaivannut hiihtolatua sinne. Mut se nyt voi johtua siitä, että nyt on talvi, niin nyt ajattelee sitä hiihtämistä."* Jatkokysymyksenä juontaja kysyy, nouseeko nykyisestä asuinpaikasta toisenlaisia henkiseen ympäristöön liittyviä kuvaehdotuksia. Vastauksissa pysytellään kuitenkin edelleen Kuortaneella. Mainitaan esimerkiksi talomuseo. *"Kyllähän tuossa järvellä, paitsi että siinä on hiihtolatu, niin siinähan nuotataan myöskin kalaa ja sitten kesällä tehdään samaa, ja silloinhan siellä on uistelihoita aika paljon siinä järvellä. Se elementti on aika pienenä tuolla yläkulmassa ja kuitenkin kesämökkejä on monta sataa täällä järven rannalla."* Kesämökkien määrä paljastuu, kun rantoja katsotaan hiihtaessa järveltä päin. *"Niitä on ihan rivi riviä."*

Urheilukentän kuvaa moititaan liian suureksi, vaikka urheilun merkitys onkin tiedossa. *"Onhan siinä se tanssipai-ka."* Musiikin merkityksestä tulee erilaisia käsityksiä. Jonkun mielestä sekin alkaa olla jo menneisyyttä. *"[Nykyään] ei taida moniakaan bileitä enää olla kesässä."* Suosittuna tapahtumana mainitaan kruunuhäät. *"Se oli yhteen aikaan – – aina täynnä."* Järvi ja urheiluopisto ovat paikkakunnan vahvuuksia, mutta osa pitää myös musiikkia henkisen kotiseutunsa keskeisenä osatekijänä. *"Kyllä mä ainakin tykkään. Käyn nykyisessäkin asuinpaikassani musiikkitapahtumissa. – – Se on*

ollut ehkä aina elämässä, ja aina – – oon tykänny musiikista, mutta paljon muustakin." Tämä saa myös kannatusta: musiikin monipuoliseen harrastukseen kannustettiin jo kouluai-ka-na. *"Mä käyn kans kovasti teattereissa ja konserteissa tuolla Järvenpäässä. On Järvenpääntalo ja Helsingissäkin tietysti jonkin verran – – ja meillähan oli, – – Mannisen Airi vahva musiikin opettaja meillä täällä lukiossa."* Toinen keskustelija tukee. *"Kun on nuo lapset aikuistumassa, – – jos minut johonkin kuoroon vielä hyväksytään, niin olen vielä johonkin kuoroon joskus menossa. – – että se semmoinen musiikin in-nostus ja kipinä siihen on jäänyt."*

Vaihdetaan kuvasarjaa. Rakennuksia kaivattiinkin jo edel-listen näkymien aikana. *"Siinä on vanhaa ja uutta. Golf-kenttä on tuoreempi ja sitten urheiluopisto uusi. Sekin on uudempaa ja uusi kunnantalo. Tämähän [Väentupa] on se vanha. Ja sit-ten tietysti kirkko ja kirkkomaa. Vanhaa..."* Kun kaikki kuvat on harkiten lueteltu, tulee arvio: *"Jos näillä, tuolla kunnanta-lon päädyllä ja tuolla urheiluopistolla luodaan mielikuvaa, mikä tää Kuortane on, niin emmä sitä kyllä niillä loisi aina-kaan niin kun kuvallisesti."*

Nyt puutteeksi mainitaan pohjalaistalot. *"Tästä musta puuttuu just talonpoikaistalot. Jos puhutaan nyt rakennuk-sista, niin nehän on täällä leimaa-antavia."* Kannatusta tu-lee heti: *"Enempi ne liittyy – – kotiseutumaisemaan tänäkin päivänä. – – En koskaan ajattelisi tuota kunnantaloa – – tai*

Talvimaisema Kuortaneenjärveltä. Kuva: Jorma Rajala.

urheiluopistonkaan tätä rakennusta. Ei oo mun silmillä semmonen arkkitehtonisesti miellyttävä ratkasu. Noitahan nyt näkee tusinassa hyvin monta omasta mielestäni." Arvelaan, että hallista on vaikea tehdä kummempaa rakennusta: *"Se kun on sisäpohjahalli, niin sen on pakko olla tuon muotoinen. – – Siitä ei kaunistaa saa."* Sen sijaan kauneutta nähdään kunnantalon pihassa: *"Meidän naapurissa asuu puutarha-arkkitehti, joka on suunnitellut tuon kunnantalon kasvillisuuden tuohon pihaan."* *"No, se on kyllä kaunis se kasvillisuus."* Pihastutukset lumisine havupuineen toimivat myös talvella, ja *"se on tosi kaunis kesällä."*

Kirkon kauneudesta ei herää keskustelua, mutta tapuli todetaan vielä kauniimmaksi. Kirkon ympäristön puhuttavin kohde on kuitenkin hautausmaa. *"Siellä alkaa olla jo sukulaisia niin kun aika paljon, että sillä tavalla hyvin tuttu paikka."* *"Joo, tulee kyllä kierrettyä monta kertaa vuodessa. On iso-vanhempia ja sitten on jo tietysti omaakin ikäluokkaa, – – ja rupee siellä olemaan ja nuorempiakin."*

Kaksi keskustelijaa jättäisi golf-kentän pois kuvasarjasta. *"Joo, mua ei liioin sykähdytä tuo golfi sillain, kun ei oo itse [harrastaja]. Tietysti kun se on tällainen uusi, joka on tullu tänä aikana, kun on itse ollut täältä pois, niin näitä kenttiähän nyt on tuolla tietysti maailma pullollaan sitten. Että ei tuo ainakaan mulle mitään tunteita."* Tilalle sopisi vaikka tenniskenttä. *"Joskushan täällä oli tennis sellainen, että kaikki nuo kentät oli täynnä porukkaa. Mutta se on vähän jäänyt, juuri tämän [golfin suosion] ansiosta ilmeisesti."* Kaikki eivät pidä lajeja toistensa kilpailijoina: *"Me on käyty tenniskurssi ja meillä on greencardi, kaikki käy."* Golf-kenttä nähdään myös yhtenä uutena elinkeinona. *"Mun mielestä on hieno juttu se, että – – on sellaista yritteliäisyyttä ja tulee sitä elämää ja elinvoimaa, että on se sitten golf tai tennis tai mikä muu tahansa."* On hyvä, että on uskaliaita yrittäjiä, vaikka toimintamahdollisuuksia arvellaankin vaikeiksi: *"Pakkaa mennä konkurssiin."* *"...kenttiäkin on niin paljon kuiteskin. Tässäkin taitaa Nurmossa olla ja, ja missä nyt lie, varmaan joka kylässä kohta jonkunlainen kenttä, että...."*

OPISTO KUORTANEEN OSANA

Keskustelu kiertyy takaisin urheiluopiston rooliin. Joku on sen palveluja käyttäessään jäänyt kaipaamaan paikallisia tuotteita. *"En oo koskaan ymmärtänyt sitä, että minkä takia opisto ei tee aktiivisemmin yhteistyötä kylälaisten kanssa. Elikkä siellä olis esimerkiksi paikallisia tuotteita ja paikallisilta tuottajilta, koska täällä on sitä yritystoimintaa ja vaikkei nyt Kuortaneeltaakaan, niin lähiympäristöstä. Täällähän on omia juustoja ja leivonnaisia ja kaikkia muuta ois tarjolla. Mut sitten ne tuottaa jostain Vaasan Leipomosta ja muualta, että se lähiruokahan on ollut pitkään jo trendi muualla maailmassa. Minkä takia ei vielä kukaan? Mun mielestä se on kummallista."* Toinen tietää, että opiston ravintolatoimintaa pyörittää ranskalainen yritys. Arvelaan, että vaikutukset leviäisivät paremmin kylään paikallisten yritysten kautta. *"Tuntuu, että opisto on monesti aivan oma erillinen yksikkönsä, – – jolla ei oo mitään tekemistä sen kylän kanssa. – – Se on mun mielestä kumma juttu."*

tu." Samaan hengenvetoon epäillään, ovatko opiston käyttäjät kosketuksissa ympäristöönsä. *"Esimerkiksi ulkomaalaiset, – – tai suomalaisetkin, jotka tulee muilta paikkakunnilta: onko-han ne millään tavalla tämän kylän kanssa tekemisissä? Mitä mä oon kuullu juttuja, niin eipä juurikaan oo. – – Et paljon enemmän voisi olla semmoista yhteistä kylässä ja muuta."*

"Kaupassa varmaan käyvät sillai tietysti. Tossa näkee että kävelevät opistolta tänne kaupalle, mutta eivät varmaan siitä sitten paljon pidemmälle, että ne pakkoruokat, tai ruuat pitää tietysti ostaa, jos ei siellä syö. – – Muuten se jää varmaan aika vähäiseksi heilläkin se Kuortaneen tuntemus." Edellispäivän pääsiäiskokoilla opiston leiriläisiä on kuitenkin nähty. *"Näyttivät perheleiriläisille sitä kokkoelämää, että ... tuli bussillinen porukkaa tai en tiedä, kuinka paljon, – – Varmaan sitä kulttuuria tuli jonkin verran siinä levitettyä."*

Toinen keskustelija jakaa samoja ajatuksia: *"Silloin, kun mä ensimmäisinä vuosina tulin tänne, niin mä todella kaipa-sin sitä lähiruokaa. Täällähän on hirveen vaikea ostaa mitään kuortanelaista tuliaista, ja sitten olen sen verran monella paikkakunnalla asunut, niin mä olen todella hämmästynyt."* Opisto voisi hänen mielestään näyttää suuntaa tässä asiassa. *"Että sais tuotteita hyvät ihmiset, että vois edes... no jonkun pyyhkeen saattaa kirjakaupasta löytää. – – Ja sit tuodaan jotain krääsää, jota on jossain muuallakin."* Yhteistyön mahdollisuuksia nähdään esimerkiksi pienleipomojen, catering-yritysten ja kotijuustoloiden kanssa. Keskustellaan myös kriit-tiseen sävyyn Helsingin ja opiston hintatasoista.

KIRKOT KOTISEUDUN MAAMERKKINÄ

Kirkko on noussut keskusteluun jo useiden virikkeiden kohdal-la. Juontaja palaa vielä teemaan kysymällä, mikä kirkko parhaiten kuvaa monipaikkaisesti asuvien kesäkuortanelaisten kotiseutua. Moni keskustelija on tyytymätön nykyisen asuin-paikkansa kirkkorakennukseen. *"Mä itse asun tällä hetkellä Espoon Olarissa, niin mä en voi kuvitella meneväni sinne kirkkoon, koska se kirkko arkkitehtonisesti – – ei mitenkään tuo mulle hyvää mieltä. – – Se ei anna mulle mitään. Mä tykkään kyllä modernistakin arkkitehtuurista, mutta en sel-laisesta, mitä se on."* – – *"Sitten taas Espoossa on se vanha kirkko – – Espoon keskuksessa, niin sehän on tosi viihtyisä. Tai puhuttelee minua, minunkaltaista ihmistä."*

Toinen keskustelija kokee ristiriitaisia tunteita. Hän ker-too käyvänsä kirkossa Järvenpäässä, mutta sen ulkonäkö ei lainkaan miellytä. *"Olin ihan nytkin maanantaina tilaisuudes-sa. – – Se on ihan hirvee se kirkko, siis – – joku betonimöhkäle siinä, ei siinä nyt mitään ole. Mutta se on tietysti lasteni rippi-kirkko. – – Minut on vihitty tuossa kirkossa täällä."* Molem-mat kirkot ovat tavallaan omia, mutta hyvin erilaisia. *"Se on kirkko minulle sitten siellä Järvenpäässä. Että kyllä mä siellä käyn, silloin kun käyn. Ei se ole arkkitehtonisesti mitenkään kaunis. – – Omat vanhemmat sanoo, että täähän on ihan hirvee tää kirkko, kun tulivat lasteni rippijuhliin, – – mutta se nyt on, mikä se siellä on ja täällä on taas tällainen. Onhan tämä nyt tietysti huomattavasti miellyttävämpi."* Hän kertoo ymmärtävänsä, että eri aikakausina tehdään erilaista arkkiteh-

tuuria. Hyvinkäällä asuva keskustelija pitää Alvar Aallon kirkosta, mutta erityinen side on säilynyt myös Kuortaneen kirkkoon. "... niin se pyramidikirkko, — se on mun ykköskirkko, mutta mä en voi kuvitella joulua ilman Kuortaneen kirkkoa ja niitä kynttilöitä. Siis ei, ei millään [jouluna] Hyvinkäällä kirkkoon, vaikka se on hyvin läheinen se pyramidikirkko." Yksi keskustelija arvioi omaa kirkkoaan kolmen tärkeän vaihtoehdon kesken. Kaksi niistä tuntuu kuitenkin erityisen läheiseltä: "Varmaan on aika tasaisesti Lakeuden risti, jonka mä oon nähnyt rakentuvan ja sitten tämä Kuortaneen kirkko. Nythän sitten Olarissa mullakin on kirkko, ja siellä mä oon jopa seurakuntaneuvostossa toiminut — Voin sanoa, että kun mä kirkkoon menen, niin mieluummin mä [menen] näihin kahteen muuhun kuin sinne." Yksi keskustelija pitää valon merkitystä ratkaisevana. Se miellyttää sekä nykyisessä Mikkelin tuomiokirkossa että Kuortaneella. "Se valo kun se kulkee, se on aivan upeeta."

KOTISEUDUN MENNEISYYS

Yksi keskustelija poistuu hiihtoharrastuksen pariin, mutta muille annetaan tehtäväksi pohtia kotiseutua muokanneita menneisyyden tapahtumia. Se synnyttää ensin pitkän hiljaisuuden. Epäillään, että mitään yksittäistä tapahtumaa ei taida olla. "Appiukko aina sano, että kun järvi palo. Niin onhan se ollu." — "Se on ollut tapahtuma, joka on vaakunassakin, kun järvi paloi."

Seuraavaksi ehdotetaan vasulaisuutta, mutta keskustelu siirtyy toisaalle. Juontaja kuitenkin palauttaa aiheen mieleen myöhemmin. Käsitykset liikkeen merkityksestä vaihtelevat. "Minä sanoin sen vasulaisuuden. Onhan se aikoinaan..." Joku arvelee, että sen vaikutus jäi lyhytaikaiseksi. "Mutta histori-ankirjoissa siitä on paljon." Mainitaan Klemetin kirjoitukset. "Mutta onko se muokannut, sitä mä en tiedä. Voi olla päinvastainen vaikutus." Vertailukohdaksi otetaan IKL: "Kyllä tällaisia kansanliikkeitä on ollut." "... pieniä lyhytaikaisia, mutta en tiedä, onko ne jättänyt mitään, niin kun muokannut kotiseutua sen kummemmin, että ne on tällaisia."

Tervakulttuuri saa keskustelijoilta vankan kannatuksen. "Tervanpolttohan voi olla, että se on muokannut. Tuonut vaurautta ainakin tänne."

"Se on varmaan se, joka on, on sitä imagoa luonu tänne näin..."

"Nälkävuosista selvitty."

"... imagoa ja sitten tullu ne kaksfooninkiset talot sen tervanpolton ansiosta."

"Ja olihan tää tärkeä kulkureitti Vaasan ja Kuopion välillä joskus muinaisuudessa, ehkä sekin on tänne tuonut sitten jotakin." Myöhemmin palataan liikenteen nykyiseen merkitykseen. "Ihmiset käy töissä Seinäjoella ja Lapualla. — Eipä olis sata vuotta sitten tullu kysymyksenkään mennä Seinäjoelle töihin joka päivä täältä." Muistetaan kestikievarit. Monille muille paikkakunnille liikenteen merkitys on kuitenkin ollut keskustelijoiden mukaan suurempi. "Ajattelen Seinäjokea, niin sehän on luonut rautatie ja kauppa sen paikan. — Ettei... sen

ihmeellisempää suurta tapahtumaa siellä oo sen jälkeen ollut. Paitsi Nurmon liittyminen Seinäjokeen." Naurunremakan jälkeen keskustelu kääntyy kuntaliitoksiin. "En olis ikinä uskonut että se tapahtuu. Että aikanaan, kun tulee kuntauudistus Suomessa, niin jäljellä on kaks kuntaa, Nurmo ja Helsinki, mut sit Helsinki liittyy Nurmoon." Puheenaihe on ajankohtainen myös Uudellamaalla tehdyn Keski-Uudenmaan kaupunkialoitteen vuoksi. "Kohta me ollaan tai te ootte järvenpääläisiä tai siis oliko se Keski-Uudenmaan kaupunki? 240 000 asukasta! No joo, se voi olla sitten, mitä on."

Urheiluopiston perustaminen todetaan tärkeäksi tapahtumaksi. "Se on Suomen toiseksi suurin edelleenkin ja monille se on tärkein valmennuskeskus. Se on sellainen elementti, joka tänne vetää edelleenkin. Ja kun sitä kehitetään, niin sekin on hyvä asia." Seudulla on edelleen "semmoista rakentamisen meininkiä", mutta joku arvelee, että se saattaa jopa heikentää urheiluopiston asemaa. "Kun vertaa — samankokoisia — kuntia, niin kyllähän se tuo tosiaan tämmöiseen pieneen paikkaan niin ison piristysruiskeen. Näkyvyyttä." Opistoon kannattaa jatkossakin panostaa. "Kyllä Kuortaneen kunnan päättäjät, niille olis hirveen tärkeää pitää tuosta urheiluopistosta huolta, että sillä on edellytykset kehittyä ja kasvaa. Koska se on se, joka tänne kuitenkin sitä elämää tuo. Ja tuo sitä entistä enemmän... Liittyy niin kun tähän terveyden ylläpitotrendiin yhteiskunnassa, se on sellainen ilmiö vielä, joka vetää ihmisiä." Jonkun mielestä Kelalla voisi olla isompikin rooli opiston rahoituksessa.

"Sit mun edesmennyt isä sanoi, että siihen oli aikoinaan suunniteltu joku keuhkotautiparantola."

"... keuhkotautiparantolaa. Se meni Härmään ... onneksi. Sitä ei oo enää."

"Niin. Ja nyt siellä ei oo enää keuhkotautisia. Siellä on muita."

Menneisyyden henkilöistä keskustelijat valitsivat ensimmäisenä Klemetin. "Se on historian kirjoittanut niin... tai montakin kirjaa Kuortaneesta." Klemetin aikana toiminta oli monella tavoin aktiivista. Tuumaustauon jälkeen mainitaan Svante Kurikka ensin kansanedustajaksi, mutta muistitieto korjataan nopeasti: "Ei Svante ollut kansanedustaja. Sillä oli Alavudella puunjalostustehdas." Kaikki eivät ole yhtä mieltä. Varmasti kansanedustajiksi muistetaan Heikki Ala-Mäyry ja Eveliina Ala-Kulju sekä Reino Ala-Kulju. "Reino on joo, mutta se asui silloin Seinäjoella." Kotiseutumuseo mainitaan myös Reinon aikaansaamaksi. "Tuolta urheilumaailmasta Rasinperän Kostihaan on hyvin myös sitten tehnyt tunnetuksi kyllä Kuortanetakin tuolla maailmalla." Poliitikkojen ja luottamushenkilöiden vaikutusta pidetään suurena. Luetteloa jatketaan: "Mulla tuli kans kunnanjohtaja kyllä mieleen, niin kun Volanto — ja Myllymäen Rauno, pitkäaikaisia kunnanjohtajia." "Niillä on jokin näkemys ollut, miten tätä pitää eteenpäin viedä ja on ollut sitten yhteyksiä luoda... muualle." Viime vuosien tärkeimmäksi henkilöksi nostetaan kuitenkin taiteilija: "Jos puhutaan tänä päivänä tai nyt sanotaan viiskytä vuottakin taaksepäin, niin semmoisia isoja kuortanelaisia hahmoja, niin oikeastaan emmä tiedä. Soile Yli-Mäyry." "Kyllä se, kyllä se pohjalaisuutta, Kuortane siitä tunnetaan." Arvellaan, että lähialu-

Eveliina Ala-Kulju. Kuva: Eduskunta.

Reino Ala-Kulju. Kuva: Eduskunta.

eenkin kansanedustajilla on ollut henkilökohtainen merkitys kotiseudun kehitykselle, vaikka eivät Kuortaneelta olisikaan. *"Kyllähän Eino Uusitalokin vaikutti Kuortaneeseen, silloin kun maantietä rakennettiin niin..."* Hän asui Lehtimäellä, mutta *"Kuortaneelle asti vaikutti, että oli kannattajia täällä."* Samoin mainitaan Alavudelta Aapo Saari. *"Ja sitten Paula, Einoon jälkeen."*

Keskustelun nuorin osallistuja lähtee eri teille: *"Mulle tulee ekana mieleen, että ne on ne koulun opettajat. — Että valtion propagandakoneisto on siinä kohtaa tullut mukaan, että ne on kertonut sen, että kotiseutusi on tällainen — hyvin piiloviestinä tosin. — Mutta ei ne varmaan siihen kotiseutuun sitten oo vaikuttaneet."*

KOTISEUDUN KIINNIKKEET JA MUUTOS

Seuraavassa virikkeessä pyydetään pohtimaan, miten kotiseutuun kiinnitytään. Luonnon, ympäristön ja varsinkin veden merkitys tulee ensiksi mieleen. *"Kyllä täytyy olla luonnon ystävä tai johonkin veteen viehättynyt ja näin edelleen. Koska sitä täällä saa. Jos sä kaipaavat sitä diskoa ja kaikkia muita, niin niitä täällä ei kyllä löydy."* Luontoharrastuksista mainitaan marjastus ja kalastus. Myös liikuntaan on monipuoliset mahdollisuudet. *"Mutta jos puhutaan sitten oopperasta tai teatterista ja kaikesta muusta, mitä voi nauttia, niin sitä ei. Sit meet Seinäjoelle. Siellä sitä on."*

Ihmissuhteet ovat iso kokonaisuus. *"Täällähän on niin ystävällisiä ihmisiä, kyllä sekin houkuttaa mukaan."* Mainitaan kylätoiminta, sukulaiset, yritteliäisyys. *"Vaikka mä en nyt kyllä oo osallistunut tähän kylätoimintaan. — Kun oon täällä, niin musta se Viiskunta-lehti — on ollut tavattoman kiinnostava. Ja tämä yritteliäisyys, mitä täällä on."* Kolmetoistavuotiaana muuttaneelle ystävyysuhteet oli ensimmäinen alueelle kiinnittävä tekijä, maiseman merkitys on kasvanut vasta myöhem-

min. *"Tää ei pitkään aikaan ollu mikään kotiseutu. Että tää on ollut tällainen pakkopaikka, jonne on pitänyt muuttaa keskelle ei mitään. Mitään ei oo täällä, paitsi liikuntaa vois harrastaa. Tosin siitä en oo välittänyt silloin. Kuka välittäis silloin? Teininä on kaikkee muutakin. Niin se on ollut silloin ne ystävät. Että kun ne on ollu täältä, ja niitä on tavannut täällä, niin se on ollut nimenomaan nuo ystävälliset ihmiset, niin se oli kyllä se, mikä lähinnä ekana [on] kiinnittänyt. Ja sitten kun tänne on jäänyt, niin sitten pikkuhiljaa — maisema lyö läpi. — Eihän nää aakeet laakeet pellot ookaan ihan niin kauhean tylsiä, kuin ne oli silloin, kun muutti. Ja nyt se on sitten muuttunut sitten tapaamispaikaksi, että tapaa edelleen niitä ystäviä täällä. En mä niinkään sitä maisemaa tuu ihailemaan, että enemmän se on se ystävät ja ilmapiiri, mikä täällä sitten on ja vetää puoleensa."* Jonkun mielestä juuri maalaisilmapiiri vetää puoleensa. *"Kaupungissahan kaikki me varmaan asutaan vakituisesti, niin joku sellainen maalaiselämä, siinä on semmoinen — hiljaisuus, rauha. Kaikki tää ympäristö tässä tukee. Lehmät vaan rupee harveneen."* *"Tää ei oo Lehmä-Suomea. Se on tuolla Kiuruvedellä sitten."*

Ajatus lehmien vähenemisestä johdattaa keskustelijat seuraavaan teemaan. Miten kotiseutu on muuttunut? Kerrotaan, että lehmät eivät ole ainoa katoava piirre. 1960-luvulla elämä oli muutenkin vilkkaampaa. *"Tää oli liikkeitä täynnä tämä raitti tässä näin, että sehän tässä on muuttunut. Niin kun kaikissa muissakin maalaiskunnissa, että nää häviää nää liikkeitä, ja sitten jää kaksi, enintään kaksi kauppa. — Kun mäkin oon siellä Ruonalla kesiä nuorena viettänyt, niin siellä on ollut kolmekin kauppa. Siellä on ollut K-kauppa, osuuskauppa ja joskus jopa OTK-kauppa."* Oli myös säästöpankki, osuuspankki ja posti. Hetken päästä mieleen muistuu vielä Matkahuollon savuinen baari. *"Kaikki ne on hävinnyt. Että siis kyllä tämä maaseudun — liike-elämän rationalisoituminen, niin se näkyy sitten, että ei kannata pitää mitään pientä*

paikkaa pystyssä. – Ihmiset todella pystyy, kun on autot, niin liikkumaan sitten minnekkä haluaa, vaikka sinne Tuuriin sitten, jos se huvittaa.”

Väkiluvun väheneminen yllättää keskustelijatkin. *”Mitä täällä tällä hetkellä on neljäntuhannen päälle?”*

”Ei oo kun alle.”

”Onko nyt mennyt alle senkin?”

”On.”

”Aha. No kun mäkin oon täältä lähtenyt niin mitä täällä nyt on ollut, mitä täällä on parhaimmillaan ollu?”

”Ei olis pitänyt lähteä.” Naurunremakan jälkeen arvellaan, että väkimäärä on ollut suurimmillaan sotien jälkeen. *”Seitsemän tuhatta on ollut mun mielestä sodan jälkeen joskus, silloin kun tuli siirtolaisia Karjalasta.”* Väen väheneminen vaikuttaa suoraan palveluihin. *”Kun ei ole ihmisiä, niin ei ole palveluitakaan.”*

Palataan uudestaan maatalouden rakennemuutoksiin. *”Heinäseipäät on kadonnut, että kaikkialta muualtakin. – Lap-suudessa oli vielä.”* Ilmiöön liittyvät työvoiman väheneminen ja tilakoon kasvu. *”Ei oo, kun vaaleita paaleja vaan maassa. – Pienet tilat on häipynyt, ihan muutamalla kantturalla ei enää kukaan pyörittele.”* Suurissa robottinavetoissa puhutaan jo sadoista lehmistä. Samaan aikaan kylille on alkanut nousta uusia asuinrakennuksia, ja maisemat muuttuvat. *”Varmaan ennen vanhaan – uusia taloja tuli aika vähän, mutta nyt on alkanut kylille tulemaan näitä... uusia taloja, että kylät on muuttunut vähän, maisemat. – Mun lapsuudessakaan ei sinne kukaan muuttanut ja kukaan ei rakentanut uutta taloa. – Samat vanhat talot siinä oli. Ja niitä joku autioitui sitten.”* Ennen samaan taloon sopi useampi sukupolvi. *”Vanhukset muutti yläkertaan, ja nuoripari tuli alakertaan. Ei tarvinnut rakentaa. Nyt pitää olla oma talo.”*

Yleisen yhteiskunnan rakennemuutoksen vaikutusten jälkeen päästään henkilökohtaisempiin muutoksiin. Järven mökkirakentaminen herättää heti ajatuksia. *”No ainakin tuo järven ranta on mökkiytynyt. Ei sitä meidän lapsuudessa ollu paljon kun, sanotaan ei ollu, kun ulkokuortanelaiset ei paljon rakentanut. Että jotakin lapualaasilla oli muutama mökki.”* Rakennuskannan muutos vaikuttaa maisemaan kahdella tavalla: *”Kun sukupolvi vaihtuu, niin sitten sitä lohkotaan se mökki jollekin lapselle siitä rannasta ja niin se menee sitten vähitellen... – Mutta aika hyvin toi talokanta on säilynyt, mut kyl semmoisiakin näkee, että se alkaa rappeutua se vanha punanen talo. Että se on tietysti vahinko, et näin tapahtuu. Toivottavasti sitten siinäkin joku raja on, koska ne on olennainen osa tätä maisemaa täällä kuitenkin.”* Rappeutumisen yhtenä syynä pidetään sitä, että rakennetaan pihapiiriin uusi talo, mutta vanhaa ei haluta myydä ulkopuolisille. *”Silloin se alkaa pikkuhiljaa rappeutua, kun ei kukaan asu ja on kylmillään.”* Nuorin osallistuja ei ole huomannut nopeaa muutosta. *”Siellä on ne samat talot tyhjinä. No, ne niiaa joka vuosi pikkasen enemmän.”* Lopuksi mainitaan vielä pizzapaikan omistajanvaihdos naurun saattamana sekä golf-kentän rakentaminen Mäyryyn.

KOTISEUDUN PYSYVÄT OSATEKIJÄT

Muutoskeskustelua vauhditetaan kysymällä, mitä elementtejä kotiseudusta täytyy vähintään säilyä, että se tuntuu edelleen kotiseudulta. *”Järvi pitää pitää puhtaampana, eikä sinileväsena. Siihen pitäis kiinnittää musta todella huomiota. – Sen ei saa antaa rehevöityä.”* Ison valuma-alueen vuoksi järven puhdistamista arvellaan vaikeaksi. *”Mut sen eteen pitäis valtion ihan puuttua.”* Vaaditaan rannoille suojavyöhykkeitä ja saostusaltaita. *”On se ollut kirkkaampi ennen, – eikä ollut sinilevää.”* Nykyään levä haittaa joskus uimistakin. *”Välillähän siinä [hiekkarannalla] on hyvin usein ollut lappu, että täällä on niin paljon sinilevää, että tänne ei oo asiaa uimaan.”* Joku on sitä mieltä, että järven kunto on kuitenkin kohentunut: *”Se on varmaan vähän parantunut taas, nyt ihan muutamia vuosia.”* Yhtenä syyllisenä järven tilaan pidetään viemärointiä. *”Se on huomattava panos, kun Urheiluopisto otti viemärensä pois siitä järvestä. Nehän meni ensin sinne. Siitäkin on jo aikaa.”* Keskustelijat arvostavat vesien hyväksi tehtävää vapaaehtoistyötä. *”Mutta sitä mä kunnioitan, kun tekee sitä roskakalastusta, kalastaa siis sitä roskakalaa pois. Tuossa oon seuranut, niin kyllä sitkeitä kalastajia on ollut, että se on varmaan vaikuttanut kanssa järven laatuun.”*

Yhdelle keskustelijalle tulee ensimmäisenä mieleen vanha järvenrantaa myötäilevä Kuuskutonen, joka on hänelle kodin lähestymistä enteilevä maamerkki. *”Aina kun sille kääntyy: 'niin no niin, kohta ollaan kotona. Ei oo enää pitkä matka.' Et sit jos se [Kuuskutonen] puuttuis siitä, häviäis yhtäkkiä, eikä sitä enää ajaiskaan, niin se olis silleen, että missäs kohtaa sitten ollaan kohta kotona.”* Samaan tapaan ajattelee toinenkin keskustelija. *”Kun Virroilta kääntyy tänne, niin vaikka on vielä matkaa, niin 'No kohta tää on viimeinen suora', lapsille sanoin pienenä. Nyt ei enää käännyt. Nyt ollaan viimeisellä...”*

Rakennetuista kohteista nimetään vielä kirkko ja hautausmaa, jonne joku on keskustelutilaisuuden jälkeenkin menossa. *”Meillä on kynttilät tuolla kassis.”* Arvellaan, että nuo kohteet kyllä säilyvät. Kirkkorannan tilanne on epäselvempi. Jonkun mielestä siellä on nykyään vähemmän käyttäjiä kuin omassa lapsuudessa. *”Musta tuntuu, että mustanaan oli väkeä silloin, mutta ei oo enää. Että kyllähän se sitten tietysti sellainen tärkeä elementti on se Kirkkoranta siinä... lomalaisille.”*

Kotiseututyön keskustelijat jakavat kahteen osaan. Se on säilyttämistä ja kehittämistä: *”koitetaan säilyttää, mitä siellä on kotiseudulla. – Mutta toinen näkökulma on sitten se, että kuinka sitä kehittää eteenpäin.”* Muualla asuvalla on mielestään aika vähän keinoja käytössään. *”Se ei oo niin helppoo. Muuta kun se, että, et tuo tänne ystäviä ja esittelee ja näin edelleen. – Kun ei voi mennä kunnallisvaaleihin ehdokkaaksi edes.”* Yhdessä keksitään kulttuuritapahtumiin osallistuminen ja hankkeiden tukeminen sekä kyläyhdistyksen toiminta. *”Joo, joo, Ruonan Ringin ainajäsen!”*

Seuraavaksi osallistujille annetaan kirjoitustehtävä. Sen aikana tutkijoille vinkataan, että Helsingin kansallismuseossa on paljon kuvia Kuortaneesta. Esimerkiksi Länsirannan Keski-Honkolan talosta on kotiseutumuseossa 1800-luvun tuvasta

otettu kuva, siitä on tehty maalauskin. Siinä näkyy, miten ennen vanhaan siinä talossa on oltu. Teos on nähtävissä netissäkin, kun googlaa Keski-Honkolan tupa -nimellä.

KESÄKUURTANELAASTEN TÄRKEÄT PAIKAT

Lähes kaikkien kesäasukkaille järjestetyn tilaisuuden osallistujien kotiseudut osoittautuivat kirjoitustehtävässä monipaikkaisiksi. Kahdessa vastauksessa kotiseudun tärkeitä paikkoja nimettiin kolmelta ja kahdessa vastauksessa kahdelta paikkakunnalta. Vain yksi vastaaja nimesi kaikki kohteensa yhden kunnan alueelta. Hänen tapauksessaan se oli Kuortane.

Luonnonympäristön kohteina mainittiin metsikkö, puro ja Kuortaneenjärvi. Oman talon takana sijaitseva metsikkö oli vastaajalle selvästi monimuotoinen lähiluontoalue: *"Lenkitänyt koiraa kesäisin, nähnyt eläimiä ja paistatellut päivää kesäisin. Voinut heittää 'paidan' pois ja juosta metsäpolkua. Rauhoittumispaikka, jossa on voinut unohtaa arjen murheet. Edelleenkin paikka jonne voi tulla lomalle."* Ähtärissä sijaitseva puro vaikuttaa enemmän muistojen kotiseudulta: *"Mulah-tanut sinne ja sitten jatkanut matkaa."* Kaksi vastausta liittyi Kuortaneenjärveen. Järvi ympäristöineen mainittiin tekemisen ja harrastusten paikkana: *"Kesällä uimiseen, soutamiseen, veneilyyn ja talvisin hiihtämiseen ja ulkoiluun."* Myös Mellinniemi on Kuortaneenjärven rantapaikka. Se on tärkeä yhdelle vastaajalle toisena kotipaikkana. Häinkin viittaa kesä- ja talvi-harrastusmahdollisuuksiin: *"kalastus, retket ympäristöön"*.

Rakennetun ympäristön hallitsema kohde oli Seinäjoen Aalto-keskus. *"Aina mieluisa paikka käydä ja jonka alun ja rakentumisen on saanut nähdä ja kokea."* Kolmessa vastauksessa avainkohteeksi nimettiin Kuortaneella sijaitseva kakkosasunto tai kesämökki. Yhdelle se on Mäyryssä sijaitseva *"pieni rivitaloasunto, jota käytämme kakkosasuntona ympäri vuoden."* Toiselle kesäpaikka Kuortaneella on *"lomanviettopaikka perheelle ja rentoutumispaikka."* Kuortaneenjärvi kuuluu olennaisena osana yhden vastaajan kakkoskotiin: *"Oma kakkoskoti Kuortanejärven rannalla. Sellainen vastapaino kiireiselle työelämälle. Maisema ja rauhallinen kotielämä hoitavat mieltä ja akut latautuvat. Kun ihminen viihtyy kotonaan, ei ole tarvis lähteä ulkomaan reissuille."*

Kaksi vastaajaa nimesi kotiseudun avainkohteeksi nykyisen kotinsa toisella paikkakunnalla. *"Asun Hyvinkäällä ja minulla on siellä isä sekä vakituinen koti."* Toinen vastaaja luonnehti kotiaan Järvenpäässä oman perheen tukipisteeksi.

Monissa vastauksissa luonto ja rakennettu ympäristö yhdistyivät toimintaan ja perinteisiin. Kahdessa vastauksessa mainittiin Kaatialan entinen louhos, johon nyt liittyi uudempi merkityksiä, mökinvuokrausta ja laitesukellusta. *"Louhos sijaitsee osittain äitini perintömaalla ja olen kulkenut siellä lapsuudestani saakka. Kun kaivostoiminta loppui, rakensimme sinne täyttyneen avolouhoksen rannalle mökin. Kun paikalla alettiin sukeltamaan, rakensimme vuokrakäyttöön toisen mökin ja niiden ylläpitoon ja paikan hoitoon menee runsaasti vapaa-aikaamme."* Kirkkokankaaseen yhdistyivät

Kaatialan louhos. Kuva: Katja Rinne-Koski.

kirkon ja rannan lisäksi samalla kankaalla sijaitsevat museo-rakennukset.

Helsinki oli yhden vastaajan valinta kotiseuduksi. Se ei ole hänen nykyinen tai entinen asuinpaikkansa, mutta siihen liittyy monenlaisia henkilökohtaisia suhteita ja toimintaa. *"Helsingissä kuljen paljon erilaisissa palaverissa ja kulttuuritapahtumissa. Helsingin alueella asuvat molemmat lapset perheineen."*

KOTISEUDUN TULEVAISUUS

Eläytymistehtävässä kolme vastaajaa valitsi myönteisen tulevaisuudenvaihtoehdon. Yksi heistä tarkastelee Kuortaneenjärven tilaa ja Urheiluopiston merkitystä alueen kehitykselle. *"Viiden vuoden kuluttua Kuortaneenjärven puhdistuminen on saatu hyvään vauhtiin. Rannalla riittää koko kesän uima-reita puhtaassa vedessä ja kalaa riittää pyytäjille. Urheiluopistoon liittyvä valtakunnallinen kehon ja mielen rakennuskeskus on käynnistynyt laajana ja asiakkaita on jonoksi asti. Tämä on elvyttänyt kunnan liike-elämää."*

Elinkeinoelämän virkistyminen on toisenkin skenaarion lähtökohtana. Myös kulttuuripalvelujen parantuminen kuuluu tähän näkymään. *"Kuortaneella väkimäärä on lisääntynyt, palveluita on lisääntynyt. Rahaa ei kulkeudu muualle, vaan pysyy Kuortaneen liikkeissä. On tullut uusia yrityksiä ja elinkeinotoiminta lisääntyy. Kuortaneella on mahdollisuus asua ja käydä omassa kunnassa työssä. On tullut myös kulttuuri-palveluita lisää, mitkä ovat tärkeitä nykypäivän ihmiselle."*

Kolmas vastaaja maalaa kuvan eläkeläisten asuinpaikasta, jota leimaa kiireettömyys ja toimeliaisuus. *"Olen jäänyt eläkkeelle, samoin puolisoni. Saamme vihdoin viettää rauhallista elämää ilman aikatauluja ja jatkuvaa matkustamista. Ympäristö on saattanut muuttua ja sukulaiset ovat saattaneet muuttaa muualle mutta kototalo pysynyt ennallaan. Luultavasti olisi enemmän aikaa + tarvetta sosiaaliselle toiminnalle. Ts. jonkinlaista lähimmäispalvelua tulisi harrastettua."*

Yksi vastaaja valitsi yksiselitteisesti kielteisen tulevaisuudenkuvan. Sitä synkentävät Kaatialan kaivostoiminnan uudelleenkäynnistäminen sekä tuttuja ja sukulaisten menettäminen. *"Jos Kaatialan louhosaluetta ei enää ole olemassa (esim. sinne on tullut uudelleen kaivostoimintaa), en tule mielelläni Kuortaneelle. Rakkaita appivanhempia ja miehen tätejä ei enää ole kuin hautausmaalla. Mieluummin olen etelässä ja matkailen ympäri maailmaa."*

Kuortaneen kunnan itsenäisyyttä pohdiskellut vastaaja päätyi visioimaan sekä kielteisen että myönteisen tulevaisuudenkuvan. Molemmissa kunta on päätnyt Seinäjoen kaupungin osaksi. Myönteisessä vaihtoehdossa *"tämä ei kuitenkaan vaikuta niihin asioihin, miksi kuljen täällä eli käyn marjassa, kuljen metsästämisessä ja jatkan mökkini vuokrausta."* Synkemmässä vaihtoehdossa *"Kuortane liittyy Seinäjokeen ja kaikki palvelut siirtyvät sinne. Järvi on rehevöitynyt ja uinti/kalastus ei enää onnistu."* Ympäristön tila on hänen kotiseutukokemuksensa kannalta kuntamuotoa ratkaisevampi tekijä.

Yksi vastaaja jäi pohtimaan kotiseudun käsitettä ottamatta kantaa asetettuun eläytymistehtävään. *"Kotiseutu [on] käsitteenä hankala, mieluummin monipaikkainen. Loppujen*

lopuksi en osaa enää mieltää mitään yksittäistä paikkaa kotiseuduksi. Kotiseutukeitaiden muodostuminen tuntuu ajatuksena paremmalta. Tällaisia voisi olla 66-tie. Jos puuttuisi, muuttuisi mutkaisemmaksi. Olisi hankala mieltää enää aluetta. Toinen minkä katoaminen haittaisi Ähtärin kirkon torni. On korkea ja näkyy kauas. Paikkana tosi kylmä ja ikävä, mutta se on maamerkki jonka pystyy tunnistamaan aina. Oikeastaan kotiseutu koostuukin ryppäistä maamerkkejä, jotka toisilla ovat lähempänä toisiaan ja osa kauempana."

KUORTANEEN YHTEISKOULUN KOTISEUTUKESKUSTELU 10.4.2013

SULEVI RIUKULEHTO & KATJA RINNE-KOSKI

Kuortaneen nuorison ajatuksia kotiseudusta selvitettiin 10.4.2013 Kuortaneen yhteiskoululla. Yhteiskoulu sijaitsee kirkonkylällä Keskustien varrella. Tilaisuuden tavoitteena oli saada käsitys Kuortaneen mopoikäisten nuorten, eli käytännössä koulun yhdeksäsluokkalaisten moponomistajien, kokemasta kotiseudusta.

Yhteiskoulun kotiseutukeskustelu oli sijoitettu jakson vaihteeseen. Suunnitelman mukaan saapuvilla piti olla noin 20 mopopoikaa ja -tyttöä. Tutkijoiden yllätykseksi paikalla olivat kaikki yhdeksännen luokan oppilaat, yhteensä 39. Näin isossa ryhmässä virikekeskustelumenetelmä ei toimi parhaalla mahdollisella tavalla. Keskustelijoita on liikaa. Tarpeeksi suuri luokkahuone on liian suuri, jotta puheenvuorot vaihtuisivat luontevasti. Etäisyys virikkeen, juontajan ja kaukaisimpien oppilaiden välillä muodostuu liian pitkäksi. Koska oppilaat oli sijoitettava luokkamuotoon, kävi käytännössä niin, että osa alkoi pyytää puheenvuoroja viittaamalla ja osa jäi vapaaehtoisesti sivustaseuraajaksi. Näissä oloissa vastaukset pyrkivät tiivistymään eikä omia, henkilökohtaisia tuntemuksia jaettu yhteisesti. Käytössä oli kuitenkin sama virikerunko kuin pienemmissä tilaisuuksissa. Ongelmaa yritettiin korjata lisäämällä kirjallisten tehtävien osuutta.

TILAISUUDEN ALKU

Kotiseutukeskusteluun on aikaa kaksoistunnin verran. Aluksi juontaja kertoo oppilaille tilaisuuden tarkoituksesta ja etenemisestä. Oppilaat supisevat, eivät häiriöksi asti, mutta vaikuttaa siltä, että luokka jakautuu nopeasti muutamaan osaryhmään, jotka suhtautuvat keskusteluun omalla tavallaan. Kikatustakin kuuluu. Kuortaneenjärveä kiertävän ilmakuvasarjan edetessä oppilaat hiljenevät katsomaan kuvia.

Kuvasarjan päätteeksi kysytään, näkikö joku oman kotinsa? Monet viittaavat. Arvatenkin oppilaat olivat seuranneet kuvista juuri tätä asiaa, sillä kaikki vaihtoehdot tuodaan julki. Joku kiistää, pari oppilasta ilmoittaa melkein osuneensa kuvan. Pienen patistelun jälkeen saadaan pitempiä vastauksia: *"Mun koti oli siinä Mäyryssä, kun tultiin sieltä Seinäjoentieltä – –. Sellainen puna-keltainen talo, – –. Maalaistalo."* Viittaa-

Kuortaneen yhteiskoulu. Kuva: Timo Suutari.

Yhteiskoulun kotiseutukeskustelu 10.4.2013. Kuva: Markku Honkola.

minen jatkuu. *"Siinä terveystakeskuksen lähellä oli mun koti, keskustas ihan."*

MISTÄ ON NUORISON KOTISEUTU KOOTTU?

Ilmakuvasarjaa seuraa lyhyt alustus kotiseudun merkityksistä. Juontajan pitkät puheenvuorot tilaisuuden alussa ovat välttämättömiä, mutta ne luovat samalla entistä jäykemmän ilmapiirin. Koululaiset kuuntelevat hiljaa. Keskustelu alkaa kysymyksellä: mitä tulee mieleen sanasta kotiseutu? Vastauksia tippuu verkalleen ja osin lypsämällä. *"Ensimmäisenä tulee mieleen vähän kauempana olevat isovanhemmat. Ja sieltä, mistä omat vanhemmat on lähtöisin."* Toinen vastaaja ajattelee omaa kyläaluetta ja maisemia kodin ympärillä. Joku ei näe käsitteessä mitään tarkentamisen tarvetta: *"Oma kotiseutu siinä. Ei sen kummempaa."* Nimetään Leppälänkylä ja Ruona. Paikkakunnalle muuttanut nuori kertoo, että hänen mielestään kotiseutu on *"se paikka, missä on viettänyt lapsuutensa."* Kotiseutu liittyy menneisyyteen. Nykyistä asuinpaikkaa hän ei pidä kotiseutunaan.

Kysymykset jatkuvat: mistä kotiseutu koostuu? *"Tutuis-ta ihmisistä ja tutuista rakennuksista ja teistä ja paikoista."* Paikka tarkennetaan järvenrannaksi. Tiedusteltaessa sillä löytyy nimikin: *"Kuortaneenjärvi."* Mikään muu järvi ei tulisi kysymykseen. Syytä ei osata sanoa. Menneisyys omakohtaisina muistoinen nousee jälleen esille: *"Muistot lapsuuden aikaisista kesistä."* Tämä vastaus saa myös kannatusta, mutta kukaan ei halua kertoa esimerkkiä lapsuudenmuistosta. Hiljaisuus jatkuu. Nauhallaa kuuluu supinaa ja hihitystäkin. Vaikuttaa siltä, että supatus liittyy aiheeseen.

Tilanne helpottuu, kun vaihdetaan katsantokulmaa. Jos pitäisi kuvata sinun kotiseutuasi sellaiselle, joka ei sitä ennestään tunne, miten kuvailisit? Ensimmäisenä nopeasti tuleva puheenvuoro tuntuu kuitenkin olevan vastaus edelliseen virikkeeseen. Oppilas korostaa kotiseudussa asioita, jotka pysyvät ennallaan ja jotka hän tuntee läpikotaisesti: *"Mun kotiseutu on kulkenut sukupolvelta sukupolvelle Keski-Kuljun suvulla viis sukupolvea, ja mä tunnen sen paikan itse, ja mä tunnen, että siellä on lähellä myös se kaikki muutkin: kalusteet, jotka on periytyneet monta sukupolvea ja se maisema, joka ei oo muuttunut paljoakaan aikojen saatossa."* Kotiseudun kuvauksissa korostuu maaseudun rauha ja riippumattomuus: *"No varmaan niin sanoisin, notta ehkä se maatala ja sitte rauhallista, ei oo poliiseja ja [naurun myräkää] ja saa vapaasti mennä ja ... sellaista rentoa."* Paikka on pieni, *"— ei mikään valtava kaupunki."* Pohjalaisuus kuvaa koululaisten mielestä paikkakuntaa hyvin.

"Tää on hyvin pohjalaisen tapainen paikkakunta."

"Just, elikkä tasainen ja kaikki tuntee toisensa."

"Niin, just niin."

KOTISEUDUN KUVAKAVALKADI

Seuraavaksi oppilaita pyydetään valitsemaan kotiseutua parhaiten kuvaava valokuva. Saadaan kaksi ääneen lausuttua vastausta ja paljon supatusta. *"Järvestä."* *"Tervahaudasta."*

Kun valintoja ei kuitenkaan ala kuulua ääneen, tehdään vastauskierros järjestyksessä. Kysymys tuntuu olevan helppo, sillä vastauksissa ei juurikaan aikailla: *"Noo, tämä — Kuortaneen keskusta."* Se saa hyvin kannatusta, yhteensä kuusi kertaa. Tarkennusta tivattaessa joku selvittää tarkoittavansa kadunpätkää. Vielä suositumpi kuva-aihe on kuitenkin järvi: kahdeksan mainintaa. Peltö tai peltoaukea mainitaan neljästi, pelto ja metsä kahdesti, yksi oppilas liittäisi samaan näkymään myös tapahtumaa: *"No varmaan pelto ja sitten siinä vois olla metsästäjä ja hirvi näkyis."* Kyseessä on samalla oma toiveharrastus: *"Kyllä mä oon... ilmakiväärillä ampunut."* Kolme oppilasta valitsee tervahaudan, yksi pohjalaistalot.

Joissain vastauksissa haetaan laajempaa näkymää. *"Mun mielestä semmoinen idyllinen kuva, jossa on vähän peltoa ja joku lato ja sitten järvimaisemaa, niin kuvastaa aika hyvin Kuortanetta."* *"Järvi ja pelto. Sitten semmonen ranta."* Muutama oppilas kuvailee oman kotinsa maiseman päätekijöitä: *"Hiekkatie, pelto, metsää."* Yhdelle avaintekijä on koski: *"Sarvikkaankoski."* — *"Koska mä asun siellä."* Kaksi kuvavalintaa osuu kauas Kuortaneelta: *"Pietarin keskusta"* ja *"Pyhän Juhanan kirkko."* Niihin ei anneta tarkempaa perustelua. Supatuksena kuuluu myös molksi ja jääkiekko, mutta kukaan ei sano niitä ääneen.

Luonnonympäristön kuvavalikoimasta koululaiset löytävät yllättävän paljon huomautettavaa. Ensimmäisenä halutaan poistaa hiekkaranta. Sitä ei yhdistetä Kuortaneeseen. *"Oikee yläkuva [Kirkkorannan kuva], mää en siitä nyt oikeen... katsoin, että se olis ehkä jotain niinkun oikein kunnon... joku mä aattelin, että jotain tai Atlantin ranta tai tällaista, esimerkiksi."* Sen sijaan joki, pelto ja metsä miellyttävät. *"Nii, kyllä-hän meillä hieno ranta on, mut toi alavasen [kangasmetsäkuva] on niinku se on ehkä aika, aika kuvaava."* Peltomaisema tunnistetaan yhden oppilaan kotipaikaksi. *"Sitten se on hyvä kuva se."* Puutteena esitetään sangen pontevasti suo: *"Suo puuttuu."*

Lappakankaan kangasmetsääkin pidetään huonosti omaa kotiseutua kuvaavana. *"Ehkä tuo metsä pitäisi olla sellaista jotain umpeenkasvanutta ryteikköä. Se voisi kuvata ehkä [kotiseutua] kumminkin vähän paremmin."* Toinen oppilas on samoilla linjoilla: *"Musta tuntuu, että tuo metsä ei niin laajasti [kotiseutua] kuvaa, — tai voiko olla kuvakulmastakin vähän kiinni ja näin, mutta se ei mun mielestä oikein kuvaa niin vahvasti, mitä nämä muut."*

Henkisen ympäristön kuvat synnyttävät pitkän hiljaisuuden. Onko täällä joku kuva, joka erityisen hyvin, osuvasti esittää sinun kotiseutuasi? *"Mulla ainakin tuo urheilukenttä."* — *"Mä oon ollu siellä vaan niin paljon. Ettei siinä muuta."* Hiljaisuus jatkuu. Asiaankuulumattomia kuvia kysyttäessä hernekeitto mainitaan välittömästi. *"No varmaan tuo hernekeitto on vähän sellainen, että ei se nyt oikeen... istu."* Tilalle laitettaisiin kaljavelli. Toinen epäilyksiä herättävä kuva esittää kansanmusiikkia: *"Noita viulisteja mä en kyllä ymmärrä, mitenkä ne on siinä. Ei liity oikein mitenkään."* Kysytään, pitäisikö tilalle vaihtaa jokin muu harrastus. *"En tiä. Jotakin muuta mä siihen vaihtaisin, mutta emmä tuota viulujuttua siinä pitääsi. En tiedä mitä, mutta jotaki."* Sijaan ehdotetaan lenkka-reiden kuvaa.

Rakennetun ympäristön kuvia esittävä kokoelmakin otetaan vastaan hiljaisuudella. Mitä ajatuksia tämä herättää? *"Että meillä on aika komee kirkko."* Toinen poiminta liittyy urheilukenttään: *"Kuortaneella on hyvät urheilumahdollisuudet."* Hiljaisuuden jälkeen udellaan taas puutteita. *"Keskusta."* [Kuiskaamalla]

Golf-kentän kuva miellyttää oppilasta, joka löytää siitä oman kotitalonsa. *"Varmaan tuolla golffarikuvalla, kun siellä näkyy meidän talokin takana. Se olis ihan."* Golf-harrastus ei ole tämän valinnan perusteluna. Oppilaiden elehdinnästä päätelleen se ei saa muiltakaan tukea, mutta ilmeet ja eleet eivät kuulu tallenteella. *"No jäähalli ehkä tuohon kuvaan pitäis lisätä, se on osa kotiseutua."* Tämä vahvistetaan nopeasti. *"Ehkä golf-kentän tilalle, kun emmä sitä oikeen..."* Aiheeseen liittyy keskustelua käydään taustalla, mutta tallenteelta ei saa kunnolla selvää.

MUISTOJA JA MERKITTÄVIÄ HENKILÖITÄ

Oppilaiden tuntuu olevan vieläkin vaikeampi hahmottaa kotiseutuaan menneisyyden tapahtumien kautta. Vihjeeksi annetaan, että voi ajatella sellaista tapahtumaa, jonka kaikki tietää, tai ainakin pitäisi tietää? Hiljaisuus. Toinen lähestymistapa ovat henkilökohtaiset muistot. Mikä on sellainen muisto, joka sinulla liittyy kotiseutuun? Tämä tuottaa paremmin tulosta: *"Kuhinat."* Selityksiä ei kuitenkaan saada. *"Muutto Kuorta-*

neelle ja isovanhempien kuolema. Ne on varmaan sellaisia, mitkä on tehnyt siitä vielä henkilökohtaisemman paikan, kuin mitä se oli ennen." Yksi keskustelija mainitsee omaa liikkuvuuttaan parantaneen tapahtuman: *"Se kun oppi ajamaan pyörällä, niin ei tarvinnu kävellä joka paikkaan."*

Seuraavaksi kysytään henkilöitä. Ketkä henkilöt ovat vaikuttaneet merkittävästi siihen, mitä kotiseutusi on tänä päivänä? Kuka vastaa? *"Alvar Aalto. Alvar Aalto ei ainakaan vastaa. ... Se on haudassa."* Vastaus herättää hämmästelevää supinaa. Tätäkin virikettä osataan helpommin purkaa, kun ajatellaan omaa lähipiiriä. *"Mulla on ainakin varmaan mun veljet, että ne tuo paljon eloa kyllä meidän taloon."* *"Mun kaveri, tai ne muutti silloin, kun me oltiin nelosluokalla. Sitten lähti toinen kaveri."* – *"Kyllä ne käy täällä joskus, mutta kyllä olis erilaasta, jos ne olis täällä."* Ilman lapsuudenleikkikaveria paikka ei enää ole ihan sama. *"Koska mä olin tottunut käymään niillä melkeen joka päivä, niin sitten vähän päiväjärjestyskin muuttui ja silleen. Heti."*

Moni koululainen pitää kotiseutunsa kiintopisteenä sukulaisiaan: *"Mun yhdeksänkymmentävuotias isotäti, se on selainen kiinnekohta."* Mainitaan vanhemmat, kummitäti ja isovanhemmat. Sitten mieleen tulee yksi voimallisesti arkipäivään vaikuttanut henkilö: *"Rauno Laitila."* Kuuluu naurahduksia. *"Sitä on nähnyt joka päivä melkeen tässä monenkohan vuoden ajan, eskarista lähtien. Se on ollut aina rehtori."* Muita arkea tai juhlaa hallitsevia henkilöitä ei sitten löydykään.

Kuortaneen S-marketin piha. Kuva: Timo Suutari.

SEUDUSTA KOTISEUDUKSI

Seuraavaksi kysytään, miten muualta tuleva henkilö ottaa paikan kotiseudukseen? Yksi vastaus saadaan nopeasti: *"Ostaa tontin."* Mitä asioita täällä on, jotka tekevät kylästä kotiseudun ja kiinnittävät häntä alueelle? Juontaja suuntaa kysymyksen niille oppilaille, joilla on omakohtaista kokemusta. Onko tästä tullut kotiseutu? Kaksi oppilasta vastaa kieltävästi, kolmas on varovaisempi. *"Kyllä jossakin mittakaavassa saattaa."* Vielä yksi empii, kumpi paikka olisi tärkeämpi. *"Ei tietenkään pidä väheksyä, mutta kun ei oo niin paljon kokemusta – jostain muusta paikasta niin... Eikä sitä hallitsevaa oo tullu sillai."* Oppilas kertoo, että hänellä on kotiseutua muualla. *"Kyllä on joo, mutta yhtälailla täällä."*

Mäntyharjulta vain puoli vuotta sitten muuttanut koululainen kertoo, että hän ei ole kiinnittynyt uuteen asuinpaikkaan, ei vaikka tuli tänne lentopalloharrastuksen perässä. Toinen muuttaja luettelee moniakin tekijöitä. *"No joo. Tää on osa kotiseutua Kuortaneenkin, mutta se on myös muualla se kotiseutu. Ei se oo yksin Kuortaneella. Ja asiat, mitkä ainakin mut osaksi kiinnittää Kuortaneelle, on ne ihmiset, jotka oppii tuntemaan ja sitte ne tutut paikat, joita oppii... kulkemaan, kävelemään, käyttämään, koulu, lenkkipolut."* Kaverit ovat avainasemassa: *"Heti naapurissa oli kavereita, että niiden kanssa ainakin heti pysty tutustumaan tähän täällä olemiseen."*

Sitten vuoro annetaan koko ikänsä Kuortaneella asuneille. Miten muualta tuleva otetaan vastaan? *"Pyritään ainakin ottamaan hyvin vastaan. Yritetään."* Arvellaan, että vieraanvaraisuus ja hyvä käytös ovat aina eduksi. Yksi muuttaneista uskoo, että kotiseudun rakentumista uuteen asuinpaikkaan helpottaa sopiva ikä. *"Onneksi ei tarvinnu vähän tämmöisenä vanhemman ikäisenä muuttaa, että oli sen verran pieni, niin silloin vielä otettiin hyvin vastaa. 'Jee, uus kaveri!' – Hyvä vaan, että pienempänä muuttaa..."* – *"Vaikka heti kun meni päiväkotiin, saikin pikkuautosta päähän, mutta ei se mitään..."* Heittäjän nimikin muistuu vielä mieleen.

MUUTTUVA KOTISEUTU

Kotiseudun muuttumista koskeva virike nostaa ensimmäisenä esiin Nisoksen surkean tilan. *"Se näyttää ihan hirveeltä nyt, kun sitä ei ole ruopattu."* – *"Kun siinä asuu ja siinä vieressä. Ihan kamalan näköinen! Kun se on semmonen heinikko vaan."* Oppilaan mielestä järven tila on heikentynyt nopeasti. *"Joo, joskus pienenä mä oon sen nähäny [toisenlaisena], mutta ei muute. Kyllä se oli kolme vuotta sitten paljon paremman näköinen, mitä se nyt."*

Esimerkkejä annetaan myös asuinalueen muutoksista. *"Oon asunut tien varrella, jossa oli kolme taloo – ja nyt siellä on paljon enemmän taloja, niin kyllä se... muuttaa sitä ajatusta siitä kotiseudusta."* Yksi oppilas mainitsee itselleen tärkeän rakennuksen: *"Salmen koulu, kun se lakkautettiin."* Hän ehti käydä kyläkoulua kaksi luokkaa.

Osallistujia pyydetään miettimään, mitä kotiseudusta täytyy säilyä, jotta se edelleen tuntuisi kotiseudulta. *"Ehdotomasti näitä tämmöisiä kyläyhteisöjä pitää ylläpitää, niin ettei kaikki sumppuunu ja verkostoidu niinkun aina samaan*

paikkaan – . Niin, kyläyhteisö. Ja ylipäätään niitä kyliä erikseen."

Toinen iso kokonaisuus on luonto. *"Peltoja pitää olla ja mettää."* Tähän tarttuu toinenkin keskustelija: *"No peltoa ja mettää ja sitten niin, ettei tuu vaan mitään kerrostaloja sinne takapihalle."* Hän kaipaavat erityisesti omaa rauhaa. Joku keksii, että kerrostaloonhan saattaisi muuttaa vaikka poliisi. *"No varmaan, että tää pysyis näin pienenä, ettei tuu mitään suurkaupunkia."* Kaupungissa asumisessa vieroksuttaa myös kielen muuttuminen. *"Murre pitää pysyä suurin piirtein samanlaisena. Se olis ihan katastrofi, jos se vaihtuis joksikin stadiksi."*

Joku on kuitenkin sitä mieltä, että pieni kaupungistuminen ei olisi haitaksi. Olisihan hyviäkin puolia: *"Mäkkäri!"* [Naurua]. Kun juontaja kysyy, kuka kannattaa, nousee taas käsiä. Samoin, kun kysytään ketä taajamoituminen häiritsisi.

Kotiseudun hyväksi voi oppilaiden mukaan parhaiten toimia omassa kylässä. *"Et kannattaa osallistua niihin oman kyläyhteisön järjestämiin tapahtumiin ja sellaisiin, että niitä sit järjestetään kans."* Lisäksi mainitaan poliittinen vaikuttaminen. *"Kun käy äänestämässä kunnallisvaaleissa."* Senkin tarkoituksena nähdään *"kyläasioiden ajaminen sen hyväksi."* Tämä saa kannatusta: *"Niin. Äänestetään ensin ja sitten..."*

YHTEISKOULULAISTEN TÄRKEÄT PAIKAT

Ryhmän suuren koon vuoksi osa virikkeistä päätettiin suorittaa kirjallisesti. Kirjalliset vastaukset paikkasivatkin hyvin virikekeskustelun verkkaisuutta. Vaitonaisuuden syynä ei selvästikään ollut mielen tyhjyys vaan pelkästään ryhmän suuri koko. Keskustelumuotoinen asian käsittely koettiin hankalaksi. Yhteiskoululaiset ovat myös tottuneet antamaan kirjallisia vastauksia.

Ensimmäisenä tehtävänä koululaisia pyydettiin kirjaamaan ylös heille tärkeitä paikkoja. Niitä kirjattiin ylös paljon ja monenlaisia. Selkeästi toistuvaa suosikkia ei ollut. Pellot mainittiin neljässä vastauksessa, mutta vain kerran pelkinä peltoina (*"omat pello"*). Kolmessa vastauksessa peltomaisemaan yhdistettiin metsä. Peltojen ja metsien yhdistelmäksi kuvailtiin Ruismäkeä, samoin Herojaa. *"Minulle merkittävät paikat ovat Ruonan Heroja, kaunis ja luonnonomainen ympäristö. Peltoja/lintuja/metsää, kaikki ne mitä Kuortaneen pitää vaalia."*

Metsä mainittiin luonnonympäristönä neljä kertaa. Se on sekä työn että vapaa-ajan paikka, johon liittyy yhdessä tekemisen kokemuksia ja muistoja. *"Se sijaitsee Niinimaalla ja siellä olen oppinut käyttämään moottorisahaa, vesuria ja kaivinkonetta. Metsässä vietän vapaa-aikaani veljen ja isäni kanssa joko työtä tehden tai paistamalla makkaroita. Esim. teimme kokon keskelle aukeaa."* Yhdessä vastauksessa metsä yhdistettiin järvinäkymään. *"Lukuisat järvet ja metsät. Siellä on paljon järviä ja metsiä. Paikkakunta on täynnä mökkiläisiä kauniiden luonnonolojen vuoksi."* Vastauksen kotiseutu jää tarkemmin nimeämättä, mutta se ei sijaitse Kuortaneella.

Yhteiskoululaisten kirjoitustehtävissä vesistöistä kerrottiin neljatoista kertaa, useimmiten luonnonympäristönä. Kuortaneenjärvi ei saanut erityisasemaa. Se mainittiin nimeltä vain

kahdessa vastauksessa: *"Kuortaneenjärvi on kiva paikka kesäisin, siellä saa helposti aikaa kulumaan."* Yhdessä vastauksessa huomio kiinnitettiin yhteen tiettyyn rantakiveen: *"Koulumajojen takana on suuri kivi Kuortaneen järven rannassa. Siellä tykkään olla kesäisin ja kuunnella veden lipatusta ja kuunnella lintujen ääniä ja siellä on mukavaa rentoutua."* Kuortaneenjärven kohteista Kirkkoranta oli kuitenkin suosituin. Se mainittiin neljästi: *"Kesäinen kirkkoranta, sininen järvi, kesäpesä-kioski, rannalta on hyviä muistoja, kun oli nuorempi."* Kirkkoranta on uimaranta, johon liittyy muistoja. *"Siitä tulee mieleen lapsuuden kesät", "siellä on käyty niin paljon uimassa ja muutenkin hengailmassa."* Yhdelle vastaajalle se on ollut myös kotipaikka: *"Kirkkoranta, jonka lähellä asuin ensimmäiset vuodet, jossa käytiin aina vaikka oli ukkostakin. Ranta on todella hieno ja monet ulkopaikkakuntalaisetkin käyttävät sitä."*

Aivan yhtä usein yhteiskoululainen tarkoittaa järvellä jotakin muuta kuin Kuortaneenjärkeä. Järvi on ranta ja samalla tärkeä sosiaalinen ympäristö. Yhden vastaajan kotiseutu on *"Kuharanta ja Kuhajärven ympäristö Mäyryssä. Siellä tulee käytyä paljon ja siellä on aina niin kaunista."* Saarijärven liitettiin sekä mökki- että leirikokemukset: *"siellä ja sen rannalla olen ollut kesäisin mökillä viettämässä aikaa ja Torpalla leireillä."* Vielä mainittiin *"Löyänjärvi, sen ranta ja rantamökit. Se on tärkeä minulle, koska olen elänyt sen lähellä koko elämän ajan."*

Kotiseudun vesistöihin kuuluvat myös joet. Mainittiin *"joki, joka virtaa lähellä. Jonain talvena kävelimme joen jäätä pitkin kun se kesti."* Erikseen nostettiin esiin Sarvikkaankoski tärkeänä muistona kotiseudusta.

Hiekka vilahtaa kotiseutukohteissa hiekkamonttuna ja rantana, mutta erikseen mainitaan myös *"Kodin lähellä hiekkatiet ja lenkkipolut pelloilla ja metsissä."* Muita luontokohteita ei ole eritelty. Kahdesti mainittiin luonto ja maaseutu yleisellä tasolla: *"Luonto, maaseutu. Maaseudulla asuminen on kivan rauhallista, eikä ole paljon liikennettä."*

Urheiluharrastukseen liittyvät kohteet näkyivät rakennetun ympäristön valinnoissa. Sellaisia olivat *"urheiluopisto, ja etenkin jäähalli, koska siellä tulee vietettyä paljon aikaa."* Opisto mainittiin kuusi kertaa, pari kertaa lyhyesti: *"siellä on harrastuksen",* mutta myös pohdiskelevammin. Se tuo paikkakunnalle elämää ja vetää opiskelijoita – myös peruskoululaisia – muilta paikkakunnilta. Näin kertoo yksi Kuortaneelle muuttanut: *"Vaikka suuremmasta kaupungista muuttikin, oli Urheiluopisto silti ihmeellinen asia. Siellä tuli liikuttua joka viikko (ja tulee edelleen)."* Hän nostaa sen rinnalle myös kirjaston. Opiston rakennuksista erikseen huomiota sai jäähalli (neljä vastausta). Siellä *"saa tehdä sitä mitä osaa ja osaa nauttia siitä."* *"Paljon muistoja ja tärkeä vieläkin".* Urheilupaikoista nostettiin esiin myös urheiluseuran Kukun maja. *"Minulle tärkeä paikka kotiseudullani on Kuortaneen Kuku:n maja, jossa minä olen aina pienempänä ollut. Siellä kesäisin järjestetään Eliittikisat, joissa olen ollut töissä. Sen puuttuminen olisi muuttanut elämäni paljon. Toinen paikka on Urheiluopisto, jossa olen kavereiden kanssa vapaa-ajat viettänyt. Se paikka tuo myös Kuortaneeseen eloa ja on muistorikas paikka mi-*

Kahvila Kesäpesä. Kuva: Sulevi Riukulehto.

nulle." Muualta Kuortaneelta mainittiin myös Ylipään koulun kenttä jalkapallon peluupaikkana. Yksi kirjoittaja nimesi itselleen tärkeän liikuntapaikan myös Kuortaneen ulkopuolelta: *"Urheiluhalleja oli Salossa monta, se oli tärkeä koska siellä pääsin tekemään asiaa mistä eniten pidin eli pelaamaan lentopalloa."*

Oma koti löytyi muodossa tai toisessa yhdeksästä vastauksesta. Yhdelle vastaajalle tärkeimmäksi on jäänyt lapsuuden ensimmäinen kotirakennus. *"Kotiseutuni merkityksellinen paikka on meidän ensimmäinen talomme, sillä siellä vietin ensimmäiset vuoteni ja sain ensimmäiset muistoni."* Toisella kotirakennuksia on useitakin, jopa yhdessä pihapiirissä. *"Kotiseutuuni kuuluu luonto, vanha kotirakennus, navetta ja uusi kotirakennus yms. Mutta tärkeimpiä ovat luonto, navetta ja oma koti. Olen menettänyt useita maisemia, koska puita on hakattu. Navetta on ollut minulle läheinen paikka pienestä pitäen, koska meillä oli lehmiä, joita sai syöttää, kunnes ne myytiin pois (nykyisin kanala). Oma koti on jokaiselle tärkeä, lisäksi mökin ranta pysyy mielessä loppuelämän."* Hyvin samantapaisia tekijöitä sisältyy myös tähän kotiympäristön kuvaukseen: *"Merkityksellisiä kotiseudun paikkoja on ainakin kotiympäristö, johon kuuluu meidän 'vanha talo', navetta, meidän nykyinen talo ym., koska siellä on asunut koko lapsuuden ja tuntee kaikki paikat."*

Pihapiiri on myös sosiaalinen tekemisen paikka. *"Oma pihapiiri, jossa tapasi ensimmäiset ystävät ja parhaimman*

kaverin, jonka kanssa olemme tehneet erilaisia juttuja 13 vuoden ajan.” Yhdellä kirjoittajalla kohtaamispaikaksi tarkentuu nimenomaan talon takapiha: *”Se on paikka, jossa olen elänyt ja ollut koko ikäni, varsinkin kesät. Jos pitää ajatella kotiseutua, se [takapiha] on asia joka ensimmäiseksi tulee mieleen. Kaikki kesän jalkapalloturnaukset ja koiran kanssa leikkimiset ovat olleet siellä.”* Samantapainen on lapsuutensa muualla viettäneen oppilaan kotipihaan kuvaus: *”Kotipiha. Siihen liittyy lapsuuden muistot, kun siellä on leikkinyt. Mieleen tulee kaunis kesäilta, kun pihalla pelataan perheen kanssa jotakin peliä ja grillistä tulee lihan tuoksu.”* Osa vastaajista tarkensi kotiympäristönsä johonkin kylään. Oman pihapiirinä mainittiin *”peltoalueet, ja farmi Leppälänkylässä – – Tunttee itsensä vapaaksi kun on rauhallista.”* Kotitalo ja -alue: *”Se sijaitsee Hynnilässä ja talomme ympärillä on omia pelloja. Talvella niissä hiihdän ja kesällä niissä on viljaa. Kodin pihassa olen pelannut sisaruksien kanssa paljon erilaisia pihapelejä.”*

Kodista voi tehdä erityisen myös sen rakenne. Yksi vastaaja kuvasi nimeltä mainiten pohjalaistaloa kotinaan: *”Vanha talonpoikaisaikainen talo, johon muutin 2010. Talossa on iso tupa, jossa kaksi näkyvää takkihirttä ja kaksi kattoa kannattavaa hirttä. Mummolani oli ensin tässä talossa. Nyt siinä on minun kotini. Tupaan tullaan ensin kylmästä kuistista ja sitten lämpimän eteisen kautta. Eteisestä portaita ylös mennessä on pieni aula ja kolme ovea. Huoneet ovat 30 m² suurin piirtein jokainen. Ennen huoneet olivat kylmää varastotilaa. Nykyään siellä on minun vanhempieni ja vierashuone.”*

Kodin ulkopalstoihin kuuluu myös mökki. Se mainittiin neljässä vastauksessa, vapaa-ajan viettopaikkana: Nurminie-

messä, Löyässä, Saarijärven rannalla sekä Petäjävedellä. Mökin kokemuspiirille leimallista on monenlainen tekeminen ja oma rauha. *”Siellä jos jossakin saat olla vaan ja nauttia omasta rauhasta (ilman käyttäviä mummoja).”* Kerran mainittiin erityisesti mökin ranta.

Kotia laajempi seuraava lähialue on monille koululaisille kylä. Oma kylää tai asuinalueutta kuvattiin vastauksissa seitsemän kertaa. *”Oma kylä, koska siellä viettää paljon aikaa”* Nimeltä mainittiin Kortesmäki: *”Kortesmäen asuinalue on tärkeä, koska siellä on paljon tuttuja ihmisiä, ja se on tuttu paikka. On myös turvallinen. Asuin itse Kortesmäessä ja olen asunut siellä melkeinpä koko ikäni, joten siksi se on mukava paikka.”* Yksi vastaaja tunnisti kaksi itselleen tärkeää asuin-alueutta, oman kodin ja isoäidin asunnon ympäristöt: *”Mäyryn kylän keskusta. Näen sen joka päivä ja vaikka se on aika aution niin maisema on minulle tärkeä. Virtalankylä. Mummini asuu siellä ja maalaismaisemat ovat hienot.”* Nimeltä mainittiin myös Ruonankylä, Heikkilä ja Länsiranta, jonka selitykseksi annettiin lyhyesti: *”hyvät ihmiset ja hyvä asuinseutu”.*

Koulu oli keskeinen tekijä seitsemän vastaajan kotiseutukokemuksissa. Kahdesti mainittiin ala-aste, *”koska siellä joutui olemaan niin kauan”.* Toisessa vastauksessa kerrottiin, että *”merkityksellinen paikka on vanha koulu, jossa kävin ala-astetta ennen kuin tulin yläasteelle.”* Tämäkin merkitys liitettiin myös toisessa kunnassa sijaitsevaan kouluun, joka erosi Kuortaneen kouluista: *”siellä oli iso koulu ja paljon oppilaita ja hauskanpitoa”.* Ala-asteeseen yhdistettiin myös koti ja harrastukset. *”Oman kodin läheiset paikat Heikkilä ja Ylipään jalkapallokenttä ja ala-aste.”* Oman huomionsa sai ”koulu-

Lahdenkankaan hiekkakuoppa. Kuva: Sulevi Riukulehto.

matka, koska sitä on monta sataa kertaa rampannut edestakaisin". Toinen vastaaja kertoo matkaan liittyvän yksityiskohdan: "Koulumatka kouluun Lahdenkankaan hiekkamontun läpi Yljoen kouluun." Koulumatkojen lisäksi merkityksellisiin kotiseutukokemuksiin kuuluvat myös matkat kavereiden luo.

Isovanhempien talot ympäristöineen ovat neljän vastaajan kotiseudun kärkekohteita. Niihin viitattiin joka vastauksessa eri sanalla. Yhdelle "mummolasta" oli tullut nyttemmin hänen oma kotinsa. Toiselle vastaajalle "oma mummula on tärkeä paikka, sillä siellä olen viettänyt paljon aikaani. Sinne on aina tervetullut, ja helppo mennä koska se on lyhyen matkan päässä." Kolmannen kokemuksiin kuuluu "mumman vanha talo": "siellä tuli vietettyä paljon aikaa silloin kun hän vielä asui siellä." Yksi kiinnittää huomiota sekä vanhaan rakennukseen että siellä vietettyihin juhliin. "Isovanhempien hieno talo, joka on ollut siinä jo kauan. Paljon hyviä muistoja mm. joulut, ilman sitä kotiseutu ei vanhempien talo ei näyttäisi samalta." Muitakin sukulaissiteitä mainittiin. Yhdelle vastaajalle tärkeä paikka on isotädin koti. "Koko lapsuuteni olen kulkenut viikonloppuisin syömässä herkkua pienessä rintamamiestalossa, joka sijaitsee naapurissa."

Jossain määrin kotiin ja sukulaisiin vertautuu myös päivähoitopaikka, varsinkin se ensimmäinen, jossa on vietetty paljon aikaa ja solmittu kestäviä ystävyysuhteita: "olin [hoitopaikassa] 5,5 vuotta ja tapasin siellä lisää kavereita, jotka ovat kavereitani yhä ja se on tärkeä paikka, koska vietin siellä aikaa niin paljon lapsena."

Muita rakennuksia yhteiskoululaiset mainitsivat yksitellen. Muualta Kuortaneelle tullut nuori kertoi tykättyneensä kirjastoon: "Hieno rakennus. On hieno asia, että kunta vapaaehtoisesti ylläpitää kirjastopalveluita yllä. Itsekin kävin pienempänä kirjastossa harva se päivä." Kirkko saa nuorilta vain yhden maininnan, ja vastauksesta ilmenee, että kyseessä on toisen seurakunnan temppele: "Suomen toiseksi suurin kirkko on upea paikka kirkonkylällä, johon on panostettu paljon. Se kuvaa paikkakuntaa."

Kuortaneen maisemassa silloilla on jonkinlainen kotiseutua luova rooli. Ne mainittiin lyhyesti Länsirannan ja Salmen yhteydessä sekä tarkemmin perustellen Sarvikkaan kohdalla: "Siellä on vanha silta, joka on ollut siellä noin 100 vuotta. Kosket ovat hyvin suosittuja lohen kalastuspaikkoja, joihin kalastajia tulee kauempaakin. Ne ovat minulle tärkeitä siksi, että asun niiden vieressä ja kalastan siellä paljon kesäisin."

Kauppapaikat mainittiin tärkeänä paikkana kolmesti. Salosta muuttanut nuori on jäänyt kaipaamaan kotiseutunsa kauppakeskuksen tunnelmaa. "Kauppakeskus oli tärkeä, koska pääsin sinne joka päivä kavereiden kanssa, ja pidän shoppailusta, täällä Kuortaneella sitä mahdollisuutta ei ole." Samaan sävyyn mainitaan myös tuntemattomaksi jäävän kaupungin tori ja liikekeskusta. Kyseessä on kuitenkin "pieni kylä, jonka tuntee paremmin kuin hyvin. Ulkomuistista tulee kaikki rakennukset ja ympäristöt." Kuortaneellakin yksi nuorten suosimista tapaamispaikoista on "Ässän takapiha". Selitykseksi on kirjattu arvoituksellisesti "tupakantumpeja".

Sosiaalisen ja henkisen ympäristön ilmiöt näkyivät vastauksissa muistoina sekä ihmissuhteiden ja ilmapiirin kuvauk-

sina. Kotikylää kuvattiin kokonaisuudeksi, "jossa on asunut pitkään ja siellä olevat maisemat. On metsää, peltoa, jokea, kaverit joihin on tutustunut". Ystävyysuhteisiin, kavereihin ja tuttuihin ihmisiin viitattiin seitsemän kertaa. "Kaverit ovat minulle hyvin tärkeitä kotiseudulla". Kerrottiin myös pihapeleistä, harrastuksista, lapsuuden tunnelmasta ja maaseudun rauhasta. Tapahtumista mainittiin vain lapsuuden joulunvietot, Eliitti-kisat ja Kuortaneen kuhinat. "Kuhinat ovat ehkä mukavin tapahtuma kesäisin täällä, ilman niitä olisi paljon tylsempää. Siellä voi viettää aikaa kavereiden kanssa ja olla vaan."

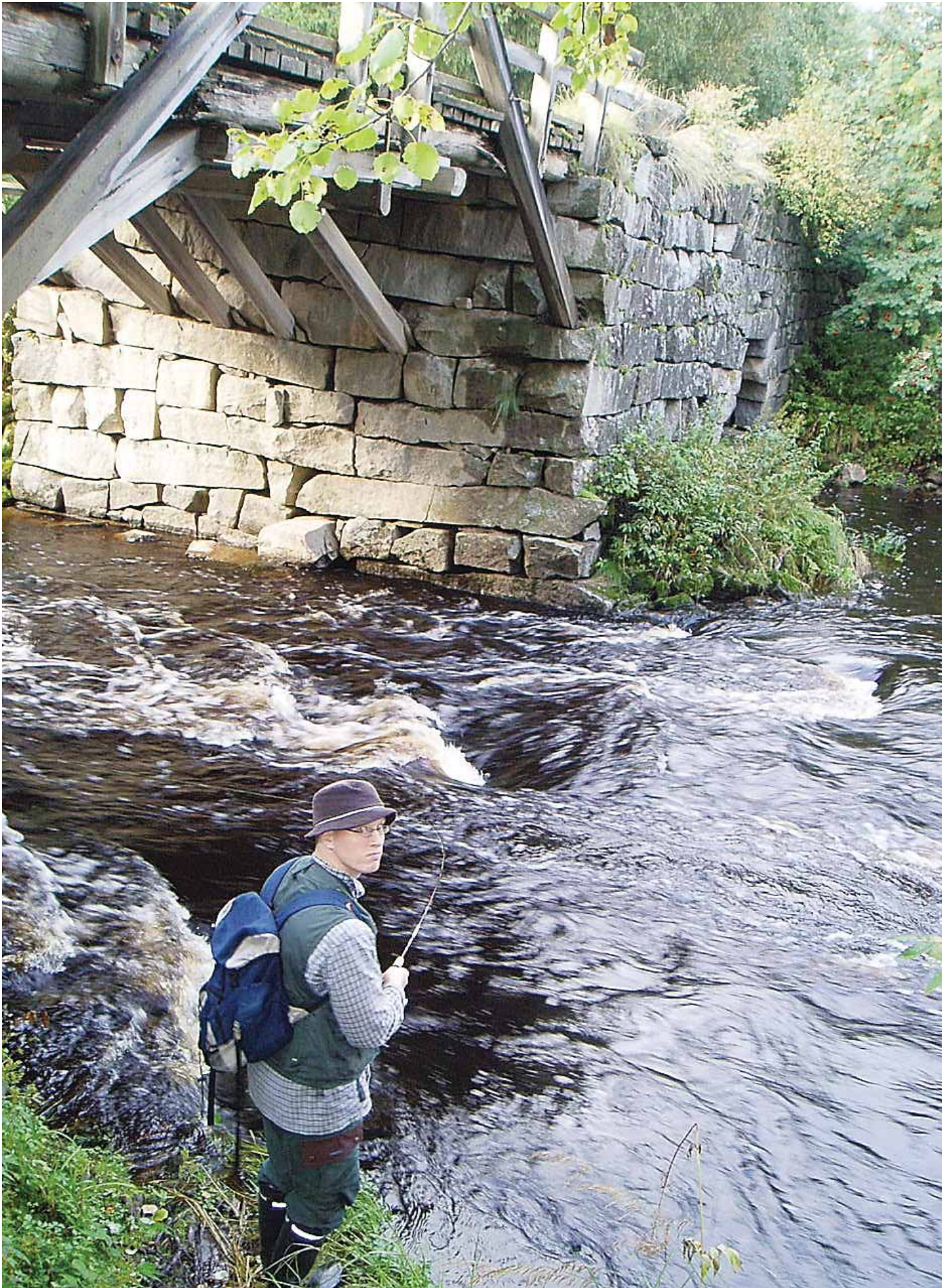
NUORTEN NÄKEMYKSET KOTISEUDUN TULEVAISUUDESTA

Eläytymistehtävään saatiin 29 vastausta, joista kahdessatoista esitettiin kielteinen tulevaisuudenkuvaus. Tyytymättömyyteen esitettiin neljä pääsyötä. Eniten epäluuloja herättivät kaupungistuminen ja luonnon häviäminen. "Kotiseutuni on kaupungistunut erittäin paljon. Kerrostaloja on siellä täällä, autoja paljon, liikennevaloja, paljon kauppiaa." Kaikki eivät kaupungista pelkää, mutta jotenkin tuntuu siltä, että kotiseudun on pysyttävä ennallaan. "Eihän kaupungissa mitään vikaa ole, mutta Kuortane ei ole Kuortane jollei se ole tällainen kuin se on aina ollut." Maaseudun vapauden sijaan on tullut kaupungin ahtaus ja holhoava valvonta. "Kotialueelle on rakentunut taloja ja peltoaukealla on taloja ja kauppiaa. Poliiseja vilisee ja autoilijoita tulvii Leppäläntiellä."

Yhdessä vastauksessa kaupungistumiseen liitettiin vielä kuntarakenteen muutos: "5 vuoden aikana kotiseutu voi olla muuttunut liian kaupunkimaisemaksi, että se ei enää tunnu omalta kotiseudulta. Kun ei ole tottunut asumaan kaupungissa. Tai Kuortane on liittynyt Seinäjokeen, jolloin ei tunnu kotiseutu enää samalta." Kaupungin levittymisen kääntöpuolena on luonnon väistyminen. Kotiseutu on "muuttunut kaupungiksi, eikä luontoa – ole enää niin paljon. Keskusta levinnyt..."

Kaupungistuminen oli neljän vastaajan pääasiallinen huolenaihe; luonnon muuttuminen nousi päärooliin kolmessa kuvauksessa. Se saattaa liittyä kaupungistumiseen: "Taloja on paljon, mutta paljon ihmisiä on muuttanut pois. Metsiä on hakattu. Luonto on muuttunut." Jonkun mielestä uhkana on pikemmin autioituminen: "ei oo mitään mettä tai peltoa, vaan pelkkää aavikkoa". Yhtä eläytyjää huolettaa juuri hänelle tärkeän kohteen tulevaisuus. Kotiseutu ei olisi ennallaan, jos "5 vuoden kuluttua silta Sarvikkaan koskella olisi rakennettu uudelleen ja myös ruopattu koskea. Silta on nyt jo purkuuhan alla ja jos se lähtee enää viihdy siellä."

Kolmas päähuolenaihe on väestörakenteen muutos, sekin neljässä vastauksessa. "Monet nuoret ovat muuttaneet pois töiden ja opiskelujen perässä. Koulut on pienempiä ja vanhainkoti on täynnä." Väestön väheneminen heikentää myös palveluja ja muita rakenteita. "Kyläkoulut on lopetettu ja kaikki joutuvat käymään samaa koulua keskustassa, joka ei ole hyvä juttu. Jotkut kauempaa tulevat joutuvat istumaan pitkiä matkoja koulukuljetuksissa ja kotipaikka ei tunnu enää samalta ilman koulua." Nuorten poismuutto voi surkastuttaa

Kalastusta Sarvikkaankoskella 2005. Kuva: Mervi Jumppanen.

koko seudun: *"Kaikki nuoret on muuttanut ja koko käpykylä on ihan kuollut."* Huolena on myös muuttoliikkeen vaikutus osaamiseen. *"Kylänraitilla on pelkkiä vanhuksia ja peräkamarpoinpoikia. Korkeakoulutettuja henkilöitä on minimaalisesti."*

Yhdessä kuvauksessa tyytymättömyyden syyksi kuvataan kotiseudun henkilökohtaisten siteiden häviäminen kaikilla tasoilla. Tärkeät ihmissuhteet, rakennukset ja luonnon keskeiset maamerkit voidaan helposti menettää: *"Iso-tätini olisi yhdeksänkymmenen viiden vuoden jälkeen kuollut. Hänen talonsa olisi myyty. Äitini ja isäni olisivat perustaneet nuorisokodin mistä ovat haaveilleet. Vanhat huoneet olisi pilkottu uuteen uskoon. Ja isot kallion töyräät ja kivet ammuttu sileäksi. Piha olisi asfaltoitu."*

Kuusitoista eläytyjää näki tulevan kehityksen myönteisenä. Heistä neljä uskoo viihtyvän alueella siitä yksinkertaisesti syystä, että viiden vuoden kuluessa suuria muutoksia ei tule. *"Luultavasti vain maisemat muuttunut. Puita kaadettu, kavereita lähtenyt/tullut. Ei mitään suuria muutoksia."* Myös rakennuskannan muutokset ovat vähäisiä. *"Talot ovat muuttuneet mutta samoja tuttuja asioita pystyy huomaamaan vielä luonnosta, mistä on nuorenpaana tykännyt."* Yksityiskohdat voivat muuttua jopa mieluisammaksi: *"Koti on sama, mutta pellot ovat muuttuneet metsiksi. Viihtyisin, koska olen viettänyt metsässä paljon aikaa."* Yksi vastaaja kuvaa perusteelisemmin Korttesmäen asuinalueetta. Leimallista on asioiden pysyvyys: *"Viisi vuotta on kulunut. Naapurit eivät ole vaihtuneet ja alueella on yhteenkuuluvuuden tunne. Viihdyn siellä, koska kaikki on pysynyt ennallaan viiden vuoden aikana. Korttesmäessä on tullut uusia taloja ja uusia ihmisiä. Ihmisiä on muuttanut pois ja uusia on tullut. Myös on hyvin paljon samoja vanhoja tuttuja ihmisiä. Vesitorni on samanlainen ja paikat ovat tuttuja. Keskustaan on tullut uusia kauppia, mutta se on silti samanlainen kuin ennen."*

Selvästi isoin joukko (kahdeksan eläytyjää) ajattelee, että muutoksia tulee, mutta ne eivät haittaa: *"paikat ovat muuttuneet mutta se on silti omaa kotiseutuasi."* Yksittäisillä muutoksilla ei ole merkitystä. *"Jos paikassa on edes jonkun verran tuttuja ympäristöjä ja sen tunnistaa omakseen niin ei pari rakennusta muuta omaa ajattelua kotiseudusta. Kotiseutu säilyy aina muistoissa."* Kotiseutu pysyy kotiseutuna, koska sinne juurtuminen on jo tapahtunut. *"Kotiseutuni on muuttunut, kavereitani ei enää asu siellä niin paljon enkä myöskään tunnista kaikkia paikkoja. Kaupat ovat suurentuneet, asukkaita on paljon enemmän mutta tunnen silti kuuluvani sinne koska olen siellä niin kauan asunut."* Muutoksia olennaisempia ovat jotkut muut tekijät, esimerkiksi kotiseudun henki. *"Vaikka kotiseutuni olisikin muuttunut niin on siellä asioita jotka pysyvät ja siksi se tuntuu edelleen kotiseudulta. Kuortanelainen henki pysyy kyllä samana ja saa olon kotoiseksi."* Joku ajattelee enemmän ihmissuhteita: *"Viisi vuotta eteenpäin kuvittelen, että metsiä on kaadettu ja rakennuksia on tullut lisää. Koen silti vielä viihtyvänä siellä koska olen kasvanut siellä ja kaverit ovat siellä."* Joku uskoo, että kotiseudun kehitys on aleneva: *"yrityksiä lakkaantunut ja ihmisiä vähemmän. Se ei haittaa, koska kuulun yhä tänne."* Toisen mielestä kotiseutu päinvas-

toin kasvaa: *"Kylä on luultavasti kasvanut kaverit ovat erilaisia ja tuttuihin paikkoihin on tullut muutoksia, mutta silti sukujuureni ovat täällä. Vanhempani, työpaikka ja kotini on täällä."* Luottavaisesti kotiseutunsa tulevaisuuteen suhtautuu myös tämä kirjoittaja, joka kuvaa yksityiskohtaisesti itselleen tärkeiden kotiseudun kohteiden voimaperäistäkin muuttumista: *"Kotiseutuni on muuttunut: metsää on hakattu tienvarsilta, kalliota on räjäytetty kiven takia, navetta on vielä pystyssä, mutta vanha rakennus on melkein maan tasalla. Mutta viihdyn täällä, koska olen tottunut muutoksiin. Dynamiitilla räjäytetty kuoppa täytyy vedellä ja siitä tulee uimaranta. Navetassa kanat päästelee ääniään, koirat ovat muuttuneet ja jopa vaihtuneet muiden koirien kuollessa."*

Kolmas myönteisten tulevaisuudenkuvauksien ryhmä koostuu vastauksista, joissa kasvu nähdään hyväksi kotiseudulle (neljä vastausta): *"ihmiset ovat muuttaneet, alueelle on muuttanut paljon ihmisiä."* Näissäkin vastauksissa ajatellaan, että Kuortane pysyy kuitenkin Kuortaneena. *"Metsiä on hakattu enemmän ja uusia taloja on tullut jonkin verran. Uusia asukkaita on muuttanut lisää, mutta viihtyisin silti Kuortaneella vaikka täällä olisikin lisää asukkaita ja taloja."* Tämä voi tarkoittaa kaupunkimaista kehitystä. *"Viiden vuoden kuluessa Kuortane on muuttunut kaupungillisempaan suuntaan. Kauppoja ja muita rakennuksia on enemmän, mutta paikan tunnistaa kuitenkin vielä Kuortaneeksi. Vaikka mitä tapahtuisi, tai paikka muuttuisi, tunnen olevani täältä kotoisin."* Ehkä tähän joukkoon kuuluu myös vastaus, jossa mainitaan myönteisenä tekijänä ilman selityksiä, että *"Kuortaneelle on tullu puutarhakylä."*

Yksi eläytyjä merkitsi vastauksensa kuuluvan molempiin vaihtoehtoihin. Hän näkee myönteisenä urheilupuiston menestyksen ja kasvun, mutta samalla luontoon kohdistuu uhkia: *"Jos urheilupuisto laajenee ja Kuortaneen väkiluku kasvaisi se ei haittaisi. Metsiä ei kuitenkaan saa hakata, ei saa laittaa asfalttia hiekkateiden päälle."*

NUORISON TAPAAMISPAIKAT

Osallistujien suuren lukumäärän vuoksi myös tapaamispaikkoja ja ajanviettoa koskeva keskustelu muutettiin kirjalliseksi tehtäväksi. Koululaisilta kysyttiin miten ja missä he viettävät aikaansa ja missä he tapaavat muita. Oma koti osoittautui ylivoimaiseksi ajanviettopaikaksi (17 mainintaa). *"Vietän aikaa kotona, koska siellä on mukava olla."* Lisäksi yksi vastasi viettävänsä aikaa kämpillä syöden ja nukkuen. Vain harvat täsmensivät paikkaa kodin sisällä: mainittiin lukutuoli ja autotali. Aika kului *"yleensä kotona, töitä tehden, katsomalla TV:tä, pelaamalla pelejä yksin tai sisarusten kanssa."* Playstation 3 mainittiin ihan nimeltä. Kolmessa vastaajaa tarkensi, että koti sijaitsee Mäyryssä. Muita kyliä ei mainittu.

Harrastuksiin liittyviä paikkoja nimettiin runsaasti kodin ulkopuolelta (17 mainintaa). Viidessä vastauksessa harrastusta ei paljastettu. Neljä urheilupuistolla aikaansa viettävää nuorta on ilmeisesti myös liikkeellä harrastuksen vuoksi. Tarkempina paikkoina mainittiin jäähalli kahdesti ja Kuortane-halli. Har-

Väentupa. Kuva: Markku Honkola.

rastuksien vuoksi aikaa meni myös lenkillä, treeneissä ja pelireissuilla. Paikkakunnan ulkopuolella käytiin Näpissä Alavudella ja elokuvissa Seinäjoella.

Seuraava isompi ajanviete oli muiden ihmisten tapaaminen. Kyläily eri muodoissaan keräsi 9 mainintaa. Koululaiset kertoivat olevansa kaverilla (5), naapurissa, ystävän luona, poikaystävän luona ja sukulaisilla. *"Kavereiden kanssa yleensä keksitään jotain kivaa."* Lisäksi neljässä vastauksessa kerrottiin paikkaa tarkentamatta, että aikaa vietetään mieluusti kavereiden kanssa. Tämäkin tarkoittanee kyläilyä. Yksitoista mainintaa kuvasi ajanviettoa ulkona kavereiden kanssa. Tällöin aikaa kuluu keskustassa, kirkolla ja kylällä (3 mainintaa). Kaikki nämä tarkoittanevat seurustelua taivasalla, esimerkiksi näin: *"Vietän aikaani kotona tai kylällä kavereiden kanssa hengaillemassa."* Tarkempia paikkoja nimettiin liikekeskuksesta: ABC-asema Alavudella, Kuortaneen S-market (2 mainintaa) ja Seinäjoen Epstori. Nuorisotiloista mainittiin Väentupa ja Seinäjoen nuorisokahvila Kismus.

Koulu sai varsin vähän huomiota ajanviettopaikkana, vaikka kaikki oppilaat ovat siellä kuusi tuntia viitenä päivänä viikossa. Vain kuusi oppilasta kirjasi koulun vastauksiinsa tässä mielessä. Koulu tuli paljon helpommin mieleen, kun kysyttiin tapaamispaikkoja (14 mainintaa). Koulun jälkeen kavereita vastauksien mukaan tavattiin omassa tai kaverin kodissa tai kämpillä (yht. 10 mainintaa). *"Tapaan perheenjäseniä kotona ja kavereita enimmäkseen koulussa. Käyn parhaiden kavereiden kotona tapaamassa heitä."* Yksi vastaaja kertoi tapaavansa ystäviään kotiseudulla, joka sijaitsee toisella paikkakunnalla.

Kavereiden tapaamispaikat noudattivat vastauksissa jokseenkin hyvin ajanviettoon annettuja vastauksien jakaumaa. Kavereita tavataan harrastuksissa (5), harjoituksissa, opistolla (3) ja turnauksissa – siis siellä missä käydään harrastamassa. Tässäkin yhteydessä otettiin esiin Näppi-käsityökoulu.

Vain yksi koululainen kirjoitti tapaavansa muita ulkona, mutta samaa asiaa tarkoittanevat myös ne, joiden tapaamispaikka oli kylällä (5) ja keskustassa (3). Liikerakennukset nousivat jälleen esiin: tavataan kaupoissa, S-marketissa tai sen takana (3), Keskisellä, kahvilassa ja Nuorisoseuralla. Väentuvan mainitsi kolme vastaajaa. *"Väentuvalla – olemme yleensä porukalla."*

Tapahtumat tapaamispaikkoina oli kirjattu kahteen vastaukseen, toisessa niistä nimettiin erityisesti Kuhinat. Vielä kavereita nähtiin bileissä ja Facebookissa. *"Koulun ulkopuolella en kauheasti ystäviä tapaille, mutta koulussa ja joskus sitten ystävä tulee kylään. Facebookissa tavallaan ystäviä myös tapaa."*

Kaavoihin kangistumattomia ovat kai ne koululaiset, jotka ilmoittivat viettävänsä aikaa *"milloin missäkin"* ja tapaavansa muita *"joka paikassa"*.

HARRASTUKSISTA

Ylimääräisenä kirjallisen tehtävänä yhteiskoululaisilta tiedusteltiin vielä harrastuksia. Tätä aihetta ei ole käsitelty muissa keskusteluissa omana kysymyksenään. Vain kolme vastaajaa ilmoitti, että he eivät harrasta mitään, sillä siihen ei ole varaa tai aikaa.

Liikunta eri muodoissaan oli vastaajien ylivoimainen suosikki. Mainittiin yleisesti liikunta ja urheilu (2). Lajien kirjo oli huikea: ammunta, golf, hiihto 2, jalkapallo, jääkiekko 6, lenkkeily 3, lentopallo 4, pesäpallo, pyöräily 2, suunnistus, sähly, tennis, yleisurheilu ja zumba. Jollain tavoin liikunnallisia ovat myös eläinharrastajat: neljä ratsastajaa ja yksi koiran kanssa lenkkeilijä. Rajatapauksia ovat moottoriajoneuvojen kanssa puuhastelevat. Kolme heistä muotoili harrastuksensa moottoriurheiluksi, yksi mainitsi myös moottorivenheet. ”Ajoneuvojen rassaaminen” ja ”mopojen kanssa pelleily” lienevät lähempänä kone- ja moottorioppia.

Taideaineista musiikki oli kirjattu vain yhteen vastaukseen. Sen sijaan kuvataiteet mainittiin neljä kertaa: kuvataide (2), piirtäminen ja valokuvaus. Tanssilajeista nimettiin showtanssi ja hip hop. Yksi ilmoitti harrastavansa käsitoita.

LEPPÄLÄNKYLÄN KOTISEUTUKESKUSTELU 23.5.2013

KATJA RINNE-KOSKI, SULEVI RIUKULEHTO JA
ILONA HEIKKINEN

Kantatie 66:sta Mäyrystä Kuortaneen suuntaan mentäessä tulee vastaan tieviitta: Leppälänkylä. Kyltistä on kylälle matkaa vielä noin neljä kilometriä. Tie mutkittelee kylän läpi ja yhtyy sitten Lehtimäentiehen. Leppälänkylästä Kuortaneenjärvelle matkaa kertyy alle kymmenen kilometriä. Kylämaisemaa hallitsee maatalous peltoineen ja koneineen, mutta myös metalliyritykset ovat tärkeä osa tämän kylän maisemaa ja kokonaisuutta.

Leppälänkylän kotiseutukeskustelu järjestettiin 23.5.2013 maamiesseuran talolla. Tilaisuudesta tiedotettiin jakamalla joko Leppälänkylän talouteen kutsu osallistua keskustelutilaisuuteen. Kutsuun vastasi seitsemän leppälänkyläläistä, neljä naista ja kolme miestä. Lisäksi läsnä oli kolme lasta, joita ei kirjattu osallistujiksi. Tilaisuus järjestettiin yhteistyössä Leppälän Maamiesseuran kanssa.

Kotiseutukeskustelu Leppälänkylän maamiesseuralla 23.5.2013. Kuva: Markku Honkola.

KOTISEUTUTUETOUTTA JA PERINNEPIIREJÄ

Maamiesseuran puheenjohtaja avaa tilaisuuden kutsujan ominaisuudessa. Hän kertoo pitävänsä ongelmana sitä, että asukkaiden vaihtuessa Leppälänkylään liittyvä perinnetietous uhkaa kadota. *"Mitkä on esimerkiksi Leppälän alkuperäissukuja, ja miten ne on kehittyneet, ja minkälaisia sankareita siellä on ollu?"* Kylällä suunnitellaan perinnepiirin perustamista, ja tästä tilaisuudesta odotetaan siihenkin jonkinlaista mallia. Täkkäämpien henkilöiden paikalle houkutteleva osoittautui kuitenkin odotettua vaikeammaksi: *"Yllättäin he olivat vähän pelokkaita tulemaan. ..."* – [Ilmeisesti] *he peljästyivät tätä Ruralia-instituuttia...*

Tutkijoiden esittäytymisen ja hankkeen yleisesittelyn jälkeen aloitetaan kuvallinen kiertokäynti Kuortaneen maisemiin. Keskustelijat supisevat keskenään kuvissa näkyvistä kohteista. Mainitaan uusi ja vanha kunnantalo sekä ravintola Nokiotta. Suunnitteilla olevan puutarhakylän alueen kuvan kohdalla pyydetään hidastamaan. *"Älkää nyt sitten hätäiläkään, – tietääköös sitten joku, et tuoko se on kunnan maata nyt sitten valmiiksi? Kaikki?"* Joku arvelee, että näin olisi, mutta asiasta ei olla ihan "satasen varmoja". Myös alueen tulvaherkkyys kiinnostaa: *"Mihinä se ranta käy keväällä? ... Tuosta Pukkisillan tien vierestä sen aikalailla tietää, – Se kävi aikalailla tuolla puskiensa rajat, mut ei noin kaukaa tahdo tietää."* Kuvasarjan loputtua näkymät todetaan kyllä tutuiksi, mutta kierrokseen ollaan yleisesti hieman tyytymättömiä: *"Ei näkynyt Leppälänkylää eikä Mertajärvä ..."* – *"Kaaranganjärviä ja Löyänjärviä..."*

"Niin ja etelästä taas sit Ylipää ja Heikkilä."

"Sarvikkaankosket... jos maisemia haluaa."

"Pääasiassa oli Pohjois-Kuortanetta."

"Järven ympäri on kierretty tossa. Yhen järven ympäri."

Sitten siirrytään juontajan alustuspuheenvuoroon, mutta hetkeä myöhemmin yksi osallistuja palaa vielä ylilentokuviiin: *"Tuossako näytettiin Kirkkorantaa, niin meinasin hihkaasta, jotta – se on ollu meidän maata toi Kirkkoranta. – [Sanoen] joskus aikoinaan isälle, kun olivat niin tyhmiä, kun myivät sen Kirkkorannan. Se olis nyt arvokas paikka, et se vaan sitten sano, ettei hän nyt tiä, kuinka kipiään tarpeeseen se silloin myytiin."*

KOTISEUDUN KOOSTUMINEN

Kotiseututeeman monipuolisuuteen johdattavan puheenvuoron jälkeen kysytään, minkälaisista asioista kotiseutu koostuu. Ensimmäinen keskustelija korostaa elämäkokemusten merkitystä. *"[Kotiseutu on] paikka, mihinä siihen asti on elämää eletty. Mistä elämäkokemukset on. – Mulla on kolme sellasta paikkaa: Leppälä, sitten vaimon kotipaikka ja Lapissa on sellanen paikka, ja mä perustelen niitä kaikkia sillä, että oon päässy kaikiss kotiseuruis, kaikis niis seuruis paikallisen väestön kanssa tekemisiin. Mutta kyllä se lapsuuden koti, kotiväestö, ja täällä eletty elämä ja kokemukset, niin kyllähän sen kuitenkin niin vetää sille ykköspaikalle."*

Seuraava puhuja on asunut pitkään myös ulkomailla. Hän kertoo miettineensä kotiseutua paljon viime aikoina ja

antaa syntymäpaikalle erityisen merkityksen. *"Koska mullehan se kotiseutu on tämä Kuortane. Mä oon syntynyt täällä. Yheksätoista vuotta asunu täällä. Niin se on ollu aina mun mukana, ja mä oon kulkenu hirveen paljon täällä aina. Kaks-kytyhdeksän vuotta pääkaupunkiseudulla, puolitoista vuotta Kanadassa, aina se on ollu se Kuortane. Et mä oikein hankin tollasen tatskan tähän käsivarteen: Kuortaneen vaakunan, että tietää, mistä mä oon. Et aina, jos on kysytty, et mistä sä oot kotoosi, ni mä oon hetken miettinyt, että ... 'Hmmh, et joo. Mä oon asunu täällä pääkaupunkiseudulla, et plää-plää-plää, mutta Kuortaneeltahan mää oon kotosin.' Et se on se kotiseutu. Ja nyt mä oon tullut kaksi kuukautta sitten takaisin tänne, ni tuntuu tosi hyvältä! ... Rakas paikka. ... Ni se mistä se muodostuu, ni mikä täällä on se rakas, mikä pitää, ni mä oon kuunnellu niitä ääniä, luonnon ääniä. Mertajärven linnut huutaa siellä ja kaikki tää, pellot ja metsät ja [Silmät kostuvat.]... Ihan mie herkistyn tähän... Mut sitten taas jännä: kaks-kytyhdeksän vuotta pääkaupunkiseudulla, josta kaks-kytkolme vuotta Vantaalla, ni tänä aamuna lenti Hornetit tossa. Ni yhtäkkiä tuli mieleen, et 'Niin, Vantaakin on olemassa!' Et mulla on sielläkin vielä koti, mut mä oon kirjat tänne siirtänyt. Mut kyllä se on tämä se kotiseutu, en mä voi Vantaata sanoa kotiseuduksi."*

Toinen osallistuja kysyy, onko juurilla siis jotakin merkitystä. *"On, näköjään ja suvulla, – mä asun syntymäkorissani. Että siellä on kaikki ne mun vanhemmat, mun isovanhemmat. Kaikki on eläny ja syntynyt siinä, ja kattelen niitä peltoja ja kiviä, mitä on sinne sivulle nostettu, niin sitä miettii sitten, että mitä ne on tehny aikanaansa. Että siinä on se henki."*

Keskustelu on edennyt yksi puhuja kerrallaan. Tiedustellaan, annetaanko naisille puheenvuorot ensin. Puheenvuoroja ei kuitenkaan ryhdytä jakamaan. Seuraavakin keskustelija aloittaa kotirakennuksensa menneisyydestä. *"Tuo talo, mihinä nyt asun, – siellä tallin pääs lukoo, että 1914. En tiedä, olisko talo sitte vuotta enemmän tullu? Tullu tuohon parin kilometrin päähän, mut hyvin nyt niinkö sata vuotta. Ja sitä ennen se on ollu kirkolla paris paikas. – Sata vuotta vanhas talos kun asuu, niin siinä on jotaki hohtoa! Vähän kylmä voi olla talavella."* Puhujan omista sisaruksistakin vanhimmat ovat vielä syntyneet talossa. Siksi se on aikaisemmin ollut myös paikka, jossa sukulaiset ovat kohdanneet toisiaan ainakin pikkuserkuja myöten. Nykyään sukulointi on vähentynyt. Keskustelija päättää pohdintansa siihen havaintoon, *"että kyllä se onkin tää Leppälänloukko se kotiseutu."* Aikaisemmin sillä oli myös kilpailija: *"Johonakin välis, ni oli se emännän kotopuoli Vete-lis vähän tutumpaa. Nyt sit enää käy kerran tai pari vuodes siellä. – Joskus oli mukava siellä käyrä, mutta, mutta, se oli parempi silloin riiuuaikana."*

Seuraava keskustelija kiinnittää huomion siihen, että maanviljelijät yleensä elävät elämänsä edelleen samassa paikassa. *"Harvoon maanviljelijät on päässeet asumaan mihinään muualle. – Mäkin oon ollu koko elämän täällä. – Niin ettei oo vertailukohtaa."* Toinen keskustelija vahvistaa: *"Edelliset sukupolvet toimitti sitä, että sotahommis on vaan tullut oltua, mut me ei nyt olla oltu muuta kun armeijassa Joo ja yks talavi Alajärvellä koulussa ja sekin puoliksi kotu-*

apain ja – – nyt lukionkin käy kotua päin.” Keskustelijoiden mielestä oma lukio onkin suorastaan ylellisyys tämänkokoisella paikkakunnalla.

Siirtolaisuudella on ollut tälle alueelle huomattava vaikutus. *”Jos perinteitä aattelee ja historiaa, niin kyllähän täältä melkein joka talosta – – on niitä Amerikan kävijöitä ollu silloin joskus...”* Osa on kuollut matkoille, osa tuonut talorahoja. On ollut Amerikan leskiä kersalaumoineen. *”Että kyllä meitä on täällä paljon maailmanmatkaajia... suvuissa.”*

Yksi keskustelija ottaa puheeksi Leppälänkylän ja muidenkin Kuortaneen kylien vähättelyn. *”Minoon ainakin joutunu omaa kylää koko ikäni niinku puolustelemaan, kun siinä on ollu vähän sellanen luokkajako. Tämä on sit ollu Leppälänloukko, Ruisloukko, sit on ruonanrökkähät.”* Puhetapa on keskustelijan mukaan jatkunut jo ainakin 40 vuotta. Se on viime aikoina vähentynyt, mutta on kuulunut esimerkiksi viimeaikaisissa koulukeskusteluissa. *”Minäkin sanon, että eiköhän laiteta Mäyry ja Ylijoki molemmat kiinni, niin Yljoen rouva tuumas, jotta sitten heidän lapsia, ei sitten Leppälänloukolle ikänä tuoda. – – Määkin sanoin, että ei se nyt kyllä enää tämä Leppälänloukko, että meillä on aika hyvä tämä kulukuyhteys. – – Jotkut sitä vielä korostavat sitä loukkoa.” – – ”Ja nyt me saatiin tänne oikein kunnan tie sitten vielä, jotta nyt se kyllä sitten rupiaa jo kulkemaanhan tasavertaisesti muiden kylien kanssa.”* Loukko-nimi on tuttu myös kylälle äskettäin muuttaneelle keskustelijalle. *”Mä oon itse asiassa kaks kuukautta täällä vasta asunu, ja multa kysyttiin jo eilen just, et mitäs Leppälänloukkoon kuuluu? Mä en tienny, että mikä ihmeen Leppälänloukko? Sitten kyllä selitettiin, että se on vähän semmonen haukkumanimi.”* Paluumuuttajan korvassa nimitys ei särähdä: *”Mun mielestä se on hienoa sanoo, et mä oon Leppälänloukolta. Se on mulle jo niinkun noussu arvoasteikolla ylös silleen, että ei se oo enää haukkumasana. Niin, niin, kyllä siitä voi olla ihan ylpee.”* Kaikille sanan merkitys ei ole selvä. *”Mikäs se loukko ny sitten oikein niinku tuota? Mitä se kuvaa se loukko?”*

”Eristäytynyt. Eristäytynyt paikka.”

”Onko loukko jotenkin sellanen, että sinne ois vähän niin ku vaikia pääsy? Vai vaikia päästä pois?”

Mainitaan vielä muitakin vähätteleviä nimiä: Ruonanperä ja Takalanloukko.

Yksi Leppälään muuttaneista on asunut seudulla jo 17 vuotta. *”Alavuudelta oon muuttanut tänne ja tykkään kyllä. Kyläläiset on mukavia ja paljon oon tekemisis naapurien kanssa, ja oon kotiutunu oikein hyvin.”* Tämä herättää keskustelijoissa uuden kysymyksen: *”Mitenkä muualta tulleet pärjää täällä? No, ehkä ny Pohjanmaalla kun ollaan ja näin niinkun samalta [suunnalta], Alavuuskin nyt on naapurista, ettei siinä ny oo suurta eroa, mutta että muualta päin Suomea tuloo tai ulkomailta! Et miten herranjumala ne täällä pärjää? Mä epäilen että täällä voi olla aika vaikiaa! Mutta olis kiva kuunnella. Täällä nyt on unkarilaisia työntekijöitä, ja ketä muita täällä on Leppälänloukollakin.”* Arvellaan, että Unkarista ja Virosta tulleet työntekijät ovat täällä vain töissä, eikä toimintaan sisään pääseminen silloin ole erityisen helppoa.

”Aatellaan vain, et tänne tullaan töihin ja sitten pois. Mutta sitten joka niinku naimisiinmenon puolesta [tulevat], niin sitten on vielä eri asia.” Jonkun mielestä työntekijän kiinnittymiseenkin kannattaisi satsata: *”Jos se sopeutuu ja kotoutuu tähän, niin sittenhän se perustaa sen perheen ja tulee niitä lapsia, ja se elämä jatkuu. Et miten se onnistuu se niitten ihmisten kotouttaminen tänne Leppälänkylään? Onko siihen yhtään panostettu vielä ja ajateltu asiaa? Ehkä ei.”* Ilmiö on uusi. Leppälän taantumisesta on alettu puhua vasta viimeisen kymmenen vuoden aikana.

KOTISEUTU MUILLE KUVAILTUNA

Kotoutumiskeskustelusta päästään luontevasti seuraavaan aiheeseen. Miten kuvailisit kotiseutuasi sellaiselle, joka ei sitä entuudestaan tunne? Ensimmäinen vastaaja kertoo, että hänen esittelypuheissaan kotiseutu on kolmen vuoden aikana laajentunut Kuortaneelta koko Pohjanmaan kattavaksi. *”No, näistä Kesken kyläkauppa nyt on kaikille tuttu. Kuortaneen urheiluopisto se, mitä on nostettu tuola ja sen ihmiset tuntee ja tietää. Et sitä oon mainostanu, sen kursseja mainostanut ja et täällä on hyvä vapaa-ajan harrastusmahdollisuudet, et tänne voi tulla lomailemaan. Semmosia lomapuheita mä oon pitäny ihmiselle, ettei unohdu.” – – ”Mutta ihan muuttopaikkakuntana en ole vielä esitellyt, mut nyt vissiin pitää ruveta sitten mainostamaan, et tulkaa tänne kaikki, kun vaan töitä löytyy.”*

Monipuolisten harrastus- ja lomailumahdollisuuksien lisäksi mainitaan pohjalaisuus, talonpoikaiskulttuuri, ja sen yhtenä ilmentymänä terva. *”Kuortaneen tervaa vietiin Kanadaan asti tuliaislahjaksi ja esiteltiin, että miks me viedään se tervatynnyri sinne. – – Se on kuitenkin tänne sitä rahaa aikoinaan tuonu.”* Yksi osallistuja kertoo tarinan: *”Lapualaiset kävi polttamahan ne tervatynnyrit siellä Salmen puolella, ja salmelaiset teki vastapalveluksen ja [poltti] sitten sen koko kylän sieltä Lapuan puolelta, polttivat pahnatkin. Tiistenjoelta, sieltähän meni koko kylä kerralla, että tällanen on tarina yksikin siitä tervahommasta.”* Pohditaan, milloin tervakausi oikeastaan on ollut ja tutkijoiden avustuksella päädytään 1700–1800-luvuille.

Juontaja osoittaa virikkeen vielä niille osallistujille, jotka ovat pysytelleet toistaiseksi vaitonaisina. Kuvaile kotiseutuasi sellaiselle, joka ei sitä tunne. Molemmat osallistujat ovat muualta muuttaneita. *”No mun kotiseutu on sellanen, järviä täynnä ja mäkiä.”* Kuortane on hieman toisenlainen. *”Siis tää ei oo huono, tää on huonompi. – – Tää on sellanen kotiseutu, jota mää opettelen, joka on mun lapsen kotiseutu ja katellaan aivan eri näkövinkkelistä. Mutta mun kotiseutu on järviä ja mäkiä ja metsää. – – Se tuoksu siltä. – – Se on niinku mun kotiseutua, mutta sitten ku ajattelee tätä, niin tää on sellanen, joka aina päivä päivemmältä tulee niinku rakkaamaks, arvokkaammaks, ja ehkä joskus voi olla sitä, mitä se lapsuuden kotiseutu ... ehkä.”*

Toinen muuttaja kertoo perusteellisesti, kuinka hänen lapsuuden kotiseutunsa Alavudella on menettänyt lähes kokonaan merkityksensä. Kotiseutu on rakentunut monessa vaiheessa:

Karjaa laitumella Leppälänkylässä 15.10.2013. Kuva: Timo Suutari.

"Äitee asuu Seinäjoella, ja isä on nyt kuollu kohta seittämän vuotta sitten, ja sisarukset molemmat asuu Seinäjoella, ettei se Seinäjokikaan enää tunnu omalta, — — mutta äiti meni työn perässä sinne ja samoon sitten veli, ja nyt on sit siskokin Seinäjoella töis. — — Sit mä oon syntynyt Jalasjärvellä, ja tänään justihin kävin mumman työnä siellä Luopajärvellä. — — Siitä paikasta tykkään, et siillon aina kersana oltu mummulassa, ja se on niinku sit taas se sellanen kiva paikka, mut Alavudes ei nyt oo oikeastaan enää mitään, kun ei oo enää sukulaisia eikä ketään omaa porukkaa enää asu, niin eipä siellä tule enää liioin käytyä hirveästi — —. Kyllä tämä [Leppälä] on mun paikka nyt, ja oon kyllä tykänny olla."

Yksi keskustelija haluaa vielä tuoda esiin maatalouden merkityksen kotiseutunsa osana. Hän välittää lisäksi muutama vuosi sitten alueelle muuttaneen kokemuksia. *"Oli harvinaista tulla sellaseen kylähän, että lehmiä näkyy pellolla."*

Toinen pitää ratkaisevana tuttuuden kokemusta. Kotiseudulla tuntee jokaisen. *"Tuntee melkein kaikki, jotka tulee vastaan, — — kaikki morjesta ja kaikki tietää."* Seitsemällä paikkakunnalla asuneelle lapsuuden kotiseutu on jäänyt kaikkein tärkeimmäksi. *"Seittämällä eri paikkakunnalla asunu, neljätoista kertaa varmaan suunnilleen muuttanu. — — Noin neljätoista vuotta sitten [oon] Killinkoskelta muuttanut pois, ja se oli sitten se, mikä tuntuu kodilta, vaikei mulla oo sukulaisia eikä mitään siellä. Oma lapsuus on ollut siellä."*

Lapsuuden kotiseudun kaipuusta ovat kertoneet myös monet Amerikkaan muuttaneet: *"kyllä niillä vaan se koti-ikä-*

vä siellä kovasti on. — — Kyllä ne muistelo aina kotiseutua siellä niin kauan, kun ne elävät, ja teköö mieli täällä kotiseudulla käydä, ja käyvätkin — — täällä kyläilemässä. Jotta kylä se vaan jokahittelle se koti on se kaikkien rakkain paikka." Yksi keskustelija kertoo kuitenkin päinvastaisen tapauksen. Uuteenkin kotipaikkaan voi kiintyä. *"Mun mies on Lapualta syntyisin, ja sit sekä on kuitenkin kiintynyt tähän mun kotipaikkaan. Niin että ollaan sitä sitten joskus viisasteltu, et jos meille tulis avioero, se haluaisi tulla tänne ja mä saisin mennä Vantaalle. Et se pitää kynsin ja hampain kiinni tuosta meidän mökistä. Et se on aika erikoista mun mielestä mieheltä, että miten se on voinut kiintyä mun kotitaloon niin vahvasti. Tosi erikoista."* Arvellaan, että synnä ovat mukavat muistot. *"Ehkä siellä on ollu mukavia naisia."*

KOTISEUTU VALOKUVISSA

Moni keskustelija joutuu vaikeuksiin, kun kotiseutu pitäisi esittää yhdellä valokuvalla. *"Vettä siinä pitäis ainakin olla."* — — *"Vettä. Se olis nyt sitten vaikea valita. Ehkä se sieltä Kuortanejärven rannalta joku hiekkaranta."* Kirkkoranta kelpaisi kahdelle keskustelijalle. Toinen mahdolltaisi kuvaan myös kirkon. *"Kuortaneen kirkkoa ma oon aina kaikille kyllä mainostanu, että se on komia. Sen muistaa aina jopa koska se on rakennettu: 1777."* Aholankangas eli urheiluopiston alue saa myös kannatusta. *"Tuota opistua ei ehkä kyllä Kuortaneella vain mainosteta. Siitä ei parane paikka. Opistoalue nykyisin*

lomapaikkana ja muuna. – – Sitä vois kyllä vähän enempi mainostaa. Ihmetellään, miksi alue ei ole enemmänkin seinnäjokisten suosiossa. *"Sen parempaa lomapaikkaa ei oo, kun Kuortaneella on urheiluopisto."* Kirkko sopisi tähänkin kuvaan: *"Kuortaneen kirkko, vaikka käyttö mihinä muualla päin, niin kyllä Kuortaneella on kaikkiainkin kommiin kirkko."* Kannatetaan.

"Minäkin oon näissä naapuripitäjien kirkkois käynyt, mutta ei ne Kuortaneen kirkolle ne ei piisaa sitten mikään. On meillä niin komia se kirkko." Kirkossa miellyttää sekä ympäristö että itse kirkkorakennus päältä ja sisältä. *"Ku katsotaan heti ulkua-kin päin, niin se on se heti upia! Sitä kyllä kelpaa valokuvata ja kattua, jotta sitä niitä pitäis kyllä esitellä näille vieraspaikkakuntaasille. Mikä se järven ympäri olis se reitti, jota kierrettäs vähän siinä ja kattelas vähän Kuortanetta? Eikös se olisi sellanen pieni matkailureitti, joku?"*

Voisihan kuvassa olla ihmisiäkin. Yksi keskustelija tekee tarjouksen vieruskaverilleen: *"Mihinkäs siä vaan haluaisit mennä, niin mä voisin susta räpsäystä kuvan?"* Maisemista hänelle tulee ensimmäiseksi mieleen seurakunnan leirikeskuksen alue. *"Sieltä Torpan likeltä jonkun mettäpalaa, et nyt on tullu sieltä ajettua. – – Kyllä vaan sieltäki aika mukavia muistoja."* Tarkemmin ajateltuna Torpalle löytyy montakin kilpailijaa. Hän haluaisi oikeastaan ottaa useampia kuvia. *"Mutta mä tekisin kuvakollaasin, niin vois se [Torppa] päästä kymmenen kuvan joukkoon."* Kuvakollaasiin annetaan lupa: Torpan seuraksi pääsevät Kirkkoranta, vanhainkodin ranta, Salmi, Kuhajärven

Vierteenmäki kaukaa, samoin Mäyryn koulu *"ku ei liika läheltä kuvaa, niin ei näytä mitenkään ränsistyneeltä"*, Kaaranganjärvi ja oma kotipaikka Lammin halleille päin. *"Ei tartte mennä ku sinne rehtorin päälle, niin kyllä niin aika komia! Aika komia!"* Mertajärvi saa muiltakin kannatusta. *"Jess! ... Siel on aika komia maisema nytkin!"* *"Se oli ennen tosta, kun laski tuota Pennasenmäkeä – – . Se oli ennen aika komia kevääsin, mutta onks se ny puskaa niin paljon, et se ei enää sillä lailla näjy."*

Jo kadonneista rakennuksista esiin otetaan vanha yhteiskoulu. *"Se oli pikkusen harmi, – – että se vanha yhteiskoulu purettiin. Sehän oli pikkusen komia rakennus siellä."* Kotiseudun uusinta kerrostumaa edustaa *"Mäyryssä golf-kentän alue, et kyllä se olis kans yks sellanen kuvaamisen arvoinen, ja nyt siinä rakennetaan lisää – – . Siitä tuloo mahtava näkymä vielä. – – Ja se oli huonoa pusikkoa se golf-kentän alue, johonka se tehtiin."* Muut vahvistavat: *"Joo, siistimpi se nyt on kattella, kun risupeltoina."*

Yksi keskustelija valitsisi ykköskuvakseen talonpoikaistalon. Ne kuvaavat kuortanelaista komeuden tavoittelua. Hän osaa myös nimetä suosikkinsa: *"Mää en tierä, mistä se johtuu, mutta Virtalas Virtalan talo! Se on se, mun mielestä pohjalaasta. Joo, ehkä se johtuu siitä, että on se ympäristö on... Siinon niinku vaalittu. Sitte mul on oma talo siinä vieressä. Se on kuitenkin se mylly siinä lähellä."* Valintaan vaikuttavat myös omat lapsuuden muistot. Leppälänkylän rakennuksista keskustelijoilla ei ole selkeää suosikkia. Koulu saa kannatusta. Samoin riidet ja kauppa. *"Ne on ehkä sellaset, mutta ne nyt*

Näkymä Löyänjärveltä, keskellä häämöttää Isoomänty. Kuva: Sulevi Riukulehto.

liittyy siihen lapsuuteen.” Vähän kauempaa kuva-aiheita valittaisiin Pastonperältä ja Löyänjärveltä. ”Mä mietin tuotani Pastonperää. – Jos tällänen laajempi kuva pitäis ottaa, niin kyllähän siellä se hienoin maisema on.”

”Löyällä, siel on kans se Löyänjärvi. Se on komiat maisemat siellä. Se on hyvin kunnostettu se järvi siinä. Se ei parane kyllä siellä.”

Kauppamuistoja liitetään Mertajärven laajempaan maisemaan. *”Toi joki, mikä tossa menee, ja tuolta menee Mertatieltä sitte se kulukutie tonne koululle. Niin siellähän on hieno sillalla, sinne jokeen, kun ottas kuvia niin ai-jai-jai-jai! Kivoja paikkoja.”* Mertajärven umpeenkasvu synnyttää myös keskustelua siitä, onko kyseessä oikeastaan järvi lainkaan. Kosteikon rannalla asuva keskustelija mieltää sen järveksi. *”Mmm. Mä oon niinku Mertajärven rannalla, joo.”*

”Ja se tuota tuntuu niinku järveltä?”

”Todellakin. Siinähan asuu mulla joutsenet kaverina.”

”Joo. Kun se voi olla siihen teidän paikalle melkein eniten järvi.”

”Me ollaan könähytetty sinne pellon päähän, nii meillä on siellä rantasauna ja kaivettu siihen pieni lätäkkö, että ikinä ei päästä päähän jaksu uira. Joutsenet asuu siinä sitten siinä kaivetun alueen vähän eteenpäin siellä pusikossa.”

Yksi keskustelija kertoo näkemästään historiallisesta kuvasta, jossa korjataan kaislaa tai järviheinää latoon. Viime vuosina kaislaa on niitetty parina vuonna. Nyt järven tulevaisuus nähdään pikemminkin kosteikkoalueena. *”Siinon täys suunnitelma lintujärveksi, ku se saatais siitä toteutumaan.”* Lintujen suosiossa alue jo on. *”Se olis kyllä aivan laitettava kuntoon. Siinon täydet suunnitelmat ja kaikki on kunnos, jos se vain lähtis käyntiin, ja se on vain mettästyseuralla. Se on nyt hallussa se homma, mut en tiedä, kuinka se etenöö.”* Alueen pystyy kiertämään polkuja pitkin, ja sieltä löytyvät myös laavu ja hirvikämpä. *”Se on mun lenkipolku toi Mertajärven ympäri. Se on kahdeksan ja puol kilometrin matka, ja aina kun mä olen siellä järven takana, mä kattelen Leppälään päin –. Sielt periaatteessa olis aika kivat näkymät, mutta siinä on sitä pöpelikköä edessä. Pitäs vähän raivata.”* Muut vahvistavat: *”Se on komiaa paikkaa kyllä. Vähän, kun risuja raivaa, niin tulis komia kuva.”* Huoneen toisessa päässä temmeltäviä lapsia käy välillä vanhempiensa luona. Juontaja kysyy yhdeltä heistä, mistä paikasta pikkuneiti pitää. Vastaukseksi saadaan mustikkametsä.

KUVAKOKOELMIEN KERTOMAA

Virikekeskustelussa edetään kuvakokoelmiin. Luonnonympäristön aiheista kootusta kuvakokoelmasta nimetään hiekkarantaa ja Aholan mäntymetsää. *”Tai mistä lie onkaan. Komeita mäntyjä!”* Kehutaan myös järvien ja monien lahtien komeutta. *”Mut kauheen kesäisiä kuvia. Ei oo yhtään talvikuvia vai onko?”*

Pellontakaista taloa pidetään tutunnäköisenä: *”Mäyrystä... Kuhapirtin jälkeen mennään siitä oikialle.”* Järvinäkymä saa yhden keskustelijan pohtimaan laivaliikenteen järjestämis-

mahdollisuuksia Kuortaneenjärvellä ja Lapuanjoella. Kysytään kuvasuosikkeja. Pellot miellyttävät yhtä keskustelijaa, kaksi valitsee nopeasti metsämaiseman, yksi ottaa järvinäkymän ja yksi ilmoittaa, että kaikki käy. *”Vasen yläkulma se näyttää enemmän sellaselta kuin mun kotiseudulla on ollu, siinä lähellä semmonen paikka. Siinä on ollu paljon just siinä jokee. Pelto se vois periaatteessa olla sieltäkin.”* Yksi keskustelijoista ryhtyy puheenjohtajaksi ja pyytää vielä puuttuvat vastaukset yksittäin: *”Kyllä mun pitää toi Kirkkoranta ottaa.”* Viimeinen valitsee vielä metsän, joka olikin tämän keskusteluryhmän mieluisin kuva-aihe. *”Vaikuttaa niinku se opisto tämä, tuo alimmainen tuolla, täällä on opiston männikköä. Isua puuta.”* Täydennykseksi kuviin ehdotetaan *”ehkä niitä koskia ja golfkenttää.”*

Siirrytään henkisen ympäristön kuvakenttään. *”Aivan. Kulttuuria löytyy, löytyy. Sitä olen mainostanut. Klemetistä puhunu ja... Urheilu on vahvaa ja hirsirakennuksia. Hyvä paikka lomailla, niin kuin tuolla näyttää olevan verkkokeinussa makaaja. Mut miks tuossa on hernerokkaa? Onks se jotain kuurtanelaista? Pitäs olla kaljavelliä. Onksse hernerokkaa tossa?”*

”Kyllä se, eikö se siltä näytä?”

”Se on se kaljavelli sitten jälkiruoka? Ensín hernerokkaa ja sit kaljaa sen jälkeen.”

Kiinnitetään huomiota urheilukenttää esittävän kuvan tuoreuteen: *”On katettukin.”* Myös rakenteilla oleva hirsitalo kerää hyväksyntää. Juontaja perää jälleen mahdollisia lisäyksiä? *”Kansantanhua ja haitarinsoittajat.”* Kuvissa on jo kansanmusiikkiryhmä. Juontaja varmistaa, että se on huomattu. Panisitko vielä lisää musiikkia? *”Joo, mä panisin vielä tonne viulustien kanssa hanuristinkin näkyville, koska täällähän on Suomen mestarisoihtajia.”*

Yksi keskustelija kiinnittää huomiota virikekuvien yleis-pätevyyteen. *”Jotenkin noi kuvat käy vähän joka paikkaan. Olipahan [oma kotiseutu] melkein missä vaan, nii aina löytää sen ihanan kesäpaikan ja sen oman sellasen perinneruuan ja sitten se pelimannimusiikki tai katumusiikki – ja sitten rakentaminen. Vaikka tossa nyt on hirsirakennus, mut periaatteessa se vois olla mikä rakennus [tahansa]. Että noi kuvat ovat sellasia, paitsi toi tervatynnyri. Sitä mä en oikein keksi omaani mihkään kuvaani.”* Kaikki kuvat pystyy yhdistämään Kuortaneeseen ja tervatynnyriä lukuun ottamatta muihinkin kotiseutuihin.

Seuraavana näkyviin otetaan rakennetun ympäristön maisemat. Niitä kehuutaan komeiksi. *”Rakennusarkkitehtuuria eri vuosikymmeniltä, vuosisadoilta.”* Talvikuvista ilmaistaan tyytyväisyyttä.

Kysytään, onko esillä jotakin turhaa tai puuttuuko jotain. *”Sä puhuit niistä Virtaniemen myllyistä”,* yksi keskustelija tarjoaa toiselle. *”Koulu on sellanen, että se jotenkin vain kuuluu vain siihen kotiseutukuvaan, johonkin. Sen mää kyllä lisäisin.”* Leppälänkylässä kotiseutuun liittyvät myös tehdasrakennukset. Esitetään tehdashallia. *”Vaikkakin nyt on tyhjänä.”* Nimeltä mainitaan myös entinen sähkölaitos ympäristöineen. *”Mitenkähän vaan siellä Sarvikkahankoskella? Ku sielton*

se hävitetty, siellä oli hyvät sähkölaitokset ja kaikki, ja ne on kaikki sieltä hävitetty pois. – – Sehän tuotti yhteen aikaa kylälle kovaa, koko kylälle sähköt. Siinä on sitä koskeakin aikalailla. On siinä, jotta mitenkä ne on kaikki siitä vaan niin hävinny pois? Siinä on aika komiaa maisemaa.”

HISTORIAA JA HENKILÖITÄ

Seuraava virike kehottaa miettimään menneisyyden tapahtumia. Kulkuväylien rakentaminen tulee ensimmäisenä mieleen. *”Kyllä se on meillä ainakin Leppäläntie. Se on ollu huono sitte! Ja nyt me saatiin se kuntohon oikein kunnolla, että nyt on kyläläiset tyytyväisiä. Se oli mutkaanen ja mäkinen. – – Vaasan tiepiirinhiehet [sanoivat], että tää on niin mutkaanen ja mäkinen, jotta tälle ei sitten kannata tehdä mitään. – – Äänestetihiin, jotta se oikaastaan, ja kolmekymmentä vuotta meni aikaa, niin sitten se oikaastiin.”* Jonkun mielestä tie ei vielääkään ole järin suora, kunnossa kuitenkin.

”Minä aattelin menneisyydestä kyllä vähän pikkusen kauemmaksi, mutta sitten tuli rajat vastaan, etten mää tiedä historiasta paljoa tarkkoja juttuja, että ...” Miettimisen jälkeen keksitään Venäjän vallan aika. Pohditaan, olisiko sillä jotakin laajempia vaikutuksia tähän päivään. *”Mustapään talo, siitä ny purettiin sitten, jotta kun se oli venäläisten – – päämaja, komentokeskus. – – Vähän toistasataa vuotta, vierähti sitten – – Venäjän vallan alla. – – En tiedä sitten, – – oltaisko ny sit taas voitettu tää [jääkiekon] MM-kulta, jos oltais vieläkin ruottalaasia? En tiedä, joo. Ja oisko Suomi ikään itsenäistynyt, jos ei välillä oltaisi oltu Venäjän alla?”*

Ajatukset kääntyvät kylämaiseman hiljentymiseen. *”Jos ajatellaan ihan tätä Leppälänkylää, niin silloin, kun olin itte lapsi, niin tässä oli pari kolme pankkia ja kaksi kyläkauppaa. Oli Katajan saha. Nyt se on toi mäki – – täysin tyhjä. Ei oo mitään.”* Mietitään pankkien ja kyläkauppojen lähtemisen syitä. *”Kaikki rupes rampppaa Keskiellä. Mielenkiintoista. Ihmiset sai hyvät menopelit alle, niin oli rahaa mennä vähän kauemmaksi kauppaan, niin ei enää lähipalvelut kelvannu. Piti saada parempaa kauempaa.”* Ovitehtaan uudelleen käynnistäminen olisi toivottu piristysruiske. *”Minkälaisen osakeyhtiön siitä pitää perustaa ennen kuin se lähtöö käyntiin?”* Jonkun mielestä yrittäjyydestä ei ole puutetta: *”Kyllä se firma tuloo perustettua, kun keksii vaan, mikä siinä lyö leiville.”*

Yksi keskustelija muistuttaa maatalouden merkityksensä. *”Mä edelleen mietin tätä, mikä on Leppälää eniten muokannut, niin edelleen vedän maataloutta vielä tähänkin.”* 1950–70-luvuilla lapsia oli paljon, ja niitä riitti moneenkin kouluun. *”Sen jälkeen on ihmismäärä vähän vähentynyt.”* 2000-luvulla maatalous muuttui, ja 2010-luvulla viljelijöiden määrä väheni. Puhujan mielestä *”maatalous on ollu aika merkittävä kuitenkin Leppälälle, vaikkakin täällä on teollisuutta. Se on vaan merkinny aika paljon.”* Sama kehitys näkyy muuallakin. *”Ei vaan enää oo tainnu olla kannattavaa pitää pieniä tiloja, niin on pakko ollu keksiä muuta tekemistä.”* Joku tarjoaa ratkaisuksi etätyötä.

Kysymystä lähestytään vielä toisesta näkökulmasta: mikä on sellainen tapahtuma, jonka kaikki täällä päin tietää tai ai-

nakin pitäisi tietää? Joku tokaisee, ettei sellaisia ole ollut. Ajatukset johtuvat historiallisista tapahtumista tapahtumatoimintaan. *”Mä oon miettiny, jotta Eliittikisat on Kuortaneelle varmaan sellanen. En ees tiedä, milloin niitä on järjestetty ensimmäisen kerran, mut senhän varmaan kaikki tietää. – – Se on hyvä asia totta kai, että luodaan taas urheilukeskittymä, mutta sitten kun kattotaan sitä asukaslukua, niin jos pelkälle urheilulle on – – panostettu, niin asukasluku on vaan tippunut, kuin lehmänhantä alaspäin. Niin ehkä sille pitäis sitten vain löytää se toinen vastapaino.”* Eliittikisat on osoittautunut kestäväksi tapahtumaksi. *”Ne on kuiteski muokannu ja muokkaa jatkuvasti edelleen. – – Täällä vain eletään hurmuksesta hurmukseen ja odotetaan, että ens vuonna ne taas tulee.”*

Muualta muuttanut keskustelija kertoo vertailukohdan toiselta kotiseudulta: *”Mä voisin sannoo kotiseudustani sen verran, että kun se on tuo Virrat, niin Martti Kitunen. Niin [sen] varmaan kaikki tietää.”* Muut teeskentelevät ensin hämmästyntä, ikään kuin karhunkaatajan nimi ei olisi tunnettu. Sitten kerrotaan, että Kitusta on itse asiassa viime aikoina muisteltu täälläkin. *”Se on ollu tässä puheena viime aikoina, kun yks sun toinen on karhuja nähny. Että on se [Kitunen] aika jäärä ehkä ollu. Jottei ne aivan – – oo nalleja, ne karhut, kun niitä vaan kohdalle sattuu.”* Yhdelle keskustelijalle Kitunen tuo mieleen matkailun: *”Matkailupuolta sitä pitää ehkä Kuortaneella saada kehittymään. Se ehkä olis sellanen, että se tois työpaikkoja.”* Pohdinnan viimeiseksi ajatukseksi jää se, mistä virike käynnistyikin: käänteentekeviä historian tapahtumia on vaikea keksiä. *”Siis eiks täällä oo tapahtunu mitään semmosta, mitä kaikkien pitäis tietää?”*

Mestaripelemani Tauno Aho. Kuva: Paavo Valkama.

Henkilöitä on helpompi nimetä: *"Ellä Markku: urheiluhullu opettaja Leppälänkylästä ja Aho Tauno: mestaripelimanni Leppälänkylästä... Täällähän on kansanmusiikki edelleen hyvin vahvana. ... Ja Vihman Heikki, se on pitänyt seurakuntaa pystyssä kauan-kauan-kauan."* Pitkäaikaisen papin rinnalle nostetaan myös kanttori. *"Vihman Heikki ja Kuoppalan ai-sapari."* Ristiäisistä, lapsiluvusta ja pappien roolista sukeutuu hilpeä keskustelu: *"Silloon, kun ne hoiti nuita ristiäisiä, niitä-hän oli melkein sata vuodessa."*

"Niin et onko se ny pappien vika sitten, että... ei oo enää ristiäisiä?"

"Niin että ne ei oo hoitanu hommaasa!"

"Oikein, tuota niin, kun vaan mukavia ristiäismuistoja, niin kyllähän niitä rupiaa jo seuraavatkin ristiäiset tulemaan."

"Sillä laillako niitä on tullukin lapsia niin paljon, kun pappi on kiertänyt?"

"Ensi vuonna on papinvaalit. Niin pitää valita semmonen pappi, joka osaa sitten pitää ristiäisiä!"

"Pitää varmaan oikein panostaa tähän..."

"Ja kyllähän sen nyt tietää väkiluvusta, että mitenkä se kehittyi, että syntyä pitää paljon ja pitä olla hyvä kastepappi ja huono siunaaja, niin ketään ei huvittaasi kuolla."

Ihmisen toisesta ääripäästä mainitaan Laurilan hautaus-toimisto. *"Merkittävää toimintaa. -- Kaikki tuntee ja tietää nämä ihmiset."* Opettajakunnastakin löytyy pitkään vaikuttaneita. *"Heikkilän Kalevi. Kalevi pitkään tuolla toimi koulussa hyvin merkittävänä."*

Keskustelu käväisee välillä siinä, miksi poismuuttaneista kuortanelaisista kovin harvat palaavat. *"Sitä mä ihmettelen, että miksei oo muka [helppoa palata]? Kaikki ihmetteli, että 'kuinka sä uskallat?' ja 'mitenkä sä voit?' ja 'kyllä sä oot roh-kia!'. Mut mitä rohkeeta siinä on, et palaa kotiansa?"*

Seuraavaksi mietitään, löytyisikö merkkihenkilöitä mennei-syydestä. *"Siis voihan näitä laittaa Heikki Klemettiä ja näitä, mutta me ei tunneta niitä."* Muut ihmettelevät, mitä puhuja tarkoittaa: *"Sehän vaikuttaa kaiken aikaa täällä!"* Arvellaan, että Klemetti tunnetaan menneisyyden tekijöistä parhaiten, mutta ehkä historian merkkihenkilöt tunnetaan muualla pa-remmin kuin täällä. *"Ongelma on se, -- että muut tuntuu ne; me ei ikään niin hyvin tunneta niitä."* Yksi keskustelija koros-taa kuitenkin sitä, että heidän vaikutuksensa on Kuortaneella kaikkialla. *"Se on ollu se, jotka on tuonut tätä Kuortanetta ja antaneet sille sielua."* Kuka nykyisistä sitten voisi olla yhtä merkittävä? Arvellaan, että ehkä maine kasvaa vasta myöhem-min. *"Näinhän siinä yleensä käy: eläessä ei olla juuri mitään, mutta sitten."*

Yhden keskustelijan mielestä on ongelmallista, että kes-keisiä viranhaltijoita ei saada asumaan paikkakunnalle. *"Joh-tajat tahtoo karata kaikki Seinäjoelle asumaan, jotta ne ei pysty täällä muuta ku hätinä työpaikalla käymään ja taas nopiaa Seinäjokeen sitte. -- Ku kavereille ei tahro täällä olla työpaikkoja, niin nehän sitten muuttaa Seinäjoelle asumaan. -- Tässäkin ovitehtaalla, niin kaikki työmiehet tiesi, koska johtaja tuloo ovitehtaalla käymään. Se asuu Seinäjoella, että vaikka keltä kysyy, niin ne sanoovat, minä päivänä johtaja taas tuloo tänne."*

KOTISEUDUN KIINNIKKEET

Miten paikka sitten otetaan kotiseuduksi? Mikä tekee paikasta kotiseudun? *"Ne on varmaan parhaita kiinnittäjiä ne lapset."* Mainitaan myös järjestötoiminta: *"Kun sää lähet johonki jär-jestöön mukaan, sä oot heti ihmisten kanssa tekemisissä. -- Et jää sivuun."* Myöhemmin mainitaan esimerkkinä maamies-seura. Tietysti järjestön ilmapiiirillä on oma merkityksensä. *"Että se on semmonen avoin eikä sisäänlämpiävä porukka."* Muuten vieras ihminen ei uskalla osallistua. *"Että osataan ottaa [vastaan] ihan vieraita ihmisiä."* Järjestöjen puheenjoh-tajan rotaatioperiaatteelle löytyy vankkaa kannatusta: *"Juuri näin, et sen takia kannattaa aina järjestystoiminnassa -- kolmen vuoden päästä laittaa kiertoon, niin se ei kerkee tulla -- yhden henkilön alle se järjestö. Et aina vaan kiertoon, niin sitten siihen uskaltaa ihmiset tulla."*

Ainakin koulutoimi on keskustelijoiden mielestä kunnos-sa. *"Koulutuspuoli Kuortaneella o aika hyvä lapsiperheille. Tua urheilulukiot ja kaikki. Täällä on monet hyvät harras-tukset. -- Kyllä täällä pitää sitten viihtyä lapsiperheidenkin."* Nuoria perheitä onkin ilahduttavasti. *"Mää ainakin oon yllät-tyny, että täällä on kuitenkin niin monessa talossa uusia per-heitä ja pieniä lapsia -- Ei tämä oo ihan kuolemassa..."* Mai-nitaan, että paikkakunnalle äskettäin muuttanut viranhaltija on arvostanut juuri tätä oheistoimintaa, *"mitä Kuortaneella on valtavasti näin pienes paikas, ja siitä on ny tuleva uus Kuor-taneen asukas."* Omien kokemusten perusteella kerrotaan, että myös omistuksilla on vaikutuksensa *"Heti se talo, jonka on ostanu, kyllä se heti jonkin verran kiinnittää jo alueelle. Että ei nyt ihan heti ainakaan olla pois muuttamassa."* Mainitaan myös lapsien kaverit ja sukulaiset, esimerkiksi *"mukava anop-pi".* Omaa aktiivisuutta tarvitaan silti. *"Niin, sitä pitää olla itse silleen aktiivinen kans ja mennä vaan mukaan."* Tutus-tuminen on voinut tapahtua esimerkiksi syksyisillä elokuuhilla. *"Täällä on ollu vielä nämä elokuuhlat silloin, -- kun oon tullu tänne ja tutustunu tähän, niin isännälle sanoin, että vie mun elokuuhliille, et mä näen kyläläisiä."* Kaikki eivät kaipaa samalla tavalla toiminnallisuutta. *"Joku tykkää olla sit siellä rauhassa itteksensä eikä lähdekään mihinkään ja on silti tyytyvänen. Kiinnittynyt siihen paikkahansa. Meitä on niin moneksi."*

MUUTTUVA KOTISEUTU

Kotiseudun muutoksiin ja häviämiseen liittyvä virike kirvoittaa ensiksi kommentin muutoksen väijäämättömyydestä. *"Aina-han sitä vuosien varrella muuttuu ympäristö ja paikat. Ei mi-kään pysy ennallansa."* Sitten keskustelu palaa tehdasalueen hiljenemiseen, jota luonnehditaan synkäksi. *"Kyllä se toisen-näkönen sillaa, mihinä o vilskettä ja elämää. Kyllä melkee oli tottunu esimerkiks tähän työmatkaliikenteeseen, että sitä oli tiettyyn aikaan, sitä vastaantulijaa."* Havainnon tehoa vahvis-taa hiljaisuus. *"Nämä on kaikkien häijympiä ollu, kun täskin oli enemmän -- kaks kauppaa ja pari kioskia ja-ja pankit, ja ne on nyt sitten kaikki hävinny. -- Vielä lupaavat, että pa-rin vuoden päästä Leppälän koulukin lopettaa, jottei se oikein nyt hyvältä täällä hetkellä ei näytä."* Joku toppuuttelee keskus-

telua, vastahan päätettiin, että Leppälän koulu jatkuu, mutta jonkun mielestä päätös oli väliaikainen. *"No sellasia ne meinaavat, jotta pari vuotta ne on antanu Leppälän koulullekin vähän aikaa jatkaa."* Toisen mielestä kolme koulua voi hyvin pysyä: *"Nyt myönnettiin niille rahat, kunnostusrahat, jotta niitä on tarkoitus ruveta pitämähän pystys kolmia, näitä sivukyläkouluja, — — Ruona ja Leppälä ja Ylijoki."* Syntyvyys pitäisi kuitenkin saada kasvuun. *"Kyllä siinä pieni ihme pitää tapahtua, jos Leppälässä koulu pysyy vielä kymmen vuotta."* Hyvä kastepappi nousee uudestaan mieleen. Yhtenä mahdollisuutena esitetään ajatus oppilaiden kuljettamisesta muista piireistä. *"Mäyrystä pitäisi saada oppilaita tänne, mutta nekin pyrkii sieltä kirkolle päin vaan paremmin. Se on vähän toivoton tapaus."*

Talokannan muutoksia pidetään tavallaan luonnollisina. *"Kyllähän noita autiotaloja, tommosia ränsistyneitä taloja rupiaa tuolla olemahan, mutta sit toisaalta on tullu niitä uusia taloja, että elämä menee ja elämä muuttaa muotoaan. — — Sehän kuuluu luonnon kulkuun."* Seutu houkuttaisi uusia asukkaita, myös lapsiperheitä, mutta asuntojen saatavuudesta on tullut pullonkaula. *"Täällä olis jonkun verran sellasia hyviä asuinhuoneistoja kyllä, mut ne meinaa jättää ne vaan sitte itelleen eivätkä myy pois niitä. Niitä hyvin kyllä aina tuloo lapsiperheitä, mitä on jäänyt kerran näitä huoneistoja myytäväksi."* Yhden keskustelijan mielestä muutokset kotiseudulla eivät oikeastaan ole kotoperäisiä. *"Tää on vaan tasa-sesti muuttunu, että täällä ei oikeen niin hirveetä sykähdyksiä oo tapahtunu. — — On kehitytty, on rakennettu uutta — —. Ei oo menetetty tavallaan mitään. — — Lukuun ottamatta tehtaan näivettymistä. Mä en koe mitenkään, että tää olis kotohon liittyvää..."*

Toinen keskustelija vertaa Leppälän tilannetta muualla sijaitsevaan kotiseutuunsa. *"Jos mä ajattelen tätä omaa sukkotipaikkaani, nii siellähän soitten muuttuminen turvetuotantoalueeksi, niin nehän on sellasia, vaikka ei ne välttämättä pahasta oo, mutta siis, että taas se luonto muuttuu niin erilaiseksi."* Hän ei näe vastaavaa luonnontilan muuttumista Leppälässä, mutta esittää epäilyksen, onko ennallaan pysyminen sittenkään vain hyvä asia: *"Mää aattelen, et se on vaarallista, jos ei mikään oo muuttunu. Sehän vaan kertoo, et täällä vaan taantuu. Et täällä vaan eletään, monta tuhatta vuotta ihan, eikä mikään muutu, että ei mennä mihkään päin."* Muut kiistävät paikalleen pysähtymisen: muutos on ollut tasaista. *"Täällä ei oo hirveitä harppauksia sattunu. Tasaasesti on tullut talo sinne, on tullut talo tuonne. — — Ei oo sellasta hirveetä ryntäilyä."*

Keksitään kuitenkin yksi asuinalue, jossa muutos on ollut nopeampi. *"Toi on ainut kohta, toi Lammin kohta mun mielestä, joka nyt muuttuu vuosi vuodelta. Teidän piha. [Viittaa yhteen keskustelijaan.]"* Alue saisi muidenkin mielestä tulevaisuudessa mieluummin laajeta kuin tiivistyä. *"Mun mielestä se käy ahtaaksi."* Tämä muutos on kuitenkin keskustelijoiden mielestä myönteinen. *"Tuo sitä elämää tänne kylälle. Menee autoja, tulee autoja, menee ihmisiä. Sitä sellasta yritteliäisyyttä. Se niin ku herättää henkiin."* Tällaista yritteliäisyyttä

otettaisiin mieluummin vastaan. *"Pienyrittäjiä pitäis saada syntymään... Niitä kaivattaas, suutaria ja räätäliä."*

Seuraavassa virikkeessä näkökulma vaihtuu: Mitä kotiseudulla pitää säilyä? Kysymys synnyttää pitkän hiljaisuuden. *"Mulle ainakin pitää näkyä se Mertajärven maisema siinä."* Keskustelu siirtyy kuitenkin rakennuksiin. *"Vanhoja rakennuksia pitäisi saada kunnostaa. Mäyryn koulukin siellä nyt orottaa jotakin sellasta yrittäjää, joka laittais oikein viimeistä huutoa kuntoon, mutta löytyykö sille ny sitten sellasta, joka keksii sille käyttöä? Sellaasia hirsirakennuksia — — on helppo kyllä laittaa kuntoon. Ei se tuota mitään vaikeuksia nykyveikeillä."*

Jo aiemmin käsitellyn koulukysymyksen palataan uudestaan, ja jälleen kannat hajoavat. *"Jos koulu pyyhkäistäs pois, niin kyllä — — olis kova muutos."* Joku on vielä ehdottomampi: *"Se olis aivan kuolema Leppäläkylähän, jos täältä koulu vielä loppuis!"* Muistutetaan, että koulun loppuminen ei enää välttämättä tarkoita asukkaiden vähenemistä. *"Yleensä koulu loppuu sieltä, mistä loppuu oppilaat, mutta nythän on — — toisenlaisiakin pointteja ollut."* Jonkun mielestä koulun olemassaololla ei ole kotiseudulle ratkaisevaa merkitystä. *"Eihän sitä koulua olla kotiseudulta, niinku koko Kuortaneelta lopetamassa."* Koulukuljetuksia ei pidetä erityisen ongelmallisina. Lapsia, nuoria ja lapsiperheitä on kyllä paljon, *"vaikka ny käytäs koulua vähän kauempanakin."* *"Ei se kotiseutu siitä mihinkään katoa."* Kuitenkin *"koulun loppuminenkin on vähän indikaattori siitä, jotta väestönkin ikärakenne muuttuu niin, jottei oo sitä nuorta porukkaa. Ei oo niitä synnytyksikäisiä."*

Yksi keskustelija kertoo jo esittäneensä tähän ongelmaan ratkaisun: *"Pistetään pakolaiskylä tähän ovitehtaalle, nii ei oo oppilaista koulussa enää puutetta."* Hän uskoo, että tuohon tarkoitukseen saisi tänä päivänä hyvät valtionavustukset. Tosin ajatus on saanut yleensä penseän vastaanoton. *"Yks kaveri sano, että jos siihen pakolaaskylä sitten laitetaan, niin hän välittömästi muuttaa Ameriikkaan asumaan. Ei viihry enää Leppälässä!"* Kaikki kuulijat eivät ole ihan varmoja, ymmärsivätkö oikein. *"Vastaanottokeskustako sie tarkoitat?"* *"Niin, yksi viiskymmentäkin otetahan perhettä tuohon, nii ei Leppälästä kyllä koulu loppuis ikää, ja siihen nyt valtiolta saa kyllä hyvin sitten avustusta, ettei se varmaan tuottaisi mitään ongelmia."* Tästä kehittämisideasta keskustelijalle esitetään välittömästi palkintoa. *"Sulla on kyllä — — niin hyviä kehittämisideoita! — — Tää kunta kaipaa niitä! Että pakko melkein sanoa, että meille voitais perustaa joku kehittämispaikallikon paikka, ja se vois ihan olla sulle! Että sä kyllä osaat katsoa silleen avarakatseisesti, kehittävästi!"* Keskustelu kääntyy nauruksi. *"Kun on tukevasti eläkkeellä, niin eihän palkkaakaan tarvii."* Ohjausryhmän paikkaakin tarjotaan, ja ehdokkuutta vaaleissa, ja kunnanjohtaja Turuselle terveiset pitää ainakin välittää. Ehdottaja arvelee, että ei hän vaaleihin enää lähde. *"Mutta kun mää kirkolla käyn, niin kyllä mun jotakin johtajaa pitää käydä siellä tervehtimäs."* Tyhjiällä oleva ovitehdas on jonkun mielestä pakolaiskeskukseksi outo paikka. *"Eikö tuo paremmin oo teollisuustilaa? Että ei tuo nyt oikeen oo..."* Ehdottaja on miettinyt tätäkin. *"No, kyllä siitä on tuolla Tampereella laitettu tällaasesta. Jotta ei tämä mitään outua oo, jos tähän..."*

Leppälän koulu. Kuva: Timo Suutari.

TOIMINTA KOTISEUDUN HYVÄKSI

Viimeisessä kysymysmuotoisessa virikkeessä tiedustellaan, kuinka voi toimia kotiseutunsa hyväksi. Työ nousee ensimmäisen vastaajan mieleen. *"Kyllähän se varmaan – – että aika ahkerasti tehdä töitä ja näyttää tenavillekin mallia, mallia vähän naapureillekin, – – Menestys ei tuu ennen työntekoa muuta kuin sanakirjas."* Tämä johtaa ajatukset uudestaan väheneviin työpaikkoihin. *"Rupiaa olemahan Seinäjoella kuortanelasten työpaikat. – – Parinkymmen minuutin aika tuos Seinäjoelle ajaa työpaikkahan. – – Kun vaan sais – – viihtymähän ne perheet täällä ja siellä käysivät, vaikka töissä."* Todetaan, että pääkaupunkiseudulla tuollainen on ihan tavallinen työmatkan kesto. Arvellaan, että tulevaisuuden työpaikat syntyvät vielä enemmän Seinäjoella. Joku muistuttaa kateuden voimasta, se toimii työpaikkojen ja asukkaiden houkuttamisesakin. *"Jos työpaikkoja aatellaan, niin kateus – – sehän on vallon tehokas!"*

Tulijoita saattaa houkuttaa esimerkiksi menestys jossakin urheilulajissa. *"Jos kuntalaiset on hyvin aktiivisesti – – jossa-kin lajis mukana, niin sitä kautta pystytähän vetämähän ulukopaikkakuntalaasia tänne, – – meidän tapauksessa jääkiekko on ollu yks sellanen."* Se on tuonut oppilaita lukioon. *"On käyty urheiluopistolla leireillä ja kurssilla ja toteavat, että tää on hyvä paikka reenata ja elää ja olla ja kattovat sitten myöhemminkin täältä asuinpakkaa."* Lukio toimii eräänlaisena "esikouluna". *"Siitä jää varmaan hyviä muistoja sitten, lukioajoista."* Työpaikkoja ei niilläkään voi kokonaan korvata. *"Onhan se iso työllistäjäkin urheiluopisto. Onhan siellä nyt kuortanelaisia varmaan töissä. Myös kuortanelaisia. Ei kaikki seinäjokisia."* *"Niin, eikö siellä nyt oo ehkä valtaosa*

kuortanelaisia kuitenkin?" Joku tietää, että Kuortaneen suurin työllistäjä on kunta, toisena tulee opisto. Epäillään, että opiston maine painottuu ehkä liiaksi huippu-urheiluun. *"Ikään kuin se olis sellasta huippu-urheilua. – – Hyvin harvat on huippuja, ja se kestää sitten vaan ehkä kymmenen vuotta korkeintansa. – – Mielletäänkö [urheiluopisto] – – tosi kovien urheilijoitteen paikaksi?"* Muut rauhoittelevat: *"Ei, koska se mainostaa itteään kuitenkin niin hyvin."* *"Se on ihan perheleirikeskus."*

Juontaja tiedustele, käyttävätkö keskustelijat urheiluopiston palveluja. *"Liiän lähellä"*, vastaa ensimmäinen. Yksi kertoo käyneensä golf-kurssilla, toinen syömässä. Tämä kirjoittaa välittömästi pitemmän kommentin. *"Syömässä ei valitettavasti enää viitti käyrä, kun siellä on huono ruoka, ollu jo monta vuotta. Että sinne pitäis saada uudet systeemit varmaankin."* Silti omaa urheiluopistoa halutaan mainostaa: *"Mä olen ainaki mainostanu sitä Etelä-Suomessa siel työkavereille kovasti aina, että kaikkia esitteitä aina oon kiikuttanut kahvi-huoneeseen."* Urheiluopistolla nähdään merkitystä myös vuokra-asuntojen tarjoajana. *"Opistolla on ollu kymmenen vuotta sitten – – keskimäärin 230 yöpyjää vuorokaudessa, niin nyt on 270–280. Se on kehittyäny."*

KIRJOITUSTEHTÄVÄT: TÄRKEÄT PAIKAT

Kirjallisiin tehtäviin saatiin kuusi vastausta. Osallistujien suosikkikohteet jakautuivat tasaisesti. Luonnonympäristön ja rakennetun ympäristön kohteita kirjattiin jokseenkin yhtä paljon. Viisi kohdetta sai kaksi mainintaa. Tällainen oli ensinnäkin oma kotiympäristö. *"Oma kotiympäristö kalliomaisemineen ja metsineen, jotka ovat myös muuttuneet. Polkujakaan ei kulje enää samoissa paikoissa. + ympäristökylät joista pal-*

Leppälänkylän teollista maisemaa. Kuva: Aarno Isomäki.

jon kivoja muistoja lapsuuden kavereiden kanssa. Toinenkin vastaaja kuvasi tärkeänä kohteena kotitaloa selvästi laajempaa aluetta: *"Kotiympäristö. Kotona ollaan ja eletään arkea. Jossa myös teollisuushallit jotka työllistää itsemme ja muita."*

Virtalan ja Virtaniemen maisemat toimintoihineen olivat myös kahden vastaajan mielessä. Ne mainittiin työpaikkana ja viihtyisänä ympäristönä. Toisessa vastauksessa keskiöön nostettiin Virtalan kaksifoonininen maalaistalo. Sen *"ympärillä levittyy perinteinen maalaismaisema jokiviertelöineen, pajui-neen, myllyineen mutta näkyy myös edistyksellistä maatilaa matkailua sulassa sovussa"*.

Mäyryn golf-kenttä oli niin ikään kahden vastaajan suosiossa. Toinen perusteli valintaansa tarkemmin: *"Hienot tehdyt väylät / greenit käveleskellä Mäyryn pelloilla Kuhajärveä ihaillen."* Urheiluopisto oli toinen kaksi mainintaa saanut liikunta-alue. Vain toinen vastaajista selitti valintaansa: *"löytännyt sieltä liikunnan ilon, monipuoliset harrastusmahdollisuudet. Hieno Aholankangas ympärillä tervahautoineen + Kukunmaja (tanssit) urheilukentän laidalla (kisat)"*.

Leppälänkyläläiset lukivat suosikkeihinsa runsaasti luontokohteita, mutta perustelivat valintojaan vain lyhyesti. Kaksi Kuortaneenjärven ranta-aluetta, Kirkkoranta ja Salmenranta, mainittiin tarkemmin perustelematta. Lisäksi toinen vastaaja nimesi lapsuuden kotiseutuaan ajatellen yleisesti *"Järvenrannat, jossa käytiin uimassa ja tapaamassa kavereita."* Hän mainitsi nimeltä myös Kulhanvuoren, jossa *"retkeiltiin perheen kanssa."* Ristisuon koskemattomassa metsämaise-

massa käyskentely liittyi yhden vastaajan lapsuusmuistoihin. Vielä luonnonkohteista mainittiin marjasuot sekä Nisoksen järvalue lintujärvenä. Lisäksi yhden vastauksen loppuun oli kirjattu moniselitteinen vaatimus *"puutarhakylä kuivempaan paikkaa."*

Rakennuksista kaksi mainintaa sai koulu. Toisessa ajateltiin kyläkoulua, mahdollisesti juuri Leppälän koulua, joka on *"lapsille hyvä paikka oppia."* Toisen vastaajan tarkoittama koulu sijaitsee Virtain Killinkoskella: *"Koulu, josta on paljon hyviä muistoja ja joka on paikka jossa ohikulkiessaan tykkää käydä kiertämässä, että näkee miten kaikki on muuttunut"*. Kirkko oli avainkohteena monessa merkityksessä lähimaisemana, mutta myös rakennuksena: *"rippi-, vihkikirkko. Hieno, kaunis kirkkomaa hiekkarannan äärellä. Upea arkkitehtuuri."* Mainittiin myös toisenlainen hiljentymisen paikka: *"kottisauna Mertajärven rannalla: saa kuunnella ja katsella vesi-lintujen elämää."* Rakennetun ympäristön kohteista mainittiin Ruonan muistomerkki.

Henkistä kulttuuriperintöä liitettiin moniin edellä jo lueteltuihin kohteisiin. Huomion keskipisteenä henkinen ympäristö oli kahdessa vastauksessa. Yksi vastaaja nimesi kotiseudun avaintekijäksi tutut ihmiset, *"jotka tunnistaa edelleen vuosien jälkeen, koska on pieni kylä jossa keski-ikä on aika korkea."* Toinen vastaaja mainitsi tanssiharrastuksen siihen liittyvine ympäristöineen: *"tanssilavat, ystävien tapaaminen, luonto, järvi"*. Lavoista hän mainitsi nimeltä Saarijärven Kukonhiekkan ja Multian Hallinlavan.

KOTISEUDUN TULEVAISUUS

Leppälänkylän teollinen tausta tuli voimakkaasti näkyviin eläytymisvirikkeiden synnyttämässä kirjoituksissa. Vain kaksi vastaajaa valitsi kotiseudun kielteisen kehitysnäkymän. Toisessa uhkana nähtiin luonnonarvojen menettäminen: *"Leppälänkylässä Mertajärvi umpeutuu liian nopeasti, pitäisi saada kunnostetuksi lintujärveksi."* Toisen vastaajan näköpiirissä on *"vaara, että yhteisöllisyys hajoaa ja näivettää yhdistystoimintoja ja yhteen hiileen puhaltamista koska kylän asukkaiden päivittäinen kanssakäyminen vähentyy. Keinot tämän estämiseksi pitää löytää."*

Ilman Mertajärveä ei myönteisistäkään tulevaisuudenkuvista selvitty. Yhden vastaajan mielessä *"Mertajärvestä on kunnostettu kosteikko, jossa voi soudella ja risut on raivattu reunoilta."* Keskeisin yhdistävä myönteisiä kuvauksia piirre oli kuitenkin usko kotiseudun teolliseen kehitykseen. Tähän liittyy se, että *"liikenneyhteydet ovat parantuneet"*. Uusien yritysten perustaminen ja työllisyyden paraneminen saivat kolmen vastaajan päähuomion. *"Työllistäviä firmoja olisi tullut lisää ja uusia perheitä muuttanut Kuortaneelle. Saataisiin väkiluku nousemaan. Aktiviteettia omalle kylälle missä kyläläiset näkisivät toisiaan ja kuulumisia vaihdettaisiin."* Samantapainen kehityskaari hahmottui toisessakin kuvauksessa: *"Kylällä toimii nyt tyhjillään oleva tehdas ja asukkaita on tullut lisää. Talokoohenki on voimissaan, yhteisiä tilaisuuksia järjestetään."* Kolmas vastaaja sen sijaan jatkoi keskustelun aikaisemmissa vaiheissa esitettyä ajatusta, jossa entisen ovitehtaan tiloihin on perustettu pakolaishuoneisto, joka on siivittänyt Leppälän suorastaan raivoisaan nousuun. *"...joo viisi vuotta, ovitehdas sai sen – pakolaishuoneiston, jonne muutti 100 asukasta. Suurin osa heistä oli nuoria ja lapsia alkoi syntyä. Syntyvyys Leppälänkylällä on tällä hetkellä 50 lasta vuodessa. Eri kulttuurin omaavat ihmiset kulkevat teillä. Luovat väriä elämään. Lapset leikkivät, aikuiset kokoontuvat yhteen tekemään erilaista*

ruokaa. Yritystoiminta nousee, joudutaan liittämään uusia kyliä Leppälänkylään. Rakennetaan lentokenttä, jotta uusia ihmisiä saadaan kuljetettua enemmän suoraan paikanpäälle." Yrittäjyyden voimistuminen leimaa tätäkin visiota: *"Pelto-kankaalla juustoa valmistetaan uudessa tehtaassa, työläisiä on ainakin 20. Onkohan enää kotijuustola? Haitarimusiikki soi, linnut laulaa ja aina on kesä ja karpäsiä."* Itse asiassa teollinen menestys liittyy vielä neljälleenkin vastaukseen, mutta tässä vastauksessa unelmoidaan tulevalla mökkipaikkakunnalla olevan tehtaan elpymisestä: *"Olemme ostaneet mökin kotoseudultani ja kylä on pysynyt suunnilleen samanlaisena. Ehkä Inkan Nauhatehtaan tilalle tullut jotakin kannattavaa yritystä, jolloin työpaikkoja syntyy lisää ja kylä elpyy."*

Kirjoitustehtävien aikaanakin käydään kotiseutuaiheisia keskusteluja. *"Tossa kun tein muuttoa tänne, niin mulla jostain syystä rupes soimaan hirveesti päässä aina toi Kuusamo-laulun sävel. Ja sit siihen mä laitoin vaan Kuusamon tilalle Kuortane. Niin se sopi niin naulan kantaan!"*

VIRTALAN-LÖYÄN KOTISEUTUKESKUSTELU 5.6.2013

KATJA RINNE-KOSKI, SULEVI RIUKULEHTO JA
ILONA HEIKKINEN

Viimeinen asukastilaisuus järjestettiin verrattain nopealla aikataululla Virtalan-Löyän -alueella 5.6.2013. Paikaksi valittiin Virtaniemen kokous- ja tapahtumakeskus Virtalan kylässä. Kylä sijaitsee Kuortaneen kaakkosisosassa rajanaapureinaan Alavus, siihen juuri kuluvan vuoden alussa liittynyt Töysä sekä Lehtimäki, joka yhdistyi Alajärveen vuonna 2009. Kirkonkylälle alueelta tulee matkaa noin viisitoista kilometriä.

Kokous- ja tapahtumakeskus Virtaniemi. Kuva: Sulevi Riukulehto.

Aikaisemmin päivällä vallitsi lämmin ja poutainen sää, mutta iltaa kohti pilvet kasautuivat ja helle purkautui ukkosmyrskyksi, joka kaatoi puita ja katkaisi kulkuyhteyden Virtalantieltä niin, että tutkijatkin joutuivat kiertämään Lammintien kautta. Myräkstä huolimatta Virtaniemessä odotti yhdeksän säätä uhmaavaa osallistujaa, viisi naista ja neljä miestä. Tilaisuudesta tiedottaminen oli annettu tilan emännän Päivi Kataja-Rahkon huoleksi. Aluksi osallistujat vaikuttivat hieman varovaisilta, mutta aihe vei kohta mennessään.

TUTTUJA PAIKKOJA JA PINNANMUODOSTUSTA

Ensimmäisenä esitettävä kuvakierros Kuortaneenjärven ympäri herättää Virtalan kotiseutukeskustelijoissa epävarmuutta. Kommentteja ja kysymyksiä ei juuri esitetä, mutta osallistujat supisevat keskenään. Mäyrän kuva on ensimmäinen, joka herättää epäilyksiä: *"Outo kuvakulma."* Ilmakuva on otettu Mäyrän Öljymäestä Seinäjoentien varrelta Lehtimäelle päin. Joku osallistujista harmittelee silmälasien unohtumista. Salmen kohdalta tunnistetaan Seurus. Hiironniemen maisema on yhdelle vieras: *"Mihnä tuollainen on?"* Vieruskaveri valistaa, että paikka on Ruonalla. Vastaukseksi kimpoaa hämmästyksen ilmaus: *"Täh?"* Nisoksen kuvan kohdalla joku tunnustaa kuiska-ten: *"En ole ikään käynyt tuolla."*

Ilmakuvasarjan lopuksi tiedustellaan osallistujien kommentteja. Kierroksen aikainen epävarmuus purkautuu heti: *"Ei näkynyt omia maisemia vielä. Mutta tuttuja."* Oudoksutaan, kun Löyältä ei näytetty mitään. Yksi keskustelija tunnistaa urheiluharrastukseen liittyvät näkymät. *"Urheilupaikkoja näkyi kolmes kuvas, mihnä on tullut tehtyä. – Tuloo ekana mieleen tuos, ku kattoo maisemia justihin, kun on käytetty paljon rantaa – ja täs opistokuvus nyt tietenkin sitte opisto, mutta sitte muuten tuolla Ruonan puolella ja vastaavaa, niin on käytetty Salamen sillalla, – siinä on paljon sellaisia, mihinä on sijoittunut, sijottunut paljon erillaasia urheilu- tai reenimuotoja yhteen urheilulajiin."*

Juontaja kertoo, että kuvasarjassa kierrettiin vain Kuortaneenjärven ympäri ja tiedustelee, mitä kuvia sarjaan keskustelijoiden mielestä pitäisi lisätä. Ensimmäinen vastaaja pitää kuvien keskusta-aluetta elämänkulkunsa kannalta keskeisenä. *"Tämähän on Kuortane levittäytynyt niin laajalti, ettei nyt joka kolkkaa voikaan kuvata. – Kyllähän tuossa keskusta-alueella näkyy semmoinen elämäankaari, kun siinä on koulut ja nykyinen työpaikkakin siellä näkyy ja semmoiset rakennukset, missä nyt joutuu asioimaan päivittäin, että kyllähän ne tuossa järven ympärille sijoittuu hyvin pitkälti."* Toinen keskustelija osaa heti luetella kolme kotiseutunsa maisema-aluetta, joilla järven ympäristöä voisi täydentää. *"Tästä puuttuu esimerkiksi Yljoelle päin se Lapuanjokimaisema, joka menee tuonne kohti Alavutta, se puuttuu. Ja sitten Ruisloukko on oma perinteinen viljelymaisemansa, ja sitten tietysti tämä Löy–Virtala, oma alueensa. Täälläpäin alkaa maisema muuttumaan enemmän suomenselkämäisemmäksi, niin niistä olisi tietysti ollut mukava kattoo kans kuvia."*

Viittaus Suomenselkään synnyttää lisäkommentteja: *"Kun tonne Löyälle asti mennään, niin korkeuserot muuttuu radi-*

kaalisti." Myös maaston tyyli muuttuu aika paljonkin. *"Tässä ei paljon vuoria näy tässä kuvassa."* Yksi keskustelija erottaa kaksi erityyppistä aluetta. Kuortaneenjärven ympäristössä *"ol- laan vielä siellä aakeeta ja laakeeta -alueella, – rajamail- la justiin. Sitten Löyälle päin alakaa huomattavasti epäta- saisempaa, samoin kuin myös Ruonalta itähän päin."* Aihe tuntuu kiinnostavan keskustelijoita: *"Aina vaan kun Töysään päin mennään Löyältä, niin aina vaan ylemmäs ja ylemmäs mennään Tohninmäkee."*

KÄSITTELYSSÄ KOTISEUTU

Kotiseutukäsitteen merkityksiä avaavan puheenvuoron jäl- keen käydään käsiksi kotiseudun sisältöihin. Millaisista asi- oista kotiseutusi koostuu? Turvallisuus mainitaan ensimmäi- senä. *"Varsinkin, jos on vähän reissannut muuallakin, kun kotiseudulla, niin se vahvistuu se turvallisuus kyllä tosi pal- jon. Ja maaseutu ja vihreys, ympäristö, luonto korostuu aika paljon."* Varsinainen keskustelu käynnistyy tällä kertaa mur- teesta. *"Tällä hetkellä asun tuolla Alavieskassa, ja oon tuos- ta Leppälänkylältä kotoisin, niin ei ne siellä ymmärrä mua oikein, kun puhuu tätä [Kuortaneen murretta] ja varsinkin, kun täältä menee sinne pidemmän ajan jälkeeseen niin tuntuu, että – ne puhuu ihan erilailla, mitä täällä. Että se on mulle ainakin tärkeä se murre, että täällä tuntee olevansa omien- sa joukos, kun ne puhuu samaa kieltä."* Joillakin osallistujil- la on omakohtaisia kokemuksia päinvastaisesta tilanteesta: Hämeestä muuttanut ei ole omaksunut takäläistä puhetapaa. *"Minä en oo oppinut koskaan Pohjanmaan murretta. Löyällä asunut yli kolmekymmentä vuotta, mutta en... Murrasanoja on tarttunut, mutta... En tiedä, mikä on ettei. – Minä oon oikein perushämäläinen juntti."* Hän kertoo, että hämäläisyys periytyy hänelle molempien vanhempien kautta, *"mutta kun ne on tullu vähän mutkan kautta tänne, niin on se oma mur- re aikanaan häipynyt ja uutta en oo saanu sillä lailla. Kovasti aina opiskelen vieläkin."*

Seuraava isompi tekijä kotiseudun kokonaisuudessa on yhteisöllisyys. Siihen kuuluvat esimerkiksi perhe ja suku. *"Lap- suuden muistolla on hyvin suuri merkitys ja ehkä, kun ikää tuloo lisää, niin ne korostuu ja samaten tällaanen sukuyhteys ja tällaaset asiat."* Yhteisöllisyys ilmenee myös elämän help- poutena ja asioiden sujumisena. *"Kotiseudun piirteet koros- tuu, jos lähtee kotiseudulta pois, niin aina kun tänne palaa, niin kaikki on helppoa, – ihmiset tuntee toisensa. Kyllä se sellainen yhteisöllisyys kotiseudulla on tosi tärkeä asia, että on sekä tuo suvun yhteys, mutta sitten muutenkin. – Asioita on helppo hoitaa, kun ihmiset tuntee toisensa ja tietää vähän taustaa."* Isoissa kaupungeissa ihmiset muuttuvat puhujan mielestä kasvottomiksi. Muilla on samankaltaisia kokemuksia. *"Osaa hoitaa asiat, kun tuntuu ihmisen erilailla, kun taas isos massas, se on enemmän sellaista suoraa puhetta."* Pohjois- Pohjanmaalla asuva keskustelija antaa esimerkin omista koke- muksistaan: *"kun siellä, vaikka joku soittaa vaan kavereilleen ja pyytää jotakin apua, niin siellä – siinä puhelus kestää kauan, kun ensin jaaritellaan, että 'no mitä kuuluu, ja mitäs meinaat tänään tehdä?'"* Kuortaneella tällaista jaarittelua ei

tarvita. "Voi kysyä suoraan, kun täällä on kaikki tuttuja. Ja on heleppo lähestyä ihmisiä. – – Että vaikka täällä ei tun-
tisikaan henkilökohtaisesti sitä ihmistä, niin silti se tuntuu
paljon helepommalta [puhutella]." Asioiden helppouteen ja
sujuvuuteen päätty myös keskustelija, joka lähtee liikkeelle ko-
tiseudun kantaosasta 'seutu': "Mä taas ajattelisin, että kaikki,
mikä on hellan ja makuuhuoneen ulkopuolella, – – niin se on
sitä seutua siinä ympärillä. Ja se koostuu paljolti siitä, minkä-
moisia ne ihmiset on ja miltä se maisema näyttää ja kuinka
siellä asiat hoiretahan ja päätöksentekemiset ja onko siellä
jotakin yhteisiä sääntöjä, mitä nouratetahan, vai onko siellä
villiä sooloilua, ettei oo niinku mitään päätä eikä häntää. Niin
sekin parantaa sitä kotiseutuviihtyvyyttä, kun siellä on niinku
selkiät sävelet."

Rakennukset otetaan esiin vasta tässä vaiheessa. Puhu-
ja liittää ne osaksi laajempaa ympäristönhoitoa. "Sitten mikä
kuuluu myös kotiseutuun, niin ihan rakennukset ja se, missä
sä oot kasvanut, niin vaikkei sä tuntisi taloista yhtään ketään,
mutta se – – rakennuskulttuuri ja mitenkö esimerkiksi pihoja
hoidetaan ja tällaiset pienet asiat, niin ne liittyy kyllä olen-
naisesti siihen omaan kotiseutuun, ja ne on täällä kotiseudulla
aivan erilaisia, mitä on sitten taas tuolla parinsadan kilomet-
rin päässä." Hän kertoo myös havainneensa, että oman koti-
seudunkin voi ymmärtää eri tilanteissa eri tavoin. Kotiseutu
voi laajentua. "Kotiseutuja on erilaisia, sillä on erilaisia mit-
tareita. – – Mun oma kotiseutu on Virtalan kylässä ja sitten
ehkä tässä kaksyhtä kilometriä levittäytyneenä joka suuntaan.
Mutta sitten nyt, kun mä oon viettänyt pari talvea ulkomailla,
kun mä tuun Suomeen vaikka Helsinkiin, niin mä tunnen ole-
vani jo kotona, koska se on niin radikaali se muutos, että sitä
jotenkin on laajentanut sitä kotiseutuvieränsä. Tietysti mä
oon myös asunut Helsingissä, ja siellä on myös yksi kotiseutu
senkin takia. Mutta se laajenee se kotiseutunäkökulma, kun
käy olemassa pidemmän ajan vähän tuolla kauempana. – –
Kauheen tutulta tuntuu suomalainen, stadilainenkin ihminen
sen jälkeen, kun on viettänyt talven tuolla ihan eteläisimmäs-
sä Euroopan kolkassa." Jonkun mielestä saman ilmiön havait-
see jo kotimaassa. "Kun on vaikka vaan Lapissa käynyt ole-
massa pari viikkoa, niin sieltä kun ajelee takaisin alaspäin,
niin tuntuu, että Oulun korkeudella on jo aivan kotona, vaikka
en oo Oulussa ikinä asunu."

Aihe kirjoittaa esiin myös aluepoliittisia näkemyksiä. Yksi
keskustelija pahoittelee, että päätöksentekijät ohjaavat vanhus-
väestöä taajamiin. "Vanhukset ei oikeastaan pysty asumaan
enää täällä sivukylillä. Palvelujen tarjonta on heikentynyt, ja
se kyllä tuo aikamoisen sellaisen ikävän piirteen, että ihmiset
joutuu muuttamaan – – kirkolle. Se rikastuttaa kylän elä-
mää aika paljon, kun siellä vanhukset olis niin kauan, kun ne
vain pystyy kulkemahan autolla tai näin."

Kun osallistujia pyydetään kuvailemaan kotiseutuaan
sellaiselle, joka ei sitä entuudestaan tunne, palataan edelli-
siin suoruuden ja sujuvuuden teemoihin. "No ainakin täällä
on suorapuheisia ihmisiä, että täällä ei tarvi niin kauheesti
orjaalla... Että saa olla oma ittensä. – – Tuolta etelästä päin
tulleita ehkä – – vähän kattotaan, että se ei kuulu aivan heti
meihin, mutta että silti kuitenkin ollaan reiluja." Suoruutta

tarkastellaan myös toisesta näkökulmasta. "Aina kehtaa kysyä
kaikilta. Osa vastaa niihin asioihin ja osa ei. Mutta ne, jotka
– – eivät vastaa tai eivät halua vastata, tai jos sen huomaa,
että [tuo] ei tykkää vastata, niin silloinhan sen tietää, että siltä
ei kannata kysyä enää uudestaan sitä asiaa."

Kotiseudun ihmistyyppiä kuvataan komiaksi, reheväksi
ja ylpeäksi. "Kaikki on ehkä pikkasen isompaa mitä on nor-
maalisti. Sekä tekemisessä että rakennuskulttuurissa. – –
Yrittäjäys on kyllä valtavan iso asia. Se tulee esille monessa
keskustelussa, varsinkin kaupunkilaisten kanssa, että täällä
olla aika hulluja, hullunrohkeita monessa asiassa ja yritte-
liäitä ihmisiä. Ja semmoinen väljyys ja pitkät välimatkat on
myös hyvin tyypillisiä ainakin mun kotiseudulle." Välimatkat
tekevät seudusta rauhallisen. "Täällä saa olla rauhas, jos sitä
haluaa. Täällä saa olla hyvinkin rauhas, sen verran kummin-
kin pieni paikkakunta." Yhden keskustelijan päätelmä on, että
ihmiset ovat perusluonteeltaan täällä hyvin eteläpohjalaisia,
vaikka rajojen lähellä eletäänkin. "Luonteenpiirre on hyvin,
hyvin eteläpohjalainen, ja siinä on ehkä sekoittumaa jo tuolta
muista heimopiireistä, kun kieliraja menee – – hyvinkin tuos-
sa lähellä, kun Lehtimäelle päin mennään. Mutta eteläpohja-
laisuus on kuitenkin hyvin leimallista. – – Voi kysyä, mutta
jos ei vastata, niin tietää, että on asia sillä selevä. Eli sitä ei
enää sitten kysyt. Joten se suorapuheisuus ja semmonen asi-
oitten selkeys tietyllä lailla, on hyvin ominaista meille kaikille
kuortanelaisille ja myöskin eteläpohjalaisille."

KOTISEUTUHISTORIAA

Kotiseutua haluttaisiin esitellä myös historian kautta. "Kaikki,
mitä on paikan historiasta tieros, niin sellasen haluan ker-
toa. – – Nää luonnon semmoiset erikoisuudet, mikä on justiin
tyypillistä sille alueelle. Ihmisiin nyt on sitten aikaa tutustua,
riippuu kauanko se henkilö siellä alueella pysyy." Puhujaa
pyydetään tarkentamaan: mitä hän kotiseudun historiasta ot-
taisi esiin? "No lähinnä nyt, että koska sitä aluetta on alettu
asua, niin kun tuo Ruona, mihinä me nyt asutaan, niin sin-
ne tuli 1500-luvulla ensimmäinen asukas. Se on ollut Kuor-
taneen keskusta, ja se Niemiskylä on ollut kaks Kuortaneen
suosituinta ja ensimmäisiksi asuttua paikkaa – –. Ja sitten ne
syyt, että Ruonalle tultiin Niemiskylälle niiden hyvien kaski-
maitten ja pyyntivesistöjen takia asumaan, että siellä oli se
elanto turvattu."

Virtalankylän historiaa kertoja ei tunne yhtä hyvin. "Tää
tukin uittoreitti nyt on mennyt tätä jokea pitkin, että tässä
on ollut vilikastakin tämä tukin uittaminen." Muut tulevat
apuun: "Menihän tästä valtatie. Venäjän vallan aikana. Tuli
Töysästä ja meni tuonne Leppälähän – – nykyisiä kytöteitä." Kerrotaan, että tiestä olisi saatu parempikin, mutta tsaarinai-
kainen paikallisvirkamies kavalsi rahat: "virstanpylyvää uu-
sittihin, ja sitten sillä oli tietysti hyviä ystäviä, kun oli rahaa,
ja ne juotihin ne rahat ja tie jäi tekemättä." Selitys hyväksytään
naureskellen: "Sen takia tänne oli pitkään näin huono tie." Nyt
tie on keskustelijoiden mielestä hyvä. Siitä voidaan vetää mui-
takin johtopäätöksiä: "Meillä on parempi kunnanjohtaja nyt,
kun silloin tsaarin aikaan... Se ei juo enää rahoja..."

Löyänjärvi. Kuva: Aarno Isomäki.

Toinen keskustelija palaa Virtalan–Löyän asutukseen hetken kuluttua. Asutus on nuorempaa kuin Ruonalla, mutta toki vanhempaa kuin tienrakennus. *”Asutuksen levittäjänä on siis toiminut nämä vesistöt, niitten tuomat pyyntimahdollisuudet, erä-, erämahdollisuudet ja muut vastaavat, ja ne ovat aikonsa sitten tuoneet, Lapuanjokea pitkin tuoneet tänne asutusta, ehkä tuosta Löyän kautta ensin järven houkuttelevina ensiksi ja sitten tännepäin tätä jokea seuraten.”* Syrjäisestä sijainnista on ollut myös hyötyä. Rauhassa on siis saatu olla myös vaikeina aikoina. *”Historian melskeet esimerkiksi taisteluineen Suomen sodassa ynnä muuten, niin ne ovat tapahtuneet tuolla selkeimmillä paikoilla, missä ihmisiä on enemmän ollut, mutta nämä [syrjäseudun] – – ihmiset ovat täällä olleet vähän niin kuin piilopirteissään. Sitten kun elämä ja maailma on sortanut, on tapahtunut sotia ja muuta vastaavaa, niin tämä syrjäisyys – – on ollut tietty etukin sitten meille täällä asuneille.”*

Historiaan liittyy myös henkilökohtaisempi taso, talojen ja sukujen historia. *”Yleensä joka talolla ja joka paikalla on tarina ja pitkä historia, ja se on myöskin ominaispiirre, mitä mä ainakin mun helsinkiläisille tuttaville aina sanon. – – Kylät on usein koostunut sillä tavalla, että on ollut yks talo, jossa on ollut monta kakaraa, ja kakarat on rakentanut taloja sitten sen synnyinkotinsa ympärille, ja niin on syntynyt kylä, ja sama tarina ainakin ilmeisesti jossain muodossa tässä meidän Virtalan kylälläkin. – – Omallakin kotitalolla on pitkä tarina ja pitkät perinteet, ja ne hirret, mitkä on talossa tälläkin hetkellä, on nähny monta sukupolvea. – – Ei oo monella*

semmoisesta enää kokemuksia, varsinkin nuorilla.” Historialla nähdään erityinen merkitys voimavarana, omien juurien rakentamisessa. *”Se [historia] auttaa ihmistä juurtumaan ja pitämään kiinni ja tietämään sen oman paikkansa paremmin. Siinä on sukuhistoria, paikkakunnan historia, tapahtumien historia, kaikki sen kotiseudun sisällä ollut historia. Ne auttaa ihmistä hahmottamaan sitä omaa paikkaansa ja – – omaa asemaansa ympäristöön ja muihin ihmisiin nähden.”*

KOTISEUDUN OMINAISPIIRTEIDEN RAJAT

Luonto on kolmas kokonaisuus, jota historian ja ihmistyyppin ohella haluttaisiin vieraille kertoa. *”Onhan täällä – – komiat maisemat, että luontoa varmaan kyllä esittelisin.”* Kauneus on se sana, jolla monet kuvaavat omaa kotiseutuaan. Virtalan kotiseutukeskustelijoiden ajatuksissa se liittyy alueen sijaintiin Etelä-Pohjanmaan ja Suomenselän rajalla. *”Kyllä kotiseutu aika pitkältä mun kohdalla lähtee siitä liikkeelle, että minäkölainen se on luonnoltaan, kuinka se asemoituu siihen. Nyt kun täällä Etelä-Pohjanmaalla ollaan, niin kuinka Kuortane asemoituu Etelä-Pohjanmaahan. Ja niin kuin alussa jo noissa kuvissakin jo näkyi, niin se kierros oli pitkälti sen Kuortaneenjärven rannalla, mutta kun tännepäin tullaan, niin se Suomenselkä alkaa lähestymään. Eliikkä me ollaan justiin siinä vaihtettuma-alueessa, kun Suomenselkä muuttuu aakeeksi laakeeksi. Ja siihen paikkaan Kuortane ainakin mun kuvailussani on pysyvästi paikallaan.”*

Juontaja tiedustelelee jatkokysymyksenä, onko Suomenselkää pelkästään pinnanmuodostukseen liittyvä asia. Näkyykö se jotenkin myös luonteenpiirteissä? *"Se ehkä pikkusen rupiaa tässä osittain vaikuttamaankin..."* Kysymystä pysähdytään miettimään. Harkinnan jälkeen eteläpohjalaisen ja suomenselkäisen luonteen rajaviiva vedetään hieman kauemmas itään. *"Ehkä se selvärajaisuus kuitenkin sekä luonteenpiirteissä että myöskin kielellisesti, on tästä eteenpäin, varsinkin jos men nään Lehtimäen suuntaan."* Heinineva näyttäytyy kaikkein selkeimpänä rajana. *"Niin, kyllä Heinineva kun ylitetään, niin kyllä ihmiset on sielläkin ihan erilaisia."* Muutoksen huomaa helpoimmin puhetavasta, mutta myös ihmisluonne vaihtuu. *"Murre muuttuu kyllä aivan täysin."* Joku arvelee, että kommunikaatioerot johtuvat juuri murteesta. Yksi keskustelija kertoo, että hän ei ole kiinnittänyt raja-aiemmin huomiota, mutta syykin selviää saman tien. *"Mä en oo jotenkin sitä huomannut, etten mä tunnekaan sieltä kauheesti..."*

Raja on voimakkain Lehtimäen, lievempi Töysän suuntaan. Ihan Töysän rajalla asuva keskustelija tietää eron. *"Minä asun murteellisesti vedenjakajalla. – Töysäläiset naapurit, jotka on yhtä lähellä kuin kuortanelaiset naapurit, niin aivan eri murre isäntäväellä. Ja minä joka tulín muualta, niin minä huomasin sen ihan selkeästi sen murrerajan."* Esimerkkeinä itselleen tuntemattomista kuortanelaisista sanoista hän mainitsee sanat juntu ja kokki. *"Mies sanoi, että menkää tuota juntua myöten, niin sitten kun, mentiin sinne mettään ensimmäisen kerran lasten kanssa. 'Menkää nyt tuota juntua!' Mä ajattelin, että mikähän se juntu ny sitten on! Mulla ei ollut harmainta aavistusta."* Toinen keskustelija tarjoaa kokonaisen esimerkkilauseen, jota hän on käyttänyt muualla päin liikkueessaan: *"Mä horhaan sua tätä juntua, ettet sä kuuppaa tuonne rouppihi. Ei oo kukaan tajunnu..."*

Lehtimäkisten ja soinilaisten opiskelukavereiden suusta on kuultu niin omituisia ilmauksia, että joku on jäänyt pysyvästi mieleen. *"Soinissa sanotaan, että 'kuunnellaan hiasta musiikkia käet taskussa'."* Puhuja koskee oman paitansa hihaa. *"Hihasta musiikkia? Ja käet taskussa? Kukkuu?"* Vielä naurun jälkeenkin 'käet' kuulostaa jonkun keskustelijan mielestä niin vieraalta, että tarvitaan sananselitystä. *"Ne tarkoittaa käsiä."*

"Se on kyllä ihme juttu, että tässä on muutama kilometri väliä, kun on Lehtimäen raja, nykyisin tietysti Alajärvi, mutta seuraavat talot tästä, kun lähdetään tuonne Lehtimäentie, niin kyllä se on kun ihan eri maa. Ihmisten luonteenpiirteitä mä en oo huomannut, ehkä mä oon vaan niin laput silmillä, että mä vaan kiinnitän semmoseen huomiota, mutta se kieli on kyllä! Se on ihme homma." Eroja nähdään luonteenpiirteissäkin. *"Kyllä ne on iloosempia. Ne on vähän niinku savolaasia, kun sieltähän ne... Siellähän niiren juuret on."* Löyäläiset vahvistavat: *"Savoostahan ne on tullu. Justiin meidänkin, varmaan meidän naapurin niin suku, nää Tohnisen äijät, – aikanaan on tullut Savosta."*

Yksi keskustelija on sitä mieltä, että murteen periytymisen kannalta ratkaisevaa on se, mistä äiti on kotoisin. *"Äirin mukana se lapsihin tarttuu tämä murre. He [töysäläiset] sanoo notta 'mennää ja tullaa', ja niiltä jää se ännä pois sieltä."* Eroja on huomattu myös Kuortaneen eteläpohjalaisten naapureiden

suuntaan. *"Kuortaneella on aivan oma murteensa – verrattuna vaikka Alavuteen tai Seinäjokeen. Että täällä kun on, että 'Kuortane', niin se on 'Kuartane'. Et monesti vaihtuun ne, niinkun se oo aaksi ja öö ääksi."* Keskustelunaiheen päätteeksi sivutaan nopeasti vieraan murteen omaksumista. Keskipohjanmaalla oleskelevaa osallistujaa kiusoitellaan sieviläisen puhettavan tarttumisesta ja kannustetaan pian muuttamaan takaisin Kuortaneelle.

KOTISEUTU KUVINA JA KUVISSA

Oman kotiseudun kuvaaminen valokuvalla sujuu Virtalan kotiseutukeskustelijoilta helposti. Löyänjärvi saa ensimmäiset kaksi mainintaa. Kuva voisi olla myös lentovalokuva, ja sen voisi panna seinälle. *"Sitä mä näytän kaukasille vieraille: tässä on kylä."* – *"Että näin kauniilla paikalla minäkin asun!"* Yleisnäkyä Virtalankylään on myös suosiossa: *"Kyllä mäkin ottaisin kotikylästä kuvan. Tuolta mäen päältä ottaisin tänne omiin rakennuksiin päin, ilman muuta."* Näkymää pidetään hyvänä peltojenkin vuoksi. *"Kumpuilevat pellot näkyys, joo. Se on hienoo täs maisemas."* Kannatusta saa myös kylän kaksi korkeampaa kohoumaa: Oijosvuori ja Etelänkorkia. Oijosvuori saa lisäarvoa vielä komeasta nimestään. *"Vois sanoo, että on meillä vuori. Huom! vuori."*

Yhden kuvaajan ehdoton suosikki on kangasmetsä. *"Mä ottasin tuosta ihan parin kilometrin päästä kangasmäntymäntästä tai sitten Kuortaneen keskustasta, opiston mäntymäntästä ottaisin korkean kangaspuumettä kuvan. Arvostan tuota tukkijätkien hommaa. Mettähommia ja näitä tervanpolttajia arvostetaan kuitenkin Kuortaneella paljon."*

Luontokuviin kuuluvat myös järvi- ja jokimaisemat. *"Mä ottaisin Ruonalla olles järvimaisemakuvan aamuaurion noustes sieltä järven takaa, kun on taivahanranta punaanan. Täällä Virtalassa ottaisin jonkun jokirantamaisemakuvan."* Kuvaan ehdotetaan täydennystä eläinkunnasta: *"Sä voisit ottaa niistä majavista, mitä on tuossa teidän plantaasilla."* Majavat ovat jyrksineet nurin toistasataa puuta. Tästä käynnistyy pitkälinen majavakeskustelu. *"Nyt ne on pikkuisen siirtynyt Kätänjoelle päin, mutta nehän oli siinä ihan vastarannalla."* *"Se on niinkun jonkun pyörremyrskyn jäljiltä. Puut vaan on teräviä siellä maas."*

"Ne on täs viimeisen kymmenen vuoden aikana pikkuhiljaa tulleet tuolta Kätänjärveltä päin. – Siellä päin niitä on ollut alun perin ja sitten sieltä järviä myöten, kun järvestä lähtee toi joki tänne päin, niin sitten on pikkuhiljaa täs vuosien saatossa uiskennelleet tänne päin meidän kiusaksi tai iloksi, ihan miten päin vaan."

Jotakuta kiinnostaa mahdollisuus metsästää majavia; samoin se, mitä niistä voisi tehdä. Metsästysajat tunnetaan. Joku epäilee tulvien pahenevan. *"Ensi keväänä voi olla sitten kevättulva harvinaisen pitkä, jos nyt ne tuolla Kätänjoella, rajamailla kerkiiä padon tehdä."* Keskustelijoilla on myös kokemuksia majavien aiemmista rakennelmista. *"Viime vuonna tappelin niiren kanssa. Rajaojaan tehneet patoja, niin kyllä mä niitä kävin traktorilla rikkomas pariin, kolmeen kertaan."* Kysyllään majavien ruokavaliosta. Yksi keskustelija osoittautuu

Virtalankylä. Kuva: Sulevi Riukulehto.

Majavan työn jälkiä 2003 Kuortaneen Saarijärvellä. Kuva: Esko Rajala.

majavien tuntijaksi: *"Niillä on varastoja siellä veden pohjojal- la. Sinne ne pyrkii niitä lehtipuitten oksia ynnä muita kasaa- maan sitte."* Majavaa ei tarvitse uintiretkellä pelätä: eläin on kasvissyöjä. *"Haapa, leppä, koivu, siinä parahimmat."* Luon- taista vastusta ei tällä eläimellä juuri ole. Ehdotetaan ilvestä ja vesieläimistä saukkoa. *"Se... vois olla sellainen varteenotetta- va vastustaja sille."*

Majavista palataan vielä hetkeksi kotiseudun kuva-aihei- siin. Yksi keskustelija ei osaa valita suosikkiaihettaan. Hänelle annetaan lupa nimetä useampia. Luettelo rakentuu helposti: *"Kyllä mäkin varmaan täältä Virtalan kylästä ottaisin. Se on niin komia näkymä tuosta mäeltä tännepäin, että se on se. Ja tietysti Kuortaneenjärvestä just jostakin kohtaa rantaa – . Ja opistolta ja kylältä ja vähän joka kylältä jotakin omaa jut- tua."*

Seuraavaksi osallistujille esitetään joukko ennalta valittu kuvia. Ensimmäinen sarja esittää luonnonmaisematyyppejä. Se mykistää aiemmin vilkkaana velloneen kuvakeskustelun. Pitkähkön hiljaisuuden jälkeen keskustelu käynnistyy uudes- taan Kirkkorannasta. Sen käytössä nähdään kehittämisen va- ra. *"Kuortaneen riviera on ainakin yksi. Semmoista ei ook- kaan joka kylällä. Meidän liian vähän käytetty ja arvostama Kuortane-biitsi. Sitä pitäis vielä paljon kehittää sitä. Siinä on potentiaalia. Mutta muut kuvat, en tunnista noita paikkoja."* Muutkaan eivät osaa paljon auttaa. Peltomaisemassa häämöt- tävää pohjalaistaloa arvellaan Ruonan Knuutilaksi. Kuva- kulmaa vain pidetään outona. Metsämaisema on helpompi. *"Mun mielestä Alajärventien varresta otettu tuo, suora tie. Alajärvelle menevän tien varresta, tuolta siis joka menee."*

Hiekkakangas paikannetaan ensin Herojan suunnalle, ja kohta sille löytyy nimikin: *"Lappakankaan, Herojan paikoolta."* Juuri tämän tyyppinen maisema mainittiin edellisen virikkeen kohdalla. *"Nää on juuri niitä kuvia, mitä itte aattelin vähän niinkun pienes päässäni, että mistä ottaisin sen kuvan. Mäntymettä mulle on lähin tällä hetkellä, mutta järjestyksen aikailla pitkälle kaikkee, mitä listas päässäkin, mutta piti valita se mieluusin."* Muutkin kuvaavat keskustelijoiden mielestä kotiseutua osuvasti; jopa niin hyvin, että niihin ei kiinnitä huomiota. *"Nuo on sellasia nyt niin jokapäiväisiä maisemia. Periaatteessa noita ei osaa arvostaa pätkän vertaa, kun täällä on. Ne on jokapäiväisiä."*

Keskustelijat keksivät itse ajatuksen täydentämisestä. *"Ainahan voi jotain lisätä, mut ei noista mitään pois voi ottaa."* Lupa kuvien lisäämiseen annetaan. *"Mä ottaisin kuvia ihmisistä. – Jos käy Keskisen kyläkaupassa, vaikka ruokapuolella perjantaina puolen päivän jälkeen vähän ja ottaa siitä ihmisjoukosta kuvan, niin mun mielestä saa aika kattavan otoksen pohjalaisesta ihmistyyppistä, miltä ne näyttää ulko-näöllisesti."* Valinnalle hihitetään. *"Niin, ja kärkyt täynnä tavaraa. Ja ruokaa."* Yksi keskustelija irtisanoutuu moisesta kuvasta, ja nauru yltyy.

Kollaasin peltomaisema ei riitä kaikille keskustelijoille. Ilmeisesti pelto on vääränlainen: *"Kumpuileva peltomaisema siitä puuttuu. Mitä on esimerkiksi tuolla Lentilässä on komeita*

paikkoja. Ja niinhän tässä Virtalaskin on aika hyvännäköisiä. Ne hivelöö silimää."

Seuraava haluaa lisätä urheilukuvan; siinäkin olisi ihmisiä. *"Samoon on Kuortaneella – juhannuskilipaalut, mutta myös kyllä puhutaan paikkakunnallisesta urheilusta niin paini! Ja sitten pesäpallo tapahtumana oikeestaan mihinä päin vaan Kuortanetta."* Urheilulajin valinnasta ei synny yksimielisyyttä: mainitaan ammunta ja golf. Siitä sukeutuu vilkas ajatuksenvaihto: pitäisiköhän Virtalaan tehdä oma kenttä? *"Elukat autohon ja pistetään golf-kenttä pystyyn!"* Mäyryn kentällä näyttää olevan aina harrastajia. *"Tuntuu silti hullulta, että aamulla vaikka kuinka aikaisin meet sinne, niin siellä on jo – miehiä ja naisia kökkimässä ja palloilemassa..."* Mäyryn kenttä saatiin aikaisin keväällä auki, arvellaan, että ensimmäisenä Pohjanmaan kentistä. *"Ruuhikoskella oli puoli metriä lunta vielä, kun tuossa pelattiin."* Pelaajia ei tunnu sää haittaavan. *"Joo, tulin räntäsateessa keväällä Seinäjoelta, niin siinä vaan oltiin Mäyryssä kolopalloa pelaamassa."*

Viimeisenä asiana luontokuvien kohdalla otetaan esille maisemanhoidon merkitys. *"Viihtyisyyteen on aivan ratkaiseva merkitys, notta maisemaa on hoirettu. Mettät on hoiretun näköösiä, ja ei oo pajupuskia peltojen reunois ja näin pois-päin."* Yksi keskustelija on sillä kannalla, että pajupuskiakin tarvitaan. *"Minä olen taas lintujen suojelija. Minä kyllä pajupuskista tykkään. Ei joka paikkaa saa putsata."*

Ravintola Nokiotta. Kuva: Katja Rinne-Koski.

Kuvat vaihtuvat. Yksi keskustelija naurattaa joukkoa tunnista-malla uusista kuvista ensimmäiseksi mukana olevan tutkimus-johtajan. *"Sulevi on ainakin tuolla yläkuvassa... Joo, ei kyllä se oli Klemetin Heikki."* Tämä sarja keskittyy henkisen ympäristön tekijöihin, mutta keskustelijat alkavat tulkita kuvia ajan jatkumossa. *"Edellisessä kuvassa oli ne 1500- ja 1700-luvun elinkeinot. Elikä siinä näkyi kalastukseen ja metsänhoitoon ja pellonviljelykseen liittyvät ympäristöt ja kuvat, mutta – – täs on nyt sit enempi tätä päivää."* Huomion tehnyt keskustelija tarkoittaa huvilanveistämöä, urheilua ja harrastuksia, mutta kuvissa on myös tervatynnyri. *"Kyllähän tämäkin historiaa on."* Palataan uudestaan historian merkitykseen. *"Tuossa nyt on esimerkiksi nokiotta, että mä joudun työpaikassani Nokiotassa, ravintolassa, monesti selostamaan, että miks tän paikan nimi on Nokiotta. Niin tuo tervanpolttohan on nyt semmoinen asia, mikä aina pitää mainita ja millä on historia. – – Onneksi on oma paikka senniminen, että siitä saa aina hyvän tarinan."*

KOTISEUDUN PERINNERUOKIA

Useimmat kuva-aiheet hyväksytään sellaisenaan, mutta hernekeitto herättää täälläkin epäilyksiä. *"Onko muuten hernekeitto kuortanelainen ruoka? Mä en oikeesti tiedä."* Kuvalle löytyy myös ymmärrystä, mutta ruuan nimi korjataan: *"Se on hernerokka oikee nimi."* Tämä vahvistetaan vielä hetkeä myöhemmin: *"Hernerokka nyt tietysti on sellanen, mikä on täällä se omansa."* Kuortaneen perinneruoksi sitä ei ainakaan yleisesti tunneta. *"Joku on kysynyt monesti, että mikä on Kuortaneella perinneruoka, ja mun täytyy sanoa, että mä en nyt oikein osaa sanoa."* Juontaja tarttuu tähän: mikä sitten on Kuortaneen perinneruoka? *"Sanokaa jos oon väärässä, mutta mä oon ymmärtänyt, että johnain päin – – se kuha laitetaan kuortanelaisittain."* Ajatuksen esittäjä ei kersku omilla ruuanlaittotaidoillaan ja kysyy siksi vahvistusta käsitykselleen. Ehdotetaan kuhakeittoa. Samoin mainitaan klimppisoppa ja kaljaveli. *"Mä heti silloin opettelin kaljavellin tekoa, kun Löyälle tulini niin täällä oli semmoinen perinneruokakurssi."* Kaljavellin lisäksi kurssilla opetettiin jotain muutakin, mutta siitä ei ole jäänyt muistikuvaa. Eikä kaljavelliäkään oli kotona kertaakaan kurssin jälkeen tehty. Jonkun muun kotiruokiin se kuitenkin kuuluu: *"Kyllä mä ainakin oon tehnyt. Se on heleppo, hyvä tehdä. Se on hyvää."* Yksi osallistuja kertoo laittaneensa sitä joskus jälkiruuaksi itäsuomalaisille vierailleen. *"Ne otti varovasti teelusikallisen, että 'hyi hyi, mitähän tämä on, tällaista ruskiaa kamalannäköistä ruokaa!'. Ja sitten ne vähän mais-toi, ja sitten ne haki lisää ja taas vähän lisää ja taas vähän lisää. Mutta ne tykkäs siitä kuitenkin, vaikka ennakkoluulot oli aikamoiset."* Ruoka tuntuu jakavan myös keskustelijoiden mielipiteitä, kaikki eivät kaljavellistä tykkää. *"Mun täytyy myöntää, että mä en oo ihan varma, että oonko mä edes ikinä maistanut kaljavelliä. Täytyy sanoa, että en oo ollenkaan varma."* Neuvotaan, että ruokaa pääsee maistamaan aina Kuortaneen Kuhinoilla. *"Sotaveteraanit sitä keittelöo siellä. Se on kyllä aivan parasta kaljavelliä, mitä minä oon maistanut."*

Juontaja kysyy vielä, mitä vieraille nykyään tarjotaan paikallisenä ruokana. *"Yhteen aikaahan se oli se pohjalainen pitopöytä, mutta ei sitäkään oikeen ympäri vuotta jaksanut samoja laatikoota laittaa."* Alalla toimivan yrittäjän mukaan perinneruokia ei juuri kysytä. *"No pohjalainen pitopöytä on tietysti semmonen, mutta ne on sitten enemmän eteläpohjalaisia – – kuin kuortanelaisia ruokia. – – Hirveän huono menekki on paikallis- kautta perinneruuille. Multa ei oo varmaan viiden ja puolen vuoden aikana kukaan asiakasryhmä kysynyt perinneruokaa."* Entä kotiseudun nykyinen ruokaperinne, tiedustelee juontaja, löytyykö siitä vieraille sopivaa? *"Jos mä saisin päättää, – – niin se olis paikallinen riista. Ja ehkä enemmän arvottaisin sitä lähiruoaan kautta. – – Ja semmoista mä paljon tarjoonkin, että ruualla on myös jonkinlainen tarina, että voi sanoa, että tää peruna on kasvatettu Laitilan maatilalla. Semmonen näkövinkkelä on ehkä aika voimallinen, että lähellä kasvatettu ruoka. Sille on menekkiä ja kysyntää."* Muutkin kallistuvat lähiruuan ja jopa itse kasvatetun ruuan puoleen. *"Omia perunoita minä syöttäisin. – – Kuokalla vedetty maasta."* *"Ja kaikki... salaattit ja porkkanat ja kaikki."*

Yksi keskustelija kertoo tarjonneensa vierailleen paikallisenä ruokana nimenomaan kaljavelliä. Kokemukset ovat vaihdelleet. Oma keskipohjalainen kihlattu ei tiennyt tällaisesta ruuasta mitään. *"Kun se sitä ekan kerran maisto, niin se oli vähän, että 'noh... voi tätä nyt juuri ja juuri maistaa', mutta kyllä se viime kesänä Kuhinoilla sitten tilas jo puolikkaan annoksen sitä. Vaikka on keliaakikko, niin pakko oli saada."* Mainitaan vielä kaljavelli, piimäveli ja klimppivelli. Niillä on terveysvai-kutuksia. *"Vatta toimii!"* Sitten keskustelu kääntyy pohjois-pohjalaisiin perinneruokiin. *"Siellä pohjoispohjanmaalla on juustokeitto sellainen niitten perinneruoka ja mutti, joka on jotakin jauhoklönttisyteemiä. Mä en ymmärrä sitten niitten päälle yhtään mitään siellä, että mun mielestä ne ei oo ihmisen syötävää ollenkaan."* Joku muistelee saaneensa Lumijoel-la rössypottua.

Sitten palataan takaisin kotiseudun nykyruokiin. Yhtenä lähiruokana muistuu nyt mieleen keskustelujen alussa nautittu jäätelö. *"Mä oon täältä kuskannut ja mainostanut tätä Virtalan jäätelöä kyllä."* Juontajakin kiittelee makukokemusta: herkullista jäätelöä. Tosi hyvää. *"Kiitos. Maito siihen jäätelöön tulee tuosta Sepposen tilalta, mikä on tuossa mäen päällä."* Paikallista jäätelöä kavereilleen kuljettanut keskustelija muistaa vieneensä kavereille tilauksesta muitakin kotiseudun ruokia. *"Ennen oli kärke. Niinkun uurempana ruokana. Kärsteen myynti – – Kokkolasta ja Tampereelta pohjoosemmas ja etelämmäs alakoo 2006. Mä kuskasin. – – Atrialta Helsinkiin ja Turkuun, kun paljon on tuttuja sieltä, niin tuli kuskattua ihan monta pakettia."* Juontaja kertoo, että muillakin on ollut samanlaisia kokemuksia. *"Joo, kärkkäriä. – – Uurempi tuote. Ei toki kuvasta pohjanmaalaista millään, emmä sitä sano, mutta yks ruoka, mikä tuli tännepäin silloin aikaisemmin."*

KUVAKESKUSTELU JATKUU

Pitkän ruokakeskustelun jälkeen edetään rakennetun ympäristön kuviin. *"Nuo on ne kuvat, jotka löytyy joka ikisestä Kuortaneen markkinointimateriaalista. Nämä on tällaisia meidän kärkeä niin sanotusti."* Ne kelpaavat hyvin katselijoiden kotiseutukuviksi: *"Ilman muuta!"*

"Tottahan nyt toki."

"Kyllä ne kelpaa mulle."

Taas pyydetään täydennyksiä. Kaksi nopeinta mainitsee pohjalaistalot, mutta sitten katsellaan nykypäivään: *"Ehkä Kuortaneen keskusta."* Seuraava tarkentaa ajatusta edelleen: *"Olisko tähän nyt sellainen modernikin – – rakennusalue Kuortaneella? Esimerkiksi nyt tämä, mikä nousoo ja kaiken aikaa kasvaa nyt lisää tähän – – kirkon kuvan toiselle puolelle, eikös?"* Puhuja tarkoittaa Vilmeikönrantaa. *"Totta kai se kuuluu se pohjalaistalot, mutta myös nämä uudet asuinalueet Kuortaneella."*

Joku keksii ajatella ikänäkökulmaa. Kuvissa ei juuri ole näkynyt lapsia. Häntä pyydetään oitis lisäämään sopivaksi katsomansa kuva. *"Niinpä, että mitä mä laittaisin? Että onko täällä mitään, mistä ottaa niitä kuvia – –, missä olisi lapsia? On nyt tietysti noita pieniä ryhmäperhepäiväkoteja. Ne on mun mielestä tosi kivoja, että on sellaista kodinomaista tuo lastenhoito täällä. Että ei oo – – yhtä suurta päiväkotia esimerkiksi."* Muut muistuttavat kunnantalon viereen juuri nousavasta uudesta päiväkodista. Toinen lapsien maailman tärkeä rakennus on koulu, nimenomaan kyläkoulu. *"Kuuluu kotiseutuun itellä ja varsinkin niihin muistoihin."* Jälleen muistutetaan muutoksista: Mäyrän koulu pantiin juuri kiinni. *"Mutta Leppälän kouluun, sinnehan nyt kuuluu ainakin mulla kaikki hyvät muistot, että se on erittäin voimakas semmonen."* Joku arvelee, että kukin valitsisi kotiseudun kuvaksi juuri oman koulunsa. *"Pitää olla tarkka, että mistä koulusta ottaa kuvansa, että voi yleinen tappelu tulla kyläläisistä."* Yksi vanhimmista osallistujista suhtautuu asiaan viileämmin. *"Kyläkoulut on vähän vanha systeemi. Ne on rakennettu silloin, kun lapset käveli itte koulus, mutta nyt kun ne taksilla kuljetetahan, niin se on aivan sama mihinä puolella pitää ne koulut on, koska ei se oo ongelma se kuljetus."* Näkemys saa heti tukea. Kunnan tämänhetkiselä väkimäärällä ei kovin monta koulua tarvita. Kyläkoulujen muistelijä pysyy kuitenkin kannassaan: *"Siinähan se juuri onkin siinä kuljetuksessa, että yhtä hyvin voitaisi sieltä ruuhkaisesta keskustasta tuora niitä häiriköiviä lapsia sivukouluihin opetettaviksi, kun taksit kulukee justiin saman matkan joka päivä edestakaisin."* Tämä hyväksytään yleisesti. Ei koulua ole pakko kirkolla pitää. *"Eikä mikään oo pakko muokkaan asiat olla kirkolla, – – pitää kehittää kyläkuntia siinä sivulla, ei vaan kirkonkylää käyntikortiksi."* Näin puhe pyörrähtää kylien kehittämiskeskusteluksi. *"Eikös nämä tilaisuudet oo sitä varten, että kyliä ruvettaisi kehittää?... Eikä aina vaan sitä urheiluopistoa..."*

Yksi osallistuja ryhtyy keskustelua yhteen vetäviin pohdintoihin. Hänestä tämäniltaisessa keskustelussa näkyy kauttaaltaan muuttuva kotiseutu. *"Olemme jatkuvassa muutoksessa. Elikä se kotiseutu, mikä käsitys me nyt täs ilmennetään tällä keskustelussa. Mennään tästä nyt pari-kolmekymmentä*

vuotta eteenpäin, niin senaikaisilla ihmisillä todennäköisesti on taas – – oma käsityksensä kotiseudusta. Kaikki se muutos, kulttuurillinen muutos, kunnan oma sisäinen muutos ynnä muut, kaikki ne vaikuttaa siihen, että minkälaiseksi kunkin sukupolven omakuva tästä kotiseudusta muuttuu aikanansa."

KOTISEUTUA MUUTTAVAT TEKIJÄT

Virtalan–Löyän kotiseutukeskustelijat ovat jo monen virikkeen kohdalla lähestyneet kotiseutuaan historian kautta. Seuraava virike keskittyy juuri siihen. Mitkä menneisyyden tapahtumat ovat eniten muokanneet kotiseutua? *"Tervanpoltto. Täskin on hyvä esimerkki. Naapuri ja meidän tuo päärakennus. – – Siinä on isännät kilipaalleet aikoonaan, notta kumpi tekoo komiemman taloon. Ja naapuri on vetänyt piremman korren. Siitei pääse mihinkään!"* Tällainen sukupolvet ylittävä harmistutus naurattaa tietysti kuulijoita pitkään. *"Vieläkin suututtaa..."* *"Pääsivät rakentamaan isomman..."* Naurun laannuttua palataan tervanpolttoon *"Jos ajatellaan, että täältä on laskelmien mukaan joku kolmisensataa [tervahautaa] löydetty tai jollakinlailla arkistoitu, – – niin niitähän on mennyt kyläkunnittain, taloittain, suvuittain 1700-luvulla. – – Niin kyllä sitä pojat on täältäkin sitten lähtenyt eteenpäin."* Etelä-Pohjanmaa ja Kainuu olivat suurimmat tervanpolttoalueet.

Toiseksi menneisyyden voimaksi nimetään siirtolaisuus. *"Siinä mennään tuonne 1800-luvun loppupuolelle ja 1900-luvun alkupuolelle, esimerkiksi meidänkin näistä taloista, niin on hyvin monia, melekeen [kokonaisia] sukupolvia, lähtenyt sinne kultaa vuolemaan. Yleensä se on ollut sitten toi USA, Kanadan seutu, mihin on lähdetty."* Siirtolaisuuden jälki näkyy sukutiloissa. *"Perinnehän on ollu se, että jos yks tai kaks on jatkanut sitä kotitilaa, ehkä vanhin poika on pystynyt jatkaamaan, mutta muitten on sitten pitänyt siinä yhteiskunnallisessa murroksessa löytää se oma paikkansa, ja silloin kun yks tai kaks on aikoinansa lähtenyt kokeilemaan onneansa sitten tonne rapakon taakse, niin tieto on levinnyt aina tännepäin ja sitten ovat muut lähteneet perässä."* Kyse oli oman paikkansa, elinkeinonsa ja toimeentulonsa hakemisesta.

Uudempi kotiseutua muokkaava historian voima tunnistetaan nykyisessä keskittämispolitiikassa. *"Kyllä tällänen keskittämispolitiikka, jonka pohjalta palvelut, kaupat ja postit ja pankit on siirretty keskustoihin, niin kyllä ne on ihan merkittävästi tyhjännyt näitä maaseutukylä."* Keskittämispolitiikan takana nähdään kuitenkin muita tekijöitä: *"Nuoret muuttaa pois kylistä. Ei oo enää ihmisiä. Kylät tyhjentyy, ja palveluitten ylläpitäminen käy mahottomaksi. – – Palveluitahan ei voi pyörittää, jos niille ei oo käyttäjiä."* Miksi nuoret sitten muuttavat? Onko asenteissa tapahtunut muutoksia? *"Nuoret ei löydä täältä maaseudulta enää niitä tarvitsemiaan: ensinnäkään koulutusmahollisuuksia tai muuta semmoista, että miks ne haluais pysyä täällä."* Maaseudulle jäämiseen tarvitaan puhujan mielestä jokin erityinen syy. *"Minkä takia mä oon ite muuttanut Helsingistä takaisin tänne, on ollut se mahollisuus, että oon voinut perustaa oman yrityksen. Muuten*

tuskin olisin koskaan tullut. – – [Sellaiset, joilla] on ihan vaan tarkoitus työllistyä täällä, niin ne joutuu asennoitumaan siihen, että joutuu lähtemään töihin pitkän matkan taakse. – – Se on muokannut mun kotiseutua radikaalisti eniten, että ihmiset muuttaa pois. Syystä tai toisesta.” Erityisesti kaivataan työpaikkoja naisille. *”Niin, yhteiskunta muuttuu. Ei oo enää niitä työmahdollisuuksia. Jos esimerkiksi maaseutua halutaan asuttaa, niin silloin pitäis löytää naisvaltaisia työpaikkoja tietyn kilometrin säteellä hyvin paljon. Koska sen naisen mukana aika usein saattaa sitten myöskin löytäytyä sitten sitä muuta perhettä, niin että se tyhjä tila rupiaa täyttymään.”* Puhujan mielestä perhe jää ehkä paikalleen, jos naisella on työtä. Hän näkee nykymurroksessa yhtäläisyyksiä siirtolaisuuden aikaan. *”Maaseutu ei enää sinänsä elätä niillä perinteisillä systeemeillä ihmisiä. Se on kans oma muutoksensa, aivan niin kuin 1800-luvun loppupuolella ihmiset lähti Amerikkaan. Ei silloinkaan piisannut kaikille töitä maaseudulla.”*

KOTISEUDUN IHMISIÄ JA KOKOONTUMISPAIKKOJA

Vakavista yhteiskunnallisista pohdintoista siirrytään toisenlaiseen virikkeeseen. Kotiseudulle pyydetään antamaan ihmis-kasvot. Keskustelijat hiljenevät. Juontaja muotoilee toisella tavalla: valitkaapa ihminen, jota ilman kotiseutu ei olisi sama paikka. Vielä tässäkin keskustelujen vaiheessa joku osallistuja joutuu miettimään oman kotiseutunsa kerroksisuutta: *”Kuinka laajasti se pitää käsittää tämä kotiseutu? Koko Kuortane vai Löyän kylä, vai Löyä–Virtala?”* Rajauksen saa edelleen ihan itse päättää. Toinen keskustelija miettii valintansa eettistä puolta. *”Meilläähän joka kylällä on omat patriarkat olleet ja eläneet, ja niillä on ollut sangen suuri vaikutus siinä, kuinka kylä on edistynyt, ja on myöskin ollut se nurja puoli. On ollut väkivallan tekoja, täskin kyläs on kaks miestä tapettu. – – Kenen kasvot nyt sitten halutaan nährä: murhamiehen vai niiren, jonka on vienyt kehitystä eteenpäin? Kaikki vaikuttaa kaikkeen.”* Juontaja ei ota kantaa. Joku paikallaolija haluaisi kuulla hyvän tarinan ja yllyttää: *”Valitte sä se murhamies, niin mä valitten sitten jonkun toisen.”* Tarina jää kuitenkin kuulematta, keskustelija haluaa muistella mieluummin kylän aktiivisia ihmisiä. *”Jokka vie sitä niitä kylän asioja eteenpäin, niin kyllä niillä on ihan isoo merkitys. Nämä kyläyhdistykset ja kyläseurat ynnä muut.”* Toimen miehiä ja naisia ei vain tahdo tulla mieleen.

”Ruonalta vois nimetä Keisalan Auliksen, joka on innolla puuhannu kaikkia kotiseutuasioja. Mitenkään nyt mainos-tamatta erityisesti, mutta sattuu nyt olla yks niitä aktiivisia siellä.” Yksi keskustelija valitsee sotaveteraanin. *”Joku vaan, ei oo mulle väliä, kuka niistä, kun ei muista nimiä, mutta joku veteraani kumminkin.”*

Pitkän harkinnan jälkeen esiin nostetaan aivan toisenlainen, arjen hahmo. *”Mä haluaisin mainita semmosen henkilön kun Grillin Masa. – – Se on semmonen henkilö, jonka kaikki tuntee tai ainakin kaikki mun ikäluokasta tuntee, – – [muut] voi varmaan allekirjoittaa tämän.”* Masa saa kannatusta. *”Mä en nyt Grillin Masaa tunne henkilökohtaisesti, mut siinä on henkilö, joka on luonut osaltaan kuortanelaista nuorisokult-*

tuuria. – – Siitä ihmisestä on kiertänyt niin paljon erilaista legenda, tarinaa ja juttua ja kaikkea. – – Tällaisia henkilöitä, jotka on näkyviä, mutta ei ehkä itekään tajua sitä, miten näkyviä ne on ollut. Eikä kaikki tunne tätä henkilöä, mutta mun ikäluokasta ihan varmasti jokainen tuntee Grillin Masan.” Kyse on samalla myös paikasta: Masan grillistä. *”Grilli on ollut silloin mun nuoruudessa myöskin se paikka, missä on tapahtunut kaikkia jännittäviä juttuja muutenkin.”*

Muistellessa paljastuu, että Masalla oli useitakin grillejä. *”Sehän vaihteli paikkoja.”* Ensimmäinen oli vanhaa Nokiota vastapäätä. *”Sitä rakennustahan ei oo.”* Muistellaan, oliko grilli ehkä Laurilan rakennuksen kohdalla, Kiiluselle menevässä mäessä. *”Niin, siinä on joku pressuautokatos, on siinä kohtaa tällä hetkellä.”* Kuortaneen palokunnan tiloissakin grilli oli jonkun mielestä jossain vaiheessa.

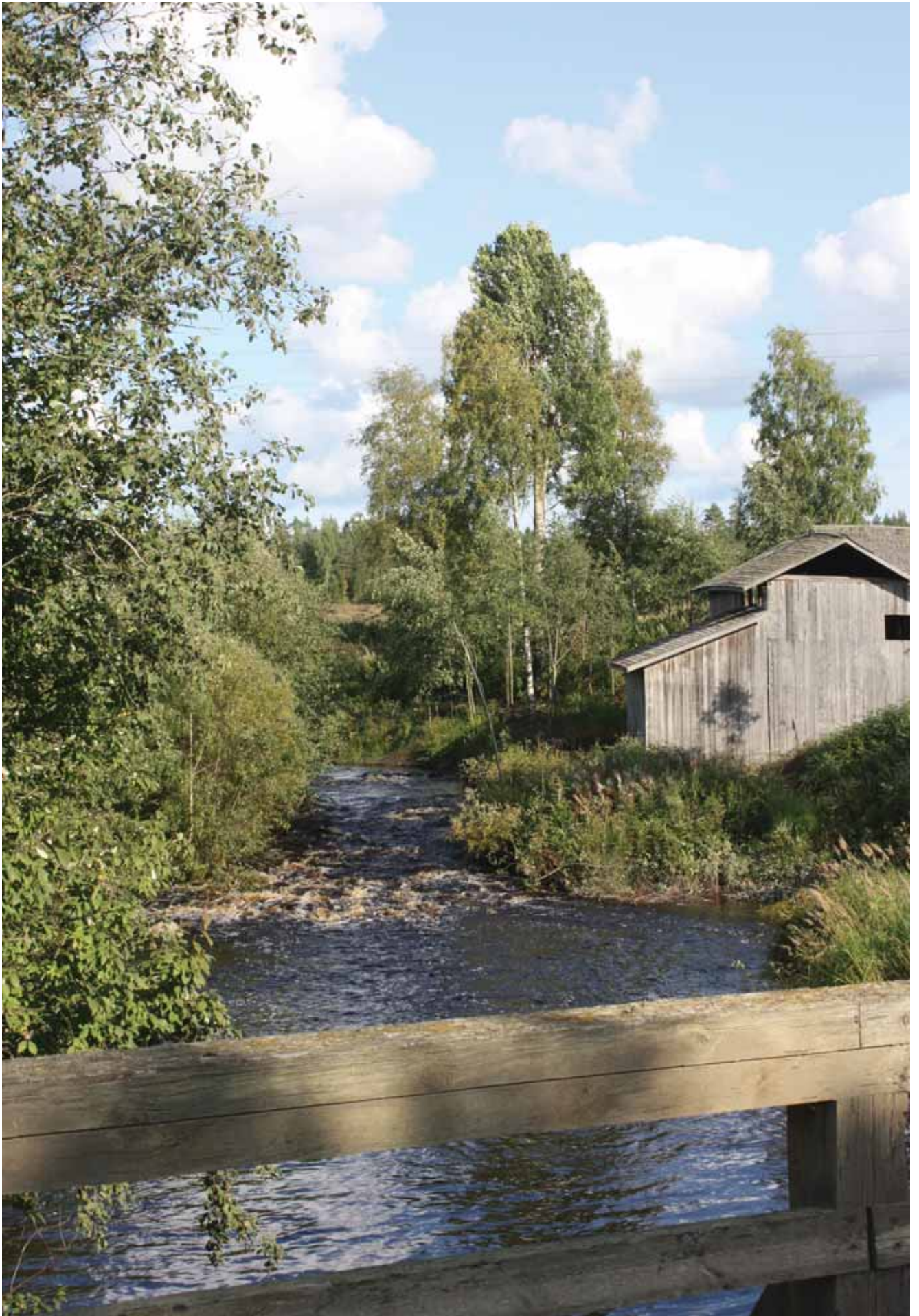
”Ei kun Mairen grilli oli siinä Kiilusen talon kohdalla, joo. Niin kun meillähän on ollut kaksi grilliä.”

Grillikulttuurin muistelu nostaa keskusteluun toisen tekijän, joka järjestää elämyksiä nuorisolle.

”Kyllä sitten vielä pitää mainita tämä Kataja-Rahkon Juke, että se on mun mielestä aivan supermies, kun se nuorille kaikkia näitä musiikkijuttuja, esiintyjä jaksaa puurtaa – –. On jotenkin erilainen kuva tullut koko Kuortaneesta. – – Kun mä oon itte käynyt joskus [täysi-ikäiseksi päästyäni] – – vanhassa Nokiotassa, ja siellä oli esiintyjinä yleensä tällaisia duoja, joille maksettiin ehkä viiskyt markkaa esiintymispalkkioita, sellaisia ihan olemattomia. Niin nyt on kyllä tosiaan ihan eri meininki siellä.” Juke saa enemmänkin kannatusta. *”Sanotaan näin, että pitää nykyajan tahdis.”* *”Se on piristänyt kyllä valtavasti kuvaa tästä Kuortaneesta.”*

Politiikan toimijoista nostetaan esiin myös lehtimäkeläinen kansanedustaja. *”Kyllä se Uudentalon Einokin on yks, joka on hankkinut tänne nämä kulukuyhteydet, nämä maantiet. Järjestänyt rahoitukset.”* Naureskellen muistellaan, että vaikka tie johtaa Lehtimäelle, se on helpottanut asumista täälläkin. *”Tästäkin kärrypolokua vielä kulukia, niin asusko täällä ketään?”*

Vaikka virike kohdistuu henkilöihin, keskustelu kulkeutuu välillä rakennuksiinkin. *”J.L. Metals on nyt aika näkyvä kylä siinä kohtaa [Leppälässä]. Että silloin, kun minä olin pieni, niin ei ollut siinä kuin, olihan se nyt sitten joku traktori- tai heinähalli siinä, ja se oli kauheen suuri sillon. Ja nyt se näyttää koirankopilta, kun sitä on laajennettu.”* Hetken kuluttua kotiseutuun vaikuttanut rakennus löytyy myös Virtalasta. *”Jos vanhoja asioita ajatellaan vielä, niin – – Myllykamari on ollut sellainen sosiaalinen paikka ennen. Siellä on miehet kokoontunut, ja ne on siellä tietysti ottaneet hapantakin. – – Se on ollut sellanen kokoontumispaikka. Se on varmaan niin Löyältä kun täältäkin miehet ollu siellä, istuskellehet aika paljon.”* Joku lisää vielä leppälänkyläläisetkin, hekin pyöräilivät myllykamarille. *”Siinä kun oli jauhomylly ja saha, niin siinä jauhomyllyllä käytiin aika useenkin.”* Juontaja naurattaa joukkoa tiivistämällä myllyn merkityksen kysymykseen: tämä Virtala on ollut vähän sellainen Leppälänkylän ja Löyän yhteinen pääkaupunki? *”Kyllähän se pääkaupunki on ollu.”* Virtalan talokin on ollut keskeinen paikka. *”Olihan tuos keski-*

Virtalan Myllykamari. Kuva: Sulevi Riukulehto.

kievarikin tuos tien toisella puolen. Olihan tää nyt aika vilikas paikka ollut ennen.” Kievaria pidettiin talon ulkorakennuksessa. Tämä on monille läsnäolijoillekin uusi tieto, jota pureskeliaan puoliääneen jonkin aikaa. Epäillään, että talon nykyiset asukkaatkaan eivät asiasta paljon enempiä tiedä.

SOSIAALISTEN SUHTEIDEN MERKITYS

Seudulle kotoutumista edistää osallistujien mielestä eniten muiden kanssa puhuminen. *”Mun yks tuttu on tuolta Kajaanista muuttanut tänne jokunen, muutama vuosi sitten. Niin se sanoo, että se, mikä tästä tekoo sille kodin on se, että kun täällä ihmiset puhuu toisilleen. Että kun se sieltä Kajaanista tosiaan muutti, niin ei hän tiennyt siellä mistään mitään.”* Muualta tulleet keskustelijat todistavat tämän asian puolesta. Kysymys on myös toimintaan ottamisesta ja osallistumisesta. *”Kun mä tänne tulin, niin otettiin heti porukkaan mukaan. Siitä se lähti. Itte lähti mukaan.”* *”Niin, sama juttu mulla, – jos tarvitti apua tai jotakin ja sitten otettiin heti, että joo, että sä oot tervetullut oikein tänne.”* Ennen kylillä järjestettiin kylätapahtumia, jotka järjestettiin yhdessä. *”Löyälläkin oli kesäjuhla ja mitä tapahtumia siellä nyt oli. Musta ne oli tosi mukavia aina. Oikeen odotti sitä, että pääsis sinne töihin.”* Kyläjuhlat ovat hiipuneet viime vuosina. *”Ei oo ketään vetäjää.”* Kysellään leikkisästi, kuka alkaisi järjestää juhla uudestaan. Seuratalon avaimiakin tarjotaan.

Naapurien kanssa puhumisessa nähdään monia puolia. *”Mun isän veli on pitänyt Salmen kylällä joskus aikaa sekatarakauppaa, – ja aina kun sen näköö, niin se muistaa minä, että kuortanelaiset on kovia huolehtimahan toisistansa ja toistensa asioosta.”* Havainto naurattaa, mutta se myös vahvistetaan monisanaisesti. *”Se pitää kyllä paikkaansa... että kyllä uteliaita kyllä ollaan.”*

”Varsinkin toisten asioista.” Jonkun mielestä se on muista huolehtimista, mutta usein silkkaa uteliaisuutta. *”Jos sä rakennat jotakin – –, niin kyllä joku kylältä varmasti tulee kattomaan, että ’mitää sie täällä teet?’”* Toinen keskustelija vahvistaa omalla kokemuksellaan: *”Kun lapsenlapsen kanssa tehtiin hiekkalaatikko pihaan vanhosta lankusta, ja sitten tuotiin vaan sellaista hienoo hiekkaa kuorma pihan reunaan, niin naapurin isäntä, että ’mitä sää nyt alat rakentaa?’”* Joskus mennään asioiden edellekin. *”Tieretähän vähän enee kuin asianomaan ittekkään. – – Sellainen huolehtivaisuushenki on täällä.”* Yksi keskustelija pitää hyvänä, että puhutaan ja huolehditaan vähän liikaakin, jos vaihtoehto on, että ei välitetä pätkääkään. *”Joskus se ärsyttää oikein tosi kovasti, että ihmiset tietää asiat paremmin, kun itte tietääkään. Mutta – – jos ketään ei kiinnostaisi yhtään, niin se olis paljon pahempi.”*

Yksi keskustelija kertoo omasta kokemuksestaan, että paikasta ei tee kotiseutua sen ulkoiset piirteet. *”Emmä usko, että siihen asiaan voi oikeen mikään muu vaikuttaa, kun ne ihmissuhteet, mitä siellä uudella paikalla sitten tulee. – – Aika kalskee kuva hienosta ja kauniista kaupungista jää, jos ei sieltä onnistu tekemään ainuttakaan ystävää ja kaveria tai työkaveria.”* Toinen muistuttaa, että ihmiset ovat tässäkin asiassa erilaisia. *”Se sopii toisille, mutta kaikille se ei tietenkään sovi.”*

Hän muistelee tapojen muuttumista 1960-luvulta alkaen. *”Kylän vanhat miehet kävi tavan takaa naapuris, ja ne istuu illan ja lähtivät pois, ja samoin naiset teki ja... Mutta sitten se 70-luvulla se unohtuu, että ei enää naapuriin voira mennä, jos ei ole haastettu. On tultu niin kiireiseksi. Ylä-Virtalan Jussi ja Koskirannan Kustaa ja tuota Saarenojan Amalia ja Äijön Aino, – – ne kävi kyläs kaiken aikaa, taloosta toiseen. Ei ne liian usein käyny, mutta eihän silloin ollu televisiota eikä mitään. Silloin oli aikaa jutella. Televisio heikenti paljon sitä kylän sosiaalista elämää.”* Television lisäksi löydetään muitakin syllisiä: *”Kaupan loppuminen ainakin Löyällä.”* Se oli tapaamispaikka. *”Siinä oli posti, ja siinä istuttiin ja juteltiin. Siellä oli vanhat, kyseltiin kuulumiset.”* Sama muutos on nähty Leppälässä. *”Kyllä mä pikkutyttönä oon pyöräillyt sekä Löyän kauppaan että Leppälänkylän kauppaan ja kun ei oo kumpakaakaan, niin ei jaks enää pyöräillä kirkonkylälle... En minä pyöräille.”*

Juontaja kysyy, missä nykyään voi tavata toisiaan. Kaksi mahdollisuutta nousee ylitse muiden: Mäyrin Nesteellä ja ”Facebookissa.” – – *”Kaikkia niitä 650 kaveria, ketä siellä on kaverina.”* Naurunremakan jälkeen keksitään konkreettisempiäkin tapaamispaikkoja. *”Naisilla on Löyällä ainakin se kansalaisopiston piiri, kudontapiiri.”* Osallistujia on toistakymmentä. *”Ja sitten syksyisin tåkäläinen metsästyseurakin. Sehän on sosiaalista se metsästäminen.”* Porukassa on yksitoista jäsentä. *”Siellä vaihtuu juttua kumminkin.”* Sitten keskustelu palaakin takaisin sosiaalisen median käyttöön. *”On se kumminkin – – parempaa, kuin Facebook-keskustelu.”* Keskustelijat tunnustautuvat laiskoiksi Facebookin käyttäjiksi. *”Viimeinen tilapäivitys oli yhdeksän kuukautta sitten.”* Sitä pidetään jo kovin verkkaisena. *”Sä käyt vähän harvemmin vielä kuin minä. Mä oon kahden kuukauden välein suunnilleen.”* Juontaja tiedustelee, kenen kanssa ja mitä asioita hoidetaan verkkoitse. Ensin vastataan, että sosiaalista mediaa ei käytetä kylää koskevien asioiden hoitoon, mutta sitten muistuu mieleen aiheeseen liittyvä ryhmä. *”Siellähän on se Kuortaneen kasvattit, se ryhmä. Niin se on kyllä tosi suosittu.”* Sivuille viedään muistoja ja kotiseutuun liittyviä asioita. Yksi keskustelija pitää kuitenkin Facebookin tässä yhteydessä lähinnä vitsinä. *”Kyllä mä ainakin ite hoidan sen kautta paljonkin asioita, mutta ne on semmoisia vaan lähinnä, että puhelinlasku säästyy, kun voi ilmaiseksi käydä jonkun niin sanotun keskustelun, jota ilman nyt vois olla.”*

Kasvokkain tapaamiselle ei paikkoja juuri ole. *”Täällä ei oikeestaan oo semmoisia paikkoja muuta kun Mäyrin Neste ehkä, jossa tapais ihmisiä ja jossa voi niin sanotusti hengaila ja viettää aikaa.”* Ero kokemuksiin suurkaupungeista on yhden keskustelijan mielestä raju. *”Jos ajattelee minkälaista elämää mä oon esimerkiksi viettänyt viimeiset neljä kuukautta ulkomailla, niin siellä ei ihmiset oo ikinä kotona. Ei ikinä. Ne on aina tapaamassa ystäviä ja on kahvilassa ja niin suomalaisenkin käyttäytyminen muuttuu siellä. Kun lähdetään kaupungille, niin siellä ollaan koko päivä, aamusta iltaan – – Käydään kahvilla ja syömässä ja lounaalla ja työpaikalla. – – Mutta se johtuu siitä ympäristöstä. Kun on paikkoja, missä sä näet kavereita ja tuttavvia, niin sä teet sitä automaattisesti.”*

Mut sitten kun asuu täällä, sun täytyy aina lähteä autolla, että sä tapaavat jonkun toisen ihmisen.” Yksi keskustelija jäi miettimään Facebookissa ja kasvokkain tapahtuvan tapaamisen eroja. *”Niin, onhan se Facebook sinänsä tosi hyvä. – – Kyllä mä joka kuukausi, kerran-kaks käyn kumminkin kattomas, että mitä muut keskustelee tai mitä ilmotuksia on. Että emmä välttämättä [itse]siellä keskustele. Sen mä oon hoitanut justiin pääsääntöisesti täällä Mäyryn Nesteellä.”* Tapaaminen verkossa voi myös johtaa oikeaan tapaamiseen. *”Facebook on ehkä semmoinen väline, millä sitten järjestellään näitä oikeita tapaamisia. Se justiin toimii siinä erittäin mainiosti.”* Tämän-iltaista keskustelua ei kuitenkaan sovittu netissä. *”Tämä järjestyi kyllä sitten puhelinsoitolla, mutta se on yks media muiden joukossa.”*

Aiemmin aktiivisesti toimineita harrasteipiirejä kaivataan. *”Oli lukupiiri ja ompeluseura ja maa- ja kotitalousnaisten koontumisia silloin tällöin, ja sitä asiaa oli sitten kyllä hurjasti, että melekeen kuulosuojaimiakin välihin ois tarvittu. – – Että nyt on kyllä selvä puute, kun ei oo sellaista.”* Seuratoiminta on lamaantunut. *”Maamiesseura ei toimi, nuorisoseura ei toimi, puhumattakaan raittiusseurasta, ja kaikki on aikanaan toiminu.”* Virtuaalisista välineistä ei ole niiden korvaajaksi. *”Ei se Facebook-keskustelu, se ei oo ihan kumminkaan sama kuin näköö ihmisen kasvotusten.”* *”No eihän se ookaan. Ihan niin kun ei puhelimesta puhuminenkaan oo sama kuin kasvokkain jutteleminen.”*

KOTISEUDUN MUUTOS

Oikeastaan keskustelijat ovat jo siirtyneet seuraavan virikkeen aiheisiin: Onko viime vuosina tapahtunut sellaisia asioita, jotka ovat muuttaneet tai jopa hävittäneet tärkeitä kotiseudun piirteitä? Keskustelu siirtyy rakennuksiin. *”Mulla tuloo mieleen tuo yläasteen [remontti]. Vai onko se nyt yhteiskoulu sitten nykyään? – – Kun se remontoitiin, niin se kyllä muutti tuota katukuvaa – – Se on aivan niin kun vieras paikka, vaikka se nyt on siinä jo ollut tuolla mallilla, – – monta vuotta. Mutta se oli kyllä sellainen järkytys, että ... Ei ollut C-rakennusta.”* Pyynnöstä keskustelija kertoo vähän yksityiskohtaisemmin. *”Siis siinähan oli C-rakennus siinä ihan Keskustien vieressä. Niin sehän on purettu siitä pois.”* Samalla kaksi jäljelle jäänyttä rakennusta yhdistettiin. Tapahtumaa luonnehditaan ilmeen nuorennukseksi, eikä se kaikkien mielestä epäonnistunut. *”Minä ainakin koin sen niin, että kaunistu se paikka siinä.”* Menetys oli toisentyyppinen. *”Onhan se siis nätimpi toki nyt, mutta – – kun on itte ollu siellä yläasteella silloin, niin kaikki muistot on jotenkin kadonnut.”*

Yhteiskoulun C-rakennuksesta palataan kylätapahtumien hiipumiseen. Esille otetaan tapahtuma, joka saa heti paljon kannatusta: *”Leppälänkylän raktorivetokilipaalut.”*

”Voi joo, se on kyllä...”

”Joo. Kyllä. Allekirjootan.”

Tapahtuma ei ollut pelkkä kilpailutilaisuus. *”Sen jälkeihin mentiin aina Leppälänkylän seuralle ja milloin mihinkäkin.”* Illanvietto oli hyvin suosittu. *”Ainakin se jäi mulle kaivertamaan, että minkä takia se loppuu, kun se keräs porukkaa*

ympäri Kuortanetta niin hyvin.” Joku epäilee, että tapahtuma menestyi liiankin hyvin. *”Ainahan se on, jos joku pärjää, niin joku toinen karehtii.”*

Monet tapahtumat ovat loppuneet vetäjien puutteeseen. *”Jos jää sellaanen aikaansaapa vetäjä pois, – – sitten vaan väitellähän siitä, että kuka rupiaas seuraavaksi vetämähän. Ja kukaan ei viitti sanoa, notta mä voisin ruveta, koska tuntuu siltä, notten mä ny ittiäni tyrkytä. Näin ainakin maamiesseura loppuu täällä Löyä–Virtalas.”* Joku muistelee, että hiipumiseen liittyi myös muita tekijöitä. *”No olihan siinä tämä naisvetäjä, mutta – – maamiesseuran miähet ei oikeen osaa sitä mieltää, että se nyt olis vakavasti otettava. Se kuivettuu sitten ja jäi siihen koko homma.”* Toisena menetyksenä muistellaan Leppälänkylän elojuhlia. *”Onhan siellä nyt jotain pientä päivällä, mutta silloin kun mä olin kakara, niin siellähan oli tanssit aina sitten illalla, ja siellä oli sitä väkeekin tosi paljon, ja nyt ei oo mitään. Katuaa tuollaiset kylän yhteiset jutut.”*

Keskustelijat katsovat vähän ihaillen Ruonan suuntaan. *”Siellä on kyllä meininkiä. Siellä on niitä juhulia ja kökkiä ja joka viikko on talakoot, ja on lastentapahtumia ja on vaikka mitä. Sitä mä oon oikeen kyllä ihmetelly, että jos on vaikka joku köppäänen kökkä, että jotain ikivanhaa kivisiltaa kun nostetahan, jonka ny aattelis, että se nyt ei voisi vähempää kiinnostaa, niin sataprosenttisesti joka taloosta on oltu mukana tekemäs siellä kökäs kivisiltaa.”* Toinen keskustelija jo vähän hillitsee: *”Älä ny, ku ei meiltä oo ollu! – – Kyllä Keisala kävi mua pyytämässä, mutta mä olin sen verran huonos kunnos siihen aikaan, jotten mä pystynyt.”*

Löyän kesäjuhlillakin oli hyvin osallistujia. *”Isoot kesäjuhulat, oli Töysästä ja Alavudelta.”* Sellaisten järjestämistä pidetään nykyään liian vaikeana. *”Siinä pitää olla joku sellaanen, jolla on julumasti ylimääräistä aikaa setviä kaikki lupahommat.”* Ehdot ovat kiristyneet keskustelijoiden mielestä liikaa. *”Ne pitää järjestää aivan erilailla ja erilaasilla varoitimenpiteillä ja muillakin toimenpiteillä, niin kun järjestyksen kannalta, hygienian kannalta ja niin.”* *”Ei enää kukaan uskaltaa puuhamieheksi alakaa, kun pitää olla kaikenlaiset kurssit käytyinä.”* Esimerkiksi otetaan alkoholin tarjoilu. Tarvitaan turvaihmisia ja rajattu anniskelualue. *”Ennen on saanu tenavat selekähä, jos ne on koskenu siihen kaljapulloon. Nykyään ei saa teherä enää kumpaakaan. Niitä ei saa olla edes samoilla alueilla. Ne pitää rajata, ja siinä pitää olla tietty määrä ihmisiä.”* Jopa talkootyö on alkanut arveluttaa. *”Ei talkooväkeä voi enää edes pyytää. – – Pitääkö niille maksaa palkka? Pitääkö niillä olla kaikenlaiset alvit ja muut sitten?”* Tällaisten asioiden miettimiseen pitäisi palkata työntekijä. *”Kaikki on muuttunu laittomaksi nykyään. Se on ehkä suurin syy, että miksei mitään enää tehdä. Kaikki on laitonta.”* *”Pullojen keruustakin joutuu maksaa veron, niin eihän – – silloin voi kökkään ketähän enää pyytää!”*

Kerran hiipuneen toiminnan uudelleen herättäminen on keskustelijoiden kokemuksen mukaan hyvin vaikeaa. *”Mäkin olin yhdes seuras mukana perustamas sitä – – aikalailla kantavana tekijänä, ja kun mä siitä lähdin pois, niin mitään ei oo enää tapahtunut. Sitte kun mä tein puhelukierroksen ja aatelin, että jos mä niinku herätän sen henkiin uudestaan, niin*

eihän siihen kukaan halunnu sitten enää lähteä." Pelkkä yritteliäisyys ei riitä. *"Melkosia sirkustemppeja täytyy tehdä, että saat ne ihmiset liikkeelle."* Maalaiskylä on vaikea menestyä kilpailussa suurten tapahtumatoimijoiden kanssa. *"Tarjontaa on lähiympäristössä, kaupungeissa niin paljon, ja on isoja konsertteja ja isoja tapahtumia ja kesäaikaan varsinkin on isoja, hienoja tapahtumia, johonka ihmiset sitten varmaan lähtee mieluummin ja tuntuu, ettei sitä enää niin arvosteta semmosta ite tehtyä kylä-, kyläjuhlaimeininkiä. Valitettavasti. Mutta näin tuntuu, että varsinkin nuoremmat ajattelee, ettei tuommoisten mummojen ja vaarien kanssa ny sinne pyörimään."* Epäillään, että kilpailuasetelma on suuremmille tapahtumillekin aika ahdistava. Kaupunkien on vähän pakko-kin järjestää suuria tilaisuuksia ja isännöidä entistä suurempaa aluetta kaikenlaisille kävijöille. *"Seinäjoellakin johonain kuvien muistaakseni puhutaan näistä, — Kuortaneenjärvenkin ympäristöstä ja — — Provinssikin on yks näissä, joissakin kuvissa, — — ja varsinkin Tangomarkkinat."* Puhuja kertoo, että Tangomarkkinoiden yhteyteen on järjestetty esimerkiksi pienimuotoinen huvipuisto lapsille.

Muutoksia tuntuu tapahtuneen runsaasti. Seuraavaksi tarkastelukulmaa tiukennetaan: mitä vähintään on kotiseudussa säilyttävä? *"Murre ja justin tuo luonto, että ei nyt aivan kaikkia metsästysmaita hakattaisi pois. Että pääsis tänne sitten vielä harrastuksen pariinkin."* Joku muistuttaa, että metsä kasvaa takaisin, mutta muiden mielestä se kasvaa vähän hitaasti. *"Niin, ehtii kuolla kupsahtaa, ennen kun se taas kasvaa..."* Taustalla käynnistyy supatus, jossa puhutaan myrskystä, puiden kaatumisesta, siemenpuista ja muusta metsiin liittyvistä asioista. Seuraavassa puheenvuorossa tuodaan esiin se, että metsääkään ei tarvitsisi ihan joka paikkaan kasvaa: *"Että maita viljeltäis, ja ettei ne metitittyisi ja sitä sellaista."* Vanhan kulttuurimaiseman säilyminen mainitaan seuraavana. *"Täskin tuota tuo mylly kunnostettiin. Siitä on nyt kaksikymmentä vuotta varmaan, niin siinä oli Löyältä ja Virtalasta talakooväkiä, museovirasto rahotti, ja ei se seisoo siinä enää, jos sitä ei olisi kunnostettu, ja sama koskee näitä pohjalaistyyppisiä taloja ja sun muita. Että siihen jos on pientä pesämunaa valtiolta tai jostakin yhteisöltä, niin se on erittäin kannatettavaa."*

Uhkana mainitaan turvallisuuden kokeminen ja keskustan ilmeen muuttuminen. *"Kun ei ihan kaikki radikaalisti muuttuisi, siis niin kuin tuo keskustan ilme ja muut, että jos sinne yhtäkkiä tuliskin joku iso ostoskeskus ja kerrostaloja ja muuta sellaista kaupunkimaista, niin ei olisi sellaista tuttua ja turvallista siellä."* Ainakin yksi isohko ostoskeskus tiedetään olevan suunnitteilla. *"Kuinka isoo ostoskeskus sinne tulee Kuuskuto- sen varteen? — — Se uusi S-market, eikö se sinne tule?"*

Pari keskustelijaa joutuu poistumaan, mutta muut jatkavat pohtimalla, kuinka voi parhaiten toimia kotiseutunsa hyväksi. Yksi osallistuja kertoo, että muuallakin asuva voi osallistua kotiseudun toimintaan. *"Esimerkiksi viime kesänäkin järjestin sen Kuhnakoira-kilpailun."* Kilpailua kehitetään hyväksi. *"Aattelin, että jos tänä vuonna sen huutavan pystykorvan kans uskaltaas tulla sinne, kun se huutaa kyllä kaiken aikaa."* Tänä vuonna ei kilpailua olla kuitenkaan toteuttamassa. *"Niin jos siellä olis huutokilipaalu, niin se voittaas kyllä."* Siirrytään kirjoitustehtäviin.

KOTISEUDUN TÄRKEÄT PAIKAT

Virtalan–Löyän kotiseutukeskustelijat alkoivat kirjoittaa riipeästi. Kotiseudun tärkeisiin paikkoihin saatiin seitsemän vastausta. Vastauksissa monenlaiset luontokohteet tulivat esiin tasapainoisesti. Yksi keskustelija kirjasiikin vastaukseensa yleisellä tasolla *"erilaiset luontokohteet: järvi, joet, koskenrannat, purot, joki ja järvirannat. Niissä esittäytyy luonto ja siihen kuuluvat eläimet, kasvillisuus, ilmasto."* Toinen vastaaja valitsi samaan tapaan metsät ja pellot ja perusteli mielipiteensä ammatinvalinnalla: *"Entisenä maanviljelijänä metsät ja pellot ovat tärkeitä ja tuovat nostalgisia ajatuksia mieleen."* Nimeltä mainittiin metsäkohteista Pastonperä. *"Leppälänkylässä oleva Pastonperä, tärkeä harrastuspaikka. Harrastuksena metsästyys siis. Isän kanssa sielä olen paljon kulkenut, pienestä pitäen, ja vielä viimeisenkin yhteisen metsästyssreissun."* Toinen nimeltä kirjattu luontokohde oli Kuortaneenjärvi: *"tärkeä osa Kuortanetta ja tärkeä sen asujaimistolle mm. kanta-asukkaat, mökkiläiset, eri ammattikuntien edustajat jne."* Luontokohteiden merkitystä korosti myös se vastaaja, jolle kotiseutu merkitsee rauhoittumista: *"Ei paikalla väliä, jokia vesistö ja metsää ympärillä. Se on tärkeää, ettei niissä tapahdu mitään. Paikka rauhoittua."*

Myös rakennetun ympäristön avainkohteet levittyivät elämän eri aloille ja myös maantieteellisesti laajalle alueelle. Mainittiin Leppälän koulu: *"Ensi kosketus sosiaaliseen elämään ja kirjavat kokemukset ikätoverien kanssa. Paikka jossa oma sosiaalinen persoona [on] lähtenyt muodostumaan."*

Virtaniemen kokous- ja tapahtumakeskus sai yhden maininnan. Se *"on ollut koko elämäni ajan kuin toinen koti."* Kuortaneen keskustaajamasta esiin nostettiin urheilupuisto. Perusteluissa korostui enemmän opiston tarjoama henkinen ympäristö kuin toiminnan rakennetut puitteet. Opisto on *"tärkeä kaiken ikäisille ja hyvä suunnan antaja, tuki niille ihmisille jotka sitä tarvii mistä päin ikinä ovatkaan."* Toinen vastaaja valitsi itselleen tärkeän harrastuspaikan, urheilukentän. Siihen yhdistyivät hänen mieleessään *"erilaiset urheilutapahtumat ja kilpailut ml. oma lapsuus ja myöhemmällä iällä juhannus/ eliittikisat."*

Naapurikuntien alueilta nimettiin kaksi rakennetun ympäristön kohdetta. Kesken kyläkauppa Tuurista on *"toiminut jo lapsena ns. 'lähikauppana'. Edelleen paikka jossa aina tapaa tuttaviam ja jossa tuli käytyä ensimmäisenä silloin kun asuin muualla Suomessa."* Toinen arvokkaaksi koettu kohde oli Nurmon Atria: *"Iso liha- ja valmisruokateollisuuden keskittymä, jossa tuotetaan iso osa Suomen elintarvikkeista jonka tukena on moni maatalous ympäri Suomea. Tuottaa laadukasta ja turvallista ruokaa."* Molemmissa valinnoissa painottui toiminta, jota rakennuksissa harjoitetaan ja ihmiset, joita niissä kohdataan.

Henkisen ja sosiaalisen ympäristön tekijät saivat Virtalan–Löyän keskustelijoiden enimmäen huomion. Yksi vastaaja nimesi kotiseudun avaimiksi ihmiset, *"alueiden tutut ja tärkeät henkilöt"*. Perustelussaan hän korosti ihmisten roolia historian muistitiedon välittäjänä: *"alueisiin liittyvät tarinat ja kertomukset kulkevat heidän mukanaan sukupolvelta toiselle."* Muistot olivat koko kotiseutukeskustelun keskeinen teema,

niin myös edellä lainatuissa kirjallisissa vastauksissa. Historia kirjattiin kotiseudun avainkohteeksi. *"Paikallinen historia, raakuudetkin, kiinnostavat, koska ne ovat tapahtuneita tosiasioita. Tiedot tahtovat vain olla vajaita ja hajanaisia, koska ei ole tullut ajoissa otettua asioita ylös."*

Kotiseutu tunnistettiin myös kulttuurista. Perustelut menivät jälleen ihmissuhteisiin ja muistoihin. Mainittiin pohjalaiselokuvat. *"Pohjalaisuudesta kertovat vanhat elokuvat ovat mielihjelmistoa. Niissä on samoja elementtejä mitä olen lapsuudessa kokenut."* Kuortaneen kulttuuritapahtumista esiin nostettiin *"Kuortaneen Kuhinat. Hyvä tunnelma, näkee ystäviä ja sukulaisia."*

Useimmissa vastauksissa luontoon, rakennuksiin ja henkiseen ympäristöön kuuluvat asiat yhdistyivät. Tällainen ajattelu korostui erityisesti vastauksessa, jossa avainkohteeksi nimettiin oma Virtalan kylä. Siihen kuuluvat *"kaikki sen rakennukset. Myös maisema kokonaisuudessaan. Kylään kulminoituu koko oma historia lapsuudesta sekä nykyisyydestä."* -> *Kotitalo, oma yritys, harrastukset, maasto."*

Lueteltuaan henkilökohtaisesti tärkeät kotiseudun paikat yksi vastaaja ennätti vielä pohtia niiden yleisempää merkitystä. *"Näitä kohteita katsellessa ihmisen nykyisin kiireellinen elämäntahti voi saada vastapainon ja kokea kotiseudun mukanaan tuoman rauhan ja turvallisuuden tunteen."*

KOTISEUDUN TULEVAISUUS

Neljä vastaajaa valitsi myönteisen kehityskertomuksen, mutta yksi on päättänyt lopulta sutata vastauksensa yli. Yksi vastaaja piti tärkeänä luonnon ja rakennetun ympäristön säilymistä rakenteellisten muutosten keskellä. *"Elinkeinorakenne muuttuu OK. Maisemat pysyvät samana ja ehkä vanhat rakennukset ja tarinat ovat jääneet elämään. On paljon parempi, että on toimintaa kylilläkin kun että kylät rupeaisivat näyttämään 'Neuvosto-Karjalalta'."* Paikalleen jähmettymistä ei kaivannut seuraavakaan vastaaja. Hän ei ollut edes varma, asuuko itse tällä seudulla viiden vuoden kuluttua: *"Kotiseutuni on luultavasti muuttanut nimensä Seinäjoeksi ja julkiset palvelut siirtyneet pois kotipitäjästä, mutta edelleen henkilöt, paikat ja rakennukset pysyvät mielessä 'kivijalkana'."* Mitkään muutokset eivät pysty ottamaan pois yhteenkuuluvuutta kotiseudun kanssa. *"Ehkä itsekin asun muualla, mutta varmasti on aina yhtä mukavaa palata maisemiin."* Kolmannessa kuvauksessa myönteinen tulevaisuudenusko perustui henkiseen ilmapii-riin. Viiden vuoden kuluttua *"yhteistyön henki on lisääntynyt. Halu kehittää ja tehdä yhdessä on kasvanut."*

Ainoa kielteinen tulevaisuudenkuvaus sijoittui Ruonan Niemiskylään. Se on ollut jo 1500-luvulta lähtien ihmisten asuttama. Uusien asukkaiden kaupunkimaiset tavat uhkaavat muuttaa paikan luonnetta. *"Nyt tämä suosio on jo mennyt liiallisuuksiin eikä se enää ole tyypillistä maaseutualuetta, koska alueelle muuttaneet ihmiset ovat tuoneet mukanaan kaupunkimaisia elintapoja ja tiukkoja sääntöjä sekä itsekeskeisen ajattelumaailman. Ei ole enää väljyyttä eikä omaa rauhaa. Esim. kodistamme näkee 15 omakoti- tai lomakiinteistöä."* Uhka oli kirjoittajan mielestä oikeastaan kahtalainen:

"Vaikka tämä 'kaupunkimaisuus' kuvastaa elämää monissa asioissa, joku silti pitää sitä vielä tyypillisenä maaseutuympäristönä ja pitää oikeutenaan laiduntaa isoja eläimiä keskelä näitä 15 kiinteistöä. Nyt kaikilla on haju- ja karpäshaittoja. On alkanut muuttoliike pois hevosten ympäriltä. Suunta -> kyläkö muuttuu takaisin asuinalueesta laidunalueeksi? Suunta on väärä ja heikentää myös jatkossa viihtyvyyttä."

Kaksi vastaajaa käsitteli sekä myönteisiä että kielteisiä puolia. Toisessa huomio kiinnittyi siihen, millainen henki kotiseudulla vallitsee. Myönteistä olisi, jos *"ME-henki olisi vahvistunut, pienet kylät olisivat virkeämpiä. Voitaisiin palata -80 - -90-luvulle. Silloin oli parempi. Kannatettaisiin paikallista."* Kielteinen kehitys johtaa siihen, että *"keskusta on liiaksi kaupunkilaistunut, on paljon erilaista. Ihmiset eivät ole enää 'ME, KUORTANE', vaan on vaan 'MINÄ'."* Toinen vastaaja ei ottanut vaihtoehtojen välillä kantaa: *"Saa nähdä, mitä tapahtuu vai tapahtuuko mitään. Oma valinta, onko täällä. Ympäristöllä tai ihmisellä ei ole siihen vaikutusta."*

Toinen kirjoitustehtävä herätti pientä epäilyä. Se paljastettiin, kun oma vastaus oli saatu valmiiksi: *"Tuo viis vuotta on liian vähän."* *"Kyllä mullakin lipsahti enemmän tuonne kymmenen vuoden puolelle nää mielikuvat."* Joku arveli, että hänen visionsa toteutumiseen saattaa kulua vieläkin kauemmin.

MAHDOLLISIA MAASTOKOhteita

Juontaja selittää vielä hankkeen dokumentointia, käytettyjä menetelmiä ja niiden julkaisemista sekä ottaa viimein puheeksi maastokäynnin. Koska tilaisuus alkoi kovin myöhään, maastoon ei ole pakko lähteä. Kysytään kuitenkin, mikä kohde olisi valittu. Kysymys käynnistääkin pitkän keskustelun. Ensimmäisinä mainitaan nuorisoseura ja vanha koulu Löyästä sekä Löyänjärvi. *"Niin siinä näkyy se järvi samalla sitten, ja tällä [Virtalan] puolella varmaan tämä mylly ja sitten tuolla Hautamäen tontilla joen varres niin toi vanha tervahauta."* Ylempää juoksulta mainitaan Ranskansillan koski, joka hyvin monikerroksinen paikka. *"Se on sellainen metsän ympäröimä koskiosuus, ja siellä on käpykaartilaiten korsu, johonka ei oo tunnesyistä menty sisälle, vaan se on siinä hahmollaan erelleen, ja siellä on viinarännin rippeitä ja tervahauta ja... Kulttuuriseutua."* Joku arvelee, ettei sinne voi tähän aikaan vuodesta hyttysten takia mennä. *"Onhan tuo Saariojan koskikin samantapainen kohde. Siinä on vanha myllyn paikka. Niitä on itte asiassa kaksi vanhaa myllyn paikkaa. Sitten on kaksi sähkövoimalaitosta ollu siinä. Paroista [padoista] ei oo paljon jäljellä, mutta jotakin on kuitenkin siitä toisen sähkövoimalaitoksen parosta, ja siinä on vanha tervahauta, joka on hyvin vanha. Ja se on sikäli erikoinen, notta se on tehty siihen seläsen jyrkän rinteeseen päälle. Ja siinä on ny sitten ne lomatiilan kota ja jyrkät reunat. Vesi menee siellä alhaalla syvällä, ja se on aika pitkä koskiosuus kaiken kaikkiaan."*

Puhtaana luonnonkohteena tarjotaan Pirunpeltoa. *"Mä veisin teidät tuonne Pirunpellolle. Täällä on sellainenkin. Kivipellolle."* – – *"Se on semmonen kivimuodostelma, semmonen iso alue, jossa on valtavasti kiviä. No, niitä sanotaan Pirunpelloiksi."* Juontaja kysyy, onko kyseessä ihmisen tekemä

Pirunpelto. Kuva: Sulevi Riukulehto.

Löyän seuratalo. Kuva: Sulevi Riukulehto.

Virtaniemen tuulimylly. Kuva: Sulevi Riukulehto.

kivilatomus. ”Ei, kyllä se on luonnonmuodostelma. Toki siellä on siirrelty niitä kiviä. Niistä on tehty isoja pyramideja. Se on aika vaikuttavan näköinen paikka ja yhden pyramidin päällä on myös näkötorni, josta näkee sitten aika pitkälle, tuonne varmaan kirkonkylän maisemiin asti. Se on Oijoosvuoren mäen päällä se kivipelto.” Lähellä on myös Kuortaneen korkein kohta. Yksi keskustelija haluaisi näyttää sen. Juontaja tarkentaa vielä, että Pirunpelto on siis jääkauden luomus. Yksi keskustelija on sillä kannalla, että jääkautta ei ole ollut. ”Onko se jääkausi vai onko verenpaisumus? Mä en tiedä, mitä sä ti-erät verenpaisumuksesta, mutta se sopii siihen paljon parem-min.” Paikka on kaikkien läsnäolijoiden mielestä kaunis, mutta huonosti tunnettu. ”Mä en tiedä, tietääkö sieltä paikasta kau-heen moni. Se on aika piilossa. Että ei sinne kyllä eksy kukaan, ellei sinne ohjaa. Se on aika hieno paikka kyllä.” Aluetta on aikaisemmin jonkin verran kunnostettu, mutta kulkua helpot-tamaan rakennetut pitkospuut alkavat jo olla aika lahot. ”Pit-kospuut on menny, kun on kaivettu läpi asti sellaanen aukko sinne, ja kivet on pantu pyramiireiksi. Siellä on kolme pyra-miiria, ja korkeimman pyramiirin päälle on tehty näkötorni, ja sinne menee tornin päälle rappuset. No, ne nyt kestää vielä kävellä, mutta pitkospuut on aika heikot.”

Palataan vielä ensiksi mainittuihin Löyän kohteisiin: kou-luun ja nuorisoseuraan. ”Kummastakin paikasta näkyy tämä Löyänjärvi. – – Se on semmoinen kaunis kylämaisema, joka omalla laillansa – – kuvaa Kuortanetta. Nuorisoseuraan ja kouluun liittyy paljon sitä kulttuuria ja sanotaanko sivistyk-sen juurtumista tänne kulmalle. Koulu toi aikoonansa sitä, kun kiertokoulu vakiintui Löyän kouluksi, ja sitten myöhem-

min nuorisoseura perustettiin, tai oikeestaan se taisi olla raittiusseura, – – raittiusseura Valoko se nyt oli?” Nuoriso-seurakin saa lisäselitystä: ”Ja se, missä on se meidän kota, siitä myllyn paikalta on tuotu se mylly sinne, ja se on alunperin – – se nuorisoseura sen [myllyn] ympärille on rakennettu. Että sillä on tietty historia. Ne rupes sanomaan sitä sitte, jotta siitä tuli myllystä syntimylly, kun siellä tanssittiin.”

Kaikki mainitut kohteet kantavat keskustelijoiden mieles-tä paikan historiaa. ”Kaikki nää on omalta osaltaan tämän kolkan historiaa, mitä nämä rakennukset pitää sisällänsä.”

Viimeisenä vaihtoehtona käyntikohteeksi tarjotaan vielä samassa pihapiirissä olevaa tuulimyllyä. ”Tuos olis tuolla tuuli-myllyllä, mikä on tuos pellolla, niin sillä on kans maakunnal-lisesti aika mielenkiintoinen historia. Sehän on siirretty La-pualta.” Puhuja viittaa vuosiin 1865–67. ”Siinä paikkeilla oli katovuodet, ja monet ihmiset lähti tien päälle kerjuulle, kun ei kotona ollut enää mitään. Ja se oli Ala-Kojola Lapualla, siellä Vasumäentien varres, se oli kruunun vellitila, ja tuolla tuuli-myllyllä jauhettiin viljaa, ja sillä ruokittiin niitä näläkää-näkeviä tien päällä olijoita.” – – ”Ja sitten se oli siinä kauan paikallansa. Siinä ei siivistä enää yks sukupolvi tiennyt mi-tään. – – Tarjosivat sitä meille, ja mää sitten otin, mutta siivet ei oo enää vanhan malliset. Ne on nyt tehty toisenmoiset, mut-ta niin toimintakunnos on edelleen. Ei tartte kun irti päästää, ne pyörii.” Tämäkin kertomus oli monille paikallaolijoille uut-ta tietoa. Juontaja toteaa, että keskustelu on todistanut jälleen, että välillä kannattaa pysähtyä miettimään omaa kotiseutuaan. Aina syntyy mielenkiintoinen keskustelu. Niin on tänäänkin käynyt. Juontaja kiittää osallistujia ja päättää tilaisuuden.

Kaulalamminneva, taustalla Kurkisaari. Kuva: Esko Rajala.

B MAASTOKÄYNNIT

Tässä jaksossa raportoidaan maastokäyntien ja kotiseutuajelun keskusteluaineisto. Lyhyempiä maastokäyntejä tehtiin yhteensä neljän keskustelutilaisuuden yhteydessä Ruonalla, Salmella, Mäyryssä ja Leppälässä. Maastokäynnit oli suunniteltu pidettäväksi nimenomaan kylien keskustelutilaisuuksien yhteydessä, jolloin käynti täydensi ja syvensi tietyn kylän alueelle suuntautuvan keskustelutilaisuuden antia. Kaikissa kylätilaisuuksissa maastokäyntiä ei kuitenkaan tehty. Pääasiallisesti syynä oli tilaisuuden myöhäinen alkamisajankohta, jolla haluttiin mahdollistaa mahdollisimman monen kyläläisen mukana pääsy. Maastokäyntimenetelmää ja kohteita on selostettu tarkemmin tämän julkaisun ensimmäisessä luvussa.

RUONANMÄEN KOTISEUTUKÄVELY: RUONAN MAASTOKÄYNTI 17.9.2012

SULEVI RIUKULEHTO JA KATJA RINNE-KOSKI

Ruonan asukastilaisuuden keskustelijat valitsivat maastokäynnin kohteekseen kylän keskeisimmän alueen, Ruonanmäen. Siellä on kylän tärkein teiden risteys, siihen ovat syntyneet kaupat ja palvelut ja myös huomattava keskittymä vauraita talonpoikaistaloja. Valitettavasti sää ei suosinut tätä maastokäyntiä: vettä satoi kuin aisaa ja tuulikin oli paikoin navakkaa. Alkupe-

Keväinen Ruonanmäki 2007. Kuva: Arto Halttunen.

räistä ideaa pienestä kävelylenkistä ei pystytty toteuttamaan. Syysmyrskystä huolimatta ruonalaiset halusivat maastokäynnille. Paikalle tuli omilla autoillaan kahdeksan osallistujaa, ja yksi liittyi vielä joukkoon nähtyään kotiseutukävelijät – tai seisoskelijat – kotinsa ikkunasta naapuritalon räystäään alla sadetta pitelemässä.

Ollaan kansallisesti arvokkaalla pohjalaistalojen maisema-alueella. *"Tässä niitä [kaksfooninkisia] on. Kuus-seittemän-kaheksan, melkein kymmenen pienellä alueella. Kyllä. Uus-Pukkila, Knuuttilat, Hakkila, Syrjä-Kokkila, Mäki-Kokkila, Keski-Ruona. Mitä vielä?"* Taloja osoitellaan joka puolelta, lähimmät selän takaa ja etäisimmät uuden valtatie toiselta puolen. *"Se on kuinka laajalla säteellä kattoo. Kyllähän niitä tässä on."*

Tilanne huvittaa keskustelijoita: vettä sataa kaatamalla, mutta uusi osallistuja harppoo silti risteyksen yli joukon jatkeeksi. *"Kato – – kerkis... Hehe, sairaitako te ootte, kun seisotte sateessa? Heeh... Psykkisesti... hehe."* Uusi osallistuja kertoo tulleen vasta Alavudelta kokouksesta. Koska hän ei osallistunut kylätalolla pidettyyn keskusteluun, tallennin lykätään ensimmäiseksi häntä kohti. Mikä on kotiseudussa tärkeintä? *"Mä oon tullut omalta kotiseudultani tänne kotiseudulle kyllä aika pitkälti tämän maiseman takia ja miljöön takia. Sillä on iso merkitys. Siis tällainen kyläyhteisö tavallaan."* Hän kertoo viettäneensä yksitoista vuotta kaupungissa, mutta ei viihtynyt siellä. Kotiseuduksi sopii paremmin *"tämöinen, mistä on syntyisinkin, pienestä kylästä, niin siinä on hyvä jatkaa. Se on ollut yks sellainen merkittävä juttu."* Ja tämä on nyt sinun kotiseutuasi? *"Kyllä tää aika vahvasti on, vaikka mä tietysti veden kuljettama oonkin tavallaan. Mutta tyttäreni, joka on syntynyt täällä ollessaan, niin hänet on kylä otettu kylään vahvasti ruonlaiseksi, tavallaan. Se on hänen kotiseutuaan varmasti."* Oma kotiseutu on jäänyt myös lapsuudenkotiin Keski-Pohjanmaalle, mutta ei kaupunkiin. *"Ei oo kyllä, ei sinne... tarttunut mitään. Se on jännä kyllä. Ei oo sellaisia fiiliksiä, vaikka niin kauan olinkin."*

Ruonanmäeltä avautuu näkymä myös Nisosjärvelle. Siitä puhuttiin Ruonan kotiseutukeskustelussa synkkään sävyyn. Järven vähittäinen umpeutuminen Nisossuoksi tuntui olevan kyläläisten päällimmäisin huoli. Kotiseutu on muuttumassa häiritsevästi. Umpeenkasvaminen on voimakasta ja näkyy selvästi Ruonanmäelle. *"Suuntaus on vaan huono. Sille on yritetty tehdä jotakin, mutta tällä hetkellä on vastavoimat liian suuret – –. Jonkun sille pitää kasvot antaa sitten, joka lähtee asiaa viemään eteenpäin. Tiedän, että tällä alueella henki ja tuki olisi varmasti takana. Pitkä ja raskas prosessi."* Kyläläiset ovat olleet järven kunnostuksessa vahvasti mukana. *"Kun niitä suunnitelmia tehtiin, niin ei siinä ollut mitään epäselvää. Jonkinlaiset keskustelut pitää käydä veden pinnan tasosta, että se saadaan kaikille sopivaksi. Ei mitään muuta ristiriitaa ollut havaittavissa, kun asioita valmisteltiin."* Toteutuminen jäi pienestä kiinni.

Tiedusteltaessa kyläläiset avaavat myös suunnitelman sisältöä. *"No, se suunnitelma, joka valmistui muutama vuosi sitten... Paljonkohan niitä vuosia jo on? Ei oo kymmentä vielä. Silloin oli vallalla semmoinen suuntaus, että näitä kannattaa*

Nisos. Kuvat: Sulevi Riukulehto.

kuivattaa pari vuotta, elikkä pannaan kuivatusojat ympärille ja kaikki vedet, joita sinne altaaseen tulee, johdetaan sitte suoraan Kuortaneenjärveen. – – Sinä aikana sitten, kun siinä järvessä ei ole vettä, niin se muta – – kahden talven aikana tiivistyy, ja väittivät, että se tiivistymisen jälkeen ei enää palaa väljään tilaan, mitä se on tällä hetkellä. Se oli se suunnitelma silloin."

"Mutta nyt tietenkin pitäis ehkä kattaa niiden kohteiden kokemuksia, joissa samat operaatiot [niihin aikoihin] tehtiin, että onko se pitänyt paikkansa. Kannattaako semmoisella suunnitelmalla lähteä eteenpäin, vai pitääkö miettiä jotakin muuta. Siinähan on – – suunnitelmat, että kosteikkoalue tulee siihen Nisoksen pohjoispäähän, että sinne jäis ne suurimmat massat, mitä on nyt tullut vuosikymmenten ja vuosisatojen aikana itte tuohon Nisokseen. Nisosjärvi on [tällä hetkellä] Kuortaneenjärven laskeutusallas, joka nyt alkaa täyttyä, ja se pitäisi silloin tällöin tyhjätä."

Muistojen Nisos oli kyläläisten mukaan toisenlainen: *"Mitä vanhemmilta ihmisiltä kysyy, niin sitä enemmän siinä on ollut vapaata rantaa ja vettä ja syvyyttä. Se vaan kasvaa umpeen sekä sisältä että rannalta."* Silloin järveä pystyttiin myös käyttämään monipuolisemmin. *"Siellähan pidettiin aikanaan kilpa-ajaja ja muuta. – – Kakskytä-, kolomekymmentäluvulla. Järven jäällä."* Ajoihin liittyy myös epäonnekaampia muistoja: *"Oli niin heikko jää, että lopuiksi putos se hevoonen, ja se lopetettiin sitten. Siellä on niin paljon niitä sil-*

mäkkeitä. Tiedetään, että järven pohjassa on paljon lähteitä. *"Se on erittäin lähteikäs ja kirkasvetinen sen takia."*

Vesisateen entisestään yltyessä keskustelu käännetään Ruonanmäen risteysalueeseen. Monen rakennuksen käyttötarkoitukset ovat muuttuneet. *"Kaupat ja meijerit on jäljellä, mutta asukkaat ja toiminta on muuttunut."* Risteykseen pysähtyy auto. Taas tulee uusia keskustelijoita, joita vesisade ei häiritse. *"Tämä on tällasta normaalia, tämmöistä pientä syysmyrskyä."* Vitsailun jälkeen uudet tulijat katselevat ympärilleen. *"Osuuskauppaa ei enää näy, muuta kun yläkerran ikkunat."* Aloitetaan lapsuudenmuistoista. *"Se on vähän puskan takana. Siinä oli aikoonansa tuossa, mitä mäkin muistan sen, — aina autot ajoi tuohon etupihalle ja siitä mentiin rappuset ylös. Mäkin oon ollut hevoosenpään mittaanan aikoonani."* Vakuutellaan, että tämä oli silloin vilkkaampi paikka kuin marketin piha.

Tavallaan mäki palvelee vieläkin tapaamispaikkana. Kyläläiset kertovat tapaavansa toisiaan kyläseuran tilaisuuksissa: *"Periaatteessa se on aina kökkätapaaminen tai sitten kokoukset tai muuten, joku yhteinen ilta tuloo, niin silloin ollaan porukalla koossa."* Mutta pyhäaamuisin kokoontumispaikka on Ruonanmäellä. *"Postilaatikon ääressä."* *"Niin no tämä on se parlamentti tässä postilaatikolla."* Arvellaan, että hyvinkin puolisen tuntia kuluu kuulumisia vaihdellessa. Joku haluaa tietää, mihin aikaan muut tapaavat käydä laatikolla. *"Siinon aika varhain jo ensimmäiset."* *"Joo, kyllähän ne siinä puoli-seittämän maissa ensimmäiset jo varmaan on..."* Posti tulee myöhemmin. Ensin tulleet saattavat odottaa puolikin tuntia,

ja muita tulee vähitellen. *"Siinon oikein semmonen jono, joo."* Ruonanmäellä postilaatikko on ollut suurin piirtein viitisentoista vuotta. *"Sehän oli ennen tuolla Hakkilassa. Elikkä tuo nykyinen palopäällikön rakennus tuolla, niin sieltä haettiin."* Postikatos on kyläseuralaisten tekemä. Muistellaan, ketkä osallistuivat niihin talkoisiin. Pari paikallaolijaakin kertoo olleensa mukana. Kaikki ruonalaiset eivät kuitenkaan tee tänne postimatkojaan: *"Mustapäähän tulee kirkolta päin."*

Vaikka rakennukset ovat paikoillaan, Ruonanmäen risteysalue on jonkin verran muuttunut. *"Tää oli alussa yhtä markkia tässä tavallaan. Oja tullut vasta myöhemmin. Yheksänkytluvun alussa vasta tuo oja. Ollut yhtä pihaa osuuskauppa, meijeri ja tämä kaikki."* Piha-alue oli aikoinaan yhtä, isoa markkina-aluetta. *"Hevoset oli tuolla, hevosilla on poomi tuolla. Tuolla, missä on kuusiaita, niin ne oli tuolla aikanaan viiskytluvulla, ja sitten traktoreita sen jälkeen samoolle paikalle."* Tien ja ojien paikoista on eri käsityksiä. *"Se varmaan tuo oja valehtelee sen verran —. Että traktorithan kierti näin päin, elikkä tuosta hinkit meni vasemmalta puolen sisälle ja sitten se kierti sen koko lenkin siinä."* Ihmiset tapasivat toisiaan pihalla Salmisen kaupan aikanakin. *"Täs istuu aina porukkaa pihalla enemmän ja vähemmän maailmaa parantamassa."*

Yksi vanhemman polven edustaja kertoo kaukaisemman muiston: *"Muistan hyvin, kun venäläiset vangit vietiin pois —. Tuos oli kuorma-auto pysähryksis ja kaks, kolme miestä oli pienoiskivääri selijäs ja noin kymmenen—viistoista miestä vietiin, vietiin Venäjälle takaisin."* — *"Täs oli paljo väkiä, ja jotakin vähä laitoja oli. Eikä sen jälkehiin oo näkyny."* Kysytään, minkämittainen muistelija mahtoi olla silloin. *"Noo... minä... noo minoon ollu melkeen tämänmittaanen. Minä kasvoon aika äkkiä. [Naurua] Ja samankokoonenkin. No kuitenkin tuota alle kymmenen. Neljiäkytäksi? Seittämän? Koska ne vietiin pois?"* Keskustelija kertoo vielä, että sotavankeja pidettiin hyvin. Heilläkin oli Valoikka-niminen vanki. Sotavankien työntekoon liittyy toinen muisto, kun Valoikka oli lähetetty Salmen taakse metsätöihin. *"Isä meni tutkimaan tuota. Kulki tuonne mettään Salmen taakse ja katto, että onko pinoja tullu —. Ei ollu pinoja tullut, ja selevisi jäläkihi, että tämä Valoikka oli ollut inkerilääsellä naisella Länsirannalla riiroossa. Hyvin vähän oli pinoja ilmestynyt."*

Kyläkaupat olivat ennen hyvin monipuolisia. *"Elikkä niissä oli polttoaineen myyntikin, sen mitä silloin tarvittiin niin kummassakin. — Ja apulantasiementä tietenkin. Sitten meijeritili tuli tuonne osuuskauppaan —. Se oli siellä pussitettuna valamiiksi ja vastakirja, ja sitten oli tosiaan kaks pankkia, osuuspankki ja säästöpankki. Ja vielä puhelinkeskus!"* Kaikki nämä palvelut saatiin samassa pihassa. Lähiruuan ideaakin toteutettiin: *"meijeriltä haettiin pastoroimatonta maitua —, joka myytiin sitte näissä kummassakin kaupassa."* Kolmaskin kauppa oli samassa pihassa jonkin aikaa. *"Tuossa Mäki-Kokkilassa on ollu E-liikkeen myymälä. Mutta se ei ollu vissiin, kun vuoden kaks, jotakin sitä luokkaa. Se on ollu siinä 50-luvun loppuvuosia."* Kuusikymmentäluvulla kylän palveluja olivat baari ja siinä grilli sekä posti ja huoltoasema. *"Grilli oli hetken aikaa, mutta se baari oli aika kauan."* Samassa yhteydessä toimi myös Matkahuolto. Yrittäjistä muistetaan Hautalan Arvo,

Postilaatikko ja -katos Ruonanmäellä. Kuva: Sulevi Riukulehto.

"ja sitten Mäkisen Maunohan jatkoi sitä, että kaikki on loppunu siinä seittämänkymmentä. Mäkisen Maunon vaimo kuoli, niin se loppu siihen suurin piirtein."

Viimeinen kauppias oli Salminen, mutta keskustelijoiden on vaikea äkkiä hahmottaa, milloin kauppa oikeastaan loppui: *"Mitenkähän... montakohan vuotta... Kyllä se oli vielä monta vuotta, kun mä oon tullut tähän. 90-luvun puolesta välistä suurin piirtein."* *"Tässä oli 90-luvun alussa silloin, kun tultiin vielä niin Osuuspankki ja Säästöpankki molemmat oli silloin sitten ja... aika isosti muuttunut."* Lopulta päädytään 2000-luvun puolelle. *"Hannu siirtyi silloin tuonne [kirkolle] Miilun kauppiaksi sitten."* Keskustelijat korostavat, että kyse ei ollut kannattavuudesta vaan muista syistä.

Vielä kylän palveluista mainitaan huoltoasema, Ruuskin Unioni, jota eräs keskusteluun osallistuja pyöritti toistakymmentä vuotta, kahteen kertaan. *"[Ruuski] rakennettiin just silloin, kun Kuuskutosta tehtiin 66, 7 ja 8 suurin piirtein täällä niille jätemaille."* *"Sitten se aikalailla laajeni, kun tuo mejjeri paloi ja ajettiin kaikki ne murskeet sinne, niin se laajeni hehtaarin tuo tontti tuossa."*

Palvelujen vähittäinen hiipuminen on ollut keskustelijoiden mielestä kylän suurin muutos. *"Kun viimeiset valot sammutetaan jostakin, niin se suurin muutos tulee..."* Yksittäisistä menetyksistä ratkaisevimpana pidetään kaupan lopettamista. *"Pikkuhiljaa hiipuu, ja se oli suurin muutos, kun ei ollu kaupaa. Nyt on kirpputori ollut pari vuotta."* Aikaisemmin oli

kioskejakin kaksi: *"Sotainvalidien ja Salmisen kioski tässä 50- ja 60-luvulla."* Nekin olivat kokoontumispaikkoja. *"Osuuskaupan riihen takana oli semmoinen yleinen kokoontumispaikka. Siellä oli kioski. Siinä oli paljon oli porukkaa. Mäkin niitä hämästästi muistan. Mä oon ollut aika pieni poika silloin."* *"Siellä oli tikanheittoa sun muuta..."*

"Kyllähän täs on paljo historiaa vuosisatojen kuluessa on ollut ja on." Viimeinen puheenaihe nousee sateensuojan seinästä, jonka räystäään alle seisomme. *"Tässä oli miljoona mainosta sitten tässä."* Siltä seinä näyttääkin niittien ja nastojen jälkineen. Enää sitä ei käytetä, kun ei ihmisiääkään yhtä paljon liiku. *"Niin ja kun tänne tulee asukkaita."* Ennen seinältä luettiin vaalimainokset, tanssi-ilmoitukset ja kaikki. *"Siinä oli paikallinen netti."* *"Ja hyvin tuli toimeen."* *"Kotisivut."* *"Tästä sai kattoa. Eikä kaatunut niin tehokkaasti kuin netti nyt."* Kymmenen vuotta sitten olisi tämänkin tilaisuuden ilmoitus pantu siihen. Nyt on uusi taulu tarjolla pihan toisella puolen, postilaatikon vieressä.

Tilaisuus päätetään. Osallistujat jäävät vielä kyselemään tulossa olevista kotiseututilaisuuksista. Heitä kehoitetaan ilmoittautumaan myöhemmin järjestettäviin ajeluihin. Kotiseutusunnittelun tarkoituksin herättää uteliaisuutta. Kerrotaan, että hankkeella selvitetään, mitkä ovat tällä hetkellä elävien ihmisten kotiseutukäsitykset ja kotiseutukuva ja kotiseudun avainkohteet.

Mäki-Kokkilan pihapiiriä. Kuva: Markku Honkola.

PIISKOOMÄNNYN KOTISEUTUKÄVELY: SALMEN MAASTOKÄYNTI 24.9.2012

SULEVI RIUKULEHTO JA KATJA RINNE-KOSKI

Salmen kylän keskustelutilaisuuden osallistujat valitsivat maastokäynnin kohteekseen kävelyn Salmirannan kylätalolta Piiskoomännylle. Ensimmäinen pysähdyspaikka on Salmirannan risteyksessä. Paikalta näkyvät Kuortaneenjärvi, Seurus ja niiden välinen Salmen silta.

TULVIVAT VEDET

Ensimmäisenä puheenaiheena on järven vedenkorkeuksien vaihtelu. Nykyään vaihtelu on vähäisempää. *"Joo, se käy tuossa kivien tykönä."* Virikekeskusteluissa on ilmennyt, että pahimpina tulva-aikoina koko Salmen kyläkeskus on jäänyt saareksi. Ennen jokien perkaamista vesi virtasi pahimmillaan mäen takaa ja nousi vanhalle valtatie 66:lle asti. *"Tuonne vanhalle tielle, ainakin."* Samoin Länsirannalla tulvaherkkä kohta oli esimerkiksi koulun jälkeinen notko. Kouluun asti vesi ei kuitenkaan noussut. *"Kyllä se on 20–30-luvulla vesi on ollut tosi"*

Salmen Piiskoomänty. Kuva: Markku Honkola.

korkialla. Vanhoista valokuvista näkyy, miten ne Nisulankin vanhat talot. Siitä on järven rantaan – – matkaa kolkytä metriä. Niin korkeelle on vesi noussu, ennen kuin tämä peraattiin. Vasunmäkiäkin on siirretty sen takia, kun vesi tuli kellariin, niin viiskytä metriä.” Keskustelijat sijoittavat perkaamisen 1930-luvulle. ”Ennen sotia. Se jäi niinkun kesken tua perkaaminen. Se vähän jäi vaille.... Siinä on hyvin virtaava paikka tuos karilla.” Ruonallakin vanhat tiet olivat poikki.

Tulvahaitat vähenivät oleellisesti tässä päässä järveä kun salmi avattiin. ”Ne [tulvat] on siellä alahalla. – – Täällähän ei oo pumppuja, täällä Kuortaneella. Niin kun mualla jo on, jotta tämä on oikeestaan jäänyt tulvajärveksi tämä.” Pump-pujärjestelmistä huolimatta vesi tahtoo purkautua täältä eteen-päin liian nopeasti; sitä on yritetty hillitä joskus puupadollakin. Kalastusta harrastava mies kyselee lohien perään: ”Onko täs mitään kalaporraasta tai tollasta? – – Ei kun ajattelin vaan, että jos lohia nousis...” Kerrotaan, että istutettua lohia joessa kyllä on.

Salmella isoista tulvista on jo niin kauan aikaa, että ne eivät kuulu keskustelijoiden arkipäivään. Kukaan ei niitä myöskään tunnusta kaipaavansa. ”Kaikki on nostonut kesämökkkinsä niin korkialle, ettei aivan kerkiä vesi enää. On vielä joitakin, joihin menöö vesi, joita ei oo nostettu Kuortaneenjärven ympärillä-kin.”

Matka jatkuu risteyksestä mäkeä ylös, vasemmalle Ruonantielle, pitkin kylän vanhaa kaupparaittia kohti Piiskoomäntyä. Kävelymatkan aikana joukko jakaantuu kahteen ryhmään. Jutustellaan vapaasti. Viimeisenä raahustava ryhmä jatkaa keskustelua järven nykykäytöstä. Kysellään kalastusharrastuksesta. ”Tämä oli menos ihan umpeen tämä Seurus. Kasvoi

– – kaislat niin. Niin, niin... porukalla sitten peraattiin. Saa-tiin siitä oikeen järvi.” Seurus on matalan näköinen. ”Kyllä, siinä pohjapato on ainakin – –, notta ei siinä ainakaan mies-tä pohjaa. Olisko kaks, kolme metriä... keskellä? Se on vain tämä jokiosuus se syvä kohta. – – Rannat on aika matalia.” Yksi osallistuja osoittaa oman mökkipaikkansa. ”Siinä on ol-lut muuten lohipato siinä teidän kohdassa”, kertoo vanhempi kyläläinen. Tämä oli asukkaalle ihan uusi tieto. ”Jaa. – – Eikö siinä oo pellavaasiakin uitettu?” ”Joo. Kyllä.”

Kylän ensimmäinen asukas on aikoinaan asettunut Ala-Salmiin. ”Tämä on ollu Salmi-niminen tämä ja sitten on ollu Yli-Salami ja Keski-Salami ja sitten on...” Joku tiedustele, mikä taloista on vanhin. ”No se on ollut tuo [osoittaa], mutta sitten ne on hävittänyt sen jo...” Kerrotaan, että rakennus on ollut navettana ja sittemmin kokonaan hävinnyt.

Tuuli häiritsee keskustelua. Seuraavaksi esiin otetaan ky-län suuri menneisyys: ”Nehän suunnittelivat – – kauppala-kin tänne.” ”Tai kaupunkia.” Tutkija kertoo, että tätä aihetta vähän odoteltiin virikekeskustelun aikanakin. ”Mutta ei se taida olla tänä päivänä enää niin mielissä, ajankohtanen. Niin, taitaa olla paremmin sellainen, mistä historiankirjois-ta luetaan.” Rautatiesuunnitelman toteutuminen olisi pannut jonkun mielestä vauhtia hankkeelle: ”Olis kyllä paljon paree rakennuspaikka...” ”Oikein risteysasema...” Yksi keskustelija tarkentaa, että kaupunkihanke oli paljon vanhempi asia ja liit-tyi maantieyhteyksiin. ”Tämähän oli – –teitten risteyspaikka Ruotsinvallan aikana, ja silloinhan ne sitä kaupunkioikeuksia suunnitteli.” Aiheeseen palataan kuitenkin myöhemmin uu-destaan Käräjätalon luona.

Kuortaneenjärvi tulvii. Kuva: Markku Honkola.

Seurus. Kuva: Timo Hiironniemi.

HISTORIAN KERROSTUMIA

Toinen ryhmä keskustelee Suomen sodasta: *”Täs on ollut Suomen sodan aikainen hautausmaa. Sieltä tuli kun kaivettiin vesijohtoputkia, niin luurankoja esille. Tuossa on ollut kenttä-sairaala Suomen sodan aikana, tuo punainen rakennus. Se on ollut täys kaksvooninkinen talo, mutta muutettiin aikansa sikalaksi. Vähän kattoa madallettiin, elikkä se on aika vanha rakennus.”* Todetaan, että yhden osallistujan talo on ollut käärijätupana, eikä siellä ole ollut kummituksia. *”Ei ole sellaista luulotautia, että kummituksia talossa olisi, vaikka siellä aina joku natajaa ja hiiret rapajaa.”*

Kävellään hiekkatietä, joka oli aikanaan tärkeä kulkuväylä. *”Täs on vanha kantatie. Ruovesi-Uusikaarlepyy – tie. 1792 ensimmäisen kerran saatu äntiin. Joo, ja sitten sitä piti näiden, jotka taloa piti, niin niiden piti kunnossa pitää sitä tietä. Kyllä, kyllä siitä oli vaivaa.”* Uusi tie saatiin 60–70-luvun vaihteessa.

Myös jälkijoukko siirtyy Suomen sodan aiheisiin: *”Se oli Suomen sodan aikana, kun siinä Rummut-kirjas mainitaan, että tuon kolmen kivenheiton päässä oli Jylhän talo.”* Talossa on sen jälkeen muisteltu, kuinka venäläiset vaativat karjan. *”[Ne] vei sinne [Tiistenjoelle] meidän karjan ja siellä teuras-tettiin ja pääsi keulasta karkaamahan ja tuli kotia, ja ne sai lypsää sitten sitä, jotta ei aivan lehmätööntä oloa sitten. Näin tarina kertoo.”* Muisto on tallennettu myös Kuortaneen kirjaan.

Yksi osallistuja muistelee, että muistomerkkiin hakattu teksti piti yhteiskoulussa opetella ulkoa. *”Se oli oikeen läksynä! Kiviristin yhteiskoulu, siitähän se sai nimensäkin. Jotta ’tappelitte tässä sankarit Suomen, henkensä heittivät eestä oman maan’, mutta enemmän en muista.”* Arvellaan, että nykyään tekstiä tuskin ulkoa opetellaan.

Keskustelu Suomensodan tapahtumista aaltoilee eri suuntiin: *”Niin se rintama [Suomen sodan] on ulottunut tuonne, mihinä nuo viimeiset valakooset paalit näkyy.”* Keskustellaan joukkojen liikkeistä ja Salmen taistelun kulusta. *”Adlercreutz rupes kuitenkin pelkäämään, että ne kuitenkin koukkaa sieltä venäläiset.”* Kaikki eivät ole selvillä Suomen sodan eri taistelujen keskinäisestä järjestyksestä: selvitetään, että Ruonanmäellä taisteltiin ensin ja Salmella sen jälkeen.

Kiinnitetään huomiota myös valtatie 66:n toisella puolella kokoontuviin joutseniin. Niitä on ollut paljon vähemmän kuin edellisvuosina: *”Ei oo nyt paljon joutsenia näkyny. ... Ihan valkosenaan tuossa joskus. – Ne illansuussa lähtee lentelemään ja sitten aamulla. Se oli lauantaiaamuna, kun oli aika paljon.”*

MUISTOMERKKI JA PIISKOOMÄNTY

Kävelijät kerääntyvät maamiesseurantalon pihaan. Pihan maamerkinä on Piiskoomänty, vanha häpeärangaistuspaikka. Sen vieressä on muistomerkki. Keskustelu alkaa maamiesseuran-

talosta. Kerrotaan, että talo on nykyään hiljainen. Tapahtumat ovat siirtyneet Salmirantaan. *"Vanhemmat miehet siinä kokoontuu sunnuntaiaamuusin."* Naiset eivät näytä olevan täysin perillä, mitä talolla tapahtuu: *"Joo. Siellon sunnuntaiaamuusin aina – – valot. Lämmitetäänkö siellä, vai?" "No jonkin verran. On siellä vähän kylmä..." Joo. Toiminnan keskus kuitenkin. Täällä on kuitenkin kaikkia nuota maatalousvärkkiä ja on tuota puutarhavärkkiäkin. Puutarhaäes ja täl-laasia. Melkein kaikkea saa tehdyksi, mitä täällä tarvitahan... Niin täällä on näitä värkkiä, mitä lainatahan..."* Koneiden yhteishankinta on nykyään seuran pääasiallinen toimintatapa. Kyläseura järjestää muun toiminnan. Kylässä seitsemän vuotta asunut mies ei ole kertaakaan käynyt seurantalossa sisällä. *"Tämä on entinen kauppa tämä."*

Yksi lähellä asuva osallistuja kertoo menettäneensä tästä kokonaisuudesta yhden tärkeimmistä paikoistaan tulipalossa. *"Tuosta ulkokartano. Kolme vuotta sitten palo. – – Oikein sitten sopi tähän kokonaisuuteen."*

Joukko ryhmittyy muistomerkin ympärille. *"Arvatkaapa, kuinka paljon – – tämä kivi painaa! Se tuotiin meidän pyörökuormaajalla, johona on vaaka."* Tutkija arvaa varovasti kaksi ja puoli tonnia. *"Kahareksan tonnia."* Kivipaasi on kolme metriä korkea, ehkä metrin verran maan sisässä. Taakse katsottaessa se paljastuu myös paksuksi. *"Niin, ja sitten tuossa on tuo teksti! Eveliina Ala-Kulju, joka oli ensimmäänen kansanedustaja Kuortaneelta niin sen tuota niin, ja vapaussodassa ensimmäisen kuolleen hautaus oli, niin tuas lukoo tua hautaseppeleen kirjootus tuo... vapauden sodasta..."*

Tutkija muistuttaa, että Salmirannan kotiseutukeskustelussa tästä muistomerkistä ei puhuttu. Se mainittiin vain Piiskoomännyn yhteydessä lyhyesti. Keskustelijat vaikuttavat yllättyneiltä. *"Ai jaa..." "Ja Piiskoomännystä puhuttiin."* Oikeasti sekin mainittiin vain tilaisuuden alussa, kun sovittiin maastokäynnin suuntautumisesta. Nyt, kun Piiskoomännillä ollaan, se ei kuitenkaan herätä keskustelua, muistomerkki enemmän. *"Älä nojaa liian kovaa sitä..."* Kahdeksantonnin kivipaatta? *"Kaatuu."* *"Se ei oo ollut niin kauan siinä... On se nyt ollu varmahan kymmenen vuotta"* Muistomerkissä mainitaan pystytysvuosi: 1996. Ajankuluminen yllättää. *"On siitä vaan jo!... Se on tuosta Korvenkalliolta, kymmenen kilometriä tuonne itähän päin. Pyörökuormaaja sen toi. Ei sitä kyllä taskuunsa kukaan ota siitä!"* Talolla pidettiin silloin paljastusjuhla. *"Yheksänkuus. Meidän tenavathan oli – – airuina. Meillä on kuvakin siitä."* Juhlapuhujana oli eversti Seinäjoelta. Nimi ei tule kenenkään mieleen.

KAUPAN, HALLINNON JA TEIDEN RISTETYKSESSÄ

Keskustelu kääntyy uudestaan maamiesseuran taloon. *"Täs on ensimmäinen kauppa ollut täs. On ollu yksityiskauppa ensin ja sitten on ollu osuuskauppa."* Keskustelijoiden käsityksen mukaan kauppa aloitti heti, kun maakauppa vapautui. Taas osoitellaan moneen suuntaan: *"Täällä oli kans kauppa sitten tämän jälkeen, tuolla oli Salmisen kauppa, ja Salminen muutti Ruonalle sitten ja..."* *"Se Salamisen talo on tuolla tuo vala-*

Salmen maamiesseuran talo, muistomerkki ja opastetaulu. Kuva: Sulevi Riukulehto.

konen talo. ”On, joo. Siellä oli tämän jälkeksi kauppa. — Täs oli osuuskauppa sitten kumminkin.” Kauppiaista mainitaan myös Haapamäki.

Moni keskustelija asuu ihan lähistöllä. Yksi kertoo ostaneensa rantatontin vuonna 1953 tuhannella markalla. ”Kyllä täytyy sanoa, että ei huvilatontilla [ollut] arvoa silloin.”

Kyläkeskuksen keskeisiin rakennuksiin kuuluu myös käräjätupa. ”Käräjätupa tuossa, sitten. Siellä ensin tuomittiin ja sitten täs pantu toteen.” Puhuja viittaa Piiskoomäntyn. Piha-alueella on järjestetty markkinoita ties kuinka pitkään. Jälkiä näkyy ympäristössä vieläkin. ”Siellä on niitä vanhoja rahoja-kin tuolla pellolla, notta, tämä on joku kauppapaikka ollut vielä...” ”Niin Salmen markkinat on ollu tässä. Tää on ollut keskeinen paikka.” Kysellään, onko häpeärangaistuskin ollut osa markkinaohjelmaa. ”Sitä en osaa sanua.”

Osallistujat innostuvat kuvaamaan Salmen kauppapaikan muinaista merkitystä. Palataan siis aiheeseen, jota sivuttiin jo Salmenmäkeä kävellessä. Samalla keskustelu jakautuu kahtia. ”Tästä on meinannu tulla kauppala, kaupunki, mikä tästä piti tulla...” Hankkeen raukeamisen syy on kyläläisille epäselvä: ”Se vaan ei mennyt läpi aikanaan, olisko ollut nämä liikenneolosuhteet kuitenkin sellaiset, jotta sen takia ei tullut kauppala, mutta ainakin ehdotus on olemassa paperilla.” Tarkkaa vuosilukuakaan ei osata ulkomuistista. ”Mä muistelisin, että se olis 1770-luvulla se tehty se anomus, sen teki joku... Olisko maaherra tehnyt sen vai maaherralle tehty? Mutta — mi-hinkähän hautautui sitten.”

Toinen ryhmä keskustelee saman samanaikaisesti samasta aiheesta: ”Naapurin tyttö on ollu Jyväskylän yliopistossa. — Se oli löytänyt sieltä sellaisen kirjan Salmi kaupunki. Sel-lainen kirja on olemassa. Mutta niitä oikeuksia ei oo vissiin sitten kumminkaan kai saatu eikä haettukaan...” Toinen kehityksen takaisku on kyläläisten mielestä ollut rautatiesuunnitelmien kariutuminen. ”Junarata meni Lapualle. Se ei tullu tänne. Tästähän ei oo pitkä matka tuonne Nurmoihin. — Täällä on suota välis. Varmahan tuosta olis mukava oikaasta — sähkölinjaa pitkin.”

Palataan käräjäinttiin ja tuomioihin. Käräjien aloittamista ei kukaan muista. ”Siitä on... tuota ... ainakin... 1800-luvulla ny varmasti on ollut. Mutta ei sitä kukaan tiedä, että koska se on ensimmäinen...” Piiskoomännyn alkuperä on paremmin tiedossa: ”Täs ei todennäköisesti oo tätä puuta ollu. Tää on kakssataa vuotta vanha korkeintaan. Tästä on tutkimus tehty, ja se on tuolla sisällä se paperi. Mutta tuota niin ensimmäinen rangaistuspaalu on ollu vaan paalu maas, ja siitä on pidetty sitte kiinni.”

Kauppapaikan vahvuus oli tiestö. ”Tuo vanha tie on kuitenkin ollu tärkeä, ja täston päässy monehen paikkaan tuonne Kuopioon.” Sieltä yhteys jatkui edelleen Venäjälle. ”Ensin tehty Lintulahteen ja sieltä sitten Kuopioon ja sieltä eteenpäin.” — ”Niin, Vienankarjalaan. Mitä siellä onkaan, Käkisalmi, Sortavala.” Toinen tie ristesii Virtain suuntaan. Sen sijaan Alajärvelle oli keskustelijoiden mukaan huonommat yhteydet, ja jonkun mielestä ne ovat huonot vieläkin. ”Alajärveltä mä [en] usko, että silloin on ollutkaan tietä. Ja sieltä on edelleen aika huono tie, kun Tuurista joku kysyy, että mitenkö täältä pää-

söö — esimerkiksi Kyyjärvelle tai johonkin Alajärvelle. Tuurista. — Muutamankin kerran oon sanonut, että siitä vaan ajaa menemään, niin kyllä ne tulee vastaan. Ei oo tienviittoja, ei oo sellasia. — Tästä on kuitenkin lyhyempi tuonne Lapu-alle kuin Alavudelle.”

Tiestö on suosinut yhteyksiä Lapualle. ”Tässä on osa Lapualla niinku ihmisistä, jompikumpi aina puolisoosta. Pik-kusen ollaan niin kun tuonnapäin [Lapualla] kallellansa, kun tuolla kirkolla ollaan jo tuonnapäin [Alavudelle].” ”30 kilo-metriä on sinne Kuopion tienristeykseen tästä.” Tie on tuonut myös matkustajia. ”Tämä on ollu tää Matin taloo — kanssa kievari. Ja täs on ollu vielä posti silloin 1700-luvun lopulla.” Ilmeisesti posti oli siinä vain joitakin vuosia.

Joku haluaa tietää koulunkäynnin varhaisvaiheista kylällä. ”Ei suinkaan niitä ollu —. Isäkin sanoi, että hän on kolme viikkoa kiertokoulua käynyt.” — ”Mutta sitte tuota Ruonalle tuli koulu, ja käyden täältä joutuu täältä Ketolastakin kävele-mään sinne kouluun.” Tätä varhaisempi opetus oli kiertokou-lua, jolla ei ollut vakinaista paikkaa.

Edelleen Käräjäntalon kerrotaan palvelleen kutsuntapaik- kana vapaussodan aikaan. ”Oliko se maaliskuulla sitten, kun vapaussota oli alakannu —. Tuo Ketolan Heikkikin, niin se oli seittämäntöistä ikäänen, niin sanoi, että hänelläkin oli kir-ves joukos, kun ne lähti venäläisiä ajamaan pois. Mutta ne oli jo keriienny sitten Lapualla ajamaan ne, elikkä saamaan ne vangitut sieltä, mitähän ne nyt tekivät, niin ne Haapakoskel-ta sitten pyörtivät.” Suomen sodan tapahtumista keskusteltiin jo männylle käveltäessä. Siihenkin palataan. ”Täällä on niitä kuulia sitte löytyy, ja niitä on ettetty miinaharavoolla.” ”Patteri justiin ollu täs, tästä ampuneet.”

”Ja tuolla mihinä mä asun, niin sinnepäin on ainakin ammut-tu tuonne Ruonantien varteen... Ympärihinsä.”

Ympäriille katsottaessa löytyy vielä joku rakennus, josta ei ole puhuttu. ”Salamisen kauppiaan kuorma-autotalli on tuos-sa tuo, on aikansa rakentanut sen, kun autoja ajoo, halako-ja mennessänsä Vaasaan ja toi kauppatavaraa tullessansa.” Tämä synnyttää keskustelun liikennekäyttäytymisestä. ”Monia vuosia, kymmenenkin vuotta ajoo ilman korttia! Ei sattunut poliisia.” Joku tarkentaa, että poliisi kyllä pysäytti, mutta ”ei siltä kysytty korttia! Eihän siltä kysytty, kun se oli vanha mies. Ne sanoo, että ilman muuta sillä on kortti.” Muitakin autoili-joita luetellaan: ”Mun mielestä mun isän veljet on joku aja-nut sitä kuorma-autoa, ja eikö Salmisen Edvin oo kans ajanu joskus?” Tutkija kyselee, onko tällä päin vieläkin tapana ajella luvottomasti. Kyläläisten mielestä korttia ei juuri kysellä. ”Ei ne oikeestaan muuta kun puhalluttaa. Ei ne kysykään korttia, poliisit.” ”Nykyysin on tärkeää, ettei aja juovuksis.” Ajatellaan, että kortin kysyminen on turhaa. ”Kyllä yleensä kaikilla kortti on. Ei täällä oo sellaisia, joilla ei korttia oo.” Toisin oli ennen: ”Kyllä minäkin oon kaks vuotta ajanu ilman korttia alakuun-sa kuorma-autoa Saarijärvellä puutavaran ajossa, ja monia vuosia käytiin siellä ajamassa puutavaraa Äänekoskelle.” Nuorten ajotavoissa nähdään paljonkin parantamisen varaa: ”Se olis jotta sais nuoret, jotka saa kortin, niin ne ei ajaisi niin valtavan lujaa, kun melekein kaikki kolarit, niin ne on niiden, kun ajavat liian lujaa, kun auto on hyvä ja muuten menottaa,

Kotiseutukävelijät Piiskoomännynllä 24.9.2012. Kuva: Katja Rinne-Koski.

ja sitten vielä nuo liittymät tuota pelloille menöö, niin aina se viimeksi pökkää siihen sitten ja sitten se rupiaa pyörimään.”

Keskustelu vaimenee ja maastokäyntiä aletaan lopetella. Viime hetkillä yksi keskustelija haluaa tuoda esiin vielä yhden kotiseutunsa valttikortin: *”Nykyisin on tuo laajakaista hyvä.”* Se on keskustelijan mielestä täällä niin hyvä, että saa nuoretkin pysymään kotona. *”Ne saattaa tulla joskus jopa kotona käymään. Tai luultavasti. Oon pitänyt ainakin koneita yllä.”* Kyllä on asiaan liittyvää osaamista: *”Jylhän Jarihan niitä täällä huoltaa niin, ettei aivan tarvi yksin opetella kaikkea.”*

Tallentimen sulkemisen jälkeen pois käveltäessä otetaan esille vielä kaksi asiaa: yksi keskustelija sanoo olevansa varma, että oikealle puolelle jäävästä kumpareesta löytyisi kivikautinen asuinpaikka, jos sitä kaivettaisiin. Toiseksi mainitaan komea pylväskataja peltoaukean toisella puolen vasemmalla. Tähystelyistä huolimatta se ei kuitenkaan näy tielle. Sovitaan, että kataja käydään kuvaamassa.

TULLIPORTIN KOTISEUTUKÄVELY: MÄYRYN MAASTOKÄYNTI 29.9.2013

SULEVI RIUKULEHTO JA KATJA RINNE-KOSKI

Mäyryn koululla pidetyn kotiseutukeskustelun osallistujat tarjosivat kahta maastokäyntivaihtoehtoa. Mäyryn kylään voisi tutustua kevyen liikenteen väylältä, joskin sen todettiin näkyvän tielle. Siksi keskustelijat valitsivat maastokäyntinsä kohteeksi Tulliportin. Paikka sijaitsee korkealla mäkirinnassa, valtatie 66:n vieressä Kuhajärven maisemissa noin puolen kilometrin päässä Seinäjoentien risteyksestä. Kohteen kokonaisuuteen kuuluu Tulliportin luonnonmuistomerkki ja sen histo-

riasta kertova muistolaatta levähdyspaikan toisessa reunassa. Samassa pihassa palvelee myös Kuhapirtti-niminen ravintola.

TULLIPORTILLA

Maastokävijät kokoontuvat ensiksi Tulliportin luokse, noin 50 metriä valtatie 66:n länsipuolella. Se on kahdesta siirtolohkareesta muodostuva portti, jonka välistä kylään johtava poikkitie on aikaisemmin kulkenut. Kyseessä ei ole vanhan Ruovesi–Uuskaarlepyy -tien osa, vaan siitä erkaneva kylätie. *”Oikeestaan – – tämä tie on sitte kuitenkin vanha.”* Portti muistuttaa kuortanelaisille ennen muuta isonvihan aikaisista tapahtumista: siinä kuortanelaiset ”tullattiin”. *”Täs on ollu leiri kasakoolla. Ja tästä on kuljetettu kahden kiven välistä koko kuortanelasten karja.”* – – Vain ne säästyivät, *”mitä ne saattoo joku piilottaa johonki piilopirtille mettähän.”*

Kasakkojen mukaan lähti paljon muutakin kuin karjaa, jopa lapsia: *”Koko Kuortaneelta 34. – – Ei oo yhtään tullu takasin.”* Kertoja arvelee, että tämä on asia, jonka ainakin vanhemmat kuortanelaiset edelleen muistavat. Muualta muuttaneelle kyläläiselle asia on kuitenkin ihan outo: *”E-en oo kuullu. Muualta oon tullu.”* 34 lasta on paljon näin pienestä pitäjästä. *”Jonsei oo enemmän, kun minä en muista. On niin pitkä aika, kun oon tarkistanut, mutta ei ainakaan vähempää, mutta voi olla, että vähän enemmän.”*

Kivet olivat paikoillaan jo ennen venäläismiehitystä. *”Ne on ollu täällä. Jompaakumpaa kiviä on vähän siirretty sivulle päin.”* Tie on kai tarkoituksellisesti paasien välistä vedetty ja näin muodostettu ikään kuin luonnonportti. Portin nimi on kuitenkin vasta vainoaikojen perua: *”Se on sen takia Tulliportin nimi tullut siitä, kun se on tavallaan ollut pakko tuora karja. Se on ollu eherotoon vaatimus.”* Kiviin on hakattu myös merkkejä, mutta kyläläiset arvelevat, että ne eivät ole kovin vanhoja.

Edetään isostavihasta Suomen sodan aikaan. Asukkaat olivat jälleen piiloutuneet metsiin, ja venäläiset yrittivät selvittää piilopirttien paikat. *"Rintalan isäntä ja emäntä pakotettiin piilopirtille viemään [vainolaisia], ja ne teki sen tempun siten, että kun ne nukkuu, ne otti hengiltä. – Se emäntä oli niin voimakas, että se oli isännänkin pelastus."* Pakon edessä yhteistuumin tehdyn surmatyön merkinä on yhä venäläisten hauta Ylipäässä. *"Se on merkitty sitten siellä se paikka, mihin ne on haudattu. Ne venäläiset."*

Kyläläisiltä kysytään, vaikuttaako isonvihan aikainen vaino vielä tänä päivänä siihen, miten itänaapurin asukkaisiin suhtaudutaan. *"Oikeestansa kun venäläiset sotavangit oli täällä – ja täällä oli paljo – ne oli niin viksua ihmisiä, notta se*

aikalailla lientyy siitä. Mun käsittääkseni kaikkialla, mihinä oli venäläisiä sotavankia, niin se – – silitti aika paljon asenteita." – – *"Mun siskookin, kun tuli naapurista – – kotia, oli kattellu vähän aikaa, niin se huokaasi, että 'se oli aivan ku ihminen!'"* Edellisen sukupolven varauksellinen suhtautuminen tulee kuitenkin ilmi toisen osallistujan kertomuksessa: *"Mun paappa oli sotaveteraani taikka oli soras, niin sano, että hän ei ikinä Venäjälle mene. – – Se oli sieltä Jaakkimasta. Nehän otti sen, ja sehän on Venäjää nyt."* Hän kertoo kuitenkin itse tänä vuonna käyneensä Venäjällä. *"Paappa varmaan kääntyy haudassa, jos tietääsi, että mä oon käyny Venäjällä."*

Yksi osallistuja palaa vielä Ruonan kotiseutukeskustelussa kertomaansa tarinaan vuoden 1918 sodan tapahtumista

Tulliportti. Kuva: Sulevi Riukulehto.

Vilppulassa. ”Niin mutta tosiaan se oli arvostettu teko, tuota Antin isä, oikeen mun serän teko Vilippulas, kun ne ampumahan pantiin, niin kyllä ne arvosti ainakin, ainakin työväen liikkeen edustajat, mutta mun käsittääkseni arvosti muukkin sen jälkeenpäin.” – – ”Minäkin odotin, että joku kertoo, mutta saatto olla, että ne vankileirille menehtyy tai ei halunnu kertoa, notta heidät säästettiin. Että heillekin sanottiin vaan, että lähtekää juoksemaan.”

MUISTOMERKILLÄ

Lähdetään kävelemään kohti pysähtymisalueen toista laitaa. Samalla luodaan silmäys ympäröiviin maisemiin. Metsässä erottuu Kallioniemen lato. Pysähtymisalueen roskaaminen ja järvinäkymien pusikoituminen puhuttavat kulkijoita. ”Tuossa olikin tuo roskalaatikko taas ihan täynnä. – – On kuule rotat kohta levittämäs niitä...” Kuhapirtin terassin pihakalusteet ovat kuitenkin hyvin pysyneet paikoillaan ja kunnossakin. ”Ne on niin raskahia, että niitä ei ihan niin vain viedäkään.” Järvinäkymän peittyminen häiritsee kyläläisiä: ”Se on vain nuon paljon kasvanut puskaa. Ei oikein paljon näy järviä...”

Muistokiven laattaan on lyhyesti kirjoitettuna Tulliportin tarina. Hieman myöhemmin kerrotaan, että *muistomerkille* haettiin lupa Tiepiiriltä. ”Niiden piti tietää teksti ja kaikki. Luonnollista.” Harmitellaan, kun muistomerkille johtavat askelmat ovat osin peittyneet. ”Piti tuo edellinen omistaja kukkapenkkiä siinä aina edessä.” Kyläyhdistyskin on tuonut tähän joskus kukkia. Itse muistomerkki on hyvässä kunnossa. ”Aika hyvin on pystys pysynyt. Ei ne oo todennäköisesti paljon kallistunukaan.” Kivi on kyläläisten mukaan tuotu muistomerkiksi. Luovutustilaisuuden tarkkaa aikaa osallistujat eivät muista. Aluksi ehdotetaan 70-lukua, mutta lopulta 90-luku alkaa tuntua todennäköisimmältä. Kivi ja laatta on pystytetty yhdellä

Tulliportin muistomerkki. Kuva: Markku Honkola.

kertaa. ”Piilopirtti on ny ykstoista... vuotta...” ”Se on ennen sitä kuitenkin tämä kaikki. Muutama vuosi ennenmin.”

”Piilopirtti on tuolla vähän Lehtimäelle päin ja sitten on Sarvinevantie. Se on se vanha, oikeella puolella vanha kantatie, siitä mennään sitten vielä, tuloo Kurikkaneva, niin sitten ei käännäytä sinne Kurikkanevalle vaan mennään siitä sitten vielä suoraan, oliskohan 600–700 metriä ja sitten kääntyy sinne vasemmalle.” Nykyinen piilopirtin toisinto ei ole ihan alkupe-

Mäyryn kyläseuran pyöräretki Piilopirtille 10.6.2013. Kuva Sulevi Riukulehto.

räisellä paikalla. ”Velipoika ei oo halunnu luopua mihinään ta-paukses. [Arveli] että sinne ei ollenkaan tuu sellaaasia ihmisiä, jotka osaa arvostaa sitä paikkaa, – – mitä tuskaa siellä on ollu.” ”Eikö se oo nyt kuuskytä metriä siitä alkuperäisestä piilopirtistä?” Käytännössä siis samoissa maisemissa, keskel-lä synkkää metsää. ”Kyllä. Se kaivon vesi oli tyhjä, mutta nyt on tehneet porakaivon sinne.” – – ”Kymmenen vuotta otettiin sieltä kaivosta vettä, mutta nyt se loppuu silloin tällöön.”

Keskustelu palaa Suomen sodan jälkiin alueella. Tarinan mukaan jonnekin tänne lähistölle olisi haudattu tykki. ”Minä uskon, että nevalle on haudattu. Minä en, minä en usko, että tänne, kallio on niin likillä, että ne ei oo pystyny hautaamaan. Kyllä se on voinu olla joku muu paikka.”

Yksi keskustelija palaa Mäyryn kotiseutukeskustelussa kuvaamaansa vesijohdon rakentamiseen. ”Meille tulee tosiaan tuosta vielä... ladosta – – joku parisataa metriä eteenpäin, niin siellä on se lähde, mistä tulee vesi.” Vesijohto menee Ku-hajärven pohjassa. ”Joo, se levensi Kuhajärveä aika paljo. – – Paloauto yritti tuolta painaa vettä putkehen, niin se kuumeni. Ei onnistunut ollenkaan. Niin minä sanoon, että nyt mennään lähteelle ja – – pantiin kuuren kilon paineella vesi. – – Sai oikeen vakavasti peljätä, jotta siinä oli ainakin viis jatkos-paikkaa ja vielä – – kuuden kilon paineella! Ja lähti vesi tule-maan.” Putki on toiminut hyvin, vaikka järveä on ruopattukin. ”Joka viiden metrin pääs on kivipaino, ja nyt on niin paljon lietettä tullu, että se on varmaan oikeen syvässä lietteen alla.”

VANHALLA LEIRIPAIKALLA

Seuraavaksi siirrytään Suomen sodan aikaisen venäläisleirin paikalle. ”Täs on ollu se kasakkaleiri.” Tosin maanpinta on nyt paljon korkeammalla. Paikalle on ajettu maata. ”Joo, tuolta oi-keen paljo kalliolta.” Joku pohtii, oliko paikalla silloin puita.

”Siinä vaihees hyvin vähän. 1790-luvullako se oli, kun kirkko-herrat valitti, kun ei oo arkun lautaa edes Kuortaneelta saa, kun puut on poltettu tervaksi. Niin siitä nyt sitten parikytä vuotta etehenpäin, niin kovin paljon ei oo puita ollu, että kyllä se on ollu aika tasaista näreikköä. Kun kaikki kannotkin pol-tettiin ja joku yritti yrittää polttaa jopa koivunkantoja, että saís tervaa.”

Puheiden mukaan alueella pitäisi olla luoliakin. ”Se oli merkillinen paikka, kun kloppina oli, Vanhallavuorella käy-tihin laskettelemas, ja tuo vuori ei oo enää minkään näkönen. Sanottiin, että siellä on luola ja loppina kyllä kierrimmä sen, tuon mäen, niin tipitarkkaan, että varmasti ei luolaa löyry.” ”Joo, ja mä oon kuullu sellaa sen tarinan, että Rumallavuo-rella olis luola. Onko siellä?” Se on jäänyt poikasena tutkimat-ta. ”Mutta kyllä siellä [on] tuulivoimalan paikka oikeestaan Rumallavuorella. Se on niin leviä, että sinne saa oikeen tuu-lipiston.” Nimen alkuperä vielä kiinnostaa: ”Minkähän takia sitä sanotaan Rumaksivuoreksi? Ei se ny niin ruma oo.” Syy jää epäselväksi, mutta rumia vuoria tunnetaan enemmänkin: ”Täällä on kolme Rumaavuorta. Se on tuolla puolen yksi, ja Ylipäässä on yksi, ja tämä on kaikkian suurin.”

TEITÄ JA TALOJA

Viimeisenä maastokäynnin etappina tarkastellaan yleisesti ympärillä avautuvia maisemia: rantoja, teitä ja taloja. Pusikoi-tuminen kiinnittää edelleen huomiota. ”Järvi pian aivan peit-tyy tuonne.” Pohditaan, pitäisikö valtion tontit rajat tarkistaa netistä. ”Tästä näin risusavottaan sitten. Hehheh. Energia-puuksi, että eikö niistä polttopuusta tuu ny vähän pula ens talavena?”

Vanhan valtatie 66:n linjaus on nykyään jo vaikea hahmot-taa. ”Ruovesi-Uusikaarlepyy -vanha tie, niin onko se menny

Kuhapirtti. Kuva: Sulevi Riukulehto.

tuota tietä pitkin ja sitten vähän matkaa tuosta samasta kohtaa?" Kädet sohivat vähän joka suuntaan: "Niin se vanha Kuuskutonen? Niin se kato menee tälle, tuollekin puolelle. Tosta näkyy tuota vanhaa tietä. ... Tekee tämmösen lenkin noin, ja sitten se menee tuonna Vaarenkankaalle." Mainitaan Kangassuo, Vierteentie ja Kuljuntie, ne ovat kaikki samaa tietä. "Se ei mee oikeestaan tätä uutta tietä mihinään paikas, muuta kun ylitte." Paikoin vanha tie oli kaukana nykyisestä. "Se tekee aika lailla mutkan siinä Kuljunvuoren kohdalla. Aikoonansa se tie [oli] toisella puolen Kuljunvuorta."

Kuhapirtin uudet yrittäjät eivät ole paikalla. Harmitellaan, ettei voida käydä sisällä tutustumassa: *"olis voitu sanoa, että heippa."* "Me tullaan kahville." Puhe siirtyykin yllättäen seudun ruokaperinteeseen. *"Niin että Kuortaneella on tapana ruokkia vieraat."* Yllätysvieraisiin on aina osattava varautua. *"Yleensä kaupunkilaiset – – soittaa, että laitapas ny kahvit tuleen, että me tullaan. Aina pitää olla sitä vierasvaraa."*

Paikalle näkyy monia taloja. Yhden talon nimestä kerrotaan tarina. Taloon tullut emäntä antoi paikalle nimeksi Onnela: *"Se oli niin onnellinen pari, mutta voi! – – Vaimo ei kuitenkaan kauaa elänyt kun kuoli."* Tiedustellaan, mikä taloista on Kuhalampi. *"Se on tuolla Kuhanpihassa. Ei se oikeen näy tähän. Se, eikö sitä oo jatkettukin sitä niiden tupaa?"* Päädytään siihen, että alkuperäinen talo on nykyään tyhjiillään, ehkä autotallina. Mäenrinteeseen on vaikea kuvata Kuhanpihan rakennusten järjestystä: *"No kato, – – mikä näkyy tuo pääty, niin se on Kuhan Erkki. Sitten tuossa on näin päin, – – Keski-Kuhan Pertti ja Anu. – – Sitten se autotallihan on näin... siinä pihapiirissä. Tässä en nyt oikein osaa selittää."* Todetaan, että

kyseessä on joka tapauksessa sama pihapiiri, missä on aikoinaan ollut kestikievari, majatalo.

Lopuksi yksi osallistuja kertoo vielä koskettavan tarinan, kuinka hänen lapsuudessaan tulirokko oli vielä hengenvaarallinen tauti. *"Mun serkkupoika – – oli tulirokos. – – Mentiin ikkunasta sisälle ja pelattiin Mustilla Pekoolla korttia siinä ainakin pari tuntia. – – Ja niin kävi, että Matti sairastui ja menehtyy. – – Ja minä en sairastunut."* Luvaton pelireissu paljastui, kun velipoikakin sairastui kotona. *"Pakko oli tunnustaa."*

MERTAJÄRVEN KOTISEUTUKÄVELY: LEPPÄLÄNKYLÄN MAASTOKÄYNTI 23.5.2013

SULEVI RIUKULEHTO JA KATJA RINNE-KOSKI

Koska Leppälän kotiseutukeskustelua käytiin kovin myöhään illalla (klo 19–21), keskustelijoille tarjottiin maastokäyntiajasta hyvin varovasti. Kerrottiin, että muiden keskustelujen yhteydessä on sään salliessa tehty myös pieni maastokäynti osallistujien valitsemaan kohteeseen. Myöhäisen ajankohdan vuoksi maastoon ei nyt tarvitsisi mennä, mutta jos olisi menty, mihin te olisitte meidät vieneet? Vastaus tuli nopeasti. *"Mertajärven rannalle."* Kukaan ei palannut myöhäiseen kellonaikaan. Matkaa maamiesseurantaloilta järvelle on vain kilometri. Keskusteltiin oikeastaan vain siitä, miten järvelle mennään.

Kotiseutukävelijät Mertajärvellä 23.5.2013. Kuva: Markku Honkola.

"Mentäskö oikeen autolla, kun... – – Joka paikass melekeen oon Kuortaneella käyny, mutta Kaatialan louhoksessa se jätkeasan huippu on käymättä, mihinkä autolla pääsee. Ehhän mää nyt kävellen oo paljon mihinkään menny. Ja sit sinne teidän paikalle en oo tuota niin iljenny..." Nyt siihenkin tulee tilaisuus. Pyörällä lähteville annettiin vähän etumatkaa.

Maastokohteelle lähti mukaan suurin osa tilaisuuteen osallistujista. Pois jäi vain yksi osallistuja lapsensa kanssa tämän nukkumaanmenoajan lähestyessä. Saarimaan talon piha täytty autoista. Pilaillaan, josko tässä pihassa on enemmän näin paljon autoja ollutkaan. *"No joskus. Meillä on aina Mertajärven ympärivuokset – – heinäkuun viimeinen lauantai suvun kesken, niin silloin täällä on autoja paljon. Täällä on niinku suuretkin markkinat."*

Ensimmäisessä autossa saapuneet ovat jo kävelleet Mertajärven rantaan. *"Tuolla on taas pari keskustelijaa jo tuola, hukuttamassa ittesä."* Ennen heidän seuraansa liittymistä kysellään paikan perustietoja. *"Tämä on Saarimaa tää talo, ja Mertajärvi on tuossa."* Puhuja osoittaa kädellä alas viettävään rantaan, josta ei kuitenkaan siinä vesi ainakaan talon pihaan asti. *"Et me ollaan siihen kaivettu, toi on varmaan yli 20 vuotta vanha lätäkkö tossa, ja se on palvelu meitä uimapaikkana."* Juontajan mielestä se on aika teoreettisen näköinen järvi. *"Onko se laskettu joskus?"* *"On. Viiskunnassa oli juttua siitä justiin tossa talavella, ku siitä ny sitä kosteikkoa suunnitellaan, niin siellä on kanava keskellä, ja siellä menee tommonen puuväylä – –. Tarkoitus on ollu, että se aina padotaan tuolta päästä ja että se nostetaan aina välis järveksi ja kuivataan sitten heinänteon ajaksi. Et sieltä on niitetty hei-*

nää." Viimein järven rippeet on jätetty vapaasti heinittymään, kosteikoksi. *"Nyt tuntuu, et se [kasvusto] vuosi vuodelta sitten tietenki nousee ja nousee. Että silloin, ku mä olin lapsi, niin sillohan tuolla aina oli talvella kunnan jäätikkö, et muistan, et tuolta koulultakin, ku lähettiin luistelemaan, niin tästä me tultiin meidän pihan poikki koko kersalauma ja tonne, siellä luisteltiin ja pelattiin jääkiekkoo ja..."*

Ohimennen mainittu ympärivuoksuakin kiinnostaa. *"Niin joo, se on ihan meidän suvun kesken."* – – *"Tänä vuonna on viisivuotisjuhlatapahtuma. Yritetään saada vielä enempi sukulaisia, kaukaisempia."* – – *"[Toistaiseksi] ei oo ku ihan lähisuku. Kolkyt henkee tässä nyt on ollu suurin piirtein kiertämässä tota järveä, mutta ihan sisarukset ja heidän perheitään."*

MERTAJÄRVEN RANNALLA

Mertajärven rantaan pääsee kuivin jaloin. Aluksi rinne viettää kohtalaisesti, mutta loivenee alempana rannassa. Märimpiin kohtiin on aseteltu pitkospuita. *"Täällä on pellot pantu pakettiin sillan, noin 70-luvulla."* – – *"Ja siihen aikaan sai rahaa, kun pantiin mäntymetsää."* Istutusmänty ei ole oikein menestynyt voimakkaassa maaperässä. *"Siihen on tulossa ihana taidemetsä. Ei yhtä ainutta kunnan puuta."* Kameratkin kaivetaan esiin. *"Kyllä siinä on puut osannut kasvaa vääräks. Siitä tuloo oikein hyvä kuva..."*

"Harvemmin näköö, että joku kasvattaa väärä puuta."

"Kyllä on osannut puut kasvaa häjysti..."

"On siinä joku vähän suurempikin..."

Taidemetsä. Kuva: Markku Honkola.

Ensimmäisinä saapuneet tulevat jo pois rannasta. ”Kyllä sieltä järvi löytyi.” ”Vähän oli neliskanttinen.” Mainitaan jotakin hyvistä perunamaista. Sitten kävijöillä on jo kiire iltatöihin. Maalila eletään kevään kiireistä aikaa. ”Pitää lähtee kattelee, jos sitä vielä jotain jaksais tehdä.”

Polun toisella puolen kasvaa pajukkoa. ”Tossa risut odottaa kaatamista ja sit mun pitää opetella pujomaan niitä, niin tehdä niistä sellasia pajuaitoja, aidanteita. Mullan hirveesti käyttökohteita niille.” – – ”Tämmöstä se kasvaa, kun ei kukaan huolla peltoja. Villinä ja vapaana olleet. Kaksikymmentä tulee, kun äiti on kuollut. Nyt on hyvä, ku ei ole vielä sääskiä eikä mitään ötököitä. On hyvä kulkea. Sorsapari tossa asustellu. Ne aina lähtöä räpättää lentää, ku tänne saapuu.” Kosteikkoon on ruopattu edellisen sukupolven vielä eläessä neliskulmainen syväne, johon voi laskeutua laiturilta uimaan ja vetojakin sopii vetämään. ”Pari kertaa sitä on ehkä uurestaan sitte kaivettu, että sehän sivuilta ehkä pikkasen tulee nyt tänne [uimalammikkoon].” – – ”Mut aika vähän loppujen lopuksi, et hyvänä se on pysynyt.” Lasten mielestä lammikko on aika pieni. ”Mutta kuule harvoin käydään tuolla päässä ja takasi. Me ei olla mitään semmosia uimareita, että tossa kerkee ihan. Toi on aika kylmää vettä, kun ne se tuolta lähteestä.” Hiekka-pohjaa ei ole laitettu; joki tuo omaa moskaansa. ”Sen takii täällä on tällanen hieno laitur, et tosta on helppo mennä sitte.” – – ”Siltoja pitkin verelle. Et silloin kun meidän lapset oli tän kokosii, niin tossa mutakossahan ne oli, ja ne oli aivan sitten vhiuuf.” Ääni tarkoittaa likaisuutta tai uupumista. ”Mutaa täys... mut kyllä siellä on uitu.”

Mertajärvellä on seudulla yleisempääkin merkitystä maa-merkkinä ja maisemana. ”No ketkä tässä nyt rannalla ollaan, niin tietenki näkyy hienosti. Ja sillen kun keväällä on tulva ja paisunta, ni näkyyhän se tonne Leppäläntiellekin.” Muut vahvistavat: ”Luonnonvaraanan, luonnonvaraanan.” Järven koko alaa ei ole helppo hahmottaa rannalta. ”Se on se kanava tosiaan tuos, missä näkyy nuo puut, ensimmäiset. Et sitten siellä on vielä toinen mokoma lisää samaa järveä.” Yhdelle lapsista kanava on tuntematon sana. Sitä pitää selittää tarkemmin. Kanava näkyy oikeastaan vain kasvullisuuden rajana. ”Et puut kun on tuolleen rinnan, niin ku samassa rivissä, niin siinä on vasta se kanava.” Tiedustellaan, voiko kanavassa sou-taa. ”Siitä vois varmaan kyllä kanoottilla päästä aika hyvin. Sehän menee Kaaranganjärveen ja tuolta sitten ni, täältäähän pääsöö Kuortanejärveenkin.” Nämä väylät voisi avata, jos kosteikkoaluesuunnitelma toteutuu. ”Mä en oo siihen niin perehtynyt ollenkaan. – – Mää oon ainoastaan Viiskunnan tietojen varassa, että...” Suunnitelma on vielä alkuvaiheissa. ”Siinon vasta kartotettu, et ketkä niinku tätä omistaa, ku siitäkään ei oo mitään papereita jäljellä. Ne on jossain Vaasan palossa tuhoutu.” Paikallisilla asukkailla on erilaisia käsityksiä omistussuhteista. ”Faktaa ei varmaan löydy mistään enää.” Arvellaan, että alueen yhdistykset voisivat olla sopivimpia toimijoita suunnitelmaa ajamaan. ”Et sen takiahan tähän ny niin ku metsästysseuraa ja kalastusseuraa ja semmosia, niin ku... On lyöneet hynttyyt yhteen.” EU-hankkeissa tarvitaan kansalaisjärjestöjä. ”Jos halutaan avustuksia, niin sitten pitää olla tällasia yhdistyksiä, joitten kautta se kiertää se touhu.”

Kulkuväylien lisäksi on puhuttu saarekkeiden laittamisesta linnuille. ”Tuolla on tosiaan yks – – joutsenpari. Se on tosta vähän matkaa eteenpäin, ihan tossa lätäkön päässä, ni se on sellanen joutsenpari. Joka vuosi ne tulee siihen. Sama pari. Se on ihana, kun keväällä ensin saapuu tähän, ni syksyllä niitä on aika paljon tässä.” Vaikka Mertajärvessä on toinenkin avovesilammikko, toista joutsenparia ei järvelle mahdu. ”Mun pikkuserkku asuu tuossa. – – Se on kaivanut kans tälläsen lätäkön tonne hetken matkaa.”

Käyntiä mainostettiin muun muassa sillä, että hyttysia ei vielä pitänyt olla. Toisin kävi. ”Nyt on tullu kuulkaas sääskiä! Ei oo ollu eilen vielä.” Joku on eri mieltä: ”Meil on ollu eilen illalla.” Yksi lapsista oppi taas uuden sanan: ”Miks täällä on sääski? – – Mä luulin, että ne on hyttysia.”

”Ne on hyttysia. Ne on ihan samoja.”

Kylään muuttanut osallistuja tunsu Mertajärven aiemmin pelkästään muiden puheista. ”Mun mies aina puhui tästä.” – – ”Niinku, että miten on ollu tällänen paikka täällä ja...” Järvellä on aikaisemmin ollut merkittävää harrastuskäyttöä. ”Tämä oli silloin ihan tosiaan kyläläiset, aikuisetkin tuli, kun oli kaunis sunnuntaipäivä, nii potkukelkoilla ja kaikilla täällä viiletettiin ympäriinsä, ja nyt ei oo talvella mitään.” Kunnostussuunnitelma voisi ehkä tuoda takaisin harrastajia, esimerkiksi luistelijoita. Muistellaan, paljonko Leppälän koulussa oli oppilaita omana kouluaikana. ”Meidän luokka oli kaikista isoin silloin. – – Me oltiin ensimmäisiä, ketkä aloitti peruskoulun täällä, et me käytiin se viides ja kuudeskin luokka.” – – ”Meitä oli yhdellä luokalla kolmekymmenen päälle. Oliko meitä kolkytākaks.”

Arvellaan, että järvi voisi vieläkin olla kylän keskeinen paikka. Se otetaan esille aina kylän kehittämisestä keskusteltaessa. ”[Kun] mietitään, mitä tehtäas, niin aina tuloo se: Mertajärvi nousee. Että täältä puuttuu tällänen, järvi.” ”Kyllähän tästä vois tulla kyläläisille kans sitten taas semmonen, jos tuota sais vähän elävämmäksi... Mertajärven ympärijuoksustakin vois tulla ihan sellanen kylätapahtuma sitten.” Ymmärretään kuitenkin, että alue vaatisi paljon kunnostusta, mutta tehdäänhän muuallakin samantapaisia hankkeita. ”Jos mäyryläiset laittaa kerran jotain hiekkarantaa sinne ja beach vollya ni...”

”Et iso hanke vaan tähän näin.”

”Tähän vaan. Tähän kans!”

Joku perää vielä, mitä oikeasti halutaan tehdä. ”Haluttais-ko tästä joku sellanen lintujen paikka? Vai halutaanko tästä sellanen oikein kunnan järvijärvi?” Muut eivät pidä järven palauttamista oikein realistisena. ”Ei sitähän tästä ei varmaan tuu, vaan se kosteikkosuunnitelma.” Sekin toisi monenlaista käyttöä: ”No, lintuharrastajia ja sellasia se varmaan tois tähän ja kaikkea, mutta en tiedä, mitä muuta ois sitten.”

”Soutelijoita ja kalastajia ja...” Lapsilla on edelleen ihan oma keskustelu. Äsken opittu sääski-sana on taas päässyt unohtumaan: ”Vaikka kuinka paljon näitä pääskyjä!”

”Ei ne oo pääskyjä... Hyttysia. Itikoita. Pääskyset oli niitä mustia, mihkä oli eilen pihas paljon.”

”Rikoin yhen!”

Tulva-aikana Mertajärvi paisuu yhä vanhoihin mittoihin. ”Se tulee tuolta – – Lehtimäentieltä.” Matkaa sinne on puo-

litoista kilometriä. *"Ja sitten se menee tän järven pää tohon, et se näkyy tosiaan sille Leppäläntielle."* Mertajärvi on siis vesivarasto. Yhden keskustelijan muistojen mukaan talvella-kin: *"Mutta kyllä tää niinku jonkinlaisena tasausaltaana on, koska talvellahan täällä on jää aina."* Muut kiistävät. *"Se on tuollasta heitteikköä."* Kunnon jäätä ei ole enää ollut aikoihin. *"Tääl on varmaan ollu, mut ei oo enää ei."* *"On ollu, on ollu kaks-kolkytä vuotta sitten."*

Palataan järven virkistyskäyttöön. Juontaja kysyy, ovatko keskustelijat itse luistelleet täällä. *"Eei, en oo luistimilla. Mä oon nuorempaa sukupolvee. Me mentiin moottori...ajoneuvoilla."* Naurunremakan jälkeen kerrotaan vanhoista jääleikeistä. *"Täällä oli muuten vipukelkat ja kaikki täällä oli, muistan kun niitä pyöritettiin..."* Tuota leikkiä ei jään huono laatukaan haitannut. *"Heinää tuli vähän lävitte, jotta ku siinä ajeltihin."* – *"Kaislapaikoilla."* Jääpintaa rikkoivat myös turvekasat, joita yksi keskustelija arvelee majavan tekosiksi. *"Niitä majavan pesiähän täällä oli kanssa hirveesti."* Puhuja tarkoittaa jään päälle yletyneitä kasoja. *"Möykkyjä – –, mitä piti kierrellä, ettei kompastunu."* Vaikka vesi lainehtii nykyään vain ruopatussa lammikossa, kosteikon pinta näyttää muualakin petolliselta. *"Pääsöökö tästä yli menemään mitenkään? Ei?"* *"Kahluusaappaat tarttis varmaan, et kyllähän tuolla upottaa."* Kokeilemattakin uskotaan, että pinta ei kanna yhtään. *"Se on aivan lettua."*

Yksi osallistuja avaa keskustelun kosteikon muista käytötarkoituksista: *"No nyt mää heitän sitte tällaa kovan irean."* Muut osallistujat kiinnostuvat. Mikähän se voisi olla? Pakolaiskeskus vai metsämaja? Keskustelu repeää nauruksi. Ehdotuksissa yhdistyvät päivän aiemmat teemat. Puhujan mielessä on kuitenkin energiantuotanto. *"Nythän on muotia tämä tällainen biokaasukeskus."* – *"Ja, ja tällänenhan massa on erityisen hyvää siihen kaasun tuottohon, mutta si-tähän ei voi kaivaa mitenkään, mut sitten jos olis – – pump-pu."* Järvi ei koskaan ole ollut kovin syvä, mutta puhuja arvelee, että letto-osuus voi sittenkin olla paksu. *"Jotta jos tuonne kepin työntää..."* Uimapaikan ruoppauksesta siihen on saatu tuntumaa: *"Kaks metrii syväksi toi kaivettiin tuolta päästä sillon. Niin syvälle kuin kaivurilla saatiin."* Tämä kuulostaa lupaavalta. *"Sellasella [pumppu]systemillä tään pystyys ot-tamaan samalla energiaksi ja kohtuu – – kustannuksilla."* Naurun lomassa ilmenee, että ideoija on suunnitellut samantapaista järjestelmää kotiinsa. Rannan omistajaa kiinnostaa, lämpenisikö sillä myös sauna. Kyllähän kaasua siihenkin voisi käyttää. Muut arvelevat, että biokaasulaitos olisi kilpaileva suunnitelma kosteikolle, josta äsken puhuttiin, mutta idean esittäjä on eri mieltä. *"Kyl kosteikon saa tehrä. Sehän on vaan hyvä."* – *"Sitten viedään siltä kosteikolta pohja. Ensin kosteikkorahat ja sitten [energiantuotanto]."* Ja ehkä lopulta vielä järven ennallistus: *"sitten ruvetaan tyhjäämään koko järvi, ja sitten tehdään järvi siitä!"*

Lapset käyvät edelleen omia keskustelujaan. Yksi on huomannut laiturille asetetut muovikäärmeet. *"Äiti! Tuolla! Hei äiti! Äiti! Äiti! Äiti! Onko nuo ihan oikeita käärmeitä, jotka on tuolla?"* Äiti rauhoittaa: *"Ne on ihan Keskiseltä ostettuja*

leluja." Hän selittää, että lelukäärmeet on pantu laiturille vain lintujen peläteiksi.

MUISTELOITA MURHAKIVESTÄ

Tilaisuus alkaa lähestyä loppuaan. Juontaja epäilee, että keskustelun lennokkaat ajatukset saattavat vaikuttaa todella upeilta litteroituna, kuten Helsingin yliopistolle sopiikin. Hän kiittää osallistujia kiinnostavan kohteen valinnasta ja kertoo vielä lyhyesti, mitä muita kohteita maastokäynneillä on nähty. Mertajärvi oli selkeästi luonnonkohde, muut ovat valinneet enemmän rakennetun ympäristön ja henkisen perinnön kohteita. Osallistujat myötäilevät. *"Tää oli oikeastaan ihan kiva. Koska sitähan jos aattelee, ni meillähan olis ollu joku Murhakivi."* Murhakivi olisi kenties valittu, jos maastokohdetta olisi mietitty etukäteen. *"Niin, olis varmaan... et joo, viedäänpä Murhakivelle."* Siitä ei kuitenkaan kukaan puhunut keskustelutilaisuudessaan mitään. *"Se Murhakivi nii, se on leppäläisten silmis, se on jo vähän kulunu, että nyt jotka on muuttanu Leppälään, niin se on niille arvokas asia."* Yksi muualta muuttaneista tarttuu tähän: *"Mut onko se siinä, että se on niin lähellä teitä? – – Tai onkos se, että te ette tiä sitä historiaa enää? – – Vai onko se vain sellai, et se on tyhmä kivi, joka on sattunu siihen polulle?"* Toinen osallistuja miettii hetken. *"Se historiahan siinä on. Jotta kyllä se niinku tiedetähän, mutta se on – – meille jo lapsena kerrottu. Se on ehkä liian tuttu."* Muita kiinnostaa, onko tarina yhä tuttu myös lapsille. *"Oot sä kertonu omille lapsilles sitä? Oot sä käyny niiden kanssa [siellä]? Oot sä vieny sitä eteenpäin?"* Juontajaakin kiinnostaa: Mikä Murhakivi siis on? *"Elikkä tuota niin, siinon venäläinen upseeri surmattu."* – *"Mutta – – minkä takia se on tapahtunu, niin siitä mä en muista."*

Pyynnöstä muistelujakin silti saadaan. *"Oli mies, joka raiskasi nuoren tytön, ja se siitä karkotettiin – – varmaan Siperiaan tai jonnekin – – ja sillä matkalla se tappo sen upseerin, joka oli viemässä sitä."* Yksi kuulijoista hyväksyy heti motiivin: *"Hyvä nainen."* Mutta osa on ihmeissään: *"Mitä?"* Oliko surmaaja siis mies vai nainen? *"Mä oon jo ihan pihalla."* Saadaan lisää selitystä: *"Mies, joka raiskasi tämän naisen, niin sitä oltiin viemässä – – tästä näin."* Juontajakin haluaa tarkennusta: Se rikollinen siis surmasi upseerin?

"Kyllä, joo. Aivan näin. – – Että ne [kyläläiset] oli niin kun sen niin sanotun raikkaajan puolella, koska siinä oli sit se tää upseeri, joka sitä vei, tai jotain. – – Jotenki näin se niin ku se juttu meni." Kaikista juttu ei kuulostanut tutulta. *"Tää oli uutta mulle."* Kertoja alkaa itsekin epäillä, muistiko tarinan oikein. Tosin tiedetään, että vanhoista tarinoista on usein monia toisintoja. *"Mut mun pitää vielä ihan niinku tarkastaa tämä. Mut näin tää jotenkin oli."* Murhakiven tarinaan päätetään palata myöhemmin. Kaikki ovat sitä mieltä, että hyttysiä on tältä erää syötetty tarpeeksi. Juontaja kiittää osallistujia toisen ker-
ran. Tilaisuus päättyy.

KUORTANEENJÄRVEN KOTISEUTUAJELU 29.5.2013

SULEVI RIUKULEHTO, ILONA HEIKKINEN, KATJA RINNE-KOSKI

Kotiseutuajelu oli Nokiottaan kotomaa -hankkeen toiseksi viimeinen keskustelutilaisuus. Ajelu suunnattiin Kuortanes-Seuran aktiivitoimijoille. Lisäksi mukaan kutsuttiin sellaisia henkilöitä, jotka syystä tai toisesta olivat esteellisiä osallistumaan aiemmin järjestettyihin tilaisuuksiin tai jotka muuten olivat ilmaisseet erityisen kiinnostuksensa sähköpostitse tai puhelimitse. Ajeluun osallistui yhteensä yksitoista henkilöä: seitsemän paikallista osallistujaa, paikallinen autokuski ja kolme Ruralia-instituutin edustajaa. Ajelu tehtiin pikkubussilla, jonka takaosaan mahtui viisi matkustajaa ja juontaja kasvotuksin. Toteutuksessa avustanut tutkimushenkilöstö sijoittui etuistuille. Lisäksi yksi osallistuja halusi omasta tahdostaan seurata pääryhmää omalla autollaan, koska hänellä oli mukanaan alle kouluikäinen lapsi. He osallistuivat keskusteluihin ainoastaan maastoon jalkauduttaessa.

Kotiseutuajelu aloitetaan Kuortaneen museon pihasta. Aluksi odotellaan, että osallistujat ehtivät paikalle. Joku on unohtanut, joku ymmärtänyt alkamispäivän väärin. Odotel-

taessa juontajat kertovat hankkeen taustat, valotetaan järjestettyjen tilaisuuksien sisältöjä, kotiseutukeskusteluja ja maastokäyntejä. Sovitaan ajelun reitti pääpiirteissään. Iltapäivän kuluessa tullaan ajamaan kahdeksikko: kierretään Kuortaneenjärvi vastapäivään. Pukkisillalta siirrytään Porkkusalmen itäpuolelle ja kerretään lampi myötäpäivään. Lopuksi palataan Pukkisillan kautta takaisin lähtöpaikalle. Reitti pyritään tekemään vanhoja tielinjauksia pitkin. Juontaja luettelee, mitä jalkautumiskohteita kotiseutukeskusteluissa on ehdotettu. Sovitaan, että ajelun aikana pyritään pysähtymään ainakin urheiluopistolla, Talinkalman padolla, Seppälänniemessä ja Yli-Mäyryn taidehallissa sekä Salmen koululla, missä pidetään kahvitauko. Muita mahdollisia jalkautumispaikkoja ovat Ruonan silta, Nurmenniemi, Hiironniemi ja Kuortaneenjärven eteläosat. Kiinnostavina kohteina mainitaan myös myös Piilopirtti ja Kinkoneva mutta päädytään siihen, että reittiä ei uloteta kumpaankaan niistä. Osallistujat tuovat esiin omia kiinnostuksenaiheitaan: jo lueteltujen lisäksi mainitaan vasulaisuus, Viitalan talo, Latva-Rasulan aitat, puutarhakylä ja Eveliina Ala-Kuljun talo. Osallistujilta pyydetään tallentamislupa ja otetaan sen varmennukseksi allekirjoitukset talkootodistuksiin. Juontaja kertoo vielä tallenteiden käytöstä sekä muista dokumentoinnin periaatteista ja hankkeen raportoinnista. Näiden järjestelyjen aikana kaikki osallistujat ovat saapuneet ja varsinainen kotiseutuajelu voidaan aloittaa.

Klemettimuseon päärakennus, Heliä. Kuva: Markku Honkola.

I JALKAUTUMINEN: KIRKKORANTA JA MUSEOALUE

Ensimmäinen keskustelukohde on talomuseon, Klemetti-museon ja Kirkkorannan muodostama maisemakokonaisuus. Keskustelu käynnistyy Klemettilän museoalueesta ja siihen liittyvästä Heikki Klemetin henkilöhistoriasta. *"Tämänhän on ainakin merkittävä paikka, ku täs oo Klemetin syntymäpaikka, tuolla... kirkkoherranviraston paikkeilla. Siellon ollu se maja. – Klemetti on tämän kesäpaikakseen ostanu. Ja Alvar Aallon isän apulaisena on pyykkittänyt tontin. – Sitten ku opiskelus vähän tihkaas, ja oli niinku nykymaailman pöönnauttia, niin he tuli hermojaan lepuuttamahan Kuortaneelle ja rupes rakentamahan tuota talua: Helijää. Helijäs asuu tämä Fiia-täti, joka huolehti Heikistä kauhian hyvin, kun äi-tee muutti Karjalahan."*

Alueen seuraava rakennus oli Heikin puolison mukaan nimetty Armila. *"Kun Armi tuli kuvioihin, niin – [joku] tierootti heti, et nyt on Klemetille tullu enkeli!... Armi oli vissiin vähän koria!"* *"Kun Armi toisella kosinnalla suostuu, niin ne keväällä häiden jälkeisenä päivänä, – tuli tänne ja silloin heti aloitettiin tekemähän tätä Armilaa, ja se oli nuoren parin pesä."*

Aluksi Klemetit käyttivät lukkarin puustellin saunaa, mutta halusivat ennen pitkää oman. Kerrotaan, että ensimmäinen riita tulikin saunan paikasta. *"Armin mielestä se oli järven rannas, Heikin mieles tien vieres, mutta nyt näette, että kumpi voitti. [Rakennus on lähellä rantaa.] Ja Heikki oli kuulemma vinhaa kävelly Kirkkokankahalla!"* Saunakamari palveli välillä professorin työtilanakin. *"Heikkiä rupes vesisuonet vaivamahan, nii saunakammari tehtiin sitten, kun se on tutkitusti vesisuonista vapaa paikka, ja siellä Heikki pystyy elämähän ja tekemähän sävellystöitä ja kirjallisia töitä ja nukkumahan-ki. Heikki harrasti päiväunia, – tuossa oli silloin lappu, jotta 'Professori nukkuu. Hiljaisuus!'"* Klemettien pariskuntaa pidetään paikkakunnan ensimmäisinä kesäasukkaina. *"Ja Klemetit on ollu täällä ihan reippaat kaksyötä vuotta joka ainua kesä, ja Kuortanehelle tuli kesä näiden mukana."*

Yksi keskustelija kertoo katselevansa aluetta toisella tavalla, maisemakokonaisuutena: *"mä en tällästä historiaa niin tiedä, tai se ei mua kosketa sillä tavalla, mutta se että tässä on nää rakennukset, ja sitten on nämä puut tässä, jotka on ihan oleellinen asia tätä maiseman kokonaisuutta tällä paikalla."* Arvellaan, että puusto oli paljon vähäisempää silloin, kun alueen rakennukset tehtiin: Heliä 1903 ja Armila 1908. Tuskin paikka silti aivan autio on ollut. *"Kait tässä nyt on jonkinlaisia mentyjä ollu, jos niistä on sauna ja tuo Armila saatu tehtyä."*

Klemettilän vieressä avautuu Kuortaneenjärven hiekkaranta, suosittu retkipaikka. *"Kirkkorantaanhan on ennen maailmassa tuotu pitkin Pohjanmaata kuorma-autolla väkeä uimahan."* Niitä katsotaan myös luonnonmuodostelmina: *"Nehän on noi rantapoukammat, nehän on jääkauden jäätymiä. Se on jää puskenu ne tänne rantaan. Kaikilla paikkakunnilla, mis on tämmönen hieno hiekkaranta, ne on nimenomaan jääkauden aikaan jälkeä maastossa, et se on ihan 10–11 tuhatta vuotta vanhaa jälkeä tässäkin maastossa."*

Ennen autoon nousemista kuullaan vielä pari Klemetteihin liittyvää tarinaa: *"Länsirantaaset lainas tuota Klemetin venettä, ja se oli aika huono paikka."* Professori veti vasta-

rannan asukkaista katkeran johtopäätöksen: kaunistaa kylää, mutta siellä asuu yksinkertainen kansa. *"Vain siitä syystä, että ne lainas [venettä]."* Lausahduksen alkuperästä on muitakin käsityksiä. *"Se ei oo veneeseen liittyny, mitä mä oon kuullu. – Mutta Armi on muutaman kerran meinannu saada – la- vasta naamaansa, kun se [Heikki] kimpaantu siellä kalassa."* Naurunpurskahdusten päätteksi todetaan ymmärtäväisesti: *"Aviosopu kokeillaan aina kalaverkoilla."*

Tutkijat ovat varautuneet pieneen kävelylenkkiin alueella, mutta keskustelijat ovat innokkaita lähtemään ajelulle. Siispä keskustelu jatkuu autossa. Siirrytään verkalleen kohti kirkkoa. *"Tuo talomuseon alue, niin se on ollu pappilan peltua, ja kaikki rakennukset on tuotu sinne jostakin."* Osallistujat osaavat luetella rakennusten alkuperäiset paikat ulkomuistista: Mäyrin iso talo, Haaviston aitta, Ylisen aitta, Järvisen savutupa, Kuhan aitta, Hynnisen talo, Ala-Kuljun aitta. *"Tuulimylly on mennyy Mäyrystä tyttären myötäjänsinä Lehtimäelle..."* *"Puolivälihin."* Sieltä mylly on taas palannut Kuortaneelle. Paikkaa pidetään museolle juuri sopivana. *"Se on seurakunnalta ostettu sillan, kun Kuortanes-Seura on 46 perustettu."* Kaikki rakennukset on tuotu muualta. Auto etenee hiljalleen. Heti kirkon kohdalla keskustelijat haluavat pysähtyä ensimmäisen kerran.

I SEISAHDUS: KUORTANEEN KIRKKO

"Se oli ainakin merkittävin kulttuuriskandaali tuos kirkossa aikanaan, mistä Klemetti oli vihanen, kun rakennushallitus meni määräämään, että kirkon ikkunat pitää suurentaa. Siinä on ollu pienemmät ikkunat täs Kuortaneen kirkos aikanaan... Eli siinä on tavallaan siitä alkuperäisestä vähän menetetty. Sinänsä kaunis kirkko... Hakolallahän on se Keuruun primitiivisempi kirkko, jota pidetään yhtenä kauneimpina Suomen kirkoista." Kirkon paikasta tiedetään käydyn kiistaa aikanaan. *"Kyllä siinä oli aikoinaan oma polemiikkinsa. Toiset halus kirkon tuonne Lahdenkankahalle ja toiset... Tämä kanta kuitenkin voitti."*

Keskustelijat nostavat kirkon rinnalle tapulirakennuksen. *"Tuo Hegblaadin rakentama tapuli, niin se on Klemetin mielestä ollu sopusuhtaasin ja korein rakennus mitä onkaan."* Kauniina sitä pitävät nämäkin osallistujat. Kaikkia kunnostuksissa tehtyjä muutoksia ei pidetä onnistuneina: *"Armi Klemetihän maalas sellaset kukkaköynnökset sinne katon rajahan, jokka mäkin vielä muistan, mutta Yki Nummi tuhuras ne siten pois."* Toinen kirkkoon liittyvä yksityiskohta on säilynyt: *"Siel ei oo ristiä päällä vaan tuo kukkoo."* Joku on hakenut tälle vertailukohtaa muista kirkoista kulkiessaan. *"Et sitä ei monella paikkakunnalla näe. Tuolla Euroopassa kun liikkuu, ni hyvin harvat paikat löytyy."* Myöhemmin esiin nostetaan toinenkin kirkon erityisyys: *"paanukatto, joka hoidetahan kuortanelaisella tervalla."*

Juontaja kertoo, että kotiseutukeskusteluissa on puhuttu verrattain paljon hautausmaasta ja hautapaikoista. *"Onkohan tämä joku kuortanelainen tai paikallinen erityisyys?"* Keskustelijat eivät osaa suoralta kädeltä vastata. Havaintoa pidetään kiinnostavana. Kerrotaan myös, että hautausmaasta on saata-

Kirkon tapulirakennus. Kuva: Markku Honkola.

villa tietoa CD:lle tallennettuna. ”Vihman Heikki piti sen hautausmaakävelyn yhtenä kesänä. Siinä on vaan vähän vaiva-sen huono ääni.” Keskustelijat kertovat, että heillä on tapana vierailla hautausmaalla. ”Siellä kun käy, ni siellä kyllä tapaa nää tutut nimet ja suvut ja kaikki tämmöset. Mullakin on ta-pana aina, kun minä käyn meidän suvun haudalla, niin mä kastelen aina Iivari Honkolan ja hänen rouvansa, kun tunsin heidät, taiteilija ja isän aikanaan sotakaverikin oli, tää Iivari taiteilijana. Samoin tämä Timo Harju, joka kanssa aina urheilukentällä oli lähettäjänä, nii vanhalta muistolta tulee kas-teltua hänenkin hautansa, kun mennään omalle haudalle.”

Kirkkomaan erityinen paikka on sankarihauta. ”Siel on moni kuurtanelainen.” Monille talvisodan raskain paikka oli Taipaleessa. ”Ennen maailmassa pidettiin sitä Taipalehen il-taa, kun se on ollu kova paikka kuurtanelaisille. Siell on tosi-aan kuollu, en muista kuinka monta, mutta paljon.” Tapah-tuma koskee läheltä myös keskustelun osallistujia: ”Siellä isän veli aikanaan meni, ja isä haavottu samassa paikassa.” Muis-tetaan, että Taipale oli kova paikka myös soinilaisille. ”Soini-laisten rintamakomentajana oli Yrjö Jylhä, että kymmenen päivää myöhemmin Jylhä haavottu ja, eikä sen jälkeen ollut myöskään komppanian komentaja.” Taipaleen muistoilloista on jäänyt vahvoja muistoja, muun muassa rintamapappina ja myöhemmin Alppilan kirkkoherrana toimineen Otso Kiannon vierailusta. ”Se oli kans ollu pahassa paikassa. Se oli johon-kin tykin osuman saanu, ja se oli peittyny kerta kaikkiaan-sa maan alle, jotta sitten joku oli nähnyt, että tuolla liikkuu

Kuortaneen kirkko. Kuva: Timo Hiironniemi.

sormi, niin oli pelastunu.” Puhe on painunut pysyvästi mieleen vanhainkodilla kovaäänisestä iltaa seuranneelle keskustelijalle. ”Se oli niin hyvä se puhe! – – Kuuntelin siellä, kun tästä on piuhat sinne, nii kerta kaikkiaan! Sitä aivan kylmät väreet meni sielläkin.”

Muualta muuttanut osallistuja arvelee, että hänen suhteensa kirkkomaahan on toisenlainen. *”Te ootte vissiin kaikki jo alkuasukkaita, niin teill on tuttuja paljon. – – Teillä [on] ihan erilainen suhde tähän [hautausmaahan], että mä katton vaan, että se on valtavan kaunis.”* Juontaja haluaa tietää vielä yhdestä kirkkomaan tärkeyksestä erityisyydestä: hautapaaluista. Klemetti niistä kirjoittaa, mutta keskusteluissa niitä ei ole mainittu. *”Ne rupes olemaan huonos kunnossa, niin sitten kun Klemetti sillon, kun sillä oli se pöönnautti tuloillansa, – – niin se suunnitteli nuorisoseuran talooki ja sitten iltamien väliaijalla piti palopuheita, jotta ’Hoitakaa noita! Ja korjakkaa hautamuistomerkit! Ja pitäkää ne kunnossa!’, ja sithän se oli itte pelastanu niitä komeimmasta päästä.”* Juontaja epäilee, tokko paaluja enää on käytössä. *”Ooon, totta kai! – – Sellasia puisia paaluja. Niitä on entisöity, jotta niitä on oikein komeitakin tuolla. Rantalan Onni mun mielestä on niitä entisöiny.”* Aloitteentekijää ei enää muisteta, mutta kunnossa ovat. Joku kuitenkin muistelee, että paaluja on myös hävitetty. *”Joo, kato Klemettihän tosin kokos niitä tuonne Heliän kokille, mutta kuinka ollakaan ne kummitteli talvella, ja työmiehet poltti ne.”* Iivari Honkola oli kuitenkin ehtinyt ikuistaa piirroksina komeimpia hautapaaluja. *”Klemetti oli hyvin vihainen.*

Hautapaaluja Kuortaneen kirkkomaalla. Kuva: Sulevi Riukulehto.

Vilmeikönrantaa rakenteilla 2013. Kuva: Sulevi Riukulehto.

Nyt niitä hautamuistomerkkejä on olemassa tuolla Kirkkomuseossa vielä." Aitoja hautapaaluja on kuitenkin myös Kuortaneen hautausmaalla. Joku muistelee, että ehkä myös seurakunnan varastossa. "En mä tiedä, mut niitä on tuolla Kirkkomuseossa ainakin näytteellä, ja sitten tuolla on tosiaan tuolla tapulin vieressä. Niin siellä on niitä kunnostettuja."

Paalujen lisäksi kirkkomaalla on keskustelijoiden mielestä muitakin kiinnostavia hautamuistomerkkejä. Suvut ovat säilyttäneet esimerkiksi vanhoja rautaristejä. Erikoisuutena mainitaan myös Larickin maja. *"Sellaanen hautamuistomerkki, joka oli niin kun maja."* Se on kuitenkin siirretty seurakunnan leirikeskukseen, Torpalle. *"Siit ei kaikki tykänny, kun se siirrettiin."* Toinen siirretty rakennus on kruununmakasiini. *"Tuossa on tuo Kruununmakasiini ollu alun perin, taikka siunauskappeli ja se kun on purettu, niin mun mielestä tuo Ruismäen koulu on rakennettu niistä hirsistä. Ja tämän kruununmakasiinin ansiosta, niin Kuortaneellahan ei oo tarvinnu kuolla nälkähän."*

Puheenaiheet vaihtuvat, kun seurue lähtee etenemään pitkin Aholankangasta. Huomio kiinnitetään rakennuksiin, ensin Vilmeikköön, punavalkoiseen rakennukseen järven rannassa. *"Niin, oliko se aikanaan postikonttori vai?"* Tarkennetaan, että kyseessä on postineidin talo. *"Siinä Selma Hackstedt, Aallon isä ja äiti tapasivat toisensa ensimmäisen kerran... Liittyi heidän perheen kulttuurihistoriaan."* Asiasta on ollut kirjoitus Kuortaneen joululehdessä. Entisen leirintäalueen läheltä esitellään myös entinen Haglundin kesäkotikoti Hobinin matkailumaja. *"Matkailumajalla, kävi linja-autot, ja siellä piettiin kans kesävierahia. – – Hobini... otti akaksensa kuortanelaisen Maijan, ja, sitten teki sille leipäpuuksi sen matkailumajan."* Tännekin keskustelijoilla on myös läheisiä yhteyksiä: *"Mun sisko oli siellä aikanaan töissäki vissiin viiskytäluvulla. Silloin oli vilkkaimmillaan tää turistikausi tai tämä turismi."*

Rantaan nouseva uusi asuinalue on saanut nimensä Vilmeikön talosta. Juontaja kertoo, että Vilmeikönranta on herättänyt voimakkaita mielipiteitä puolesta ja vastaan joissakin kotiseutukeskusteluissa. Näiden keskustelijoiden mielipiteet eivät jakaudu. *"Mää ainakin oon sitä mieltä, että se on pilattu kerta kaikkiaan."*

"Mä oon justihin samaa mieltä."

"Kyllä."

"Ei olis pitäny, pitänyt tehdä sitä siihen."

"Ja kuinka arvokasta se tyhjä tila on hetken päästä, niin seläksille, jota opistoon ja tai johinki tuloo."

"Niinpä se oli kyllä. Se oli hätiköityä... Kruununjalokivet vietiin kirpputorille."

"Ja mää en tiiä, mitenkä se psyykattiin. Nua valtuutetukkin, ne oli aivan henkiä täynnä!" Vilmeikönrannan keskustelu päättyy saman tien. Keskustelijat saavat uutta ajateltavaa, kun auto siirtyy urheiluopiston teille.

II JALKAUTUMINEN: AHOLANKANGAS JA URHEILUOPISTO

"Tämän paikan mä muistan hyvin tarkkaan! Mä oon pikkupoikana käyny Seinäjoelta täällä urheiluopistolla tuolla uima-altaalla. – – Mä muistan vieläkin sen, kun ajettiin tästä. Tää oli niin hieno! Hieno tämä tie tässä näin, kun se meni näitten isojen puitten läpille, niin se on jäänyt mielehen semmoselle pikkupojallekin." Vanhasta maauimalasta on hyviä muistoja muillakin osallistujilla. *"Mäkin käytn sitä uimaa erittäin paljon, mutta sitten oli, kun tuli katettu uimala, sellanen halliuimala, niin sitä ei tullu enää niinkään paljon käytettyä."* Allasta muistellaan vielä myöhemmin urheiluopiston alueelta lähdettäessä. *"Maapohja-allas oli erittäin virkistävää. Silloin oli vain yks rakennus, joka on purettu pois."*

Urheiluopiston alueen perustamisvaiheet ovat hyvin tiedossa: *"Tämähän on alun perin lunastettu parantola-alueeksi. Pakkolunastettu, mutta sitten Härmä vei voiton, kun siellä oli rautatie ja vettä, mutta se vesi oli tulvavettä."* Luonnollisesti keskustelijoiden omat muistot liittyvät liikuntaan. *"On tässä tullu juostua Kuortaneen mestaruusmaastokisassa, ja Tankki Salosen kädestä saatiin palkinto. Se oli jotakin!"*

Juontaja kertoo, että urheiluopiston alueesta on keskusteltu jokaisessa kotiseutukeskustelussa, ja keskustelussa on ollut monia sävyjä. Alue on ollut ilmeisesti perustamisestaan asti Kuortaneelle hyvin keskeinen paikka, mutta se on myös muuttunut aika paljon. Keskustelijat ilmaisevat vieläkin painavammin: *"Tämä on ollu koko maakunnalle keskeinen paikka. Tämä on pystytetty koko maakunnan voimin."* Opiston taloudellinen merkitys on keskustelijoiden mielestä valtava. *"Tää on valtavan merkittävä."* Muut yhtyvät. *"On sillä merkitystä. Ei se sitä, ei voi väheksyä."* Moitteita annetaan tunnelman muuttumisesta: *"Tämä ei oo enää niin kotonen."* Juontaja kertoo, että aiemmissa keskusteluissa on puhuttu yhteisön häviämisestä. Jollain keskustelijalla on asiasta varma käsitys: *"Joo, Kuortaneen henki, se on hävitetty se henki. Se on valitettava tosi asia. Sitten kun tänne otettiin tämän Sodexon tämmöset keittiöhommat, että oma henkilökunta, paikallinen poistettiin. Siinä oli se suurin virhe. Sitä ei olis pitänyt tehdä."*

Toinen epäilyksiä herättävä asia on alueen nykyinen ulkoasu. *"Mulla on ainakin semmonen käsitys, että rakennussuunnittelussa ei ole onnistuttu parhaalla mahdollisella tavalla, ja oon sitä mieltä, että Aalto, jos kukaan, niin olis osannut suunnitella tähän kauniiseen maisemaan soveltuvat rakennukset. Nyt se valitettavasti ei oo sillä tavalla onnistuttu, miten se on tähän ois pitänyt tehdä. Et siinä suhteessa meidän – – rakennusperinne ei oo päässyt jalostumaan tässä ympäristössä sillä tavalla, mitä ympäristö edellyttää."* Toinen keskustelija kiinnittää huomiota tiiviiseen rakentamiseen. *"Kyllä tässä mun mielestä tää kangasrakentaminen – – rupee nyt olemaan jo siinä pisteessä, ettei sinne saisi enää kyllä rakentaa."* Tämä saa jakamattoman kannatuksen. *"Joo, siinä olet aivan oikeassa. Se on ihan ehdoton."* Alue pitäisi säilyttää kangasmetsänomaisena. *"Tässäkin on jo liikaa aukkoa. Puita pitäisi olla täs välissä."*

Jalkaudutaan päärakennuksen eteen. Juontaja kertoo, että kaikissa keskustelutilaisuuksissa opiston uutta pääraken-

Urheilupuiston maapohjahalli. Kuva: Sulevi Riukulehto.

nusta ei tunnustettu urheiluopistoksi. Tämä herättää ymmärrystä. *"Entinen päärakennus kadotettiin. Purettiin pois."* Ajatukset palaavat opiston maakunnalliseen alkuperään. *"Vanha Eppula, niin se oli koko maakunnan oma. Siellä oli monella pitäjällä oma huones, johonka ne oli rahoitukseen osallistunut... Ja siinä oli sitten tämä vaakuna ovesa."* Mistä kuva sitten keskustelijoiden mielestä pitäisi ottaa, jotta se edustaisi hyvin urheiluopistoa? *"Siitä Eppulan pienoosmallista."* Vastaus herättää naurahdusta. *"Semmosta fyysistä kokonaisuutta ei oo olemassa, sitä mistä se on alkanu ja lähteny. Se on valitettava tosiasia, ja toisaalta oon sitä mieltäkin, että olisko se sittenkin pitänyt säilyttää? Se on vähän semmonen kaksiip-punen juttu."* Alueen ahtaus asettaa rakentamiselle omat rajansa. Siinä mielessä purkaminen on ymmärrettävää. On niin monia rakennuksia, jotka pitäisi säilyttää ja sovittaa alueelle. Uusi päärakennus saa kuitenkin edelleen kritiikkiä. *"Se olis pitänyt ehdottomasti olla puusta. Täällä on puurakentamisen perinne, ja täällä annettiin tavallaan fudut koko perinteelle. Siinä on se suurin menetys."*

Yksi keskustelija esittää omana näkemyksenään, että maapohjahalli on nykyisistä rakennuksista eniten vanhaa urheiluopistoa. Yhtä rakennusta on kuitenkin vaikea nimetä, kun kohteita on alueella kymmeniä. Puurakentamisen ajatuksesta hän ei ole ihan vakuuttunut: *"Näit ei nyt sillä lailla pohjalaistaloiksi voida rakentaa, kun nämä on eri käytössä."* Tästä kaikki ovat yhtä mieltä. On tärkeintä, että uudet rakennukset istuvat hyvin maisemaan. Alueelta löydetään sekä hyviä että huonoja

esimerkkejä. *"Lukio aika hyvin istuu. Se ei niinku kohoa sieltä ylöspäin. Samoin tämäkin on kohtuullisen hyvä, vaikka se on aika iso rakennus tämä Kuortane-halli ja jäähallikin, mutta sitten SportFun! Mä siitä! [tuhahdus] Se on aivan kamala. Se tavallaan tään kokonaisuuden pilaa, kun katsotaan tuolta tieltä päin tätä syysteemiä."* Joku ounastelee, että lisää rakennuksia on vielä tulossa. *"Eikös tuohon oo suunniteltu jotakin haussia vielä, korkiempaa?"*

Keskustelu palaa takaisin opiston yhteisöllisyyteen. Aihetta lähestytään ensin ruokapalveluista, joita yksi keskustelija ehätti jo edellä moittimaan. Nyt hän tarkentaa käsitystään. *"Täällä on tää kansainvälinen ruokaketju, ja se on pilannu tän koko systeemin hengen, ja kun meet sinne itte syömään, niin ei se oo sama kuin vanha urheiluopisto. Siellä oli paikalliset ihmiset palvelemassa. Ne oli ystävällisiä. Me tunnettiin toisemme. Oltiin läheisiä. Se oli se lämmin henki. – – Se, että ihmiset kohtaa toisensa henkilökohtaisesti. Se on tärkeä asia."* Toisen keskustelijan mielestä opiston laajeneminen on luonnollisena syynä siihen, että eri toiminnot on erotettu toisistaan. Ravintolapalvelut, tutkimus ja monet muut toiminnot muodostavat nykyään omat osastonsa. *"Tietysti se, että tää on laajentunut, – – ja täällä on enemmän ihmisiä ja rakennuksia enemmän, niin se sellanen yhteisöllisyys siinä kärsii ilman muuta. Ei sille oikein mitään voi. Toisaalta se on Kuortaneen kannalta hyvä."* Toinen keskustelija näkee kehityksen laitostumisena. *"Tulee teollisuuslaitos niin sanotusti. – – Täysin päinvastaista lähiruoka-ajattelua vastaan."* Joku muistuttaa, että

ulkoinen palveluntarjoajakin voi käyttää lähiruokaa, ja hänen mielestään käyttäkin. ”Kyllä täällä keitetään omia, oman pitäjän perunoita.” Kaikkia tuntuu kuitenkin epäilyttävän liikemiesmäisen ajattelun leviäminen alueella. ”Kun tuota urheiluhotellia tehtiin, niin sehän meinattiin, et se on aamukolmehen auki! Kuka jaksaa aamukolmehen jytätä siellä, jos kerran vielä töiskin käy?” Jälleen muistutetaan toiminnan muuttumisesta. Tanssistakin on tullut viihdeteollisuutta. ”Niin, mut ne ei oikein tienny, jotta minkäläasta täällä on ollu. Täällä on ollu kotoosta ennen.”

Juontaja kertoo, että urheilulukiolaisille järjestetyssä keskustelussa opisto tuotiin esiin vetovoimatekijänä, harrastusten ja monipuolisen toiminnan paikkana. ”Ei täällä olisi lukiota, jos ei olis urheilulukioita.” Keskustelijoiden mielestä muualta tulleiden opiskelijoiden mielipidettä kannattaa kuunnella. ”Se on aina eri asia, näkökulma ihmisellä, joka – – kolome vuotta sitten on tullut tänne, – – kun sitten se, joka on katellu sitä systeemiä vaikka vuosikymmeniä.” Yksi osallistuja tunnustaa olevansa vanha ainakin urheiluopiston suhteen. Se paljastui, kun opistosta julkaistiin historiikki. ”Mä tunnen itteni aivan vanhaksi, kun mä muistin kaikki!”

Muidenkin omat kokemukset ulottuvat jo ajalle ennen urheiluopistoa. ”Kyllähän täällä oli oikeastaan erittäin paljon, ennen kun urheiluopistoakaan rakennettiin, kaiken maailman leirejä. Määkin oon ollu. En oo ehkä kymmenessä leirissä ollu, mutta ainakin lähellä.” Tämän alueen tarjoamat harrastusmahdollisuudet tuntuvat jälkikäteen ajateltuina oman kehityksen kannalta arvokkaina. ”Se on ollu etuoikeus. Oot saanu asua täällä paikkakunnalla ja pojankloppina saanu juosta

tuolla ilkosillaan uima- tai tuolla maapohjahallissa. Että se oli suuri etuoikeus kaks kertaa viikossa.” Muualta maakunnasta tänne pääsi paljon harvemmin, puhujan mukaan ehkä kerran kuukaudessa. ”Että voi sanoa, että oon ollu erittäin tyytyväinen, kun oon urheilua harrastava ihminen ollu nuoresta pitäin. Ja täällä on harrastettu, ja täällä on ollu vilkasta toimintaa, ja se on hienoa asiaa, että tällästä – – harrastustoimintaa yleensä on. Ja niillä paikkakunnilla, missä on, niin varmaan koulumenestyskin on paljon parempi.” Muistellaan, että vanhempi kansa suhtautui urheiluharrastajiin epäilevämmiin. ”Mun isoäiteeni, se ei ymmärtänyt tälläisiä hölkkäjiä. Sen mielestä ne oli hassuja... Hassuja taas menöö!”

Huomautetaan, että nykyään opisto vetää seudulle monenlaisia liikkuja; kaikki eivät ole huippu-urheilijoita. ”On se kärkiporukka ja sitten tutkimusta ja tätä kunnontarkkailua. – – Nehän teköö aivan tiedettä.” Tämä johtaa keskustelijat pohtimaan urheiluopiston tulevia kehittämismahdollisuuksia. Niitä nähdään ainakin yhteistyössä maakuntakeskuksen kanssa. ”Täs on oikeestaan hyvä akseli: Seinäjoella kulttuuri ja täällä liikunta. Ne vois yhdistää toinen toisiin ja elimellisenä osana. Mä sanoisinkin näin tulevaisuudessa, että Kuortane kuuluu enemmän Seinäjokeen, kun mihkään muuhun.” Kaikkia tällainen työnjako ei innosta: ”Kai täälläkin vähän kulttuuria saa olla?” Edellinen puhuja selventää ajatustaan; hänellä on mielessä selkeä työnjako. ”Sitä nimenomaan saadaan isommassa kaupungissa paremmin aikaan. – – Resurssit on ihan toisenlaiset. Meillä ei oo varaa täällä teatteria ynnä muuta pistää laitosta pystyyn. Se on isommas yhteisössä, se on mahdollista. Samoin taas tää liikunta. Kun se on tänne

Sport&Fun -liikuntamaailma. Kuva: Sulevi Riukulehto.

keskitetty, tääl on taas paremmat mahdollisuudet, kun Seinäjoella... Että tietynlainen keskittäminenkin kannattaa. – – Se on tämän paikkakunnan etu. Ajatusta kehitellään vielä edelleen: *"Sitten kun saadaan vielä tuohon väliin se Hirvijärven kansallispuisto. – – Sitten japanilaiset tuodahan sinne Seinäjoelle kulttuuritarjontaan – – Aalto-keskukseen. Sitten ne viedään Hirvijärven kansallispuistoon luontoon, ja sitten ne tulee tänne urheiluopistolle."* Arvellaan, että näin turistit Japanista ja Kiinasta saattaisivat pysyä alueella jopa muutamia päiviä hiljaisuutta ihmettelemässä. *"Ja ne ois tuolla Aholan-kankahallakin – –, jos se ei olisi yksityisaluetta."* Keskustelun aiheisiin sopii mukavasti, että ryhmä luokkaretkeläisiä näkyy juuri saapuvan opistolle. Vaihdetaan vielä viimeiset tähän alueeseen liittyvät kommentit. *"Kyllä kuurtanelaiset on ihan tyytyväisiä, ettei tänne Härmän parantola tullukkaan."* Uusi päärakennuskin saa hyväksynnän. *"Tämä hallikin on hyvin monikäyttöinen. Jotenkin vain ihastuttava, kun jotain veteraaniakin tuloo, niin melekeen saa linja-autolla sisälle tulla."* *"Eikä tarte rapun rappua nousta."*

Autoon noustaessa sovitaan seuraavasta etapista: ajetaan Sysilammintietä Ruonalle ja Nurminiemeen, jossa jalkaudutaan Suomen sodan taistelujen muistomerkillä. Koska opastuskeskus on kiinni, jatketaan Nurminiemestä kohti Hiironniemeä. Yksittäisenä kohteena puheeksi nousee myös Pouskuntie. *"Siinhän liitty se Klemetin luentosarjan hyvä yksityiskohta, kun Klemetti tilas sieltä lantaa, niin Ensku Pousku vastas sille sen luennolla kirjeellä, että miten yksinkertaisesti ja lyhyesti suomalainen talonpoika ilmaisee ajatuksen, että 'Tilasitte lantaa. Tulette saamaan: sontaa. Ensku Pousku'."* Pouskun talostakin tiedetään: *"Siell ei asu ketään. Se oli pystyssä, että mäkin oon pienenä käynyt. Piti vähän peljätä siellä."*

Pikkubussin etuosassa tutkijat käyvät omia keskustelujaan, aluksi reitinvalinnasta ja hetken kuluttua omista sukujuurista. Takaosassa puheenaiheet liittyvät ohitettaviin näkymiin, kuten kiertoajelulla konsanaan. *"Tuos Sysilammis on ollu pappila joskus maailmas. Ei oo taloo enää pystyssä."* Arvelaan, että paikan nimi liittyy tervanpolttoon. *"Varmaan tuolla mäellä ollu tervahauta, ja niitähän on pitkin pitäjää ollu."* Vasemmalla nähdään punainen Patalan talo. *"Patalan Hannan koto, ja se oli Klemetillä apulaasena ja Helsingissäkin, ja sitten [kun] joku lauluoppilas ei ollu osannu oikein, niin se käski keittiöstä antamahan mallia."*

Huvila-asutus jatkuu tasaisena mattona. *"Aika asuttu on järvi joka puoleltansa. Ei siellä pitkiä pätkiä oo, missä ei olis mitään."* Ohitetaan Nahkurintie, jossa Rantasen Oskari on pitänyt nahkurinverstasta sekä Katajan kesämökki. *"Nyt tulahan sitten seuraavaksi Mustapäänkirkolle. – – Se on maa ilman paras paikka."* Asuinalueen nimi herättää kummastusta: miksi se on kirkko? Mitään kirkkoa paikalla ei ole koskaan ollut. *"Se on haukkumanimi. – – Nikkilän lammasmökki on ollut siellä kalliolla, mutta sitten se on sellanen vanha kartta, mihin on niinkö kirkonnäköönä siinä kartassa."*

"Tuos on vanha Västinsalon talo. Siitä on tuota monet haaveiloo." Niin tässäkin joukossa: *"Se on hyvin kaunis, viehättävän näkönen. Mä oon kattonut sitä myös."* Talossa asuu Eeva Västinsalo. Seuraavaksi yksi keskustelija osoittaa oman

kotinsa. *"Tuolla mettän seas, tuolla rannas, siellä on mun mökki."* – – *"Tähän tuli uutta asutusta. Mä sain perinnöksi tuon taloon. Heh... aatella! Nyt tuos on yksitoista tenavaa näissä taloissa..."* Tämä on myös historiallinen tapahtumapaikka, jossa on käyty Suomen sodan taisteluja. *"Venäläiset on ollu tällä kylällä."* Hetken kuluttua ohitetaan taistelujen kulun kannalta keskeinen kohta: Hietaniemi. *"Siellä oli se tykki, kaks tykkiä, jotka oli suomalaisille huonoja, kun tuosta järven yli, lahden ylitte Nurminiemen ammuttiin."* Luontoharrastaja tietää paikalle vielä yhden merkityksen: *"Tässä on hyvä yölajapaikka, missä voi kuunnella lintuja."*

Mustapään talon hajottaminen mainitaan valitettavana menetyksenä. *"Joo, valitettavasti Mustapään talo täällä hajotettiin."* Vanha talo mainitaan upeaksi. *"Oman talonsa tieltä otti sen pois."* *"Sitä ei siirretty mihinkään, vaan se vissiin pistettiin polttopuiksi."* Vaihdetaan ajatuksia siitä, olisiko asiaan pitänyt puuttua. Yksi keskustelija tietää, että talo oli huonokuntoinen. *"Kyllä se vissiin toinen pää oli aika pehmoonen."* Toinen kuitenkin harmittelee: *"Se olis pitäny museovirastolle aikanaan hoitaa, niin se olis jäänyt siihen."* Samanaikainen Aallon talon suojelu vei silloin suurimman huomion. *"Siinä mä voitin ja mä olin oikeassa. Onneksi!"* Keskustelunaiheen päätteeksi kuullaan turhautunut toteamus: *"Omistusoikeus antaa mahdollisuuden tehdä mitä vaan."* *"Joo. Se on se vaan murheellista."*

II SEISAHDUS: RUONAN SILTA

Päätetään ajaa hetkeksi Ruonan vanhalle kivisillalle pysähdyksiin. Kantatie 66:ta ylitettäessä huomio kiinnittyy hetkeksi tutun maamerkin puuttumiseen. *"Missäs kameli?... Kameli on kadonnut!"* Tavallisesti kauppaliikkeen pihassa seisoo kangaskameli kutsumassa asiakkaita kukkakauppaan. Arvellaan, että kameli on sortunut rakenteilla olevan kevyenliikenteen väylän tieltä. Pyörätie kerää hyväksyntää, vaikka maisema ei rakennustyömaan vuoksi ole edukseen juuri nyt. *"Kyllä tää on niin suosittu pyöräreitti, että siinä mielessä tosi hyvä, että tulee tommosta."* Maa-ainekasat tasoitetaan, ja ne maisemoituvat aikanaan. *"Tämä seutu on nimeltänsä Surkia. – – Niin märkää varmaan ollu, jottei oo ollu mukavaa viljellä mitään."* Kosteuden vuoksi aluetta halkomaan onkin tarvittu pitkä silta, josta tuli aikanaan kuuluisa Suomen sodan taistelupaikka.

"Täs on tosiaan sitä sotaa käyty, ja tuossa on ollu puinen silta, tämä Ruonan silta silloin ennen maailmassa, ja sitten kun täs edestakaisin sorittiin, suomalaiset panivat sen palamaan, mutta venäläiset taisi kumminkin jotenkin siitä sitten ylitte. – – Tuolla vetehenpäin on sitten se Tuomiston alla se Haisuoja, johona on ollu paljon venäläisiä, – – kaatunehia, ja ne on vissiin vähän haissu siellä." Sillan kohdalla mainitaan myös Ala-Härmän mies, joka *"tässä pudotteli venäläisiä pistimellä niin kuin silakkoja"*. Silta oli aikoinaan suuri ponnistus. Sen rakentamiseen ovat osallistuneet muutkin pohjalaispitäjät.

Paikka on nykyään myös luonnonsuojelualue. *"Luontokohteenahan tää on tosi hieno. Tämä on aivan, aivan käsitämättömän hyvä lintupaikka."* Jonkun toisen mielestä alue on ahkerasti puskan peittämä. Tämä saa toisen keskustelijan

Ruonan silta. Kuva: Markku Honkola.

innostumaan: *"Mutta niitäkin tarvitaan, koska se — lisää sitä biodiversiteettiä, sitä luonnon monimuotoisuutta. En mä sitä sano, että niitä joka paikassa pitää olla, mutta kyllä siellä, mihinkä ne kuuluu luontaisesti, niin kyllä niitä saa olla."* Alueen lajistosta mainitaan satakieli ja viitasammakko.

Yksi keskustelija arvelee, että veden pintaa on täälläkin yritetty aikanaan laskea. *"Tää on tavallaan niitten järvenlaskuyhtiöitten kans ollu tämä vesistö. — On varmaan yritetty poistaa, mutta onneksi ei kokonaan."* Hän on keskustellut aiheesta Jyväskylässä järvenlaskuyhtiötä tutkineen apulaisprofessori Veikko Anttilan kanssa. *"Mertajärvet ja kaikki tuns, kun määhäneltä kyselin. Käytiin kaikki nämä lävitte."*

Jatketaan ajelua. Seuraavaksi auton nokka kääntyy kohti Ruonanmäen pohjalaistaloja. Niitä pilkottaa toinen toisensa takaa. *"Kun on hyvä nimi talolla, niin siitä piretähän kiinni, jotta täs on ny Kokkilaa: on Uusi-Kokkikila, pelekä Kokkila, Mäki-Kokkila, Yli-Kokkila, Syrjä-Kokkila."* Nimeämistapa on yleinen Kuortaneella. *"Kuhanpihas on ihan samalla tavalla."* Etupenkiltä arvellaan, että Mäki-Kokkila olisi Kuortaneen suurin talonpoikaistalo. *"Tosi kaunis taloryhmä. Kuvattava. Aivan valtavan hieno."* Yhtä taloista kunnostetaan parhaillaan asuintaloksi. *"Tähän se sopii aivan erinomaisesti. Ei tarvii mitään muuttaa, kuin ehostaa tuo ulkokuori. Se on niin kun valettu siihen."*

III JALKAUTUMINEN: NURMINIEMI

Nurminiemeen johtavalla tiellä palataan äsken sillalla avattuun keskusteluun maiseman puskittumisesta. *"Tässä on paikallaan tää maiseman avonaisuus mun mielestäni. Mutta sitten se, että tuolla [Ruonan sillan seutuvilla] on puskia, niin kylä ne saa siellä nyt olla. Koska ne sinne luontaisesti kasvaa."* Peltojen ympäröimällä ja pitkään asutulla kylällä elää omat kulttuurisesti kiinnostavat lajinsa. *"Tässä ojan kohalla kasvaa pölkkyruoho, joka on merkki kuulkaa vanhasta kivikautisesta*

asutuksesta." Kasvierikoisuus kasvaa myös läheisellä Ruonankedolla. *"Semmonen oikee kunnan jötikkä kasvi, — jos se ei oo ojituksen, ojan teossa sitten jotenkin vaurioitunu."*

Olemme menossa paikalle, jossa sijaitsee Ruonan taistelun muistoksi nostettu kivipaasi. Taistelu käytiin Suomen sodassa elokuun viimeisenä päivänä 1808. Kerrotaan, että muistokivi on alun perin luvottomasti pystytetty. *"Eteläpohjalainen osakunta on nyt sit Ruonan taistelun satavuotisjuhlien aikahan nostanut tämän muistomerkin. — Sitten joku kamreeri oli tullut kyselemähän, että 'Onko lupa?'... 'On, on. Lupa on.' Ei kukaan tiennyt, että onko, taikka ei myöntäny. — Sitä ei oo myönnetty."*

Auto joudutaan jättämään noin sadan metrin päähän muistomerkistä. Muistomerkille kävellessä syntyy kaksi keskustelua. Toisessa keskustellaan lähinnä Suomen sodan taisteluista. Joku kertoo käyneensä muistomerkillä niin monta kertaa, ettei ehkä enää tarvitsisikaan, mutta osa tutkijoista ei tunne paikkaa lainkaan. *"Tääl oli se suomalaasten kuusnau-lasten tykkipatteri, oli nimenomaan täs. — Ampu tuohon suuntaan..."* Kerrotaan, että venäläiset olivat saaneet yön aikana lahden toiselle puolen paljon suuremman tykin. *"Oliko se peräti kakstoista naulaa? Se on aika iso, — ja yhdestä osumasta, kuoliko niitä yli kaksikymmentä?"* Taistelun pauhu oli kertoman mukaan kauhea. *"Tykit sillon käytti mustaa ruutia, niin se pauke oli valtava."* Loppuratkaisut käytiin mies miestä vastaan. *"Se on ollu tosi leikkiä."* Pilaillaan, että pitäjän väkiluku oli silloin suurimmillaan. *"Noin kahdeksantuhatta venäläistä ja kuustuhatta ruottalais-suomalaista."*

Toinen ryhmä kävelee ripeämmin, suoraan muistomerkille. He havainnoivat kävelyn aikana kasveja. *"Kielokin rupee kukkimaan jo."* Vielä kukintoja ei kuitenkaan näy. *"Me käytiin viime vuonna täällä [luontoharrastajien] luonnonkukkapäivän retkellä, ja saatiin täältä hyvä lista, lajilista... Ainoa mikä on, niin oikeestaan tuo vuohenputki pitäis tuolta kitkeä pois, mut sitä ei taida saada."* Arvellaan, että putki on puutarhakar-

kulainen, mutta se tuskin leviää muualle. *"Ei se sitä haittaa, kun se on tuossa muistomerkin ympärillä."* Yhtä keskustelijaa kiinnostaa muistomerkin kaiveruksen alkuperä. *"Onkohan noi muuten Klemetin aikaan saamia noi sanat, kun väitetään, että se siellä museon kivissäkin olis nämä sanat, mitä on tossa paalussa?"* Muut arvelevat, että Klemetillä tuskin on asiaan suurempaa vaikutusta: muistosanat ovat yleisesti käytössä.

Yksi osallistujista kertoo odottaneensa, että kantatie 66:n varrella olevalla kevyenliikenteen tienrakennustyömaalla tehtäisiin vielä sotaan liittyviä muinaislöytöjä. *"Mä odotin niin, että tuosta, kun kevyenliikenteen väylää rakennettiin – – tulis vielä jotakin ruumiita vielä esille. – – Taistelupaikat on niin lähellä. – – Olis voinu kuvitella, että sieltä – – vielä nousee kaikkennäköistä."* Uusia löytöjä ei kuitenkaan ole tehty, vaikka maaperää on käsitelty syvältä.

Muistomerkkialue on verrattain vähäisessä käytössä. Koululaisryhmiä ilmeisesti käy. *"Varmaan on käynyt ala-astealaisia. Me on käyty tuota luonnonkukkapäiväretkellä, jota luonnonystävät järjestää joka vuosi."* Nurminiemi on monipuolinen kohde. *"Tässä tulee kulttuuria, ja tässä tulee luontoa ja kasveja. – – Kahentoista aikaan tänä iltana, – – täällä olis se satakieli, ja saatat kuulla sitten tämmöstä toisenlaista äänimaailmaa vielä."* Yleisötaphtumia komealla paikalla ei silti juurikaan järjestetä. *"Täällä oli kyllä mainio tilaisuus silloin, kun oli se kaksisataavuotisjuhlat."* Silloin Nurminiemessä oli taistelunäytös. *"Ala-asteeltahan ne joka kevät kierrettiin Kuortaneenjärvi ja kaikki nämä nähtävyydet."* Yksi keskustelija arvelee, että muualla vainajien muistamiseen kiinnitetään ehkä enemmän huomiota. *"Mul oli tuolla tilaisuus Virossa*

kerran viime viikolla yhdessä kirkossa, niin siellä muistettiin sankarivainajien lisäksi Afganistanin sotilaita ja sitten, tuota, Tsernobylin uhreja... Aika jännä tapa, aika liikuttava."

Nurminiemi ei ole pelkästään muistopaikka, vaan todellinen historiallinen tapahtumapaikka. *"Elikkä justinsa sieltä Hietaniemestä [josta keskusteltiin Mustapäänkirkolla] on ammuttu tänne ja suurta tuhoa tullu."* Keskustelijat arvelevat, että tilaisuuksia ei nykyään ole järjestetty edes tasavuosisikymmeninä. Tieyhteys on kuitenkin parantunut. *"Tänne oli ole-matoon tie, jotta nyt tänne on näinkin hyvä tie..."* Vanhoista valokuvista tiedetään, että 1920–30-luvuilla paikalla on järjestetty suojeluskunnan ja IKL:n juhlia. *"Mutta sen takia nämä just, niin tämä 200-vuotisjuhlakin, oli tärkeä. Se tuli taas elämykseksi monelle nuoremmalle... Ruonan taistelusta on kuvaus siinä, tuota Sotilaan syrän -kirjas. Se on venäläisen jonkun kirjoittama."*

Takaisin autolle käveltyäessä suunnitellaan seuraavaa ajoetappia. Lähdetään Niemiskyläntietä vasempaan. Juontaja tarjoaa pysähtymisvaihtoehtoja: Hiippakuntakartano, Ruonan Rinki vai Hiironniemi? Viimeinen saa kannatusta.

RUONANMÄKI

Auton etuosassa keskitytään hätistelemään sääskejä. Takaosassa alkaa keskustelu luontokuvista ja Ruonanmäen rakennuksista. *"Oliko se sun ottama kuva tuosta, kun joutsenpari oli tuos lepäilemässä pesänsänsä? Ruonan talot näky takana?"* Kuvaajaksi tiedetään Benjam Pöntinen. *"Se on kiva kuva."*

Syrjä-Kokkilan rakennuksia Ruonanmäellä. Kuva: Markku Honkola.

"On. Se on hieno, joo. Sehän pesi se joutsen siinä nytkin, vaikka siinä on se työmaa käynnissä."

Ruonanmäkeä noustessa aletaan muistella Ruonan vanhan koulun säilyttämiseksi käytyä kamppailua. *"Sillon kun Ruonan koulua meinattiin hajottaa, niin Keisalan Aulis soitti mulle, et 'Tuu nyt – puolustamaan mua sinne. Ne jyrää mut siellä.'"* Hän kertoo lainanneensa silloin Heikki Klemettiä: *"Se teitä sata vuotta opetti, että oppikaa arvostamaan, mitä teillä on ja löytäkää niitten kauneus ja suuruus. Tästähän pitää lähteä."* Koulun säilyttäminen ja kunnostaminen uuteen käyttöön onnistui täpärästi. *"Mutta kyllä se nytkin varmahan kyläyhdistyksellä työ on, jotta sillä saarahan sähköt maksettua, ja on siinä nyt onneksi se ryhmäperhepäiväkoti."*

Ruona on osallistujien mielestä vireänoloinen kylä. *"Tää on kyllä hieno mäki tämä tässä, nämä Syrjä-Kokkilat! Kerta kaikkiaan mahtava!"* Keskustelijoiden mielestä maisemissa näkyy Klemetin tarkoittama oman menneisyyden arvostus. Yksi keskustelija viittaa myös ranskalaiseen sanontaan. *"Kansa, joka historiaansa rakastaa, ansaitsee tulevaisuuden."* – *"Pitää osata arvostaa ja oppia tuntemaan omaa kulttuuria, mutta samalla oppia myös muilta ja sitä kautta saa nähdä niitä isoja, hienoja asioita omassa kulttuurissa."* Ruonanmäellä nähdään juuri tällainen ympäristö. *"Se on hieno homma, että tällaisia yhteisöjä löytyy, ja täällä on sille myöskin peruste. Tässä on niin kauniita taloja. Just sen takia! Se on: fyysinen ympäristö edellyttää ja antaa mahdollisuuden siihen, olla ylpeä, mutta myöskin osata arvostaa, missä asuu, nähdä sen kauneus ja suuruus. Se on se suuri asia tänä päivänä."*

Kylällä on tänä päivänä varsin vähän liiketoimintaa. *"Palopöällikön emäntä vissiin pitää tuos jotaki palveluja. Kun*

joku porukka tulee Kuurtanehelle, niin ne käy kahavilla tuossa." *"Niillä on lampaita siinä ja vuohia ja..."* Kylämeijeritoiminnan loppuminen häiritsee jonkun mielestä Ruonanmäen kokonaisuutta. *"Kun sais ton vanhan meijeritoiminnan vielä vanhaan systeemiin, että tehtäs pienoismuodos jotain tämmöstä meijerijuttua."* Tämä herättää kiivasta vastustusta: *"Ei hyvä mies! Täällä kun ei oo lehmii koko kylällä. Yhyres taloos tuos!"* Toinen uskoo kuitenkin käsityöläisyyden paluuseen. Muiden mielestä vanha meijeri on jo hyvässä käytössä. *"Siinä asuu onnellinen perhe."* Muukin kyläkeskus on hiljentynyt. Pankit ovat lopettaneet. *"Salminenkin [kauppa] on myyty."* Juontaja kertoo, että Ruonanmäen maastokäynnin yhtenä keskeisenä aiheena olikin juuri elinkeinotoiminnan hiipuminen. Keskustelijat vahvistavat: se on muuttanut kylää. *"Olikos täällä nelijä kauppa ku mä oon ollu pieni? – Yli-Kokkilassa johonakin oli E-kauppa, ja sitten oli Salminen ja Osuuskauppa ja..."* OTK-lainen kauppa oli vain lyhyen aikaa. *"Peltosen kaupan ansioista Kuortaneelle tuli osuuskauppa, kun ne rupes karehtimaan. Peltosen kauppiaalla meni niin hyvin."*

III SEISAHDUS: RUONANKETO

Ruonankedon kohdalla keskustelu katkeaa ilman ennakkovaroitusta. *"Keto! Keto! Tää on tosi hieno!"* Paikkaan viitattiin lyhyesti jo Nurminiemeen mentäessä, mutta ilmeisesti kohde tuli eteen kuitenkin hieman yllättäen. Kyseessä on Ruonan kyläseuran ylläpitämä kulttuurimaisema. *"Tässä on aivan tosi hieno tää Ruonanketo. Tää on semmonen kuiva, oikeen perinteinen keto, jossa tää kasvillisuus on hyvin senkaltaista,*

Ruonanketo. Kuva: Sulevi Riukulehto.

mitä aikoinaan on ollut enempiäkin. Ja kattokaas tuolla kukkii justiin – – metsäkurjenpolvi, ja sitten täs etualalla on kaikkee tosi harvinaistakin, esimerkiksi ketonoidanlukko.” Ruonan keto on perinnebiotooppi, joka säilyy koska kyläseura, Ruonan Rinki, hoitaa sitä maisemallisesti. ”Kyllä! Ne näyttää sen joka vuosi.” ”Tää on perinnebiotooppi oikeen viimesen päälle ja yksityisessä omistuksessa! Tuossa on joku plakaatikin.” Alue jatkuu tien toisella puolella, ja siellä erottuu lisää harvinaisuuksia. ”Siellä taitaa näkyä noita kissankäpäliä... nuo valakoset.”

Käydään keskustelu kedolle luontaisesti kuuluvista kasveista ja niitä uhkaavien valtaajakasvien torjumisesta. *”Ja kiinnittäkää huomio! Katajat. – – Ja sit siihen tulee myöhemmin niitä huopakeltanoita, sellasia matalia kasveja. Sitä nyt ei muut uhkaa, kun tuos ojanpientaren lupiinit.”*

”Lupiinia ette päästä sitten tähän näin!”

”Ei.”

”Se, se nimittäin hävittää sitten kaiken muun kasvillisuuden siitä.”

”Millä sen, saako sen vaan kitkemällä pois?”

”Kyllä mutta pitää olla vähän sinnikkyyttä, että sillä on aika pitkä, että...”

”Siinä Klemetin pihas on kans lupiinia, siinä mettän reunas.”

”Joo, kyllä kannattaa hävittää, vaikka se on kaunis kasvi, niin se on semmonen valtaajakasvi, joka typettää – – sen maaperän, että siellä ei sitten mene kun nokkoset.”

Lähdetään hiljalleen jatkamaan matkaa. Vanhan koulun eli nykyisen Ruonan Ringin kohdalla mietitään vielä, mahtoiko kedon opastetauluissa jo olla tekstitys. *”Viime vuonna se taulu oli, muttei ollut mitään tekstejä.”* Sitten keskustelu kääntyy kylätalon nykyiseen käyttöön. *”Siellä on aina se Suomen sodan opastuskeskus, mutta se ei ole vissiin kuin pari viikkua auki.”* Talossa on myös kahvila, jonka tiloissa oli edellisessä Benjam Pöntisen valokuvanäyttely. Tämän kesän ohjelmasta keskustelijat eivät tiedä.

HAAPANIEMEN KOHTA

Lähestytään Haapaniemen hiippakuntakuntakartanon risteystä. *”Tätä tietä on kōröteltty pappilahan.”* Keskustelua ei kuitenkaan synny, sillä huomion vie tien toisella puolella avautuva hakkuuaukio, johon on jätetty säästöpuita. Uusi hakkuutapa herättää mielipiteitä. *”Mitäs te muuten tykkäätte tuosta uudesta hakkuuaukosta?”* Ymmärrystä ei löydy tästä ryhmästä. *”Kyllähän se helvetin huononnäköinen on... suoraan sanottuna.”* Kaivataan maisemaan sulautuvaa hakkuutapaa, varsinkin tällaisella valtakunnallisesti arvokkaalla kulttuurimaisemalueella. *”Ettei se rikkois sitä maisemaa tuolla tavalla, nii... joku kulissi edes siihen edes jättää.”*

Seuraavaksi puhe kääntyy majoittumismahdollisuuksiin. Yksi keskustelija näkee turistien majoittamisessa huomattavia mahdollisuuksia. *”Täällä pitäis olla sitä toimintaa. Tähän jäis paljon ulkopuolista turistia kesällä lomailemaan, ja se olis – – yrittäjille tulonlähde ulkopuolisista vieraista. – – Kaikki vaan haluaa omistaa omansa.”* Petäjäniemen vuokrahuviloiden lisäksi alalla on kovin vähän toimijoita. *”Se on vaan vali-*

tettavasti ainut. Et täs olis hienoja rantoja, ja tänne tulis moni mielellään.” Arvelaan, että omistajat tykkäävät olla itse huviloissaan, eikä oikein ole tyhjiä paikkojakaan, mihin mökkejä voisi tehdä. Muualtapäin Suomea on saatu toisenlaisia kokemuksia. *”Mä tuolla Kuhmossa kävin, niin siellä pienet aitatkin vuokrataan kesäksi. Ranskasta Pariisista asti tulee rouva ja vaatimattomaan aittaahan haluaa mennä. Ei mielellään talon sisälle vaan aittaahan. Siinä on se tunnelma. Hirret ja kaikki. Se saa yksinkertaisesti olla vaan.”* Viimeisenä ennen Hiironniemen kääntymistä mainitaan Heikinkatu. Sen seutuville, pappilan maille kerrotaan asettuneen Amerikan paluumuuttajia. Enempää keskustelua ei kuitenkaan synny.

IV SEISAHDUS: HIIRONNIEMI

Hiironniemen alue on maisemallisesti keskustelijoiden mieleen. Sitä kehutaan kauniiksi. *”Tässä tää maiseman avonaisuus, mun mielestä se puoltaa paikkaansa. Että ei oo puskia siinä rannassa.”* Huomiota kiinnitetään lintujen istumakiviin. Viljely pitää maisemat auki. Sille, joka tavallisesti katselee maisemia järven toiselta puolen, niemet ovat oudossa järjestyksessä. *”Tämä näyttää niin erilaiselta, kun täällä puolella järviä on, jotta kun meiltä kattoo, niin ne on jännästi järjestyksessä nämä niemet.”* Yksi osallistuja tunnustaa, että hän ei muista aikaisemmin käyneensä Hiironniemessä. *”Ei tuu käytyä, kun ei täällä oo semmosta, minkä takia täällä kävis. Mutta luonnon takia tietysti voi käydä kattelemassa.”* Osallistujat hämmästelevät avaruutta. *”Opiston hotelli näkyy komiasti tuolta järveltä.”*

”Yllättävän paljon täällön tyhjää tilaa.”

”Kauhiasti erottuu kyllä maisemasta, ku täältä kattoo.”

Järven toisella puolella asuva keskustelija esittää pyyteettömän tuntuisesti oman arvionsa: *”Tää on mun mielestä Kuortaneen toisiks hienoin asumispaikka.”* Kehaisu kerää hyväksyntää myös niiltä, joille paikka on vieras. *”Tää on helmi suoraan sanottuna.”* Samalla herää tietenkin myös kysymys, missä se kaikkein komein asuinpaikka on. *”Mustapäänkirkko on paras?”* Arvion esittäjän mielestä ei. Hän ei myöskään tarjoa omaa kotitaloaan ykköseksi. *”Tästä tuonne päin kilometrin verran, on semmonen Ranta-Maunuksen paikka rannassa, niin se on mun mielestä vielä hienempi... Varsinkin kun tulee tuolta pelloilta sinne.”*

Vuokra-asuntokeskustelu herää uudestaan henkiin, kun tullaan piha-alueelle. *”Voi, voi. Kaikki nua aitat vois olla kesävuokrakäytössä turistia täynnä. – – Moni vieras yöpys mielellään kesäaikana... Viihtyisä pihapiiri.”* Osallistujilla olisi halua ajaa pitemmällekin, mutta ei olla varmoja, pääseekö tieta ympäri. Auto käännetään pihassa, jota asuu nykyään lukion opettaja Kujanpää. *”Tämä on suoranainen timantti tämä paikka!”* Ylisanoille ei tahdo tulla loppua. *”Käsittämätöntä on, on todella! Joku Euroopan suurkaupungista tulee mielellään tänne kesällä viikoks pariksi rauhottumaan.”* Huomiota saavat niin aitat kuin asuinrakennukset.

Niemiskyläntielle palattaessa pysähdytään vielä tienvarren vattupuskien luo. Siinä on yksi Hiironniemen luontokohteista.

"Nämä vattupuskat ja tuo kasvillisuus, – – mun mielikuvissa tää on ihan niitä hienoimpia paikkoja Kuortaneella. Kun tulee kesäkuun viides päivä tähän näin, kello, kello 24.00, ja kun on korvat auki, niin se konsertti on jotakin aivan käsittämättömän hienoo. Tässä on – – aivan valtava yölaulajatiheys. Harvinaisia lintuja satakielistä lähtien ja monia eri lajeja. Että mä toivon, että tää pysyisi tällänsä näin. – – Tämä ympäristö tässä on kauheen herkkä. Että voiko tähän rakentaa sitten enää? – – Mitä mieltä te ootte?" Arvellaan, että rakennusluvan saaminen voisi olla aika vaikeaa. Maaperä on märkää. "Ja sit toi ranta elää, niin pitää nostaa niin korkialle ne talot." Yksi keskustelija haaveksii yhä aittamajoituksesta. Laulullinnut täydentäisivät elämyksen. "Pikkusen ikkuna raolleen, niin se kuuluu se valtava konsertti." Asianharrastajan mielestä paras aika on keskiyöllä näin alkukesästä. Lintuharrastajien keskuudessa paikka onkin tunnettu. "Itse asiassa tässä käy maakunnasta lintuharrastajia joka kesä. Ympäri maakuntaa." Tietokoneella tieto leviää nykyään harrastajilta toiselle. Muualtakin on tehty harrastajahavaintoja: "Joo. Meidänkin mökiltä. Jonakin iltayönä, siellä oli joku äänittämäs, kaks miestä."

"Tää on mulle sellanen pyhiinvaelluspaikka tämä näin." Keskustelijat ihmettelevät, miten alue on päässyt kehittymään. "Kuka on niin fiksu ollu, että [on] näin hoitanut? Ei oo päästänyt puuta kasvamaan, mutta on kuitenkin tämä vattupuska täällä." Maalle voisi olla muutakin käyttöä. "Aina aina voi kattoa asioita eri näkökulmista. Toisaalta tässä on ihan niitä Kuortaneen parhaita peltoja viljelemättä, varmaan niin kun maaperällisesti." Kaikki ympäristön talot eivät näytä asutuilta. Täysin hoitamattomana ei vattupuskakaan säily. "Jos se pääsee pusikoutumaan, pajuja tulee, niin sitäkään ei sais tapahtua." Joku kertoo, että täällä puskat kyllä leviävät niin, että talotkin peittyvät. Se on nähty tälläkin niemellä.

V SEISAHDUS: KUOPIONTIENTENRISTEYS

Lähdetään valumaan eteenpäin. Seuraavaksi pysähdyspaikaksi sovitaan vanha Kuopiontien risteys. Vanha tapaamis- ja huvittelupaikka johdattaa keskustelijoiden mieliin laulu- ja musiikkiharrastuksen. "Mul on ollu sellanen idea-ajatus monta kertaa, jotta Kuortaneella järjestettäis kansainväliset kuoromusiikkifestivaalit viiden tai kymmen vuoden välein ja siinä ois ihan kilpailu." Hän on jalostanut ajatusta ja miettinyt vähän sen tuotteistamistakin. "Tehtäs Aalto-maljakon muotonen esiintymislava, ja siellä lavan ympäristössä palais Kuortaneenjärven valo, eli tervasoihdut." Muiden mielestä ajatus on hiukan myöhäissyntyinen: "Ootko sä luku ledestä, että täällä on Kuisman laulajaaset viikon päästä?" Tämä oli mennyt festivaaliajatuksen esittäjältä ohii; hänelle kun ei paikallislehteä tule. Hän haluaa kuitenkin valottaa lisää ideaansa. "Tänne sopis aivan loistavasti tämmönen kansainvälinen kuoromusiikkifestivaali, ja opisto antaisi siihen mahdollisuuden, kun tuommonen halli on olemassa, ihan sateenkin kannalta ja muutenkin." Joku arvelee, että Vaasa on jo ominut kuorofestivaalit. "Ei se, ei se välttämättä. – – Kun se on, jos se on viiden vuoden välein, sillä on arvovalta suurempi, kun jollain iskelmäfestivaalilla, joka Seinäjoella on joka vuosi. Joku voittaa Suomen mesta-

ruuden, niin siinä menee se arvo, mut jos se on joku viidenkymmenen vuoden välein, niin siihen se arvo tulis."

Juontaja kertoo, että kotiseutukeskusteluissa musiikki on esiintynyt ehkä ihan tasapäisesti liikunta- ja urheiluharrastuksen kanssa. Keskustelijat hyväksyvät havainnon ilman muuta. Musiikkiharrastus saattaa kuitenkin olla vähenemään päin ainakin lasten harrastuksena. "Kuisman laulajaiset on tosiaan lasten musiikkileiri. Opisto ja kunta ja Klemetti-seura on siinä [järjestämässä], niin ei siellä oo kun... alta viiskymmentäkö? Jyväskylästä ainakin tulee joku porukka... Että ei oo paljo!" Leirin suosion lisäämiseksi tarjotaan kilpailullisuutta. "Se vaatis – – kilpailun järjestämisen. Silloin sen sais arvovaltalatauksen. Ja Seinäjoki jollain tavalla saatas liitettyä siihen mukaan. Saatas isommat taloudelliset resurssit." Ideanikkarille tarjotaan heti vaikutuskanavaa: "Sun pitää liittyä Heikki Klemetti-seuraan." Pyyntö ei ole vastenmielinen. Musiikki on keskustelijoiden mielestä Kuortaneen vahvuus. "Klemetin nimi antaa meille siihen mahdollisuuden. Sitä tilaisuutta kannattas hyödyntää jossain tulevaisuudessa joka tapauksessa." Puhuja viittaa radiosta kuulemaansa haastatteluun, jossa Alajärvellä syntynyt Kallion kirkon kanttori hehkutti Klemetin perintöä. "Hän otti Suomen laulun harjoittelun esimerkkinä vaan siitä, kuinka Klemetti oli superlahjakkuus koko maailmassa. Sen hetkinen kuoronjohtaja. Ja se toi sen niin loistavasti esille. – – Pitäs siihen kaveriin ottaa yhteyttä, että oisko se mahdollisesti kuultavissa joltain levyiltä. Oli todella hieno." Muut tietävät, että tämä Jussi-kuoron johtaja on käynyt pitämässä saman esityksen myös Kuortaneen seurakuntatalolla. "Just, joo... Mä satuin radiota kuuntelemaan, ja mä olin aivan haltioissani, kun kuuntelin sitä." Muistutetaan, että Kuortaneella on kasvanut kaksikin suuren luokan vaikuttajaa. "Niiden myöhempään taiteelliseen elämään on ollu varmasti suuri vaikutus näillä ensimmäisillä viidellä-kuudellakin vuodella, niinku Aallolla, viis ja puoli vuotta ja ne muuttivat Jyväskylään." Puhuja kertoo haastelleensa aiheesta taannoin Keijo Petäjää, mutta ei harmikseen saanut haastattelua nauhoitetuksi.

Lähestytään seuraavaa pysähdyspaikkaa. "Eiks me tulla nyt siihen kuuluisaan Kuopion tienhaaraan?"

Joku epäilee tien kuntoa: "Oli kyllä tosi huonossa kunnossa tämä tie muuten viimeksi, kun mä ajoin, mut kai täältä pääsee läpi?" Tarvittaessa autoa luvataan työntää. "Kyllä ei kuopiolaiset uskois ku sanois, että on Kuopiontienhaara." Juontaja kertoo, että tiejärjestelyt ja infrastruktuuri on nousut puheeksi melkein joka keskusteluissa ja Kuuskutonen on ollut yksittäisenä tienä ihan ylitse muiden. "Totta kai." Nyt on saavuttu yhteen vanhan tielinjauksen avainkohtaan Kuopiontie ja Ruoveden-Pietarsaaren -tien risteykseen. "Jussi Raittisen kanssa keskusteltiin, kerran Lohjalle mentiin, niin ainoat rehelliset kunnat on, jotka Kuuskutosesta jäljellä on enää Ruovesi ja Kuortane. Muut on kaupunkoja. Eikö oo aika kornia?" Risteys on vielä joidenkin keskustelijoiden muistin aikaan ollut nuorison tapaamis- ja seurustelupaikka. "Täs on ollu seurakunnan mettiä ja sitten pitkät pinot, puupinot, ja siellä on sitten nuoriso tosiaan juhlinu ja tanssinehet, vaikei olis saanu, ja sitten on ollu aina tähyistäjä. Jotta kun on nimismies tullut, niin on väki mennä matalana pakohon."

Kuopiontienristeys. Kuva: Markku Honkola.

Musiikkikeskustelu jatkuu. *"Kyllä minäkin olen täällä Kuopiontienhaarassa monta kertaa käyny."*

Pyydetään kertomaan, mitä paikassa tehtiin. *"Siellä oikeestaan tanhuttiin. Sanotaas nyt vanahalla nimellä."* Musiikkiakin oli. *"Aina oli hanuristi. – – Ne oli Latvamäen veljekset oli pääasiassa."* Latvamäet mainitaan oikein musiikkisu-vuksi. *"Kyllä niitä oli muitakin, mutta Latvamäen miehet kun oli, niin se oli oikeastaan... [parasta]. Ne oli kaikki, kaikki ihan ensimmäisiä. Ne oli niin paljon taitavia vielä... kaiken musiikin taitajia."* Sillat ovat perinteisesti olleet tapaamis- ja juhla-paikkoja, niin myös Kuortaneella, mutta tässä kohdalla ei ole siltaa. Juontaja tiedustele, missä tässä mentiin, kun ei tässä ole kantta. Muistelija osoittaa auton ympärille, risteysalueelle: *"Kyllä se oli juuri täällä, tälläkin alueella."* Risteykseen tehtiin myös pääsiäisvalkea, mutta muistelija ei ole ihan varma sen sijainnista. *"Kyllä minä olettaasin, että se oli eri paikois, ettei se aina samas paikas ollu. – – Mulla on vaan tosiaan sellanen mielikuva, että tässä on oltu pääsiäisvalakiällä."*

Latvamäen soittajasuku asui aivan risteyksen lähellä. *"Tuossahan on, eiks tuossa ole Latvamäen talo aina vain? Tuossa, mistä tultiin?"* Myönnellään innokkaasti. Mieleen tulee vielä sukuun liittyvä ikävä tapaus: *"Siinä oli se yks Latvamäki, joka oli pelimanni, mahtava haitarinsoittaja, niin se menetti toisen kätensä."* Ei olla ihan varmoja, eläkö pelimanni vielä. *"Monet häät on kateltu poijanmoskana, kun ne on soittanu. Laitilan Kauko soitti saksofonia ja klarinettia."*

KUOPIONTIENRISTEYS – HAUTAMÄENTIE

Lähdetään eteenpäin. *"Tuohan ois hieno paikka kans tuo Petäjaniemi kanssa, mut en mä tiedä. Se on vasta kolmanneksi hienoin."* Pyydetään kertomaan lisää. *"E-en minä siitä enempää tiedä. – – Peltojen poikki menee tie, ja sitten siellä rannassa on, kuinkahan monessa polvessa niitä taloja siellä on? On vanha talo ja sitten seuraavan polven talo ja uusi talo. Ja siitä on mahtavat ne näkymät järvelle, kun se on siinä törmälä."* Muut keskustelijat yhtyvät. *"Mutta siinä on vissiin huono ranta, että se on peltokäytös vaan."* Petäjaniemessä on myös majoitustoimintaa. *"Muutama huvila niillä on siinä vuokrattavana ollu. Minäkin oon käyny kattomassa semmosta."* Joku tietää, että siellä majoitetaan myös johonkin myllyyn.

Ensimmäistä kertaa ajelun aikana keskustelijat hiljenevät hetkeksi. Tässä on kylien raja. Edetään kohti Salmea. *"Tämä oli täyttöpäätä Kuuskuutonen, kun mää olen ollu pieni, ja Seinäjoellekin piti mennä täältä."* *"Ja tie niin huonoo, ettei linja-autot meinannu läpi päästä."* Tien varressa kohoaa nykyään hoidettu metsä. Salmesta otetaan ensimmäiseksi esiin kaksi asiatietoa. *"Salmen taistelu on ollu Suomen sodan aikana kans ratkaasutaistelu, ja Salami on ollut merkittävä paikka, jotta siitä on meinattu kauppala tehdä joskus."* Keskustelijoiden mielestä oli oikeastaan outoa, että kauppala jäi perustamatta. *"Se oli kyllä ihme, ettei se tullut kauppalaksi."* Keskustelu etenee verkalleen. Ajelun autonkuljettajana toimiva avustaja on kotoisin tästä kylästä. *"Tietää Salmesta paljon."* Pohditaan

maisemien muuttumista. *"Tuo Salmenmäkikin, kun vanhoja valokuvia kattoo, niin eihän siellä oo puun puuta missään. Se on niin aivan, aivan autio."* Tarvpuu on otettu kaikkein lähimpää taloa, ja se on muokannut maiseman ihan erilaiseksi. *"Siitä on helpoimmin saatu. – – Mutten mä sitä sano, että siihen pitäisi jotenki palata."* Piiskoomänty nyt kuitenkin on ollut. *"Se on niin vanhannäkönen puu."*

Lepistöntietä lähestyttäessä yhden keskustelijan mieleen nousee vuonna 2009 järjestetyt Eteläpohjalaiset Spelit. *"Kun ne juhlat oli ohi, mä Markku Lepistölle [taiteelliselle johtajalle] sanoin, että nää on tasokkaimmat, mitä on ollu koko Spelien historiassa. Että siellä oli Sibelius-Akatemian tason soittajia. Hän hommas sinne omia opiskelukavereitaan soittamaan. – – Moni muukin on sitä samaa sanonut."* Juhlan tekemistä keskustelijat pitivät kuitenkin raskaana. *"Spelit on vaan sellanen juhula, että ne tuloo tärkiää valamihille ja teettää ja mak-sattaa muilla."* *"Se kauhea työ kai siinä ollu."*

Pohditaan vielä, poiketaanko Piiskoomännylle. Pääte-tään kuitenkin jatkaa suoraan kohti Talinkalman patoa, jossa sitten nouseaan autosta. *"Akkavallankadulle."* Joku kaipaa le-jon kahviakin. Ihastellaan kylään noussutta uutta taloa. Osoite-taan Honkolan Markun kotitalo ja Laitilan talo sekä huvilak-sikin vuokrattavissa oleva Salmirannan kylätalo. *"Se on hieno paikka."* *"Siellä on hyvät tilat."* Sillan toisella puolen huomio kiinnitetään rantaan vietyyn yksittäiseen mökkiin. *"Tuota huvilaa ei olis ikinä saanu tuohon rakentaa. Se on sellanen, josta silmä tökkää..."* Samankaltaista sijoittelua keskustelijat ovat nähneet muuallakin, esimerkiksi Länsirannalla. Tässä nä-

kymä on kuitenkin alkanut korjautua. *"Puita on siihen tullut, ja kasvillisuutta peittämän sen."*

Seuraavaksi puhe kiertyy liikerakennuksiin. Vasemmalla on vanha Lepistön mylly. *"Minäkin oon käynny siellä myllyssä."* Mainitaan myös Katajan saha ja sen yhteydessä toiminut mylly. Salmen silta on muuttunut vuosien aikana. *"Se on ollu ennen, notta siitton kahalattu ylitte. Sitten on ollu sellanenkin silta, johon on ollu niinkun katto."*

Käännyttään Hautamäentielle. *"Onko tämä nyt se Akka-vallantie?"* Jälleen tarjoutuu mahdollisuus tarkastella tuttuja maisemia uudesta näkökulmasta. *"Täältä näkyy Salamenmä-ki."* Ihastellaan kumpuilevaa ketoa. *"Oikein mukava paikka tämäkin täällä maisemallisesti... Jotka on harvinaisia täällä päin ja vähän joka paikassa."* Kaunis päivä innostaa yhden osallistujan lausuntaesitykseen. *"Pistetäänkö runoa jouk-koon? Kaunis raikas kesäaamu / hiljaisuutta väreilee. / Lin-nut laulaa, / käki kukkuu. / Raikkautta ihanaa."*

Tämäkin paikka on aiemminkäymätön joillekin osallistu-jille. *"Täällä on kaunista."* *"Joo, täällä kannattaa käyä. Tätä on tosi, tosi kivan näköistä."* Tie jatkuu Lapualle asti. Joku ker-too käyttävänsä tätä maisemien vuoksi: jännä tie. *"Itse asias tänään viimeks, kun tulin Lapualta, tuli ajettua tätä kautta pois."* Samankaltaisia viehättäviä pikkuteitä on muuallakin Kuortaneella. Mainitaan Ristintie [oik. Ristinkuja] Länsiran-nalta. *"Mä en tiä onko se oikeesti Ristintie, mutta siellä on ton-tit tilusten mukaisesti menneet. Se on aivan tämmöstä."*

Oikealla näkyy uusi päärakennus. *"Tämä on Laitilaa. Niiren varmaan uus taloo on tuos..."* Laitila on tuotantotila.

Laitilan navetta. Kuva: Sulevi Riukulehto.

"Lehemätalo... Se on maitotalo. — Ja perunanviljelystä paljo." Suuri navetta herättää kunnioitusta. "Siinä on perunavarasto... Ei täällä tosiaan pieniä karjoja enää ookaan, jotta ne on sitten monensadan." Ilmiö on yleinen. "Pienet karjat katoaa... Karjamäärä on aina vaan kasvanu." Maatila käynnistää uudestaan Ruonanmäellä akaneen keskustelun elintarviketuotannon tulevaisuudesta. "Mut sen oon sanonut että EU:n maatalous ei ole oikeansuuntasta... Elintarviketeollisuus ei ole teollisuutta. Sen pitää olla pientä. Silloin saadaan laatua. Massalla ei saada laatua, vaan ihmiset sairastutetaan ravintopoliitikalla." Keskustelijat ovat erimielisiä. "Sillä pienellä tuotannolla ei tuottaja elä."

"Se elää, kun siihen osataan panostaa."

"Ei kukaan halua maksaa siitä."

"Se tulee jossain vaihees vielä, mut me ei sitä ehkä nährä... Sen verran tierän, kun oon maamieskoulun käyny."

Keskustelijat eivät tunne kaikkia taloja. "Tässä on se, joka on kova kalastaja, mutten muista nimee." Ohitetaan Niemistö, Hautamäki ja Hautamäen paja. Joku miettii, missä täällä sitten on akkavalta.

Tienvarren metsää pidetään jo hakkuukelpoisena. Se tuo yhden keskustelijan mieleen muitakin metsäntuotteita: "Siellä ois nyt tuota uutta kuusenkerkkää. Ennen juhannusta niitä kerätään, ja sit se kuumentamalla uutetaan siitä, ja pannan sokeri joukkoon. Saadaan kuusenkerkkäsiirappia. Aivan erinomaista yskänlääkettä." Muut vahvistavat. "Irrottaa limaa hyvin. Käytetty kansanparannusaineena vuosisatoja Suomessa, mutta se on unohdettu." Keskustelija on löytänyt

ohjeet siirapin valmistukseen virolaisesta lehdestä. "Just ennen juhannusta pitäisi kerätä pakkaseen näitä." Padolta palatessa aihe otetaan uudestaan esiin. "Eikös tuo kuusenkerkkäjuoma — tepsi muuhunki kuin yskähän?" Juomaa käyttänyt kertoo omasta kokemuksesta, että ei sitä ainakaan varmuuden vuoksi kannata ottaa. "Mä kerran kokeilin sitä koko vuoden, niin se oli niin pahasta. Tuli erittäin paha siitepölyallergia, että sitä vaan käytetään silloin, kun se on tarpeen. Ei jatkuvaan käyttöön ollenkaan." Puhutaan myös muusta metsäosaamisesta. "Tähän puupuoleen siihen, jos mihinkä, pitäis tavallaan tulevaisuudessakin satsata, että puuosaaminen on yks semmonen avainala, mihin Suomella on etuoikeus." Esimerkillisenä yrityksenä mainitaan Honkarakenne. "Markkinot ulkomaille, kansainvälisesti aika paljon meidän puutuotantoa. Vierään Japania myöten."

IV JALKAUTUMINEN: TALINKALMA

Tie pölyää. Keskustelijat huolestuvat perässä tulevasta autosta. "On [keskustelijalla] ollu vähän yksinäinen reissu, kun ei oo nyt sille yhtään saatu tunnelmaa." Pölyverho peittää auton välillä kokonaan näkyvistä. "Tuli autonpesu tänä iltana." Lapuan puolella talojen ja paikkojen nimeäminen käy entistä vaikeammaksi. Nimet pitäisi tarkistaa postilaatikoista. Joku sentään tiedetään: Kivistö. "Ai sekö joka perunoja kauppaa kirkolla? — Täältä tuloo hyvin perunoja Ala-Honkolan työ kesällä." Arvellaan, että kyseessä on toinen Kivistö.

Talinkalman patosilta. Kuva: Timo Hiironniemi.

Matka padolle onkin pitempi kuin osallistujat muistelivat. Pellolla patsastelee kurki, johon kukin vuorollaan havahtuu. Se tuo mieleen mökkitunnelmia. *"Keskellä peltoa sitä ei enää huomatakaan, niin maaston värinen... Aamulla kun heräs neljän-viiden aikaan Kätkänjärvellä, niin kurki suolla huusi ja käki kukku ja satakieli laulo. Se oli hieno. Aivan hiljaista, tyyni järvenpinta."* Käen kukunta on yhden osallistujan mielestä ollut tänä vuonna harvassa. *"Minä en ole kuullut vielä kukaan. Minä asun liian lakiällä. En oo käen kukuntaa kuullu olenkaan."* Tullaan määräpaikkaan, Talinkalman padolle. Auto käännetään valmiiksi paluusuuntaan. *"Nyt ollaan jo vihollisen puolella."*

Noustaan autosta, ja keskustelu jakaantuu. Yksi osallistuja soittaa yksityisen puhelun ja jää sitten autolle odottelemaan muita. Hänelle paikka on hyvin tuttu. *"Oonhan minä täällä Kalaman padolla käynyt jo monta kertaa. – Tämä koko ajan kyllä muuttuu."* Hän kertoo, että Kuortaneenjärvellä eletään täysin tämän padon varassa. Järven vedenpintaa säännöstelään täältä. *"Joskus [on] purnattu sitä, että on päästetty liian vähälle vesi Kuortaneenjärvellä."* Nykyään ei juuri tule kierretyksi paikkoja, kun terveys on heikentynyt.

Vedessä uiskentelee kaloja, jotka näkyvät auringonvalossa. *"Kalanpoikia ne kattelee... Jaa, sitä on tuolla päässä vielä enemmän."*

Pääosa keskustelusta käydään padolla. Yksi osallistujista kertoo käyvänsä täällä talviaikaan vähintään kerran kuussa. *"Kun tää koskijakso alakaa, niin se on kaks kilometriä, niin se on auki. – Vaikka on kuinka kovat pakkaset, niin silti pysyy ainakin osittain sulana."* Yksi osallistuja tutkii padon porttia. *"Ai tämän takia se [vesi] pysyy nykyään korkeemmalla."* Kysellään portin toimintatavasta. Veden kohinaa välttääkseen keskustelijat kävelevät kokonaan padon yli. *"Tää on rakennettu varmaan sinä aikana, kun mä oon kolkynyt vuotta asunut Kuortaneella, niin sinä aikana... Oiskohan se sitten 15–20 vuotta?"* Aikaisempi pato oli käsikäyttöinen. *"Neuloista puhuttiin. Jotakin neuloja tai mitä lautoja ne siitä otti pois?"* – *"Siinä oli sellasia pystysuoria. Parruja nostettiin aina, niin se lisääntyi se veden pääsy."* Tälläkin kohteella on yhteys Aallon henkilöhistoriaan. *"Tässähän teki Kuortaneenjärven selvitystyön tää Aallon poika, Hamilkar Aalto... Sehän suunnittelee prototyyppiä muun muassa Vaasan voimaloillekin. – Että sillä tavalla Aallon suku jatku sit täällä Kuortaneella kolomatta sukupolvea... Isoisä maanmittas maat..."*

Lisää keskustelijoita tulee padon yli. He kertovat, että vanhan neulapadon aikaan säätely tehtiin käsin. *"Keski-Salmen Joukohan hoiti niitä korkeuksia."* Vielä aikaisemmin pato oli kuortanelaista ja lapualaisten jatkuvan riidan aiheena. Siitä kerrotaan yleisesti tunnettu kasku. *"Aina keväällä, kun rupes tulvat nousemahan Lapualla, – niin sieltä Lapualta käytiin laittamassa pato tänne ja... No sehän tarkoitti sitä, että Kuortaneenjärves rupes vesi nousemahan. Sieltä lähdettiin kirkkoveineellä sitten tänne purkamahan patoa. Ja taas tuli Lapualta porukkaa sitä aukasemahan, ja näin tälläst kissa–hiirileikkiä siinä oli. – Jossakin vaiheessa sinne oli sitten tullu porukat yhtä aikaa... Ja siitähän oli seurannu puukkohipat sitten."* Kukaan ei osaa sanoa varmaksi, mutta ainakin tarinaa

pidetään todenperäisenä. Keskustelijat ovat sitä mieltä, että käytännössä lapualaiset jäivät voitolle. *"Lapualaisten ehroolla Kuortaneenjärvi hoiretahan..."* Kuortaneella ei olla täysin tyytyväisiä. *"Ainakin tulva-aikana ja toisinaan kesälläkin menöö liikakin matalaksi, mutta sitten taas maanviljelijöilläkin on oma asiansa sanottavana."* Nykyään vedenkorkeutta ei enää ratkaista puukkohippasilla. *"Kaukosäätimellä varmahan... Eihän Keski-Salmen Jouko enää tätä hoitele?"* Joku tietää, että vedenkorkeudet päätetään ELY-keskuksessa.

Juontaja pyytää keskustelijoita palaamaan autolle. Keskustelu kuitenkin jatkuu vilkkaana. Puhutaan veden laadusta. *"60-luvulla tehtiin se suuri virhe. Ruvettiin noita soita ojittamaan. Mä olin Keskusmetsäseura Tapiossa silloin töissä, kun räjäytettiin niitä ojia auki. Sen jälkeen Kuortaneenjärven vesi sameutu ruskeeksi... Eli sieltä pääsi nämä humusvedet tulemaan."* Toinen keskustelija epäilee: *"Mul on sellanen tunne, ettei täällä oo tehty mitään oikein."* Edellinen puhuja tunnus-tautuukin toisinajattelijaksi. *"Älyllinen toisinajattelu on yhteiskunnan paras kehityksen tae. – Näin puhui Alvar Aalto, kun se puhui Jyväskylän lyseon satavuotisjuhlissa. – Se on kehityksen paras tae."* Keskustelijat eivät pääse täyteen yksimielisyyteen. *"Joo, meillä on ihan eri näkemykset siitä kyllä."*

Paikalla usein käyneet huomaavat ympäristössä muutoksia. *"Tässä on näköjään putsattu puita pois. Ei aikasemmin oo näkynyt tuonne noin."* *"Joo, tuossa oli hyvin sankka kuusikko."* Joku kyselee, saako padolta kalaa. Sitä on istutetukin. *"Harjusta ainakin ja on varmaan kirjolohtakin, että kyllä tässä käy kalastajia ympäri vuoden. Jopa talvellakin käyvät tässä kalastamassa."* Virtaus pitää veden auki. *"Tässä on oma kalastusseuransa, – joka myy lupia tänne."* Paikka houkuttaa myös muita luontoharrastajia. *"Täs on lintuja. Täs on koskikaroja, talvehtii joka vuosi ja sitten saukkoja. Tässä pääsee jopa näkemään saukkoja."*

Kiinnostavana toimintana mainitaan vielä läheisessä Karankylässä oleva Lakaluoman vehnämylly. *"Ne on viritelly sen toimintaa tässä välillä. Siitei oo ku varmaan viis vuotta, kun ne jauho siellä vähän näytösluontoisesti, mutta ei mun mielestä nyt enää."* Arvellaan, että toiminta on hiipunut käyttäjien puutteessa. Menneisyydessä Lakaluomalle on tehty paljonkin myllymatkoja. *"Mäkin muistan, jotta on Lakaluomalle lähdetty myllyreissulle, kun vehniä piti jauhaa."* Mustapäänlahden Mäntyniemessäkin on ollut mylly. Siinä voitiin jauhaa muut viljat.

HAUTAMÄENTIE – SALMENTIE

Noustaan autoon. Seuraavassa pysähdyspaikassa retkeilijöille on tarjolla kahvia ja välipalaa. Autossa käynnistyy keskustelu sairastelusta. Aloitetaan siitepölyallergiasta. Kaksi keskustelijaa on sairastanut jänisruton. Laitilan tilan kohdalla palataan vielä kerran keskusteluun nykymaaloudesta. *"Kyllä niin iso yhden ihmisen... taikka perheen varassa on paljon! Jotta kyllä siinä toivois, että terveys kestäis. – Valtavat työmaat, ja onneksi nykymaalimassa ymmärretähän, että sitten on jotakin virolaasiakin vähän töis siellä."* Yksi keskustelija kertoo, että Etelä-Suomessa virolaistyöntekijöitä on jo runsaasti. *"Ihan tekee*

Nykyinen Kurssin talo. Kuva: Sulevi Riukulehto.

navettahommat kaikki. Tilakoon kasvu muuttaa maaseutua. *"Kyllä täällä on kaikki kartanot suurentunut, mutta ei pienet menesty... Pienet karjat katoaa erittäin nopeaa."* Yhtenä ratkaisuna nähdään yhteisnavetat. *"Nykyään [maanviljelijät] tekee sitten semmosia oikein isoja yksiköitä. Siinä on tavallaan monta tilaa. Niillä on yhteinen navetta."* Joku erikoistuu tuottamaan heinää. *"Sopimuksesta tuorahan ne heinät suoraan lehmän etehen."* Keskustelijat valistavat, että ison navetan hoitaminen yhden perheen voimin on aivan kamalaa. *"Vähän sitten jakautuu se työ, ja pikkasen sitä vapaa-aikaakin."* Hieman myöhemmin, uuden navetan kohdalla, hämmästellään toistamiseen sen suuruutta. *"Siellon lehmää ja mullia palijo!"*

Hiljaisuuden jälkeen aletaan vielä pureskella Talinkalmassa esillä olleita teemoja. *"Mielenkiintoinen paikka nährä toikin. Ei oo aikaisemmin tullu eres mieleen, että se on tomonen."* Muistutetaan, että padolta alkaa vielä vielä parin kilometrin pituinen koskiosuus. Juontaja kertoo, että salmelaiset pitivät patoa yhtenä tärkeimmistä kotiseutuunsa vaikuttavista tekijöistä. *"Ne on saanut uuren järven siihen."* Puhuja tarkoittaa Seurusta. Toisen mielestä Kuortaneenjärven vesiä pidetään liian matalalla. *"Siitä on purnattu, ja aina on vähän on apua ollukin. – Ei saa yhtään enää päästää."* Joku tietää, että voimalaitokset säätelevät jossain vesiään hyvinkin radikaalisti, esimerkiksi Kuhmossa. *"Neljä metriä säätelee sen veden pintaa. Se on aika paljon."* Täällä rantoja muovaavat lähinnä luonnonvoimat. Yksi keskustelija kertoo, kuinka tulvavedet siirsivät hänen asettelemansa rantakivet. *"Ja nyt semmosta jäähilua tuli, – niin kaikki sammaleet, mitä mä oon siinä*

vaalinu siinä rannassa, ettei traktorilla saa mennäkään, niin kaikki oli siirtynyt sivuun ja ihan hiekka oli siellä alla." – *"Mut onneksi se oli sellasta hilujäättä."* Takavuosina jäidenläh-
tö on särkenyt mökkejäkin. *"Tuli oikein sellasia jääleikkuja."* Keskustelijoiden mielestä luonnon jättämä jälki sopii kuitenkin hyvin silmään. *"Kyllä se vaan tämä luonnonmuovaama maisema on kaikkein semmonen rauhottavin ja kaunein. Siinä ei oo, näy tää insinöörin kädenjälki. Aalto aina kritikoit tätä insinöörien ammattitaitoa suoraan... Pitäis maastonmuotoja noudattaa ja ottaa luonto huomioon kaikessa suunnittelussa lähtökohtaisesti."* Sama periaate sopii toisen keskustelijan mukaan myös tiestöön ja jokiin. *"Vanhat tiet, nehän kulkee täällä... maaston mukaan."*

Seuraavaksi retkeläiset alkavat etsiä katseellaan Seurasaa-reen siirretyn talonpoikaistalon paikkaa. *"Mistä kohtaa näistä on Kurssin tupa? Ja onks se tuolla vastarannalla, joka vietiin silloin aikanaan?"* Tämä herätys osui täsmälleen oikeaan kohtaan. Etupenkiltä opastetaan: *"Täs kohtaa se on. – Vasemmallalla puolella on kaks kiviä. Siinä oli Kurssin talo."* *"Sehän vietiin sinne Seurasaa-reen. Klemetti sai sen aikaiseksi. Täytyy olla ylpee, kun Kuortaneeltakin on jotain rakennuksia sinne viety."* Mainitaan, että toinen Seurasaa-reen siirretty rakennus on Sippolan lutti. *"Sippolan väkeä oli menny luttiansa katto-
mahan, niin niitä ei päästetty sinne."* Kuulostaa muiden mielestä oudolta ja uskomattomalta. *"Ei siitä montaa vuotta ole, kun ne tosiaan meinas mennä kattomahan omaansa, niin ei."* Taas puheenaihe vaihtuu, kun eteen tulee muuta mielenkiintoista.

"Mikäs talo tämä on? Tässä on kans ihan nätti." Tarkoittavat oikealla näkyvää Ylimäkeä. "Siinä on ihan hienosti laitettu kans." Toinen osallistuja kiittää talojen asemointia. "Just niin kun talot pitää ollakin, että ne on tossa metsänreunassa, että ne ei oo keskellä peltoa." Asiaan palataan tuota pikaa uudestaan, kun näkyy toisella tavalla sijoitettu asuinrakennus. "Sitten, se mitä ei saisi tehdä, mutta mikä on niin yleistä, että sitten, kun tulee uus talo, se läntätään keskelle peltoa, näin." Puhuja näkee tällaisen asemoinnin monella tapaa ongelmallisena: "Se on maisemallisesti huono, ja sitten se pienentää viljeltävää peltoalaa, joka joskus viirenkymmen vuoden päästä – – on niille valtavassa arvossa."

Keltainen Kohtamäen talo johtaa puheen maaleihin. *"Siihen on pantu sitä herrojen keltasta, emppiröä. – – Sen takia vissiin Peltosen kauppakin on pantu keltaiseksi, kun se on pantu herrojen keltaseks." Rahvas käytti ennen korkeintaan punamultaa. Keltainen oli vähän arvokkaampi väri, nykyään sitä käytetään enemmän. "Kirkonkyliä sanottiin aina maalikyliksi. Vainion talon Paavolta oppi paljon näitä tämmösiä vanhoja asioita." Tunnistetaan lisää taloja: toinen Ylimäki ja Vasun Taunon talo. "Vasemmalla on se, ja tuolla on se Vasun päätalo, Vasunmäki."*

V JALKAUTUMINEN: SALMEN KOULU

Ajetaan Salmen entisen koulun pihaan. Talo on nykyään tutkimusjohtaja Riukulehdon koti. Siksi se sopi oivallisesti kotiseutuajelun kahvitaukopaikaksi. Keskustelu Vasunmäestä jatkuu vielä auton pysähtyttyä. Tila on tarjonnut myös maatilamajoitusta. *"Siellä on matkailukohde." Keskustelijat empivät, jatkuuko toiminta. "Mä muistan, kun kävin siellä joskus, niin ne vaivatteli sitä, että kun ei oo jatkajaa sitten tälle hommalle."*

Juontaja kertoo, että ammattimainen maatilamajoitus on lopetettu jo joitakin vuosia sitten.

"Siellä on ollu näitä vasulaisuuden ... näitä miähiä." Näin keskustelu siirtyy vasulaisuuteen. Se oli paikkaa menneisyydessä hallinnut omaperäinen hengellinen liike. Joku osallistujista mainitsee aiheita sivuavan Antti Tuurin romaanin. Asiaa tuntemattomille kerrotaan, että toinen puoli luterilaisista on Kuortaneella ollut vasulaisia. "Vasun vasulaisethan oli vällyskovaasia."

Tämä määritelmä ei aukene kaikille. *"Joo, eikö ne ollut niin uskossa, jotta ne meni vällyn allen." Selitys epäilyttää joitain keskustelijoita. "Onko tuo vaan pahoja puheita?" Vakuutetaan, että ei ole, mutta jollain osallistujalla on toisensuuntaista tietoa: "Yli-Nisulan Matti olis tästä jyrkästi eri mieltä! Jos se olis vielä hengissä. Ja aikanaan olikin." – – "Se oli vaan paikallisten virallisten pappien panettelua se, tämä vasulaisten haukkuminen." Seurue purkautuu autosta. "Se oli kilpaileva liike." Kukaan keskustelijoista ei ilmoittaudu liikkeen tuntijaksi. "Niin, aivan joo, minä en tiedä mitään... En minä tiedä, mikä on totuus, mutta..." Aihe herättää kuitenkin pientä naurattelua: "Voihan sitä olla kato hengellistä kilvoittelua." Keskustelu tyrehtyy, kun siirrytään koulun päätyyn katettuun kahvipöytään, mutta aiheeseen palataan hetken kuluttua uudestaan.*

Keskustelijat ja puheenaiheet hajaantuvat. Seurueen mukana kulkeva lapsi löytää koulun kiikut. Muutkin ovat tyytyväisiä, kun pääsevät jaloittelemaan. *"Täällä haisee mäntymetälle. – – Männyillä on ihan oma haju." Istuimeksi viritetty heteka tuo myös monenlaisia muistoja. "Meidän naapurihin tuli kehäkolmosen sisältä uuret asukkahat, ja niill oli sitte possuja, ja ensimmäisenä syksynä oli niin kun Vaahteramäes. Nii valtava savu tuli navettakeittiön tornista, ja sikaa kaltattiin*

Vasunmäki. Kuva: Markku Honkola.

Kotiseutuajelijat kahvitauolla Salmen koululla. Kuva: Tulina Riukulehto.

tälläsen [hetekan] päällä.” Joku tietää, että hetekoja käytettiin Helsingin olympialaisissa. ”Kato näitä oli aikanaan olympiakisois. Niissä oli urheilijan nimikin, kuulemma, kuka siellä oli maannut.” Puutarhan kukkapenkin mustat tulppaanit herättävät kiinnostusta. ”Mitä on noi mustat tulppaanit?” ”Ne on varmaan vaan väri, värimuoto. Se on hieno väri. – – Mä tykkään. Huikeita värejä saa noista tummista.”

Hellepäivän kattaukseen kuuluu myös paikallista jäätelöä. ”Hetkinen! Tekeekös tää Virtala?” ”Virtalan jäätelöä... Joo.” Juontaja selittää, että kotiseutuajelulle ei oikein kehtaa ottaa muuta kuin seudun omia tuotteita. Osallistujat kiittelevät toistensa kotiseutuosaamista. Moni kokee olevansa kuin opetusmatkalla, kuulee monenlaisia tarinoita. ”Kannatti olla kotiseutupiiris. Kuurtanes-piiris.”

Keskustelu vasulaisuudesta jatkuu, kun kahvi ja jäätelöt on saatu eteen, ”Suurin piirtein toinen puoli kuortanelaisista oli vasulaisia.” Juontaja kertoo, että liike on mainittu aika monessa tilaisuudessa, mutta usein se on haluttu myös ohittaa nopeasti. Nyt ollaan sellasessa paikassa, että siitä saa puhua. ”Vihman Heikki on tehnyt jonkun opinnäytetyön tästä vasulaisuudesta.” Tarkennetaan, että tekijä oli Heikin veli, Pekka. ”Heikki sitä meille esitteli.”

Yksi osallistuja kertoo, että vasulaisuus syntyi wallenbergilaisten vaikutuksesta, kun täkäläisiin taloihin asennettiin

laseja. ”Antti Tuurihan sen kirjan teki vasulaisuudesta ja wallenbergiläisyydestä, ja tuolla Somerolla on sellanen Lasitie ja lasitehdaskin ollu Waltzerin suvun hallussa, ja sieltä tämä Wallenberg haki sitä lasia. Ja siihen aikaan maailmassa, niin mitä isommat lasit, sen vauraampi talo, elikkä se on ollu pieniä ruutuja aluksi. Ja tää ukkohän kävi niitä asettamassa, ja sit samalla se oli tämmönen uskonsaarnaaja.” – – ”Se liitty tähän, että Somerolta asti ne lasit tuotiin tänne Pohjanmaalle.” – – ”Mulla on siellä tuttuja, niin mä tiedän. Ja sitten siinä Tuurin kirjassahan siitä oli se maininta. Se oli hyvä kirja.” Juontaja selventää, että kirja kuitenkin lopettaa juuri vasulaisuuden alkuun. ”Joo. Periaatteessa.” Vasulaisuuteen liittyvistä asioista mainitaan vielä musiikki. ”Se on kyllä mahtavaa, mitä niillä on ollu sitä marssimusiikkia, mitä se Klemetti onnistu saamaan [talteen].”

Vasun talosta on syntyisin myös Eveliina Vasu, joka on kirjoittanut joululehteen. ”Eikös tuossa oo Vasun Eveliinan koto?” – – ”Eveliina kirjoitti aina Kuurtanes-Seuran jouluhun, niin siinä oli pelekkää kirjoitusta. Ei mitään välimerkkiä. Ei mitään isoja eikä pieniä kirjaimia. Ne oli aina Kantolan väki lujilla, kun niiden piti saada siitä jotakin järjestystä.”

Koska pysähdys on taukoluonteinen, osallistujat liikkuvat ja vaihtavat välillä paikkaa. Keskustelukin soljuu enimmäkseen täysin vapaasti. Syntyy useita keskusteluja, jotka leikkaavat

toisiaan. Omalla autollaan tullut kyselee muilta osallistujilta niistä ajelun seisahteluksista, joissa hän ei ole noussut omasta autostaan. Yksi pysähtyminen on jäänyt epäselväksi. *"Oliko se yks paikka, missä me pysähdyttiin, missä oliko se niitty, missä niitä."* Paikka oli Ruonanketo. *"Se on tosi hieno paikka."* Hänen kanssaan keskustellaan myös ajelun alussa sattuneista väärinkäsityksistä. *"Kyllä me vähän ihmeteltiin. Sinä olisit ollu viimeinen, jos olis pitänyt veikata, kuka myöhästyy."* Naureskellaan sille, että yhden kutsutun kalenterimerkintä vahingossa peruttiin, ja sitä piti korjata puhelimitse. Hiironniemessä hän olisi mielellään käynyt pitemmälläkin. *"Se on varmaan kauneimpia paikkoja Kuortaneella, se Hiironniemi."* Jälkimmäisen seisahtuksen aihekin selviää nyt: *"Siinä oli vattupusikoita. Se on sellanen lintu, yölintulaulajapaikka... että siellä käydään."*

Yksi keskustelijoista haluaa maistattaa keskustelijoilla mukanaan tuomaansa tyrnihilloa. *"Ite viljelen. Mullon sellaset kolkkytä pensasta Lohjalla tyrniä. Kolomektyävuotta kohta."* Halutaan tietää, miten marjat poimitaan. *"Katkon oksia, pistän osan pakkaseen ja jäiset marjat suoraan rasiaan, niin kun Laihialla ruukataan, että yhtään ei saa menettää."* Saadaan pienoisluento tyrninviljelystä. Kasvi kannattaa leikata ja pitää pensasmaisena. *"Se viisinkertaisesti tekee oksan. Se on paju-kasvi. Sitä voi leikata, ja kovin korkeaks ei kannata päästää, koska ihan pienessä vaiheessa jo kymmenen senttiä latvasta, niin se haarottuu viisinkertaseksi. — — Koiraan voi päästää puumaiseksi, koska silloin se on korkeampi, ja se voi pölyttää paremmin."* Tyrnintuntija kertoo, että venäläiset ovat käyttäneet tyrniä avaruudessa sen hyvien ominaisuuksien vuoksi. *"Sillä on säteilyltä suojaava vaikutus. Sillä on ihoon valtavasti vaikuttavia, myönteisesti vaikuttavia öljyjä ja karoteeneja. Atoopikoille erinomainen."* Hän neuvoa käyttämään hilloissa sokeriruo'osta tehtyä intiaanisokeria, koska se imeytyy hitaammin vereen. *"Mormonit tuo sitä Boliviasta, kun se, ne on vieny sinne tämän sokeriruokon viljelyn, et sillä on tällänen eettinen tausta, et ne rupiais viljelemään sokeria huumeen sijasta."* Hetken kuluttua päästään tarjoiluuhdotuksiin: *"Sopii muuten leipäjuuston päälle ja erinomaista uunikalan kanssa... Kato siinä on se, tyrnissä on A, B, C, E ja K."* Joku tietää, että sekoi-tuksiakin siitä voi tehdä, myös maitopohjaisiin ruoka-aineisiin. *"Mut se antaa hyvän maun."* *"Paahtoleivis."*

Välillä kiinnitetään huomiota pihapiirissä oleviin punai-sella nauhalla merkattuihin männyntaimiin. *"Onko teillä puu-tarhassa koristustarkoituksessa nämä punaaset nauhat?"* Kerrotaan, että ne on tarkoitus raivattessa jättää jäljelle. *"Ja-hah. Että nämä piretähän."* Merkitty on myös jokunen hedel-mäpuu. Tyrniharrastaja ehdottaa tähänkin pihaan tyrnipen-saita. Kuulijoita kiinnostaa, menestyykö pensas Kuortaneella. *"Menestyy... Täällä pitää olla vettä ja aurikoa, hyvä multa."* Joku vahvistaa nähneensä: *"Komiasti kasvaa..."* Järven ranta olisi hyvä. *"Kuhajärven rannalla, kun on sopivasti rantaa, niin siinä on oikeen paikka. Missä leppä, niin tämä viihtyy."* Tyrniharrastaja kertoo vielä tyrnin käytöstä eroosiontorjun-nassa: *"Turun yliopisto on ollu tuolla Kiinaan, niin ne on puo-litoista kertaa Suomen alueen istuttanu eroosioalueelle näitä tyrnipensaita."*

Kiinalaisten kokemuksista keskustelu siirtyy sujuvasti Kiinan matkailuun, ja siellä nähtyihin luontaishoitohin. *"Siellä oli neljä ja puoli tuhatta eri lääkekasvia. Aivan valtava määrä!"* Toinen keskustelija on tyytyväinen, ettei niitäkään ole tarvin-nut harrastaa. *"Ehkä minä olen sen tähden elos."* Joku mainitsee suomalaisena luontaishoitona tervan. Se käy hyttysmyrkyksi.

Salmen vanha koulurakennus on yksi keskeinen puheen-aihe. *"Pidäksä — — tätä koko rakennusta lämpöisenä?"* Omis-taja paljastaa: *"Siis minä pidän lämpöisenä ja luonto pitää kyl-mänä... Meillä on työnjako."* Selvyynen vuoksi hän tarkenten-taa, että rakennuksen yläkerrasta toinen pää on rakentamaton. *"Onhan siellä rakennettua, asuttuakin, asuntoja yläkerras-sa,"* painottaa yksi osallistuja. *"Tuttu paikka. Mulla oli joskus täällä yläkerrassa morsian!"*

Koulu seisoo hiekkaharjulla. Sen komeat männyt herät-tävät ihastelua. *"Tässä on isoot soravarastot varmasti."* Ker-rotaan, että harju alkaa juuri tästä. Ei kuitenkaan jatku kovin pitkälti. *"Eiks tuolta päin jostain on otettukin? — — Oon joskus käynny suunnistamassa."* Lähimmät montut ovat jo sadan met-rin päässä. Yksi osallistuja on käynyt ala-asteen tässä koulus-sa. Kysytään hänen tuntemuksia. *"Noh! — — Kylmähän se oli, ja laattiassa oli reikiä, ja hiiriä juoksi siellä pitkin laattiaa ja harmonin sisällä, ja niitä sitten yritti karttakepillä saada pois harmonin sisältä."* Muita huvittaa: *"Yritä siinä sitten laulaa, että 'Mä silmät luon ylös taivaaseen.'"* Muistelija ei pidä koulua itselleen erityisenä paikkana. *"Mulle ei mitenkään nostalginen paikka ollenkaan... Paljon tärkeämpiä paikkoja on ne paikat, joissa isoisa aikansa näytti tuolla pitkin mettiä."* Koulu lopetti keväällä 2005. Opettajista mainitaan Harri Takaneva. Muistelu jatkuu. Joku toinen kertoo vuorostaan: *"Siinähan ei ollu sellasta voimistelusalua oikeastaan ollenkaan. — — Se vain siirrettiin pois nuo pulpetit ja..."* *"Ei tämä koskaan ole ollu ky-läläisten kokoontumispaikka. Kyllä se on ollu maamiesseuran talo."* Se sijaitsee sopivammalla paikalla. *"Se on tuola keskellä kylää."* — — *"Siinä Piiskoomännyn vieressä."*

Huomio kiinnittyy eläimiin, kun puista alkaa kuulua tava-ton räksäts. *"Siinä näette mitä hyötyä on räkättirastaasta... Kattopa vaan, tulee varis paikalle niin, niin."* Pihamännnyissä pesivät rastaat saavat vieraakseen variksen. *"Ai niin. Se on pe-siä hävittämässä."* Ankarasta vastalauseesta huolimatta varis näyttää onnistuvan. *"Varmaan munan perässä."* Kerrotaan, että puista on laskettu kaksikymmentä pesää. *"Ei räkätit osaa puolustaa oikein."*

Räkättirastaiden mellastuksesta juontaja saa aiheen yh-teiselle puheenaiheelle. Hän kertoo, että keskustelujen aikana kuortanelaiset ovat käyttäneet aika vähän eläinten ja kasvien nimistöä. *"Ainoat linnut, jotka koko kymmenen keskuste-lun aikana on mainittu, on harakka ja joutsen."* Tieto otetaan vastaan nauraen. *"Okei!"* Sitten moititaan, että läheisiä lajeja puuttuu. *"Kyllä räkätit on hyvin keskeisessä osassa ollu nuo-ruudessa."* *"Ja varis on niin läheinen."* Pilana kysellään, mah-taako aine olla huonosti koulussa opetettu. Nauru jatkuu, kun juontaja kertoo, että kasvikkunnasta parhaiten edustettuina ovat olleet puska, pusikko ja risukko. Kotieläimet ovat kuiten-kin kattavasti edustettuina. *"Voisko siitä päätellä, että se luon-nonympäristö ei sitten kauhean paljon ihmisille merkitse?"*

Tämä johtopäätös herättää epäilyjä: *"Järvistähän on puhuttu paljon."* Sekin on luontoa. *"Kyllä se merkitsee, mutta se on itsestään selvä. Sitä ei huomata. Tullaan liian sokeeksi. Kyllä se on näinkin."* Sitten yksi keskustelija oivaltaa: *"eikös tilanne oo nyt vähän paikkautunut tämän retken aikana?"* Lintu- ja kasvinimistö onkin epäilemättä moninkertaistunut. *"Ois pitänyt pysähtyä sille Ruonankedolle, niin olis tullu vähän siihen kasvimaailmaa."*

Vähitellen alkaa löytyä lajeja, joiden ainakin olisi pitänyt tulla mainituiksi, kuten lintuja: *"Kyllä täällä mun mielestä pääskyysiä on hyysätty, että niille on tehty sellaisia pesänelustoja räystähien alle."* *"Ja kottaraispönttöjä on tehty joka talossa."* Mieleen tulee myös muistoja lapsuudesta: *"Me lahjotettiin aina höyheniä niille, jotka pesiänsä rakenti... Pojanmoskana se oli ihan tyypillistä, joka kesäistä."* Nimistön ohuus oudoksuttaa toisestakin syystä. *"Se on oikeastaan vähän kyllä yllättävää, — kun vois kuvitella, että kuitenkin metsästys täällä on aika merkittävä harrastus... Ja varmaan siellä [keskusteluissa] on ollut ihmisiä, jotka sitä harrastaa."* Pohditaan, voisiko syy olla keskustelun teemassa. *"Onko se sitten, että kun tää aiheena on maisema? Sitten ajatellaan, ettei ne eläimet kuulu siihen maisemaan."* Juontaja kertoo, joka tilaisuudessa osallistujia on pyydetty ajattelemaan kotiseutuun monipuolisesti, ja virikkeitä on annettu yhtä lailla luonnon ympäristöstä, rakennetusta ympäristöstä kuin henkisestä ympäristöstäkin.

Metsästäjien mainitseminen johtaa yhden keskustelijan ajatuksen oraviin. *"Sitä oon monta kertaa ihmetelly, että mitenkä nää mettästäjät — näitä oravia? Niin pikkusia ja vikkelä, että mitenkä ne on niitä saanu mettästettyksi?"* Muistellaan, että 50-luvulla oravia vielä ammuttiin ja liito-oraviakin. *"Niillähän oli pystykorvat sitä varten, jotta tosiaan kohde on niin pieni."* Oravanmetsästyksessä on ihan omat tapansa, joita kootaan luetteloksi yhteisvoimin: tarvitaan pienoiskivääri, lintukoira, joka haukkuu oravan, ja pitää päästä hyvin lähelle. *"Siihen ei saa tulla oikein reikää, että se on tarkkaa hommaa..."* Osuma piti saada mieluiten nenänpäähän. Saalista kuitenkin tuli. *"Kyllä ne sai monta kertaa niin, parikymmentäkin oravaa."* Jonkun mielestä orava kuitenkin näkyy melko hyvin. *"Kyllä se kaiken kaikkiaan se harmaa kasa näkyy kuitenkin puussa aika helposti. — Se päästää aika lähelle yleensä... Tai en mä tiä, miten mettästysaikana on sitten ollu."* Nyt varis saa taivaalla viimeinkin räkäteiltä kyytiä.

Pohdinnan jälkeen vedetään johtopäätöksiä: *"Voihan se tietysti olla se, että niitä eläinten ja kasvien nimiä... ei oo mainittu. Niin se voi kyllä kertoa siitäkin, että täällä ei sitten oikeen niitä asioita arvosteta... Luontoasioita. Ja mun mielestä se kyllä näkyy täällä kunnassa päätöksen teossa tällä hetkelläkin."* Joku miettii vieläkin oravien metsästystä. *"Voi olla oravien suhteenkin, että kun niitä mettästettiin, niin se ei oikeastaan sopinut kuvioihin."* Vielä mainitaan kuortanelaisen huono sienitietous. *"Eikö kuortanelaiset oo näitä sieniäkin oppinut vasta karjalaasten mallista käyttämään?"* Sieniä ei kovin hyvin tunneta vieläkään. *"Kyllä se on täällä ihan yleistä, — kun rupeaa opettaman sieniä, niin harva [niitä] tuntee, kun korkeintaan kanttarellin."*

Sisältä lasketaan pihalle tiibetinspanieli, joka uteliaana säntää tutustumaan keskustelijoihin. Pientä koiraa silitellään ja rapsutellaan. *"Sinä oot söötti."* Alkaa koirakeskustelu. *"Ei varmaan — rotukoiria ole Kuortaneella silloin pidetty. Ne oli näitä pystykorvia ja ajokoiria."* Muut naureskelevat. *"Onhan ne rotukoiria."* Edellinen korjaa ajatustaan. Hän tarkoitti tuvassa omaksi iloksi pidettäviä koiria. Toisen mielestä ajokoirat vasta kunnan rotukoiria ovatkin. *"Meillä — ainakin tunsin paremmin ajokoiran sukupuun kuin oman sukupuunsa. — Kuusjänistäkin saatto tulla päivässä, kun lähti jänismetsään... Metsot oli semmonen tyypillinen lintu. Sorsastus oli aina sellainen tyypillinen kans aina, kun se aika alako."* Toinen keskustelija harmittelee lintukannan heikkenemistä. *"Ei metsoja paljon voi metsästää, ei niitä oo. Ei oo kujäniksiä."* Suuremmasta riistasta mieleen tulee hirvi. *"Hirvenmetsästäystä mun kotipuolella on harrastettu vähemmän."* Yksi keskustelija kertoo pitäneensä toisenlaatuksiakin lemmikkejä. *"Meilläkin on ollu jopa pöllö elätinä. Otettiin noita eläimiä aina kasvatiksi."* Tästä muistuu vielä mieleen erikoinen tarina. *"Meillähän oli aikoinaan, kun olin kloppina, niin kana tuli — tupahan ja sängyn alle. Haukka perässä... Se ei meinannu millään tulla sieltä sängyn alta pois. Se piti kerta kaikkiaan hakia. Se oli niin kauhuissaan siitä haukasta."*

Autoille siirryttäessä keskustelu palaa vielä tontin korkeisiin puihin. *"Siitä on ne koivut kaadettu. Siinä oli isoja koivuja silloin aikanaan."* Juontaja kertoo, että männyistäkin on lähtenyt osa siirtoviemärin tieltä. *"Ne olikin aika vanhoja."* Joku arvelee, että 80-vuotiaita, mutta se ei taida riittää. *"Kun kilpikaarna on tuossa, niin kyllä ne on silloin vähintään sata vuotta."* Kaikista eivät kädet yllä ympäri. *"Mutta tosiaankin, huolestua ei kannata, koska männyn keski-ikä on neljäsataa vuotta."* Omistaja kertoo, että puut ovat vaarassa kaatua tuulella, kun niistä useampi poistettiin. *"Se on tää löyhä hiekkamaa. — Ja sitten kun vielä, jos on juuristoon on kajottu."* Yksi keskustelija kertoo, että jääkin voi viedä puita. *"Meillä jäät kallisti rannassa. Aivan kaatuu. Minähän jätin pystyyn ja sitten ei tiedä. Kaikenlaista voi tulla..."*

VASUNMÄENRISTEYS – SEPPÄLÄNMÄKI

Kahvitauko tuli tarpeeseen ja tuntuu onnistuneen. Lähdetään siirtymään kohti Seppälänpihaa. Kahvittelun jälkeen tunnelma on entistäkin kevyempi. Kaikki eivät saa turvavöitä toimimaan. *"Noo, me otetaan koppi, jos siitä tulee."* *"Mä tuun kans täältä näin sitten syleilyhyn."* Käynnistyy ilakoiva sananvaihto siitä, kuka kenenkin syyliin asettuu ja onko se sopivaa. *"Meidän ei parane, kun me ollaan vähän sukulaisia."* *"Joo... Onko se ny nykyään niin nuukaa?"* *"Ei... Päinvastoin sanovat, että herkumpaa."* Joku epäilee, tuleeko tämä kaikki nyt tutkimukseen. Juontaja vakuuttaa, että äskeinen sanontakin tallennettiin tutkimuksen aikana jo toisen kerran.

Keskustelijat rauhoittuvat vähitellen, ja maisemien kommentointi alkaa. Tällä tiellä on pidetty aikanaan hevoskilpajoja. Päätymisaikaa ei osata kertoa. *"Leppälänkylällä oli kuuskytäluvulla Kätkäjoen ja Leppälän väliset kylienväliset hevosajelukilpailut. Oliko niissä kymmenen hevosta kummas-*

*takin kylästä?” Seinäjoentieltäkin muistetaan kilpailuja heti sen valmistuttua. ”Sitten hevoset aina vietiin sinne lähtöpai-
kalle, että ne juoksee kotiapäin nopiampaa... Käytettiin kaikki
luonnon suomat konstit... Ja olihan se sitten kuuskytäluvulla
vielä se.”*

Jostain syystä puhe kääntyy samassa vanhoihin taskura-
han hankkimistapoihin. *”Pajuja me koottiin sadan nippui-
hin, katos. Kyläkaupat kokos... Niin sehän oli pikkupojille mu-
kava lisäansio, ja kevättalvella nää oli käpymettät ja... Että
niitä perinteitä oli. Eihän maaseudulla mistään rahaa saanu.
Niistä sai ees jotakin. Pääsi vähän ostamaan kaupastakin jo-
takin tavaraa... Karkkia lähinnä.”*

Infrastruktuuri saa huomiota seuraavaksi. *”Täällä rupiaa
olemaan asiat kunnos, kun viemäri on tehty ja vettä tuloo ja
pikitie menöö.”* Ihastellaan viljelyksiä. *”Tämä on – – Laitilan
perunanviljelystä, mutta Konttelin taloja.”* Yhden keskus-
telijan mielestä kaikki mökkiasutus ei miellytä silmää. *”Kun
talvella kiertää suksilla noita järven rantoja. Silloin näkee
todella, mitä rakennuksia täällä rannalla on, ja joskus tulee
mieleen että melkein 20–30 prosenttia pitäisi hajottaa pois,
kun on lautahökeleitä... Varsinkin kun Etelä-Suomi näyttää
siltä, että siellä on ihan tämmösiä keskeneräisiä kesämökkejä.
Että vois vähän ohjeistaa, että paremmannäköisiä.”* Mieli-
piitteet hajoavat. *”Kyllä niitä on hyvännäköisiäkin mökkejä tääl-
lä on.”* Edellinen puhujakin myöntää. *”Hyvin hoidettuja nämä
mokit, mitä täällä.”* *”Paljon seinäjokisten ja kaukaa.”*

Järven ympäri ovat aikaisemmin juosseet myös ihmi-
set. *”Silloin kun 70–80-luvuilla järvenympäri viesti oli, mun
osuus oli yleensä tässä Salmen kohdalta Länsirannan sahal-
le, se osuus. Sitten kun tuli urheiluopiston joukkue mukaan,
niin sitten se pilas koko kyläenvälisen viestin idean. Se tuli
liian ylivoimainen joukkue. Tietenkin on hyvä kehua, kun
me voitettiin kaikki aina.”* Perinne jatkui yli vuosikymmenen.
”Se oli ihan hieno tapahtuma toukokuus.” Katuviesti on herä-
tetty henkiin Mäyryssä. Nyt juostaan Kuhajärven ympäri. *”Ei
siitä ole kuin muutama vuosi, kun se on herätetty henkiin...
Se on kyllä hieno kanssa.”* Ajatustenvaihto katkeaa hetkeksi,
kun tiellä juoksee irrallaan oleva koira. Yksi keskustelija ei ol-
lut kuullutkaan Kuhajärven viestistä. *”Vai niin. Sehän on hyvä
idea toteuttaa siellä... Ainakin toteutuksena olisi aivan loista-
va. Vois eläkeläiset lähteä omalla sarjalla.”* Tämäkin idea on
jo otettu huomioon. Kuhajärven ympärijuoksussa eri-ikäisille
on omat sarjansa.

Honkolanpihan kohdalla aletaan tunnistaa rakennuksia.
*”Siinä on Ala-Honkolan Erkin talo ja – – Siinä on Honkolan
Veijon talo.”* Seuraava mainitaan Iivari Honkolan kotitaloksi,
mutta etupenkiltä korjataan, että taiteilijan syntymätalo oli Ala-
Honkola. Tunnistus jatkuu: *”Keski-Honkolan Arja ja Rouskun
Juhani. Ja Nännimäisen Tarmon talo on tuossa.”* Keski-Hon-
kolassa on myös maatilamajoitusta. *”Joo ja sitten vähän... Nyt
saa pelätä lampaista!”* Lampaat ovatkin oudon laihoja. *”Ne oli
ihan muuttunut! Ihan kummallisen näköiseksi, tuommosiks
laihoiks, täs joku päivä noi lampaat tässä.”* Muutkin kurottu-
vat katsomaan: lampaat on keritty. Seuraavassa mutkassa ker-
rotaan, että siitä Yli-Honkolan talo on siirretty Nurmoon. *”Se
oli pitkään asumaton. Ihan hyvä, että sen joku rakentaa, että.*

Laittaa. – – Se myytiin vaan. Niin mää olettais.” Viimeisinä
taloina mainitaan Patterit. *”Kaukon talo tässä oikealla, ja nää-
kin on Pattereita varmaan tässä.”* Tullaan Honkalanpihasta
Seppälänpihaan. *”Täällähän mennään pihasta pihaan.”*

Auton etuosassa käydään tässä kohdassa omaa keskuste-
lua alueen kaivoskokeiluista. *”Kävin kuvaamassa tuolla tä-
män tien varressa. Se Gambergin kaivos, sellanen neljä met-
riä kertaa neljä metriä monttu on. En tiedä kuinka syvä se on.
Aikanansa sieltä kaivettiin muutama tuhat kiloo kuparii, ja
siitä jäi tuommonen iso... iso monttu ja kaikki kuortanelaiset
ainakin tietää, kun puhutaan Ruukin runnista, että mikä se
on.”*

VI JALKAUTUMINEN: SEPPÄLÄNPIHA

Seppälänpiha on yksi Kuortaneenjärven ympäristön mainois-
ta lintukohteista. *”Tässä on kans hyvä yölaulajakohde sitten,
jos tekee näitä yölaulajaretkiä, niin tässä kannattaa kuunnel-
la. – – Sieltä kuulee aina jotakin kerttuja.”* Esimerkkejä alkaa
tulla: *”Viitakerttunen oli viime yönä, viitasirkkalintu on tässä
ollu... ja Keski-Seppälän Eevertin talo on tuossa.”* Toinen kes-
kustelija keskeyttää: *”Teidän pitää pyytää Petelius tekemään
tätä Luontoiltaa.”* Kertuista annettu lupaus pitää: tälläkin
pistokäynnillä kuullaan monenlaista livertäjää, muun muassa
lehtokerttua.

Auto pysäytetään Länsirannantien mutkaan keskelle Sep-
pälänpihaa, sillä tähän sijoittuvat kaikki ne keskeiset kohteet,
jotka Länsirannan keskustelijat valitsivat oman kotiseutunsa

Kotiseutuajelijat jalkautuneena Seppälänpihassa. Kuva: Ilona Heikkinen.

kuvaan: Seppälän aitat, tuulimylly ja puu. ”Kyllä... Tämä on hyvä valinta.” Keskustelu alkaa jo autossa. ”Tuossa on neljä aittaa. Siellä on piha-aitta ja vilja-aitta ja makkara-aitta ja riiuu-aitta.” Vain kaksi on enää jäljellä. ”Niitä mun mielestä kyläseura olis ollu valamis joskus remonteeraamaan, mutta siinä joku ongelma oli ollu. Mä en oikein tiedä.”

Noustaan autosta. Tien oikealle puolen jää autio talo. ”Se on Yli-Seppälän talo... Tuo tuossa, se on tyhjillään kanssa.” Sen kerrotaan vaihtaneen omistajaa, ehkä parikin kertaa. ”Siinä on iso riihi!”

Keskustelijat kävelevät riihen vierustalle. ”Kelle se myytiin? Jollekin, joka oli tällänen arkkitehti-ihminen tai joku tälänen.” Muistellaan myös lentäjäksi. Joku tietää, että talo on nytkin myynnissä. ”Se on kans hienonnäköinen talo, että olis mukava, kun siinä olis joku, joka osais sitä arvostaa.” Joku tietää, että omistaja asuu Etelä-Suomessa.

Muodostuu kaksi eri keskustelua. Osa aloittaa lähempänä tietä jutustelun Länsirannan sahasta; vieressä kun on Sahan tie. ”Pyöritti melkein koko Kuortanetta se, tämä Länsirannan saha.” Työväkeä oli kahdessa vuorossa. ”Kyllä mä olettaisin, että kyllä satakunta ihmistä on väkiä [ollut].” Kysellään kuinka pitkään saha toimi. ”Kyllähän se varmahan kolmisenkymmentä vuotta... Voi olla enemmänki.”

Kauempana tiestä käydään keskustelua pihan talousrakennuksista. ”Kyllä tää vaikuttava paikka, että kyllä mä muistan, kun olen eka kerran kiertänyt täällä, niin kyllä tämä on jäänyt mieleen.” Riihi herättää kunnioitusta. ”Tossa olis oikein hyvä latotanssien pitopaikka, tämä riihi. Siinä ois isot ovetkin.” Poislähdettäessä kuullaan riiheen liittyvä yksityiskohta seurueen autonkujettajalta. ”Täs on, tuota niin, venäläinen upseeri tapettu jossain tässä lähistöllä, ja sille laitettiin hautakivi, ja se hautakivi on joku – – tämän riihen kivistä.” Hän kertoo vielä kuulleen jutun ”joltain Länsirannan vanhukselta”.

Tuulimylly on vaarassa sortua. ”Siellä on pärekatto aika pahasti rikki.” Myöhemmin kerrotaan, että tuulimyllyn kunnostamisesta on kyläseuralla ollut puhetta. Arvellaan, että se on nyt jo aika työläs. Pärekaton tekijöitä löytyy kyllä. Epäilemättä mylly kaipaa muutenkin korjausta. ”Rojahtaa vielä käsiin.” Pihassa on myös pari vanhaa lautataapelia. ”Täst on mun mielestä joku meinannu rakentaa, mutta se on jäänyt vaiheelle. Nämä on tosiaan ollu pinolla, jos kuinka monta vuotta.” Kukaan ei tunnu tietävän, mitä paikalle piti tulla. ”Hyvin höylättyä polttopuuta.”

Keskustelut yhtyvät hetkeksi. Juontaja kertoo, että Länsirannan keskustelussa sommiteltiin kotiseudusta kuvaa, jossa näkyisivät tämä maisemaa hallitseva puu ja tuulimylly. ”Se puu on varmaan Kurkimänty, joka on tuon koivun takana tuolla noin.” Puun nimen alkuperä herättää uteliaisuutta. ”Et se on tollanen varmaan vähän kurjenoloinen, pitkä ja harvaakaan, niin kun kurki.” Joku toinen arvelee, että nimi tulisi kurkihirrestä. Kun puuta katselee, ensimmäinen vaihtoehto vaikuttaa uskottavammalta. ”Tosi kaunis, semmonen vähän erikoisennäköinen, että ehkä ihmiset ennenkin on kattonut, että tuo on vähän semmonen silmänkääntäjä ja ehkä hyvin paljonkin ovat kattoneet sitä.”

Kurkimänty ja Seppälän tuulimylly. Kuva: Sulevi Riukulehto.

Seppälänpihastakin on tullut tunnettuja muusikoita. Kysytään Kosti Seppälästä, oliko hän täältä kotoisin. ”Luultavasti, on se täältä kotosin se suku... Länsirannalta se oli.” Kosti Seppälän nimi ei ole kaikille osallistujille tuttu. ”Se on Dallapén solisti.” Musikanttitiheys kasvaa edelleen, kun mainitaan myös Jalo Keski-Seppälä. ”Hyvin paljon esitti lauluja.”

Katse kohdistuu seuraavana aittoihin, jotka herättivät keskustelua heti paikalle tultaessa. ”Mä en nyt muista, oliko ne aitat tossa tien varressa, ettei ne täällä syrjäs oo ollu... Vai onko ne tästä hajotettu pois, tästä tien varresta? Kun siinä oli musta tien varressa aittoja aikoinaan.” Muut vahvistavat käsityksen, aitat on siirretty. ”Tielinjauksen takia.” Osa päättää mennä vielä lähemmäs, toinen joukko jää kuitenkin riihen viereen, pohtimaan tuulimyllyn paikkaa. ”Aattelin, että sekin on vähän siirretty. En oo kyllä varma.” Sitten luonto vetää huomion puoleensa. Variksia on kokoontunut yhteen mäntyyn. ”Kovastipa ne varikset tuonne. On omineet jonkun männyn siitä, kun niitä on näin paljon samassa.” Puhutaan tuomenkukista ja neliapiloista. Vanhempi keskustelija muistelee: ”Tuomenkukia on vieläkin tuolla. Vanhat tuomet on jo pudottanu kukkansa. – – Nyt on vanha, varmaan vanhaksi laiksi jääny, kun ettittiin neliapilaa. Neljälehtistä apilaa.” Tutkija vakuuttaa, että on se huvia vieläkin.

Aittojen luo askeltava ryhmäkin puhuu luonnosta. Kurkimänty näkyy nyt paremmin. ”Naakka. Naakkapari pesii. Siellä on reikä!” – – ”Siinon tikan, tikankoloja paljon.” Kurjenkau-

Seppälän aitat. Kuva: Markku Honkola.

lan muotokin tulee nyt esiin. *"Onkohan siihen salamakin varmaan iskenyt? Rungossa on tuollanen..."*

"Ai niin, se on tavallaan, ku kurjen kaula tolla. Siitä se! Kyllä."

"Niin, minä aattelin. Mä oon sen mieltäny sillä tavalla sen ni-men, mut en mä tiedä, onko."

Juontaja kertoo, että vanhemmassa kirjallisuudessa ait-toja pidetään yhtenä Kuortaneen erikoisuutena. Moniakkin lu-etellaan, mutta vähemmän niille on näissä keskusteluissa enää huomiota suotu. *"Näissäki näköö, jotta kun se on liuhalle ra-kennettu."* Aitat levenevät ylöspäin. *"Noi kissinluukut on kans liikuttavia."* Vain toisessa jäljellä olevista aitoista on luukku. *"Se on ollu varmahan vilja-aitta... minne on kissinluukku."*

Oven yläpuolella on Talonpoikauskulttuurisäätiön kun-niakilpi. *"Joo. Väinö Tuomaala noita kuljetteli."* *"Väinö Tuo-maala ja varmahan Ala-Kuljun Reino."* Kilpiä kerrotaan olevan Kuortaneella kolmisen sataa. *"Yhdessä pitäjässä aika paljon."* Kilpiä on sekä asuin- että talousrakennuksissa. *"Ne oli aikanaan siinä aktiivisia... Mutta niin se vaan Ala-Kuljun Reinollekin kävi, että oma kotitalo hajotettiin. Ei pelastanut omaa taloansa."* Muistellaan, että kaikki eivät kilpiä ottaneet. *"Noista piti maksaa vissiin jotakin, kun joku oli sanonu, että naulata saatte, mutta mitään ei makseta."*

Juontaja kertoo, että rakennusten purkamiseen ja säilyttä-miseen on suhtauduttu keskusteluissa kaksijakoisesti. Toisille talonpoikausrakennuskannan säilyminen on ihan kärkeema, ja sitten on toisia, jotka sanovat, että eivät mielellään katsele museoihmisiä tontillaan. Nämä kun asettavat velvollisuuksia, mutta eivät tarjoa mitään välineitä. *"Kyllä se vähän tämmös-tä on. Tää omaisuudensuoja on niin vahva Suomessa."* Yhtä

keskustelijaa vaivaa rakennuskulttuuripäivien kiertoajelulla yhtenä vierailukohteena olleen talon tilanne. *"Nythän tuos on myytävänä varmahan tuo Nisulan taloo, mitä [maakuntamu-seon amanuussi] Käsälä silloon suri. Mihinä käytiin pihas... – – Se mihinä on sellanen jännä kuisti."* Kuisti on jo huonossa kunnossa, mutta arvokkaana pidetty. *"Kuortaneen vaiheissa-kin taitaa olla kuva siitä."* Kertoja muistelee: *"Käsälä aivan, melkein itku kurkus sanoo, että kun se nyt tuollaaseksi on päässyt. Että kyllähän vaikka viinapullon sille isännälle tois, sille pojalle, jos sen sais myihämän!"* Keskustelijoita vaivaa, mitä Nisulan talolle on tapahtumassa. Se sijaitsee keskeisellä paikalla kyläkuvassa. *"Olisiko se niinku, että se siirrettäisiin siitä pois?... Eihän vaan silleen?"*

"Eihän nyt toki! Siihen pitäis saada sellanen asukas, joka kor-jaa sen ittellensä."

"Olispa, olispa tosi positiivista, kun on oikein harmittanu, kun se on ollu aivan naakkojen koti vaan siinä." Joku tietää, että Kuortanes-Seuraa on pyydetty katsomaan, onko talon aitoissa sellaisia tekstiilejä, joille olisi käyttöä museolla. *"Toivottavasti se löytää hyvän hoitajan."*

Palataan autolle. Tiellä pörisee mönkijä. Nuoret käyttävät niitä kulkupoleinään. Ennen autoon nousemista vaihdetaan vielä ajatuksia seuraavista pysähdyksistä ennen taidehallia. Sovitaan, että ei ajeta tämän pitemmälle Seppälänniemeen. *"Joo, – – tämä oli se varmaan herkuin kohde tässä."* Vanhasta saha-alueesta ei ole paljon jäljellä. Sahaa ei enää ole. *"Vanhaa sahan päärakennusta olis ollu siellä."* Muu Seppälänniemi on pitkälti vapaa-ajankäytössä. *"Se on huvila-aluetta nyt."*

Yksi keskustelija ehdottaa, että hiljennettäisiin hetkeksi Puodinkedon kohdalla. *"Ei nousta autosta. Ei siinä oo sillä lailla. – – Eikä tartte pysähtyäkään."* Hän haluaa kertoa Klemetin lapsuudesta nimismies Bergin talossa. Se onkin kiinnostavaa, sillä aiheesta syntyy heti erimielisyyttä. *"Mutta ei se sen lapsuurenkoto oo."* Jonkun mielestä on. Ilmassa on oppiriidan tuntua. Luvataan seisahtaa Puodinkedon paikkeilla. *"Nimis-mies Pärin talo. Eikös se oo se?"* Etunimeä päristellään oikein useammalla ärrällä: *"Herrrmannin."* Vanha nimismies on ollut persoona, josta kerrotaan juttuja vieläkin. *"Pärin Herman, joo. Muttenhän mä muista niitä kaikkia... Yli-Nisulan Matti on kertonut ne mulle ainakin kymmenen kertaa, – – mutta kun siltä tuli sitä näin... ja mulla meni korvasta sisälle ja toisesta ulos, niin en mä muista, kun joitakin..."* Yksi lentävä lause mainitaan heti: *"Itte minä ajan, sanoo Pärin leski."* Lisää löytyy kuulemma Länsirannan kyläkirjasta. Juontaja tarjoutuu heti ostamaan yhden.

Päivä on aurinkoinen ja autossa on lämmintä ilmastoinnista huolimatta. Seuraa vesitarjoilukierros kukkaismukeista. *"Onko tää niin kun Laihialla, että vettä kukallisella lautasella: kesäkeittoa."* Yksi osallistuja muistelee Keski-Seppälän emäntää. *"Aika tompera emäntä aikoinaan. – – Se kyllä sanoo... mitenkäpäin tuuli millonkin."* Joku varmistaa, tarkoitetaanko Evertin vaimoa. *"Minä en tiä, oliko se naimisis ollenkaan... Kyllä sillä lapsia oli, mutta ei se välttämättä tarvinnu [pappia]."* Kuumana päivänä vesi maittaa hyvin, tuli tarpeeseen. *"Kahvi on diureetti,"* muistuttaa joku.

LÄNSIRANNANTIE

Lähdetään kohti Puodinkettoa. Talojen ja asukkaiden luetteleminen jatkuu: Ojanperän Ossi, Takalan Tanja. *"Siinä on oikeaoppisesti rakennettu talo, mun mielestäni... Uusi talo."* Rantakasvillisuus häiritsee osaa seurueesta. *"Tätä lepikkoa sais olla pois, niin näkyis järvi paremmin."* Toisten mielestä sen ei tarvitse joka paikasta näkyä, niin säilyy yksityisyyskin paremmin. *"Sitten tässä on kuulkaa hieno tää maisemarakenne: järvi, pellot ja metsä. Kai te huomaatte? Tuo metsä, metsänreuna olis tosi tärkeä, että se sais säilyä ehjänä."* Yksi keskustelija haluaa luetella omat suosikkikohteensa Kuortaneen rakennuskannasta. *"Mul kun on – – vierahia, mä haluan aina näyttää Knuuttilan talon, Latva-Rasulan aitan ja Viitalan talon. Lakeuren lukko. Se on se ruunu... Ja mun mielestä Kuortaneen informaatiomateriaalis pitäis aina olla näitten huomattavien talojen kuvat. Ei mitään oo näistä. Mä oon aivan äimistynyt... Kuvallinen viesti on aika köykänen kunnalta ulospäin."*

Tässä kohdalla näkymä yli järven on auki. Sitä ihastellaan etupenkillä. Tunnistetaan urheiluopisto ja kirkontorni. Länsirannan entisen koulun kohdalla viitataan rakennuksen tulevaisuuteen: *"Siinä saadaan mennä vanhainpäiviä viettämään sitten."* Viime aikoina on käyty keskustelua koulun tulevasta käytöstä palvelutalona. Koulu on ryhmän mielestä hyvin maisemaan sopiva rakennus. *"Siinä on ajateltu tätä maisemarakennetta."*

Viitalan kohdalla jatkuu keskustelu alueen komeista aitoista. *"Latva-Rasulan aitta kerkis mennäkin jo."* Se olisi eni-

Nisulan kuisti. Kuva: Markku Honkola.

ten jonkun mieleen, mutta komiaksi ja hienoksi mainitaan Viitalankin aitta. *"Sehän on ollu postimerkissä tuo Viitalan aitta, muistaakseni."* Kerrotaan vielä, että talosta on pienoismalli museolla. *"Viitalahden Sirkku oli miehensä kanssa tehnyt tuosta sen pienoosmallin, ja yön pimeinä hetkinä käynehet mittoomassa, ettei Everti herää. Ja sitten tehneet Sveitsis sen pienoismallin ja lentokoneessa tuonehet sitten... Sirkku lahjoitti sen museolle."*

Ranta-asutuksesta käydään pitkäkö keskustelu. Maisemaa tulee katsoa sekä järveltä että tieltä. Osa rakennuksista herättää suorastaan paheksuntaa. *"Tää on se rumilus tossa!... Ei tollasta sais tehdä. Siinä on suuri virhe."* Jotkut näyttävät keskustelijoiden mielestä enemmän loma-asunnoilta kuin asuinrakennuksilta. *"Nuo on varmaan huvilan – – meinanneet ja sitten menivät asumaan."* Rakentamisella on vaikutus metsänrajaan. Se on jonkun mielestä oleellinen tekijä. *"Harmi, että tuosta se mettä on hävinny. Että tuo mettänreuna olis saanu olla tuossa ehjänä, että se vähän rikkoo tätä maisemaa."*

Kylällä on kuulemma käyty kovasti keskustelua siitä, tehdäänkö uudisrakennuksia järven vai metsän puolelle maantiestä. Nämä keskustelijat kallistuvat selvästi metsän kannalle. *"Siinä on hirveesti ollu tahtotiloja tuonne toiselle [järven] puolelle."* Viime vuosina nousseita uusia hirsitaloja pidetään kuitenkin onnistuneina. *"Kauniita taloja ne on kyllä. Ihan hyvännäköiset talot ne on tehneet."*

Nisulan talosta kerrottiin tarinaa jo Seppälänpihassa. Nyt saavutaan pääpaikalle. *"Keski-Nisula on seuraava... Tämä on vain Nisula."* Muistutetaan, että juuri tässä talossa on erityisen komea kuisti. *"Joo, se Klemetti sitä kuvailee."* *"Se on aivan mielettömän hieno. Ootko käynyt kattomassa?"* Kaikki kertovat käyneensä. *"Toivottavasti saa asukkaat."*

VI SEISAHDUS: PUODINKETO

Länsirannan maisemia leimaa avaruus: pellot ja järvi. *"Tässä on nää hienot, avarat peltomaisemat."*

Metsänreunalla nähdän merkitys tilan rajaajana. Sen rikkomista harmitellaan. *"Siinä kans mettänreuna on särety... Että tätä mä surin, tätä maiseman rikkoutumista... Että ei pitäis mennä näihin peltoihin..."* Mutta on myös ilahduttavia kohtia: *"Tuo on niin kun kulissi, joka näkyy sinne. Sieltä on hakattu, mutta sinne on jätetty kulissi."*

Seuraava pysähtymispaikka lähestyy. Sen läheltä osoitetaan vielä yksi tärkeä luontokohde. *"Tässä on taas kiva tämän mönen satakielipaikka."* Sitten auto pysäytetään ja jäädään kuulemaan Seppälänpihassa luvattua valotusta Klemetin lapsuuteen. *"Tällä paikalla on ollu talo – – jo 1800-luvun puolella. Tosin eri talo, mutta tuo talonpaikka kuitenkin. Tuo on tehty niistä vanhoista hirsistä, tuo talo. Osittain. – – Klemetti on tähän adoptoitu ottopojaksi, – – kun tämän Klemetin äiti karkas toisen miehen matkaan jonnekin Savoan."* Korjataan, että Karjalaan. *"Heikki jäi tämän isänsä kanssa kahdestansa, niin sitten se adoptoitiin. Elikkä Heikki Klemetti on asunut täällä paikalla, mutta ilmeisesti vaan aika paljon teoriassa, koska hän lähti sitten Vaasaan kouluun suurin piirtein samaan*

aikoihin..." Kertoja ei tiedä, onko Klemetti talossa oikeasti opinnoiltaan ehtinyt elämään, mutta toinen osallistuja vahvistaa tiedon. *"Kyllä se on. Mä oon kans sitä sen verran käynyt lävitte."* Joku täydentää vielä, että Heikki oli 12-vuotias isänsä kuollessa. *"No niin. Ei tästä tule sen isompaa riitaa sitten kuitenkaan."* Auto lähtee liikkeelle.

Varsinainen vanha Puodinkedon talo, josta nimismies Bergin ja Bergmannin talonakin puhuttiin, tulee kohta tien vasemmalla puolen. *"Siitähän se naimakaupoilla Herman Klemetti rikastu, ja sehän se Klemetti justsiinsa sitä sanoo, jotta hän on niilläkin rahoilla päässyt opiskelemaan."* Puodinketoja kerrotaan olleen täällä monessakin talossa, myös paikassa, jossa äsken pysähdyttiin. *"Jukka Puotilan rouvahan on täältä kotosin. Tuolta Puodinkerosta. – – Se sano, että he on käynyt täällä kattomassa paikkoja. Sen tuota, vaimon isä oli itte ihan täältä. Asuvat Lahdessa tänä päivänä."*

Ohitetaan tyhjillään oleva talo, sen kerrotaan olevan Jylhän ja Heinimäen omistuksessa. Juontaja keksii kysyä kylän rajasta. Missä se menee, tämä Länsirannan ja Mäyryn raja? Tiedustelu synnyttää naurunpuuskan. *"Vaikea tietää."* Rajasta on kuulemma ollut erimielisyyttä. Länsirannalla ja Mäyryssä asuvat keskustelijat arvelevat päätyvänsä ehkä tukkanuottasille. *"Siellä on kolme eri rajaa. Elikkä on koulupiirinraja: Mäyryn koulun ja Länsirannan koulun koulupiirinraja. Se menee vähän tuonnemmas – –. Ja sitten on maamiesseuranraja, ja sitten on metsästysseuranraja. – – Kaikki menee pikkasen eri paikasta."*

Käännyttään Haavistontielle kohti pukkisiltaa ja lähdetään ajamaan kahdeksikkoa, kuten alussa sovittiin. Toinen osallistuja on sitä mieltä, että tämä tie on viimeksi muodostunut kylän rajaksi. Se herättää kummastelua toisissa. *"Mutta kyllähän nämä on käynyt Länsirannan koulua. Tää joukko vielä tuosta nuo Kotalat ja..."* Vaikuttaa siltä, että kylänraja häilyy. *"Tuolla se on selkeämpi, Salmen päässä."* Pohjoinen kylänraja menee Kontteleissa. *"Ne on Salmee jo."* Ehkä kuitenkin jonkin verran jo Länsirannalle kallellaan.

"Yli-Nisulan Matti aikoinaan, se oli hyvin jyrkkä näissä asioissa. – – Se siirteli sitä rajaa, vaikka oli Mäyryä..." Näin Länsiranta laajeni. Joku ottaa vertailukohtana Alavuden ja Kuortaneen rajalla olevasta lentokoneiden varalaskeutumispaikasta. *"Siinä on muutama sata metriä Alavuuden puolella, niin alavutelaaset omii sen lentokentän."* Keskustelijat ovat yksimielisiä siitä, että Mäyry on melkein paremmin Kuhajärven ympärillä. *"Joo. Näin se on."* Ja ytimeksi määritetty Öljymäki. *"Kyllä se oikeastaansa sitten se Öljymäki on Mäyryä... Sitä sanotaan Öljymäeksi."*

PUKKISILTA – KULJU – ÖLJYMÄKI

Ohitetaan kalastavia poikia. Kuljettaja tarjoaa mahdollisuutta pysähtyä Pukkisillan jälkeen, mutta päätetään jatkaa saman tien Kuljun kautta Mäyryyn. *"Mäyryn silta tämä oli ennen. Se uitettiin tänne."* Osallistuja kertoo, että silta oli joutua kaatopaikalle. *"Joo, kyllä se oli aivan vähiltä, että aina kun otti esille, niin sanottiin, että se on niin mieletön ajatus..."* Hyvin on silta Haavistontielle istunut.

Haaviston pukkisilta eli entinen Mäyryn silta. Kuva: Markku Honkola.

Kuhan talo eli Haaviston virkatalo. Kuva: Markku Honkola.

Pennalanlahden alueelle on parhaillaan suunnitteilla uusi vapaa-ajan-asutusalue, puutarhakylä. Yksi keskustelija kannustaa kiertoajelun osallistujiakin mökkikaupoille: *"Tuolta puutarhakylästä saatta varata sitten tonttia!"* Toinen naureskelee ajatukselle. *"Ai niin joo, kun ne suunnittelee tähän sitä. Sehän on tulva-aluetta tämä. — Tulee venepakolaisia kato lisää... Mä oon sen takia ajatellut, että aivan hölömö ajatus toi."* Toisenkin keskustelija kertoo olleensa koko ajan epäileväinen. Joku arvelee, että talot joudutaan rakentamaan puupalojen varaan. *"Se on tämä sama, kun Vilmeikön ähky. — Niin samat ihmiset! Ihan vaan myymällä myyään [ajatusta]."* Äänenpainot voimistuvat. *"Ja sit kunta rikastuu mukamas sillä!"* *"Niin kyllä!... Tulee muka lisää asukkaita. Kuinka monta uutta asukasta?"* *"Ulkopitäjäläisiä! Kuinka monta — Vilmeikössä on ulkokuntalaisia?"* Epäillään, että ei oikein monta ole. Hiljaa ollut keskustelija yhtyy puheeseen. *"Selkeästi uskaltaa näin sanoa: — siellä on aika monta näitä Kuortaneen raharikaitten vanhuudenkoteja, vanhuudentaloja. Mä tiedän aika monta, mutta en nyt sano kyllä nimiä..."* Yksi keskustelija kertoo sukulaisensa rakentaneen Vilmeikönrantaan myydäkseen. *"Se on jo kauan ollu kaupan, muttei se oo menny."*

Puheenaihe vaihtuu, kun tullaan Haaviston virkatalon kohdalle. *"Toi Kuhan talo oli aikanaan Haaviston puustellin nimellä. — J.H. Aallolla oli kuva siitä talosta, ja siitä postineidin talosta Kuortaneelta, kun ne oli Jyväskylässä."* Rakennusta on kutsuttu täällä lyhyesti Virkataloksi. *"Ne oli niitä parhaimpia tapaamispaikkoja. Ne [Aallot] piti täällä juhlia tuossa Kuhan talossa aikanaan."* Täällä on myös yksi Kuortaneen vanhoista teollisuusalueista. *"Ois ehkä pitäny pikkusen suunnitella sitä aiemmin joskus jo 60-luvulla, kun tää on tällainen hiekkaharju. — Tää on varavedenottamo. — Ei oo ihan hyvä paikka sitte ehkä teollisuusalueelle."* Käännyttään Kuljuntielle. Osoitetaan lehtitoimittaja Aho-Pynttärin synnyinkoti ja Hautamäen Jannen talo. *"Karkkia ja pikkuleipiä tuos tehtiin. Huhtamäen rouva."*

Kuljuntienvarilta pidetään tasapainoisena maisema-alueena. *"Tämän tien varressa on tää asutus sijoittunut hienosti tähän maisemaan. Istuu tämä tie... Täällä ei sitten oo oikeastaan mitenkään rikottu missään kohtaa."* Joku muistuttaa, että on kyllä yritetty rikkoa tielinjauksella, mutta se estettiin. Asia on muille vieras. *"Katos se meinattiin tähän kevytliikenneväylän sisältävä tielinjaus tehdä tästä Mäyryn saakka, kato mäen päälle... Aallon syntymätalon lähiympäristö olisi tuhottu täysin."* Toinen keskustelija pitää ajatusta suorastaan järjettömänä. *"Sen takia me lähdettiin vastustamaan sitä, jota meidän silloiset päättäjät ei oikein tykänny ja suvainnu."* Arvellaan, että nykyään on samanlaista, vaikka vastustaa pitää silloin, kun on aihetta. *"Niin se on. Ja jonkun pitää ottaa vasuu."*

Osoitetaan entinen sementtivalimo ja Arvo Hillin kotitalo sekä jätevedenpuhdistamolle johtavan tien kohdalta Kuljunvuoren nähtävyys: *"Siellähän on hyppyrimäki sellaanen, johna on ollu vain avajaiskilipaalut! — Se oli vähän susi."* Muut ihmettelevät: tuliko sieltä raajarikkoja, vai lensikö liian lyhyelle? *"Se oli vain yksinkertaisesti liian pieni."* Mäessä mainitaan kasvavan hyvin mustikkaa. Jätevedenpuhdistamokaan

ei ole enää käytössä uuden siirtoviemärin rakentamisen jälkeen. *"Lapualaaset saa hoitaa..."* Yksi osallistuja kertoo, että hekin ovat liittyneet Lapuan viemäriin ja asentaneet kotiinsa maalämmön. Keskustellaan tovi sen toteutuksesta ja teknisistä ratkaisuista.

Retkeläiset kaipailevat jo Ala-Kuljun taloja. *"Tuolla on yks Ala-Kulju. — Sehän katkaastiin keskeltä."* Tarkkaa paikka ei osata osoittaa liikkuvasta autosta. *"Se on hajotettu kokonaan. Ei täällä ole taloa ollenkaan..."* Yksi osallistuja tietää, että hirret on viety metsästysmajaksi. Ala-Kuljuun liittyy paljon Kuortaneen historiaa ja vaikuttajia monessa polvessa. *"Eli täs seudulla se on johnakin ollu. — Eveliina Ala-Kuljun isä on ollu se Iisakki Ojala, joka on ollu kiertokoulunopettajana täällä."* Joku pohtii, oliko Ojala Klemetinkin opettaja. Hän kävi kiertokoulua Rasinperällä. *"Eveliina Ala-Kulju on ollu niin vankka ihminen, jotta kun mun äiti on ollu ompelija, niin sille ei yks mittanauha piisannu hoikalle paikalle."* Tämänkin tieto vahvistetaan Klemetillä: *"Sitähän se Klemetti jossain kirjassa kuvaa, että kun Rasinperän Liinu käveli kirkon käytävällä, niin se oli niinku valtamerilaiva. Vyöry eteenpäin."*

Saavutaan Mäyryn kylän ytimeen, Öljymäeksi kutsutulle alueelle, jossa on ollut useita huoltamoja. Osoitetaan Yljoen nuorisoseuran talo. Sekin liitetään Klemetin henkilöhistoriaan: hän piti 30-luvulla seurantalons vihkiäispuheen. *"Siellä oli pistooliampuja lähellä. — Ojanperän Reino sotilaspoliisina oli vahtimassa, ettei se päässy liian lähelle. Meinas viedä sen kuulon kato! Se käyttä. Se oli niin kovaa peliä."* Öljymäen halki johtavaa Seinäjoentietä sanotaan Paanaksi. Siinäkin on pidetty kilpa-ajoja. *"Paananrannaksi sanotaan tuota uimarantaa tuossa."*

VII JALKAUTUMINEN: YLI-MÄYRYN TAIDEHALLI

Käännyttään Hynnilläntielle ja heti kohta Yli-Mäyryn taidehallin pihaan. Siellä on kotiseutuajelun viimeinen jalkautumispaikka. Heti alkuun ilmenee epätietoisuutta, mikä Hynnilläntien ja Seinäjoentien risteysalueen lähistöllä olevista rakennuksista oli Heikki Mikkilän kotitalo. Arvellaan, että nykyinen Västinsalo. *"Eiku se vanha talo on mun mielestä se Heikki Mikkilä. — Se, joka on viety pois?"*

"Minä en tiedä varmasti sitä, mutta mun käsittääkseni se on tuo... Mikkilä."

"Mulla on sellaanen mielikuva, että se oli se vaalia taloo, joka on hajotettu."

Keskustelijat hajaantuvat jälleen kahteen ryhmään. Toisessa keskustellaan taidehallista ja sen omistajasta. *"Viime kesänä mä olin tuolla konsertissa, nii oli kauhea, kun yks taulu kattoo mua... Se kattoo niin, jotta mun oli aivan pakko se hakia."* Halli on ollut paljon esillä myös lehtien palstoilla. *"Soile kuitenkin tämän osti, serkultansa, serkun perheeltä."* Jonkun osallistujan sukulainen on ollut täällä myös kesäteoissa ja tykkäsi. *"Se sai kaiken maailman peitot ja päiväpeitot ja kaikki... Oli joku taulukin."* Yksi osallistuja tahtoi viedä seurueen sisätiloihin. Juontaja kysyy, mitä hän erityisesti olisi halunnut näyttää. *"Hänen [Soile Yli-Mäyryn] taidettansa seinät täynnä. — Ja lasitaidettakin vielä."* Kello on jo yli viisi, joten sisätiloihin ei

Soile Yli-Mäyryn taidehalli. Kuva: Timo Suutari.

enää pääse. Keskustelijoille se on kuitenkin monelta käynniltä tuttu paikka. *"Kaksi taulua ja yks penkkikin on haettu."* *"Tää on sisältä vielä paljon parempi. Kun siellä on tairetta seinät täynnä."*

Toinen joukko kohdistaa huomionsa muualle. Tieltä kuuluu hälytysajoneuvon ääniä. Osa keskustelijoista seuraa niitä. Toisia kiinnostavat tapahtumat Hynnäläntien toisella puolen. *"Mitä tuolla Mikkilässä tehään?" – Siellä oli kaivinkonekin pihassa.* Näyttää siltä, että remonttia. Toivotaan, että tulee samannäköiset ikkunat, joita ei erota alkuperäisistä. Se tuo mieleen talon aikaisemmat muutokset. *"Se yritti palaakin yks kerta, joskus kaksytä vuotta sitten."* Muistellaan, että palon aiheutti tulisijan liiallinen lämmittäminen. *"Joo, ne lämmitti niin ahkerasti takkaa, jotta sitten se ylikuumeni, ja meinas palaa..."*

Tästä keskustelu siirtyy uudestaan koristeveistäjä Heikki Mikkilän kotitaloon, joka ei siis enää ole pystyssä. Epäillään ensin, että talo hajotettiin polttopuiksi, mutta yksi keskustelija kertoo kuulleen Västinsalon emännältä, että talo on siirretty muualle asuinrakennukseksi. *"Se siirrettiin Soiniin. Joku nuori pari sen osti. – Mä en tiedä tarkkaan, minhinkä se sinne tehty sitte."* Mikkilän kädenjälki näkyy Kuortaneella muun muassa kirkon enkelikoristuksissa. *"Toi [Oiva] Polari väitti, ettei se ole Mikkilän tekemiä ne enkelit aikanaan."* Muut eivät paljon piittaa moisista väitteistä. *"Joo, mutta se on hänen teoriansa vaan."* Polarin asiantuntemusta epäillään. *"Ne varmasti löytyy näistä kirkon tilikirjoista nimet ja maksut, mitä on maksettu ja mitä tehty... Ei sen parempaa veistäjää täällä oo."*

Keskustelijoiden mieleen johtuu toinen kädentaitaja, seppä Alpo Viitasaari, joka on äskettäin menehtynyt. *"Sehän kuoli syöpään sitten syksyllä. – Me nähtiin se siinä perunamaal-la vielä."* Sitten huomio kääntyy etelään. *"Tuollakin oli hienoja pihapiirejä, tästä kun mennään, tuota Hynnäläntietä..."* Mainitaan Varola, Mäyry, Koivisto, Kurikka ja Yli-Niemi. *"Mielettömän hienoja kuisteja siellä oikein... En muista, mikä talo se siellä on. Mennään mäen tien päälle."* Kerrotaan, että joitakin taloista on varsin vaikea kuvata korkeuserojen vuoksi. Kohde jää helposti yläviistoon. Kuvaaja saa neuvon ottaa tikkaat mukaan.

Viimein puhe kääntyy myös taidehallin pihapiiriin. Rakennuksia on täydennetty. *"Tuossahan on – nyky aikaista kuortanelaista rakennustaitoa... Tuohan on Keski-Nisulan tekemä. Tuo aitta."* Arvellaan, että aitta on ehkä viisi vuotta vanha. *"Mut se on tehty perinteitä kunnioittain... Kertakaikkiaan."* Ikkunoiden kolmiomuoto saa kuitenkin moitteita. *"Ja katto... materiaali, mutta no, vois se olla huonompikin: peltikatto."*

Toinen ryhmä jatkaa keskustelua taidehallista, sen ympäristöstä ja Yli-Mäyryn taiteesta. Yksi osallistuja kertoo, että näissäkin rantapusikoissa voi kuulla satakielen. Koko vainio rantaan saakka kuuluu taidehalliin. *"Ostivat tuon, Soile tuon vainion. Se ei aivan vähää maksanu."* Taidehalli tarvitsee runsaasti paikoitustilaa. *"Soile kyllä osaa tämä bisneksen."* Keskustelijat tietävät myös kertoa, että hänen teoksiaan ja näytteilyjä on ympäri maailmaa. Yli-Mäyryn taidetta luonnehditaan näin: *"Sen taide on jotenkin semmosta, että siihen ei kyllästy kattomaan."* *"Jotta joku – [toinen] taulu, niin se tuloo mun*

silmille heti." Puhuja kertoo, että täältä ostettu teos piti asettaa niin, että sen näkee keittiönpöydästä koko ajan. Sen sijaan näyttelyavajaisten tungos ei miellytää kaikkia keskustelijoita. "Täällä on avajaisiin niin paljon aina väkiä, että mä en sitten sellaisiin mee, en. En kilon paluinakaan. — Aivan tilihillä pitää seisua!" Toinen keskustelija harmittelee, kun ei onnistunut näkemään Yli-Mäyryn tauluja hongkongilaisessa hotellissa, kun ei kysymälläkään onnistunut onkimaan tietoonsa, missä hotellissa ne ovat. "Täällä vasta keväällä [taiteilija] sanoi, että Holiday Inn -hotelli. — Sinne on kolme taulua viety, kolmen metrin korkuisia tauluja Finnairin koneilla."

Aletaan valmistautua ajelun viimeiseen etappiin. Kierros on kestänyt pitkään. Osalla retkeläisistä alkaa olla jo kiire päivän muihin askareisiin. "Voi tulukaa ny jo!" Vielä vaihdetaan ajatuksia taidehallin päärakennuksen nykyisestä asusta. "Kyl mä sillon siunasin, että mitä taivahan alla tähän tuloo, kun tuollasta tornia ruvettiin tekemään. Minä kulujiin Seinäjoella, niin tosiaan tuli kattottua." Tornia pidetään kuitenkin sopivana tähän tarkoitukseen. "Tornia saa vaan tehdä semmoiset, jotka ansaitsee sen." "Kyllä tässä on menty tyylikkäästi. — Niinku tämä tallikin, niin siellä kannattaa aivan käyrä silmiänsä lepuuttamassa..."

YLI-MÄYRY – PORKKUSPIHA – KIRKONKYLÄ

Pakkaudutaan takaisin autoon, ja lähdetään kahdeksikon viimeiselle kaarelle. Osa seuraa vieläkin Mikkilän remonttia. Kiireisin osallistuja tiedustele, josko mentäisiin päätietä pitkin. "Voi, niitä menöö niin monelle taholle niitä pääteitä täällä." Muut ovat sillä kannalla, että Vasunmäki 12 -kyltti ohjaa nimenomaan päätielle. "Mä meinasin, että nopeinta... Mulla on jo kiire etelään."

Taas jatkuu talojen ja asukkaiden tunnistus: Litmasen talo, Ala-Lahti, Niemelä. "Ja mikäs tämä on? Eikö tämäkin ole Ala-Lahti ja sit on tua Ala-Mäyry, ja — sitten on Yli-Mäyry. — Siihen tehtiin tuo jälestäpäin, tuo mikä on tuossa, katolla." Yli-Mäyryjen jälkeen mainitaan Lähteenmäen Saulin talo metsään kätkeytyneenä, rannassa. Sitten luetellaan Ahot, Keski-Porkkunen ja Maunuksela, jonka sijoittamisesta on hieman erimielisyyttäkin; Moisio, Hunnako ja Porkkunen. "Ei hetkinen nyt... Täs on se raja! Koulupiiriraja, tästä näin. Tästä — lapset kävi Länsirannalla koulussa ja tosta Maunukselasta kävi Mäyryn koulussa." Koulupiirirajat eivät ole aina olleet ehdottomia. "On ne ennen maailmassa joustaneetkin. — Minä oon käynyt kirkolla, mutta sillon kun meidän kersat oli pieniä, niin kirkolla oli kauhia määra oppilaisia ja Ruonalla oli paljon sievempi luokka, niin minä muutin Ruonalle."

Talojen seuraaminen unohtuu, kun ryhmä alkaa muistella kotiseudun mieleenpainuvia henkilöitä. "Vieläks ne Virkajärvet asuu täällä Kuortaneella?" Kerrotaan, että asuvat, vaikka ikää jo on. Jorma Virkajärvi oli pitkäaikainen voimistelunopettaja. "Sit kun kipin teki sai kympin." Opettajapariskunnasta kerrotaan myös romanttinen kasku: "Silloin, kun me oltiin koulussa, niin Virkajärvi ja Nuottajärvi asuu samas taloos, ja sitten menikin naimisiin." Toinen keskustelija täydentää: "Sit ten sanottiin, että järvet yhdistyivät." Tämä on kuultu mon-

ta kertaa, mutta se hymyilyttää yhä. "Musta ens kertaa tuntu kans vanhalta, kun Heikkilän tenavat tuli autolla vastaan."

Sitten arvuutetaan saarnaajaa. Yksi keskustelija kaiuttaa syvällä äänellä rauhallisesti: "He olivat öööö..." Tunnistetaan heti: "Isä Vihma. Se oli Heikin isä. Sillä oli oma nuotti." Hänestä on toinenkin muisto. "Kun täällä oli ruunuhäät, jotta nuorisoseura sais rahaa, nii tämä isä Vihma päästeli kirkon saarnastuolista: Hävetkää te, jotka... tälläisiä järjestätte."

Taas aihe vaihtuu. "Tässä on Kuortaneen ensimmäinen kaatopaikka, Haavistonharjulla. Mutta se on siitä onneksi hävinny." Sijoitusta ei pidetä onnistuneena, sillä paikka on pohjavesialuetta. "Siinä ei oikeen kunnanpäättäjät ajatellu sitä loppuun asti sillai, kun se siihen laitettiin. Siinä sattu olemaan sopiva monttu vaan." Seuraava kaatopaikka Rumavuorella oli keskustelijoiden mielestä vähän parempi, vaikka ei häävi paikka sekään. "Sinne aika lailla sopi. Piti käydä tasaamas taas välistä... ja se haisi sitten."

Talojen paikantaminen käynnistyy uudestaan: "Siellä on Sippolan Maunun talo." Sitten ohitetaan taas Kuhan talo eli Haaviston virkatalo, puustelli. "Eikös kansallispankki oo ollu tuos ensin?" "Ja sitten Hobinin Majja asu tässä aikanaan." Seuraa Mäkelän Saulin peltisepänverstas, Sipilä ja vanha Rasinperä, joka on myyty. "Siihen on tullu ilmeisesti oikiat asukahat." "Siellä on korjattu paikkoja, ja... mukavan näköiseksi."

Sitten tullaan Alvar Aallon syntymäkodille. Sen kohdalla yksi osallistujista lausuu Aalto-runon, joka on esitetty ensi kerran Seinäjoella, Aalto-reliefin paljastuksessa. "Sinä synnyit seudulla Kuortanehen, / luonnon helmassa kauniin seudun. / Pihapiiri on tuttu ja turvallinen / sekä isällä valkoinen pöyry. / Sinä kasvoit ja leikit tääl lapsuutes ain. / Sen luovimman vaiheen vaikutteet sait. / Kotipihalla mylly ja leipomo / sekä nahkurin verstas ja toimisto. / Ol rahaa tavaraa ja ihmisiä / sekä kauniita taloja, aittoja. / Kävit Aasias, Amerikas, Euroopas, / sait vaikutteet elämän työhös, / mut Italian Toscanan kauneus, / sen kukkulat kauniit ja valkoiset / sekä raunio-kaupungin atriumit / toit uudelleen modernihin työhös. / Me muistamme syntymäs Kuortanehen / sun lapsuutes kulttuurimaiseman." Sitten mennään siihen loppukaneettiin: "Sinä aavistit työssäs teknologian, / sen kovan byrokratian. / Vain perin vahva ja lämpöinen / pelasti sun lapsuutes kulttuurimaiseman."

Rakennuksen vierestä on menetetty vanha sillan kiviarkku. Siitä puhuttiin aiemmin, kierroksen alkupuolella, ja se palautetaan mieleen nyt. Yhden osallistujan mielestä kyseessä on kaikkein kamalin tapahtuma rakennetun kulttuuriympäristön osalta. "Mentiin hajottamaan se kiviarkku, sen Peltokankaan talon edustalta, mutta — se onneksi voitais entisöidä, tai tehdä uudestaan talon edustalle." Nykyinen rumpu ei hänestä sovi merkkitalon viereen.

Seuraavana on Patterinpelto. "Vainion talon Paavo asui ite tuossa. Kulttuuripersoonana." Talossa oli tauluja ihan joka puolella. Hän maalasi niitä itsekin. Suomelan talosta esitetään auktoriteettiin perustuva kriittinen arvio. "Ei suotava oikein tähän maisemaan... Sen sano Aulis J. Alanen jossain alustuksessa täällä, että ei välttämättä sovi pohjalaismaisemaan."

Alvar Aallon reliefi ja Peltokankaan talo. Kuva: Markku Honkola.

Kauppias Ylli Mäkipäätä kerrotaan ihmisten kadehtineen. *"Tästä viisasteltiin ennen – – että täällä liikuu ihmiset, muttei raha, kun ne ei tuu tohon Peltosen kauppaan, kun ne kadehtii."* Selvennetään vielä, että tämäkin anekdootti oli peräisin professori Aulis J. Alaselta.

Kilpisen talossakin on vaihtunut asukkaat. Nykyiseksi omistajaksi mainitaan Juha Luukko, joka on Kilpisten sukua. *"Hienoa, kun laittavat kuntoon. Se on tosi kivan näköinen tuossa."* Seuraavana mainitaan Hakolan nuoren parin navetta, jota rakennettiin pitkään. Käännytään keskustaan. *"Tämä on sitten Heidinkurvi."*

Ohitetaan vanha Laurila, jälleen yksi talo, josta on tullut hanuristi. Hänellä kerrotaan olleen aikanaan hyvä orkesteri. Sitten seuraa liikerakennuksia, joista monet ovat jo kadonneet: Ala-Salmen kehräämö Salmen kylältä, kelloseppä E. Pääkkönen, sitten kirjakauppa ja leipomo. *"Se Ojalan leipomo, legendaarinen Ojalan leipomo."* Seuraavana osoitetaan entistä postitaloa. *"Niin tuos on ollu posti, ja tosiaan tuos on ollu se Klemetin piirtämä... seurantalo."* Nuorisoseurantalo muistetaan erityisesti tornistaan. Entisen Lampelan apteekin oli rakentanut Elvi Meyer, joka ei kuulemma malttanut myydä taloaan. Apteekki muistetaan toisestakin talossa. *"Tuolla ennen, joo... Siellä muistan käyneeni ennen kans."*

Viimeisinä kohteina mainitaan nauraen *"Kuortanehen satama."* *"Kyllä ne paikan löysi sille!"* Klemetin kotitalon hirret ovat nykyään Heiskan talossa. *"Se on siirretty kokonaisena."* *"Pyöritelty tulemahan..."* Siitäkin on ollut kuvaus joululehdessä.

Retken viime hetket ovat käsillä. Yksi osallistujista kiirehtii hakemaan Peltokankaan juustolasta purtavaa. Lenkki oli pitkä, mutta olisi voinut paljon pitempikin olla. *"Olishan tässä aika kulunu."* Osallistujat arvelevat, että toinenkin päivä olisi helposti mennyt samoissa aiheissa. *"No joo-o... Sovitaanhan päivä, niin mennään!"* Juontaja kertoo, että nyt on vuorossa kirjoitusvaihe: kerätyistä 12 ryhmäkeskustelusta on tarkoitus koostaa kaksikin kirjaa. Kiintoisat aiheet pitävät osallistujia vielä tiukasti otteessaan. Autosta noustessa puhellaan taas Klemetti-museon rakennuksista: *"Leppälästä käy joku ihminen tuolla museolla. – – Klemetti oli tilannut siltä rakennustyötä, ja siel oli piirustuksia – – tuosta saunakamarista, jotta se pylväs pitää olla justihin täs maasäteilyn takia."*

Jäljellä on enää kiittelyt puolin toisin opettavaisesta retkestä. Osallistujia muistutetaan vielä pysymään tarkkoina, että huomaavat pyytää oman kappaleen syksyllä ilmestyvästä raportista. Kotiseutuajelu päättyy.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

- Asikainen, Eveliina & Mäkinen, Kirsi-Maria (2008). Kävelen lähiössä. Teoksessa *Koti – tehtävistä uusiin ihanteisiin*. Minna Lammi ja Päivi Timonen (toim.) Kuluttajatutkimuskeskuksen kirjoja 4. Tampereen yliopistopaino. Helsinki. 66–76.
- Eskola, Jari (1998). *Eläytymismenetelmä sosiaalitutkimuksen tiedonhankintamenetelmänä*. TAJU, Tampere.
- Heikkilä, Kalevi (1995). Partiotyön aaltoliikettä Kuortaneella. *Kuortanes-Seuran joulukuulu 1995*. 10–11.
- Heikkilä, Kalevi (1997). Partiotöiminnan varhaisvaiheita Kuortaneella. Brownseasta Kuortaneelle. *Kuortanes-Seuran joulukuulu 1997*. 38–41.
- Heikkilä, Kalevi (2000). *Yhteinen koto. Pohjanmaan urheiluoipisto 1950 – Kuortaneen urheiluoipisto 2000*. Kuortaneen urheiluoipisto. Jyväskylä.
- Jokinen, Ari, Asikainen Eveliina & Mäkinen, Kirsi-Maria (2010). Kävelyhaastattelu tapaustutkimuksen menetelmänä. *Sosiologia* 4/2010, 255–269.
- Kuoppa, Jenni (2013). Sensing, Learning and Transforming a Neighbourhood by Walking. In *New Approaches to Urban Planning. Insights from Participatory Communities*. Liisa Horelli (ed.) Aalto University Publication series 10/2013. 89–107.
- Kuudesta kyläesite (2011). Kuusiokuntien kehittämissyhdystys Kuudesta ry. Alavus.
- Laiho, Elina (2008). *Elämää idyllissä. Luonnon ja yhteisön merkitys Fiskarsin ruukkikylässä*. Ympäristöpolitiikan Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Pihasta pihaan (2008). *Pihasta pihaan. Kuortaneen Länsirannan kyläkirja*. Toim. Paula Hämäläinen. Länsiranta ry.
- Riukulehto, Sulevi & Suutari, Timo (2012). *Joki on Nurmon äiti. Nurmonjokilaakso kotiseutukuvassa*. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. Julkaisuja 28.
- Riukulehto, Sulevi (2013a). Homely Sites and Landscapes as Elements of Regional Identity. In *Identities, Cultures, Spaces: Dialogue and Change*. Fernando Kuhn (ed.). Cambridge Scholars Publishing. 41–56.
- Riukulehto, Sulevi (2013b). Muisto kohtaa maiseman. Kotiseutu syntyy kokemuksista. Vuosikirjassa *Kotiseutu 2013*. Lassi Saressalo (toim.). Suomen kotiseutuliitto. 21–26.
- Ruismäki, Liisa (1997). Liikuntapainotteisesta urheilulukioksi. Teoksessa *Kuortaneen keskikoulusta urheilulukioon. 50 vuotta opintietä*. Haapala Jaakko ym. (toim.). Kuortaneen lukio 1997. 59–73.
- Suutari, Timo & Riukulehto, Sulevi (toim.) (2012). *Kotiseutua kutomassa. Nurmonjokilaakson kotiseutusunnitelman keskustelutilaisuuksien dokumentointi*. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. Raportteja 92.
- Törrönen, Jukka (2001). Haastattelemine virikkeillä: virike johtolankana, pienoismaailmana ja/tai provosoijana. *Sosiologia* 3/2001, 205–217.
- Vesala, Kari Mikko & Teemu Rantanen (2007). Laadullinen asennetutkimus: Lähtökohtia, periaatteita, mahdollisuuksia. Teoksessa: Vesala, K.M. & Rantanen, T. (toim.): *Argumentaatio ja tulkinta. Laadullisen asennetutkimuksen lähestymistapa*. Gaudeamus. Helsinki University Press. 11–61.
- Viitasaari, Jukka (1985). *Kiertokoulusta peruskouluun. Kuortaneen koulutoimen 100-vuotistaival*. Kuortaneen kunta. Jyväskylä.

MUUT

- Länsirantaaset. Länsirannan kylän www-sivut: <http://www.lansirantaaset.com/> [viitattu 3.10.2013].
- Suutari (2013). Virikehaastattelumenetelmän ja eläytymismenetelmän käyttö kotiseutusunnittelussa. Konferenssisitelmä maaseutututkijatapaamisessa Kalajoella 22.–23.8.2013.
- Riukulehto & Rinne-Koski (2013). Etnografiset maastomenetelmät kotiseutututkimuksessa. Kokemuksia kävely- ja ajelukeskustelumenetelmistä Kuortaneenjärven maastokäynneillä 2012–13. Konferenssisitelmä maaseutututkijatapaamisessa Kalajoella 22.–23.8.2013. <http://www.kuortane.fi/kylat/lansirantasuunnitelma.htm> [viitattu 20.5.2013]

LIITE 1. TILAISUUKSISSA KÄYTETTY VIRIKERUNKO

Nokiottaan kotomaa: Kuortaneen kotiseutusuunnitelma

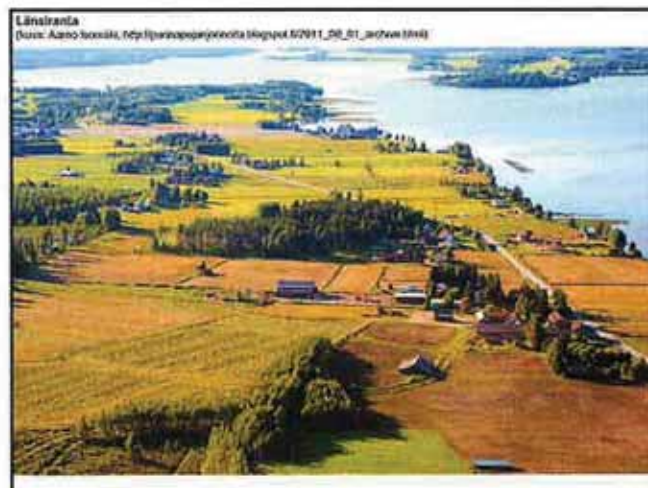

Keskustelutilaisuus

Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti

Hankkeen tavoite ja tilaisuuden eteneminen

- *Nokiottaan kotomaa* -hankkeessa kootaan kuortanelaisten käsityksiä kotiseudustaan ja laaditaan kokonaiskuva kotiseutukäsityksistä raportin muodossa.
- Hanke tukee kyläseurojen ja alueen yhdistysten omaehtoista toimintaa sekä edistää kokemuksellisen kotiseudun huomioonottamista alueen kehittämisessä.
- Hankkeessa järjestetään noin kymmenen asukastilaisuutta eri ryhmille (Kuortanes-Seura, kyläseurat, lukiolaiset, kesäkuortanelaiset, jne.).
- Tilaisuuksissa viritetään keskustelua sanoin ja kuvin. Uutena menetelmänä kokeilemme maastokäyntejä kylän tärkeisiin kohteisiin. Jokaisesta tilaisuudesta kirjoitetaan lyhyt tiivistelmä. Tiivistelmät yhdessä muodostavat kotiseutusuunnitelman rungon.
- Hanketta rahoittavat Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta Kuusiokuntien Kehittämisyhdistys Kuudesta ry sekä Kuortanes-Seura ja Kuortaneen Säästöpankkisäätiö. Hanke kestää vuoden 2013 kevääseen saakka.

Virike 1.

Mitä kuuluu kotiseudun kokonaisuuteen?

"Kotiseutu on se, minkä jätin kerran taakseni". Kotiseutu elää vain muistoissa.

"Kotiseutu on se, mitä kannan mukani kalkkialle". Kotiseutu on ajassa muuttuva kokonaisuus.

Virike 2.

- Millaisista asioista kotiseutusi koostuu, mitä asioita liität kotiseutuusi?

Virike 3.

- Miten kuvailisit kotiseutuasi sellaiselle, joka ei sitä entuudestaan tunne?

Virike 4.

- Jos kotiseutuasi pitäisi kuvata yhdellä valokuvalla, mitä kuva esittäisi ja mistä ottaisit kuvan?

Virike 5.

Virike 6.

Virike 8.

- Mikä tai mitkä menneisyyden tapahtumat ovat eniten muokanneet kotiseutuasi?

Virike 9.

- Ketkä henkilöt ovat vaikuttaneet merkittävästi siihen, mitä kotiseutusi on tänä päivänä?

Virike 10.

- Miten henkilö, joka muuttaa muualta Kuortaneelle, ottaa paikan kotiseudukseen?
 - Mitä asioita täällä on, jotka tekevät kylästä hänelle kotiseudun ja kiinnittävät häntä alueelle?

Virike 11.

- Onko viime vuosina tapahtunut sellaisia asioita, jotka ovat muuttaneet tai jopa hävittäneet sinulle tärkeitä kotiseudun piirteitä?
 - Mihin ne ovat liittyneet, esim. luontokohteen katoaminen, nimistön muuttuminen jne.

Virike 12.

- Mitä elementtejä kotiseudustasi täytyy säilyä, että koet sen edelleen kotiseudekseen?

Virike 13.

- Mitä elementtejä kotiseudustasi täytyy säilyä, että koet sen edelleen kotiseudukseksi?
 - Miten voi parhaiten toimia kotiseutunsa hyväksi?
 - Mitä kotiseututyö tai kotiseutuhenki sinulle merkitsevät?

Virike 14.

- Pohdi, mitkä ovat sinulle *henkilökohtaisesti* merkityksellisiä kotiseudun paikkoja ja kirjoita niistä lyhyt kuvaus paperille.
 - Missä ja millaisia nämä paikat ovat, mitä niissä tapahtuu, miksi ne ovat sinulle tärkeitä jne.

Ohje: kirjaa 1-3 paikkaa

Virike 15.

- Valitse *jompikumpi* oheisista tekstikuvauksista ja jatka lyhyesti kertomusta omin sanoin paperille.

A) Kuvittele viisi vuotta eteenpäin. Kotiseudullasi on tapahtunut muutoksia, mutta koet yhä yhteenkuuluvuutta alueelle ja viihdyt siellä. Kuvaa omin sanoin, mitä on tapahtunut.

TAI

B) Kuvittele viisi vuotta eteenpäin. Kotiseudullasi on tapahtunut muutoksia, etkä koe enää yhteenkuuluvuutta alueelle eikä viihdy siellä. Kuvaa omin sanoin, mitä on tapahtunut.

Kotitehtävä:

Haemme sopivia kuvia kotiseutusuunnitelman loppuraporttiin. Voit halutessasi lähettää kuvan sinulle tärkeästä kotiseudun kohteesta joko kotikylästä tai muualta Kuortaneelta. Kuva voi olla vanha tai juuri otettu.

Liitä kuvaan ottajan tai oikeuksien haltijan tiedot, kuvauspaikka ja ajankohta.

Lähetä kuva osoitteeseen:
katja.rinne-koski@helsinki.fi

LIITE 2. LUETTELO KOTISEUTUTILAISUUKSISSA MAINITUISTA NIMISTÄ

Luettelo sisältää kaikki aineistossa esiintyneet lajinimet, henkilönimet, muut erisnimet ja paikannimet sekä valikoimat sellaisia asiansanoja, jotka esiintyivät vähintään kahdessa eri keskustelussa. Sanan jälkeen sulkuihin merkitty numero kertoo, kuinka monessa eri keskustelussa sana on esiintynyt. Asteriskilla merkityt eivät ole Kuortaneelta.

Kasvit ja sienet (keskustelujen n)

aluskasvillisuus
energiapuu
haapa
havut
heinikko
heinä (3)
home
homesieni
huopakeltana
järviheinä
kaisla (4)
kaislikko (2)
kanttarelli
karviaispensas
kasvillisuus (4)
kasvit
kataja
kaurapeltö
kauravainio
keppi
kessumaa
ketonoidanlukko
kielo
kissankäpälä
koivu (3)
koivunkannot
kukka
kukkaköynnös
kukkapenkki
Kurkimänty
kuusi
kuusiaita
kuusikko (2)
köynnös [kirkonmaalauk]s
lakka (2)
lehtipuu
lepikko
leppä (2)
lupiini
lääkekasvi
marjat
metsikkö (3)
metsäkurjenpolvi
mustikka (3)
mustikkametsä
männikkö (4)
mänty (4)
mänty (Kurkimänty)
mäntymetsä (4)
neliapiila
nokkonen
nurmikenttä
nurmikko
näreikkö
oksa
pahnat
paju (3)
pajuaita

pajukasvi
pajukko (3)
pajupuska (2)
palmu
pellava
peruna (3)
Piiskoomänty (3)
polttopuu
puolukka (2)
pusikko (4)
puska (6)
puskikko
puu (11)
puusto (2)
pölkkyruoho
pöpelikkö
rantapusikko
risu (3)
risukko (3)
ruis
ruoho
ryteikkö
sammal
sieni (4)
sinilevä
sokeri
sokeriruoko
taidemetsä
tulppaani
tuomi
tyrni
tyrnipensas
valokki
valtaajakasvi
varpu
vattupuska
vuohenputki

Eläimet (keskustelujen n)

ahven
ajokoiria
elukka [tuotantoeläin]
eläimet (3)
eläimet [riista]
eläin
eläinkunta
emakko
etana
harakka
harjus
hauki (2)
haukka
hevonen (5)
hevosenpää
hiiri (2)
hirvi (4)
hyttynen (3)
iilimato
ilves

joutsen (4)
joutsenpari
jänis
kala (4)
kalakanta
kalanpoika
kameli
kana (3)
kanttura
karhu
karja (4)
kerttu
kirjolohi
kissa (2)
koira (4)
koskikara
kottarainen
kuha (4)
kukko (2)
kurki
käki (2)
kärpänen (2)
käärme
lammas (3)
lehmä (10)
lehmänhätä
lehtokerttu
liito-orava
lintu (7)
lintukoira
lohi (2)
majava (2)
metso
mulli
muna (linnun)
naakka
nalle
orava
peura
poikanen
porokoiria
porsas
possu
pukki
punkki
pystykorva (2)
pääskynen
pöllö
roskakala
rotta
rotukoira
rökättirastas
sammakko
satakieli
saukko (2)
sika
silakka
sorsa
sääski (2)

tikka
varis
vesilintu
viitakerttunen
viitasammakko
viitasirkkalintu
voikukka
vuohi
yölaulaja
yölintu
ötökkä

Henkilönimet (keskustelujen n)

Aalto Alvar (6)
Aalto Hamilkar*
Aalto J. H.
Adlercreutz* [Carl Johan]
Ahlbäck* [Kaarlo Gunnar Rafael]
Aho Tauno
Aho-Pynttäre [Juha]
Ala-Honkola Erkki
Ala-Kulju Eveliina (3)
Ala-Kulju Reino (5)
Ala-Myllylä Armi
Ala-Mäyry Heikki
Alanen Aulis J.
Anttila
Anttila Veikko*
Aro Jorma* (2)
Berg Hermann (nimismies)
Bergmanni (nimismies)
Ekola Tomi
Ellä Markku
Etelämäki Liisa
Fiia-täti [Wettberg]
Frantsi Erkki
Grillin Masa [Matti Niemi]
Haapala Heikki
Haapamäki [Aimo]
Hackstedt Selma
Hakala
Hakola Antti
Hakola Maria
Harju Timo
Harjula Heikki
Hautala Arvo
Hautala Kaija
Hautamäki Heikki
Hautamäki Janne
Heikkilä Kalevi (4)
Heikkilä Mirja
Heikkilä Yrjö (2)
Heinilä Armas
Hietakangas Liisa
Hiironniemi Raimo
Hilli Arvo
Hobin Maija
Honkola Iivari (2)
Honkola Markku (3)

Honkola Parta [Juho Keski-Honkola]	Manninen Airi	Seppälä Kosti	aitta, Ala-Kuljun
Honkola Veijo	Mantsinen Nestori	Sillgren Leena	aitta, Haaviston
Häggblad [Olof]	Meyer Elvi	Sippola Asko	aitta, Kuhan
Hämäläiset	Mikkilä Heikki (2)	Sippola Maunu	aitta, Latva-Rasulan
Jani	Molote Lukaskoi Vladimir Ivanovits	Sippus Armi	aitta, Rasulan
Jaskari Vesa	Myllymäki Rauno	Soini Eevertti (2)	aitta, Viitalan
Jylhä Jari	Mäkelä Hanne	Stenbäck Emil	aitta, Ylisen
Jylhä Yrjö*	Mäkelä Sauli	Stenbäckit	Akkavallankatu (2)
Kalajärvi Kalevi	Mäkelä Tero	Suhonen	Ala-Honkola (2)
Kantolat [Sirkka ja Eino]	Mäki-Heikkilä Eini	Suokko Pirjo	Alajoki, Kauhavan*
Kapelat	Mäki-Kokkila Hanna	Suomela Juha	Alajärventie (2)
Karsikas Hanna	Mäki-Kokkila Hilja	Svanberg	Alajärvi* (7)
Kataja Bertta	Mäki-Maunus Juhani	Takala	Ala-Kojola*
Kataja Onni	Mäkinen Mauno	Takala Tanja	Ala-Kuha
Kataja Sauli	Mäkipää Vilho	Takaneva Harri	Ala-Kulju (2)
Kataja-Rahko Juke	Mäkipää Ylli [Yrjö Yli-Mäenpää]	Tohnisen äijä*	Ala-Lahti
Kattelus Jorma	Möykkymäki (kauppias)	Toivanen Erkki*	Ala-Mäyry
Kattelus Markku	Niemistö Eino	Touko (pelimanni)	Ala-Ruona
Keisala Aulis (4)	Nummi Yki* (2)	Tuomaala Väinö*	Ala-Salmen kehräämö
Keski-Honkola Arja	Nuottajärvi Pirkko	Turunen Pentti (2)	Ala-Salmi
Keski-Kuha Aaro	Nykänen Matti*	Tuuri Antti* (2)	Alatie
Keski-Kuha Pertti ja Anu	Nännimäinen Tarmo	Uunila Jukka	Alavieska*
Keski-Kuljut	Ojala lisakki	Uusi-Kokkila Martti	Alavuden asema*
Keski-Nisula [Eero]	Ojanperä [Raimo]	Uusitalo Eino* (3)	Alavuden puunjalostustehdas*
Keski-Salmi Jouko (2)	Ojanperä Ossi	Vainiontalo Paavo (2)	Alavus* (11)
Keski-Seppälä (emäntä)	Ojanperä Reino	Wallenberg Jaakko*	Alko
Keski-Seppälä Evert	Palomäki Seppo (2)	Valoikka (sotavanki)	Amerikka (6)
Keski-Seppälä Jalo	Paloniemi Sisko	Waltzerin suku*	Anssin laavu
Ketola Heikki	Patala Hanna	Vasu Eveliina	apteekki, Lampelan
Kilpinen Matti	Paula* [Risikko]	Vasu Tauno	Armila
Kilpinen Sirpa	Peltokangas Pertti (2)	Vihma Heikki (3)	Arppi
Kitunen Martti*	Periviita* [Pekka]	Vihma Kalevi (2)	Atria*
Kivistö Matti	Petelius Pirkka-Pekka*	Vihma Pekka	baari (Ruonan)
Klemetti Armi (2)	Petäjä Keijo*	Viitalahti Sirkku	baari, Matkahuollon
Klemetti Heikki (10)	Peurala Ari	Viitasaaret	Beetlehem*
Klemetti Herman	Pietikäinen Sirpa*	Viitasaari [Heikki]	Beverly Hills (2)
Klemetti Veli-Matti	Piikala Jukka	Virkajärvi Jorma	Bolivia*
Koivuunen Pentti*	Piipponen [Martti]	Virtalat	C-rakennus (vanha yhteiskoulu)
Kokkila Arvi ja Lauri	Polari* [Oiva]	Virtaniemi	E-kauppa
Kokkila Juha	Pollari Kustaa (Sara-aho)	Virtaniemi Markku	E-liike
Kokkila Kauko	Pousku Ensku	Volanto Onni	Englanti*
Kontteli [Matti ja Selma]	Puoliväli Matti*	Vuorenmaa	Eppula (2)
Korpela Pirkko	Puotila Jukka*	Västinsalo Eeva	Epstori*
Korpela Veikko	Pääkkönen Salme	Yli-Honkola Ville	Espoo* (2)
Koskiranta Kustaa	Pöntinen Benjam*	Yli-Kuha Seppo	Etelämäki
Kotipelto Timo*	Raittinen Jussi*	Yli-Kuhat	Etelänkorkia
Kotola Jukka	Rannat	Ylimäki Antti	Etelä-Pohjanmaa (7)
Kuha Erkki	Rantala Onni	Ylimäki Hannu	Etelä-Suomi* (4)
Kujanpää [Maarit]	Rantanen Oskari	Yli-Mäyry Soile (6)	Eurajoki*
Kulju Reino [Sic! Ala-Kulju]	Rasinperä Kosti (3)	Yli-Mäyry Toimi	Eurooppa (2)
Kuoppala [Pekka]	Rasula Esko	Yli-Nisula Matti	golf, Mäyryn
Kurikka Svante	Rasula Raimo	Ylä-Virtala Jussi	golf-kenttä, Kuharannan
Kuula Toivo*	Rautavaara Tapsa*	Äijö Aino	golf-kenttä, Mäyryn (2)
Känsälä Risto*	Riihimäet		grilli (Ruonan)
Laitila Asko	Rintalat (isäntä ja emäntä) [Matti]	Paikannimet (n)	Haapakoski
Laitila Kauko	Rinta-Porkkunen Jari	66-tie	Haapala
Laitila Perttu	Rintinen Heikki	Aallon syntymätalo	Haapaloukonsivu
Laitila Rauno	Rislakit	Aalto-keskus (Seinäjoen) (2)	Haapaniemi (2)
Lampi [Länsirannalta]	Riukulehto Sulevi (3)	Aaltosen talo	Haavistonharju
Lampinen Pauli	Rousku Juhani	Aalto-talo	Haavistonsilta
Lassila [Antti]	Ruismäki Heljä	ABC-asema, Alavuden*	Haavistontie
Latvala Sulo	Saarenoja Amalia	Afganistan*	Haglundin kesäkot
Latvamäet	Saari Aapo*	Aho (2)	Hainan*
Latvamäki Aarne	Saari Kalervo	Ahola (kangas)	Haisuoja
Laurila Ville	Saarimaa Kari	Aholankangas	Hakkila
Laurila* [Matti]	Salmi Aatto	Aholanranta	Halkosaari*
Lepistö Markku	Salminen [Matti]	Ainola*	halli, Lammin
Leppinen Jari	Salminen Edvin	aitat (Seppälän)	halli, Soilen
Luukko Juha	Salonen Tankki*	aitta (Latvalan)	Hallisenlampi
Lähdesmäki [Matti]	Selo Jussi*	aitta (Nisulan)	halliuijala
Lähteenmäki Sauli	Seppälä Eevertti	aitta (taidehallin)	Halosenniemi*

Halssilanrinne*	Järvenpään Prisma*	Keski-Eurooppa*	Kiuruvesi*
Hamina*	Järvenpääatalo*	Keski-Honkola	kivi, Salmen muistomerkin
harju, Aholankankaan	järvenranta (Kuortaneenjärven)	keskikoulu (2)	kivi, Tulliportin muistomerkin
Harjunpuisto	(2)	keskikoulu, Yli-Mäyryn	Kivikoulu
hauta, venäläisten	järvi (Kuhajärvi) (2)	Keski-Kuha	kivinavetta, Hiironniemen
Hautamäentie (2)	järvi (Kuortaneen) (2)	Keski-Kulju	kivisilta, Ruonan
Hautamäki	järvi (Löyän) (2)	Keski-Kuontio	Kivistö*
hautausmaa (Suomen sodan	järvi (Mertajärvi) (2)	Keskinen (9)	K-kauppa
aikainen)	järvi* (Lappajärvi)	Keski-Nisula	K-kauppa, Ruonan
hautausmaa (2)	Järvikangas	Keski-Nurmo*	Klemetinpiha
hautausmaa, Aholankankaan	Järvikylä*	Keski-Pohjanmaa*	Klemettilä (2)
hautausmaa, Ilmajoen*	Järviseutu* (2)	Keski-Porkkunen	Klemetti-museo (3)
hautuunmaa (2)	jätevedenpuhdistamo	Keski-Ruona (2)	Knuuttilla (5)
hautuunmaa, Alajärven*	jäähalli, Kuortaneen (2)	Keski-Salmi	Knuuttilanmäki
Heidinkurvi	Jääkärimuseo* (Kortesjärven)	Keski-Seppälä	Knuuttilanpiha
Heikinkatu (2)	jäätie, Länsirannan	Keski-Suomi* (2)	Kohtamäki
Heikkilä (3)	Kaaranganjärvi (3)	Keski-Uusimaa*	Koivisto
Heikkilänkylä	Kaarankajärvi	keskusraitti	Kokkila (2)
Heinimäki	Kaatiala	keskusta Kauhajoen*	Kokkola*
Heinineva	Kaatialan kaivos	keskusta, Kuortaneen (3)	Kollikallio [sic!]
Heinäneva 2	Kaatialan louhos (4)	keskusta, Mäyryn	Kolo
Heliä	kaatopaikka	keskusta, Pietarin*	Kontteli (2)
Helsinki* (4)	Kahila	Keskustie (3)	Konttikallio
Heroja (2)	kahvila (Suomen sodan opastuskeskusurheilukenttä	keskusurheilukenttä	Kortemäki (3)
hiekkamonttu, Kohtakankaan	eskuksen)	Kessupuoli	Korvenkallio
hiekkamonttu, Lahdenkankaan (2)	Kainuu*	kestikievari, Kuhalammen	Kotala
hiekkatie (Kuopiontie)	Kajaani*	kestikievari, Virtalan	kotiseutumuseo
Hietaniemi	kaksifooninkinen, Virtalan	Kesäpesä (3)	kotitalo, Klemetin (2)
Hiippakuntakartano	Kalajoki*	Ketola (2)	kotitalo, Mikkilän (2)
Hiippakuntapappila	Kalamanpato	Ketolanmäensyrjä	Kotola
Hiironniemi (2)	Kallioniemi	kevyenliikenteen väylä (Ruonan)	koulu, Leppälän (2)
Hirvijärven tekojärvi*	Kanada* (2)	Kiilunen	koulu, Länsirannan (2)
Hirvijärvi*	kanala, Saarimaan	Kiina*	koulu, Ruonan (2)
hirvikämpä, Leppälän	Kangassuo	Killilä	koulu, Salmen
hirvimökki, Patiskan	kansakoulu (Ruonan vanha)	Killinen	koulu, Killinkosken*
Hong Kong*	kansakoulu, Marttilan* (Sjk)	Killinkoski*	koulu* (Salossa)
Honkisaari	kansallispankki	Kilpinen	koulu* (Vaasassa)
Honkola (2)	Kanta-Häme*	kioski (Leppälässä)	koulu, Alvarin
Honkolanpiha (2)	Kanton*	kioski, Salmisen	Koulumajat
hotelli (2)	Karankylä* (Lapuan)	kioski, Sotainvalidien	koulun piha (Länsirannan)
huhtamäen pikkuleipäleipomo ja	Karjala* (2)	kirjakauppa (3)	Kruununmakasini
karkki	Karvia*	kirjasto, Kuortaneen	Kuha (2)
Hunnakko	katsomo, urheilukentän	kirjasto, Seinäjoen*	Kuhajärven ympäristö
huvila-alue, Seppälänniemen	Kauhajoki* (2)	kirjastotalo	Kuhajärvi (4)
Hynnälä	Kauhajärvi*	kirkko, Espoon vanha*	Kuhalammin palo
Hynninen	Kauhava (4)	kirkko, Järvenpään*	Kuhalami (2)
hyppyrimäki	Kauhavanjoki*	kirkko (12)	Kuhanpiha (4)
Hyvinkää* (2)	kauppa, keskustan	kirkko (kylä) (9)	Kuhantie
Häme (2)	kauppa, Länsirannan	kirkko, Olarin	Kuhapirtti (2)
Hämes-Havunen*	kauppa, Mertajärven	kirkko* (Virossa)	Kuharanta (2)
Härmä (2)	kauppa, Leppälänkylän	kirkko* (ei Kuortaneen)	Kuhmo*
Härmän parantola*	kauppa, Löyän	kirkko, Alvar Aallon (Hyvinkäällä)*	kuivaaja, Mäyryn
Härmän sairaala*	kauppa, Mäyryn	[sic!]	kuivaaja, Mäyryn vanha
Ilmajoki* (2)	kauppa, Peltosen	kirkko, Kallion*	Kukonhiekk*
Inkan nauhatehdas*	kauppa, Ruonan (3)	kirkko, Keuruun*	Kukunmaja (2)
Isokyrö*	kauppa, Salmen (4)	kirkko, Pyhän Juhannin*	Kulhanvuori*
Iso-Ruona	kauppa, Salmisen (2)	kirkko, Törnävän*	Kulju
Italia (3)	kauppa, Tuurin*	kirkkoherranvirasto	Kuljunpiha
Itä-Suomi* (2)	kauppakeskus* (Salossa)	Kirkkokangas (2)	Kuljuntie (2)
Jaakkima*	kauppala, Salmen	kirkkomaa (3)	Kuljunvuori (2)
Jalasjärvi*	kaupunki, Salmen	Kirkkomuseo*	Kulttuuritie (Länsirannantie)
jalkapallokenttä, Ylijoen	Kauraketo*	Kirkkoniemi	kunnantalo (8)
Japani*	Kaustinen* (2)	Kirkkoranta (10)	kunnantalo, vanha (2)
JL Metals	Kehäkolmonen*	kirkon alue (2)	kunnantoimisto
joki (Kätkänjoki)	keilahalli, Kuortaneen	Kirkonkylä (6)	kunta (6)
joki (Lapuan) (2)	Kelloseppä E. Pääkkönen	Kirkonkylä* (ei Kuortaneen)	Kuopio*
Jouppiska*	kenttä (ala-asteen)	Kirkonkylä, Alajärven*	Kuopiontie
Jylhä (2)	kenttä, Kuortaneen	kirkonseutu	Kuopiontienhaara
Jylhänmäki	kenttä, Viheriälän	kirkontorni, Ähtärin*	Kuopiontirsteys (2)
Jyväskylä* (2)	kenttäsairaala (Suomen sodan)	Kismus-nuorisokahvila*	kuorma-autotalli (Salmisen)
Järvenpää*	Kerava* (2)	Kitinoja*	Kuortane (13)

Kuortane (kirkonkylä)	Lentilä (2)	Murhakivi	osuuskassa, Ruonan
Kuortanebiitsi	Lepistön nurkka	Mursula	osuuskauppa, Ruonan (2)
Kuortaneen kunta (5)	Leppälä (7)	Mustapää (3)	osuuskauppa, Salmen
Kuortaneenjärven maisema-alue	Leppälän koulu (3)	Mustapäänkirkko (2)	osuuspankki, Ruonan
Kuortaneenjärvi (13)	Leppälänkylä (6)	Mustapäänlahti (3)	OTK:n kauppa
Kuortane-halli (2)	Leppälänloukko	Mustapäänraitti	Oulu* (3)
Kuortanejärvi (3)	Leppäläntie (3)	mylly, Petäjaniemen	ovitehdas
Kurikka [talo]	Levijoki*	mylly, Saariojan	Paana
Kurikka* [kunta]	Lielähti*	mylly, Katajan	Paananranta
Kurikkaneva	liikuntahotelli	mylly, Lakaluoman*	paikkakunta (Kuortane) (3)
Kurssi	liikuntasali, Ruonan koulun	mylly, Lepistön	paja, Hautamäen
Kutepa	Liinamaa*	mylly, Mäntyniemen	paja, Jylhän
Kuusamo*	Lintulahti*	mylly, Virtalan	paja, Lepistön
Kuuskutonen (8)	Litmanen	mylly, Virtaniemen	paja, Lähdeahon
Kuuskutonen (vanha) (2)	Litorinameri	Myllykamari	paja, Syrjämäen
kylä (kirkonkylä)	Lohja*	Myllymäki	paloasema
kylä (Leppälä)	Lohtaja*	Myllyniemi	palopäällikön rakennus
kylä (Länsiranta)	Louhivaara	Mäki-Heikkilä	pankit, Leppälän
kylä (Ruona) (2)	Luhdikka*	Mäki-Kokkila (2)	pappila (3)
kylä (Salmi)	lukio (6)	Mäkipää	pappila, Haapaniemen
kylä (Virtala)	Lukkarin puustelli	Mäki-Ruona	pappila, vanha
kyläkauppa, Leppälän	Lumijoki*	Mäkkäri*	Pappilanranta
kyläkauppa, Keskisen* (2)	Luomukanat	Männikkö	Pariisi*
kyläkoulu, Leppälän	Luopajärvi*	Mäntyharju* (2)	Pastonperä (2)
kyläkoulu, Mäyryn	Lupiinin matkailumaja	Mäyry (10)	Patala
kylänraitti, Kuortaneen	lutti, Sippolan	Mäyry (koulu) (2)	Patiska
kylätalo, Ruonan (2)	lähimetsä, ala-asteen	Mäyryn koulu (3)	Patiskan maja
Kympinmaja	lähiö, Seinäjoen (Kuortane)	Mäyryn talo	pato, Talinkalman
Kyrö*	Länsirannan koulu (2)	Mäyryn valinta (2)	Patterinpelto
Kyrönjoki*	Länsirannan moottoritie	Mäyrynlampi	Peking*
Kyyjärvi*	Länsirannan saha (2)	Mäyryntie	pellot, Virtalan
Käkisalmi*	Länsirannantie	mökki, Lehtisen	peltisepänerastas, Mäkelän
kämpä (Patiskan)	Länsiranta (9)	mökki, Villen	pelto, pappilan
Käpykaartilaiden korsi	Länsitie	Nahkurintie	pelto, Rinta-Rasulan
Käräjätupa	Löyä (3)	navetta, Laitilan	Peltokangas (2)
Kätkänjoki (2)	Löyän - Virtalan -alue	Neste (2)	Peltokangas [juustola]
Kätkänjärvi (2)	Löyän koulu	Neulapato*	Pelttari
Laatokka*	Löyänjärvi (3)	Neuvosto-Karjala*	Pennasenmäki
laatta, Tulliportin muistomerkin	maamiesseurantalo, Salmen (3)	Neuvosto-Venäjä*	perheleirikeskus (urheiluopisto)
Lahdenkangas* (2)	maapohjahalli (2)	Niemelä	Pernaa*
Lahti*	maatila, Laitilan	Niemiskylä	Petäjaniemi
Laihia*	Mairen grilli	Niemistö	Pietari*
Laitila (2)	Majantalli	Niinimaa*	Pietarsaari*
Laitila (Salmenmäellä)	makkara-aitta	Nisos (5)	piha, keskuskoulun
Laitilan peruna	Manori	Nisosjärvi	Pihtipudas*
Lakaluoma*	Margitinlahti	Nisossuo [sic!]	Piilopirtti (4)
Lakeuden risti* (2)	Masan grilli (2)	Nisula (4)	Pikku-Moskova ?
lammasmökki, Nikkilän	Matintie	Nisulan paikka	Pirkanmaa*
Lammin kohta	Matkahuolto, Ruonan	Nokiotta (5)	Pirunpelto
lampi (Hallilan)	Maunuksela	Nokiotta (vanha)	Pohjanmaa (6)
Lapinlahti*	meijeri, Mäyryn (2)	Nopankylä*	Pohjois-Pohjanmaa* (2)
Lappajärvi* (3)	meijeri, Ruonan (4)	NS	Porkkala*
Lappakangas (6)	Mellinniemi	Nummi-Pusula*	Porkkunen
Lappavesi	Mertajärvi (3)	nuorisoseura, Ylijoen [talo] (2)	Porkkuslampi
Lappi (3)	Mertatie	nuorisoseurantalo, Löyän	Porraslampi
Lapua* (9)	metsä, Pellosmaan	nuorisotalo, Ylijoen	Porrasoja
Lapuanjoki (4)	metsä, Ruonan	Nurmijärvi*	posti, Kirkonkylän (2)
Lasitie*	metsä, Torpan	Nurminiemi (3)	posti, Länsirannan
Lassinranta*	metsät, Herojan	Nurmo* (5)	posti, Ruonan (2)
lato, Kallioniemen	mettä, Seppälän	Nurmon Atria*	posti, Salmen (2)
Latvamäki	Miilu (2)	näkötorni, Pirunpellon	Pouskuntie
Laurila (2)	Mikkilä (2)	näkötorni, vanhan kaatopaikan (2)	Prutku
Laurilan hautaustoimisto	Moisio	Oijosvuori	puhelinkeskus, Ruonan
Lehmä-Suomi	muistomerkit, hautausmaan	Ojanperä	Pukisillantie (2)
lehtilaatikko, Ruonanmäen	muistomerkki, Nurminiemen	Olari*	Pukisilta (4)
Lehtimäentie (2)	muistomerkki, Honkalan	Onnela	Punkaharju*
Lehtimäki* (5)	muistomerkki, Kiviristin*	opastuskeskus (Suomen sodan) (2)	Puodinketo
Lehtipankki	muistomerkki, Ruonan	opisto (urheilu-) (13)	puolitoistafooninkinen, Yli-Kuhan
leikkipuisto, Kirkonraitin	muistomerkki, Ruonan taistelun (2)	opisto (alue)	Puoliväli* (Lehtimäen)
leipomo, Ojalan	muistomerkki, Suomen sodan (2)	Opistonkangas	pururata, Ruonan
leipomo, Vaasan*	Multian Halli*	Opistonranta	puustelli, Haaviston

Puutarhakylä (4)	Saariojankoski	Sysilampi (2)	Uusi-Kokkila (2)
Puutarhakylän alue	saha, Länsirannan	sähkölaitos, Sarvikkaankosken	Vaarenkangas
Pynttäri*	saha, Virtalan	säästöpankki, Ruonan	Vaasa (6)
päiväkoti, uusi	saha	Taidehalli	Vaasa-Kuopio -kulkureitti
Pääkaupunkiseutu (3)	saha, Katajan (2)	Taipale*	Valkeakoski*
päämaja (venäläisten)	sahan päärakennus (Länsirannan)	taistelupaikka (Nurminiemi)	valmennuskeskus
päätie (valtatie 66)	Sahanranta	Takalanloukko	valtatie, Venäjän vallan aikainen
Raahe*	Salmen kauppala	takapajula, Seinäjoen	Valtatie 66
raitti (keskustan)	Salmen koulu (3)	takapiha, Ässän	Waltzerin kartano*
Rannantie	Salmenkylä (2)	Talinkalma*	vanha kaatopaikka
Ranska*	Salmenmäki	talli, Taidehallin	vanha kantatie
Ranskansillankoski	Salmenranta	Tallinna*	vanha koulu (ala-aste)
ranta (Kuortaneenjärven) (3)	Salmi (10)	talo, Alvar Aallon (2)	Vanha Ruonantie
ranta (Löyänjärven)	Salminen	talo, Kuhan (Haavisto)	Vanhainkodinranta
ranta (opiston)	Salmiranta	talo, nimismies Bergin	Vanhavuori
ranta (Porkkusenlammen)	Salo*	talo, Peltolan	Vantaa*
ranta (Saarijärven)	sankarihauta	talo, Postineidin	Varikin maja
ranta (Seuruksen)	Sarvikkaankoski (2)	talo, Pouskun	Varola
Ranta-Maunus	Sarvikko	talo, Salmisen	Vasu
rapakko* (Atlantti)	Sarvinevantie	talo, Suomelan	Vasunmäentie
Rasinperä	sauna, Kinkonevan	Talomuseo (4)	Vasunmäki (2)
Rasula	Sauna-aho	talot, Ruonan	veistämö, Hakalan
Rasulanmäki	Savo* (4)	Tampere (5)	veistämö, Saaren
Rasulanpiha (2)	Savonlinna*	tapuli, kirkon (2)	Veneranta
rautasilta, Mäyrin	Savonranta*	tenniskenttä, kirkon	Venesatama
riihi, Seppälän	savutupa, Järvisen	tervahaudat, Aholankankaan	Venesranta
riihi, Hiironniemen	Seinäjoen maalaiskunta	tervahauta, Sysilammien	Venetsia*
riihi, museon	Seinäjoen teatteri*	tervahauta, Hautamäen	Venäjä* (4)
riihi, osuuskaupan	Seinäjoentie (5)	tervahauta, Maanuksen	vesitorni
Riihimäki	Seinäjoki (12)	tervahauta, Patiskan	West Beverly
riiuu-aitta	Sepponen	terveyskeskus (3)	Veteli* (2)
Rinkiranta	Seppälä	tie (Kuopion)	Vetelinjokilaakso*
Rinta-Hoisko	Seppälänniemi (3)	tie (Kuuskutonen)	Vienan Karjala*
Rintalanmäki	Seppälänpiha	tie (Leppälänkylälle)	Vierteenmäki
Rinta-Rasula	Setälä	tie (Länsirannan)	Vierteentie (2)
risteys (Ruonan)	Seura, Leppälänkylän	tie (Virtalaan)	Viitala (3)
risteys (Virtalantien)	seurakuntatalo (2)	Tienhaara	Viitalanpiha
Ristintie	Seurasaaari* (2)	Tiiste* (2)	Viitasaari
Ristisuo	Seurus (4)	Tiistenjoki*	Villan kauppakeskus*
Ristisuontie	Shanghai*	Tikkakoski*	Vilmeikkö [asuinalue]
Riviera	Sievi*	Tiklas	Vilmeikkö [talo]
Riviera, Etelä-Pohjanmaan (2)	silta, Mertajoen	tila, Sepposen	Vilmeikkönranta (2)
Riviera, Kuortaneen	silta* (Ähtärissä)	Tohnnimäki*	Vilppula*
Riviera, Pohjanmaan	silta, Aunoksen*	Torppa (3)	Vimpeli* (2)
rotko, Vallilan	silta, Haavistontien	Tsernobyl*	Virkataloo
Ruisloukko (2)	silta, Mäyrin	Tulliportti (2)	Viro* (2)
Ruismäen koulu	silta, Ruonan (2)	tuomiokirkko, Mikkelin*	Virrat* (4)
Ruismäki	silta, Salmen (4)	Tuomisto	Wirtala
Rumavuori (2)	silta, Salmen vanha	Tupperware	Virtala (2)
rumpusilta (Peltokankaan)	silta, Sarvikkaan	Turku* (3)	Virtalan kylä
Ruona (11)	Sipilä	tuulimylly, Seppälän	Virtalankylä (2)
Ruona (koulu) (3)	Sipoo*	tuulimylly, Virtalan	Virtaniemen kokous- ja tapahtu-
Ruonan patteri	Sippola	tuulimylly, Yli-Seppälän	makeskus
Ruonan Rinki (kylätalo)	sisäpohjahalli	tuulimylly, Mäyrin	Wirtaniemi
Ruonanketo	Site	Tuuri* (2)	voimala, Vaasan*
Ruonankylä	siunauskappeli (2)	Tuusulanjärvi*	Vuorela
Ruonanlahti	S-market (3)	Törnvall	Vuorenmaa*
Ruonanmäki (3)	Sodexo (2)	Töysä*	Vuorenmaankallio
Ruonanperä (2)	Soini* (3)	uimaranta, Golf-kentän	Vuorenmäensyrjä
Ruonanrötkähät	Soininkylä*	uimaranta, Salmen	Väentupa (2)
Ruonantie (2)	Somero*	Unkari* (2)	Vähämäki
Ruotsi* (2)	Sortavala*	urheiluhalli* (Salossa)	Vähä-Ruona
Ruovesi*	Sotka*	urheiluhalli, Kuortaneen	Västinsalo
Ruovesi-Uusikaarlepyy -tie (2)	Sport & Fun (2)	Urheiluhotelli	Yhdysvallat*
Ruuhikoski*	Sulkavankylä	urheilukenttä, Kuortaneen (9)	yhteiskoulu (2)
Ruukin runni	Suomenselkä (2)	Urheilulukio (3)	yhteiskoulu, Kiviristin*
Ruuskin unioni	Suomi (9)	Urheiluopisto (12)	yksityiskauppa, Salmen
ryhmis (Ruonan)	Surkia	Urheiluopiston alue	Yli-Honkola
ryhmäperhepäiväkoti (Ruonan)	Sveitsi* (2)	Urheiluopiston markki	Ylijoen koulu
Saarijärvi (2)	Syrjä-Kokkila (2)	Urheiluopiston vanha päärakennus	Ylijoki
Saarimaa	Sysilammentie (2)	USA*	Ylijoki (koulu)

Yli-Kokkila	Kotipizza	Rinki (2)	busse (2)
Yli-Kontteli	Kuhinakoira-kilpailu	Rummut (kirja)	bändi (3)
Yli-Kuha (3)	Kuhinat (8)	Ruonan kokko	elokuvat (2)
Ylimäki	Kuhmon kamarimusiikkijuhlat*	Ruonan Rinki (2)	emäntä (5)
Yli-Mäyry	Kuisman laulajaaset	Ruonan taistelu (3)	emäntä (puoliso) (2)
Yli-Mäyryn taidehalli (2)	Kuisman pojat	Ruonan taistelun satavuotisjuhla	eteläpohjalaisuus (3)
Ylinen	Kuisman tytöt	Ruralia-instituutti	etätyö (2)
Yli-Niemi	KuKu	Salmen markkinat	golf (5)
Ylipää (4)	Kuorosota	Salmen taistelu	golf-kenttä (10)
Yli-Salmi	Kuortaneen kasvatit	Salmi kaupunki (kirja)	grilli (4)
Yli-Seppälä	Kuortaneen Kuismat	Savon Sanomat	haitari (3)
Ylistaro* (2)	Kuortaneen mestaruusmaastokisat	Seinäjoen Jymy*	halli (4)
yläaste (4)	Kuortaneen palokunta	Seppälän tuulimylly ja aitat (taulu)	hanuristi (2)
yläasteen C-rakennus	Kuortaneen seurakunta	Seutukaavaliitto	harju (3)
Ähtäri* (2)	Kuortaneen Sirkut	Sibelius-Akatemia	harrastukset (7)
Ässä (market)	Kuortaneen vaiheita (kirja)	Skype	hautajaiset (4)
Äänekoski*	Kuortanes-seura (3)	Sotilaan sydän (kirja)	helppous (3)
Öljymäki (2)	Kuortanes-Seuran Joulu (3)	Spelit	herkut (2)
	Kuortanes-seuran juhla	Stiga (ruohonleikkuri)	hernekeitto (8)
	Kuortanestiimi	Streamingchat	hernerokka (4)
	Kuuskaista (2)	Suomen kuvalehti	hiekkaranta (6)
	kuvakirja (Ruonan)	Suomen laulu	hiekkatie (2)
	kyläkirja (Länsirannan) (2)	Suomen mestaruus	hihto (5)
	kyläkirja (Mäyryn)	Suomi-opas	hihtolatu (3)
	kyläkirja (Ruonan)	Taipaleen ilta	hirret (4)
	kyläseura (Länsirannan)	Tangomarkkinat*	hirsirakennus (2)
	kyläseura (Ruonan) (2)	Tapola	hirvenmetsästys (2)
	kylätoimikunta (Ruonan) (2)	Teksti-TV	historia (11)
	kyläyhdistys (Ruonan) (2)	Tervapata	huvila (7)
	kyläyhdistys [Mäyryn]	Tervaportti	huvilaveistämö (2)
	Kymmenen tikkua laudalla	Tiekunta	ihmiset (10)
	Kyrönmaa-kirja (2)	Tielaitos (2)	ilmapiiri (2)
	Laitilan peruna	Tiepiiri	isoisa (3)
	Lantavainioiden miehet	Tiira [lintuhavaintojärjestelmä]	isovanhemmat (3)
	Leader-rahoitus	Tsernobilin onnettomuus	isoviha (3)
	Leijonat	Turun yliopisto	isoäitee (2)
	Lentokenttäsäätiö	TV 3	isoäiti (2)
	Leppälänkylän elojuhlat (2)	Tähren välit	isä (12)
	Leppälänkylän traktorivetokilpailut	Törppö	isän veli (3)
	Lions Club Kuortane (2)	Uutiset	isäntä (9)
	Luontoilta	Uutisvuoto	isäntä (puoliso) (2)
	Löyän kesäjuhla	Vaasan palo	jalkapallo (2)
	Löyän nuorisoseura	Vaasan tiepiiri	joki (7)
	maakuntakirja	Vihreät	jokilaakso (2)
	maamiesseura (Leppälän)	Viirinryöstö	jokimaisema (2)
	maamiesseura (Löyä-Virtalan)	Viiskunta (5)	jokirantamaisema (2)
	maamiesseura (Salmen)	Virtalan jäätelö (2)	joulu (5)
	Maaseutu (lehti)	Ympäristökeskus	joululehti (3)
	maatalousseura (Leppälän)	Ympäristöministeriö (2)	juhannus (3)
	Martin markkinat	Ympäristövirasto	juuret (4)
	Mertajärven ympärijuoksu	Yölinjalla (laulu)	juusto (3)
	metsästysseura, Leppälän	Ähtäriin eläkeliihto	jälkiruoka (2)
	MM-kulta		jänisrutto (2)
	Museovirasto (5)		järjestö (3)
	Myllymäen herkut	Yleisiä asiasanoja (keskustelujen n)	järvi (13)
	Mä silmät luon ylös taivaaseen	Valikoimaan on otettu vain sanoja,	järvimaisema (4)
	Mäyryn alueen kuvakirja	jotka esiintyivät vähintään kahdessa	jää (3)
	Nurmon Jymy*	eri keskustelussa.	jääkausi (2)
	perinnepiiri, Leppälän	aitta (3)	jääkiekko (5)
	Pihasta pihaan (kirja)	ala-aste (4)	jäätelö (3)
	Piiri pieni pyörä	ammunta (2)	kadunpätkä (2)
	Pirätyy puheelle (kirja)	anoppi (2)	kahvi (5)
	Playstation	arkkitehti (2)	kahvila (4)
	Pohjalainen osakunta	armeija (3)	kaivinkone (2)
	Provinssi*	asukkaat (10)	kaivo (2)
	Purkkis	asutus (4)	kaksfooninkinen (8)
	pääsiäiskokko (Ruonan)	asutusalue (2)	kala (4)
	Pöttis	asutuskeskus (2)	kalastaja (3)
	Raamattu	auto (13)	kalastus (9)
	Raittiusseura Valo	autotalli (2)	kalastusseura (3)
	Rakennushallitus	avioliitto (2)	kaljavelli (9)
		bileet (2)	

kallio (4)	kylätoiminta (2)	mäki (6)	reiluus (2)
kamera (3)	kyläyhdistys (5)	mökki (10)	remontti (2)
kansakoulu (4)	kyläyhdistystoiminta (3)	mökkiläiset (3)	riihi (6)
kansanedustaja (2)	kyläyhteisö (7)	mökkiranta (2)	riippukeinu (2)
kansanmusiikki (2)	kämpä (3)	naapuri (10)	rintamamiestalo (2)
kartta (3)	kökkä (5)	naapuriapu (2)	rivitalo (4)
kasakka (2)	laituri (2)	navetta (6)	ruoka (8)
kateus (2)	lakeus (2)	netti (5)	ryhmäperhepäiväkot (2)
katu (3)	lapsi (11)	neva (3)	saha (5)
kauneus (4)	lapsiperhe (2)	nokiotta (2)	salama (2)
kauppa (14)	lapsuus (11)	nuoripari (2)	satama (2)
kaupungistuminen (2)	lapsuusmuistot (lapsuuden	nuori (8)	sauna (8)
kaupunki (6)	muistot) (5)	nuori mies (2)	saunakamari (2)
kaveri (11)	laskettelu (2)	nuori perhe (2)	serkku (5)
keilaaminen (2)	lato (5)	nuoriso (4)	setä (3)
kenttä (2)	laulu (4)	nuorisoseura (2)	seura(ntalo) (3)
kerrostalo (3)	lehti (8)	nykypäivä (5)	seurakunta (4)
keskusta (5)	leikki (3)	omakotitalo (4)	siirtolainen (3)
kesäasukkaat (2)	leipäjuusto (3)	opettaja (3)	siirtolaisuus (3)
kesämökki (6)	leiri (4)	ostoskeskus (2)	silta (10)
keuhkotautiparantola (2)	lenkkari (2)	osuuskauppa (6)	sisarus (7)
kierrokoulu (2)	lenkkeily (3)	osuuspankki (3)	sisko (5)
kieväri (2)	lenkki (2)	paikkakunta (11)	sota (10)
kirkkoherra (4)	lenkipolut (4)	pakolaiskeskus* (2)	sotavanki (3)
kivi (6)	lentokenttä (2)	paluumuuttaja (4)	sotaveteraani (2)
kiwinavetta (3)	lentopallo (3)	palvelut (9)	soutelu (5)
klippiivelli (2)	liha (3)	pankki (4)	suku (9)
kokko (5)	liikunta (5)	pappi (5)	sukujuuret (5)
komeus (2)	lintuharrastaja (2)	pelimanni (3)	sukulainen (10)
konsertti (2)	lintujärvi (2)	pelien pelaaminen (2)	sukulaissuhde (2)
kortinpeluu (2)	luistelu (2)	pelto (12)	sukunimi (2)
koski (2)	lumi (4)	peltomaisema (3)	sukupolvi (6)
koskiosuus (2)	luokka (5)	perhe (11)	suo (5)
kosteikko (2)	luonnonympäristö (2)	perheenjäsen (2)	Suomen sota (7)
koti (10)	luonto (7)	perinne (9)	suunnistus (4)
kotipaikka (2)	lähde (5)	perinneruoka (6)	syntymäkot (3)
kotitalo (6)	lähiruoka (3)	peruna (2)	syöpä (3)
kotitila (2)	lähiympäristö (3)	pesäpallo (6)	sähly (2)
kotiympäristö (2)	lätäkkö (2)	pienoiskivääri (2)	säännöstelypat (3)
koulu (13)	maalaistalo (3)	piha (14)	säästöpankki (3)
koulukaveri (3)	maantie (4)	pihapiiri (7)	taide (2)
koulumatka (2)	maanviljelijä (4)	piimävelli (3)	taiteilija (2)
kruunuhäät (2)	maanviljelys (3)	pikkujoulu (2)	takapiha (2)
kuhakeitto (5)	maaseutu (6)	pikkuserkku (3)	talkoot (8)
kuisti (2)	maatalo (2)	pilkki (2)	talkootyö (3)
kulttuuri (9)	maatalous (6)	pitäjä (6)	talli (2)
kulttuurialue (2)	maatalouskone (2)	pitäjänruoka (2)	talo (12)
kulttuurimaisema (3)	maatalousnaiset (2)	pohjalaistalo (8)	talonpoika (2)
kulttuuripersoona (2)	maisema (10)	pohjalaisuus (6)	talonpoikaikulttuuri (2)
kummi (2)	maito (2)	poika (5)	talonpoikaistalo (3)
kummitus (2)	makkara (3)	poliisi (5)	tanssi (7)
kunnanjohtaja (3)	matkailu (3)	polkupyörä (3)	tapahtumat (9)
kunta (9)	meijeri (6)	posti (10)	taulu (4)
kuntaliitos (5)	merenranta (3)	postilaatikko (2)	teatteri (2)
kuolema (2)	meri (3)	postimerkki (3)	televisio (3)
kuorma-auto (3)	metalliteollisuus (3)	puhelin (3)	tennis (2)
kuoro (4)	metsä (13)	pulla (3)	teollisuus (5)
kuvataide (2)	metsästys (6)	pusikoituminen (4)	teollisuusalue (2)
kylä (14)	metsästysseura (3)	pyörä (4)	terva (8)
kyläalue (2)	metsästäjä (3)	pyöräily (5)	tervahauta (9)
kyläily (2)	mies (puoliso) (5)	päiväkot (3)	tervanpoltto (4)
kyläkauppa (6)	muistot (10)	pääsiäinen (2)	tervatynnyri (5)
kyläkoulu (9)	mummi (2)	pääsiäiskokko (3)	tontti (8)
kyläkuva (2)	mummo (3)	pääsiäisvalakia (2)	traktori (6)
kyläläinen (10)	mummola (3)	rakennus, vanha (7)	tulva (5)
kylänraitti (5)	mummula (2)	rakennuskulttuuri (2)	tulva-aika (3)
kyläseura (3)	murre (5)	ranta (14)	tupa (2)
kylätalo (3)	museo (5)	rantamaisema (2)	tupakka (2)
kylätapahtuma (3)	musiikki (6)	rantasauna (2)	turvallisuus (3)
kylätie (2)	mutti* (2)	rauha, rauhallisuus (8)	TV (2)
kylätoimikunta (3)	mylly (3)	rautatie (2)	tykki (2)

tyttö [tytär] (2)
tytär (6)
työ (13)
työelämä (2)
työkaveri (3)
työmaa (2)
työmies (2)
työntekijä (3)
työpaikka (10)
työvoima (2)
työväki (2)
uimapaikka (2)
uimaranta (4)
uimari (2)
uinti, uiminen (8)
ulkopaikkakunta (2)
ulkopaikkakuntalainen (4)
ulkorakennus (3)

urheilija (3)
urheilu (7)
utelaisuus (4)
vaakuna (4)
vaimo (8)
valakia (4)
valokuitu (2)
valokuva (8)
valokuvaaja (2)
valokuvaus (2)
valo (8)
valtio (3)
valtuusto (3)
vanhainkoti (3)
vanhemmat (4)
vanhukset (4)
vapaa ajan asunto (2)
vapaussota (2)

vasulaisuus (3)
veistämö (2)
veli (6)
velipoika (2)
vene (5)
Venäjän vallan aika (2)
venäläinen (8)
vesi (13)
vesijohto (2)
vesistö (2)
viemäri (4)
vieraspaikkakuntalainen (2)
viihtyisyys (3)
viina (2)
viulisti (2)
väkiluku (4)
yhteistyö (3)
yhteisö (5)

yhteisöllisyys (5)
yleisurheilu (2)
yliopisto (4)
ympäristö (12)
yritteliäisyys (3)
yrittäjä (3)
yritys (3)
ystävä (3)
äitee (3)
äiti (10)
yliopisto (4)
ympäristö (12)
yritteliäisyys (3)
yrittäjä (3)
yritys (3)
ystävä (3)
äitee (3)
äiti (10)

